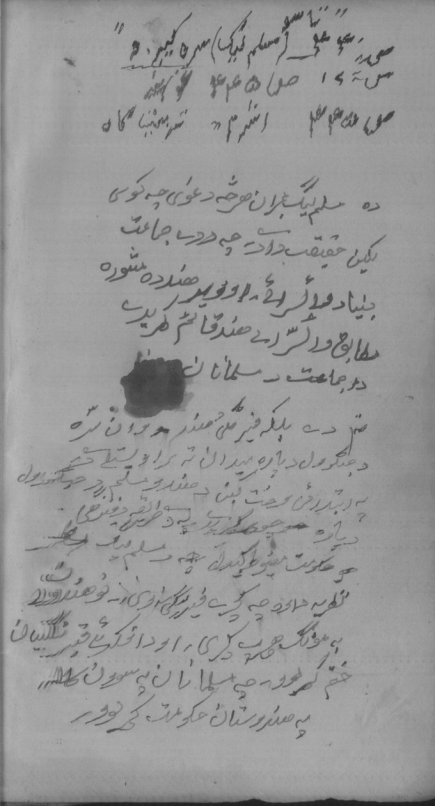

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

زما ژوند

او

جدوجهد

عبدالغفار

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

انتساب

قاعدہ دادہ چہ څنګ کتاب ولیکی نو دچاپہ نامہ پې منسوب کوي، دمخفي صاحب دالنظم زماد ژوند فکر، عمل اوجدوجهد دپښتونی ملګری دی نو ځکه زه غواړم چه زه داخپل کتاب، زماژوند اوجدوجهد، تاسوته ددې نظم دیادګیرنی سره وړاندې کړم.

(۱)

خاونده ته و دانه کړې — زمونږ دیو والی حجره
یو ځای پکښې ځانه کړې — دپښتو دله خوره
یوزړه یو سایو ماني کړې — دې ښل اوښل پښتون لره

(۲)

کشمیر نه تر هرات هوړې — بلوچستان نه تر دوړې
دا قول پښتون دې هم چېړې — څه رنګې پروت زرې زرې
دیو وجود په ماني کړې — یاخدایه دا زره زره

ketabton.com - The Digital Library

(۳)

لویو تپو دپښتنو — په غږه په سم پوتو [illegible]
نمسو دلویو پلرکنو — راځی چه یوشو لپو [illegible]
یالویه خدایه ودانه کړې — سپېره ببلتون لره [illegible]

(۴)

پښتو زمونږه چرته یې — ولې له مونږه بېرته یې
زمونږه زړه ځیګر ته یې — زمونږ دقام وزړ ته یې
په مونږه لار آسانه کړې — چه مونږه یوشو کل سره [illegible]

(۵)

دپښتنو اول نیکه — خواره نمسی دي یوکړه [illegible]
داشانی تیت دي دوي پېژنه — خبر له یوله بل نه [illegible]
یالویه خدایه ودانه کړې — سپېره ببلون لره [illegible]

(۶)

زمونږ له ملک نه دښمنان — یاخدایه لرکړې دا [illegible]
په مونږه کړې زمونږه خان — زمونږ دقام زمونږ دځا [illegible]
رښا زمونږ له ځانه کړې — دپښتنو تور ه تیا [illegible]

ketabton.com - The Digital Library

فهرست

عنوان	مخونه
مشروع کوم په نامه دخدای چه ببنو نکی او مهربان دی :	۱ - ۴
کورنۍ	۴ - ۵
تاریخی پس منظر	۵ - ۱۲
د پښتنو خویونه او دودونه	۱۲ - ۱۳
د پیرنکی اثرات	۱۳ - ۱۶
زمانیانه بین توب	۱۶ - ۲۰
سکول ته تک اوهغه وخت :	۲۱
ابتدائی تعلیم - د پښتو سکول	۲۲ - ۲۵
دکلی ماحول	۲۵ - ۲۹
مشن سکول	۲۹ - ۳۰
زما استاذ	۳۰ - ۳۱
کلیوالی لوبې	۳۱ - ۳۴
اخترونه اومیلې	۳۴ - ۳۶
دامامانو میاشت	۳۶ - ۳۸
کلی کلونکی	۳۸ - ۴۰

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	صفحہ نمبر
سخات خیرات	۴۵ - ۴۰
یوہ لطیفہ	۴۸ - ۴۵
وادہ منادی	۵۲ - ۴۸
دیوبی مغلی قصہ	۵۵
فوج کښی کمیشن	۵۸ - ۵۵
بیا تعلیم پسی	۶۲ - ۵۸
نوی میدان، تازہ افکار:	۶۱
دعالمانو سرہ تعلق	۶۵ - ۶۱
مدرسې جوړول	۷۰ - ۶۵
دیوبند سرہ تعلق	۷۳ - ۷۰
شیخ الہند صاحب او سندھی صاحب	۷۴ - ۷۳
قوم پرستی	۷۸ - ۷۴
وروسبی وادہ	۸۴ - ۷۸
آگرہ کښی د مسلم لیګ جلسہ	۸۸ - ۸۴
کلی وطن کښی تعلیم او تبلیغ	۹۲ - ۸۸
د شیخ الہند صاحب سرہ:	۹۳
د شیخ الہند صاحب خط	۹۵ - ۹۳
آزادہ علاقہ کښی د مرکز تلاش	۹۹ -

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخونه
چمرکند	۱۰۱ - ۱۰۴
سالارزی، مامرند	۱۰۴ - ۱۰۷
اولنی جنگ عظیم	۱۰۷ - ۱۰۹
د حاجی صاحب هجرت	۱۰۹ - ۱۱۰
زما بونیر ته تګ	۱۱۰ - ۱۱۳
بونیر کښی د پیرنګیو سازش	۱۱۳ - ۱۱۴
مدرسې بند شوې	۱۱۴ - ۱۱۹
مومند وته د حاجی صاحب هجرت	۱۱۹ - ۱۲۲
د سوات د باچا غی کشاله	۱۲۲ - ۱۲۶
د پیرنګیانو مظالم	۱۲۶ - ۱۳۰
د ولټ ایکټ او مونډ :	۱۳۱
د یورپ جنګ	۱۳۲ - ۱۳۳
وبا - د رومبی ټد سرک	۱۳۳ - ۱۳۵
د ولټ ایکټ	۱۳۵ - ۱۳۷
زمونږ جلسې	۱۳۷ - ۱۴۳
زما کرفتاری	۱۴۳ - ۱۴۹
زما د بابا او نورو کیالو کرفتاری	۱۵۰ - ۱۵۴
د جیلخانی حالت	۱۵۴ - ۱۶۰

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخونه
دقید نه خلاصیدل	۱۶۱-۱۶۴
ددوهم واده تیاری او بیا گرفتاری	۱۶۵-۱۶۷
رهایی او دوهم واده	۱۶۸-۱۶۹
خلافت، تحریک او هجرت:	۱۷۱
دهلی کنبی دخلافت کمیتی جلسه	۱۷۰-۱۷۱
هجرت	۱۷۱-۱۷۳
مونږ کابل کنبی	۱۷۴-۱۷۷
باجوړته واپسی	۱۷۷-۱۷۸
دیر کنبی دخالونو مدرسه	۱۷۸۱-۱۸۰
ذهنی انقلاب:	۱۸۱
تعلیمی او اصلاحی جدوجهد	۱۸۲-۱۸۳
دامتیانز و آزاد سکول	۱۸۳-۱۸۶
دخلافت کمیتی صدارت	۱۸۶-۱۸۸
جیل او دجیلخانې قصه:	۱۸۹
دفعهٔ ۱۴۴ کنبی گرفتاری	۱۹۰-۱۹۳
دچمرکند مجاهدین	۱۹۳-۱۹۵
دپیرهٔ اسماعیل خان جیل ته بدلی	۱۹۶
دجیلخانی قصه	۱۹۶-۲۰۲
دجیل بد معاشی	۲۰۲-

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخونه
زما مشقت	۲۰۵ - ۲۰۶
جیل کښی پرې جنبی	۲۰۶ - ۲۱۳
جیل کښی زما کناه	۲۱۳ - ۲۱۶
ډیرهٔ غازی خان جیل	۲۱۶ - ۲۲۳
د جیل ژوند	۲۲۳ - ۲۲۸
د پښتو په هکله غلطه پراپیګنډه	۲۲۸ - ۲۳۲
زما د غابنونو مرض	۲۳۲ - ۲۵۷
مذهبی تعصب	۲۵۷ - ۲۶۵
لاهور جیل ته دوباره تګ	۲۶۵ - ۲۶۹
مطالعه	۲۶۹ - ۲۷۵
د لاهور جیل نه بیا ډیرهٔ غازی خان ته	۲۷۵ - ۲۷۸
د مورنۍ مرګ	۲۷۸ - ۲۷۹
د سیاسی قیدیانو جنګونه	۲۸۰ - ۲۸۹
میانوالی جیل ته	۲۸۹ - ۳۰۰
رهایی	۳۰۰ - ۳۰۴
سیاسی مرکزمی او پښتون اخبار:	۳۰۵
کلی کوردکښی	۳۰۶ - ۳۰۸
د فخر افغان لقب	۳۰۸ - ۳۱۲

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخزونه
انجمن او مدرسی	۳۱۳-۳۲۰
دحج سفر	۳۳۲-۳۳۳
پښتون (اخبار- مجله)	۳۳۳-۳۳۹
امان الله خان	۳۳۹-۳۴۷
نادرخان	۳۴۷-۳۵۲
منظم سیاسی جدوجهد .... :	۳۵۳
لاهور کښې د کانګرس جلسه	۳۵۴
خدایي خدمتګاری	۳۵۴-۳۵۹
دوری	۳۵۹-۳۶۶
مرغز کښې جلسه او یوه قامی پریکړه	۳۶۶-۳۶۸
اتمانزو کښې لویه جلسه او مشاعره	۳۶۸-۳۷۰
ګجرات جیل او کانګرس سره تړون :	۳۷۱
ګرفتاری سنه ۱۹۳۰ع	۳۷۲-۳۷۴
ګجرات جیل	۳۷۴-۳۷۶
دقصه خانې واقعه	۳۷۶
ګجرات جیل کښې	۳۷۶-۳۸۰
د پیرنګی جبر او د پښتنو عزم	۳۸۰-۳۸۶
کانګرس او مونږ	۳۸۶

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخونه
پتیل کمیتی رپورټ	۳۸۹-۳۹۰
دکجرات جیل ملګری	۳۹۰-۴۰۷
رهائی	۴۰۷-۴۰۸
لاهور کښی زما استقبال	۴۰۸-۴۱۴
کاندهی اروِن پیکټ	۴۱۵
دوهمه	۴۱۶-۴۱۸
دکانګرس جلسه کراچی کښی	۴۱۸-۴۱۹
دخدائی خدمتګارو (سرخپوشو) بنه اثر	۴۱۹-۴۲۰
کراچی کښی مصروفیت	۴۲۰-۴۲۵
دهندوستان دوره	۴۲۵-۴۳۰
وطن ته واپسی	۴۳۰-۴۳۵
دپنجاب دپښتنی علاقو دوره	۴۳۶-۴۳۹
زمونږ کار او دپیرنګی سازشونه	۴۳۹-۴۴۱
دکانګرس کمیتئ په ځای دسرحد جرګه	۴۴۱-۴۴۲
دکاندهی جی په بلنه باردولی ته تګ	۴۴۳-۴۴۵
دیویداس سره دوره	۴۴۵-۴۵۱
بابره کښی درامه او زمونږ کمزورۍ ملګری	۴۵۱-۴۵۸
دپیرنګانو دجبر وتشدد زیاتوالی	۴۵۸-۴۶۴
ددیویداس کاندهی دسرحد دوره	۴۶۴-۴۷۰

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخنونه
دراوند تحصیل کانفرانس ورځ کښی :	۴۴۷۱
په بمبئی کښی د	۴۴۷۲-۴۴۷۳
دجرګی مشرانو کښی اختلاف	۴۴۷۴-۴۴۷۵
شملې ته زمانګ	۴۴۷۵-۴۴۸۷
شمله کښی زمونږ مصروفیت	۴۴۸۷-۴۴۸۱
دفارن سکرټر او هوم سکرټر سره لیدل	۴۴۸۱-۴۴۸۶
	۴۴۸۶-۴۴۸۱۷
خپله صوبه کښی کار :	
دهرۀ اسماعیل خان ته تګ	۴۴۸۱۱-۴۴۹۰
اتمانزو ته واپسی د احمد شاه معامله	۴۴۹۰۰-۴۴۹۴
دډیرو دورۀ	۴۴۹۱۴-۴۴۹۹
دسرحد لویه جرګه	۴۴۹۹۱-۵۰۰۱
دهزاري دورۀ	۵۰۰۱۱-۵۲۲۲
دهزاري نه واپسی	۵۲۲۲-۵۲۲۶
دترنګزو حاجی صاحب او خدایی خدمتګاری	۵۲۲۶-۵۲۲۷
دخلیلو مومندو دورۀ	۵۲۲۷-۵۲۲۹
مانږګانو باندۀ، اودمې، خالصه	۵۲۲۹-۵۳۲۲
لاټ سره لیدل	۵۳۲۲-۵۳۲۵
دنوښار په تحصیل کښی جلسی	۵۳۲۵-

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخونه
صوابی تحصیل کنبی جلسی	۵۴۵-۵۳۷
دلوی جرګی اجلاس	۵۴۸ -۵۴۵
زره هزاری باغ جیل کنبی باهر عامه ګرفتاری :	۵۴۹
په دې کنبی ..... زمونږ ګرفتاری	۵۵۲ -۵۵۰
عامه ګرفتاری اوتشدد	۵۵۴-۵۵۲
هزاری باغ جیل کنبی	۵۵۹ -۵۵۴
بهادره ښځه	۵۶۲ -۵۵۹
زما په صوبه سرحد اوپنجاب بندیز :	۵۶۵
په سرحد زما بندیز۔ آل انډیا کانګرس	۵۷۰ -۵۶۶
سابرمتی جیل	۵۷۳ -۵۷۰
بریلی جیل	۵۷۷-۵۷۳
دالموډي جیل	۵۷۸ -۵۷۷
رهایی	۵۷۹-۵۷۸
واردی ته تګ	۵۸۰-۵۷۹
دخپل اولاد سره ملاقات	۵۸۱-۵۸۰
انتخابات اوکانګرس ورکنګ کمیټی	۵۸۲ -۵۸۱
زره بمبی کنبی	۵۸۴-۵۸۲
دفیض پور کانګرس	۵۸۶ -۵۸۴

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخفونه
دلپښتنو په هکله غلط فهمی	۵۸۸-۵۵/۸۶
وزارتونه	۵۹۰-۵۱/۸۹
مونږ واردا او سیوا کرام کښې	۵۹۳-۵۵۹۰
دکانګرس وزارتونه	۵۹۷-۵۵۹۳
بنارس، دېلی، ګجرات، کاتیاواړ	۵۹۹-۵۱۹۷
دهندوستان دمسلمانانو دپاره فکر	۶۰۳-۵۱۹۹
دبلوچستان دوره	۶۱۰-۶۱۰۳
دخدایی خدمتګارو په وړمبی وزارت:	۶۱۱۱۱
زه اوه کاله	۶۱۵-۶۱۱۲
دخدایی خدمتګارو وزارت	۶۱۹-۶۱۶۱
زمونږ وزیران او پیرنګیان	۶۲۰-۶۱۹۱
دجواهرلال دوره	۱۲۵-۶۲۰
دګاندهی جی دوره	۱۳۰-۶۲۵
وزارتونه او خدایی خدمتګار	۴۲-۶۳۰
وزارتونه مات شول	۴۴-۶۴۲
دخدایی خدمتګارو غرزی پرزی	۶۴۵
اخوږد ۱۹۴۲ کال	۷-۶۴۶
قبایلوته دخدایی خدمتګارو وفدونه	۶۵۷-

ketabton.com - The Digital Library

عنوان	مخونه
دهندوستان پریږدئ تحریک	۶۶۶ - ۶۶۷
چپاوونه	۶۶۷ - ۶۸۴
دبمبئ تک	۶۸۴ - ۶۸۷
زلمی پښتون	۶۸۷ - ۶۸۸
الیکشن، کیبنټ مشن، عبوری حکومت:	۶۸۹
الیکشن	۶۹۰ - ۶۹۵
دآئین ساز اسمبلی ممبران	۶۹۵ - ۶۹۶
کرپس مشن	۶۹۶ - ۶۹۸
شمله کنفرانس	۶۹۸ - ۷۰۰
کیبنټ مشن	۷۰۰ - ۷۰۳
دکانګرس صدارت	۷۰۳ - ۷۰۴
دجواهرلال بیان	۷۰۴ - ۷۰۵
دجواهرلال په بیان عکس العمل	۷۰۵ - ۷۰۶
انټرم حکومت	۷۰۶ - ۷۰۹
قبایلی علاقی او جواهرلال	۷۰۹ - ۷۱۱
تورخم	۷۱۱ -
دملکنډ ایجنسی	۷۱۱ - ۷۱۵
سروریاب	۷۱۵ - ۷۱۸

ketabton.com - The Digital Library

ل

عنوان	مخوتہ
بجٹ پیش کول	۷۱۹ - ۷۲۰
دمونٹ بیتن مشن	۷۲۰ - ۷۲۳
ڈایرکٹ اکشن اومساوات	۷۲۳ - ۷۲۵
زہ بھارکیبی	۷۲۵ - ۷۳۲
دتقسیم اعلان	۷۳۲
دورکنگ کمیتی اجلاس	۷۳۲ - ۷۳۶
دکانگرس اومونٹ بیتن سازش	۷۳۶ - ۷۳۷
دکانگرس بی وفایی	۷۳۷ - ۷۴۰
لوستونکو وروستو	۷۴۱

ketabton.com - The Digital Library

شروع کوم په نامه د خدای چه بښونکی

او مهربان دی

زه دهشنغر په اتمانزو نومی کلی کښی په کال ۱۸۹۰ع کښی پیدا شوی یم . هغه وخت د پیدایش دنیټې دلیکلو رواج نه و اونه څوک په لیک اولوست پوهیدل . نو زما د پیدا کیدو نیټه چا لیکلې نه وه خو دا چه زه وایم چه په کال ۱۸۹۰ع کښی پیدا شوی یم د دې نه وایم چه خدای دې زما مور و ښځینی مانه ویل چه « ستاد ورور ډاکټر خانصاحب وادهٔ چه ؤ ته دیوولسو کالو وې » او د ډاکټر صاحب وادهٔ په دسمبر ۱۹۰۱ع کښی شوی و نو ځکه زه وایم چه زه په ۱۸۹۰ع کښی پیدا شوی یم . زه د مور او پلار کشر زوی وم د تولونه مشره زمونږ خور وه ، ورپسې ډاکټر خانصاحب ؤ بیا می بله خور وه ، بیا زه وم . د کشر اولاد سره قدرتی د مور او پلار مینه زیاته وې او ورته د پرخوږ او نیازبین وې . زه مور او پلار ته د پرګران وم د خدای قدرت راسی وچه د تولونه مخکی زما مشره خور مړه شوه بیا ډاکټر خانصاحب شهید شو ، بیا می بله خور مړه شوه . زه د تولونه وروستو وم او روستو پاتې شوم .

ketabton.com - The Digital Library

د اتمانزو کلی دپښتونو نه شل میله لیرې شمال ختیزته دهشنغر
مینځ کښې دسوات اوباجور دسیند په غاړه نور خانته پروت دی .
زما تعلق محمدزی قبیلی سره دی او هشنغر چې دا باز ونه را او اخلی
نوښار ه پورې دی، په دې کښې محمدزي آباد دي . دا د پښکالی سره سې
او آباد ملک دی او دا د پښتنو د دور ولی نه تقسیم کښې نور د رونو
له پخپله خوښه راکړی و . زما نیا یوسف زی وه ، د صوابی نه د مرغز کلي
او نیکه مې محمدزی وچې د هشنغر د اتمانزو کلی و . نیکه می لوی خان و
قدرتی خبره ده چې د محمدزو او یوسف زو شریک اولاد دې لایق
قابل وي . جنګی یې د هلکانو نه زیاتی ذهینې وي . زما د ډیرې نمسې
ډاکټرانې دي ، نورې نمسې می څوک ایم . اې ، څوک بی . اې دي ا
لور می ده هغه بی . اې . بی . تی . ده . یو کشر زوی می عبدالعا
(زه ورته لالی وایم) د اکسفورډ ایم . اې ، دی . دوه مې نور زامن
مشر عبدالغنی دی چې هغه می دترو ، کمستری د تعلیم د پاره امریکې
لېږلی و خو چې زه فیرنګیانو ته ۱۹۳۱ع کال کښې جیل ته ولېږلم | او زما جا
هم کډوډ کړو نو هغه د پیسو د نشت په وجه تعلیم سرته ونه رسولو او
راغی . بل عبدالولی دی چې سینیر کیمبرج یې پاس کړو . دی د ډې
لایق او قابل دی ، دی یوروپ له تعلیم له لاړ نه شو ولې چې زه جیل
لاړم نو دی هم د تعلیم نه پاتی شو . عجیبه خبره دا ده چې زه هم شا
(STATE PRISONER) وم ، ډاکټر خانصاحب او قاضی صاح

ketabton.com - The Digital Library

دهغوی بچولرلی د تعلیم د پاره وظیفه او دکور د پاره خرچ ورکولو او دا د شاهی قیدی (STATE PRISONER) سره رعایت نه دی دهغه قانونی حق دی خو زما اتراضونه نه ورکولو. زما یوزوی یوسف زی کړی ده، بل مومند کړی ده او دریم پارسی (پارسنه) کړی ده. زما لور په کشمیری واده ده. زما څلور نمسی، په یوسفزو کښی واده دی. دوه په ختکو کښی او یوه په پنجاب کښی په پنجابی واده ده. مونږ خپل اولاد په دولت پسی نه ورکوو، په شرافت، قابلیت، او لیاقت پسی لی ورکوو. مونږ خپل اولاد لغیر دهغوی دخوښی چاله نه ورکوو

اتول هشنغر ښکلی او ښیرازه سیمه ده د خټو او اتمانزو نه د سینډ په بله غاړه چه د زور ښار نښانی راخرګندیږی شوی دی دغه د زرو سره دسینډ نه پوری غاړه د شیخانو ډیری سره د کندهار اتهذیب. او دورنه څخه ښی آثار دی دغه ښار ته لی پښکلاوتی وی. دانوم د برسنډ و دکمر او کلونو پوری تړلی دی. لوی تجارتی او ثقافتی مرکز و. دا موجوده سینډ چه اوس دهغه او شیخانو ډیری ترمینځه بهیږی دا په هغه زمانه کښی د ډیری نه قبلی غاړی نه بهیدلو او دا تول زور ښار تر دی زرو پورې غزیدلی او.

د دی ځای اوسیدونکی پښتانه و وخو بودیست وو. بودایی مذهب د دی ځایه دسوات او کلکت په لاره تبت او چین ته تللی او خورشوی دی او د بده مت خو ډیر مذهبی غونډه هم په دی ځای کښی شوی وه.

د ښکاره شوو آثارو دفن او صنعت نه معلومیږی چه په دی علاقه کښی

ketabton.com - The Digital Library

صنعت، تجارت، زراعت او علم دپره ترقی کړې وه . داسې نه یوازې دې کنده
سیاسی مرکز نه بلکې د ایشیا د زیاتو برخو تجارتی، صنعتی او علمی مرکز و
د اتک او مارکلی په لاره یې دهندوستان سره، د سوات او کلکت
په لاره یې دکشمیر او تبت او چین سره، د دیر او چترال اوبد خشا
په لاره د مرکزی ایشیا او له هغه ځایه یورپ سره، د کابل، کند هار او سیس
په لاره یې د ایران، عراق، ترکیې او شام سره تعلق لرلو. د تجارتی مالونو
منډی وه، د علوم و زانکو وه .

زما مور دپره زړه سوانده، پوهه، نیک سیرته او خوش خلقه ښځه
زمونږ د زمینداری له لوی کور څخه، زمونږ دپری غوا، میښې وې، هره ورځ
به دخوا او شاغږیانان خلک به شومل و مستو لپسی مونږ کره راټول اوسه
به می په رون تندی دهغوی سره ستری مه شی کول شومل او ماسته به
ورکول او هر مابنام به یې د دوی دپاره بیله کتوی پخوله .

کورنۍ :

زما د پلار بهرام خان نوم وُ، د کلی خان و او په مشر خان مشهور
د نورو خانانو په شان نه و په کلی کښې دده هومره جایداد د چا نه وخو
نه ښکاریده لکه خان، پوه او زیرک پښتون و، په چا یې زیاتی نه کولو
مظلومان د بل چا زور زیاتی ته پرې نښودل . که دده سره به چا زیاتی وکړه
به یې په صبر برداشت کولو او د بدل جذبه یې په زړه کښې ته ساتله . د
ترټولو نو و د سره دې زیاتی کړی وُ د ده وس کیده چه بدل ورنه واخلی

ketabton.com - The Digital Library

په خاسی بهرلی وبخښل بلکه احسان اوښیګړه بهرلی ورسره کوله . مونږ ګذار،
پرهیزګار اوسوله دوست سړی و ، د صبر اوزغم خاوند و . کله چې به حجري
له نابلده مسافر راغلل چې هیڅوک بهرلی نه پاڼړندل پلار بهمی ورله پخپله دودۍ
وړ ورله ، نوکران به ووخوده به پخپله د دودۍ شکور را اخستی و اودانکولي
لونبی بهرلی په لاس کښی را اخستی و اوویل بهرلی دا دخدای میلمانه دي
په کار دی چې نه بی پخپله خدمت وکړم اکثر به داسی وشوچې میلمانه
به ژمی کښی شپې له راغلل نوچې سحر به ورله نوکر چای ورنه نوخبر بهرلی
را وړو چې میلمانه نشسته - تللي دي اوبرستن یی هم دخان سره وړی ده د
نورو خانانو په شان حاکم پرست نه و ، د حاکمانو سره یی تعلق نه ساته
اونه یی د دوی خدمتونه کول . زما د نیکه هم دغه حال و . زما د نیکه
سیف الله خان نوم و ، کله چې فرنګیانو د بونیر دنیولو په غرض په بونیر حمله
وکړه اود سورکاڼی په غړ اوه نورخانان د فرنګی ملګري وو اوسیف الله خان
بابا د قام مرستی له درغی د فرنګی زماغور نیکه عبید الله خان بابا
آزاد خیال پیاوړی او منلی مشر وچې دهغه وخت د درانو حاکم سلطان محمد خان طلائی د لاسه
پهانسی شو . د درانو حکومت د عیاشی په چل قام د زور زیاتی ، د کورنی اختلافونو اوجنګونو
په وجه ختم شو اود دی نه وروسته د سکهانو حکومت راغی . د درانو چې واورېدل سکهان
راروان دي شپه په شپه کابل ته وتښتیدل اوپښتانه یی سکهانو ته پرېښودل .

تاریخی پس منظر :

یاهغه وخت وُچه کله بابر د پښتنو د بی وقوفی اوخودغرضی اود ایرانیانو

ketabton.com - The Digital Library

دامداد اولمسون په وجه دابراهیم لودی نه دهند بادشاهی تخت او
تاج واخستو، شیرشاه سوری راپاخیدو او دبابر دزوی همایون نه
دپښتنو حکومت بېرته واخستو. دیلی ونیو همایون وتښتید و او
دایران دبارته یی پناه یوړه او هلته ایرانیانو دپښتنو دکمزوری کیدو
موقع له ساتلی و.

شیرشاه دپښتنو جنډه په کلکته ودرولله اوشیرشاه چه دملک
دابادی له پاره دصنعت، تجارت او زراعت کومی منصوبی جوړی کړی
په هغی دمغلو داکبر پاچانوم وشو. داداکبر دماغ نه و دشیرشاه دماغ
یا هغه وخت وچه کله په پښتنو دایرانیانو حکومت وپښتانه ببه یی سپک
اوسپک ببه یی کنټل. په کندهارکښی میرویس خان نیکه راپورته شو پښتانه
دایران دغلامی نه آزادکړل او دپښتنو بیرغ یی په اصفهان ودرولو.
هغه وخت وچه پښتانه نادرافشار دیزم ریزکړی و. چه نادرافشار مړ
شو نو دپښتنو لویه جرګه په کندهارکښی راغونډه شوه او دې غونډه وروسته
یی احمدشاه بابا په مشرۍ دعاء خیروکړه.

احمدشاه بابا راپورته شو ایرانیانو ته یی شکست ورکړو او دپښتنو
بنیادیی کښېښود. یوازی پښتونخوا نه بلکه تول هندوستان یی دهغه وخت
دمغلی حکومت دظلمونو نه خلاص کړو. دې وخت کښی انګلریزان هند
له نوي راغلي ووچه احمدشاه بابا دیلی واخست نو دانګریزانو دتګ و دراتګ
خبرشو او اراده یی وکړه چه انګریزان هم دهندوستان نه وباسي. انګ

ketabton.com - The Digital Library

چه په دې پوه شول دایران د بارته یې سفیر ولیږلو او ایرانیان یې راپورته
کړل چه په افغانستان حمله وکړی . احمد شاه بابا چه ددی سازش نه خبر
شو دانکلریزانو دخنیوي کار یې پرلپښود او په مخه افغانستان ته راروان شو
چه جیلم ته راورسید د جیلم دسیند په غاړه و د ربدو او د پښتنو تول خپلوني
او قبیلې چه وبیړه یې هغوئ ته یې ووېل چه له دې خایه تر امودیا به پورې ستاسو
ملک پښتنخواه دی او یا دغه وخت وچه د درانو د عیاشۍ ، بې تدبیرۍ په
خلکو د زور زبانی ، کورنی اختلافونو او جنګونو په سبب پښتانه دومره پریوتل
چه خپل کلی کښې دسکهانو د مقابلې نه وو . هغه دپلار نیکه ګټې خوړې ده خپله
خاوره ترې دسکهانو لاندې کړه او په دوی کښې دومره خوک نه وچه خپله خاوره
او ناموس یې ننګ او غیرت کړی وی . د سکهانو د زور او ظلم په مقابله کښې
یې سر اووچت کړی وی او د پښتنو عزت او عظمت یې د دی ظلم نه بچ کړی
وی د سکهانو د بې رحمانه حکومت و زمانه دمورد ارخه نیکه محمد دین خان
به مونږ ته داخبره کوله چه یوه ورځ زه د شولګړې نه راتلم او په سیند راپورې
وتم چه په دې کښې یو سکه راغی ما ته یې اشارت وکړو چه راوګرځه او ما په شا
پورې باسه . محمد دین نیکه ورته ووې چه زه ناباری یم خو سکه مجبور کړی
دی او چې سکه به شا راسور کړی دی او د او بو مینځ ته رسید لی نو تو پونه
کړي دي او سکه یې د او بو په مینځ کښې غورځولی دی او دی تري تلی دی .

دهند وستان دهغه سره سید احمد بریلوی او اسمعیل شهید
په دوی یعنی په پښتنو باندې ننګ او غیرت کوی او د سکهانو د مقابلې دپاره

ketabton.com - The Digital Library

دپښتنو خاوري ته راځي . دهغه وخت دحکومت افغانستا ان له طر
دده سره مرسته ونه شوه بلکه یارمحمد خان له خوا ورسره جګړه وشو
لکه څنګه چه دپښتو ددې زړې چاربیتې نه څرګندیږي :

روان شو یارمحمد سید اوباسۍ پنجتاره
سید له بڼۍ ورکړی الهی پروردګاره

ددې علاقو دپښتنو همدردي دسید صاحب سره وه . دده غوښ
چه ملک کښې شریعت نافذ کړي او دشرعي قانون سره سم دخور ا اولور ولو
کړی او په میراث کښې ښځوله هم شرعي برخه ورکړی او خپلې غلط رسم
رواج اصلاح کړی . په خانانو او ملایانو ددی خبرو بد اثر وښو شو
یې جوړ کړو چه یوسکه لاړو او بل سکه راغی . دپښتنو او مسلمانانو
همدردانو یې دوهابی فتوا ورکوله . په پښتنو کښې قومي او سیاسي
نه وُ نو دبریلوی صاحب او دده دډلې په ضد راپورته شول ، څرګنده و
او څرګنده په اباسیند هزاره کې ته پورې ویستل . دهزاري خپلې مسلما
په ځای ددې چه دبریلوی صاحب مرسته وکړي سکهانو ته یې مرسته
وکړه سکهان راغلل او باقیمانده هلته دسکهانو له لاسه تالا تر غ
سید صاحب او اسمعیل صاحب بالاکوټ کښې شهیدان شو
څومره دافسوس خبره ده چه سید صاحب دپښتنو په ښځو
وکړو او بې ننګه پښتنو دوی سره ننګ ونه کړو . چه سید
سکهان دپښتنو دخاورې نه وایستل نو دافغانستان

ketabton.com - The Digital Library

سید صاحب ته وویل چه اوس دا ملک مونږ ته پریږده .

قصه داسی وه چه د تهکال ارباب بهرام خان چه د سید صاحب مریدان وو هغه به کال په کال د روڼې په میاشت کښی بولیلی ته تللو د قرآن پاک ختم اوتراویح به یې هلته د سید صاحب سره کولې . پخوا د حمل ونقل ذریعې هم نه وې ، په اسونو روان وو چه کوجرانوالی له راغلی دی نو تږی شوې دی په لاره کښی کوهی وُ ښځی ورله اوبولو له راغلې وې دی چه کوهی ته ورنږدې شو نو دلاس په اشاره یې د ښځو نه اوبه وغوښتې چه دې ښځو منکی ډک کړل نو دې تولې لاړې او دوه ښځی پاتی شوې نو ده له یې اوبه یوړلې ، چه ده له یې اوبه وڅکړې نو په ژړا شوې او ورته یې وویل چه مونږ پښتنی یو او سکهانو په زوره را وسیتی یو او دوه دوه ډچی موهم پیدا اشوې دي . ارباب چه بریلی ته ورسید و نو هغه د پرزهیر وو . سید صاحب ترنه پښتنه وکړه - چه داته ولې زهیرلې - هغه ورته د کوجرانوالی داتوله واقعه بیان کړه . نو سید صاحب د جمعې په ورځ په منبر وخوت داقصه یې بیان کړه او دجهاد اعلان یې وکړو . زه دلته تاریخ نه بیانوم صرف داخبره ښکاره کوم چه د دې څه وجه وه چه پښتنو لوی لوی حکومتونه جوړ ولی شول خو تینګولی یې نه شوال د دې وجه داوه چه په پښتنو کښی اجتماعی ژوند ، قومیت او اتفاق نه و ، که څه هم پښتنو کښی به داسی وخت په وخت لوی لوی او قابل سیاستدانان پیدا شول لوی لوی سلطنتونو به یې قایم کړل . خو کله به چه ده سر په کفن کښی وغښتو په پاڼی کسانو کښی به یې د قامولی مینه او اتفاق او د اهلیت جذبه نه وه

ketabton.com - The Digital Library

د دولت او اقتدار کتلو د پاره به یو بل ته ارم شول . په عوامو کښې به هم دقاموالی
احساس نه وو چه مشران یې غلطي لاړی ته نه پرېښودلی یا یې خو د غرضه او نالایقه
مشرانو له موقعه نه ورکولی . په پوهو ، لایقو . بې غرضو او خدمتکارو مشرانو لاړ غوندې
او خپل حکومت یې تینګ ساتلی . په عوامو کښې دقاموالی او ملیت دجذبې د
دنشتوالي له کبله به په دوی د خود غرضو مشرانو اثر وشو او بې اتفاقی او خانه جنګی
به عامه شوه خپل طاقت به یې پخپلو کښې یو په بل ختم کړو . دښمنان خو به دموقع
په طمع ناست وو موقع به یې وموندله بادشاهی او حکومت به یې ورانه واخسته
دوی به یې غرونو ته وشړل . دښمنانو به د دوی په اباد و مزې چرچې شروع
کړې او دوی به غرونو ته غونډو کښې سره وهلی د . په دې کړ خیدل څوچه به یې به
توبه قبوله شوه او د خدای رحم به پرې وشو لایق اوپوه سړي به یې کښې پیدا شو
بیا به یې دښمنان له وطنه وشړل اوله نوي سره به یې په آبادی کوټې پورې کړې
دسکھانو نه پس د پیرنکیانو د ور راغی - پیرنکی پخپله خو د سمندر د غا
راغلی وو . ولی داوړ ته معلومه وه چه دهندوستان د تاریخ تولې حملې د قطه
شوی دی ، او د خپل برطانوی هندوستان سلطنت د سا تلو د پاره هغه د
خاورې ته راپورې وتلو چه په هغه د ره لاړو اوسیدو نو قبضه وکړی
کومو دیښمنانه حملې شوی دی .

دفوجی حکمت عملی نه علاوه هغه د دی سیمې سیاسی حالا تو ته هم تو
هغه ولیدل چه دلته هم هغه پالیسی روانه وه کومه چه د هغه نه مخکښې مغ
حاکمانو آزمایلی وه . حقیقت دادی چه کله مغلو د پښتنو سره جنګلونو کړل

ketabton.com - The Digital Library

کله شهنشاه اکبر د پښتنو د لاسه اول په خیبر بیا به په کرپه او په آخره چه یې کله
د بنیر په کرا کړ کښې د خپل پوځ سره سره خپل لوی وزیر بیربل هم مړ شو نو بیا
اکبر د اغې پښتنوته د اباسین نه پورې یې د اتک قلاع جوړه کړه - سره د خپلو وزیرانو
کښینا است چه په دې خبره سوچ وکړي چه پښتون خو یې په جنګ ونه وهلی شو
اوس بیا یې په کومه وسله وهي . چنانچه د دې غور او فکر نه پس په دې نتیجه ورسیدو
چه پښتون دوه خاصیته لري . یو پښتون من حیث القوم مسلمان دی او د اسلام
سره لوی عقیدت لري . دوهم انساني کمزوري یعنې د دولت سره مینه لري . نو د دې
په رڼا کښې هغه یوه داسې پالیسي وضع کړه چه د اسې عالمان ، ملایان او پیران پیدا
کړي چه د هغوی په ذریعه د اسلام د څادر لاندې خپل سیاسي غرضونه سرته کړي
او دویمه لاره چه د پښتنو د نیاوی مشران . ملکان او خانان د دولت او نوکرو په زوز په بیعه
واخلي .. هم په دې سلسله کښې مونږ وکتل چه د اخون درویزه او هغه په شان نورو
د پیر او د یني مشرانو د مغلو په وینا او ښودنه د پښتنو د قامي او ولسي تحریک د مخ نیوي
د پاره د پیر روښان غوندې باعمله عالم او سوچه مسلمان باندې د مغلو د پاره د کفر
فتوې ورکولې

پیرنکې داولیدل چه هغه پالیسي د مغلونه پس د رانیا نو خپله کړه او
د هغوی نه په وراثت کښې سکها نو ته پاتې شوه . پیرنکې چونکه د شلمې صدۍ د تعلیم
یافته او سایني دور پیدا وار وو نو ده هم د شهنشاه اکبر هغه مجربه نسخه خپله کړه
او کوښښ یې داوو چه یو خوا د پښتنو د ینې مشران د خپل سیاسي غرض د پاره
استعمال کړي او بل خوا د هغوی د نیاوی مشران په دولت او منصبونو واخلي . ولې د دې

ketabton.com - The Digital Library

د تعجب خبره داده چه هغه اسلام چه کوم مغل مسلمان دخپل مسلمان وروردغلامولو
د پاره استعمالولو هم هغه اسلام نن دی ایمان خرڅوملایانو، عالمانو او پیرانو د کافر
پیرنکی د سیاسی اغراضو او مقاصدو د پاره استعمالوو.

د لپښتنو خویونه او دودونه:

سره د دې کلمه چه فرنکی راغی زمایادشی چه په لپښتنو کښی د هرښه ښه
خویونه اوخصلتونه لاموجود وو په دروغو به ځان ورته بد ښکاریلو. وروروله
عزیزولی به یې ښه پاللو. یو په بل اعتماد و په یوه بل به یې ننګ کولو، راشه دښ
وه مینه محبت وکه دیو بل سره یې څه اختلاف هم وُ په سپکه سپکه یې نه یادول
داسی نه ولکه دا اوس په خولهٔ یوه او په زړه بله ژوند بالکل ساده او بې تکلفه
په ناسته ولاړه کښی د پټه تیته پیته نه وه، جامې ساده او د وطن جوړې
د خپل وطن شال له خامتایی دبل په اتلس نه ورکوله د خامتالویی لویی خلکی
کمیسونه او پرتوکونه به یې اغوستل، د وطن جوړی پښې او څپیلی به یې
پښو کولی، توپۍ او د خامتا پګړی به یې په سر ولې. ښځو به د رنګینه خامتا
او مشروبۍ (*) پرتوکونه یې اغوستل. خوراک هم ساده و د ساده خوراک په وجه د
صحتونه ښه وو د دومره کمزوری نه وو. مسالې نه وې، چایی نه وې، سود کول
شراب څښل او زنایی د هر بد کښل که به یوه شول چه څوک د اکاړونه کوی نو
سره به چا خپلولی نه کوله، خور، لور به چا نه ورکوله. اخلاقاً دومره پریوتی نه و
اوس چه دی. د چا چه به زور ورمبلمه راغی نو چرک به یې ورله حلال کړو.

(*) مشروبی، د خپل کلی کور جوړولو چه هغی ته به یې مشرو وئیل.

ketabton.com - The Digital Library

دکه ښښورواېږی جوړه کړه ، دغواوو، مېښو زېرغوری به وو . سړی سړی پسې
پرسېدلی خمېره دودی به وې . مازیکر به په بت دجوارو نینې کېدلی کوړه
به ورسره خلکو خوړله ، په دودی کښی به دامیر اوغریب فرق نه و . ټولو به په
یو ټالی اویوځای کښی دودی خوړله . څرنګه چه پوښاک اوخوراک ساده وو
دغسی دناستی ځایونه اوکورونه هم ساده وو . یوه لویه کوټه به وه ټول کور بانه
به یوځای وېده کېدل اوچه میلمه به راغی نو دکلي په شریکه حجره کښی به
څملاسته ستود اکثر و خلکو کورونه په دغه شان وو اوچه کوم سړی په دوی کښی لوی
سړی و یا به خان و نو دهغه په کور کښی به دکوټې سره یوځای یو منډو اودویدی
وه او دمېلمنو پاره به ېله حجره هم وه . دااوچتې اوچتې مانۍ اوسپینی
سپېښتی بنګلی نه وې خوهغه خوشحالی اوآسودګی چه په هغه ساده ژوند کښی
وه نن په دې بنګلو بنګلو کښی اوپه دې خوندورو خوراکونو کښی او دولې جامو
کښی نشته مرضونه دېر نه وو، نراوښځی په بدن سالم اوتکړه وو . جنیکو اوهلکانو
به یوځای لوبې کولې لوی لوی به وو دشپې ترناوخته به یې لوبې کولې ، یوبل ته
به یې ډوډۍ خوړ اوورورو په نظرکتل ، اخلاقاً دېر اوچت وو . دلوبو دېر رواج وُ قسم
قسم لوبې به وې . دلښتنو په لوبو کښی دهر قسم پېکټس (سپورټ) خیال ساتلی
شوی و . دمنډو خیال پکښی وُ . دبار اوچتولو او ورلوخیال پکښی و ، دسا اخستلو
خیال پکښی و ، دشپې کرځېدلو په شپه کښی دځان پټولو دمخالف فریق
دلټولو خیال پکښی و . اوهمدا وجه وه چه ددوی صحتونه ښه اودېر ښایسته
وو . اګرچه پولو کښی به دریم کړی نه وو ، مګر بیاهم لوبغاړو به یوبل سره ټکی نه کوله .

ketabton.com - The Digital Library

دپیرنکی اثرات :

دپیرنکی دا تلونه وراندې دپښتنو دتعلیم څه خاص انتظام نه وه
به تعلیم نه کاوه صرف دملایانو زامنو به دلمانځه، اوداسه، روژې سرسایی
حج اوقربانی، زکات اوصدقاتو اوددغه شان مسئلو تعلیم کولو داهم دامامتو
له پاره لوستل به یې زده و. لیکل به یې نه وزده او ددغه تعلیم طریقه هم دغسې
وه چه ملا صاحب به په جماعت کښې ناست وُ دامامتی سره به یې هلکانو
دې پس هم زرکاوه. مور اوپلار به چه وغوښتل چه بچیل اولاد تعلیم وکړي نو
جماعت له به یې بوتلو او دملا صاحب سره به یې په سبق کښیناوه. ملا صاحب
به ورته سیپاره شروع کړه مور اوپلار به یې دخپل وس سره سره شیرینۍ
وویشله اوچه یوه سیپاره به خلاصه شوه نو ملا صاحب له به یې شکرانه ورکړه
اودبلې په شروع کښې نه بیا شیرینی وویشلی شوه. دملا صاحب دتعلیم ورکولو
په بدل کښې څه خاصه تنخواه نه وه، داستاذانو به دخپلو شاګردانو سره دپرې
وه دخپلو بچو په شان به یې کنټل. شاګردانو هم استاذ دپلار ته کم نه کنټلو
استاذ به دسبق معنا شاګردانوته نه بنودله هغوی غریبان څه صلامت و
هغوی یې پخپله هم په معنی نه پوهیدل نوشاګردانوته به یې څه بنودلی
زمونږ دجماعت اخون هلکانو ته سبق بنودلو. یوهلک ته یې چه سبق
نو ورته په غصه شو ورته وویل « ان الذین کفروا خربیشویه » نوشاګرد هم
« ان الذین کفروا خربیشویه » داچه مونږ واوریدل نو پرمو وخندل
هغه شاګرد ته په غصه شو، مونږ ورته وویې چه ددې هلک څه قصور دی

ketabton.com - The Digital Library

څه وایي هغه یې هم وایي .

پیرنکیانو دهندوستان دخلکو د تعلیم د پاره په نوې طریقه سکولونه جوړ کړي وو خو د پښتنو د پاره یې تش په نامه دکمې درجې سکولونه جوړ کړي وو.

چې نه به په یونیم لوی کلی کښې پرائمری (ابتدائی) سکول و، په هغې کښې هم څه دوه درې هلکان نه داخلیدل . نو رهندوستان لږې ابتدائی تعلیم په مورنۍ ژبه کښې یې ورکولو خو یو پښتون بدقسمته قام له یې تعلیم په پردۍ ژبه کښې ورکولو . ددې د پاسه یې ملایان ورپسې لمسولي وو چې که دا قام تعلیم وکړي ستا سو قدر به کم شي او بازار به موسو رشي بیدا رشي چې د پښتنو بچي دې نه علم ته نه کړي . ملایانو به پرا پیګنده کوله چې پښتو دوزخي ژبه ده او دوزخ کښې به پښتو ویلی شي . د ملا صاحب نه هیچا دا پوښتنه نه کوله چې هلکه ته د دوزخ نه کله راغلی یې او کوم دوزخي دا خبرې تا ته رسولي دي . ملایانو به دا م ویل چې څوک د مدرسې سبق ووایي نو اووه پیړۍ یې په دوزخ کښې اوډا ستنده ؟ به یې ویله :

سبق د مدرسې وئ د پاره د پیسې وئ
جنت کښې به یې ځای نه وی په دوزخ کښې به کیسې وهی

ملایانو خو خلک دا نګریز په سکولونو کښې د تعلیم نه منع کول خو پخپله یې هم هیڅ انتظام نه کولو او عجیبه خبره خو داده چې ملایانو د دین په نامه خلک له علمه پاتې کول ، حالانکه اسلام داسې دین دی چې علم یې په نرو او ښځو فرض کړی دی خو مونږ داسې بدقسمته قوم یو چې د اسلام په نامه د علم نه

ketabton.com - The Digital Library

پاتی شو همدا وجوهات وو چه پښتانه دتولې دنیا دقومونونه په علم کښې
وروسته پاتی شول اونتیجه یې داشوه چه یوازې علم څه چه هرخیز کښې ددنیا
نه وروسته پاتی شوواو څومره د افسوس خبره ده چه یو وخت د پښتنوخاوره
د دنیا دخلکو دپاره دعلم مرکز و. دلته په هغه وخت کښې چه یوروپ دانسانیت
دتور دورنه ټپریده د پښتنوپه دی خاوره لوی لوی درسګاهی اویونیورسټی
وې چه چاپیره ملکونه یې دعلم په رنا روښانه کول.

دلیرې لیرې وطنونونه به خلک دعلم دزده کړې دپاره زمونږ وطن ته
راتلل اوداسلام په نوم نن ددنیا دتولوقومونونه په علم کښې وروسته پاتی
کړی شول.

زما دمور اوپلار اولاد نه پاتېده نودوي په دې وزیاد تونو، بابا کانو
ملایانو باندې کړځېدلی وو. هغوی ورته ویلي وو چه خدای پاک به زوی
درکړی اوچه زوی موو شی نوغوږ به یې سوری کوئ او دسر وزرو والی
به ټکښې اچوئ اوبل به تراوو کالو پوری کال په کال دسپینو زرو اوبۍ
ورته په غاړه کښې اچوئ اوچه داوو کالو پوره شی نوبیا به تړې دا اوبۍ
داوالی وباسئ او دخدای په رضا به یې ورکوئ.

زمانیاز بین توب:

زه دمور پلار کشری زوی وم اوکشری اولاد په مور پلار دپرکو
وي اوورسره یې دپره مینه اومحبت وي اوناز بین وي، زه هم مور
پلارته دپرناز بین وم اوزما دې ناز بین توب ماته هم دپرنقصان ر

ketabton.com - The Digital Library

و او ته مامور له یی دپر تکلیف ورکړی و . ماچه به ویل که دوی به منل خوښه
اوکه به یی نه منل او دمنلو به نه و نوزه به بیا په خکه دغه پدم اوپه چغو چغو به
می ژړل اوترډغی پورې به می ژړل اودغه پدم چه ترڅو به زمامور زما خبره
منلی نه وه . دغه شان توله ورځی به می پدغه ډول ډهلې دا راته چا نه ویل
چه په خپله خوښه کوخه اوکه به یی راته وویل نو مامنله کله . اکثر به په دې غږ مو
کړ خیدلو زما ستړکی خوب شوې ، دشپې او ورځی به نا ارامه وم ، مور
به می هم دغه ډول نا ارامه کړی وه . شپه او ورځی به می پرې خپله زانګو
زنګوله اوچه مور به می دپره ستړې اوتنکه شوه او خدمتکاره به یی راته
زانګوته کښینوله نو مابه چغې کړې نو هغه به راغله . شپه او ورځ می هغه
نا ارامه کړې وه اوزما زانګو به یی زنګوله . هغې به راته وویې چه یه نجیه
دا زه دې په څه مصیبت کښې اچولی یم چه لږه شیبه دې نه اخواسم
نوته بیا چغې کړې ارام ته مانه پرې دې . نو مابه ورته وویل چه زه څه وکړم
زه خو ډیره ندیږم .

زمونږ به دپره غله کیدله کند وان به ډک ووچه نوې غله به راوګیدله
نو بیا به موهغه زړه غله خرڅوله . زمونږ دکور سره یو ډرام اوکیو سنګ هتی
وه دا دواړه ورونه وو مابه توله ورځ ددې کند وانونه غله دې هتی ته
زغلوله . په هغه وخت کښې به په هتو کښې ددې قسم څیزونه نه وو لکه نن یی
چه موټر ویښو . زیات نه زیات به یکښې املوک ، غوزان ، چغې او منچې
وې او ما سپینې نه پس به یی باتینګن اوپلوړې تلوڼې مور به راله دوه

ketabton.com - The Digital Library

دری خله په ورځ کښې په جولۍ کښې غله راکوله لیکن په هغې به زما تسلی
چیرته وه اکثر به می دهغی نه په پته دانې دکندوانو نه هم وړلې او کټل به می
چه مور به می اخوا دې خواشوه نو ما به په یوه منډه هغې ته ځان ورسوه
کله نا کله چه به دمور راته فکر شو نو آواز به یې را باندې وکړه چې "ته به ځې"
او ما پښوله ښه زور ورکه لیکن ددی نه زیاتی به یې راته څه ویل نه. زه خو
مور ته د پرګران اونازبین وم. زه خو چې سود او زیان ښو او بد و نه
پوهیدم او داخو ما سره مور ښه نه کول خکه دې کار په ما کښې دغلا عادت
پیدا کاوه. زما مور له په کار وچه زه یې ددې عمل نه منع کولی او زه یې
پوهولی چه بچیه دا کار خو بد دی او ته باید دا بد کار و نه کړې ځکه چه څه
غواړې هغه خوزه درکوم. زه یې باید پوه کړې وای او ددې بد عمل نه یې
توبه کار کړی وای خکه دمور غیږ خو د انسان اوله او د پره مهمه مدرسه
ولی راته کیسه کوله چه زه په لندن کښې سهار د خپله مکانه راووتم
چه کورم نو یوه د پره ښکلې منډه دونی نه را پریوتې ده یو ما شوم هلته ولاړه
دی ما ورته اشاره وکړه چه واخله (Take it) نو هغه راته کوته. وخو خو
نه دا زما نه ده (No, it is not mine) هغه خو ما شوم و د اورته چا ښو
و ؟ د اورته مور.

په ما شوم والي کښې چه څه عادتونه په بچو کښې پیدا شی نو چه بیا غټ
نو هم پکښې وي او به د پره مشکله د هغو بد و عادتونو نه خلاصیدی شی
زه چه به د شپې د مور سره او ده وم نو به شپه کښې به چه را ویښ

ketabton.com - The Digital Library

لویه مې وژړل اوچه نه به چپ کېدم نو مور به راته ویل چه هغه دی (بَوَ)
راغی هغه دی (پیړی) راغی نو دا زما په ذهن کښی تر اوسه پوری د (بَوَ)
او (پیړی) داوېره پرته ده حالانکه چه زه په دې خبره پوه یم چه نه (بَوَ) شته
او نه بلا شته. زمونږ یوه لویه کوته وه، مونږ تول به په هغې کښی څملاستو
زه سپا یسته لوی وم خو یوازې څملاستی نه شوم د مور سره به څملاستم ځکه
چه زه سپواړی وم نو په ماښپسه راتله زه چه بیا بنارته د سبق له پاره لاړم نو چه بابا به مې بنارته
راغی په ما به اختر وخکه بیا د هغه سره څملاستم.

د قصو د پرشوقمن وم او د اسی ذهن مې وچه هر قسم اوږده اولنډه
قصه به مې د چا نه واورېده بیا به هغه زما زده وه. ماته اوس هم دماشوم
توب قصی یاد دي.

زمونږ په کوته کښی یوه دوکانچه (څوټره) وه د دې دوکانچې په
مینځ کښی به نغرې وو په هغه به هم پخلی کېده اوهم به یې کوته تودوله د دې
نغرو یوې خواته به پوزکي غورېدلي وو لیمخي به پرې د پاڅه پراته وو. یوې خواته
به زنانه ناستې وې او بلې خواته به نارینه کښیناستل. چه د دودۍ وخت
به شو نو زنانه ؤ به مونږ ته دودۍ واچوله اوچه مونږ به خوړله نو بیا به
هغوی خوړه. په هغه وخت کښی نارینه ؤ د زنانه دوسره دودۍ نه خوړه
او داوه ته معیوب کار ښکارېده او ښځوهم د نارینه وسره دودۍ نه خوړه
په ژمي کښی به مونږ اکثر غنمی وریجې خوړلې. هغه زمانه کښی چاپې نه وې
سحر وختی به چه پاڅېدو نو وریجې به تیارې وې هغه به موخوړې. دې

ketabton.com - The Digital Library

وریجو سره به موسوچه غوری، اچار، شربت او کله قورت خوړل .. په اوړی
کښی به چه سهار پاخیدو نو اکثر به مو په مستو شکره واچوله . دجوارو
سره دودی به مو په مستو کښی ماته کړه وبه موخوړه . اوچه کله به سبق ته
تلم نو مور به راله دغنمو په دودی کوچ اوشکره پوری کړل اوهغه به موبیا
خوړل ، لیکن داخوراک دعامو پښتنونه و داد هغو خلکو وچه خانان وو .
غریبانانو به سره دودی اوشلو مبې خوړلې .

زما د مور سره دمښنو سانلو د پرشوق و اکثر به یې پخپله دهغې خسمانه کوله او اکثر به ې
وته پخپل لاس واښه اچول اوبوتاوه به یې ولړه جوړوله . دما سپینې به یې ماته پیړوی اوشود
راکول . بنجې په پیړوی باندې د پړی مینې وې چاله یې نه وړکوې او پرې خپه کیږی ، ولې چه به
په کوچ کښی نقصان راځي خوزه وته نازښې وم اومالـه به یې راکول اونه مور چه به هرشی په خوله خو
ولګیدنو مالـه به یې راکاوه اوکه زه به نه وم راله به یې ساته . چه کله به می دپلار سره دودی خوړلې اوچرک به
پوخ کړی ونو هرچاله به یو هلو کی ورکاوه خو بابا به می مالـه خپله برخه هم راکړه .

زمونږ ددې کوټې سره زمونږ یو بنکلی منډوم واو ورسره یوه دیوډی چه په هغې کښی دبستو بیتک هم
زمونږ په دې کوټه کښی لوی لوی کندوان هم و وچه په یو کښی به جوار او په بل کښی به غنم وو په هلو ډی کوټه کښی به خو مالـ
چه په یو کښی وریجې په بل کښی مې او په بل کښی شکره اوکوړه ، اوزه ، مرچکی به پرآو واوهمدې خو مانوسره به د غوړو تیمان
چه د وړی میاشت راغله نو زمونږ دېره مالداره وه اوډېرې به دوه مورې به می اکثر پښتمنی کښی اکلیر اشیر به یې
هغه به ډېر خوند ناک واوډېر پښتمنی به یې یوغټ پیړوی نیولی و هغه پیړوی زما ډېر خوښ واوډېر مزه دار به و نو زه خ
وم روژې په مانه اوړیدې خو دې پیړوی دخاطره به می هره شپه ویل چه ما به پښتمنی ته پاتې روژې زه به پښتمنی
نه پاتې شم مور به می ویل چه مونږ تاکښینوو او ته نه راوینې ښې بیرته څملی او ویده شی . زه به یې پ
پاتې شوم اوچکله به یې پانه خولم نوچه سحر به راوینې شوم نو ډېره لویه ژړا او انکولا به می جوړه کړه

ketabton.com - The Digital Library

سکول ته تګ او
هغه وخت

ابتدائی تعلیم ، د پښتو سکول - دکلی ماحول ، مشن های سکول
زما استاد و کرم صیب ، اختر ونه او میلې ، د امامانو میاشت
کلی کلویغی ، سخات خیرات ، یوه
لطیفه ، واده بنا دی
دیوې پیغلې
قصه

ketabton.com - The Digital Library

ابتدائی تعلیم :

د خوش قسمتی نه زما پلار سره ددې چه متقی مسلمان و خو اوشفکره سړی و هغه د ملا یانو د پراپیګنډې هیڅ پروا ونه کړه او مونږ دواړه وروڼه یې په سکول کښې داخل کړو . پلار می زه او محبت خان چه زما د کشر ټره زوی و او زما هزه ولی و او پلار یې مرشوی و د کلی په جماعت کښې د اسماعیل استاذ سره سبق ته کښېښولو . زما د سبق په ناسته زما مور، او پلار د پرخوشحاله شول او د پرې شیرینی یې وویشلې . د اسماعیل استاذ نه می قرآن ختم کړو ،، مور او پلار می د پره خوشحالی وکړه شیرینی یې وویشله او استاذ له یې د پره شکرانه ورکړه خو زه په قرآن پوه نه شوم زمونږ کلی کښې یو پرائمري سکول و خو زما مشر وروڼه خان صاحب دغه وخت کښې د پښور په سکول کښې سیمونق ویلو . زه هغه د سبق د پاره پښور ته بوتلم او په هغه سکول کښې یې زه هم داخل کړم خو ده یکښې سبق ویلو ولې چه په دغه وخت کښې د کلو حالت د پر خراب و . پرې جنبې ، د ښمنی او تر بګنی روې ، جنګونه او قتلونه وو د دې وغو د عوزې او مقدمې وې .

د پښور سکول :

د غور ځو کښې پیرنګیانو د (جرګه سیستم) په نامه د پښتنو په کور

ketabton.com - The Digital Library

چارې وکښې لاس وهلو دپاره یو مخصوص نظام جاري کړی وچه دپښتنو
دروایتی قامی جرګو سره سمون نه خوري . اکثر به بې ګناه خلق قید شواو ګنهګار
به خلاص شو اونارینه خوپریږده چه زمونږ ښځې لې هم قحږونه راوښکلی
په ملاک ګښې دپرګړې و اوداتول دې جرګې سیستم (نظام) پیدا
کړی و . انصاف نه و . یوشریف سړي دپاره دلته ژوند دپرګران و
کړه په داسې ماحول ګښې کلی ګښې پاتې شوی وای نو د مالکی په کار
ګښې به ره هم مالګه شوی وای . ماته په دې تلوګښې که یوطرف ته فایده
ورسیده نو بل خوا می تعلیمی تاوان وکړلو . دپرایمری پورې تعلیم می
په دې سکول ګښې وکړو ماته دپښور د سکول نه دخپل کلی سکول ښه
وځکه چه دتعلیم ذریعه خو په دواړو ګښې اردو وه خو په اتمانزو ګښې به
د سکول استاذ پښتون و مونږه به یې په پښتو باندې پوهولی شواو
په پیښور ګښې د سکول استاذ د پنجاب و . هغه له پښتونه ورته اویو
شپږ کلن اووه کلن ماشوم ته دادپره ګرانه شی چه په یو وخت هم پردی ژبه
زده کړي اوهم په هغه ژبه ګښې علم زده کړي . بله داوه چه په پیښور ګښې زه د
ډاکټر صاحب سره وم اود ډاکټر صاحب پخپله هم دلوبوسره شوق و اوزه به
یې هم د لوبونه نه منع کولم اود ماشومانو خو تعلیم اوسبق ته ډډه نه لګیږی دلوبوسره
شوق لري . زما هم سبق ته دپره ډډه نه لګیده او دلوبوسره می شوق وپه سکول
ګښې یې د فټبال اوکوکټ لوبې کیدې ډاکټر صاحب دکرکټ د ټیم کپتان و .
زه په لوبو ګښې دنورونه وړاندې وم ، زما په ورزښ ګښې دلامبوسره هم دپر

ketabton.com - The Digital Library

شوق و . په کلي کښې چه به وم مور به مې په څوکۍ سا تلم چه سين له لاړ نه شم
هسې نه چه سينډ مې يوسي ما به مې د مور ستر کې خارلې چه موقع به مې بيا
مونده نو په مينه به سينډ ته لاړم . د مور اند لښنه مې بې ځايه نه وه زه
دوه کرته سينډ وړی وم او دوارې کرته به دسينډ په غاړه څوک ولاړ و زه به
يې وکښلم . زه چه په ميونيسيپل بورډ سکول کښې وم زما په مدرسه کښې دهغو
خلقو د بچو سره تعلق پيدا شو او لوبې به مې ورسره کولې چا چه به د مدرسې صفا
کوله او خلکو به ورته بنکيان او چوريان وئيل او خلکو به زه د دوی سره د لوبو نه منع
کولم خو زه نه منع کيدم نو په دې وجه به يې ما ته هم ښه نه کتل خو ما د دې پروا
نه کوله . د ډاکټر صاحب د خلکو سره راشه درشه هم ډېره وه ما ته به يې التوجه نه و
چه امتحان ته به مياشت دوه پاتې شوې نو هله به د ډاکټر صاحب پخپله هم
کوشش شروع کړو او په ما به يې هم زور و لګولو . د دغې مياشتې دوو
کوشش خو به زه په امتحان کښې پاس شوم خو کمزورې به وم .

د ډاکټر صاحب ناسته ولاړه په دې وخت کښې د دوه سره د غلا
سرور خان، د تهکال ارباب جمعه خان ، د چارسدې پردل خان او د قاه
خپلو میا محمد زمان سره وه . دوی په ما ډېر مهربانی او شفقت لرلو او
د دوی ډېر قدر او عزت کولو . دغه شان د نبار شيخ صاحب او حافظ ج
زرګر او بشير زرګر سره يې هم ښه تعلقات وو . ثمين جان خان ، زما د سکو
ملګری وخو دی زمانه يو جماعت مخکښې و او د دغه وخت نه زما او زده پ
ګلوی شوې ده . دی د غلام سرور خان په سر پرستی کښې و . زما او د

ketabton.com - The Digital Library

تعلق مینه او محبت دوړو کوالي نه تر مرګه پورې و . زما ورور خانصاحب چه کله لسم جماعت پاس کړو کلی ته راغی او زه یې دځان سره کلی ته راوستم او دچوتی (رخصتی) پورې خو کښې یې دکلی په مدرسه کښې داخل کړم سحر به مدرسې له تلم او مازیګر به کور ته راتلم .

دکلی ماحول :

یوه ورځ دمدرسې نه راووتلم کورم چه یولوی جلوس راروان دی یوسړی مخکښې دی اوخانان اوملکان ورپسې دي . دخواوشا عوام هم ورپسې دي . دجلوس الـه مینځه زمایو تربور چه هغه زمونږ ملک ومانه اشاره کوي اولاس په تندي زدي خو زه یې په مطلب پوه نه شوم او دجلوس په تماشایم چه جلوس تېرشو او کور ته راغللم څه شېبه ورروسته زما هغه تربور مونږ کره راغی نو مانه یې دپرې خبرې وکړې چه سره دتعلیمه ته دومره نالایقه یې چه مادر ته اشاره کوله چه صاحب ته سلام وکړه تازما په اشاره هم سلام ونه کړ . ماور ته وویل چه داخوک ونوده راته وویل چه دا تانه دار صاحب و ماور ته وویل چه ماخه پیژانده ده راته وویل چه وس خودې وپیژانده آینده پام کوه . په دغه وخت کښې دپیرنګیانو دحکومت پرزیات رعب اودبدبه وه اوخلکو به تانه دار هم دملک لوی حاکم کاڼه . یوه ورځ املک صاحب راغی زه یه کلی کښې وم مانه یې وویل چه اسستنټ کمشنر سره زه یې موقع لـه څم ته هم راسره لاړشه . زه هم ورسره لاړم . مونږ دواړه په اسونو سوار وچه دچا رسدې تحصیل ته ورغلو اسستنټ کمشنر هم راغی په اس سور . دوه غه موقع مولیده چه بېرته راغلو او دیوبل نه رخصتید ونو ما په اس سور

ketabton.com - The Digital Library

اسستهنت کمشنر ته دیوه بل نه درخصتید و په وخت لاس ورکړ انوچه مونږ
راروان شو دی ماته ډیر په غصه شو او ماته یې وویل چه تاله په کار وچه
اس نه کوز شوی وای او هغه له دې لاس ورکړی وای .

زمونږ دتر ناوسره خواکښی د زراعتی تجرباتی فارم مشر یو انګریز و مسټ
براون یې نوم و . دغه وخت کښی زه د تعلیم نه خلاص شوی وم او ما سره د زراع
ډیر شوق و زه به هم کله ناکله فارم ته تللم او دی زما ډیر دوست شتو . یوه شپ
زما میلمه شو چه دودی مو وخوړه د کپ شپ نه پس دی رخصتیدلو نا
و ما ورسره سړی کول چه وبې رسوي، ځایی دا تمانزو د نهر بنکله تقریباً ز
د ځایه یو میل لیرې وه نو ده ماته وویل چه ماته دسې وحاجت نشته بس
سړی دې ما سره لاتهین واخلی چه خلک زما تو پې ووینی نو ماته بیا خوک
ویلی نه شی .

زمونږ په کلي کښی یوه کونډه ښځه وه یو زوی یې و هغه پولیس نیولی و د
لوی کپتان کلی ته راغلی وو خلک ورته ورتلل د اکونډه هم خبره شوه د خلکو
هم ورغله هغه وخت چه به پیرنګی کوم ځای ته تللو د لیرې لیرې ځایونو خلک
چه خبر پدل لیدو ته به یې راغونډ پدل . دې کونډې ورته د خپل زوی
کښی عرض کړی دی هغه تا نه دار راغوښتې دی پوښتنه یې ترې کړې د
ته یې ویلي دي چه زوی به دې خلاص شی بودی ورته په دعا لاس پورې
دی چه خدای دې تا نه دار کړه . نو هغه وخت تا نه دار خلکو ته ډیر لوی ا
ښکار پده . کپتان سوت اچولی و بودی چه کتلی څادریې په اوږه نشت

ketabton.com - The Digital Library

ي ويلي دي زمونږ ته خوخا درهم نه لري ماکړه ډېره ښه خامتا پرته ده که دې خوښه وي
يوخا در ښه درلږ راوړم . د پوليس اختيارات هم زيات دي وکه به يې وهل او که به يې ترل
او که به يې پرانسنل چا تري پوښتنه نه کوله کنا هکار به يې پريښود او بې ګناه به يې را ايسار
کړ چا ورته دومره نه شو ويلی چه په مخ دې خوستر کی دي د تانه دار په دوستی او اشنائی
په لويو لويو خانانو او ملکانو فخر کاوه او د تانه دار په دوستی به يې غريب خلک
خوړول او خورل . د سودم يولوی مخوريز خان وعجب خان نومېده د تانه دار سره
ي په څه شی خبره اړولې وه تانه دار په نارواه مقدمه کښې ښکېل کړ او پهانسی شو .
د پر ټکيانو د ظلم او زياتی په مقابله کښې به کله نا کله د ځينو غيرتيانو غيرت په
جوش راغی او پرې ورو به يې دانګل . زمونږ دکلی يو خان وعبد الحميد خان
ومېده د هغه مشر وړور عمر خان د پوليس سره راز باز لرو او د خپل کشر وړور
سپکولو پسې يې تانه دار راوستی و . خدای دې پښتون ته د بدی وس نه ورکړي
چه وس وصومی لکه د لږم د بچو خپله مور خوري . د عبد الحميد خان هسې هم
تانه دار سره چه رام داس نومېده او د پنجاب هندو او د پر ظالم او بدی
رسېدلی او نه لګېده او نه يې پخپله د پوليس سره ناسته والا ره خوښېده د عبد الحميد
ان او د وړور يې حجره شريکه وه . عبد الحميد خان دوی او ده دي چه وړور
ه دار پرې ورو خپړاوه ، تانه دار دروازه ورتکولی ده عبد الحميد خان د خوبه
پښې شوې دی غږ يې کړی دی چه څوک يې تانه دار ورته ويلي دي چه رام داس
مغه ورته وړ پرانستی دی تانه دار د ورننو توسره پرې چغه وښکلی ده چه ورنه خوښ
ن ورته مه راپورته کړی دی چه تانه دار صاحب مونږ معاف کړه . دومره خبره

ketabton.com - The Digital Library

تانه دار خپله بی عزتی کنهلی ده اوپری غږ مبدلی دی دخان خوهسی هم ور
زره ډک وتوپک یی ورته راارولی دی او ویشتی یی دی دده او د پولیس
ډزې شوې ، دی هم ولګیده ، رام داس مړ نه وزخمی وخوخپله ساه یی بنده ک
وه . هسی نه چه خلک ووایی چه ژوندی دی مړ یی کړی . ربنستیا خبره داد
ظالمان بهادران نه وي ډیر بزدله او بیمانه وي . بهادر سړی هیڅیری په چ
نه کوي . دشپې ریوت وشو مجسټریټ راغی ، سهار مونږ خبر شو د پیښې
ته ورغلو ډیر خلک هلته راجمع شوي وو ځکه چه د تانه دار سره مقابله لویه خبر
هر څوک راتلل چه پخپلو سترګو حالات وویني خان قید شو خو د تانه دار انو
هم عقل راغی . دغسی نور واقعات هم کیدل د تنګی اجون خان چه تحصی
ورته سپکی سپوری کړې وې تحصیلدار یی تبستولی و . دغه مقابلې انفرادی
کړنه هم دغه مقابلو قوم ژوندی ساتلی دی خو په دې طریقه کامیابی حاصلیدل
دکامیابۍ دپاره اجتماعی تحریک او قربانی په کار وي نو دچا په زړه کښی چه دا قس
او احساس پیدا کیږي هغوی له په کار دی چه په قام وګرځي او ځان سره د
د احساس خاوندان ملګري پیدا کړي او په ګډه د ظلم ، زیاتی او بی عزتی م
چه په قام کښی داسی ډله پیدا شی او قوم تنظیم کړي نو کامیابی حاصلیږ
هغه قام بیا څوک غلام ساتلی نه شی . د انفرادی او اجتماعی حرکت یو فرق دا
حکومتونه انفرادی حرکتونه خاموش کولی او ختمولی شی . همدا وجه ده چه
کښی وپره او ترس هم ډیر وي او حکومت اجتماعی حرکتونه وژلی نه شی
پکښی نه وي . ډیر انفرادی حرکتونه چه ډیر وغښتلو پښتنو یی رهبری کوله

ketabton.com - The Digital Library

انګریزانو او پاکستان خاموش اوختم کړل مګر خدایی خدمتګار تحریک چه اجتماعی
تحریک و نه دپه ټکیانو ظلمونو، وژلو، وهلو، تکولو، قید ولو، بی آبه کولو، فریبونو، دسیسو
ختم کړاونه دپاکستان د دوه درش کالو ظلمونو، شړمولو، وژلو، جایداد ضبطولو،
قید ولو، پیر مټوو اولا لچونو ختم کړ. په پښتنو کښی دپرلوی لوی پاچاهان اومشران
پیدا شوي دي اوتپر شوي خو هیڅوا په پښتنو کښی اجتماعی ژوند اود اجتماعی
ژوند فکر نه دی پیدا کړی اولنی تحریک دخدایی خدمتګار تحریک دی چه اجتماعی
ژوند اوفکر یی پکښی پیدا کړو.

مشن سکول:

ماچه دپنځم جماعت امتحان ورکړو اوشپږم ته پاس شوم خانصاحب
لسم نه یوولسم ته پاس شو. زمونږ په تولـه صوبه کښی کالج نه وو په دغه کال په مشن
سکول کښی یوولسم پرانستل شوی و نو زما ورور خانصاحب په مشن سکول
کښی په یوولسم کښی داخل شو اوزه یی هم دمشن سکول په شپږم کښی داخل
شوم ترکومی پورې چه مونږ په بوړ دسکول کښی وو په ښار کښی اوسیدو او چه په
مشن سکول کښی داخل شو نو دمشن سکول په بوړ دنګ کښی چه په چونهی کښی واوسیدو
دپی ځای هوا صافه اوپاکه وه دصحت دپاره ښه وه، دفټبال، کرکټ اوټینس
ډانونه یی الول ډه بوړ دنګونه یی لرل یو دمسلمانانو اوبل دهندوانو وخو مونږ ته
دبوړ دنګونو نه پل خان ته ځای راکړو. زما دتره خوی اوزما هم خولی مهابت خان
هم په کلی کښی پنځم جماعت پاس کړی وُ اودسبق دپاره دلته راغلی و اومونږ سره
اوسیدای و. په بوړ دنګ کښی دپرهلکان وو پښتانه وو اودصوابه د تحصیل وو

ketabton.com - The Digital Library

څوک لوی څوک واړه خو پرشریف هلکان وو زمونږ او ددوی دوروفو پیښه شان کوز
وه . زمونږ بور دنګ په چوفی کښی اوسکول موپه ښار کښی وُ. د دې سکول سبق نس
د بور دنګ سکول نه ښه وُ. د ښوونې طریقه یې هم ښه وه استاذان یې هم ښه و
د هلکانو سره یې د پر کوښښ کاوه .

زما استاذ :

زمونږ بور دنګ ته مخامخ د پرنسیپل چه مستر هور نومیده بنګله وه
هغې کښی زمونږ هیډ ماستر وګرم صاحب اودهغه ورور ډاکټر وګرم صاحب
په مشن هسپتال کښی وو اوسیدل . دا دواړه ورونه د انګلستان د یولوی سی
زامن وو . دواړه یې مشن ته بخښلی وو په کومه مینه اواخلاص چه دې دوا
ورونو دخلکو خدمت کاوه زه یې بیان نه شم کولی . زه هغه وخت وړوکی وم
نه څه په دې خبرو پوهیدم . مستر وګرم به چه کومه تنخواه اخیستله دهغې
یې زمونږ بې وزلو پښتنو هلکانو ته وظیفې ورکولې . یوه ورځ زما پښه ګزک ش
ډاکټر وګرم خبر شو، راغی زه یې خپلی بنګلی ته بوتللم اوبه یې کړمی کړې زما پ
وینځله اوبیا یې زما په پښه پټۍ وتکوله . ربنتیا خبره خو داده چه زمونږ
په قول «خیر الناس من ینفع الناس» باندې دوی عمل کړی دی . وا
چه ناس یعنی دخدای مخلوق خو پرېږده دخپل قام . ورور او عزیز خدم
تیار نه یو . خدمت خولا پرېږده په اور کښی راښه ولا ړوي او څخه خو
خوار او ذلیل کړي یو . ما کښی چه د انسانیت ، قوم پرستی ، ورور د
ولی او وطن دوستی او دخدای دمخلوق دخدمت کومه جذبه پ

ketabton.com - The Digital Library

ده په هغې کښې زما دډې استاذ وکړم د پرلاس دی . ما به دا فکر کوده چه دی
د کوم ځای نه راغلي دي زمونږ د قامه نه دی زمونږ په مذهب نه دی دلته
راغلی دی او زمونږ د بچو خدمت کوي او غږیا نو ته د خپلې کېډې برخه ورکړی
او زمونږ خپل وطن دی، زمونږ د خپل بچي دی ، زمونږ د خپل قوم دی او
مونږ د هغوی د پاره هیڅ نه کوو بیا به می دی خپل قوم او ملک طرفته خیال لاړ
نو ما به لاړ ې ته د پر فکر کوه چه زمونږ خانان ، نوابان ، ملایان او تعلیم یافته خلک
سره ددې چه مونږ یو قوم ، یو وطن او یو مذهب یو خو داجذ به را کښې نشته چه
د دې خپل غریب قوم د بچو سره امداد وکړو په مشن سکول کښې نیمه ګنټه
د انجیل د درس د پاره وه « وال دی کړیو » نومی یو پرنکی و هغه به راته د انجیل
درس وایه او وعظ به یې هم راته کاوه . زه ورته وم په دې خبرو دومره
نه پوهیدم خو ځمین جانخان زمانه یو جماعت مخکښې و هغه پرې پوهیده ماته
به یې ویل چه زه د « وال دې کړیو » وعظ ته غوږ نه نیسم په غوږ وکښې کوتې ږدم
ځکه چه بیه ما تأثیر کوی هسې نه چه بل څه چل را باندی وشي .

کلیوالی لوبې :

زه د ورځې کوالی نه کفایت شعاره وم او د خپل خرڅ د پیسو نه به می بچت
کاوه همدا وجه ده چه ما پخپل ټول عمر کښې د چا نه قرض نه دی غوښتی
او نه چا ته محتاج شوی یم . خلکو زمانه قرضونه اخیستي دي چه د پرې ورانه
غوږلي دي او زما د ورور خانصاحب مټ ښه ارت و . د ګرمۍ په چوټیانو
کښې به استاذانو د پرکار را کاوه خو چه زمونږ به کلی ته پښې ورسیدې

ketabton.com - The Digital Library

بیا به مونږ وو او لوبې به وې . زمونږ به هم درس ته ډډه نه لګیده او
او نه هم راته چانه ویل . دلوبو سره دخلکو شوق هم ډېرو قسما قسم لوبې اوساء
تېرې وې حجرې به دخلکو نه ډکې وې په حجرو کښې به تښتی کیده پټ
کوټکه به دشپې په حجرو کښې کیده . لوند ان به دشپې په حجرو کښ
خلاستل او دواده خاوندان په کورو کښې ویده کیدل ، په حجرو کښې به تر ناو
ځوانان په لوبو اوکپ شپ لګیاوو دومره کار نه اومصروفیت نه و . ژوند ن
پیچیده نه و ، خودغرضی نه وه ، صفا ، سوتره ژوند و . په اختر ونو کښې به لو
خوشحالی وه ، خلکو به دیوبل کوه دخوراک څیزونه لیږل . د زانګلو د پا
دبر کولوی لوی تالونه اوباړی چغونه وو . ښځو به په کورونو کښې تالونه اچولی و
یا به یې باڼې چغونه اینښی ووچه ډکورو کانې به خلاصې شوې اینډی او ک
به شروع شوې ځای په ځای به کیدی کیده ځوانانو به پکښې زور وړنه ازم
زمونږ په کلی کښې کال په کال زور ورځ کیدی کیده او دلیرې لیرې علاقو ځوا
به پکښې برخه اخیستله اوخپل زور او پهلوانی به یې ښودله . په زاړه کونو تماش
به ورته راتلل ، زمونږ دکلی خانان به دوه دلې شویو داسې سړی به یې
کړچه دچاپیره به یې نه کوله ګیرچاپیر به خلک نانست وو او په منټ کښې
دکیدی میدان و دیوې پرې نه به یو ځوان راپورته شو په میدان کښې
دبلې پرې نه به چه چاځان کښې دهغه دمقابلې طاقت لیده ورته به راپو
کشتی به دمنصف په اجازه شروع شوه دکومې پرې پهلوان چه به
شو دهغې پرې زلمیان به راغلل خپل پهلوان به یې په اوږه وکړ په میدان

ketabton.com - The Digital Library

یې وکړ خاوه اوخپل خای ته به یې ورساوه او خانانو به ورله انعام ورکړ او دې پرې خلکو به په هغه بله پره باندې « الا الا » چغې وویستې په دې سلسله کښې یوه واقعه زما یاده شې ، چه داسې یوې کښې له یوزلمي د اتمانزو را پاڅېدو هغه لپسې د مقابلې دپاره د دواوې یوزلمي را پورته شو . لکه چه د هغه وخت قاعده وه هر یو کښه مار به خپل خپل پیر یا زیارت را یاد وه ، دوی چه خپل خپل بابا کانو ته مخ واړه وو او سلامونه یې اوکړل . نو منځه کړی دواوه وال کښه مار ته وئیل چه ستا بابا چه په دې سیند و را پوری ووځی . نو اتمانزو وال به د ده له کار خلاص کړی وی ولی چه د هغه بابا کان د کښې د ډاک ته نژدې وو . او وشوه همدغسې دوواړو وال را اوپرزید . کله به یو هم ونه پرزېده او دواړه به ستړی شو منصف به د ورځې اوخلاص به یې کړل . که نا کله به په لوبو کښې جنګ هم وشو .

تورې لوبې هم وې لکه انګې ، شړنګې ، لنډې ماړې ، پټ پټانی ، بنګړیواتی ګیتکه ، چیته کونجکه ، چیندرو اونور . په هجرو کښې تاشونه هم کښه د غوزانو لوبې هم کښه یې . ما سره د دې تولو لوبو شوق واوکولې می او نورو نه به می ګټلې . ډکوم شی سره چه به می شوق و په هغې کښې به ما هروم نو ځکه په لوبو کښې ما هروم او چه د سبق سره می شوق نه و په هغې کښې می خوند نه و او په سبق کښې می چه د حساب جومټرۍ او تاریخ سره شوق و په هغې کښې تکړه وم او د نورو مضمونو سره می شوق نه و په هغو کښې کمزورې وم او د نه شوق وجه همدا وه چه د دې مضمونونو ابتدايي زده کړه ما په بنار کښې د پنجابي استاذ نه په پرديه ژبه کښې کړې وه . ښه می نه وه زده کړې ځکه به می ورته ډډه هم نه لګېده په هجرو کښې به پوچ لوبه هم کښه اودلوبې په

ketabton.com - The Digital Library

کتلو به شرط هم لکیده کومه دله چه به پره شوه هغی به چای، دودی، میوه یا
کنی چه په خه شی به شرط اینبودل شوی و راوړل. اکثر به شرط په چا یو تړل کیده
لکه چه چای نوی څیزو دخلکو به خوښیده. بابا به می دچا یو یوه عجیبه قصه راته
کوله چه مدرسی ته یو افسر راغلی و شاه باز خان (زمونږ دکلی لوی خان و) چای
راوړه یوه پیاله یی ماته هم راکړه هغه وخت شنې چای رواج وې، په بلغمی پیالیو کښی
به څکل کیدې. ماسره میرافضل خان (زمونږ یو میرنی تره و) ناست و ماخپله پیاله
هغه له ورکړه ورته می وویل چه تو ده ده هغه زما په خبره پوه نه شو په یو ځل یی پ
سر واړوله توله خوله یی وسوزیده ولی چه هغه وخت چا چای نه پیژانده او رواج
دې پرلږو.

اختر ونه او میلې:

په اختر ونو کښی به لویی لویی میلی لګیدلې په زړګونو خلک به یکښی جمع کیدل
نیزه بازی به یکښی کیده، اتڼونه به اچول کیده، دمان به ګډ یدل، دجواری دیس
به کیده او خلک به په زانګو کانو کښی ځنګیدل، سازیان به وو دسورلی دپاره
دلوګو اسونه وو، څوک به په اوښانو سواره وو څوک به په اسونو، خانان به زور
ګنلی شو دپر خلک به ورپسی وو. اکثر وخانانو به په دغه وخ دخپل چیم کاونکو خا
دخانه سره بیول، په کباپونو او قتلمو او میتایانو به یی مړول، دا په خانانو، دغه خ
یو قلنګ غوندې و، کله نا کله به په میله کښی جنګ وشو او ځینی وخت به دافراد
نه جنګ اجتماعی شکل اختیارکړ نو بیا به دګنهګار او بی ګناه فرق نه کیده. یو ځل
وشو چه زه وړوکی وم او دنصرو میلی ته تلی وم په میله کښی زمونږ دکلی دخانانو

ketabton.com - The Digital Library

د پرانګو دخانانو جنګ وشو د جنګ نه پس هغوی خو دمېلی نه پښی سپکی کړی او
وو تل مونږ یی خبر نه کړو، په داسی موقع خلک تل خپل کلیوال خبروي او دمېلی نه
یی وبا اسی. پرانګ کلی د مېلی ځای ته د پرنزدي و او په یوه چغه مېلی ته راوړسېدل
د راوړسېدو سره یی په مونږ برید وکړ زمونږ نوکرانو خوخه مقابله وړسره وکړه خو
مونږ لږ وو او هغوی ټول کلی وزه وړوکی وم په اسپه سوړوم چه داخلک مونږ ته
را نزدي شو د ځړوعبادت کاکا زړ زړه په غېږ کښی راواخیستم او داسپي
نه یی راواوچت کړم خوچه څنګه یی زه راواوچت کړم د پرانګو یو سړی لوی پرانګ اسپی
له راخلاص کړو او په زین ولګېد که د عبادت کاکا همت نه وی اوزه یی نه وی راپورته
کړی خدای زده که زه د هغې کوزاره څوندی پاتی شوی وی . په دی جنګ کښی د پر
کسان ژخمیان شول او زمونږ په نوکرانو کښی خو روغ نه و پاتی . دا مېله به دچارسدی
تحصیل سره داختر په درېمه ورځ لګېده او د نصرو مېله به یی ورته ویله په دې مېله
کښی به د پرو زورورو نیزه بازی کېدله . دلیرې لیرې ځایونو نه به شوقیان منډه ساتلی سوڼه
اونیزه بازان راټول . لوبه به په د پرجوش وخروش روانه شوه نیزه بازانو کښی یو تربله
دسیالی او رقابت مقابله وه او په تماشګیرو کښی هم جوش وخروش و. د داسی لوبو نه
په خلکو کښی د مېړانې، شجاعت او تهیکار جذبات قوی کېدل .

د شوقدر (شعبان المعظم) میاشت چه به وخته خلکو به د پرې خوشالی
کوله خصوصاً هلکان چې نکه به په کوڅو کښی اخوادی خوا زغاستل خوشالی به یی کوله
د دې میاشتنی په ۱۵ به شوقدرو . د شوقدر په شپه به هم لوی مېله جوړه وه
منځو او جوڼو به په کورونو کښی توتکی، چورچوری، ماتابی او پټاخی خلاصولې او

ketabton.com - The Digital Library

هلکانو او نارینه و بهیر دوه دلې جوړې کړې بنسونه اوښکرونه بهیې ډک کړې
وو یو په بل ویلې خلاصول . کله به یې یوه ډله په مخه کړه او کله بله ، کله به یې شسته او
او اوږدې اسمان ته ویشتې . کومو خلکو چه به ښکرونه خلاصول هغوی به د
څرمنو جامې اغوستې وې چه اوږې ټاټیر ډیر نه کاوه . خندا به وه خوشالي به وه
مستي به وه او هیڅ مذهبي خلکو به په دې شپه داکارونه ښه نه ګڼل په عبادت د
يې شپه ډونډه او نوروته به یې هم داویل چه په دې شپه عبادت ډیر ثواب لري
خوچا به ورته ډیر غوږ نه اینبوده . دا د پښتنو د قوت ننبې ننبانې وې چه څومره
پرنګې د غلامۍ پرې مضبوط ښه وه هماغومره د پښتنو جذبې مړاوې کیدلې .

دامامانو میاشت :

لکه څنګه چه مونږ د خوشالۍ اختر ونه لرل د غسې مونږ د غم او خپګان
ورځې شپې هم لرلې دامامانو میاشت یعنې محرم د مسلمانانو یوشر یک یا د کا
دې زمونږ مسلمانانو ته په دې کښې یولوی درس او سبق پروت دې . دا سلا
پیغمبر صلی الله علیه وسلم په مدینه کښې د جمهوریت یوه روښانه ډیوه بله کړې
زه دامنم چه د غه جمهوریت یوازې د مدینې د ښار و او د مسلمانانو ویعنې
مسلمانانو مشر او د رسول الله صلی الله علیه وسلم خلفا او جانشینان به د صحا
په رایه ګیرۍ منتخب کیدل .

په ټوله دنیا کښې تیاره وه مګر په مدینه منوره کښې د دموکراسۍ ډیوه بله ښ
او دا ډیوه هم د حضرت عمر رضی الله عنه پورې بله وه او کله چه د هغه د مرګ نه
په مسلمانانو کښې د پیسې او اقتدار شوق پیدا شو د غه ډیوه مړه شوه او تر اوسه

ketabton.com - The Digital Library

مړه ده . یورپ چه په تیاره کښی پروت و هلته هغوی بله کړه . هغوی پرې روښانه شو او مسلمانانو چه هغه مړه کړې ده تر اوسه پورې بله نه کړې شوه اونن چه څومره د مسلمانانو ملکونه دی په هغې کښی د موکراسی (جمهوریت) نشته څه وخت چه اقتدار د بنی امیه خاندان نه په لاس ورغی معاویه را پاڅید و د مسلمانانو هغه حالت یې هم ختم کړ . معاویه په خپل ژوند د اقتدار او پیسو په زور د خپل مړک نه وروسته خپل زوی یزید نه د مسلمانانو نه بیعت واخیست چه د مسلمانانو امیر به وی . د اسلامی خلافت د موکراسی او قومی حکومت د تاسیس دپاره پیغمبر صلی الله علیه وسلم او د هغه اصحابو دپرې هلې ځلې جدو جهد کړی و دپرې قربانی یې ورکړې وې ، دپرزحمتونه یې کمالي وو او هغه بنی امیه په دغسې چل ول له مینځه یوړل نو ځکه که نور هر څوک چپ پاتی کیدی شو ، حضرت حسین چپ نه شو پاتی کیدی دا مونږ مسلمانانو ته د ظالم او مستبد حکمران د مقابلې درس درا کوي .

محرم ته پښتانه د امامانو میاشت وایی ، دا میاشت د غم او خپګان میاشت د خصوصاً په اولو لسو ورځو کښی به چا ښادی ، خوشالی ، خندا ، ټوکه ټکاله نه کوله . د حسینو په اروا او د حدای په نامه به خلکو شربتونه ویشل ، لوی لوی خیراتونه به یې کول ، بنځو به په کورونو کښی او نادینه وو به په حجرو کښی جنګنامی لوستی او خلکو به ورته ژړل او ښکی ټوسدل به یې د پرثواب کنل ، د شپې به بنځو په کورونو کښی ویرکاوه هلکانو او جنګو به په دې لسو ورځو کښی خیراتی دانی غونډولې او په لسمه ورځ به یې د جمع شوې غلې نه خیرات کاوه . په لسمه ورځ به نر او بنځې هدیرو ته تللل په قبرونو به یې د امام حسین د تندې دیادولو په نسبت او به اچولې ، ما ښام به هر چا

ketabton.com - The Digital Library

دخپل حیثیت سره سم خیرات کاوه او دې ته به یې د حسنینو خیرات والایه او دشپ
په ویرونو کښې به یې د استاینې کولې « حسنه څوک به دې ژاړي وای ، وای حسنه
در زلالی ! » او بیا به یې سینې وهلې او ژړا نکولا به یې کوله .

مونږ پښتانه د حسین (ع) په قدر او عزت کوو او په مونږ په پرګران دي ځکه
چه دی د رسول الله صلی الله علیه وسلم لمسي وو او په هغه په پرګران وو نو ځکه په
مونږ هم په پرګران دی بله داچه امام حسین (ع) هم د حق او جمهوریت د پاره راپاڅید
و او مونږ هم د خپل حق او جمهوریت د پاره راپاڅیدلی یو هغه هم مظلوم و مونږ هم
مظلومان یو، هغه هم د ظلم سره د مقابلې د پاره را اوچت شوی و او مونږ هم د ظلم
سره د مقابلې د پاره راپورته شوي یو. هغه هم مسلمانانو ته د جمهوریت حق کمانه او
مونږ هم مسلمانانو ته جمهوریت کتو هغه هم د امن د پاره کار کاوه او مونږ هم
امن د پاره کار کوو .

کلی کلونغی :

د مونږ روغ رنځور ، د مونږ غم ښادی او د مونږ مړی ژوندی د پرله اخلا
د ک او مینې محبت مظهر و خو په رسمونو راجونو کښې د وب . چې څوک
رنځور شو خپلو خپلوانو او دوستانو به یې پوښتنه کوله یوازې خپلوانو او دوس
نه بلکه د کلی او ولس عامو خلکو به یې تپوس کاوه او که به مریض سخت شونو
خو به ورته نژدې کسان شپه او ورځ ناست وو د صحت د پاره به یې ورت
دعا کانې کولې ، خیراتونه به یې کول . د علاج د پاره څه خاص انتظام نه و د
مرض د پاره ببل ببل باباو او د هر بابا د زیارت بېلابېل طریقه وه ان چې د بابا

ketabton.com - The Digital Library

دقبر ونوخاوري به خور ده کنهلی شوه او دمرضونو د پاره علاج کښل کیږي ده . دبابا کانو
او زیارتونونه علاوه دملا صاحب ، پاچا صاحب اومیا صاحب دم دعا او تعویذ
دعلاج طریقه وه . دیونانی طب حکیمان هم وو تجربه کارو ، سپین سرو ښځو به
نظر صاتو . سپین ږیرو به دمقامی بوټو او دارو کانو په ذریعه علاج کوو . نایانو به
ددانو او ژمنو علاج اومرهم پټی کوله خو دپره مخه زیارتونو او بابا کانو ته وه . اوچه
څوک به مړ شونو په هغه ورځ به دکندی خلک خپل کار ته نه تلل او که مړی به مخ ویز
سړی و نو ټول کلی به خپل کار وبار پریښود او دمړی ډکور او کفن ، دخدمت اوغم
دپاره به دمړی ځای ته راغوند شول نارینه به په حجره یا جومات کښی ناست وو
او ښځی به په کور کښی غونډی شوې مړی ته به چه څومره ښځی راتلې ټولې به ویر او
ژړا کښی شریکیدلې او نارینه وکښی به یوازی دمړي نژدې کسان او دوستانو ژړل
مړی به کت کښی پروت وچه څه وخت به یې لمبا وه نارینه به ورغلل اوکت به یې وا..
په دی وخت کښی به د ښځو د ژړا انګولا شور زوږ پورته شو په زوره زوره به یې ویر
کاوه سخونه به یې وهل او په ویر کښی به یې مړی ستایه چه مړی به یې په تخته واچاوه
نوخپلوانو او دوستانو به یې په تخته روپۍ اچولې ، دغه روپۍ به دملا وې . دلمبولونه
ودوسته به یې کفن ودکر په کت کښی به یې اینبی وخپلوانو او دوستانو ته به یې مخ-
وښوده بیابه جنازه اوچته شوه خلک به جنازی پسی روان وو او خلکو به دجنازی
کت په څلورو کسو په اوږه کړی و او وار په وار به خلکو یو دبل نه جنازه اخیسته
اودمه یې ورکوله هدیری ته به یې ورساوه په اوار میدان کښی به جنازه کښښنو دل
شوه او ازبه وشو چه جنازه تیاره ده دچاچه به او دس و او جنازه به یې کوله

ketabton.com - The Digital Library

صفونه به یې جوړ کړل دجنازې مونځ به وشو دعا به وشوه خلک به ورانتلل
او دمړي مخ به یې کتلو. ملایانو به دسخات د پاره دوره جوړه کړه کښیناستل به

سخات خیرات:

سخات به دمړی دحیثیت په اندازه وکه به مور پشتمن خان او
مخوریز سړی وسخات به یې دپرو اومیله به پرې جوړه وه ملایان به دپرو
که غریب سړی وسخات به یې کم و ملایان به هم کم وو او که به سخات نه و
ملایان به هم نه وو. کوړه، صابون، پټکی، قرآن شریفونه او روپۍ به پینځ
کښی کښېښودل شوې مشر ملا صاحب به اول دمړی دوارث نه دمړی د
ګناهونو دکفارې د پاره داخیزونه دصدقې او سخات په توګه ځان ته قبول کړل
بیا به یې یو بل ته په همدی طریقه بخښل او یو به دبل نه قبلول. ملایانو به دغه
ټول مال یو ځل ځانته قبول کړ او بیا به یې خوا کی ملا صاحب ته وبخښه چه دوره
به وشوه نو بیا به یې د سخات په ویشلو شروع وکړه ماته به د سخات کړځولو
مراسم شا دوله سنګار یده پردی مال یو بل ته بخښی خدای او قام ته دوکه
ورکوي. زه دعربو په ټولو ملکونو کښی ګرځیدلی یم ما هلته حتی په مکه معظمه
مدینه منوره، نجف اوکربلا کښی هم چیرې دا د سخات او خیرات طریقه نه ده
لیدلی حال دا چه هلته دا طریقه ده، چه مړی اوشی، خلک خبر شی، بیا جنازه جومات ته
راوړی هلته یې جنازه اوشی د دعا نه پس وارثان خپل مړی د بخښولو د پاره
مقبرې ته یوسی او نور مسلمانان خواره شی. دا اسلام خو مونږ ته د عربستان
نه راغلی دی خو خبره داده چه دا قسم عادتونه په مونږ کښی خود غرضو خلکو پیدا کړل

ketabton.com - The Digital Library

په اسلام کښې داخیزونه نشته بله داچه دا دومره مال بل ته څرنګې بخښې اوچه سړی نا دار، اومحتاج هم وی . بله داچه سړی مړشی دهغه عملنامه خوبنده شی داخیرات اوسخات به څنګه دهغه په حسنا تو کښې لیکل کیږی . یو سړی حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راځی عرض کوی چه یا رسول الله زما پلار مړ دی اوله هغه نه دوه کوتهې له کجورونه دکې پاتی دي هغه ورپسی خیرات وم رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وایی که ستا پلار پخپل ژوند انه ددې کجورونه دوه دانی دخدای په رضا ورکړی وی ددی دوه کوتهنونه یې ثواب زیات و . دګناه او ثواب په حقیقت دبې عمله علماوو په وجه څوک پوه نه شول . دخلکو په مغزو کښې ملایانو دا کښولی ده چه کوندی خدای هم ددنیا د پادشاهانو په شان دی چه څه ته دتکس او ډالۍ ضرورت دی . دوی په دې فکر نه کوي چه خدای بې نیازه دی هیڅ شی اوهیڅوا ته محتاج نه دی . که خیراتونه دي که زکات دی که صدقات دی ، که لمونځ دی ، که روژه ده . که حج دی دا ټول زمونږ دښکلی پاره دي که ښه کوې هم دخان دپاره دي اوکه بد کوې هم دخان دپاره دي . ښه کوې دنیا به دې هم اباده وي اوپه اخرت کښې به دې هم په کار شی اوکه بد کوې په دنیا کښې به ذلیل ، حقیر اوخواري اوپه اخرت کښې به دې ته عذاب وي .

زما د ملایانو سره دپر تعلق و مابه یې دپر قدر اوعزت کاوه اوهمیشه دی ورسره په دغسې خبرو بحث اوتبادل خیال کاوه او دا به می ورته ویل چه خیراتونو اوسخاتونو دا طریقه په اسلام کښې ښه نه ده . اسلام چه خیراتونه او

ketabton.com - The Digital Library

ذ کا تونه واجب کړي اولازم کړي دي په هغی کښی لوی راز دی داچه تر مونږ خو
رسول ؐ وایي چه « صدقه بلاء دکوی » دابلا تاسو پټوئ داخو دغریب او امیر
ترمینځ نفرت نه بلا ولاړ یږي نوچه شتمن خلک د بهوزلو پوښتنه وکړي دهغو
سره دمصیبت په وخت کښی مرسته وکړی نو دغریبانو دخپلو امیرانو سر
مینه محبت پیدا شی او دبلا مخه ونیول شی اوچه امیر دغریب هیڅ پوښتنه
نه کوی غریب په مصیبت کښی وي اوامیر په عشرت کښی وي نو دغریب پ
زړه کښی تیریږي چه وطن خوخدای مونږ تولوته شریک راکړی دی
څنګه زه په مصیبت کښی ژوند تیروم اودابل چه زما وروره عزیز دی زما
شان سړی دی، دی ولی په عیش عشرت کښی دی دده په زړه کښی غو
پیدا شی او ورو ورو یی زړه امیرانو ته پرسیږی تر څوچه بلا ورنه جوړه شی
کوړئ د رسول الله (ص) په وخت کښی به دهر څه نه مخکښی د قرض د
کولو غم خوړل کیده. رسول (ص) تر هغه وخته پوری دمړی جنازه نه کوا
تر څو پوری به دمړی په ذمه قرض خلاص شوی نه و اوکه دمړی وارثان به نا
اوغریبان او دمړی قرض به یی نشوا داکولی نو بیا به رسول الله (ص)، نور و مسلما
وویل چه چنده تولـه کړئ او دده دا قرض خلاص کړئ نوچه قرض به خلاص ش
هله به یی جنازه کوله، بیا به نور تکفین تجهیز کیده اونن بالکل ا ر ولی خبر
دکوم مړی دوارثانو دمخه نه کیږی نوهغوی لاجاید ادکاهنه کوی لا په سود رقم
خو مړی پسی سخات ضرور کوی اویوازی خو دمړی خیرات او سخات نه
د پیرانو پیر صاحب یوولسمه ده، دکاکا صاحب شکرانه ده، د سید انو، میا

ketabton.com - The Digital Library

او صاحبزاده کمانو نذرانی اوشکرانی دي که دا ټول خیراتونه په قومی ښسیکرولکیدی
نن به صونږ هم ددنیا دترقی یافته قومونو په قطار کښی ولاړوی. دسخات اوخیرات
دپاره صونږ په سود اوکمانه (کړوی)، قرض اخلو چه زمونږ دارسم پوره شی. زه
یوکال، دا وړی دکرموتهرولو دپاره کوه مري ته تللی وم هلته رابانديی یوځوکسه
ملایان چه زما دوستان وو راپښښ شول ما زیګرمی دسیل صفا دپاره لهځانه
سره راواپستل کرځیدو کرځیدو یوی بنګلي ته ودرښدو ما ملایانو ته مخ راواړوه
چه دا بنګله څنګه بنګله ده؟ دوی وې دپره بنګلي ده ماوې داشنه چمنونه اود
ګلونو یاغچه یی څنګه ده؟ دوی وویل چه دپر ښایسته چمن اوښایسته ګلونه دی اودپره
مزه داره باغچه ده ماوې هغه ماشومان چه پکښی لوبی کوي داڅنګه دي دوی وویل
دپر پیمخی اوګلالی ماشومان دي ماورته وویل هغه موټر چه دریوري صفا کوی دا
وینئ وویل یی هو دپر ښه موټر دی ماوې هغه چه پهکرسی ورته ناست دی جامونه
یی وګورئ څنګه دی دوی وې دپری دولي جامي یی اغوستی دي ماوې داسې
پښتنئ چه څوک دی؟ دوی وویل چه څوک دی؟ ماورته وویل چه دا دپرنګیانو ملا
دی، چه قوم یی په بنګله کښی اوسی ملایی هم په بنګله کښی اوسی چه قوم یی په کښده
موروی ملایی هم په کښده موروي چه قوم یی په جامه پټ دی ملایی هم په جامه
پټ دی، چه قوم یی په موټر کښی ګرځی ملایی هم په موټر کښی ګرځی اوزمونږ چه
قوم دهستوکنې کوونکه نشته تاسو هم جوماتو کښی اوسیږئ اوچه په کښده ماړه
ریو تاسو هم دروازه په دروازه ګرځئ چه «وظیفه راوړئ خدای مو وبښښه».

چه سخات به وویشل شو بیا به نو ملایانو پرې مسئلی کولی زمونږ په کلی کښی

ketabton.com - The Digital Library

مړی شوی وُ یو ملا صاحب مسئلوته و درید او دا مسئله یې وکړه چه یو سړی د پر
بد عمله او بد چلنده و، سود خورو، جوارګرو، خونی و، زانی و، غل و، داکه مارو،
او هیڅ ښه کار یې په عمر کښی نه وکړی صرف دهرې جمعی په شپه به یې
اووه ډوډی د خدای په نامه جومات ته لیږلې دا سړی مړ شو زامنو، ښځو
او پس ماند ګانو یې ورپسی د پرویږکړ او دا به یې وویل چه دده به په قبر کښی څه
حال وي اخر یوه شپه خپل یو زوی ته په خوب کښی راغلی دی او ورته یې ویلي دي
چه تاسو زما غم مه کوئ زه د پر په ارام او مزو چړ چو کښی یم زوی تری پوښتنه
کړی ده چه پلاره تا خو د پر بد عمله وې پلار یې ورته وویل چه ټیک ده خو مور ته
مو معلومه ده چه ما به د هرې جمعی په شپه اووه ډوډی خیرات ورکولې هغه
ډوډی می دلته په کار شوې څه وخت موچه زه ښخ کړم او تاسو دانه لاړئ نکیر
منکر راغلل او زما نه یې پوښتنی شروع کړې چه: «من ربک وما دینک»
جواب نه شو ورکولی نو کور زونه یې راپسی را اوچت کړل چه را خلاص ول یې را باندی
چه په دې کښی دوه ډوډی راپیدا شوې او ورته مخی ته شوې اوزه یې بچ کړم
چه نکیر منکر لاړل زما د قبر په څلورو کونجونو کښی سوری وشول او دهر سوری نه
د دوزخ لمبه رانوته نو څلور ډوډی راغلې او هره یوه یو یو سوري ته ډال شوا و دا
مخه یې ونیوه او دا یوه زما خدمت کوی. بیایی ووې چه په خیرات کښی د پر د
ثواب نه دي او ما د دې مسئلی ثواب د دې مړی په اروا بخښلی دی. ما ته دا
عجیبه ښکاره شوه ما وې د دې خو دا مطلب شو چه هره بد عملی کوه، زور ظ
کوه خو اووه ډوډی خیرات ورکوه نو مزې کوه.

ketabton.com - The Digital Library

دسخات نه پس به بیا نور خیراتونه شروع شوهرها بنام به دمړي په اردا خیرات کیده ترجمې پورې به بیا هره جمعه خیرات کیده ترځلو پښت ورځو پورې . په ځلو پښتمه ورځ به بیالوی خیرات وشوا و بیا ورپسې دکال خیرات دی . په دغه طریقه به زمونږ دقام په کال کښې په لکونو روپۍ خرڅیدې چه دا په یوبیت المال کښې جمع کیدی او په قامی کارونو او غریبو لګیدی قام ته به یې څومره فایده رسیدله ؟

یوه لطیفه :

یوه ورځ زه په حجره کښې ناست وم چه زمونږ د امام صاحب زوی راغی ما ته یې وویې چه زه واده کوم ما سره څه امداد وکړه ما ورته وویې زه همیشه وینم چه دمړي په سخات کښې ته د ډیر مال مالک شې که تاته ضرورت وی نو بل ته یې ولې بخښې هغه راته په جواب کښې وویې چه دومره مال هیڅوک د زړه نه نه بخښې مونږ یې له وړې یو بل ته بخښو او بله دا چه زمونږ یقین وی چه مونږ ته یې څوک نه راکوي . راکول خو پرېږده وبه مووهی . ما ورته وویې چه وهل پکښې نه وي او مال هم ستا کیدی شی نو بیا ؟ ده راته وویل نو بیا خو به یې زه هیڅ ته ورنه کړم ما وې ربښتیا وایې ته تیاریې هغه وویې چه بالکل ربښتیا وایم او بالکل تیاریم نو ما ورته وویل چه نن زما د تره لور مړه ده د ډیر سخات یې دی ستا واده پرې نه کیږي په دایره کښې کښینه چه ستا وارثی او سخات دې خان ته قبول کړ بل ته یې مه بخښه وا یه چه زما ضرورت دی بل ته یې نه شم بخښلی . ده وویې دا خو به زه وکړم ما ته به یې څوک راکړي ؟ دشمو زوخان دی هسی نه چه بی عزته می کړي ما ورته وویې چه زه به دی شا ته ولاړیم څوک دې بی عزته کولی نه شی وې چه ستا امداد راسره وي

ketabton.com - The Digital Library

نو بیا خوزه دچا پروا نه کوم . زما او دده په همدی فیصله وشوه چه روانیده ما ورته
ووې چه پام کوه داخبره دی چا ته له خولې نه ونه وځي چه جنازه وشوه او سخات ته
ملا یان په دایره کښې کښینا تل ده دې خوا آخوا وکتل چه زه یې ولیدم الا ر په دایره
کښې کښینا ست کله چه د سخات بخښنه اخیسته شروع شوه زه ور وغوندې
راغلم دده په شاو ډ، پلدم چه څه وخت ده ته سخات وبخښل شوا ودې واخیست
دده رنګ تک زېړ شو او ما ته یې وروسته وکتل او وې ویل چه ماته د دې مال
ضرورت دی زه یې بل چا ته نه بخښم . دملا یانو دهلې کولې څه اراده وه خوزه و
مخکښې شوم او دهغوی نه می تپوس وکړو چه ملا یانو صاحبانو شریعت په د
باره کښې څه وایی ؟ دوی وویل چه شریعت ده ته حق ورکوی چه بل ته یې بخښ
او که پخپله یې اخلی نو ما هغه ته اشاره وکړه چه « مولانا اوچتوه یې » د ګورودو بوجه
دپاسه نغدې روپۍ پرتې وې هغه می راواخیستی او ورمې کړې او ما وې دا ګو
هم اوچته کړه . ګورې یې هم اوچته کړه ، قرآن شریفونه اوپتکې پاتی شو، هغ
ملا یانو تالاکړل . ملا یان هک پک پاتی شو وروسته یې بیا دمړی خاوند
ویل چه دمړي سره احسان ونه شو . هغه ملا چه بله ورځ ګوره منډې یې ته وې
چه خرڅه یې کړي د شموزو خان صاحب ورپسې ورغلی دی او ګوره یې په زوره
بېرته اخیستی ده .

د شریعت په وراندی خو دا پردي مال و دوی ته یې اخیستنه جا
نه وه خو د دوی په شریعت څه کار وو . زمونږ کلی کښې بوسهی و هغه به و
اسلام اسلام نشته هسې ګونګوسی دی چه دملا یانو داعمل وی دمقتدیانو بخ

ketabton.com - The Digital Library

څه موده خو ملایان د سخات د دایرې نه لاس واخیست بیایې پخپلو کښې
جرګه کړې ده که مونږ دا کار پریږدو دا دومره موده مو دا کار کړی دی نو د عوامو
توجه به ډانه وکړخي وایي به چې دا ملایان نه پوهیدل او عبد الغفار پوهیږي نو بیا
یې د سخات طریقه د پخوا په شان شروع او په کوم ملا چې به یې لږ غوندې شک
راغی په دایره کښې به یې نه پرلښوده .

په دې کښې د ملا یانو . غږیانو څه قصور نشته مونږ قام پخپله کوم یو. چا ته چې
د دین او مذهب ټول واک او اختیار ورسپارو او د تعلیم او تربیې غم یې نه کوو
د دروازه په دروازه « وظیفه راوړئ خدای مو وبخښه » وایي . د دومره لوی ذمه دارۍ
د پاره په دې طریقه خپل دیني استاذ تربیه کوو . دا زمونږ خپله ګناه ده حقیقت
دا دی چې کله مونږ ډه مسلمانان شو، نو بعضې هغه دهنده وانو د وخت رسمونه، رواجونه
مونږ پرې نښودل او لکه څنګه چې هغوی د ژوند د مختلفو شعبو د پاره بېلې بېلې دلې
جوړې کړې وې هغه هم په هغه شکل کښې مونږ جاري او ساتلې ، خکه چې دلته چې اسلام
راغی نو هغه د مذهب (تبلیغ) په لاره راغی د سیاست (توري) په لار راغی، نو مونږ
د مذهب د حقیقت نه چا خبر نه کړو او لا تر اوسه پورې خبر نه یو. دا د کاسټ سیستم
روایتي (عنعنوي) اثرات دي چې یوه دله به د مذهب د خدمت د پاره وي یوه دله
به د حکومت کوي، یوه دله به تجارت کوي او یوه دله به عام خدمتونه کوي. دا په اسلام
کښې نشته بلکه په اسلام کښې علم په هر مسلمان او مسلمانې باندې فرض دی. زمونږ د
ملایانو د دنیایي علومو او سیاست خوا ته توجه نشته او زمونږ د دولتمنو خلکو د دیني
علومو خوا ته توجه نشته نو خکه مونږ په دنیا هم خوار یو او اخرت به موهم خواروي .

ketabton.com - The Digital Library

یوازې خوداند د داسی ملایانو دلاسه مونږ ته نورهم ډیر نقصانونه رسیدلی
دي. په مونږ کښی چه دکار او خدمت سړی پیدا شوی دی دوی پرې یا دوهابی
فتوه لګولی ده یا دهند ویا دکافر او په دې نومونو یې له خدمته پاتی کړی دی نه یې
پخپله دخلکو خدمت کړی دی اونه یې بل ورته پریښی دی. بی کاره او بی کسبه
لمونځ اداکوه او ډوډی خوره.

واده سنادي:

زمونږ سنادی ډیری خوندوري دخوشالی نه دکی وي چه هلک به زلمی
شو نو مور اوپلار به یې ورته دخپلی خوښی چنغله لټوله د هلک او جنی نه به چه
پوښتنه نه کوله اونه دهغوی خوښی ته چاکتل. خوینديي میندې به وکړ خپلې
کومه کورنۍ اوجینۍ چه به یې خوښ شول، دجینۍ دمور سره به خبرې وشوې
دمور په ذریعه به پلار هم خبر شو چه دواړه به راضی شو نو دهلک له کوره به خ
سبځې لاړې اوکوټ به یې وکړ بیا به دکوژدې ترتیب ونیول شو. په دې وخت کې
زمونږ خلکو که خانان که غریبانان وو تولو دخور اولور په سر هرچا دخپل حیثیت
اندازه ولور اخسته. دنابالغو جنکو کول اوورکول هم رواج وو تردې چه تی پورې
ماشومانو کوژدنی به کیدې. کله ناکله به داسی هم وشوچه نه به هلک پیدا شوی
نه به جینۍ زړه بدلې وه چه میندو اوپلرونو به یې سره وعده وکړه چه دیومورو
زوی وشواو ددې بلی خوالور وشوه هغه به یې یوله بله سره ورکولې. داقسم جینۍ به
هیڅاکولی نه شوه هلک جینۍ که به په ورکوالی نامزدشوي وو چه کله به لوی شوک
هغوی به یو بل خوښ نه ونو هم دیوه بل نه خلاصیدلی نه شوخو چه دواړه بندو

ketabton.com - The Digital Library

شروع شونو د خپلو خپلوانو او کلی مالت جینکی به لا د وا ده نه خوشحورځی مخکښی
هلک کالله ته راغونډ ېږي تنګ تکور به یې کاوه . د شپې چه به دکاره وزکاړی
وي نورا جمع به شوې د منکی او مجمی سره به یې ښکلی ښکلی مسړی ویلې زما د
ښکو دا تنګ تکور د هر خو ښېده و دونه به دهر چا د خپل توان او طاقت سره سم
د خانانو په د و نو کښی به ډنګ ډونګ او دوم دام زیات وو . د هرې ورځی به
و دونه پخپلو خپلوخپلوانو او دوستانو به د هرې اچولې وې کور به د ښځونه دک و
چرې به د سی دونه دکې وې . جنجونه به وو د هر چا جنج به ښایسته او غږیږونه
ملا صیدل د می به هم پکښی کړ ېدې او خلکو به ورله روپۍ ورکولې اکثر به نیزه
ی هم کیدله . د نیزه بازی د پاره به خلکو سنبه سنبه اسونه ساتل او د نیزو پرکتس
ی کاوه د نیزه بازی په موکی به ورته روپۍ اینبودل کېدې چه چا به موکی یو -
و هغه روپۍ به د هغه شوې د واده ورځ به مقرره وه چه هغه ورځ به شوه
د سحر د وډی به ډوخورل شوه که د ناوې کور به لیږې و خلک به د د وډی
د سره سم روان شوا وکه د ناوی کور به نزدې و نو خلک به مازپښین ورروان شول
به ځان ته ښایسته تنګ تکور جوړ کړی و سازیانو به ورته په کوڅه کښی ساز غږاوه
ل سورتی به یې ورته وهل او ښځی به د دننه کورکې ورته کډ ېدې چه سبا به یې
د راوړله په دې شپه به ښځی په جمع روانې شوې نکریزې به یې په سر وې
ونه به ورسره وو شمع به پکښی بلېدې لوی لوی مشالونه به یې جوړ کړي وو
ین پرک سره و په لاره به یې سندرې ویلی د دوی د حفاظت د پاره به څوکسه
مخکښی او څوکسه د دوسته روان وو چه د ناوې کورته به ورسېدې . اول

ketabton.com - The Digital Library

به یې نکړیزی وګډولی او بیا به یې هغه نکړیزی هغه جینۍ ته په لاسو اوپښو پو
کړې، ناوې به دخورد خونه په کوټ کښې ناسته وه همزولی به تړې چاپیره
ښځې به تړی واپس کلی ته راغلی سبا له به نو اوښځې په ورا اوجنج لاړل ښځې
ورغلې او نارینه به بهر په حجره کښې کښینا ستل ملا به راغی نکاح به یې وتړله
به وشوه دم به ډول وواهه دم به ښادی والا وته آئینه ښودله اوپیسې به یې ت
چا به کلان ورکول اوپیسې به یې تولولې بل خواته به باټ په غوږ ونوکښې کوتی ا
مدح به یې ویله چا به سپیلنی لوکی کول روپۍ به یې اخیستی که دچا به خوښه وه ک
دشرمه به یې غږ غوږ نه کاوه اوروپۍ به یې ورکولې لنده داچه یولوټ به وملا ص
هم بې روپو نکاح نه تړله چه نکاح به وتړل شوه هلک به دخسر کورته ننووت پ
به وخوت جامی به یې بدلې کړی نوې ډولي جامې به یې واغوستې خپل خپلوا
دوستانو به پرې پتاسې، غوزان اوپیسې نوستلې اوماشومانو به تولولې
به دواده دپاره دتوان په اندازه ډېری قیمتی جامې جوړ ېدې داجامې به
دواده په شپه اغوستی بیا به یې په تول عمر کښې نه اغوستی ځکه
وې چه مړه به شوه اکثر به یې جامی ملا صاحب ته ورکول کېدې، ناوی
کښې کښېنوله ډولی به بټیارانو په اوږه کړه ډولی به مخکښې وه دواده ز
ډولی سره و اونور خلک به وردپسې وو. بهر به هم دواده په زلمی خپلو
دوستانو پیسې اوشیرینی نوسته ډزی به کېدی، لوبو، ورو به دخو
نه الا الاچغی وهلی لوبه مبله به وه چه څه وخت به ډولی په کور دننه ش
به رخصت شوه دکلی خلک به هم لاړل ناوې به چه کورته ننوتله دښ

ketabton.com - The Digital Library

دستور یې وشوه ناوې یې پالنګ کښینولی شوه ترڅو درځو پورې یې خلک
راټول دناوې دمخ نه یې پلو پورته کاوه ناوې یې کتله ، ناوې یې ستړی نه
غږولې دهلک خپلوانو چې ناوې کتله روپۍ یې ورکولې . په سبا له یې هلک د خپلو
ملګرو لوسره دسخر کړه ورغی ، دې ته یې سلامي ویله ښه ډوډی یې ورکړه
شوه ډوډی نه لپس یې هلک دسخر کورته ننوت او دخوا ښې په پښو یې پریوت
هغی یې ورته له روپۍ ورکړې دښځی خپلو خپلوانو سره یې پټ ند کاوی وشوه بیرته
خپل کاله نه ستون شو څو درځې وروسته یې دښځی خپلوانی راغلی دې ته یې
او ومه ویله دهلک خپلوانی یې هم راتولې شوې دجینی دپلار له کوره یې
جامې راوړل شوې وې هغه یې دهلک په خپلوانو وویشلې چې پاتې یې شوې
هغه یې دناوې وې . ناوې یې دپلار کره لاړه اوخو درځی یې تیرې کړې . نن
خلکو ته دهغی زمانی ودونه څه عجیبه غوندې ښکاري چې جینۍ او هلک
بدلی نه وي دمور اوپلار په خوښه یې ودونه کیدل . په کار خو دا وچې هلک او
جینۍ سره خوښولی یا و د یدی خو دنن زمانې په نسبت دهغې زمانې ودونه ډیر
ښه یا یې وو ځکه چې دهغوی اخلاق ډیر اوچت اوسپیڅلی وو په هغوی کښی
ښتینی مینه اومحبت و په یورپ او امریکا کښی چې هلک اوجینۍ یو دبل په
دتونو اوخویونو ښه خبر شی نو دخپلی خوښې واده کوي مګر دهغوی په مینځ
کښی دومره مینه اومحبت نه وي لکه زمونږ دملک دښځو او میړونو
مینځ چې وي . مونږ له دخپل ځینی دود او دستور اصلاح په کار ده .
دخلک خپلی لونه دپیسو دپاره ورکوي په کار دی چې دسړیتوب په لحاظ

ketabton.com - The Digital Library

خپلوی وشي دا نه چه ددولت دپاره ځوانه جینۍ بوډاته کښېنول شی .

دیوې پېغلې قصه :

زه دسکول نه په چوتۍ کلي ته تلم په تانګه کښې ناست وم نا کمان سب
راورسېدم ، کرمی وه سینه موجونه وهل هغه وخت کښې به په سـ
باندې پلوه نه دبهرو وو . دتانګې نه کوز شوم په پله پوری وځم چه ناڅاپه
پېغلی جینۍ دپل نه دسینه مینځ ته ورو دنګل چغې شوې چه جینۍ لا
شوه ما تانګه وروسی کشتی خوشی کړې دپله نه یې ښایسته لیرې د
سره وښوه غاړه ته یې راوښکله جینۍ مړه نه وه خو بې هوشه وه او به یې ته
شوې وې هلته یې واچوله مونږ راغونډ شو چه او به تر یې لاړې جینۍ به
شوه چه په مونږ یې ستر ګې وګلېدې په ژړا شوه ویل یې چه وای خدا
زه ژوندی یم ؟ مونږ چه تحقیق وکړ چه داکم بخته ولې پخپل ژوند پکو
معلومه شوه چه پلار یې یو بوډاته ورکوله اودې خوښه نه وه پلار ته یې وې
چه پلاره زه مېړه نه کوم او تول عمر ستا خدمت کوم خودې بوډاته می
ورکوه . پلار یې ستر ګې روپوښتی کړې وې دلو ریې نه منله . چه جینۍ د
مایوسه شوه دخپل مرګ اراده یې وکړه . نو ددې داسې پېښوه خنیوی په کا
باید چه له جینۍ او هلک نه پوښتنه کښې ځکه چه داخو ددوی د ژوند
ملګرتیا سوال دی .

فوج کښې کمیشن :

څه وخت چه زما او رور خانصاحب د پاکتیې تعلیم دپاره بمبئ

ketabton.com - The Digital Library

لار زه او مصابت په بوره ډنګ کښې یوازی پاتی شو څو درځی پس له بورډنګ
نه سنبارته راغلو او په لوی بازار کښې مو یوه بالاخانه ونیوه دلته به او سیدو او
سبق له به سکول ته تللو خو سبق ته مو ډیره ډډه نه لګیده. زمونږ یو زور لوکو
د بارانی » نومیده مونږ به ورته بارانی کاکا وې، هغه څه موده د مومن خان
ډیری د خانانو سره نوکری کړی وه ډیری د زیات خانان په فوج کښې نوکران
وو. دی ورسره هم په فوج کښې پاتی شوی و نوده به ماته د فوج قصی کولې
چه د فوج ډیره ښه او د عزت نوکري ده سړی چه داسی غاړې ته کوچ اچولی
وي او د فوج مخکښې روان وي ډیر خوند کوي. زما خو هسې هم سبق ته ډډه
نه لګیده د بارانی کاکا خبری به را باندی ښې لګیدلې او د رو و رویې را باندی
زور شو او د فوج نوکری ته تیار شوم. د هغه وخت زه په اتم جماعت کښې وم زه
د هلک وم نه پوهیدم چه بارانی کاکا به څه ویل هغسی به مې کول هغه راته
ویل چه څوک تعلیمیافته وی او د لوی خاندانه وي هغه ته فوج کښې ډایرکټ
کمیشن ورکول کیدی شی او نیغ په سرداری اخیستل کیږی. ډډه او د
ډنګی په درجه کښې فرق نه وي د دې دپاره د هندوستان وایسرای ته درخواست
کیږی د هغه په منظوری د ډایرکټ کمیشن ورکول کیدی شی. نو ته یو درخواست
د وایسرای په نوم ولیکه چه په ډاک کښې ولیږو. د خانصاحب یو اشنا وچه فضل محمود
نومیده مونږ دواړه ورغلو په هغې مو درخواست ولیکه او د کمانډران چیف
نوم مو په ډاک کښې واستاوه. دا راز ما او بارانی کاکا خان سره پټ وساته
د ډیرې پلار خبر که او نه مو د هغه سره مصلحت وکړ. ډیره موده تیره شوه

ketabton.com - The Digital Library

زه په لسم جماعت کښې وم زمانه داخبره هېره وه چه د مرکز نه زمونږ د پت
کمشنر ته یو حکم راغی چه زما متعلق تحقیق وکړي چه زما څه حیثیت دی؟ ا
زما د خاندان څه حیثیت دی؟ د پښتی کمشنر تحصیلدار ته حکم ورکړی و او تحصیل
پټواریان مقرر کړی وو چه زمونږ جایداد معلوم کړی پټواریان چه زمونږ کا
ته تللي دي یوه عجیبه تهوقه وشوه . په دې وخت کښې زمونږ په کلی کښې یوسړ
چاوڑلی وُ جرګې په هغې کښې زما د تره زوی د شا صاحب خان مشر و
شمروزخان زمونږ د شپږ و نورو نوکرانو سره بې ګناه او خطا خوار لس کاله قب
کړی و . پرنګیانو جرګې د انصاف او امنیت برقرار ولو د پاره نه وې جوړې کړ
بلکه پرنګیانو جرګې په پوره تدبیر د دې غرض د پاره جوړې کړې وې چه په جر
کښې انصاف نه کېږي ، پرې وې ، جمې وې ، او اکثر چه به ګنهګار سړی په سف
یا په بلاو او رشوت خلاص شو ، نو مخالفې دلی به د بدل اخیستلو کو ښښ
کوو ، او په داشان به د ښمنئ پیړو په پیړو چلیدلی او داسلسله به روا
پښتانه به پخپلو کښې ارم وی او مونږ پرنګیانو ته به یې توجه نه وی . صاد یواسته
کمشنر سره د جرګو په باره کښې پخپله خبرې کړی وې چه په دې جرګو کښې انص
نه کېږي ، په جرګه کښې که د مجرم د دلی سړی مقرر شی هغه که هر څومر
ګناهګار وی هغه بری شي او که د هغه د پرې سړی پکښې نه وی ، بلای و
څوک د رسوخ خاوند یې سفارش ونه کړی که هر څومره ګناه وی هغه پکښې لا
نو د دې قسم جرګو نه د حق او عدالت څه امید کېدی شی ؟ یوازې استهنت ک
نه هر پرنګی په دې خبره پوهیده او د همدې مطلب د پاره وی د جرګو سب

ketabton.com - The Digital Library

جوړ کړی، اوښنګ کړی و. زمونږ ه قوله کتهه وته د دوی خوراک وه څه چه به مونږ کتل
هغه به پوليس، وکيلانو، جرګه والا او بيا جيل والا وراته واخيسته او زمونږ بچی به
په خالی سيدان پاتی شو. تاسو فرانتير کرايم ريګولېشن ايکټ (د سرحد جرايمو قانون)
وګورئ هيڅ چا به داسی ظالمانه شرمناک قانون جوړ کړی نه وی لکه دا قانون چه
انګريزانو په مونږ چلاوه. په دغو ورځو کښی دا اوازه خوره شوې وه چه په دغه مرګ
کښی زمونږ جايداد هم ضبطيږی او داخو په سرحدی قانون کښی يوه معمولی خبره
وه نو چه څه وخت پښتوارياں زمونږ د جايداد معلومولو د پاره راغلل نو زمونږ يقين
د شوچه دا اوازه د بنسټيادە زمونږ په خاندان يو ويجوړ شوچه هم موسمي
بی ګناه قيد شول او هم موجايداد ضبطوی. مونږ د هرګوښښ وکړو چه خپل قول
جايداد پښتوارياں نوته ونه ښيو څه ناڅه جايداد موو د نه پټ کړو خو هغوی پخپل ريټ
ښښی ليکلی روچه دوی د هر جايداد لږی قول يی مونږ ته ونه ښوده زمونږ په دې
راز پښتوارياں نو ځکه پرده وانه چوله چه زمونږ د کورنۍ د مشر انو، د حاکمانو سره لکه
د نورو خانانو په شان ناسته ولاړه نه وه کومو کسانو چه به د پوليس او حاکمانو سره
ډ راتګ ساته د دوی د کاني به يی ورته کولې د دې د پاره چه قوم پرې وخوری او
خپله يی هم وخوری اکثر به د دوی د بلو د دلالان وو. زمونږ پخپل جايداد قناعت
مونږ داسته کول. دوی به هم ښه د جايداد خاوندان وو خو حرص په مخه
نه ښيستی وو او د حاکمانو سره به يی راز باز ساته. بابامی پښتور ښه ارته راغی مونږ
ښه د کښی تعليم ته د پره وو، د هر غمجن و د اقوله قصه يی راته وکړه مونږ هم
په شوچه سبا له می بابا د پښتی کمشنر ته ورغی ورته يی ويلی چه زه يو عرض ته

ketabton.com - The Digital Library

راغلی یم چه ته تحقیق وکړه که په دې قتل کښې مونږ ګناهګار یو نو چه څه سزا راکوی
مونږ ته منظوره ده او که مونږ کښې ګناه نه وي نو دا خو انصاف نه دی چه هم مونږ
بې ګناه قید شو او هم موجاید اد ضبط شی نو هغه ورته ویلی دی چه څوک وایی
ستاسو جاید اد ضبط ېږي ؟ بابامی ورته ویلی چه پټواریان راغلي وو او زمونږ
ټول جاید اد یی ولیکه . نو هغه ورته د پرځندلي دي او ورته یی ویلی دي چه دا خو
زوی لاټ صاحب ته د ډایرکټ کمیشن د پاره درخواست ورکړی دی اولا ز
صاحب مونږ ته حکم کړی دی چه دده د جاید اد او حیثیت تحقیق وکړئ او ده
ته یی معلومات راکړئ . مونږ چه د سکول نه راغلو بابامی بالاخانه کښې ناست
خوشاله وچه مونږ یی ولیدو په خندا شو ماته یی وویل چه شاه تورپه (هغه به ما
مینی نه شاه تورې وایه) دا خو تولې ستاغومې دی بیایی راته تولې خبرې وسپړه
بیا زما د اکثری معاینه وشوه زما صحت د پرښه او ښه ګڼوانی می وه .
څه موده پس د برتی د پرنګی حکم پسی راغی چه په فلانی تاریخ حاضر شه په دې
کښې خانصاحب پس د دې کالونه د بمبئی نه راغلی او د باقی تعلیم د پاره لندن
وهغه هم راسره د برتی پرنګی له لاره د اپرنګی ښه سړی و مونږ سره یی ښه سلوک
زما و د ور خانصاحب ته یی د لندن د تللو په باره کښې د پر معلومات ورکړل نصه
یی ورته وکړ د خپلو تجربو نه یی خبر کړ ، دغه وخت د خانصاحب هم دا رایه
زه دې په فوج کښې داخل شم . خانصاحب څو ورځې و روسته لندن ته لاړ ،
د میټرک امتحان شروع وو دوه مضمونه پاتی و ما د خوشالی نه امتحان پریښود ج
برتی د پرنګی حکم راغی چه ته راشه چه زه و د غلم هغه راته وویل چه ستا د ایرکټ کمیټ

ketabton.com - The Digital Library

منظور شوزه د پرخوشاله شوم په دې فکر کښې وم چه پلتن به ښه وی که رساله؟
زما د هم زولو دارایه وه چه تا د پاره پلتن ښه ده یو خو دې صحت ښه دی بلان
دې مزیت دی او قد دې هم شپږ فوټه او درې انچه دی. په دې وخت کښې
زمونږ د پردی زرداد خانان چه په کومه رساله کښې وو هغه د جیکب اباد نه پښور
ته رایلدلشوه هغه خانان زمونږ ه دوستان وو زه او بارانی کاکا یې لیدو ته لاړو
صافو جبان چپړی لیدلي نه وو کله چه په لوی افسر راغی او فوجونه به یې سلامی له
ورتللې دا می لیدلي وو چه ښې ښې وردی به یې اغوستې وې د کمپنۍ د وړاندې
به یوازې یو پرنګی او یو دیسی سردار دوان و، کریچونه به یې اچولی وو.

بارانی کاکا خو ماته ویلی وو چه د پرنګی او دیسی افسرانو فرق نه وخو چه ما د
دیسی سردارانو کورونه ولیدل او د پرنګیانو بنګلی می ولیدی نو په هغو کښې د ځمکې
او اسمانو فرق و مونږ ولاړ وو چه یو لفټین راغی، زه د خان سره چه رسالدار
و ولاړ وم. دې خان خپل سر انګریزی جوړ کړی و نو انګریز دا برداشت نه کړی
شو نو په سپکه لهجه یې ورته وویل چه خانصاحب تم بھی انګریز بنتا چاهتا ہے؟
یعنی ته هم انګریز جوړ بدل غواړی دی غریب ورله جواب قدرې ورکولی
نه شو ما چه دا حال ولیده نو د دې نوکری نه می زړه تور شو او په زړه کښې می
ووې چه زه خو به د پرنګی د دی قسم خبرې برداشت نه کړی شم. څه موده پس
حکم راغی چه ته په فلانی تاریخ مردان ته حاضر شه ماته یې دکمانډ په پلتن
کښې کمیشن راکاوه. دکمانډ یوه پلتن او بله رساله وه کمانډ به یې یوو.
را به همیشه په مردان کښې وه د نورو فوجونو په شان به بدلیده نه او د

ketabton.com - The Digital Library

هندوستان په فوجونو کښې د بړه یاده ده په دې کښې به د پنجاب اود
سرحد د لویو لویو خانانو او جاګیر دارانو زامن په نایکی، لایسی او د دغه دارۍ
برتي کېدل اوزه یې پکښې په سر داری واخیستم خو زما زړه د فوج نه تورشوی
و د بابا می خواهش وچه زه د انوکری قبوله کړم ځکه چه په دغه وخت کښې
دا د بړه د عزت نوکری ګڼل کېده خو ماونه منله. بابا می خپه هم شو خو د مور ما سره
اتفاق و د هغې د پرنګیانو نوکری نه خوښېده

بیا تعلیم لپسی:

ما د نوکری په خوشالی کښې سبق میتوک کښې د امتحان دوران کښې
پریښې و د اکال خو زما په دې کش مکش کښې ضایع شو بل کال مې بیا د تعلیم
اراده وکړه. زمونږ د کلي د مولوی عبد العزیز صاحب د کشر زوی عبد الحلیم
سره مې چه زما هم جماعتي و سلا مشوره وکړه چه بیا تعلیم شروع کوو مونږ
او د بدلي ووچه کیمل پور کښې چه کوم سکول دی په هغه کښې د تعلیم سنه انتظام
دی د استاذانو هلکانو ته د بړه توجه وی او سنه کوشش ورسره کوی
او عربي پکښې د بړه سنه ویل کېږی. زما عربي لا نهی مضمون و مونږ دوا
په همدې خیال لاړو او په کیمل پور کښې په سکول کښې داخل شو. دلته
زمونږ د پښتنو نور هلکان هم ووخو رځی مو د رسونه وویل خو خوندي و
نه کړ چا راته د قادیان د پرصفت وکړ نو د قادیان د تللو اراده مو وکړه
قادیان ته روان شو په دې وخت کښې چه مونږ قادیان ته ورغلو حکیم
نورالدین صاحب خلیفه و مونږ د هغه کتلو له ورغلو د هغه ساده بې تکا

ketabton.com - The Digital Library

ژوند اوږدې محبت خبرو را باندې د هر اثر وکړو، هغه د هر لوی عالم او
با اخلاقه سړی و مونږ د هغه سره ناست وو چې د مرزا غلام احمد صاحب
ژوی چې دا اوس د دې جماعت امیر دی او هغه وخت یې په کالج کښې سبق
وایه را اغې او مونږ رخصت را واخیست. د سکول بورډنګ ته را غلو دلته چې
څومره هلکان وو دا کشر و په خولو کښې داخبره وه «ابن مریم کی بات کو چهوړو۔
اس سے بهتر غلام احمد ہے» یعنی ابن مریم (عیسیٰ)، مه یاد وئ د هغه نه
غلام احمد غوره دی. دا آواز مونږ ته د هر نا اشنا و بیا مونږ هغو هلکانو هغه
جنتی متعبری ته بوتلو څومره چې د دی ځای د حالاتو نه خبر یدو هماغومره زمونږ
تعجب زیاتیده فکر وا خیستو چې پاتې شو که لاړ شو بله شپه خوب وینم چې یو
لوی ژور کوهی دی زه ورپریوزم یو سپین ږیری سړی لاس را اوچوی او د کوهی
د غور څپلې وننه می بچ کړی او را ته وایی چې پام کوه! چې سحر شو زه او عبدالحلیم
لمانځه ته پاڅیدو ما هغه ته خپل خوب وایه هغه هم څه خوب لیدلی و لمونځ
سو وکړو. او واپس خپل کلی ته را روان شو عبدالحلیم خو لاړ او بیا په پیښور کښې
په هغه خپل سکول کښې داخل شو او زه علیګړ ته لاړم.

په علیګړ کښې می په بورډنګ کښې ځای ونه مونده او په بنار کښې په یو
هوټل کښې دیره شوم. په علیګړ کښې زمونږ د ملک نور د هر پیښنانه هلکان
و او ټول په بورډنګ کښې اوسیدل. په دې ورځو کښې نواب وقار الملک د
علیګړ کالج سکرټری و د هر ښه سړی و او ساده ژوند لی و یو معروف مونږ د
لمانځه نه پس له جماعت نه را ټولو ما ورته پښې سمې کړی هغه زما ته پښې سمې

ketabton.com - The Digital Library

کړی اوزما شکریه یې ادا کړه او راته یې وویې چه دامه کوه مونږ پښتنو کښی د
رواج وچه دمشرانو دادب دپاره به موږ ته پښی سمولې مونږ به کله نا کله دهغ
بنکلی ته ورتللو خبرې اترې به موږ سره کولې دهغه په بنکله کښی یو ورځ کی غونډ
جماعت و په هغې کښی به مویو ځای لمونځ کاوه دې ډېر خوش اخلاقه سړی ولو یې او
تکبر پکښی نه وه ، دمسلمانانو په مشرانو کښی دده په شان ساده ژوند مادچا
ولیدلی دې ډېر په قوم مین سړی و مونږ سره به یې د دوستانو په شان مجلسو
او خبرې کولې او همدی خبرو به یې په زړه کښی لار کوله ځکه چه دده د زړه
راوتلې وې .

په دغو درځو کښی په علیګړ کښی کومی کومی جلسی کیدی او مسلمانانو
حکومت نه دامطالبه کوله چه دعلیګړ کالج دې دعلیګړ مسلم یونیورسټی
نامه یونیورسټی شي ، په نورهندوستان کښی دا رنګه جلسې روانې وې ا
چنده یې هم غونډولې . ماله به دې جلسو د ډېرخونډ را کاوه په هره جلسه کښ
به می دشرکت کوښښ کاوه او دهر سړی تقریر به می په ډېر غور اوریدلو . دک
چوتی چه شروع شوې ماته ویل شوی وو چه په بورډنګ کښی به د ډېر ته ځای
درکړو خو په بورډنګ کښی و نه شو . دعلیګړ د بورډنګ اوښار په سوسایټی ک
د ډېر فرق و دعلیګړ بورډنګ سوسایټی مهذب او عالمانه وه په ښار کښی هغ
ژوند نه و اوبلې دا چه برسات شروع شوی و د ښار نه کالج ته ټک راتګ هم
کړان و . په دې وخت کښی زما د ورور خانصاحب چه د لندن حالات یې لې
وو ، ماته یو خط راولیږه چه ته هم دلته انګلینډ ته د انجنیری د تعلیم دپاره

ketabton.com - The Digital Library

زه به داکټری وکړم اوته په انجنیری وکړی . نوزه دعلیګړ دکړمو په چوتوکښی کلی ته
راغلم اوبابانه می دخپل ورور هغه خط وښوده خو هغه ورسره اتفاق نه ؤ آخر رضا شو .
دې زره روپۍ یې دخرڅ دپاره راکړی . پې ، ان ، او جهاز کښی یې راته ځای
ونیولو خو زما دمور زما دتلو سره اتفاق نه ؤ . دهغې په غوږ کښی چا داخبره کښښولې
وه چه یو ځل ولایت تلونکی لاړشي نو هغه بیا دا ملک څه کوی . یو زوی دی لاړ دی که
دابل هم لاړشی او بهر ته رانه شی نو ته خو به میراته پاتې شی . ما چه هر څومره کوښښ
وکړو دهغې د زړه نه می داخبره ونه ویستله شوه . په هغه وخت کښی زمونږ دملک
په بد حالت ؤ . پرې جنبې او تر بکنی ډې بد امنی وه د شپې به هر چا خپله څوکی کوله چه
څوک مسلمان پښتون رانه شی او مړی نه کړی او دورځې به درسره ویره وه چه
چا دا باندې دعوه کړی نه وی ځکه چه اکثر دعوی به په پرې جنبې او دښمنو کېدلی
او داسی به هم کېده چه په خپله به یوسړی قصه مصه جوړه کړه او په خپلو دښمنانو به یې
دعوه وکړه . دا تولی قصې می مورته وکړی چه کوره موږې ! یا به چاوژلی یم یا به یې د
شمروز دارا په شان قید کړی یم . ددی نه خو ابنه ده چه دتعلیم دپاره دتللو اجازه
راکړی . هغې به ماته هیڅ جواب نه راکاوه او پټ پټ به یې ژړل . نو ما دلندن
دتللو اراده پریښوده او فیصله می وکړه چه نور سبقونه نه وایم او دقوم او ملک خدمت
کوم .

دوباره سبق شروع کولو او مختلفو بنارونو او سکولونو لیدلو کتلو او دخلکو سره
باندل خیالات ماته دېره فایده ورسوله او تجربه می زیاته شوه . زما پلار دکلی یوی
خان و او زه دخان زوی وم خو زما تعلقات دخانانو سره دېر نه و زما دېر تعلق

ketabton.com - The Digital Library

دغه یا نوسره وو زمانا سته او دوستی د شاخیلا نو ، تر کا نانو او لوهارانو
جولا کانو او زمینداران و سره وه د خانانو او ملکانو خویونه او عادتونه
هم راکښی لږ و ډهغه وخت د خان د اصفت وچه یره د پرلوی
خان دی د خپلی مځکی پوله نه پیژنی د خپلی مځکی انتظام او
پخپله کارکول خو د خانه د شان سره مناسب نه و ماله چه بابا کو ما
مځکه راکړې وه په هغی کښی ما پخپل لاس کار کاوه ، زما یو نوکر و
شاخیل و قدیر نومیده ، مونږ دوارو به په غوایانو کښوته سره
چلولې او د سرو بوری به می پخپل لاس ډکولې ، قدیر زما د ډیر وکوالی
نوکر و ډیر وفادار و خو چرسی و ماته به یې هم د چرسو صفتونه کول
خو زه پوه شوم چه دی ما د دې د پاره په چرسو را روي چه بیا زه و ما ته چرس
پیدا کوم دی به یې د تاوان خلاص وی بیا می منع کړ چه ماته د چرسو صفتونه
مه کوه زما نور آشنایان او دوستان څوک په چیلم او څوک د نسوار و ، څوک
سګرټ عادت و خو زه خدای د دی تولو څیز و نونه ساتلی یم . زه چه په کلی کښ
پاتی شوم په ډیره بده سوسایټی راو ړیدم هغوی وران کاری وو زه یې
په وران سر کړم هغوی جنګیان وو زه یې هم د خلکو سره وجنګولم ، هغوی
بد عمله وو زه یې هم بد عمله کولم خو د خدای احسان و چه ډیر زر یې د
سوسایټی بدله کړه او ډیرو سنو خلکو سره می ناسته ولاړه شوه .

ketabton.com - The Digital Library

نوی میدان، تازه افکار

روشنفکر وسره تعلق (مخفی صاحب، مولانا عبد العزیز، مولوی
فضل ربی، مولوی تاج محمد).

مدرسې جوړول: دار العلوم دیوبند سره تعلق

شیخ الهند مولانا محمود الحسن صاحب

او مولانا عبید الله سندهی

قوم پرستی، وروسبی واده

آګره کښی د مسلم لیګ جلسه، کلی وطن کښی

تعلیم وتبلیغ

ketabton.com - The Digital Library

د عالمانو سره تعلق :

زما تعلق د فضل محمود مخفی صاحب ، مولوی عبد العزیز صاحب دیکلی
مولوی فضل ربی صاحب او مولوی تاج محمد صاحب دګدر د دار العلوم مهتمم سره
پیدا شو . مولوی تاج محمد صاحب د بغدادی و ، د بی . ای تعلیم یی و . مذهبی
تعلیم یی د پاسه و . په اسلامیه های سکول پیښور کښی سکند ماستر و . مولوی فضل ربی
صاحب دیکلی و د دیوبند سند یافته و . په ریښتینو معنو کښی عالم او قام پرست
سړی و . مولوی عبد العزیز صاحب زما د آشنا او د سبق د ملګری عبد الحلیم ورور و
په بونیر کښی یی تعلیم کړی و . د اتمانزو د ولی ملا صاحب د خاندان و . فضل محمود مخفی
صاحب د چارسدې و میتروک پاس او انقلابی شاعر و . څه وخت چه انګریز الو
د فارس په خلیج کښی ازاده بندرګاه جوړه کړه چه هلته به یی عربو باندې د ترکو په
مقابله کښی توپک ، تمانچې ، کارتوس او نورې وسلې په ډیره ارزانه بیه خرڅولې
پښتنو قبایلو د دی وسلو سراغ پیدا کړی و تلل به اوله هغه ځایه به یی وسلې راوړلې
او د پښتنو قبایلو کښی به یی خرڅولې ، انګریز انو چه د پښتنو قبایلو سره د اوسلې ولیدی
حیران شول چه دوی د اوسلی دکومه راوړی ، چه تجسس یی ورپسی وکړو نو ته معلومه
شوه چه د اد خلیج فارس نه د ایران او بلوڅستان په لاره افغانستان او پښتنو قبایلو ته
راوړل کیږی . نو انګریز دی خواته د وسلو د مخنیوی د پاره په خلیج فارس او د هغه په

ketabton.com - The Digital Library

غاړو کښې د انګرکسن ، په مشري يوه څوکۍ مقرره کړه ددې څوکۍ يو داسې سړي په کار وچې هغه په انګريزي ، پښتو ، عربي او فارسي پوهېږي . د مخفي صاحب څلور واړه ژبې زده دي دي يې هلته د خان سره انټرپريټر (ترجمان) انګولي و . د دغې نوکرۍ په وجه په ده کښې سياسي شعور او قومي جذبه پيدا شوې وه . د پښتنو په شاعرۍ کښې انقلاب ده راوستی و د زلفو او کاکل او خط و خال بلبل په عوض يې قام او وطن غريب او بيچاره ته د شاعرۍ مغه ورکړ خوله . زه د ته د پښتو شکسپير وايم . د ده په پښتنو په برخ دی خو افسوس چې پښتنو د ده د لکه څنګه چې په کار و نه کړ . په دې و ړ خو کښې د تنکزو د حاجی صاحب نوی نوی بزرګۍ شهرت پيدا شوی و د دوی تولو د هغه سره د دين د خدمت د پاره ملا تړلې وه . حاجی صاحب د پښتنو د نورو بزرګانو په شان نه و هغه د قلم مصلح د تش په خوله نه بلکه په عمل او په ژبتيا سره د په کومو غلطو رسمونو او د واجونو کښې چې قام ښتی و او د دين او دنيا نقصان يې پکښې و هغه يې ليرې کړ او غوښتل د جهالت نوې لړۍ چې په قام او وطن را خوړې وې د هغې د ليرې کړ د پاره يې د ښښ کاوه . د مخفي صاحب دوې په ذريعه زما هم د حاجی صاحب سره تعلق پيدا شو . حاجی صاحب اول يخپل کلی کښې او سيدۀ خو بيا ورته د عبدالاکبر خان ملا د تنکزو او عمر زو په مينځ کښې يو ځای ورکړ هلته يې ابادی وکړه او د کلی نه دې خوا ته د اغمی په ورځ په دلته د ډيرو لويه جمع کيدۀ او د ليرې ځايه يې خلک لمانځه ته دلته راتلل زه هم ورتلم .

مدرسې جوړول :

زه په مشن سکول کښې د خپل هيډ ماسټر وکړم او د هغه د ورور د اکټر وکړه

ketabton.com - The Digital Library

نه د پرمتاثر شوی وم دهغوی قربانیو را باندې د پراثر کړی و زماهم داخیال
پیدا شوی وچه زدی قام او وطن خدمت می وکړی . په دغو ورځو کښې زمونږ
د قام د جهالت په وجه د پر بد حالت و . نه د حکومت له خوا څه انتظام و او نه د قا
له خوا . د تعلیم کولو هیڅ انتظام نه و او که په کوم کلي کښې به پرایمری سکول و هم
نه هم ملا یا نوڅوک نه پرښودل نو ماغوښتل چه د پښتنو ډیچو د تعلیم د پاره
ملک کښې اسلامی مدرسې جوړ ولو کوښښ اوکړم او خپل ژوند به په دې خدمت
کښې تیر وم . په ۱۹۱۰ع کښې ما او مولوی عبدالعزیز صاحب یوه مدرسه په اتمانز
کښې جوړه کړه او دنورو مدرسو جوړولو د پاره موږ په نورو علاقو کښې دوره شروع ک
د خلکو توجه می د علم طرف ته کړه او د پښتنو په زړونو کښې می د علم د ضرورت احس
پیدا کړ او دغه شان موږ ورځ ورځ په مختلفو علاقو کښې د مدرسو جوړولو شروع ک
او په لږ وخت کښې موږ پرې مدرسې جوړې کړې . زمونږ کلی نه نزدی د مفتی
نه خلک راغلل چه نه راشه مونږ دلته یوه مدرسه جوړوو زه لاړم خلک می راتو
کړل د علم د ښیګڼو په باره کښې می ورته خبرې کولې . په دې کښې یو ملا راغ
چترالی (چترال زمونږ د اتمانزو د کلی په میره کښې یوه باندې وه) ملا به یې و
ویل دده سره تو پک هم و اوکتابونه هم درسره وو . مونږ سلا مشوره کوله خبر
کولې ملا صاحب پاڅید او ویې ویل چه زه د اتعلیم چه عبدالغفار خان شروع ک
دی نه منم اونه د اتعلیم دی اوهغه ویل چه په دې مدرسو کښې چه کوم کتابونه
کښې نوبه هغه کښې دی چه : « ایک کتا بھونکتا ہے » یعنی یو سپی غاپي او به ل ک
کښې لیکلی چه : (A big fig) یعنی یو غټ انځر . داڅه دی ؟ د اعلم د

ketabton.com - The Digital Library

نوزه راغلی یم دده سره فیصله کول غواړم چه په کتاب راسره فیصله کوی که ټوپک؟
ما ورته وویل چه ته سنبه پوهیږی چه زه دتوپک کار نه کوم او دغلته چه ته اتمانزوته
ځې زمایو تربور دی چه محمد خان یی نوم دی هغه ته دتوپک نوم واخله نو پخپل
خان به یې وه شې چه ته خومره سړی یی ملا صاحب علم خدای او رسول په مونږ
مسلمانانو فرض کړی دی او چه تاسو خلک ددې انګریزی مدرسونه منع کوئ نو
په کار دی چه هغوله پخپله خو دتعلیم انتظام وکړی نو چه تاسو هم ودله څه انتظام نه کوی
او مونږ هم ددوی دخدمت نه منع کوی نو ددی قام دې خدای مل شی .

پښتون یوژوندی قوم دی دقومیت او قربانی مادې هم پکښې شته خو
دپښتول غواړي . قومونه خوتش په کُف وُچف نه رابیدا ږي دقومونو ژوندی
کولو او بیدارولو د پاره داسی کسان په کار دی چه بی غرضه وي دیانت داروی
امانت داروی او دخدای د پاره دخپل قام خدمت ته تیاروي چه داسی کسان
په کوم قام کښې پیدا شی نو دهغوی په کوښښونو هغه قام کښې مینه ، محبت ، همدردی
دردوی او غږیزولي پیدا شی هغه قام اباد شی مونږ بی همتو او خودغرضو خانانو ،
ملایانو او بابا کانو تیاري ته کښېښولي یو ځکه خو زمونږ دقام داحال شو . که چیرې دا
کارونه په تلش کُف او وُچف ، وظیفو او دعا کانو کیدلی شوی نو زمونږ ډخپل رسول ﷺ
به دومره کړاوونه ولی کول دومره قربانی ورکولې ، تکلیفونه او مصیبتونه به یې نه ګرول
خو دجماعت په کوټ کښې به ناست وای دعا به یې کوله دهغه په شان دعا دچا کیدی
شوه ؟ کار به کیده ، قام به اباد ډه خوښه داده چه بی عمله دعا دخدای په نزد
نه قبلیږی په دې کښې دپښتنو څه ګناه ده ؟ دوی ته چه هرچا جونګه جاړه اچولې ده

ketabton.com - The Digital Library

دوي ورته راتول شوي دي شکرائي يې ورکړي دي دهغوی په مخ کښې يې منل
وهلی دي خدمتونه يې ورته کړي دي ملکانی اوسيرنی يې ورکړي دي تردې
خوښدې لونه يې هم ورکړي دي خوهغوی دا بدبختان په هغه دين هم نه
پوه کړي. هغوی داګمان کاوه دا زمونږ دين او دنيا نجات دهغه دی خو
دوی سره نه دين غم و اونه دقام هغوی سره خپل غم وهغه څه يې چې خا
کړي دي قام، وطن او دين ته يې هيڅ نه دی کړی.

زمونږ دسکولونو مخالفت ملايانو شروع کړو اوويل به يې چې په ډ
کښې اردو ويل کيږی. اردو يوه بهانه وه کښې دجماعتونو نه زمونږ په سکول
کښې دينی تعليم هم زيات و اوهم په ښه طريقه و اوهم ورسره دينی تربيه وه.
دلمونځ معنی چاته نښودلې نه ده اومونږ په زړګونو نجونو ته دلمونځ معنی ورزده
ده. خبره داوه چې دا زمونږ مخالفين چې وو دوی خو په اسلام څه کار نه
که نه اسلام خو علم په نړۍ اوښځه فرض کړی و اودا يې ويلی دی چې په علم سره
ان تر چينه لاړشئ چين کښې خو منيه. خلاصه اودعربی علم نه و داسلام
دعلم دحاصلولو غوښتنه وکه داملايان دښځيا په علم مين وی نو دوی به زمونږ
ملا تړلی وای. دوی خو دا فکر کاوه که پښتنو کښې علم اوپوهه راشی زمونږ
دکان به سوړ شی اودې ته يې فکر نه کاوه که په پښتون قوم کښې علم راشی قوم
به ترقی وکړی اوچې قام ترقی وکړی مونږ به هم ترقی وکړو. دوی خو دقوم نه
نه دي ددوی نه بيالاخانان ښه وو خکه که په قام کښې پوهه راتلله نوخانی
يې هم نقصان رسيده خو خانانو مخالفت خولا پرې نه ده چې وې نه کړ بلکه زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

ډېر امداادي هم کړی دی . مونږ به ملا يانو ته ډېره تسله ورکوله چه که دا قام
ترقي وکړي تاسو به هم ترقي وکړئ خو دهغوی په دماغ کښی دا نه راتله چه
موندي پيښتون قام او ورسره مونږ ترقي کولی شو . دوی دومره دتيارخوړلو
وبيکاری عادت شوي وو چه دجد وجهد ماده پکښی پاتی شوې نه وه (زما
په يادی چه يوه ورځ په سيوا کرام کښی دکاندهی جی سره ډېر خلق راجمع
شوي وو ډېر ارتنې نه پس هغه خلکو ته داخبره وکړه دا نن چه مونږ غلامان
او ذلالت ژوند تېروو داځکه چه مونږ ډېره لويه ناشکری کړې ده او د
خدای په نزد ناشکری ډېر لوی جرم دی مونږ ځکه په مصيبت مبتلا
چه خدای لاس اوپښی راکړی دی او مونږ ورنه کار نه اخلو او زمونږ
ځمکی ډله يعنی برهمنانان تيارخواره اوبيکاره شوي دي ددې نعمت
کفران يې وجه دخدای له طرفه په مونږ دالعنت نازل شوی دی په ګيتا
کښی يې راوړی دی چه څوک کار نه کوی اوخوراک کوي هغه غل دی .)

په دغه وخت کښی قام دملا يانو او بابا کانو په جال کښی ګيرو او دهغوی
څولاندی دبل چا اثر يې لا نه ومنلی اويو قام هله دچا اثر قبلوی چه اثر والا
ئی پيدا شی . کله چه ملا يانو زمونږ دمدرسو مخالفت شروع کړو نو د
ومدرسو دپاره مونږ دتړنګزو حاجی صاحب سرپرست وتاکه نو په دې
بيقه مونږ څه ناڅه دملا يانو دتخريب نه بچ شو . دحاجی صاحب په وجه
مونږ ته په دې کار کښی ډېره کاميابی حاصله شوه . حاجی صاحب ميو صلح
ب و او د نورو بابا کانو غوندی نه و دايی لوی صفت وچه دنورو بابا کانو

ketabton.com - The Digital Library

غوندې چا د ایرکټ یا ان د ایرکټ په بیه نه شوا خیستلی، پرنګی په
کار کښې د پراستاذ و هغه د مسلمانانو د زاکیر ولود پاره مسلمانان سا
و هیڅ ملا او باباتری بچ کیدی نه شو د غه یو حاجی صاحب تری خدای
و. زمونږ د ملا رسو په مخالفت کښې هم د پرنګیانو لاس وکه څه هم د ملا
پکښې خپل غرض نه هم وو.

دیوبند سره تعلق:

د حاجی صاحب او د هغه ملګرو، مخفی صاحب، مولوی فضل ربی ا
تاج محمد دوی سره خو زما د اول نه تعلقات او تک راتک و خو د ې م
د جور ولو په وجه زمونږ تعلقات نور هم مضبوط او زیات شوز ه به کله کله
لیدو او تبادل خیال د پاره (کلدر) ته ورتلم او دوي به هم چه کله د حا
صاحب لیدو ته راغلل زما لیدو ته به هم اتمانزو ته راتلل، مولوی تاج م
د کلدر د دارالعلوم مهتمم و او د انتظام نه علاوه درس به یې هم ور
نو د پر به له کلدر نه بل چیرته نه تلو. مخفی صاحب او مولوی فضل ربی صا
به د پر راتلل او د مولوی فضل ربی صاحب په واسطه و رو و رو زمونږ تعلق
د دیوبند سره پیدا شو. په دې شپږو ورځو کښې د دیوبند دارالعلوم پرنس
حضرت مولانا محمود الحسن صاحب د پر نیک، پاک، خدای پرست
عالم و او ټش کتابی عالم نه و د علم سره یې عمل هم لرلو او په دې فکر کښې و چه
به څرنګه د پرنګی د غلامۍ نه ازاد کړی شو؟ زمونږ هم دا فکر و او د ملک
زمونږ مشترک مقصد و. مونږ چه به دیوبند ته لاړو نو د مولانا سر

ketabton.com - The Digital Library

په دیوبند کښې د پرلپښتانه طالب العلمان وو ، مونږ د پښتنو طالبانو
دلیدلو په بهانه دیوبند ته تللو ، د مولانا یوشاکرد میا عُذیر کل به زمونږ د
خوب او خوراک انتظام کاوه . د مولانا صاحب په ذریعه د ډډ ودرود هغه د ملګرو
ملایانو سره زمونږ پېژندګلوی پیدا شوه چه د هغوی نه مولوی عبید الله
سندهی او محمد میانو مونه راته یاد دي او دنورو د پرله پرانه اوس هېرشوی
دي . د خورجي یو مولانا صاحب زما د پرا شناو ، د پرمحبتی سړی و زمانه چه
به خبر شو دیوبند ته به راغی د پر دخوراک څیزونه به یې دځان سره مونږ ته
راوړل د خورجي اچار او کولچی د پرې مشهورې دي افسوس چه زما د مولانا
نوم هېر دی شاید زما په هغو د کوشتو نوټ بکونو کښې وي . د ښتیا خبره دا ده
چه زمونږ پخپلو کښې د پره مینه محبت و د چا چه مقصد او نصب العین یو وي
هغوی کښې همیشه مینه وی ، محبت وی هغوی کښې به رأی اختلاف هم وی خو
دا اختلاف دهغی دلی د پاره رحمت وي : دانن چه تاسو په ډلو کښې پرې جنبې
وینئ تاسو تحقیق وکړئ د هغوی مقصد او نصب العین یو نه وي ځکه خو اختلاف
رأی د رحمت په ځای د هغوی د پاره زحمت شی ځکه چه دوی دا کار د خدای
او د خدای د مخلوق د پاره نه کوي د خپل ذاتی غرض د پاره یې کوی د نفس
لاري نه پرې وي او د خدای لاره یوه وی نو د خدای د پاره خدمت او
پرې جنبې دوه متضاد څیزونه دي .

د زمونږ زیاتې خبرې اترې ، سلا مشورې د اومشوری به مولانا محمود الحسن
صاحب او مولوی عبید الله سندهی سره وی . په هغو د ورځو کښې د پرنګیانو

ketabton.com - The Digital Library

د پردعب و داب و او دخلکو په زړونو کښې دهغوی د پره وپره ناسته و
او دهغوی دمخبرانو هم یوه زوره وره سلسله وه نوچه مونږ به هرکله دیوبنا
ته تللو نو دهغوی دوړې به مو دیوبند نښې تکټ نه اخیسته مونږ یوتمبس
دی خوا یاهغه خوا ډکا دي نه کوزیدو وبیا به پیاده یا په بله ذریعه پټ دیوبند ته
ورتللو چه پرنګیان رابانډی پوه نه شی. مولوی عبیدالله سندهی په دیلی کښې
دفتحپوری لوی حومات سره یوځای اخیستی و او هلته به یې هلکانو ته دقرآن
شریف درس ورکاوه اوکوم هلکان چه به یې . ای پاس وهغوی له به یې
پنځوس روپۍ دمیاشتی وظیفه هم ورکوله او درس به یې هم مفت ورکا
اوهغه وخت پنځوس روپۍ ډیرې شی و . دهغه داخیال وچه دمسلمانانو
تعلیمیافته زلمو کښې به زه دقرآن شریف درس په وجه دحریت اوخدمت
جذبه پیدا کړم لیکن سندهی صاحب پخپل مقصد کښې کامیاب نه شو
سندهی صاحب لوی عالم و دهغه په شان په قرآن کریم څوک نه پوهیدل
اونه یې دده په شان درس ورکولی شو خو په مسلمانانو کښې دجدوجهد مادې
پاتې شوې نه وه کښې همدغه د پرنګیانو په ملډ سوکښې هندوانو هم تعلیم کړی
و . په هندوانو ددې تعلیم یوقسم اثر شوی و او په مسلمانانو بل قسم اثر شوی
په هندوانو کښې یې دخپل قام مینه اودهغوی دخدمت جذبه پیدا کړې
اوپه مسلمانانو کښې خدمت اومینه خو پرېږده هغوی دقام اوملک نه خبر
هم نه وو . دمولانا په شاګردانو کښې دهغه د پرنزدې شاګرد چه دسندهی و
پرې ډیر اعتماد و . بی . ای پاس وقرآن یې دمولانا په ترجمه ختم کړی و

ketabton.com - The Digital Library

باوجود ددې تولو خبرو د پرنګیانو مخبر وخوت. دسندھی صاحب د دوستانو
او شاګردانو اوتو لو حالاتو د ایری به یې هره ورځ حکومت له ورکوله. دسندھی
صاحب د شاګرد رشید چه دغه حال وي د نورو به څه حال وي؟ دقام مینه او
خدمت او د حریت جذبه یې وازی په تعلیم نه ده. مونږ چه دقام د خدمت اوازادۍ
تحریک شروع کولو زه په ښاروالو نوکښی تعلیمیافته وپسی د پیر وکړ خپدم ما په
هغوی کښی داسی خلک پیدا نه کړی شول چه د خدای د پاره د قام خدمت ته
یارشی، د بابا کانو او بزرګانو می د پرخاطر ساتلی دی او خدمت می کړی دی.
ددې طمع چه دده خوزګونه مریدان دي که دی یوځل زمونږ ملګری شی
د پرخلک به زمونږ ملګرتیا اوملاتړ وکړي. دملایانو می د پره خوشامنده کړې
ده او د پرې منډې می ورپسی وهلی دی خو د پرولږو داسره ملګرتیا کړې
ده لکه په اوړو کښی مالګه. اوچه د دوی نه مایوسه شوم ښاروالو نه می پرپښودل
کلوبانډ و ته وو تلم او عوامو ته ورغلم په څلورو میاشتو کښی دومره خلک داسره
پاخیدل چه پرنګی ورته وو پریږده. زه دولس کاله په تعلیمیافته وپسی کوخپدلی
خو د دوی نه مایوسه شوم او کلوته وو تم نو په زرګونو خلک داسره ملګری شول.

شیخ الهند صاحب او سندھی صاحب:

مونږ چه به دیوبند ته لاړو نو شیخ الهند صاحب به سندھی صاحب ته
هم خبرو ورکړ اکثر به ذی دیوبند ته راغی او کله نا کله به زه دده لیدو او سلا مشورې
ته دیلی ته ورغلم. دسندھی صاحب ځای دفتحپوری جومات سره و
زه به نیغ دهغه ځای او درسګاه ته نه ورتللم ځکه چه دده په ځای کښی به

ketabton.com - The Digital Library

سی. آی. ډی. همیشه حاضر و او دا داسی وخت و چه چاته به زمونږ علاقه کښی
مولانا ابوالکلام ازاد جاری کړی رساله الهلال راتله نو پولیس به ورپسی و
حکومت به په تور لست کښی لیکه او چه حکومت به لږ په چا باندی گمان شو چ
ده په زړه کښی د ازادی او قام او ملک مینه او خدمت جذبه پیدا شته نو
دې خدای مل شته . خکه به زه دهغه د سکاته نبیغ نه تللم فتحپوری جو
ته به لاړم چه لمونځ به وشو په جومات کښی به موسره ولیدل که خبرې به مو
وی په جومات کښی به تمامی شوې . سندهی صاحب به خپل خای ته لاړ او
به خپل نور کار پسی لاړم او که خبرې به خلاصی نه شوې نو سندهی صاحب به ز
چای خکلو د پاره دخان سره بوتلم چای به موهم وخکلی او خبرې به موهم و
د سندهی صاحب دلیدلو نه پس به زه په دیلی کښی نه پاتی کیدم او دشب
په کاډې کښی به کلي ته راروان شوم خو کله چه به می نور کار پاتی و نو پاتې ب
زه چه به پاتی شوم د مولوی سیف الرحمن صاحب سره به پاتی کیدم ، مولوی سیف
زمونږ د دواوې و . دې عالم ، پوه او سیاستدان سړی و . مولوی سیف الر
د نورو ملایانو په شان د محمد و د و خیالا تو خاوند او تنګ نظره نه و ، په کوت
کښی به نه ډوبیده د او چتو خیالا تو خاوند او بلند نظره و ، د پردمزاوز
دل سړی و . فتحپوری د دهلی یو جامع مسجد و او په هغی کښی یوه عربی
وه او مولوی سیف الرحمن د دی مدرسی صدر مدرس و .

قوم پرستی :

کله چه زما سوسایټی بدله شوه او د قام پرستو سره مې مخه شوه

ketabton.com - The Digital Library

چه د قلم پرستی کومه ماده وه هغه را وبښه شوه . د اخبره خومالا په وړوکوالي
کښې په طالب العلمی کښې محسوسه کړې وه خو د مخفی صاحب ، مولوی عبدالعزیز
صاحب او مهتمم صاحب په مجلسونو کښې وده وکړه خصوصاً د مخفی صاحب
د مجلس په ماحول پراثر و . په دې وخت کښې زما دوه څیزونو سره د پرشوق و ،
یو زمینداری سره او بل د مطالعې سره ، د زمینداری د پاره خومانه پلار په
مامنډ ناری (محمد ناری) کښې شپیته جریبه ځمکه راکړې وه په هغې کښې به ما
خپله زمینداری پخپله کوله او د مطالعې د پاره به می د مولانا ابوالکلام از اد الهلال
اخبار کلتو ، چه یو عالمانه اخبار و او هر مضمون به یې د علم نه ډک و او د ازادی
او حریت علمبردار و او د اسلام په حقیقت به یې خلک پوهول او بل می زمینداره
اخبار راغونښتل . زمیندار اخبار د مولانا ظفر علی خان اخبار او د پرقام پرست
اخبار و ، داسې کنده نه ولکه وروسته چه د اختر علی خان دهغه زوی په کومتو
د غی " بل می مدینه بجنور اخبار راغونښته چه د پرقومی اخبارؤ . یومی انګریزی
اخبار چه (د سول اینډ میلټری کیزټ) نومیده راغونښته و درسره به می د
دینی او نورو کتابونو مطالعه هم کوله . چه طالب العلم وم د مطالعې سره می شوق
نه و خو چه د مدرسو کار می شروع کړد مطالعې شوق راسره پیدا شو . الهلال
او زمیندار چه به هغه وخت چاله راتلل نو هغه به د حکومت د ستر کو اغزی و
او د هغه نوم به بلیک لسټ کښې و . ولی چه دا دواړه اخبارونه قام پرست وو
قام یې راویښاوه او پوهاوه او قومیت او جرئت یې پکښې پیدا کاوه . بدیشی
حکومتونه خو پدې ولاړوي چه په خلکو کښې وېره پیدا کړي او د خلکو له زړونو نه

ketabton.com - The Digital Library

چه وپړه ورکړشی د بدلیشی (بهرنی پردی) حکومتونو بنیاد و نړیږی او د بدلیشی
حکومت مثال دغله وي چه د کور خاوند راوښې شی نو بیا غل کله تینګیدی شی نو
ځکه د انګریزی حکومت د دی قسم اخبارونه خوښ نه وو. څو ځله ما پسی پولیس
راغلل چه ته دا اخبارونه مه راغواړه بندیي کړه، د حکومت نه خوښیږی څوک
چه دا اخبارونه لولی حکومت یی خپل دښمن ګڼي، تاته به د پر نقصان ورسیږي
ما ورته لنډ جواب ورکړو چه د حکومت خوښ نه وي حکومت دې پخپله بند کړی
هغوی به وویل چه حکومت خو یی نه بندوي ما به ورته وویل چه زه یی هم نه بندوم.
مخفی صاحب به هم چه چیرته ښه کتاب پیدا کړ هغه به د مطالعې د پاره ماته
راوړ. یوه ورځ یی راته د عبدالحلیم شرر یو ناول چه ډ زیاد او حلاوه، نومیده
راوړی و او راته یی وویل چه دا کتاب په ښه شان مطالعه کړه هسې هم زما طبیعت
داسې وچه مطالعه می د نورو په شان د پره نه شوه کولې خو چه څه می کولی شوه نو
ځان به می پرې ښه پوهاوه او ښه غور به می پرې کاوه چه مطالب یی ښه هضم
کړم. دا ناول د سپین (هسپانیه) په باره کښې لیکل شوی و او دا یی لیکلی
و چه د سپین عیسائیانو د مسلمانانو د اتو سو کالو تسلط نه څرنګې خاتمه ورکړه
د دې ناول په لوستو ماته په خپل کار کښې د پره کتنه ورسیده. مخفی صاحب
به چه پخپله نوي شعرونه جوړ کړل هغه به یی هم ماته راوړل او راته به یی اورول
ماته به د مخفی صاحب شعرونو د پر خوند راکولو خوند څه چه په ما به یی
د پر اثر کولو. د هغه د پر شعرونه ماته اوس هم یاد دی ما او مخفی صاحب
به الهلال یو ځای لوسته په مضمونونو به یی مونږ د پر بحث کاوه او څوځ

ketabton.com - The Digital Library

څله به مولوسته او چه څومره به وس کښلده نوروته به موهم اوروله . دښتيا خبره داده چه مونږ الهلال د اسلام په حقيقت پوه کړي يو او دې اخبار زمونږ مخه دې خواته کړه .

دا هغه وخت وچه د پرنګي د حکومت له وړې به چاپت په حجره کښې د پرنګي خلاف خبره نه شوه کولی مونږ به چه دا قسم خبرې کولې چرته پت ځای ته به لاړو . زمونږ کلی د پرګن کلی دی هلته به موپښتی خبرې هم نه شوی کولی او د پره لږه به د پټو خبرو موقع راته پيدا کيده کله به د حاجی صاحب ځای حاجی اباد ته لاړو کله ټل خوا . يوه ورځ مولوی فضل ربی صاحب او مخفی صاحب اوزه ماسنډ نارۍ ته چه په ميره کښې زمونږ يو کلی دی او د پرښه نهر پکښې بهيږي او د پرښه کلی ځای دی لاړو د شپې د دوی انتظام راته وشو د مابنام د لمانځه نه وروسته په سرک کروځو او خبرې کوو چه شاته موو کتل يو سړی راايسی دی په مونږ وار خطايی راغله زمونږ د اخيال شو چه د اسړی کوندی مونږ پسې لګيدلی دی د هغه خايه مودوه خيلی کړې او دوه پردی ، يا ره دوی موپرلښوده او د کور خاوند ته موخبر قدرې هم ونه کړو په سند و متله و زمونږ يو ټل کلی مروندۍ ته ماسختن (مازختن) ورسيدو زمينداران او دهقان دوی د دوخته خوري هغوی دوی خوښ لي وه زمونږ پاره يې په شپه کښې نوره دوی د پخه کړه دوی د موو خوړه او هم دلته وده شوو . په داسی حالاتو ، واقعاتو او مشکلاتو کښې مونږ کار شروع کړی وه سره د دی زمونږ کار ورځ په ورځ ترقی کوله خکه چه زمونږ کار

ketabton.com - The Digital Library

د خدای د مخلوق د پاره و زمونږ یکښې ذاتی غرض نه و بلکه ذاتی موږ یکښې
نقصان و . زخمان دا وو - چه ده ناڼ نفقه ده پاره تجارت زمینه
مونږ شوه کوو ے . خو چونه به کیدل +
وړومبی واده :

د ۱۹۱۲ع کال په اخر کښې پلار ما له واده وکړ . زه لا هلک وم په سکول کښې
می سبق ویلو . زمونږ کلی ته نزدې د کڑ (د زړو) نومی کلی کښې د کنان خپلو
خانانو په کورنی کښې یې راته کوژده کړې وه . زما په گمان چه زما سخر (خسر)
یار محمد خان اولنی خان وچه په لوړې روپۍ واده خیستې . هغه وخت ک
خان به وکه غریب د خور لور په سر به یې پیسې اخیستې . د ارواج خلکو ته با
نه سبکاریدو نن هم پښتانه د خور اولور په سر روپۍ اخلی خو خلک ورته بد
په اسلام کښې د خور اولور په سر پیسې اخیستل لویه ګناه ده بلکه اسلا
خو خوینده او اولونو ته د پلار ، مور او وروره په میراث کښې برخه ورکوي . زما
د پر سخی او میلمه دوست سړی و د پر دوستان او اشنایان یې لول د
کلی په غریبانو به یې خاص نظر ساته چه څه وخت مرشوما پخپله لیدلی
نرو ، ښځو ، خپلو ، پر دو وړیسې په زار زار ژړل پخپله یې تعلیم نه وکړی خو
سره یې د پر شوق و زما بابا ته به یې ویل چه هغه یوزوی دې تالندن ته تعلیم
لېږلی دی دابل به زه ولېږم دامی اوږدلی وچه سخت مریض شو نو دې و
زه وصیت کوم او خپلو زنانه وارثانو ته د شریعت په مطابق حق او حصه ورک
خپلو خپلوانو پرې نښوده . د پر خانان یې دوستان وو خو دده له مرګه وروسته
هم دده د ماشومانو پوښتنه ونه کړه ځکه چه دهغه نه قبول واړه ماشومان

ketabton.com - The Digital Library

د چار درویش په قصه کښې دیو سوداګر د زوی قصه کوې چه د پلار نه ورته
د هر مال او دولت پاتې شوی و او ده هغه ټول په یارانو، دوستانو وخوړلو
کله چه د مال او دولت نه کنګال شو نو په ډیره بده وړځ په لاره روان دی
یو لاروی وپیژانده ورته یې پوښتنه وکړه چه ته هغه د سوداګر زوی نه یې؟
ده ورته وویل چه ولې نه یم هغه ورته وویل چه ته په دې مصیبت اخته
شوی یې ستا خو د پر یاران او دوستان وو د ورته به ځار بدل او قربانۍ
هغوی دې هیڅ امداد ونه کړ هغه څه شو؟ ده ورته وویل چه نه هغه زما
دوستان نه وو هغه د دسترخان مچان وو چه د دسترخان ې غوړ بدلی
و دوی پرې بنډل او چه د دسترخان ټول شو مچان والوتل .

ما سره د خپل قام د ښځو د پر قدر او عزت و او د ډیره همدردی
ې وزړه وه ولی چه زمونږ په قام کښې هم لکه د نورو مشرقی قومونو په شان
د ښځو قدر نه و دوی به د سې د نه ښکته ګڼلی شوی حالانکه چه پستی او
لندی په عمل ده که د چا عمل پست وی هغه نر وی که ښځه په کار دی
چه پست وګڼل شی او د چا عمل چه وچت وی نر وی که ښځه په کار دی چه
په د رانه نظر ورته وګڼل شی ، خدای خو نر او ښځه د دنیا د ابادی د وه
ګډې پیدا کړې او د بشریت د کار د ې د وه پایې دي دا کار د ې په
د وه پایه ته شی چلیدی او بیا زمونږ د پښتنو ښځې خو د ډیرې پاک لمنې
حیا ناکې ، مینه ناکې او وفادارې دي او د ډیرې خدمتګارې دي ، مونږ
چه به کله ناکله د خپلو خپلوانو کره میلمانه شو سره د دې چه نوکرانې به وی

ketabton.com - The Digital Library

خوزمونږ دخپلوانو ښځې بهرانه چاپېره ګرځېدې او دېر په اخلاص بهر
زمونږ خدمت پخپله کولو کوم شېۍ چې بهر ته پوخ کړې وهغه بهر ته
مخې ته راوړاندې کولو اوچه زمونږ نه بهر څه پاتې شو دوی به بیا هغې
کښېناستې اوهغه بهر ته خوړلو. په ابتدا کښې به سړو د دوی سره یو
دوی نه خوړه اوښځو به هم دنارینه وسره په یو دسترخوان دوی خو
عیب ګڼل دتولو نه اول داخبره ما محسوسه کړه اوچه کله به میلمانه نه و
د دوی سره می په یو دسترخوان دوی خوړه اول دا رسم مامات ک
او ورو ورو په تولو خلکو کښې ددې رواج اصلاح وشوه. ماچه واده و
زما ټبر ته به ماسره یوځای دوی خوړل دېر عجیبه ښکار بدل اول
بهر ته په اسانه راسره دوی نه خوړه. یوخو بهر ځکه ښځو دوی ورسره
خوړه چه د میلمنو اونارینه و نه څه پاتې شونو دوی به بیا پرې راغونډای ش
اوکه به کافی غذا پاتې نه وه هم دوی به پرې قناعت کولو اوبله داوه چه سپه
سړو ښځو به خوانو ښځو پسې خبرې کولې چه خوږې ته ددې زمانې ښځو ته و
خومره کلک ستړې دي دخپلو مېړونو سره یوځای دوی خوږي مونږ خدا
داسې زمانې ته پاتې کړو. خو اخر دوی هم ورسره بلدې شوې او دا کار بیا بدل
کېدو. د میلمه وخت هم معلوم نه وهر وخت به چه میلمه راغې ښځې غږیانا
به مجبورې وې چه د دوی غم ورته وکړي. که نیمه شپه به وه او ک
دا ر پشکال تکنده غږه به وه چه میلمه به راغې نو هغه به هم ښه دوده
غوښته اوکور به به هم ښه دوی وکوله. زمونږ تحریک کښې بیا د

ketabton.com - The Digital Library

خبرې هم اصلاح وشوه مونږ خلکوته وویل چه یا به ناوخته په چاپه مبلمانه
کېږئ اوکه ناوخته په چاپېښ شوئ چه څه تیاروی هغه به خوړئ اوکه څوک
در باندی ناوخته راپېښ شوهم تیاره به ورته مخکښی بل دئ او په دې
شان سود منځ څو تکلیف لږ څه کم کړ .

په هغه وخت کښی هلکان چا تعلیم ته نه پرېښودل د جونو تعلیم خو بالکل
د کفر سره مترادف ګڼل کېده ملا یا نو به تعلیم ته څوک نه پرېښودل زما یاد دی
ما چه لور په سکول کښی داخله کړه نو خو پرېږده چه خپله سخر کښی هم رانه
خپه شوه حالانکه د اسکول دیوخان په کور کښی وخاص د جینکو د پاره و
یو قسم پرائیویټ (مخصوص) مدرسه وه . دخان تېر یخپله درس ورکولو .
اوس هم د پرخانان خپلې لونه په سکول کښی نه داخلوی ملا یا نو دې ته نه کتل
چه اسلام خو علم په نرو اوښځو یوشان فرض کړی دی یوازې د مدرسو مخالفت
یې نه کولو د اخبارونو یې هم سخت مخالفت کولو اول خو به یې ویل چه په دې
کښی تول درواغ دي په چل ول د خلکو نه پیسی اخلی بیا چه خلک لږ لږ
پوه شوال چه په اخبارونو کښی خو د خدای او رسول خبرې هم وي بیا به یې
دا پراېښوده کوله چه په اخبارونو کښی د آیاتونو بې حرمتی کېږي په اخبار کښی
آیاتونه لیکلی شی او بیا په لاړو کو څو او د پرانونو کښی پراته وی .

ما له چه به کوم اخبارونه راتلل ما به په حجره کښی خلکوته لوستل خو چا به
ورته سبه غوږ نه اېښود یو الهلال ته به یې لږ غوږ کښېښو ځکه چه یو څوک کښی
د خدای او رسول خبرې وې او بل د ابوالکلام ازاد اخبارو .

ketabton.com - The Digital Library

پښتانه اوس هم د اخبارلوستلو شوق نه لري په چتی څیز وتوپه بی خا
رواجونو په زړ کونو روپی خرڅ کوي خو په اخباریوه پیسه نه ورکوي اوهدا وجه
ده چه د دومره بهادر اولوی قوم پخپله ژبه کښی یو قومی اخبار نشته - زمونږ یو
لوی خان و یوه ورځ یی په بنبار کښی یو هلک لیدلی دی چه اخبار و نه ورسره دی
اوچغې وهي چه اخبار واخلئ، خانصاحب گمان کړی دی چه دا کوندی ورپاد
اخباري ورنه اخیستی دی خوچه هلک ورنه پیسی غوښتی دی ده اخبار بیرته
ورکړی دی او اخیستی یی نه دی چونکه زمونږ د اخبار سره مینه نشته نوځکه
زمونږ پخپله ژبه کښی اخبار هم نه و. څنګه چه یی د اخبار سره مینه نه وه د غسی
یی د خپلی ژبی سره هم مینه نه وه د تعلیمیافته کسانو سره به می چه د ژبی په بارهٔ کښ
خبرې وکړی راته به یی ویل چه پښتوڅه ژبه ده؟ په دې کښی علم نشته پښتو
کښی څه دی؟ ما به ورته ویل چه هلکه دانورې ژبی خو د اسمانه نه دي راکوزی
شوي دهری ژبی ویونکو خپلی ژبی ته ترقی ورکړې ده. پښتوچه خپلی ژبی
توجه نه دې کړې دې کښی د پښتو ژبی څه ګناه ده او د اخوزما او ستا ګناه ده

ماچه وا ده وکړه کله چه به می اخبار لوست نو به می راته ویل چه دا اخبا
څه لږلولی د اخوتول دروغ دی ما به ورته وویل چه نه د اخبار پرلپکینده ده اخبار لو
د پرضروری څیز دی بیا به غلی شوه ویل به یی زه څه خبره یم خو خلک دا
والی بیا به یی راته پوښتنه وکړه نو نه ده نوځه پکښی دی ما هم پرې پوه کړه
به می ورته ویل چه دې کښی د تولی دنیا حالات دي ما به بیا ورته ځینی مطالب
د پښتو ښکلی د نارینه و ذهینې دي دغې هم د اخبار او تعلیم سره ورو و

ketabton.com - The Digital Library

دلچسپی پیدا شوه د قرآن او دین او نورو ضروری خبرو معلومات به می ورته ورکول. هغه په پلار د پرګرانه وه په خپله پلار کښی یی د پراثر و دهغی په وجه زما د سخر کښی په ښځو کښی هم د پره تبدیلی راغله زما به همیشه دا کوښښ وُچه د ښځو د مغزونه د کهتری احساس لیری کړم ځکه چه په دوی کښی دا احساس خو د غرضو او ناپوهو سره پیدا کړی دی زما به خپل تهر سره په دی خبره بحث کولو چه ښځه اونر د وارې د خدای په نزد یو شان دي د روند والی او سپکوالی په عمل دی او دا به می هم ورته ویل چه د دې احساس په پیدا کولو کښی تاسو ښځی پخپله هم کرمې یی ځکه چه زوی ته په یوه نظر کورئ او لور ته په بل نظر او دوړو کوالي نه د جینکو په مغزو کښی دا خبره کښینوئ چه هلکان او نارینه خدای د جوړ او ښځو نه بهتر اولوی پیدا کړی دی بیا به می ورته دا هم ویل چه انسان د خدای په ټول مخلوق کښی اشرف کښلی شی نو په دې وجه یی د نور مخلوق نه ذمه واری زیاته ده خو زه چه د پخپل قوم ته ګورم ما ته په دوی او ځناورو کښی فرق نه ښکاری د دوی سره هم د خپلې ګېډې غم دی او د ځناور سره هم د خپلې ګېډې غم دی د دوی سره هم د خپل کور غم دی او ځناور سره هم د خپلې جالې غم دی دوی هم بچي راوړي او د خپلو بچو غمه خوري او ځناور هم بچي زیږوی اولویږي نو دوی په څه اشرف المخلوقات و بللی شی ؟ دوی هم لکه د ځناورو په شان یو بل وژنی دوی به هله اشرف المخلوقات وګڼل شی چه دوی کښی اجتماعیت ، د رورۍ عزیز ولی او مینه محبت پیدا شی . تش په دی چه نور ځناور په خلورو پښو کړځی او

ketabton.com - The Digital Library

انسان په دوه پښو. اشرف کیدی نه شی. یوه وړځ می په خبرو خبرو کښې ورته وویل
چه نارینه مړشی ښځه کونه تون کوې او چه ښځه مړه شی نارینه سمدستی
بله ښځه کوې. په کار خو دا دی چه دښځې څښتن مړشی چه هغه هم بل مېړه وکړي
ماوې زما په خبره پوه شوې؟ دې ویلې هو! ماوې معلومه نده چه څوک به
مخکښې مری خو که زه مړشم او ته خوانه وې دبل مېړه په کولو کښې هیڅ شرم
ونه کړې دې راته وویل دا دبی غیرتی خبرې راته مه کوه.

آګره کښې د مسلم لیګ جلسه:

په ۱۹۱۳ع کښې په آګره کښې د مسلم لیګ سالانه جلسه وه هغه وخت
به د مسلم لیګ جلسې په دسمبر کښې دېرې دن په چوتیو کښې کیدې ما چه به
اخبارونو کښې ولوستل چه دآګرې په ښار کښې د مسلم لیګ جلسه ده نو
اراده می وکړه چه ضرور به په دې جلسه کښې شرکت کوم ولې چه دا سیاسي
جلسه وه او زمونږ په ملک کښې سیاسي جلسې نه وې اونه د ورسره خلک
بلد وو. که څوک پرې پوهیدل هم د پرنګیانو دوېرې چا د جلسې نوم قدر نې
اخیستی نه شو د پرخلک خو ترې خبر هم نه وو زمونږ په علاقه کښې هغه وخت
د ملایانو به په داسې مسئلو بحثونه ووچه د قام او ملک او اسلام ته به تر ې
هیڅ فایده نه وه مثلاً چا به ویل «ضالین» دي او چا به ویل «ظالین» د
چا به ویل د سبا ئی تو به قبوله ده چا به ویل نه ده قبوله. دغه شان چا به کوته او چتوا
سنت کنیل چا به بلد عیب. په دغسې خبرو به د ملایانو بحثونه وو په خو
او اونیانو به کتابونه باریو ځای ته وړه او بل ځای ته وړه او بحثونه کوه او خپ

ketabton.com - The Digital Library

مه فیصله کوه په دی توګه به یې د خلکو توجه د ژوندانه د مهمو مسایلو نه بل پلو
اړوله ماته په دې کښې د پرنګیانو لاس ښکاره ښکاره چه کله کله به داخبره هم
پکښې اوچته شوه چه که د انګریز او روس جنګ شي مونږ له دچا امداد کول په کار
دی د دې سوال په جواب کښې به بیا اختلاف نه و تو لو به ویل چه انګریزان اهل
کتاب دي او روس سور کافر دی مونږ ته د انګریز مرسته ضروری ده حال دا
چه انګریزان هم عیسائیان دي او روسان هم عیسائیان وو.

یوه ورځ په مامند ناري کښې د جمعې د لمانځه نه ورو سته ناست یو چه
په دې خبره بحث شو چه د سابی تو به قبوله ده که نه ده؟ یو ملا ناست و د ده چې
ملا په نوم مشهور وُ هغه وویې که څوک وایي چه قبوله ده زه یې ثابتوم چه قبوله نه ده؛
او که څوک وایي چه قبوله نه ده زه یې ثابتوم چه قبوله ده مطلب یې دا و چه خلکو ته خان
وښیي چه زه ډومره لوی ملایم چه نا روا خبره روا ثابتولی شم او په خلکو یې هدا سې
اثر وُ تاسو خلکو یو بل ته وکتل او ویې ویل چه د پرلوی عالم دی خو مانه د ده
خبره عجیبه ښکاره شوه چه په مذهب کښې خو د وه خبرې نه وي یوه وی نو ما
و رته وویل چه ملا صاحب که خدای او رسول وایي چه قبوله ده نو ته به یې څنګه
نا قبوله کړې او که هغوی وایي چه نا قبوله ده نو ته به یې څنګه قبوله کړې د ملا صاحب
زما خبره خوښه نه شوه او خبره یې په بله واړوله. دوی به خپله ملایي خلکو ته
ښو ده او دغام یې مسته و ښکله. په خلکو کښې یې دومره نفرت پیدا کړی و چه
اکثر و د یو بل مړی ژوندی پریښی و د یوی د لی مشر مانکی ملا صاحب و او د بلی
د هلې ی ملا صاحب وُ یو په بل به یې د کفر حکمونه کول حال دا چه دواړه یو خدای منلو

ketabton.com - The Digital Library

یو رسول یې منلو، یو قرآن یې منلو او دیوحنفی مذهب پیروان وو حتی د یو
پیر مریدان وو. دسوات صاحب مریدان وو۔

زه اوزما دسبق ملګری عبدالحلیم دمسلم لیک په جلسه کښې دګډون
د پاره اګرې ښار ته روان شو. شپه مونږ ښار ته یوړه هلته دنوښار په تانه کښې
تامیل ارد دوه سره غلام سرور خان وُ. دنوښار دتانی خواوشا آبادي نه وه
سپېره ډاګ وُ. غلام سرور خان په خټ کلي کښې اوسېده شپه مودهغه
سره شوه د ډاک کاډی دشپې په یولسو بجو راروانیده او په یوه بجه نوښار
ته رارسېده مونږ په دې کاډی کښې اګرې ته تللو نوچه دشپې دوه دی
په خټ کلی کښې وخوړه دشپې په ۱۲ بجو کاډی په پتلی باندې ښیخ ستیشن
ته راروان شو په لاره کښې دُخناوړو غرار شو، دغراري اواز ورووړو مونږ
ته رانژدې کیده مونږ په دې فکر کښې ووچه دا اواز به دڅه شی وي چه
په دې کښې ځناوړ و را باندې حمله وکړه. مونږ هیبت واخیستو شو موجود
کړو دخدای فضل و خوله یې راوانه چوله بیج شو معلومه شوه چه هغه شر مونږ
وو غلام سرورخان پرې دتمانچې دوه فیر وکړو. مونږ تپسن ته ودرسیدو
لږ ساعت پس ریل راغی اومونږ دواړه دغلام سرورخان نه رخصت شو
اګرې ته روان شو، چه اګرې ته ورسېدو په یوسرای کښې موبیره کوته په
کرایه واخیسته پکښې دیره شوه. سبا له جلسه شروع کیدونکې وه مونږ
سهار وختی دجلسې ځای ته لاړو دجلسې دپاره لوی پنډال جوړ شوی
ستیج دپاسه اولاندې کرسی ګډې لګیدلې وې مونږ تکټونه واخیستل

ketabton.com - The Digital Library

په کرسو کښېناستو. سر ابراهیم رحمة الله د دې جلسې صدر و مولانا ابوالکلام ازاد، سر آغاخان او هندوستان نور ډېر غټان د سټیج د پاسه په کرسو ناست وو. د صدارت د خطبې نه وروسته قسما قسم قرار دادونه وړاندې شوا و مختلفو کسانو تقریرونه وکړل. سر آغاخان هم په فارسي ژبه کښې ډېر ښکلې تقریر په ډېره فصیحه ژبه وکړو د دې د خوښۍ د جلسې وه. د جلسې د ختمېدونه پس مونږ د تاج محل شاهي جومات او ښار ته سیل وکړو او بیا د آګرې نه دېلي ته لاړو هلته د مولوي سیف الرحمان مېلمانه شو، دېلي کښې موږ هم د کتلو قابل ځایونه ولیدل. یوه ورځ په شاهي مسجد کښې ناست وو یوسپین ږیري ویل چه دېلي هیڅا سره وفا نه ده کړې معلومېږي چه انګریزانو هم زوال په برخه شوی دی چه دارالحکومت یې د کلکتې نه دېلي ته رابدل کړو. په دغو ورځو کښې دارالحکومت رابدل شوی و، خلور دیرش کاله پس دغې سپین ږیرۍ پېشګوئي رښتیا شوه.

په دې ورځو کښې به کانګرس او مسلم لیګ دواړو د لوډ پېرنګیانونه د عهدو او مراعاتو نو سوال کولو او قرار دادونو به یې پاس کول چه مونږ ته دا راکړئ او دا راکړئ. هندوستان د منورینو (اینتیلیجنسیا) اکثریت په کانګرس کښې وو، څه وخت چه ګاندهي جي دا فریقي نه راغی او په په کانګرس کښې شامل شو د کانګرس حالت بدل شو د تشو مطالبو او تشو خبرو په ځای د ملک د حقوقو د اخیستلو د پاره عمل او جد و جهد شروع شو. حقیقت دادی

ketabton.com - The Digital Library

چه حق خوک چاله ورکوی نه بلکه حق اخیستل کیږی. کله چه دکانګرس پالیسی د
منتو نو اوزاریو په ځای عمل اوجد وجهد وشو هغه کسان چه د مصیبت کاللو
وو لکه جناح صاحب، کنزرو، جیکار اوسپرو اونور دکانګرس نه ووتل، جناح
صاحب مسلم لیګ تړلاړ اودې نور ولیبرل پارټی جوړه کړه. خبره داسی وه چه
څه وخت د رولیټ ایکټ مسئله پیښه شوه نوجناح صاحب اوسپرو وغیره یې
قول مخالف وو نو سوال دا پیدا شو چه حکومت زمونږ مطالبه ونه منی نو بیا
څه کوو؟ دی ذکر شو وکسانو وویل چه احتجاج به کوو ددی نه پس سوال داسی
پیدا شو چه که بیا حکومت هم مطالبه ونه منی نو بیا به څه کوو دی کسانو وویل «بیا
هم احتجاج کوو»، کاندهی جی وویل که زمونږ خبره حکومت ونه منی «د حد وجهد
به کوو»، په دې خبره دوی جدا شول.

کلی وطن کښی تعلیم او تبلیغ:

خو درځې پس له دیلی نه کلی ته راغلو چه کلي ته راغلو خبر شوم زما زوی
غنی پیدا شوی دی. زما د تبر ورور نه ځو نور زوی په پیدا کیدو د هره خوشالی
دجمعې په ورځ کښی به د حاجی صاحب په ځای کښی د هر خلک جمع کیدل. د
د پاره به له لیرې لیرې ځایونو نه راتلل. زه به هم که په دوره نه وم خامخا ورتلم
مهتمم صاحب، مخفی صاحب اومولوی فضل ربی صاحب به هم د سلا مشورې
د پاره کله ناکله راتلل. د جمعې د لمانځه نه پس به ما خلکو ته وعظ او نصیحت
کاوه خو د ملایانو نه خوښیده ځکه چه زمونږ ملایان د برهمنانو غوندې ځان
د مذهب ټیکیداران ګڼی. ما د خپل قام دا صلاح دا کار د خدای د پاره ک

ketabton.com - The Digital Library

دهغوی پروا می نه ساتله اخري رالپسی پته پته پراپیکنده شروع کړه چه زبیره یی
خرپیلی ده اووعظونه کوي اول خو دې خپل ځان په شریعت برابر کړی بیادې
نورو خلکو ته نصیحت کوی. ددوی خو په زبیره او اسلام غرض نه و زما بدنامول یی
غرض و و قوم هم ناپوه او جاهل وُ چه ملا به ورته ووې چه دا مذهب دی ده به هم
منله. ملا یانو زبیري له دومره اهمیت ورکړی وچه قول اسلام یی تش د زبیري
پوری تړلی وُ حال داچه مذهب خو بنه عمل دی، مذهب خو په بنیادی دول
د اخلاقو او عمل سره تعلق لري زبیره پرلپنبو دل او بریتونه خرپیل دا دعربو تصلیب
و. یوازې د صحابه (رض) نه بلکه د اسلام د دښمنانو عربو لکه ابوجهل، ابولهب
وغیره وهم زبیري وې. سره ددې هم ددې د پاره چه د ملا یانو د اعتراض نه خلاص
شم زبیره می پرلپنبو دله خو بیا هم د ملا یانو نه خلاص نه شوم بیا به یی ویل چه د موتی نه
کمه ده. د دنیا تاریخ گواه دی چه په کوم قوم کښی د اسی اشخاص پیدا شوی دی چه
هغوی د خپل قوم د اصلاح د پاره پاخیدلي دي د اقتدار خاوندانو یی مخالفت
کړی دی ولی چه هغوی خپل اقتدار په خطر کښی لیدلی دی تاسو دې خپل د
خدایی خدمتګار و تحریک ته وګورئ څومره چه قوم کښی پوهه راغلی ده هماغومره
د اقتدار د خاوندانو قدرت کم شوی دی او د خپل پیغمبر (ص) ژوند مطالعه
کړی چه خپلو ترونو تر بورانو یی مخالفت وکړ د څه د پاره؟ د اقتدار د پاره.
د مدینې خلکو یی ملا تړلی وو لې چه د هغوی سره نه مذهبی اقتدار و نه سیاسی
هدوچه یی مخالفت وکړو هم د اقتدار د پاره و.

زمونږ مدرسی په ترقی کښی وې پښتون ژوندی قوم دی خو چه د

---

۱ زبیره خرپیل ملا کار دے حصه عمل نه دے

ketabton.com - The Digital Library

دژوندی کولو خلک پکښی پیدا شی تر څوچه په یو قام کښی دژوندی کولو دپاره خلک
پیدا نه شی هغه قوم ژوندی کیدی نه شی . په لږه موده کښی خلکو ځای په ځای
مدرسی جوړې کړې او په دې شوق یې په کښی خپل بچی داخل کړل . خو مره چه
مدرسی زیاتیدې هما غومره زمونږ پیسو ته ضرورت د پرله پسه خکله چه بی پیسو په
دنیا کښی هیڅ کار نه شی کیدی . پښتون قام شوم نه د مهمان نواز و . فیاض و
خیرو خیرات پکښی و . خو کومه طریقه چه ملایانو ورته د خیرات سنبولې وه هغه په
دې وخت کښی کفایت نه وه . قام په پوخ خیرات اموخته ؤ حال داچه زمانه بدله
شوې وه د پوخ خیرات ضرورت نه و پاتی د نقد او خام خیرات ضرورت و . د
د بدلون سره که قام بدل شی ترقی وکړی که نه ورو سته پاتی شی . د ذکوة په بار
کښی هم ملایانو قوم ته ویل چه په مدرسو ذکوة نه کښږي . د ملایانو سره په دې
خبرو د پرېښودنه شوې وو خو ملایان دې ته تیار نه وو چه د قام دابادی او تعلیم
دپاره دیوې نمړۍ وړیجو نه تیر شی . قام په رسم او رواج تنګ شوی ؤ خو داچه
پکښی نه ؤ چه پرې پې ږدی . رسم و رواج پرېښودل اسان کار نه دی ، په دې
د پرکړان دی او اخلاقی جرئت غواړي . مونږ چه په دوړو قوم ته تللو په هر ځای
کښی به قوم راته راغونډ شو چه د قوم سره به مو خبرې وکړې نو خینی خلک به را
راچاپیره شول چا به ویل ما په شادۍ تپوه چا به کوره یا مالګه راوړه چه دا راله
که چا به ویل چه دم را باندې واچاوه ما به خلکو ته ویل چه زه د کف اوچف
نه یم زه خو ستاسو خدمت کار یم . ستاسو خدمت له راغلی یم تاسو باید په
او په هغه کف اوچف والا د کښی فرق وکړئ هغوی خو درنه په دغه طریقه شک

۱ من سبا مدرسے نرکوۃ اخلے ۔ مقرر ہے ۶ قرآن پنہائی

ketabton.com - The Digital Library

نذرانه اوملکانه غواړي زه خوتاسونه څه غواړم نه . محمد اکبر خادم صاحب
به راته ویل چه ته ولې دې خلکوته داسې وایې دوی په تاعقیده لري په دې چل به
زمونږ ملا رسوته د پرې چندې راغونډې شي او ته یې له خانه شې ما به خادم صاحب
ته ویل زه دوی اصلاح کول غواړم او د غلطو رسمونو ، رواجونو نه یې خلاصول غواړم
یو خل مونږ د سودم په دوره تللو نو د شاه باز کړي ، مولانا شاه رسول صاحب مونږ
سره ملګري شو مونږ ته د سود وم خانانو د سود لې د پاره اسونه راکړل ، مونږ به
پرې وار په وار سود یدو .

سره باچه خان مرحوم خو او
د ترنګزو د حاجي صاحب هم د تعلیم راغلو وو . ده میا صاحب د
سره د پر شوق وُ . د ملا رسو علیه به مسجد کښ ورته عوام را
دا مداد د پاره به مولا ړې غونډیدل ، په دې حجره کښ د
کو د ړې لمونځ . یوه ورځ باچه خان به محصومانو ن راوستل
ورته ما وویل چه په سرُون به ځو ړه لاس راخل
حاجي صاحب ستا ده پښتنو معاشره کښ دا عمل ده
په لنګر کښې سرګندول دي ، څه ورته مخا مخ نا
ستا سو سنت دُم . ما
د پر مرحوم ما ته او وې ل چه دوی ته
شیخان او مریدان
بې کاره پراته وي که ورته وواې
چه میاشت یوه ورځ زمونږ د ملا رسو سره

ketabton.com - The Digital Library

د امداد د پاره مزدوری وکړی او ملګرو سوته یې راکړی ددې نه
به مونږ ته ډیره فایده راوړسیږي. حاجي صاحب ډیر وخندل او
ویې ویل: که دوی کارکولی نو دلته یې بیا څه کول دا تیار خواړه دي
دوي ته کارکول بد ښکاري حال دا چه رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمایي: ﴿ الکاسب حبیب الله ﴾ یعنی کسبګر د خدای دوست دی.

ketabton.com - The Digital Library

د شیخ الهند صاحب سره

جنوری ۱۹۱۴ع . آزاده علاقه کښی د مرکز تلاش (دیر
باجور، چمرکنډ . هډی ملا صاحب) سالارزی
او مامونډ . اولنی جنګ عظیم د شیخ الهند
صاحب پرو کرام د ترنګزو د حاجی
صاحب هجرت
زما پهر ته تک بنیر کښی د پرنګیانو سازش مدرسې
بند شوې . د حاجی صاحب ترنګزو مومنډو ته تک . د
سوات د پاچاهی کشاله . د پرنګیانو مظالم

ketabton.com - The Digital Library

د شیخ الهند صاحب خط :

مونږ به په کال کښې یوځل دوه دیوبند ته تللو او د مولانا محمود الحسن صا
او مولانا عبید الله سندهی صاحب سره به مولیدل کتل کیده او په دې به موتباد
خیال کولو چه څنګه به د پرنګیانو د غلامی نه خلاصیږو ؟

د جنوری ۱۹۱۴ع کال په سر کښې د حضرت مولانا شیخ الهند محمود الحس
صاحب خط راغی چه دیوبند ته راشه ، نوزه مخفی صاحب او مولوی فضل ربی صاح
دیوبند ته لاړو دستپشن نه نیغ مدرسی ته لاړو . له هغه ځایه مولانا عُذیر کړ
د مولانا صاحب کور ته بوتلو . مونږ د سی . ای . ډی له وړې بهر نه کرځیدل
شیخ الهند مولانا محمود الحسن صاحب د دیلی نه مولانا عبید الله سندهی
راوغوښت ، د دې بحث اوغور نه وروسته مونږ به دې نتیجه ورسیدو
مونږ له دوه مرکزونه جوړول په کار دي یو په هندوستان کښې د نه او بل
هندوستان نه بهر په ازاد قبایلو کښې هلته چه خلک یې د انګریزانو تخواخو
نه وي او مجاهد قام وي چه هلته د هندوستان دا زادی د پاره یو فوج تیا
د دوی دا خیال وچه دا مرکز دي په بنیر کښې جوړشی کوم ځای کښې چه د هند
د مجاهدینو دله اوسیږي . دا هغه ټولی وچه د سید احمد بریلوي صاح
او اسماعیل شهید صاحب په بالاکوټ کښې د شهادت نه پس د هغوی پ

ketabton.com - The Digital Library

ملکری دهزاری نه بنیرته تللی وو او په بنیر کښی په سیتانه کښی میشته شوی
وو او تر دی وخته پوری به ورته دهندوستان نه دسو او روپو امداد ورکول کیدو
خو په دوی کښی هغه جذبه او روح پاتی نه و په کوم روح چه سید صاحب او شهید
صاحب راپورته شوی وو دوی دومره بی کاره کسان وو چه خپل د شاوخوا علاقی
خلک یی په خپل خیال نه وو پوه کړی او نه یی پکښی هم خیال ملکری پیدا کړی وو. یوه
ورځ زما سره د مولانا ابوالکلام ازاد هم دوی خلکو په باره کښی تبادل خیال شوی و مولانا
صاحب هم دی خلکو په باره کښی خوش اعتقاده وچه دا کار تیک دی خو ما ورته وویل چه دا
بیکار خلک دی. دهندوستان حساب ته ناست دی او خوری یی د دوی
دا عقیده وه چه په توره او نیزه او لیندو او غشی جنګ کول په کار دی خکه چه د
رسول الله (ص) ملکرو په دې شیانو جنګ کړی دی او فتح یی کړې ده. داسنت ★
دی. دې ته یی نه کتلو چه د رسول الله (ص) ملکرو چه په توره. لیندو او غشی جنګ
کولو هغه وخت کفارو سره هم داوسلی وی. نن خو دنیا ترقی کړې ده. د توپی او
توپک زمانه ده. توره. نیزه او لیندو د توپی او توپک مقابله نشی کولی خو دهندوستان
خلک په دې حقایقو خبر نه وو او نه ورته د دې د لی ماهیت معلوم و. دافسوس
خبره دا وه چه د مسلمانانو لوی لوی لیډران او علما د دې حقیقته ناخبره و. مونږ ته
و د دې تر لی تول حالات معلوم وو. مخفی صاحب د دوی د حالاتو د تحقیق د پاره
خپله بنیرته ورغلی و. په سیخو کښی یی ورسره شپی کړې وی مونږ د دیوبند ملکری په
دی خبره پوه کړل چه نه دا مجاهدین د کار خلک دی. او نه دا خای د
هوکز د پاره مناسب دی.

ketabton.com - The Digital Library

آزاده علاقه کښی د مرکز تلاش :

فیصله موپه دې وکړه چه زمونږ دیوو فد تلل په کار دی
چه په ازاده علاقه کښی د مرکز د پاره یو خای خوښ کړی . د دی کار د پاره زه او مخفی
صاحب وتاکلی شو چه اول مونږ به قبایلی علاقه کښی وګورو او خای خوښ کړو بیا به
دوی ته خبر ورکړو سنډهی صاحب به راشی او هغه خای به وګوری چه ډډه ولګوی
اتفاق راشی نو کار به پکښی شروع کوو . د فیصلی نه مخکښی د دې کار د پاره زه د پکړه
اوجوش کښی وم خوچه فیصله وشوه او ذمه واری را باندې پریوته غوني خیبر خیبر شو
اوخان می درولند شو لکه غر چه را باندی پریوتی وي چه جرګه ختم شوه او خپلو خپلو
کوتو ته لاړو په تنهایی کښی می د پرو وژړل او په دی ژړا می لږ زړه سپک شو
اوده شوم سحر چه را پاڅیدم زړه ته می داد ورکړ را رخصت شوا وکلي ته راغلم
ژمی و سبه یخنی وه کافی ګرځیدې ما او مخفی صاحب د تللو د پاره سلا مشوره
وکړه نښته مو مقرره کړه چه د تخت بایی دکاډي په سټیشن به یو خای
کیږو . تخت بایی زمونږ د کلی نه دولس میله لیرې ده ما د تللو خبره د پلار
پښه وسا تله یو د حکومت له وېرې بل له دې وېرې چه مور به اجازه را نکړی
ما هغې ته دا بهانه وکړه چه زه اجمیر شریف ته ځم چه تبرکی دا واورېده
زه اجمیر ته ځم د پرده خوشاله شوه ځکه چه زما سفر کښی د اجمیر شریف چمنی
وو او سفر به می کال په کال اجمیر شریف ته تلو او دده د اعقیده وه چه
دا اولاد اجمیر شریف را کړی دی او دا د هغه چمنی دی . د اجمیر فقیران
کال په کال را تلل او د پرې روپۍ به یې ورنه ورلې غنی چه وشو د اجمیر فقیر

ketabton.com - The Digital Library

رزه وته راغلي وو خبر شوي وو چه دخان لمسي شوی دی نوهلته راغلل په
دی خیال چه داهم غوره اسامی ده کیږول یی په کار دی خو په مایی دم ونه چلیده
اوبه دې اوبه دې قصی یی راته راوا خیستی چه کوندې غنی د اجمیر شریف چمنی
دی ما وته ووې چه دا زما چمنی دی د اجمیر شریف چمنی نه دی . ددی خبرې
په اوریدو د هیران شول چه دالاکوم قسم سړی دی مایوسه بهر ته لاړل .
ما دخپل کلی نه شپږ مامنډ نادی ته راوړه سبا په اس سور تخت بایی ته
روان شوم . ما سپینین ستیشن ته ورسیدم مخفی صاحب مخکښی راسیدلی
و ما اس نوکر ته ورکړ او رخصت می کړ . ریل به مازیګر درګئ ته روانیده مونږ
ما بنام درګئ ته په کاډي کښی ورسیدو . دستیشن نه بهر دکرایی تانګی ولاړې
وې مونږ دواړه په تانګه کښی بت خیلی ته روان شو . د ملکنډ په غاښی د پولیسو
څوکی وه هره تانګه به یی لتوله زمونږ تانګه یی ولتوله او د تانګی نه راچا پیر شو
وښتنی یی راوکړی . زه وپریدم چه وی نه پیژنی او څه شک یی را باندې راښتی
څکه چه هغه وخت په ایجنسو کښی د هره زیاته ننګرانی وه چه په چا به یی شک راغی
به یی نیوه او په کات کښی به یی واچولو . کات یو اوږد لوګی وهغه کښی به سوري
دسمي پښه به یی په هغه کښی اچوله او د پاسه به یی پری پانه تک وهله او هغه
یی به یی پری کوله چه هلا کوخان به هم په چاکړی نه وی او د ملکنډ پولیټیکل
ایجنټ پرتګی د فرعون نه هم دوه کوتی زیات و . خلک له خدایه دومره نه وپریدل
لکه چه به وپریدل . تیاره وه په مونږ دچاڅه شک رانغی او چه زمونږ تم تم
لا ته یی اجازه ورکړه نو ایله مولاډې تېری شوې ما سخته بت خیلی ته ورسیدو

ketabton.com - The Digital Library

مونږ په بت خپله کښې څوک پېژندونه اوسړی او هوتل نه وخوړې نبستنو حجرې او جوړ
تونه د مېلمنو او مسافرو د پاره تل ښه ترې وي. مونږ حجرې ته لاړو چې څوک مو
ونه پېژني او حکومت را باندې خبر نه شي جومات ته لاړو یخنی وه مونږ سره د یخنی
څه جامې نه وې خو جومات کرم و اور یکښې بلېدو په یو څادر کښې می سبه شپه
تېره کړه سهار وختی پاڅېدو، په چکدره کښې په سینډ پوخ پل دی په هغه پورې
وتو او نور تول پیاده منزل شروع شو ځکه چې هغه وخت په دې لاره د سورلی څ
انتظام نه و شپه مو املوک دری ته ورسوله په یو جومات کښې موتېره کړه ملا بانډ
د املوک دری نه روان شو توله ورځ مو منزل وکړو ما بنام تیاره د سینډ غاړې
ورسېدو او به لږی وی خوښی وی په چرپوړی وتو او ما سختن تېرایله په خ
د مخفی صاحب دوی کلی ته ورسېدو ستړي ستومانه وو په یخو او بو کښې پوه
وتلي وو یخنی مو شوې وه، سبه وزې وو خو د مخفی صاحب د خپلوخپلوانو کورو
وو زر زر یې راته اوړه نه بل کړل چې تاوده شو، دوه دیګ یې راوړه سبه په م
کپه مو وخوړه کتو نه یې راته جوړ کړل پکښې پرې وتو. په جومات تو نو کښې خو
په ځمکه وی او حجرو کښې په کتو نو کښې وي. دې علاقې ته سینډ وایي ځکه
سینډ پکښې بهېدلی دی د مخفی صاحب دوی په کلي کښې چې سړی د
په غړه کښې ناست وی لاندې سینډ ته ګوري لکه چې مچه مار کوي وو
د اکلی د پر ښکلی و. د سینډ علاقه ابادہ او ښکلې ده شولې پکښې کښې
یې خوښې دي. د مخفی صاحب پلار په دې کلي کښې زېږېدلی و، خو په خپله
صاحب د هشنغر په چارسده کښې زېږېدلی و او پلار یې چارسده

ketabton.com - The Digital Library

دشوی و. دره پلار لوی عالم و واده یی په چارسده کښی کړی و نو هملته اوسیده
هغه وخت کښی د دینی علم دزده کړی د پاره مدرسی نه وی هر ملا چه به د ملا
ی وتړله د خپل کلي یا د بل کلی جومات کښی به کښینا ست خلکو ته به یی
ای جاتی درس ورکولو. اکثر خلک به د غرونو د علاقو نه سمی ته د درس
ره راتلل د مخفی صاحب پلار هم په دې سلسله کښی راغلی او بیا هدلته
چارسده کښی پاتی شوی و دپرښه عالم او روشن فکره سړی وکه روشنفکره
ای نوهغه وخت به یی زوی علاوه په دینی، دنیایی علم څنګه کړی وای.

زه د پیاده کړځید وعادت نه وم نه ستړی شوی وم، څرورځی مو
ته نه ارام وکړ. مخفی صاحب راته پرته هندوستان ته د مولانا عبیدالله
سندهی دراوستو لپاره لاړ. زه او د مخفی صاحب یو دتره زوی چه نوم یی
هیر دی د مرکز خوښولو د پاره روان شو. مخفی صاحب پښور ته او
چمرکنډ ته روان شوم، چه سره جدا شو ما د مخفی صاحب جدایی په ډیره
وسوسه کړه، چمرکنډ د افغانستان په پوله د غرو په سر یو ورړوکی غونډی ✱
ی دی د ډاډی ملا صاحب چه څه وخت په افغانستان کښی د بزرګی رواج
و او اثر رسوخ یی زیات شو او امیر عبدالرحمن خان له افغانستان نه
ی لوچمرکنډ ته راغلی و، د ډاډی ملا صاحب یو غازی سړی و د هغه په وجه
مرکنډ ډیر مشهور شوی و.

مونږ چه د مخفی صاحب له خوا یه روان شو ما ښام «دجار»، ته ورسیدو
ریو ورړو کی غونډی کلا بند کلی دی مونږ چه ورسیدو د کلا دروازه بنده

ketabton.com - The Digital Library

وه خواد شابل کلی نه واریان شوچه څه به کوو اخر می خپل ملکری ته وویل چ
دروازه وتکوه هغه چه دروازه وتکوله دننه نه اواز وشو چه څوک یی مون
میلمانه یو لږ شیبه پس یی دروازه خلاصه کړه مونږ ته یی ښکته پورته
چه یقین یی راغی چه مونږ خطرناک کسان نه یو کلاته یی ننه ایستو د نه
جومات ته لاړو دوډی یی راله راوړه شپه مو په جومات کښی تیره ک
سهار وختی روان شو شپه مو بابری ملا صاحب ځای ته ورسول
لاړه به چه دهغی سیمی راسره څوک ملکری شو ما به ورنه د بابری د ملا
پوښتنی کولې چه څنګه سړی دی ؟ دوی به وې چه : « غوله د پر
زبرک دی » ما به وې چه څنګه لوی زبرک دی ، دوی به راته وویل
« غوله لاړه به شی او چیله به یی وویني چه هری پینډې ته پخپل لاس یو ک
غوری اړوي » دهغه قام دې خدای مل شی چه دهغوی د زبرکی د
وي . بابری ملا صاحب یوسپین ږیری او ښه سړی و همیش چه به پ
د قبایلو سره جنګ کاوه بابری ملا صاحب به د قبایلو په مرسته په غزا ک
شامل و د پرنګی سخت مخالف و ، غازی سړی و ، په ناپیژندګلی کښی
د پر دارو ملدارو کړ د سهار چا یو ته یی خپل خلوت خانی ته وبللم او خپله
چای یی ماته راکړه . د چا یونه پس ورنه مونږ رخصت شو چمرکنډ ته ر
شو چمرکنډ له دې ځایه نزدې و کله چه مونږ د غره لمنی ته ورس
په غره ختونا څاپه د پاسه را باندې غوښتو هلکانو مچو غنی راسمی کړی په
یی ویشتو د پر وار خطا شو اخر دې خوا مو وکتل چه دا څوک دی چه

ketabton.com - The Digital Library

چه کاته مودغره دسره څوکسه هلکان دي په مونږ کانی وروي مونږ چغی
ری کړي هغوی چه زمونږ چغی او اشاری ولیدې په خندا شول هغوی ته دا
تماشا ښکاره ده او که مونږ بچ شوی نه وای او په یو کانی لګیدلی وای فیصله به وو
مونږ په یوه نری کړه وه لاره دغره سر ته خلو. زه دغره دمزل نه یم زور زر به
ری کیدلم او دمه به موکوله په دمو دمو دغره سر ته وختو ما اوریدلی دی لکه
چه دسمی خلک دغره دمزل تکره نه دي دغسی دغر وخلک دسمی او اواري
مزل تکره نه دی.

چمرکنډ:

چمرکنډ دپر ښکلی اودمزو ځای دی دغره په سر کښی دپاکو صافو اوبو
نه ده دژمی کرمه او داوري یخه وي دچینی دپاسه یو سنه چنار ولاړ دی
خواکښی لې دهډی ملا صاحب جومات دی دجومات خواکښی لنګر خانه او
وتهنی ږدي خوکو تهنی تشی وي څوک پکښی نه و. اخرا یو کودو خواکښی لې یو
سیوه داری ونی وي دغنمو یو پیتی هم و دکور مخکښی یو څو دکلونو کیاری
(کوتی پیتی) هم وي. زمونږ په کور ځیدو راکور ځیدو او خبرو دکور خاوند
روت دادي ملا صاحب شیخ ویوازی دلته اوسیده. راغی مونږ ته
ستری مه شی وکړه په جومات کښی کښینا ستو، شیخ صاحب مونږ ته د
ي ملا صاحب د زمانې تولې قصی وکړې چه دا ځای هغه څرنګه اباد کړ
هغه په وخت کښی دلته څومره کرمجوشی وه دلیری لیری ځایونو نه به خلک
ی لمانځه له راتلل. ملا صاحب یو غازی سړی وشیخان دخپلو پیرانو

ketabton.com - The Digital Library

عجیبه عجیبه کرامات بیانوی . ماخو پخپله علاقه کښی دمانکی صاحب
سوات صاحب دکراماتو قصی اوریدلی وی ماته می خپل پلار چه دسوا
مریدو قصه کوله چه ماته دسوات صاحب یوشیخ ویل چه یوه شپه را
سودا راپیدا شوه چه دا دلنگر خرچ به له کومه خایه پوره کیږي ؟ سهار چه
پاخیدم سوات صاحب پاخیدلی و او دا سه ته یی خان جوړ ولو چه او دسو
ته روان شوزه هم ودسره روان شوم ماته یی وویل دا ودس وچولو د پا
لوته راواخله ماچه لوته راواخیسته هغه « سنګ پارس » وبله می راواخ
هغه هم « سنګ پارس » وبله می راواخیسته هغه هم سنګ پارس را
شوم چه دازما دبیکانی خبرې جواب دی نود صاحب په پښو پرپوتم او ع
ورنه وغونښته زما دپلار هم په دې پوره باور وچه داخبره رښتیا ده ا
به یی ویل دا ولیاو کرامت حق دی . دغسی می دپیرانو پیر کرامات هم او
وو چه ددولسو کالو په بیرې یی راوښکی ده چه نه دخدای له قول سره س
خوری اونه د رسول الله (ص) دقول سره اوملا یانو کښی دومره جرئت نه و
خلک په دې پوه کړي چه داهسی خبری دي . زما دې قسم قصوسره اتف
وخپل پلار ته به می ویل سوات صاحب چه دومره کرامت لری بیا دخلکو نه
ولی اخلی اوملکانې ولې تولوي . دتړنګزو دحاجی صاحب په باره کښی به یی
شیخانو دغسی خبری کولې اوپه دی طریقه یی غریب اوناپوهه پښتون ق
اولوتلو اوخپل لویوالی به یی پرې منلو . زما په باره کښی به هم خلکو دغه رنګ
کولی . چا به ویل چه لاسونه یی اوږده دی ، بزرګ دی ، چا به ویل چه د

ketabton.com - The Digital Library

اوبه ترخي وي چه ده پکښې يومنکي اوبه واړه ولي څغه خوږي شوي آو دليږي ليږي
ځايه سه خلک راټلل ، ويل سه يې چه ددې کوهي اوبو کښې شفا ده ، چه څوک يې آو څښتکي
مرضونه پرې ليږي کيږي ، اوچه څوک پرې کالی (جامې) وينځي صابن ته ضرورت
نه پيښيږي ، چاسه ويل دده په ځای کښې دلسو کسانو دپاره دوډۍ پخه شوې وه
سل ميلمانه پرې راغلل تول پرې ماره شول او دوډۍ خلاصه نه شوه ، دغه شان
قسما قسم عجيبه خبرې اوقصې کيدلی ، داخو خلکو ويل ، زما ملګری خدايی خدمتګار
وو ، شيخان نه وو ، اوما به هم هغوی ته داخبره کوله چه زه نه شيخان نيسم نه
مريدان ! زمونږ يومقصد دی ، زمونږ دهغې دپاره شريک جد وجهد کوو .

شيخ صاحب هم د آدې صاحب ډير کرامات مونږ ته بيان کړل خو مونږ
سره دهدې صاحب قدر او عزت دهغه د دارنګه کراماتو په وجه نه و بلکه هغه د
پرنګی سره د مخالفت اوغزا کانو په وجه مونږ منلی وُ . هدې صاحب د سوات
صاحب مريد ولکه مخکښې می چه وويل امير عبدالرحمن خان دهدې نه چمرکنده ته
شو لی وخړ دلته يې ودسره د پرنګی خلاف په غزا کانو کښې پته مرسته کوله مونږ ته
دې شيخ وويل چه دغزا په موقع به امير عبدالرحمن خان توپک او کارتوس
رالېږل . شيخ صاحب پوه اومعقول سړی وهغه دخپلی ګذارې دپاره د شاتو
مچی ساتلې وې او ويل يې چه زما د کور تول خرڅ له دې مچيو څخه لاس ته راځی مونږ
له يې چه دوډۍ راوړه دغنمو دوډۍ سره يې دخپلو مچيو شات راوړل هغه خوند
چه مايه دې دوډۍ کښې ليدلی دی مايه ښو ښو دوډيو کښې نه وُليدلی يو خو مونږ
وږې ووبل غږ و ، او دابادی نه ليږې ځای وُ هلته د دوډۍ د پيدا کيدلو اميد

ketabton.com - The Digital Library

هم نه و. داځای خوزمونږ د پرخوښ شوځکه چه داځای دې خو امومند و او
باجوړ ته نژدې و او هغه خواسره کانو او کونړونو ته لنډ و بله داچه په جنګی لحاظ د پر
محفوظ ؤ. هغه وخت هوایی جهاز ونه نه وو خو هغه ځای د پر وړو کی واو زمونږ
پلان پکښې عملی کیدلی نه شو.

سالارزی، مامونډ:

د شیخ صاحب سره موشپه تېره کړه بیا سالارزو ته لاړو هلته موهم د پ
کلي وکتل. د سالارزو نه بیا مونږ مامونډو ته لاړو. سالارزي او مامونډ د باجوړ
دوه لویې لویې قبیلې دي بالکل ازادې دي. د باجوړ په نوره علاقه کښې وړې
وړې خانۍ او نوابۍ شته د مامونډ و علاقه د پره اباده او ښه پرازه ده او په پکښې
د پرې دي خلک یې هم ښه خلک دي دا علاقه زما د پرخوښه شوه کلي یې هم
لویې لویې دی. کټ کوټ او کبړی پکښې د نورو په نسبت د پر لوی کلي دي جوماتونه
یې هم ښکلی او مضبوط جوړ کړي دي، روغ روغ غونډان یې پکښې لګولي دي او
زمونږ د کلو غونډی پکښې جوماتونه د پر نه دي په هر کلی کښې یو جومات دی
ټول کلی هغه یو جومات له لمانځه له راځي. په هر جومات کښې د اوداسه د پاره
د روانو او بو انتظام شوی دی خلک یې د پر لمونځ کذار دي، او به یې د پرې
یخې دي او دس پکښې زمونږ غونډی خلکو ته ګران وي خو جوماتونه یې ګرم وي
د ژمی موسم ؤ او مونږ به په یوځای کښې شپه تېره وله. کونښښ به موکو وچه
ځوک موونه پیژنی ځکه چه د دې ځای د پر طالبان زمونږ علاقی ته د سبق ویلو
د پاره راځي په کټ کوټ او کبړی کښې خو دیوکس دوه و شک راغی خو مونږ ځانونه

ketabton.com - The Digital Library

جانه کړل خو هغوی په دې خیال کښې چه دښپیر کوخان او دلته راتګ نوزړه تنه به
راغلل چه مونږ غلط شوي یو یوځل ماته یوکس وویل چه ته دښپیر کوخان نه یې
ورته وویل چه نه . مونږ به په چوماتو نوکښې شپې کولی چاسره موخبره مبره نه
یله . چاچه ډخه راوړل هغه به موو خوړل . یوه شپه په کټ کوټ کښې یوسپین
ږیري ملک مسلمانه کړو هغوی مسلمه کورته بیایي مونږ یې خپل کورته بوتللو، نو بښخی
ته لاس په نامه ولاړ وو دک شکور دوه ډی یې راته مخکښې کښښنوده ډپرښه کوریې
او ډپرښه کوربانه وو . مونږ د ماموند ونور کلی هم وکتل په اخر کښې موخبرې خوښه
کړه . دا علاقه زما دمرکز پاره ډپره خوښه شوه یوخو د اخلک ډپرستانه او درانه خلک
یله دا چه دا علاقه لکه دپښتنو د نورو علاقو په شان دانکریزانو نه متاثره نه وه او نه
انګریزانو ماجب خواره اونه یې په پیسو اخیستو اموخته کړی وو او د انګریزانو صحبت مخالف
د انګریزانو بد باجوړ قوم تنه لکه د نورو قومونو په شان حساب نه ورکوه . دلته به یې ماجب *
مانونه ورکولو . نوقوم دپرنګی داثر نه ازاد وو . مونږ دلته د مخفی صاحب اوسندهی
صاحب د ډاکټر یو په انتظار پاتی شو ، دلته لکه زمونږ د علاقې مخوانی رواج په شان دا *
ده ده چه شل کاله پس قوم راتول شی اوله سره د کلوا و ځمکو ویش وکړي په هر
سړي چه د چا خسنی وخپږي هغه کلي له به ځي . دا د پښتنو عامه زړه قاعده
خو کومې علاقې چه د ځمکو متونو داثر لاندې راغلې هغوی کښې د ځمکو د ویش سلسله
وشوه . د پښتنو کوم قومونه چه ازاد دي هغوي لا هغه شان شل کاله پس له سره
ویشي .

ما فکر وکړ که مونږ مسیحی مسیح بې میخه دلته ناست یو نو د خلکو به را باندې شک

ketabton.com - The Digital Library

راشی راځه یوه قصه جوړه کړه چه د مخفی صاحب دوی تر راتګه پورې وخت و
په جومات کښې یوې کوټنۍ کښې چیله شوم تش لمانځه، او د اسه او قضای حل
ته به راوتلم هغه به می هم مخ پټ و نو ربه می په کوټنۍ کښې وظیفه کوله، تزکیه نف
به می کوله. مادشیخ الهند محمود الحسن صاحب نه لاس نیوی هم کړی و
چیلی په دې خلکو د پرلوی اثر وشو دهغوی داخیال وچه زه کوندې زبرګ یم
به دم، دعا او تعویذ ونه به یې راته غوښتل. یوه ورځې یوه ښځه راغله زوی ب
غیږ کښې وویل یې چه زما دې زوی ته دعا وکړه چه خدای یې دتي نه زړصبر کو
د دې کالو شو اوتی نه پرپښ دی چه تی نه ورکوم ژاړی بلده ورځ جوړه کړی
ورته وویې چه سودمرچکی ښه میده ګه او دتي په غوټۍ ریې پوری کړه امید
چه زوی به دی تی پرپښ دي. ښځه لاړه او د اچیل یې کړی و سبا له راغله د
خوشاله وه د شاتونه ډک کنډول یې په لاس کښې و راته یې وویې چه ستا
خدای قبوله کړه. زوی می تی پرپښوده زه اوس په زورتی ورکوم دی یې نه
هلک به څنګه تی اخیستی وای دتي پوری مرچکی و دهغه خوله یې ترخه کړی
دوی دا زما کرامت ګڼلو حال داچه کرامت نه و خو پښتانه د پرخوش اعت
خلک دي او خلکو ورته داخیزونه په ذهن کښې نوي دي. بس د خلکو تګ د
مانه زیات شو دغسی چه دوی ته هر چا خلکه یا جونګه جاړه په سر اچولې د
ورته راغوندشوي دي شکرانې یې ورکړي دی خدمتونه یې ورته کړي دي
یې ورته وهلي دي خو بابا کا نوخپل مطلب په دوی کړی دی دوی له یې څه ن
کړی د دوی غم یې نه دی خوړلی.

ketabton.com - The Digital Library

دچیلی نه وروسته هم مونږ د مخفی صاحب او مولانا عبید الله سندهی صاحب انتظار وکړو خو هغوی را نغلل زما سودا شوه چې دوی ولې را نغلل هلته چې مونږ خبر شو چې دیورپ جنګ شروع شو مونږ هم واپس را روان شو د مخفی صاحب دتره زوی تر ملکنده پورې راسره راغی له هغه ځایه می رخصت کړ او زه په درګی کښې په ریل کښې سور شوم په تخت بابي کښې کوز شوم او کلي ته لاړم څو ورځې پس می مخفی صاحب ولیده پوښتنه می تري وکړه چې تاسو ولې را نه غلئ هغه راته وویل چې کوم ځای او کوم وخت چې ما د مولانا سندهی صاحب سره مقرر کړی وو هغه تر اوسه هلته نه دی را غلی نه پوهیږم چې څه وجه ده ؟

مونږ ورته وې انتظار کښې وو چې یا به مولانا پخپله راشي یا به بل څوک راولیږي چې د مرکز ځای ورته وښیو بیا هندوستان ته لاړشو او دکار د شروع کولو بندوبست وکړو د هر وخت تیر شو او څوک را نغلل چې په دې کښې د دنیا اولنی لوی جنګ د نښت اوزمونږ د غه سکیم په ځای پاتی شو او مونږ ته بیا دیو ځای کېدو موقع په لاس را نغله .

اولنی جنګ عظیم :

کله چې ترکیه په جنګ کښې شامله شوه نو د هندوستان د مسلمانانو په جنګ کښې د لچسپی زیاته شوه یو خو ترکیه اسلامی ملک و او د مسلمانانو خلیفه او پیشوا کنل کیده او بله داچې دوی فکر کولو که ترکیه او جرمن انګریز ووهي نو زمونږ ملک به مونږ ته پاتی شی دوی دې ته نه کتل که انګریز د جرمن او ترک دلاسه ووهل شی خو دا ملک به هم جرمن یا ترک اخلی داځکه کېدی شی چې مره کېږی به جرمنیان

ketabton.com - The Digital Library

اوترکان اووطن به پریږدی هندوستانیانو ته خوبه کوم قوم کښی چه میرانه
او دقربانی ماده پاتی نه شی هغه به تل دبل توری ته کوری کله به دجرمن په تمه
وی اوکله به دترک په تمه وی اوکله به د امام صاحب په تمه ناست وي، دهندوستان
دمسلمانانو بله کمزوری داوه چه دوی به دخپل ملک اندرونی معاملوسره دومره
دلچسپی نه اخیسته دنورو بهرونی خلکو په غم کښی به وو، دوی په دی فکر کښی
ووچه مونږ ته دترکیی سره امداد پکار دی دوی سره دخپل ملک دومره غم نه وی
لکه چه دبل ملک وي. سړی چه خپل ځان دغلامی نه نه شی خلاصولی هغه به دبل سره
څه مرسته وکړی شی که مونږ ربنتیا د دنیا دنورو مسلمانانو سره مرسته کول غواړو
نو په کار دی چه د پرنګی نه هندوستان ازادکړو ځکه چه دهندوستان په وجه
هغه طاقتور دی اودهندوستان په زور هغه نورا سلامی ملکونه ووهل. دافغانستان
په جنګ کښی ټول سپاهیان هندونسایان ووصرف افسران یې انګریزان وو اوداترک
هم ورته دهندوستان پلټنو ووهل. دحضرت مولانا محمود الحسن شیخ الهند
صاحب اوحضرت مولا عبید الله سندهی صاحب په سلا اومشوره مولوی
سیف الرحمن صاحب د دیلی دفتحپوری عربی مدرسی پرینسیپل یې دترنګزو
حاجی صاحب له راولیږه چه هغه دې ازاد وقبایلو ته هجرت وکړی او قبایل دی
دانګریز په خلاف اوچت کړي دغسی دی دهندوستان په تولو سرحدونو کښی
دبغاوت اوروونه پل کړی شی اوافغانستان دې هم دې ته تیارکړی شی چه
دترکو اوجرمن په پره کښی داخل شی او د پرنګی برخلاف غزا شروع کړی د
هغوی مقصد داوچه که انګریز خپل فوج دجرمن اوترک مقابلی ته ښایي دلته به زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

په مقابله کښې کمزوري پاتې شی مونږ به يې وو هو اوله هندوستانه به يې وشړو
او که خپل نوځونه زمونږ د مقابلې دپاره په هندوستان کښې پاتې کړي د ترکو
اوجرمن په مقابل کښې به کمزوری پاتې شی هغوی به يې ووهی او مونږ به له غلامۍ
نه خلاص شو. د جنګ نه وروسته هم مونږ سره دافکر وچه يا په ازاد قبايلو کښې
دپرنګيا نو د مقابلې دپاره مرکز جوړ کړو يا دافغانستان سره تعلق پيدا کړو.
چه جنګ وښتو او جرمنيانو انګريزانو ته خای ماتی ورکړه مونږ به په دې
فکر کښې شو چه مونږ له هم څه کول په کار دي بايد ازاد قبايلو يا افغانستان ته
هجرت وکړو مونږ لا په څه فيصله رسيدلی نه ووچه مولوی سيف الرحمن
صاحب راورسيد او د شيخ الهند صاحب او دهغه د ملګرو پيغام يې راوړو
مونږ تول هجرت ته تيار شو حاجی صاحب خوشپه شپه بُنېر ته هجرت وکړو
او ووت. مخفی صاحب، مهتمم صاحب، مولوی عبدالعزيز صاحب او
مولوی فضل ربی صاحب دوی هم د سره لاړل اوزه د دې دپاره پاتې شوم
چه د دوی او هندوستان د ملګرو تعلقات وساتم او دهغوی امداد دوی
ته ورسوم.

د حاجی صاحب هجرت:

د حاجی صاحب په تللو چه حکومت خبر شو په ملک کښې يې لوی غوبل جوړ
کړو ځکه چه په دې وخت کښې د حاجی صاحب تلل د دوی دپاره ډېر خطرناک
و، حکومت د حاجی صاحب د تللو د علت معلومولو دپاره لوی لوی افسران
مقرر کړل. ما د اخبره خوړه کړه چه حاجی صاحب ته د حکومت يو لوی افسر

ketabton.com - The Digital Library

خبرداری ورکړه چه حکومت تا دخلافت په وجه کړفتار وي نو حاجی صاحب
دډې کبله شپه په شپه ووتلو. دحکومت خو ریښتیا هم داسی اراده وه ما پسی
هم سی. آی. ډی راغلل دا پوښتنه یی کوله چه دا افسر څوک وچه حاجی
صاحب یی دحکومت دارادی نه خبر کړی دی؟ ما به ورته خه ویلی وای محکه چه
ما نه خو څوک معلوم نه و او نه چا افسر داخبره کړې وه. داخبره چه لږ ډیره
شوه زه دحاجی صاحب دوی دخبرا خیستلو دپاره بونیر ته لاړم زه خو
پټ لاړم خو په دې پوه نه شوم چه دحکومت نه پټ پاتی شوم که نه محکه چه دانګریز
دحکومت نه دد اسی خلکو پټ پاتی کېدل کران کار دی. زه چه بونیر ته ورسیدلم
نو حاجی صاحب دنورو ملکرو سره په دوره وتلی وکوم ځای چه دبونیر پښتنو
حاجی صاحب ته دسیری په دول داوسېد و دپاره ورکړی و دپر مزه دار
ځای و، یوه لویه غونډی وه ورلاندې سنبه آوی څمکه وه. داغونډی دابادی
دپاره دپره موزونه وه او داځای دحاجی صاحب دپاره موزون واو دبونیر
خلکو دآبادی دپاره دپرلږکی اوسامان هم راجمع کړي وو. زما دادایه وه چه
همدا ځای دحاجی صاحب دپاره جوړشی

زما بونیر ته تلګ:

* حاجی صاحب په پاچا کلی کښی دی دپیر بابا زیارت هم په پاچا کلی کښی
دی، دپرخلک زیارت ته روان وو مونږ هم ورسره روان شو چه پاچا کلی
ته ورسېدو حاجی صاحب مو ولیدو چه دپرخلک ورته راجمع شوي دي
هغه زمونږ ملکری او دحاجی صاحب مشر زوی باچا کل صاحب هم

ketabton.com - The Digital Library

درسره و ، خلکو کښې د جهاد اوغزا خبرې کېدې باچاکل هم خلکو کښې لپس لپسې
کولو چې دودی وخت شو حاجی صاحب خو د خلکو په مجوم کښې کیږو او زمونږ
ملکري باچاکل اوزه سره بهل شو په دې خیال چې دودی به هم وخورو او خبرې
به هم وکړو . په توله علاقه کښې د مبلمنود پاره هرچا د خپلې وسې سره سم دودی
پخه کړې وه مونږ د دودی خوړلو د پاره د خورلو پورې غاړه کوروله وو هغو
ته ور پورې وتلو هلته ځانله په یوه حجره کښې کښینا ستو هغو خلکو راله د غنمو
خمیره پرسېدلې دودی او کالوخانی تالی کښې د چرګ د غوړو د کې بنورو
راوړه د هره مزه داره دودی وه ماپخپله سیمه کښې د هر تکلفی د عوتونه خوړلې
وو خو داسې خوندې پکښې نه ولیدلې بل ددې ځای او به او هوا هم د هره سبه
وه هر څومره دودی چې به مو وخوړه لږ ساعت پس به هضم شوې وه . ما
خو به دوړځې دری ځلې دودی خوړله بیا به هم وبږی وم ، د دودی نه ورو سته
د خلکو نه جدا شو او په حالا تو موخبرې اترې شروع کړې په خبرو کښې راته
معلومه شوه چې د دې علاقې مذهبی مشران ، سیدان ، ملایان ، میاکان
او زبرکان بونیرته د حاجی صاحب په راتګ خوښ نه دي ځکه چې د حاجی صاحب
په راتللو د هغوی بازار سور شوی و ، خلکو حاجی صاحب ته مخه کړې وه نو دوی
غوښتل چې داسې چل جوړ کړي چې حاجی صاحب نور دلته نه پکاوونه شی نو د دې
د پاره هغوی یو طرف ته په خلکو کښې د جهاد اوغزا تبلیغ شروع کړی واو بل
طرف ته یې په خلکو کښې غلی غلی دا پراپیکنده هم کوله چې د اخلک چې د اغلی دی که
جهاد له راغلي دي نو په کار دی چې جهاد وکړي او که سود اکړی له راغلي دی

ketabton.com - The Digital Library

چه دسمی جاید اد موهم شو او دا جاید اد به موهم شی نو دا بیله خبره ده . نو با
کل وویل چه په دې طریقه یې زمونږ پوزیشن د پر دا خراب کړی دی او د با
جی هم دانظر یه ده چه مونږ له جهاد کول په کار دي ولی چه قام نا پوهه دی
زمونږ په خلاف په داسی طریقه تبلیغ شوی دی چه د قام په زړه کښې یې دا
کښینولی ده . که مونږ جهاد نه کوو د دې خلکو عقیدې له مونږ نه کرځی او د ک
مقصد د پاره چه مونږ راغلي یو د اخلک به سبا په هغه مونږ سره تعاون
ونه کړي نو مونږ به خپل مقصد ته ونه رسیږو . لیکن زما د دې خبرې س
اتفاق نه و او په موجوده حالا تو کښې د جهاد اعلان زمونږ د مقصد د پا
د پر زیات نقصان رسولو . ما د حاجی صاحب او نورو ملکرو په خدمت کښې عرض
وکړ چه د خلکو خبرو پسې مه ځئ داد خو د غرضو خلکو خبرې دي د دوی په جها
څه کار نشته . د دوی دا خیال دی چه د لویې وني لاندی وا ره نیالګی و ده نه شی
کولی . نو تا په څه چل له دې ځایه لیږی کوی او میدان ځان ته خالی کوي نو د د
مقابله په کار ده او خلک باید پوه کړی شی او صاف صاف ورته وویل شی چه
انګریز مقابله یوازی تاسو کولی نه شئ او تاسو سره د انګریز د مقابلی سامان هم
نشته نو اول باید په تولو ازاد و قبایلو وګرځو هغوی ځان سره کړو او بیا مونږ کو
او د انګریز په مقابله کښې دوی ته د سنه جنګی سامان بندوبست وکړو او دوی
د جنګ د پاره تیار کړو . نو په دې طریقه به زمونږ طاقت پیدا شی او چه طاقت
مو پیدا شو بیا به د انګریز سره جهاد کوو او خصوصاً د بونیر پښتانه د نور
ازاد و قبایلو غوندې سامان هم نه لري او هغسی تیاری هم نه لری نو که یوازې

ketabton.com - The Digital Library

دی جنګ شروع کړو کامیاب به نه شو خو په حاجي صاحب د پروپاګنډې دومره شهرت وچه زمادی خبرو منلو ته تیار نه و.

بنیر کښې د پیرنګیانو سازش:

په دې پروپاګنډه کښې د پرنګیانو د پرلوی لاس و. هغوی غوښتل چه اول حاجي صاحب بېرته خپل ځای ته راشي او په دې غرض يې ورپسې دخانانو او ملکانو دمشرانو دوني د جرګې ورلېږلې وې او بل طرف ته يې ورپسې د پروپاګنډه چه حاجي صاحب مجبور شي چه بېرته وطن ته راشي اوکه نه راځي نو دی نه ښه دی چه نور قبایل دځان ملګري کړي باید جنګ وشي. ما دوه درې ورځې مهلت ترې کړې بیا واپس کلي ته راغلم لږې ورځې پس می د حاجي صاحب د اعلان واورېدو. په دې قام کښې د پرنګی د مقابلې طاقت نه ؤ یوه ورځ يې څه معمولي مقابله کړې وه نور طاقت پکښې نه و. حاجي صاحب پسې پرنګیانو خوړې کړې وې چه ژوندی يې ونیسي. د دی کار د پاره يې خلک هم پیدا کړي وو اونیوه يې چه حاجي صاحب خبر شو شپه په شپه سوات ته اوله هغه ځایه ورته واورېده اوله هغه ځایه د مومندو (سره کمر) ته لاړ هلته د بړه اوآباد ته. د حاجي صاحب خوزماد خبرې سره اتفاق وخو د هغه برخلاف د غلطي پاڼې ای په وجه داسې رأی عامه جوړه شوې وه چه زما خبره يې منلې نه شوه د عامه مقابله د بړه مشکله وې. د غلطي پراپاګنډې مقابله کول په کار وې چه د پاڼې ای ملاوتړې او خلک په حقیقت پوه کړي او د اهله کیدې شي چه د هغوی هم خیالو مضبوطه د له وې چه د خلکو اعتماد يې حاصل کړي وې وچت شي

ketabton.com - The Digital Library

چه ملک کښې وکړځی او خلکونه غلط خبره اوحقیقت سم ور ښکاره کړی . ولی
نه داسی دله وه اونه په دې طریقه کار شوی دی اونه دکار موقع په لاس
وه او داسی دله خو دکار کولو نه پس پیدا کیدی شی . حاجی صاحب چه څ
منډه بونیږته تللی و په دې وجه همداسی په منډه له بونیږه وتښتیده . م
بابا کان . میاکان اوپرنګیان پخپله پالیسی کښې کامیابه شول .

مدرسې بند شوې :

پرنګیانو ته ددی کشمکش په وجه دنقصان په ځای فایده ورسیده
خوبی په بونیر قبضه وکړه اوبله داچه بهانه په لاس ورغله زمونږ په ملک ک
خو مره قومی اسلامی مدرسی وې تولې یې یودم بند ې کړې ځکه چه دامد
پرنګیانو دخپل حکومت په لاره کښې اغزی ګڼل . دهغوی استاذان او کا
یې بند یان کړل . هغه کسان یې هم بند یان کړل چاچه به ددې مدرسو د
دخلکونه چندی تولولې او د مدرسو پالنه خدمت اوانتظام به یې کولو . حقی
خو داو چه دامدرسی دحاجی صاحب نه وې دقام وې اودقام په پیسو
انتظام چلیدې خو دملا یانو دخولو بند ولو د پاره مونږ حاجی صاحب سره پرست مت
حکومت دمدرسو داستاذانو او چلوونکو سره د پرزور ، ظلم اوبد
وکړ . د دېرۀ اسماعیل خان جبل ته یې ولیږل . دصوبه سرحد په تولو جبلو
دېره اسماعیل خان جبل د آب وهوا په لحاظ اود بد سلوکی په لحاظ دېره
جیلخانه ده . دننی دننی ځولنې یې ورته واچولې ، مېچنی به یې پرې کړ ځول
کولو کان « د تبلو کانی » به یې پرې کړ ځول اولکه د سنډاکانو به یې په ارت

* ملای مدرسی

ketabton.com - The Digital Library

پري پي تړي وخړپيلي، ويي وهل، ويي تکول، ويي شړمول. هغه وخت به
جيلخانې کښې داسې دوډۍ ورکول کيده چې انسان خو پريږده چې ځناور هم
خوړه اوداسې جامې به يې ورکولې چې سړی به پکښې دسړی غوندې نه بنکاريده
ږيره دکلي پلار اوزوی بنديان شوي ووچې دجيل جامې يې ورا غوستې دی او
ودۍ ته يې را ايستلې دی، زوی يې چغې کړې چې بابامې څه شوحال دا چې
دې خوا کښې ولاړ دی خو داسې جامې يې ورا غوستې وې چې خپل زوی نه پيژندلو
ی نه شپږ اوده کاله پس زه پخپله دخلافت په سياسي تحريک کښې قيد
وم ماته يې چې کوم پرتوک راکړی وهغه زما د زنکانه دستر کې نه پورته او
سی کميس يې راکړی وچې په سجده به پريږدم ملا به مې توله بنکاريده.
ی به بنديانو له جامې په يوناپ جوړولې وهغه قيدی دې خدای مل شي چې
اقل به جګ اوتن به يې غټ و او خوراک مې داسې وچې سپې خوچيل کښې
ه مګر پيشوته مې خپله دوډۍ سره دانګولې اينبې ده پيشو خوړلې نه ده.

ددی نه علاوه يې دحاجي صاحب شيخان او تعلقداران هم ډير کرفتار
ب. پوليس ته دا اختيار وچې دحاجي صاحب درشته دار او تعلقدار او
يخ په نوم چې هر څوک کرفتارول وغواړی کرفتارولی يې شي. په خلکو کښې يې
ره وبره اوبزدلي پيدا کړه او دومره هيبت يې پرې راوستو چې چا ته به دې
ې شيخ صاحب هغه به درته ووې پلار به دې شيخ وي. دحاجي صاحب
لوی شيخان دحاجي صاحب د شيخي نه توبه کا رسټو او ځينې خو پکښې داسې
ردان ووچې حاجي صاحب پسې يې سپکې سپورې خبرې هم شروع کړې

ketabton.com - The Digital Library

ددې دپاره چه پرنګی به خبرشی اوزه به دقید نه بچ شم . دا دپره دافسو
خبره وه چه دپرنګی زور اوظلم په دې خلکو کښې وپره زیاتوله او دمقابلې
دجد وجهد جذبه یې پکښې نه راوینبوله . داتول مذهبی خلک وو اودا
په نزد بیره دمذهب لوی رکن و دوی کښې دبیروخرپیلوهم غیرت را
نه کړه چه جبلخانو کښې یې اذان نه شو ویلی دجمع لمونځ یې نه شو کولی . دا
اصلاح هغه وخت وشوه چه مونږ خدایی خدمتګار جبلونوله لاړو . بیا دچا
نه شوه کلیدلی . اذانونه به کیدل ، دجمعې لمونځ به پنځه وخته باقاعده کیده
کیږی ، خوراک سنه شو میچنې ، کولوکان ، ارتونه کړځول بند شول جامه
شوه دیوې چکۍ کورې اوغوړو اجازت نه و په یوه چکۍ کوره به قیدی پ
کښې بند پاته دامونږ ازادکړل . زه په دی حقیقت پوه شوم چه مذهبی خ
سره به چه ظلم زیاتی کیده دوی به وپریدل اوبې جرأته کیدل اودسیاس
بند یانو سره چه به څومره ظلم زیاتی کیده هماغومره به دوی همت اوجرأ
زیاتیده . داتوله کتله دقام قید یانوله خدایی خدمتګارو وکړه او دخدایی خ
په قربانو شوی ده . پاس ذکرشوي اصلاحات هغه وخت وشول چه د
خدمتګارو حکومت راغی . په دی ودځو کښې ماپسې هم ذکر فتادئ حکم
شوی وو خوزه خوش نصیبه وم چه څودځې مخکښې زمونږ دعلاقې پولې
کپتان حافظ زین العابدین چه دامبرسر (امرتسر) ؤ زمونږ کلی ته را
ؤ اتفاقاً زما اودهغه زمونږ دملدرسی په باره کښې خبری شوې وې هغه
وویل چه مونږ هم په امبرسر کښې ستاسو غوندی قامی ملدرسه جوړه کړ

ketabton.com - The Digital Library

* هغی مصارف مونږ دقربانیو څرمنو نه پوره کوو که تاسو هم دې قام ته وواياست چه دقربانی څرمن درکړی دچند وتولولوله کړاوه به خلاص شئ. ماورته وې څه کوې په ملا یانومی وژنې ؟ دلته خو دقربانی په څرمنو دملا یانو قبضه ده ملا به خپلی څرمنی ایستلوته تیار شی خو دقربانی څرمنی چاته نه ورکوي. هغه وې چه زه به په دې کښی ستاسو امداد وکړم ماورته ووې چه ستا په امداد پدی شی. که ته داخانان اوملکان پوه کړې چه دقربانی څرمنی دملا یانو په ځای قومی مدرسو ورکول دې ثواب لري نو دوی به یې ومنی ځکه چه مونږ په خانانو، ملکانو اوملا یانو دحاکمانو اوپولیس افسرانو دپرزیات نفوذ وی. ددې خبرو په دوران کښی هغه ته داخبره هم معلومه شوه چه دا مدرسی قامی مدرسی دي او دحاجی صاحب پکښی هیڅ نشته صرف د ملا یانو دخولو بندولو او دپراپګنډې دمخنیوي په غرض پرې مونږ دحاجی صاحب نوم ایښی دی نوځکه هغه زه گرفتار نه کړم خومدرسه یې راته بنده کړه اودمولوی عبدالعزیز صاحب نه علاوه چه دحاجی صاحب سره تللی و. نوراستاذان یې هم قید کړل. تقریباً یوکال پس پرنګیانو داکسان دها کړل خو دوي غریبان دومره وپریدلي ووچه چا به ورته د شیخ، ملا، او مدرسی اوحاجی صاحب نوم واخیستو دوی به ورسره جنګ کاوه.

څومودې پس چه بیا دحاجی صاحب اوپرنګیانو نښته دمومند و په علاقه کښی وشوه داکسان یې بیاوښول او تقریباً نهه میاشتی بند یان و. دغسی یو چه هروخت دپرنګیانو اودحاجی صاحب کشمکش پیدا شو دوی به یې وښول.

ketabton.com - The Digital Library

پرتګیانو به دافکر کولو چه حاجی صاحب ددوی په ډاډ غواړي چه دامک
زمونږ د غلامی نه ازادکړی او ددې نه خبر نه وو چه دوی غږیانا
ازادی پیژندله چه دا دخدای یولوی نعمت اورحمت دی اونه یی غل
محسوسوله چه دا دخدای لوی لعنت اوغضب دی ان که دمسلمان و
هم وی . دوی خوثوابیان خلک وو اوغوښتل یی چه دتسپو اوظل
په زور خانته په هغه بل جهان کښی جنت وګټی اوجنت څنګه جنت
پکښی به حوري وي ، غلمان وی ، دشاتو ، شراب او پیوو یالي به پکښی
بهیږی . قسما قسم میوې به وي چه دشوکولو تکلیف به یی هم نه وي تشو
خوله وازوه پکښی به راپریوزي . هغوی ته مذهبی لویولویو پیشوایانو
ممبرد پاسه داویلی ووچه دا دنیا دکافرو ده مسلمانان به دلته خوار وزا
وږي ، تږی ، لوڅ برښنه اوحقیر اوذلیل وی په هغه جهان کښی به بیا دو
مزې کوي دمسلمان خوهغه دنیا ده اوخلکوهم دامنلی وه . په دې خبره هیڅ غو
اوفکر نه ؤکړی چه دین ددې دنیا د پاره دی که دهغه جهان د پاره اوکه دوا
د پاره دی مونږ خو په لمانځه کښی اول ددی دنیا ښېګڼې له خدایه غواړ
او بیا داچه دهغه جهان نه خوځوک راغلی نه دی مګر ددې دنیا تاریخ خوزم
په وراندی پروت دی چاته چه مذهب راغلی اوهغوی منلی اوعمل
پری کړی دی په دی دنیا ابادشوی دی دعزت خاوندان شوي دي
دخپل حکومت خاوندان شوي دي دخوشالۍ اوامن ژوند یی نصیب شوی
دی ، تاسوعربوته ؤکورئ چه داسلام نه مخکښی دهغوی څه حال و؟ او

ketabton.com - The Digital Library

م راغی او عمل یی پری وکړو دهغوی څه حال شو ؟ د اسلام په وجه دوی
ومت ، دولت او عزت خاوندان شول . تاسو دهغه وخت د مسلمانانو د ژوند
ـر ایخ نظر واچوی غور اوفکر پری وکړی او د اسلام ددی تیکه دارانو په خبرو
او سوچ وکړی چه دا دوي چه کوم اسلام بیانوی دا هغه د خدای او رسول
م دی که دسهایه دارو؟ او دوی چه څه وایی د خدای دپاره یی وایی که د
ایه دار د پاره وایی ؟

مومند وته د حاجی صاحب هجرت :

د بونیر نه مومند وته د حاجی صاحب په تللو او د پره کیدلو مونږ ته یوه فایده
ه چه مونږ ته رانږدی شو او د حاله یی زر زر خبریدلو څکه چه مومند اکثر
وره دی یوکور یی پاس په غره کښی اوبل یی دلته مونږ سره په هشنغر
ي . د وزانه خلک څی راځی د هغه ځای د ماتوکو د ونه مونږ خبروی او
ږ د ماتوکو د ونه هغوی خبروی . بونیر خو یولیږی و اوبل د خلکو تک
ورته لږ و .

د حاجی صاحب د هجرت او د اول عالمی جنګ د شروع کیدو په وجه
ستان ته زمونږ تګ راتګ بند شو . زما تولو مګرو د حاجی صاحب
هجرت کړی و زه یوازې پاتې وم . پرنګیانو هم په ملک کښی د اسی حالات
ړی و وجه ما د هندوستان د تللو جرئت نه شو کولی . بله دا چه شیخ
مولانا محمود الحسن صاحب عربو ته هجرت کړی و د حج د فریضی
لو د پاره مکی معظمی ته تللی و . هلته شریف مکه د ترکو په خلاف د پرنګیانو

ketabton.com - The Digital Library

په سازش دکفر فتوا په ملا یانو لیکلی او دستخط کړی وه په شیخ ا
صاحب یی هم زور لګولی وچه ته یی هم دستخط کړه خو هغه انکار کړی
دی وجه شریف مکه شیخ الهند صاحب کرفتار کړی او پرنګیانو ته سپ
پرنګیانو شیخ الهند صاحب دخپلو ملګرو سره دمالتا په جزیره کښی
کړی و. مولانا عبید الله سندهی صاحب هم له هندوستانه هجرت
او افغانستان ته رسیدلی و. دده سره دهندوستان یو څو قوم
مسلمانانو او هندوانو هم هجرت کړی او په کابل کښی یی یو عارضی حک
راجا مهندر اپرتاب په صدارت قایم کړی وخوک چه پاتی وو معلومه
چه هغوی دپرنګیانو له وېرې مونږ سره رابطه نه شوه ساتلی صرف یو څ
دپرښتو پوښتنه چه څلور نیم سوه روپۍ کیدی دډاک په ذریعه زما په نو
دی چه هغه ماحاجی صاحب ته ولیږلی نوری دحاجی صاحب هیڅ قد
امداد ونکړ حال داوچه حاجی صاحب سره دوی دمکمل امداد وعد
اوحاجی صاحب ته دوی دامداد په ضرورت و. ماته می بابا دجبب
دپاره په مامند نارۍ کښی شپیته جریبه ځمکه راکړې وه په هغی کښی
زمینداری کوله دهغی به چه څومره امدن کیده هغه به می حاجی صاح
خپلو ملګرو دامداد دپاره لیږه خو هغه به دحاجی صاحب دمشر څوی با
لاس ورتلو زما ملګرو ته به یی نه ورکولو هغه غریبانان دخرڅ پورې ا
هیڅ کار یی نه و لکه د نورو شیخانو دلنګر پخی پوډی ته به ناست وو
تکلیف به یی ژوند تیرولو. په کار خو داوچه حاجی صاحب هلته دوی ا

ketabton.com - The Digital Library

جوړولو انتظام کړی وی. دوی به یکښی کارکولی او بچو به هم یکښی علم زده کولی
او د تبلیغ دپاره به یی یکښی خلک روزلی وی چه بیا به تولو قبایلی علاقو کښی خواره
شوی وی هم خیال کسان یی پیدا کړی وی او قبایل یی په یو مزی کښی پیښلی
او منظم کړی وی. زمونږ ملګرو په رموز رموز کښی دا خبری کړی وی خوچا
پرې غوږ نه وایښی اخر مهتمم تاج محمد صاحب د شیخانو په یوه غونډه کښی
پاڅېدلی او په ممبرو د پلالی دی دوی ته یی ویلی دی. تاسو شپه او ورځ د
خپل لښکر په فکر یئ د قام اصلاح او تعلیم خوا ته هم څه توجه په کار ده. ده غریب هم
دومره خبره کړې ده شیخانو نورو خبرو ته پریښی نه دی. اوله ممبره یی راکوز کړی
دی. دا کسان خو د کار قابل اولایق کسان وو دوی چه خپل کور کلي پریښی وو قربانۍ
یی ورکړي وی او مومند وته تللی وو. کار پسی تللي وو دیو مقصد دپاره تللی وو.
د شیخانو په شان خوی د لښکر د ودی سود کړې نه وه اوله د شیخانو د جنت
په تمه ناست نه وو. د دوی په جنت او د شیخانو په جنت کښی او د دوی د جنت
په لار کښی او د شیخانو د جنت په لار کښی ډیر فرق و. معلومیده داسی چه
باچا کل د پرنګیانو سره سازش کړی و او د حاجی صاحب او دهغه د کارکوونکو
ملګرو ترمینځ یی غلط فهمی پیدا کولې او د دوی په لار کښی یی خنډونه اچول او
زمونږ ملګری یی دی کار ته نه پریښول. زمونږ ملګرو د بی کاری ژوند نه شو
تېرولی مایوسه شول او دانګریزانو هم دا کوښښ وچه دوی د دې ځایه لاړه
شی. مخفی صاحب خو د خپلو خپلوانو ځای ته دیر ته لاړ مولوی سیف الرحمن
صاحب افغانستان ته لاړ او مولوی فضل ربی صاحب هم ورپسی لاړو، مولوی

ketabton.com - The Digital Library

عبدالعزیز صاحب سوات ته لاړ ، مولوی تاج محمد صاحب کانګړی ته لاړ او هلته ځان له دیره شو بیا دهغه ځایه په هغه لشکر کښی چه دامیر امان الله خان په مرسته د پکتیا د منګلو قبیلی د کور ملا د شورش خلاف جوړ کړی و، منګلو ته لاړ او هلته بیا په خوست کښی وفات شو. مولوی عبدالعزیز صاحب سوات ته راغی .

د سوات د باچاهئ کشاله:

په دی ورځو کښی د کوهستان ملا صاحب د دیر د نواب د زور ظلم نه د سواتیانو د بچ کولو د پاره سوات ته راغلی و ، د نواب نه یی د سوات د پرې برخه نیولی وه او سیتانی یوسیدلی چه عبدالجبار شاه نومیده په سوات کښی باچاګړی و. کوهستان ملا صاحب د تورنګزو د حاجی صاحب ماذون ؤ ده ته په کار وچه د سوات یوسړی یی د سواتیانو مشر کړی و یې ځکه چه سوات د سواتیانو واو د سواتیانو وینی پری تویی شوی وی او بنه خبره به داوی چه کوهستان ملا صاحب د مدینی په طرز او طریقه د خلکو په رأیه یو جمهوری نظام قایم کړی و یې خو معلومیږی داسی چه د پښتنو د کور و نو جنګونو، کوندیو، تورنګزیو او بی اتفاقیو او د بنه منی له کبله کوهستان ملا صاحب دا کار کولی نه شو . د پښتنو تاریخ د داسی واقعاتو نه ډک دی چه کله داسی موقع په لاس ورغلی ده ، دوی د خپل ورور عزیز په ځای میا ملا په ځان مسلط کړی دی عزت یی پخپلو کښی په یو بل پیرزو شوی نه دی او په خپلو کښی بد نیته شوي دي او د غه شان چه څوک دوی د خپل ملک ، قام او مذهب مشران په ځان منلي دي هغوی بیا بنه منزلی او خوږلی دي او دوی

ketabton.com - The Digital Library

بیا هم ورنه سبق نه دی اخیستی اودغه وجه ده چه دجنت په شان وطن
کښی په جوار و ماره نه دي وږي ، تږي ، خوارزار اوجاهلان پاتی دي د
قدرت دپتوخزانو نه چه ددوی په ملک کښی لی پیدا کړی محروم دی اوتر
هغی به لی دا حالت وی تر څو چه دوی قبیلوی ژوند په ملی اوقومی ژوند تبدیل
کړی نه دي اویو ملت شوی نه دي اوپخپلو کښی وروری ، عزیز ولی اوقامولی
مینه ، محبت اوپیر زوینه پیدا کړی نه دي . اوتر څو چه لی دقام عزت ، خپل عزت
اودقام بی عزتی لی خپله بی عزتی کنلی نه دي . دا دنیا قومونه چه اباد شوي دي
ترقی لی کړې ده اواسمانونو ته وختل اومونږ چه دهغوی دعزت ژوند او
اسودګی ته کورو ورته پسخیږو . دا زمونږ په شان خلک دي دا زمونږ نه بهتر او
پیدا شوي نه دي خو په هغوی کښی ملیت ، قامولی اوعزت ولی ، علم او پوهه
مینه اومحبت پیدا شو ، ترقی لی وکړه او په مونږ کښی دا صفات نشته ، مونږ په
په خاورو کښی توغږیږو په هغوی کښی ملیت اوقومولی راغلی ده ، دا په کف اوچپ
په تسپو ، دپرو وظیفو اونفلونو او په بی عمله دعاګانو نه ده راغلی . په هغوی کښی
ایمانداري ، دیانتداري ، بی غرضه او بی الایشه کسان پیدا شوي دي ، دقام تباهی
محسوسه کړې ده ، د ژوند خوابونه لی په ځان حرام کړي دي قام پسی کړ خپل لی
دي ، قام لی پوه کړي او ویښ کړی دی ، قامولی لی پکښی پیدا کړې ده اباد
شوي دي .

سید عبدالجبار شاه څه موده حکومت وکړ ، څو ورځی وروسته ورپسی
مشهوره شوه چه قادیانی دی . زه په دی خبره بحث نه کوم چه دی قادیانی

ketabton.com - The Digital Library

وکړ نه که دی قادیانی و له ږومبی نه به قادیانی و هغه وخت یی چه باچا کولو ولی
د دی خبری تحقیق نه کولو. حقیقت داو چه هیڅوا د ګمان نه کولو. چه دسوات
دا ریاست به قایم پاتی شی او چه څه وخت خینو کسانو ته چه دی کار ته یی زړه
کښده معلومه شوه چه داخو قایم پاتی کیدی شی نو د سید عبد الجبار شاه
پسی یی دا پروپیګنده شروع کړه. بله داچه د سید عبد الجبار شاه حکومت
کمزوری حکومت و د سوال یا دی وه واک و اختیار تول د کوهستان ملا
و او کوهستان ملا د پرنګیانو مخالف و نو پرنګیانو غوښتل د سید عبد الجبا
شاه په ځای د خپلی طبعی یو داسی سړی دلته کښینوی چه د کوهستان ملا
واک اختیار تول خپل کړی چه په دی علاقه کښی څوک د پرنګی برخلاف لاس
او پښی ونه خوزولی شی.

په خلکو کښی د سید عبد الجبار شاه د مخالفت د زیاتیدو په وجه
کوهستان ملا مجبور شو چه هغه لیږی کړی او بل څوک په دی ځای کښینوی
نو د باچاګل صاحب د ترنګزو د حاجی صاحب د مشر زوی داخواهش او کو ښښو
وچه د سید الجبار شاه په ځای دی د سوات باچا شوی وای او د ده چانس
زیات و. کوهستان ملا صاحب د ده د پلار معتقد و. نو ده ځان دی موقع ته ورسو
و او د کوهستان ملا صاحب نږدی وعده اخیستی وه. دی ببر ته مومند و ته په
غرض لاړو چه خلور پنځه سوه ملاتړ د مومند و نه ځان سره راولي مولوی عبد
چه د باچاګل نه د پرخپه و او ښه ورته معلوم و او د هغه سلوک ورته یاد و د غ
وخت د کوهستان ملا صاحب سره مصاحب و او په کوهستان ملا صاحب

ketabton.com - The Digital Library

د پراتو د بلکه د هغه یو قسم سکرټر و او کوهستان ملا صاحب به په هر کار کښې
د هغه نه مشوره اخیسته نو مولوی عبد العزیز صاحب کوهستان ملا صاحب
په دې خبره رضا کړو چه د باچا کل د راسید و نه یې مخکښې د میانګل عبد الودود
د باچایی اعلان وکړو چه باچا کل د راورسید هر څه تالا والا د میانګل عبد الودود
باچا شوی و. په دې وختو کښې د ازاد و قبایلو په باره کښې د پرنګیانو پالیسي بدله
شوی وه، هغوی غوښتل چه په هره قبیله یا علاقه کښې واړه واړه خانان او نوابان
جوړ کړی چه هغوی د اقوام په قبضه کښې وساتی او د قبایلو د شورشونو، بغاوتونو
او جنګونو مخه د دې خانانو او نوابانو په ذریعه ونیسی ځکه چه د خانانو او نوابانو
قبضه کول پرنګیانو ته د پراسان و هریو به د بل د وپرې د پرنګی خوشامنده کوله
د دې کار د پاره پرنګیانو د سنبار خان ته د پرې روپۍ اووسلې ورکړې چه ناوه کی
باندې حمله وکړي ولې نیسی که ناوه کی د سنبار خان ونیسی نو پرنګی به دی
د دې سیمې نواب تسلیم کړی او د پرې جاګیر به ورکړی. پرنګیان په دی پوهیدل
چه ناوه کی د دې علاقې د دروازې حیثیت لری د هرچا په لاس کښې چې قلم
ورنه ړپ وهلی نه شی قام هم په دې خبره پوهیده نو ځکه د قام او د سنبار خان
په ناوه کی د پرې جنګونه وشول خو د سنبار خان د ناوه کی په اخیستو کامیاب نه شو
د غه شان پرنګیان په اپریدو کښې، وزیرو کښې، مسعودو کښې او بیتنیو کښې
د پرې روپۍ خرڅې کړې خو د خانیو او نوابیو په جوړولو کامیاب نه شول.

میا ګل د رو د رو ځان مضبوط کړو او کوهستان ملایې په مخه کړو مولوی
عبد العزیز صاحب خو د ه سره د ده په پاچا کید و کښې د پرې امداد او احسان

ketabton.com - The Digital Library

کړی واوس هم درسره هر قسم امداد ته تیار یو دی دده سره پاتی شوی
زه په دغو درځو کښې د مولوی عبدالعزیز صاحب لید لوته سید وله درغلم یو
دوه شپې می مولوی صاحب سره وکړې د میاکل صاحب په مجلس کښې شریک شوم
دسوات یوه جرګه هم په دې وخت کښې میاکل صاحب ته راغلی وه دهغوی په
مجلس کښې هم شریک شوم په خبرو خبرو کښې راته معلومه شوه چه داخلک
له خدایه دومره نه وېرېدل لکه څومره د پرنګی نه د پرنګی نوم به ما اخیستے وېره
به په دوی راتللے د دوی په خدای هم داعقیده نه وه چه کوندې مونږ به د پرنګی
دغلامی نه خلاص کړی شی. نن چه تاسو په سید وکښې کومې ابادی ګورئ هغه
وخت دا ابادی نه وې یوه دختو معمولی کلا ګی وه. میاکل صاحب، مولوی
صاحب او نور تول د دوی ملګری به یکښې اوسېدل او داسی خاص میلمانه
چه به راغلل هغه به هم درسره پاتې کېدل. زه په هلکوالی کښې هم سید ته
تللی وم او یوه شپه می یکښې کړې وه هغه وخت زما علم کم ؤ او د اسلام
په حقیقت پوره نه پوهیدم ما به دا ګمان کولو چه زیارتونه دسړی سوالونه
قبلوي. زمونږ په خلکو کښې داعقیده وه چه پیر بابا دسړی یو سوال قبلوی
نو زه هم په همدې خیال د څو ملګرو سره اول د پیر بابا زیارت ته تللی وم او بیا له هغه ځایه
د جواړی په کنډو (غاښې) سوات ته راوېښلی وو. د سوات د باباجی زیارت
موکړی و او شپه مو دلته تېره کړې وه.

د پیرنګیانو مظالم:

دا د پورته ملک حال ؤ دکوز ملک حال دا و چه پرنګی په خلکو دومره

ketabton.com - The Digital Library

وپره اوترهه راوستی وه چه چا ددوی له وپری حقه اوږښتیا خبره نه شوه
کولی اوحکومت خبره خو پرېږده چه دچا په خیال به پوه شوچه دده دخپل
قام، وطن اواسلام سره مینه ده، نود باوونه به یې پری شروع کړلو اوچه په
دې به کارونه شو نو بیا به یې منصبونه، پیسی اولقبونه ورورانډی کړل اوچه
په دې به هم کارونه شو نو بیا به یې دجبلخانو توروتمبوته واچولو مېچنی به یې
پری اوروپې کولو کان به یې پری کړ خول داسی ظلمونه به یې پرې کول چه
دپرو وحشی قام به یې هم دیو حیوان سره ونه کړي پاتی خولا دتمدن مدعی
دیوانسان سره. دا پرانیکنده شوې ده چه انګریز انصاف دارو. منم چه انصاف
دارو خو په داسی مسئلو کښی چه کوم ځای کښی به دده خپل مفاد نه وو، کله چه
به دده خپل سیاسی غرض وو نو بیا دانصاف سوال نه پیدا کیده. ولی په سیاسی
معاملو کښی یې بیا انصاف نه پیژندو، او بیا هر ظالم چه تاسو پیژنی دهغه نه زیات
ظالم و. دپرنګیانو مخبران به ملک کښی خواره وو. دکور، کلی، حجری، جومات
وره، غټه خبره به یې پولیس ته رسوله اوپولیس ته ټول اختیار اوپوره واک
حاصل وچه په هرچا به یې چه ګونډ کښېښودو چه داغل دی هغه به غل ویایې پوښتنه
نه وه اوپولیسان هم دجهان بلد یانته وو خصوصاً دپنجاب پولیس خو دپرنګی
دخوشالولو دپاره دخدای په مخلوق اومسلمانانو داسی شندی کړی
چه هیڅ پرې به چاکړی نه وي.

خانانو، ملکانو اوملایانو به ځای په ځای جرګی کولی چا به له وپری
چا به دپیسو په تمه چا به دنوکری دپاره دپرنګیانو تعریفونه کول، ملاکانی

ketabton.com - The Digital Library

یې ترلی وی برتې به یې ورته کولی اوویل به یې چه خدای پاک ویلی دی چه
« د خدای اطاعت کوئ، د پیغمبر اطاعت کوئ اود اولوالامر اطاعت
کوئ »، اوپرنګی خوزمونږ اولوالامر دی اطاعت یې واجب دی. حالانکه
دقرآن ایات کښې د اولوالامر سره لفظ " مِنکُم " راغلی دی، یعنی چه اولوالامر
دی دستاسونه وی. نو دا به دی ملیانونه ویل، اوپه دی طریقه یې د پرنګی
د اطاعت د پاره قرآنی جواز پیدا کوو. خدای پاک په قرآن کښې دښې اسرائیلو
دعالمانو ذکر کوي چه هغوی به د دلږ وپیسو د پاره او د خپلو خواهشاتو د پوره
کیدو د پاره د توراة اوزبور په ایاتونو کښې تحریفونه اوتاویلونه کول هر
مذهب اومسلک چه د خود غرضو اوچالاکو خلکو په لاس ورځې بیا پکښې هغه
اولنی انقلابیت اوروح پاتې نه شی، بیا دسرمایه دارو مذهب تری جوړشی
اوتش کالبوت شی.

زمونږ په علاقه کښې په دې کار کښې زیاته برخه د عمرزو سعد الله
خان اخیستې وه یوخوخان ؤ اوبل د پرنګیانو نوکرهم و. هغه به وخت په
وخت د ودی د وکړه خانان، ملایان اوشاعران به یې راغونډ کړل اود پرنګی
دخوشالولو د پاره به یې جلسې جوړولې اود پرنګی تعریفونه به یې پکښې
کول اوخلک به یې د پرنګی سره د تعاون د پاره اماده کول یوه ورځ په حجره
کښې ناست وم د مولانا ابوالکلام « البلاغ » اخبار می لوسته خبر شوم چه
نن بیا په عمرزو کښې جلسه ده مولانا پخپل اخبار کښې د دی جلسو متعلق
د پرښته مضمون لیکلی ؤ نو په زړه کښې می تېره شوه چه ورځم اوپه دی جلسه کښې

ketabton.com - The Digital Library

خلکو ته دا مضمون او روم خو دا همت او جرئت می ونه کړی شو. عجیبه خولا
داوه چې دا زاد سر حد ملایانو او زبرکانو به ویل چې دپرنګی خلاف جهاد فرض
دی او د داخل ملایانو او زبرکانو به ویل دپرنګی مرسته او اطاعت فرض دی.
لکه د قسطنطنیې او مدینې د ملایانو په شان یوې دلې به یو قسم فتوه ورکوله او هغې
بلې به د هغې مخالفه فتوه ورکوله. دیوې موضوع په باره کښې په یوه مذهب کښې
دوه قسمه خبرې نه وي خو حقیقت دادی چې نن په مذهب هم سرمایه دار او
د خپلې سرمایې په زور قبضه کړې ده هغه د خدای د ریښتینې مذهب پاتې نه دی.
د ریښتینې خدائی مذهب خو د مخلوق خدمت دی، مینه ده، محبت دی،
انصاف دی، عدالت دی، بردباری او ایمانداری ده. په هغې کښې د
خدای د مخلوق ګټه او فایده ده. دا نن چې تاسو څه وینئ
دا سرمایه دارو د خپلو غرضونو د پوره کولو د پاره د مذهب په نوم
یوه لوبه جوړه کړې ده. دا ننني مذهب خو د خوکسو د عیش عشرت
د پاره دی د خدای د مخلوق د ارام د پاره نه دی چې مذهب د
خو د غرضو کسانو په لاس ورځې داسې حال شی. حقیقت دا
دی چې دا ټول اسمانی مذاهب حق دی
او قرآن خو داوایي چې
د متقی او پرهیزګار
خلکو
به په دې قرآن هم عقیده وی

ketabton.com - The Digital Library

اوچه ددی نه مخکښی کوم کتابونه دخدای له طرفه راغلي دی په هغه
به یې هم عقیده وی نومونږ نه پوهیږ وچه په دنیا کښی دمذهب
په نامه داجګړی اوجنګونه ولی اوشنګه پیدا شوي دي ؟

ketabton.com - The Digital Library

دولت ایکټ او مونټیګو

وبا (د رومبی نړۍ وفات) دولت ایکټ . زمونږ جلسی . زما
د رومبئ ګرفتاری . زما بابا او نور کلیوال جیلخانه
کښی . د جیلخانی حالت د قید نه خلاصون
بیا ګرفتاری او دویم واده

ketabton.com - The Digital Library

دیورنډ جنګ چې ونښت نو زما په زړه کښې دا خیال پیدا شو چې سږی کا
ته لاړشی او د افغانستان د حکومت په امداد د پرنګیا نو خلاف جد وجهد
شروع کړی دا د امیر حبیب الله خان زمانه وه او د افغانستان په باره کښ
زما هغه وخت دا عقیده وه چې دا یو آزاد او زور ور حکومت دی که چیرې
وغواړی نو د پرنګیا نو خلاف زمونږ د پره مرسته کولی شی د دې د پاره می
فیصله وکړه چې د سوداګرۍ په بهانه افغانستان ته ځم. ما دا تجویز خپ
پلار ته وړاندی کړو هغه راسره ومنلو خو مور مې مخالفت وکړو خو آخر می ه
هم راضی کړه بابا راسره د روپو وعده هم وکړه. زمونږ د کلی زمایو اشـ
جمعدار عجب الله خان چې د پرهوښیار او جهان دیده سړی و د پرنګیا نو
انتهایی جنس د پیار تمنت کښې هم پاتی شوی و او د غه ملکونه یې لیدلي وو می د
خان سره ملګری کړو او د راهداری د پاره مو حکومت ته درخواست وکړو خو حکو
راهداری را نکړه او دا کار پاتې شو.

جنګ څلور کاله پس ختم شو په دې دوران کښې به کله ناکله د پرنګیـ
او آزاد و قبایلو تر مینځ جنګونه کیدل خو د قبایلو په یوه سلا او په منظمه طریق

ketabton.com - The Digital Library

نه وو ، نو خکه پرنګی ته څه نقصان نه رسیده . چه مومند و به په پرنګی حمله وکړه
وزیر ، مسعود او اپریدي به په خای ناست وو او که د اپریدو او انګریز جنګ
په و مومند ، وزیر او مسعود به خبر نه وو او که دوزیرو به ورسره جنګ و مسعود
به چه دوزیرو سره په یوه علاقه کښې ژوند تېروی جنګ ته تیار نه و مومند او
اپریدی خولا په خای پریږده هریو به ویل چه دا دهغه جنګ دی مونږ ولې څه کوو
په کار دا و وچه ټول قبایل په یو تحریک کښې تنظیم شوی وای نه ترسره ورکړ شوی
وای او ټول یو خل راپورته شوی وای . نو که پرنګیانو د دوی د مقابلې د پاره د پر
طاقت دلته په کار اچولی وی د تړکو او جرمن مقابله ورته سخته ده او که
د پر طاقت یې د تړکو او جرمن مقابلې ته متوجه کولی نو دلته به دوی د پرې
کامیابی حاصله کړی وای خو جهانی جنګ د پرنګی په فتح او د تړکو او جرمن
په ماتی تمام شو .

وبا ، د رومبی تېر مرګ :

د جنګ په وجه په دنیا کښې سخته وبا راغله . په جنګ کښې دومره
کسان نه وو مړه شوي لکه په دې وبا کښې چه مړه شول . په هندوستان
کښې هم دې وبا د پر خلک ووژل ، پښتانه هم د پر یکښې مړه شول . دا
داسې عجیبه وبا وه چه اکثر به یې خوانان ، جینګې او هلکان وهل او مړه
کول . او چه یو کورته به یو خل ننوته بیا به یې یو هم نه پرېښوده . داسې
پېښه شوې ده چه په کور کښې یو کس هم نه دی پاتې شوی او د کور دروازې
پورې شوي دي . په ورځو ورځو کلو کښې به مړي همداسې پراته وو

ketabton.com - The Digital Library

د ښځولو یې څوک نه وو. په دې مرض د تولونه اول زه پریوتی وم خوهسی خدای
جوړ کړم خکه چې په دې مرض هغه وخت څوک پوهیدل نه اونه د حکومت
طرف نه د ډاکټر، دوا او درمل انتظام ؤ. زما ورځې ته غنی چې د پینځو کالو
نا روغه شو. غنی د هر ښکلی ؤ دموری ورسره د پره مینه وه د هر ډیر ورته ژ
ما به منع کوله او د صبر تلقین به می ورته کولو خو دهغی زړه به نه صبر پیدا و. یو
ورځ د غنی رنځوری سخته شوه مورې ورته وکت سر ته ناسته وه د ده سر
یې په غېږ کښې اینښی ؤ ماد ما بنام لمونځ کړی ؤ په مصلی ناست وم دعا
کوله غنی ته می کتل چې بې هوشه پروت دی چې ناڅاپه یې مور پاڅیده د زړې
سرئ ډیل ورانه نه په بالښت کښې ښوده او د زړئ له کټه چاپیره وګرځیده او
سه ټه ئ و د ربلده اولاسونه یې په دعا پورته کړل په ژړا یې وویل چې ای خدایه
د ده مرض په ما کښې ډیز دې او دې ماشوم ته شفا ورکړې. د خدای یو عجیبه
حکمت و. په سبا له دا ناجوړه شوه د دې مرض ورځ په ورځ زیاتیدل او
د غنی مرض به ورځ په ورځ کمیدو غنی جوړ شو او مورې ځوانیمرګه شوه ماشوم
ئ ې راته پاتې شو. د غه وخت غنی د پینځو کالو ، ولی د د ریو کالو او خورې د یو کال و
په کلو کښې دومره مرې کیدل چې خلک یې ښخولو ته نه رسیدل. مونږ
به د سهار نه د قبرونو په کنستلو لاس پورې کړ تر مانښامه به لګیاوو، کله به
په مشکله پوره شو او کله به یو نیم کم شو د ډیرو به د کفن د رک هم نه و. د د اسې
مړو د پاره مونږ یو فنډ جوړ کړو بې کفنو مړو ته مو د دې فنډ نه کفن ورکولو
او په دغسې حالت کښې به هم ځینې کسان د اغلل په دروغو به یې را نه کفن یوړو

ketabton.com - The Digital Library

حینو چالاکو به وژړل او مونږ ته به یې دوکه راکوله : اخر مونږ داسی انتظام وکړو چه کفن به مود خپل سره یې پلاس لپاره لوچه مړی به یې ولید ونو کفن به یې ورکړو که نه بیرته به یې راوړلو . دوارو درملو موهم څه انتظام کړی و په اول کښی خو یې چا ته دارو معلوم نه وخو وروسته چه مرض اوږد شو نو اکثرو انو حکیمانو ورته دارو راپیدا کړل هغه به موجوړول او مریضانو له مو ورکول . دایو ډیر لوی افت وچه زمونږ په قام رانازل شو او په داسی وخت کښی چه نه په قام کښی احساس او نه اتفاق وچه ددې مصیبت مخه یې په اتفاق سره نیولی وای او نه موکوم خواخوږی حکومت وو چه زمونږ غم یې خوړلی وای او ددی افت نه یې بچ کړی وای . په جنګ کښی هم زمونږ د ملک خلک د نورو ملکونو د خلکو نه زیات مړه شول او په مرض کښی هم . جنګ دچاو او مړه پکښی څوک شول ؟ ګټه او بیلات دبل چاو او جنګیدل مونږ . زه خو وایم چه مونږ اجرتی قاتلان وو . د پیسو د پاره د خلکو مرګ پسی تللی وو د خپل ملک د ازادی او خپل عزت د پاره راکښی دا احساس نه وو چه د پرنګی سره جنګیدلی وای یا کم از کم پخپل کور کښی ناست وای پرنګی مو یوازی نه ګرځوا او جرمن ته پریښی وای . مونږ جرمن خو پریږده د مسلمان ترک سره د پرنګی په ډډه او طرفداری وجنګیدلو او جنګ مو ورته وګټلو ددې ګټې په پاداش کښی مونږ ته پرنګیانو « دولت بیل » چه یو ظالمانه اونا روا قانون وراکړو او دخدای د طرف نه دا مصیبت نازل شو .

دولت ایکټ :

ګاندهی جی چه د پرنګیانو ددې وعدی په مقابل کښی چه که پرنګیان جنګ

ketabton.com - The Digital Library

وکتهی مونږ ته به یوسلف کورنمنټ راکړی په جنګ کښی د پرنګیانو د پرامداد
وکړو خو پرنګیانو چه فتح وکړه وعدې خو پرې نږدې ده د « رولټ اکټ » ۱۹۱۹ع د نافذ
کولو اراده وکړه نو مهاتما کاندهی د پرمایوسه شو او د « رولټ اکټ » خلاف یې
اواز وچت کړو . مهاتما کاندهی خولا پرې نږدې ده چه د پرنګیانو ملکرو هندوستانیانو
هم ددې قانون خلاف چغې پورته کړې . په تول هندوستان کښی ددی تور قانون
په خلاف زبردست ایجی ټیشن (تحریک) شروع شو ، لویې لویې جلسې جلوسونه
به کیدل د زړو زړو مظاهرې وشوې ، د هر ستیشنونه او سرکاری ځایونه
پکښی وسوزیدل . پرنګیانوهم اسره ونه کړه خلک یې په کولو وویشتل په چیلخانو
کښی یې واچول د هر سپک اوذلیل یې کړل . تردی وخته زمونږ په علاقه کښی
سیاسی تحریکونه جلسې او جلوسونه نه وو اونه پرې څوک پوهیدل د تعلیم د پاره
دمدد سنو جوړولو تحریک موجود و هغه هم د جنګ په وخت کښی پرنګیانو بند کړی و
یوه شپه کورنامست وم د ډوډۍ موخوړله چه د ډول اواز می ترغوږه
شو چه غوږ مو ورته کښیښود ، ډنډورچی ورسره د ډنډورې غږ وله چه سبا له
به د « رولټ اکټ » برخلاف د حاجی صاحب په جومات (عیدګاه) کښی جلسه
وی . په دی پوه نه شوم چه د جلسی انتظام چا کړی دی . چه سبا شو چای مو
څکلو ، حاجی صاحب جومات ته روان شو . د جلسی نوم دکلی خلکونه واورېدلی
واورته یو عجیبه څیز ښکاریدلو د هر خلک ورته روان وو . د تحقیق نه راته
معلومه شوه چه د جلسی اعلان زمونږ دکلی یو خان چه نوم یې محمد اکرم خان و
کړی دی . دا راته هم معلومه شوه چه د جلسی د اعلان په وخت کښی د پولیس

ketabton.com - The Digital Library

یوافسر داغلی و دخان او افسر په مینځ کښی څه ګفتګو او کشمکش شوی و، خان د هغه له ضده دجلسی اعلان کړی دی، دقدرت کار ونه هم دحکمت نه خالی نه وی، چې نه داخان او چې نه دجلسی اعلان دجلسی په ورځ مونږ اولیدل چې دغه اکرم خان پخپله جلسی له رانغی. وروسته معلومه شوه چې دجلسی په وخت کښی هغه دمردان دا ستنت کمشنر ګریفتھ صاحب سره وو. دکلی اکثر لوی خانان وغټ غټ ملایان راغلی وو. زه پاڅېدم او خلکو ته می وویل چې دغه شان جلسو کښی دصدارت ضرورت وي یو مشر سړی ددې جلسی صدر مقرر ول په کار دی خلکو ووې چې ته صدر شوې ما ووې چې یو مشر سړی به صدر کړو خو دې تینګ شوزه یې صدر کړم. عام خلک خو صدر په معنیٰ نه پوهیدل هغوی چې دجلسی نه ستانه شتول دایی خوره کړه چې ګوندې زه د پښتنو باچا شوم، مونږ خو دغه وخت په تریرونو نه پوهیدلو خو چې د اخبارونو نه موځه لږ ودې ږ زده کړي وو هغه موخلکو ته وویل او اخر کښی یو بل خان تجویز وراندی کړو چې د اخوزمونږ دکلی جلسه ده، بلکه هفته به بیا دلته ددې تولې علاقې جلسه وي خلک خبر کړئ چې په کومه شمیر کښی راشی. د تریرونو په لحاظ خو اجلسه جلسه نه وه مګر داثر په لحاظ یې په خلکو کښی ډېر جوش او خروش مینه اوجذبه پیدا کړه.

زمونږ جلسې:

دا تلونکې جلسی دانتظام دپاره خلکو ملاوتړله، زه پخپله هم په اس سور شوم او د دواوې اوهشنغر کلی می وکتل دجلسی دجوړولو له پاره دولت ډې له ورغلم. دا د دواوې مشهور کلی دی، هغه کښی می ددغه کلی لوی خان

ketabton.com - The Digital Library

ولیده ده وعده وکړه چه جلسی له به زړځم په دولت پوره کښی ده راته یوه ډیر
عجیبه خبره وکړه . وې چه یوسړی کړه سمسره عادت شوې وه د دوی پی به یې
څښل . ښځی ده ته ووې چه دې سمسری خو ډیر ورانی را اخیستی دی څه ورسره
وکړم ؟ دی پخپله سمسری ډیر ولی وو ورته یې وویل چه ښځی دا خو زبرکه دی
ورته مه وایه . ښځه په پیو مینه وې یوه ورځ دې سمسرې پی په کتوی کښی څښل
د ښځی صبر نه شو په سو باړې یې ووهله او مړه شوه دې ښځی فکر وکړو چه دا خ
می د خاوند زبرکه وه اوس به ماسره څه کوي چه خاوندې راغی نو ورته یې ووې چ
زماد لاسه نن ډیره غلطی شوې ده ستانه دهغی معافی غواړم خاوند ورته ووې
چه ووایه . دې ورته ووې چه هغه زبرکه زماد لاسه مړه شوې . ده وې کومه د
دې ورته وښودله ده پری راباندی کړل . مړه سمسره یې توتی توتی کړه ا
ښځی ته یې ووې چه زبرکه مړکه نه وه خوزه تړې یې یلم . دی وخت کښی په
چاکښی قومی جذبه پیدا شوې وه ، داسرکاری جرګه نشین خان وخو ډیر نګی
مه یې نفرت پیدا شوی و .

خانانو اوغریبانو تولوله موپه جلسه کښی ډکدون بلنه ورکړه ، خلکو د
خوشالۍ ومنله . د جلسی په ورځ دیولک نه زیات خلک راتول شوي وو .
زرګونو ښځو د جلسی د خلکو د پاره په منګو کښی دسیدند نه اوبه راچلولی . د جلسه
په دوران کښی د حکومت له طرفه میان اکبر شاه کاکاخیل ماپسی راغی اوویل
چه چیف کمشنر وایی چه په صوبه سرحد کوم قانون حاوی دی داخوده « رولټ اکټ
پلاړدی ، داخوده « رولټ اکټ » نه زیات ظالمانه دی دوی له په کار دی چه د

ketabton.com - The Digital Library

قانون په خلاف دحکومت غوږ ونوته خپل آواز ورسوي . د دولت اکت ، تا و
دوی ته نه رسی او بله داچه هندوستان ددوی سره د دې قانون په لیږی کولو کښی
کوم امداد کړی دی چه دوی یې ورسره کوی زه د دوی سره وعده کوم چه په دې
قانون له نوی سره غوږ وکړم او چه دوی څه وایی هغسی به وکړم ماورته ووې چه میا
صاحب زه منم چه هندوستان زمونږ مرسته نه ده کړې داد هغوی انسانی فرض
دُ خپل انسانی فرض یې ادا نه کړل زمونږ هم دا انسانی فرض دی چه د دولت اکت
خلاف د سره خپل اواز ملکری کړو . هر سړی پخپل عمل پرې دی . میا صاحب پوه
شو چه دی زما په دام کښی نه نښلی نو بیا یې ووې که ته اجازه راکوې زه به هم دې
خلکو ته څو خبرې وکړم . ما وې وکړه . د هغه په تقریر کښی د خولی نه داوخته چه حکومت
زمونږ سود اوپلار دی . دا په خلکو بده وګڼده چغې یې پرې جوړې کړې چه میا
کښینه حکومت که ستا سود وی او که ستا پلار وی وی به زمونږ هیڅ هم نه دی . ما
چه خلکو ته وکتل په خلکو کښی پوره جذبه وه او میا صاحب ته په قهر وو . ما میا صاحب
کښینولو او پخپله د سره شوم د جلسی نه می بهر وبنکوځکه که زه نه وای یا ما د خلکو نه
مخکښی د علم تشدد وعده نه وای اخیستی خدای خبر چه د میا غریب به څه حال
شوی وای . زه یوه خوا د خلکو جذبی ته حیران وم او بله خوا د میا کانو انګریز پرستی
ته . د دی جلسی صدارت هم خلکو ما ته راکړو ، مونږ د تقریرونو په چل نه پوهیدو
اکثر به مو تقریر ولیکه او د کاغذ له مخه به مو خلکو ته اوروله . عباس خان دې خدای
وبخښی زما ډیر دوست دُ هغه له می لیکلی تقریر وکړی وچه د هغه وار راغی او پاڅیده
تول ډیر ډیر وی ویل د اتور قانون بیا یې ووې د اتور قانون څوکرته یې هډ د اتور قانون

ketabton.com - The Digital Library

تورقانون ووې ماورته دلاندې نه ووې چه ورانده نه وایه دی تول ریښه داته
یې وویل چه په ستر کومی تیاره ده ورانده نه وینم ددی نه یې زیات څه ونه ویلی شواخر
کښینا ست. دازمونږ دتقریر ونوحال وخوسره ددې هم جلسه بالکل کامیابه وه
قرارداد ونه موپاس کړل. اخبارونو اوحکومت له موولیږل.

په خلکو کښی یوه عجیبه مینه اوجوش وه بیاخاص زمونږ دکلی دنرواونښو
خولا بل حال و. په سوونو نښځی زمونږ دکلی راغلې وې کرمې وه سیندته به
تللې اوخلکوته به یې دڅکلو اوبه راوړې. زمونږ دکلی دوه کسه دې جلسی ته نه
وو راغلي یو خان بهادر محمد عمر خان اوبل هغه خان چاچه داولې جلسی
دپاره ډنډ ورې وهلې یعنی محمد اکرام خان هغه دجلسی په ځای مردان ته
کریفټ پیرنکی ته تللي وو. کریفټ دمردان استهنټ کمشنرو ددوی اشنا
و. په دې وړځ یې هم داخیال وچه په حکومت به زمونږ مخ وشی خونه یې په حکومت
مخ وشو اونه یې په قام کښی مخ پاتی شو. دوی په کریفټ صاحب داډه ورکړه
خودقدرت کاربیل وې کریفټ ددوی په ښه رانغی اودوی هم مونږ سره کوفتا
شول مونږ تراخره هم په دې پوه نه شوچه اکرام خان د دولت اکټ خلاف د
اعلان ولې کړی وخوخلکو به داویل چه ده غوښتل خپل تربوران، خانان، دپ
په ضد داولی اوپرنکیان هغوی برباد کړي خودی پکښی پخپله ونښت.

داتمانزو دې جلسی په لیښتنو کښی اودولکولو اوښه جوش اوخروش
پیدا کړو. بلکه جلسه په تاکال کښی دارباب رضا خان له طرفه مقرره شوه، تول
علاقه یې خبر کړې وه مونږ ته یې هم بلنه راکړې وه. دجلسی په وړځ سهار وخ

ketabton.com - The Digital Library

مونږ ورروان شوچه دسر دریاب دپله نه پورې وتلو. عاشق" د پښتور دښارمیوه فروش په تانکه کښې سورمخې له راغې اشاره یې وکړه تانکې مو ودرولې راکوز شوزه عباس خان، بابې جان او احمد استاذمې بیل کړو او راته یې ووې چه دافغانستان اوپرنګیانو جنګ شروع شو ښکاره پته ټول ملک کښې دمارشل لا اعلان شوی دی. دتاکال جلسه بنده شوه او دافغانستان له طرفه څه کاغذونه ماراوړې دي دا واخلئ او په ملک کښې یې وویشئ، کاغذونه یې زمونږ ملګرو له ورکړل او دی بهرته ښار ته ستون شو اومونږ بهرته کلی ته راغلو.

په دې ورځو کښې قاضی شاکرالله د پرنګیانو له خوا مقرر شوی وچه زمونږ د علاقې دوره وکړی او دامعلومه کړی چه څوک د پرنګیانو په خلاف اوخوک یې په حق کښې دی نو دی به کورځیدو او حجرو، جوماتونو کښې به یې د پرنګیانو په خلاف سخت سخت تقریرونه کول. یوه ورځ زمونږ په حجره کښې یې مونږ ته داقصه کوله چه زه د جنګ په ورځو کښې پرنګیانو عربوته دمخبرۍ د پاره لیږلی وم هلته یې په یوجنګی سمندری جهاز کښې دیوجرنیل سره ولګولم. د دریاب په غاړه د عربو یو کلی و مونږ یو پرنګی دسفیر په توګه ورولیږلو غوښتی دا پرنګی مړکړوچه د هغه د مړک خبر راغی نوجهاز ته حکم وشوچه په کلي کوله باري وکړي. نوچه هغه کلی یې په کوله باری د خاوری سره خاوری کړو بیا فوځونو ته حکم وشوچه لاړشئ وګورئ چه څوک ژوندی پاتی شوی نه دی که پاتی وي مړه یې کړئ. زه هم ورسره لاړم چه کلی ته ورسیدم څه ګورم چه یوه ښځه شهیده شوې ده اوورکی ماشوم یې په تی باندې دی اودوی یې. په ما دردی ماشوم او مورحالت د پرا ثر وکړوچه

ketabton.com - The Digital Library

څه وخت جهاز ته واپس راغلو نو ما دخپل افسره سره خبره کول غوښتل خو
هغه دومره په غصه وُچه زما شکل لیدل پرې سبه نه لګېدو دا ته یې ووې چه
دمخې نه می لیرې کېږه نو هغه وخت ما په زړه کښې دا خبره محسوسه کړه چه
دیو پرنګی دپاره یې دا دومره مسلمانان د خدای مخلوق تباه کړو اولازره
یې سور نه دی نو دځان سره می فیصله وکړه چه نوره د دوی نوکری نه کوم اول
کافروم دی پیښې نه وروسته مسلمان شوم. دغه شان قاضی صاحب د تول
هشنغر دوره وکړه. د هشنغر خانان، ملایان او عوام تول دانګریز مخالف
وو. قاضی صاحب د تولو حالات معلوم کړل یوزمونږ دکلی د محمد عمر خان
په باره کښې سرکار ته لیکلي وو چه په توله علاقه کښې دده په شان ستاسو بل وفا
دار نشته. د دې ریپوټ په وجه د محمد عمر خان د سرکار په کور کښې لویه
ترقی وشوه او د پرا اختیارات یې ورکړل او خان بهادر یې کړو.

دمارشل لا په وجه زمونږ په خلکو د پره ویره او هیبت راغی ځکه چه دا خبره نو
په ذریعه به د هندوستان او پنجاب د حالاتونه خبر پدل چه پرنګیانو په خلکو څومره
ظلم او زور را اخیستی دی. په تولو کښې مونږ د پر نا کراره وو هره ورځ به اوازه
شوه چه بیګاله به فوځ راځي او دکلی نه به چاپیریږی. د دی کونکوسې په اوربند
به زمونږ دکلی نړاو بنځې په لړزان شوې اویوه هلهګوله به جوړه شوه څوک به په
کوتو کښې ویښ ناست وو، څوک به دکلی نه تښتیدل څوک به په جګړو کښې را
جمع شول. زه پخپله هم دګرفتاری په وجه به پخپل کور او جګړه کښې کښیناستی
نه شوم په کلي کښې به ګرځیدم خلکوته به می د اډګیر نه ورکوله. یوه شپه د پره کور

ketabton.com - The Digital Library

اوازه وه چه نن نه فوځونه خامخا راځی چه یوسړی خبر کړم چه ملک سلطان محمد خان سره دسړو په سړک کښی مورچه نیولې ده اووایی چه دپوځنکی نه مونږ هسی هم نه خلاصیږو یوځلی مړک دی زه خو درسره مقابله کوم . زه په منډه ورغلم چه کورم ملک صاحب ولاړ دی کوچ یی اچولی دی نوکران یی مورچه کړی دی ، دی ورته شابسی وړکوي . ماپرې دلیرې نه اواز وکړو چه ملک صاحب څه کوې جواب یی راکړو چه نن درسره معلوموم ماتړې پوښتنه وکړه چه توپک درسره دي ووې چه پنځه توپکه ماتړی بیا پوښتنه وکړه چه څومره کارتوس درسره دي ده ویل چه شل پنځه ویشت دانی به وي ماورته ووې چه دا دومره کارتوس خو دهغو په یوتوپک کښی وی نوځرنګی په پنځو توپکو اوشلو کارتوسو دپوځنکی مقابله کوی ؟ ددې خبرې په اوریدو خویوه شېبه چپ شو بیا یی نوکرانو ته ووې چه ددوی سره نه کیږی زما اسپه زین کړئ ! په اس سور شو اوشېبه په شېبه ازادی علاقی ته لاړو دغه شان زمونږ دکلی د پرکسانو ځانونه په څنګ کړل .

زما کرفتاری :

زه میرې نه لاړم زمونږ زهیدا روو عبیدالله کاکا یی نوم وُ په بله شېبه می هغه دُځان سره کړو اوکچی کوپرته لاړو هلته مونږ پخوانی زمیندار اوسیدل دا دایخښی علاقه وه زمونږ دکلی یو مشر مرتضیٰ خان هم دلته اوسیده . هغه موولیده راسره شو . سپینخروته روان شو ، هری چند دنمر په غاړه دباندې پولیس تانه وه چه ورنږدی شو سپاهیانو را باندی اواز وکړو چه ودریږی تاسو څوک یئ ؟ مونږ سره بی لایسنسه وسله هم وه په ماویره راغله خو مرتضیٰ خان ورسره

ketabton.com - The Digital Library

بلد وو ورانده شو ورته یې وویل چه خپل یو دهغه د پښتنو کلوی په وجه یې مونږ
د تللو اجازه راکړه . مونږ چه د سپنخرو لاری ته برابر شو او مرتضی خان دوی
را نه بهر ته ستانه شول او مونږ سپنخرو ته لاړو . باباجی خبر شو ز مونږ لیدلو
راغی او زمونږ یې د پر قدر او عزت وکړو . شپه مو په سپنخرو کښی تیره کړه س
د افغانستان په نیت روان شو خلکو دا رایه راکړه چه ستاسو د پاره د پرانک
غر لاره سنه ده دسیند نه به په زانګو پوری وځی او د باجور په لاره به نیم
جلال اباد ته لاړشئ خو زه د زانګو نه وېرېږم ولې چه زما بدن د پر دروند وزه
سړه داوبه وه چه د زانګو پرې را باندی ونه شلیږی او په سیند کښی ونه لوېږ
په دې لاره زما د تللو اراده نه وه خو مجبور کړم او مونږ پرانک غر ته روان
شو چه په غره مو د ختلو شروع وکړه د سمی خلک د غره د منزل نه دي اوزه خو
نور و ملګرو نه زیات بی خونده وم چه څه لږ منزل مو وکړو نو ستری شوم مونږ ته
یو سړی د بوجولار هم سنو دلی وه دالار لږه اوبه وه وه خو اداره وه او په سیند
هم په کود رپوری وتل و نو ما ملګرو ته په دې لاری د تللو تجویز پیش کړو بیړه
راوکړځید و او بوجو ته روان شو ناوخته بوجو ته ورسیدو د اکرم خان نومی
ملک حجری ته لاړو اکرم خان د پر سنبه سړی و زمونږ یې د پر دا رمدارو وکړ
شپه مو په ارام تیره کړه سهار موچه چای څښلې په روانیدو کښی ووچه کو
بابامی راورسید راته یې وویل چه بچیه بل ملک ته مه ځه زه د پښتی کشنو
تا پسی راالیږلی یم هغه وایی چه ده بی له جلسی نه بل څه نه دی کړی او جلس
خو څه جرم نه دی . مونږ ورته هیڅ نه وایو . ما ورته وویل چه بابا مارشل ا

ketabton.com - The Digital Library

یو خو پرنګیان هسی په معمولی معامله کښې انصاف نه لری او بیا چه دهغوی
خلاف کاروشی او ما د شل لا هم وی نو دوی نه د انصاف څه تمه کیږی شی؟
نه یی په وعدو باور کول په کار دی لیکن بابامی د تللو اجازت راته کړو دهغه
پرنګی په ژبه باور وی پخپله یو ژبی سړی و دی د پرنګی په فریب او چلول کله
پوهیږه ما ته یی روپۍ چه نه ما سره چه پرنګی کوم لوظ کړی دی هغه به هیڅری مات
کړی زه یی مجبور کړم او بهر ته یی کلی ته راستون کړم. چه ما مند نارې ته راورسیدلم
یی دلته پریښودم او دی اتمانزو ته لاړ زما په زړه کښې وپړه وه او دا باور می
وچه کوندی پرنګیان به ما پریږدي نوزه به ټوله ورځ په مقبره کښې پټیدلم
ما مند نارې سره نزدی یوه لویه مقبره وه او د شپې به کورته راتللم. زه د پرنګیانو
څخه نه وم او نه هغوی زما نه بی خبره وو بابامی پخپله زما د راتګ نه خبر کړی.
یوه ورځ زه دغرمی پوډی له کورته راغلی وم په حجره کښې ناست وم چه تانه دار
د دیولوی کار د راغی او زه یی ونیولم. زما د نیولو خبر د بجلی په شان ټوله علاقه
کی خور شو خوک چه خبر پدل ما مند نارې ته به راتلل خپل خپلوان می مونږ کړه
جمع شوی وو زړا انګولا یی جوړه کړی وه د صورمی د پرحالت خراب و تانه دار
سړی و ما ته یی کورته د تللو اجازت راکړو صورمی بابا ته ښه پی کولې چه کله تادی نه
ی راستون کړی ولې به کرفتار پدلې ما می مورته د پړه تسلی ورکړه خو هغی په چغو
او ژړل. د ځینو کسانو د انظر په وه چه ته وتښته مونږ به د پولیس سره تر هغه
ښته پورې مقابله کوو تر څو چه ته د دوی له علاقی نه نه یی وتلی. لیکن دوی څه خبر وو
ما د شل لا ده او ما هم د خپل ځان د بچ کولو د پاره نور خلک په مصیبت کښې نه اچول

ketabton.com - The Digital Library

مورد را ترغاړه وته بنکل یې کړم اوراته یې وې بچیه په خدای می سپارلې
زه د مور نه زار خصت شوم بهر راته تانه دار منتظر و د خانمانی تانی ته یې بوتلم
هغه ځایه یې مردان ته بوتللم درسید وسره یې پولیس کپتان ته مخکښې کړم
سره یو تانه دار او بل کمیدان و د دواړه په وردی کښې وو او بوتان یې په پښو
خه وخت چه دوی زما سره پرنګی ته ورننوتل بوتان یې وایستل ما ته دوی په
کار د هر سپک بنکاړه شو د هغی نه پس یې زه جبل ته بوتلم چه زولنی یې راته
زما په پښو کښې تنکی وې ځکه چه زما بادی د هره مضبوته وه پنډی می غټې غ
وې. هر څومره زولنی چه یې راوړې زما په پښو کښې رانغلې اخر یې په زور د
جوړه زما په پښو کښې واچولې د هرې تنکی وې څرمن پوری کلکی ونښتې. لا
د روسته یې زه د جیلخانی نه راوایستم هتکړی یې هم راته د لګولې په مه
کښې کښېنولم دوه پرنګیان یو د پولیس افسر او یو ملکی افسر راسره شول د
نه یې پیښور ته روان کړم هغه وخت ما داخبره محسوسه کړه چه د مارشل لا
کښې چه حکومت څوک وغواړی نو هغه ته ځان ورکول په کار نه دی ځان سپ
غلطی ده زه پخپل راتک پښیمانه اوستومانه وم خو څه فایده ؟ چه بنار ته ورس
نبغ یې د پولیس کپتان بنکلی ته بوتللم د موټر نه یې کوز کړم او کښې یې نولم پولیس د
چا پیړو وولږ ساعت د روسته زمونږ د کلی یو هلک چه د تیلفون تار یې پرې کړی
دوه کاله قید وهغه یې د کپتان بنکلی ته د ننه کړو بهر ته یې راووېست او واپس
بوتللو بیایې زه بنکلی ته ننه ایستم چه کورم لس، دولس پرنګیان راغونډ شوی
زه یې هغوی ته مخکښې کړم د د مخکښې کیدو سره را باندی یو پرنګی سوال وکړ

ketabton.com - The Digital Library

تا د سرکار بر خلاف بغاوت کړی دی ما ورته وویې چه نه ما هیڅ بغاوت نه دی
کړی بل راته وویې چه ولې تا د سرکار بر خلاف جلسی کړي نه دي؟ ما ورته وویې چه
په جلسو کښی مونږ د بغاوت هیڅ قسم خبری نه دي کړي بلکه مونږ سرکار ته خواست کړی
دی چه د اقانون دې په مونږ نه جاری کیږي بل وویې چه ولی ته د سرکار بر خلاف په خلکو
کښی کوځبدلی نه یې؟ او خلک دې د سرکار بر خلاف اوچت کړي نه دي څه؟ ما ورته
وویې چه زه خو اکثر په خانانو کوځبدلی یم او خانان خو د سرکار خیر خواه دي. بل راته
وویې چه ولی تا خان باچا کړی نه دو؟ ما ویې نه ده وې ولې خلکو به در ته باچا نه وې
ما ورته وی چه کومو خلکو ما ته باچا وایه هغوی بی علمه او ناپوهه خلک دي هغوی غریبا-
نو د صدر اوباچا فرق نه شو کولی. زه د جلسی صدر وم د هغوی ډاکمان وچه
صدر به باچا وي. د دی نه پس زه یې بهر را وایستم. بهر راته پولیس تیار ولاړوو
راته چا پیره شول پیاده یې روان کړم د تنکو زولنو په وجه می پښی زخمی شوې وینی
پرې روانی وې په داسی حال کښی یې د چونې کوتوالی ته بوتلم او په حوالات کښی
یې بند ی کړم هلته می زیږب تانه دار ولیده چه دوه پری ما ته را نږدې کیدی نه شو
په دوه دوه به را نه تیریده. د ماسپه په مشن سکول کښی یوځای سبق ویلی و
او یوځای په بورډنګ کښی اوسیدلی وو او لکه د دوو نومو د پر تعلقات وو.

په سبا له یې زه بیا د پولیس دفتر ته بوتلم سید اکبر نومی یو اپریدی انسپکټر
و د دی کوتوالی انچارج و هغه راته وویې چه ستاسو پښتی ده پاسه څه ما ورته وویې
ز ما پښی ژوبلی دي زه کچری ته پیاده نه شم تللی، د راته وویې چه جلسی کولی شی
او پیاده تللی نه شی زه ستا د پاره د سورلۍ انتظام کولی نه شم ما ورته وویې چه راشه دا

ketabton.com - The Digital Library

زما پښې وکوره زه د پیاده تللویم؟ ده راته وویل چه زه دې پښې نه کورم پاتې نه
روانیږم چه څو. ما ورته ووې چه زه پیاده نه ځم اوکه ته می بیولی شی نو می څه چه زه
ورته کلک شوم نو انسپکټر راته نرم شو. دانګریزانو عجیبه حکومت او عجیبه نوکران
دي چه ما ورته نرمه وې ده راته کرمه وې او چه ما ورته کرمه ووې دی راته نرم شو
سپاهي ته یې اوازو کړو چه ورشه هلکه تانګه راوله په تانګه کښې یې کښینولم پښتنې
ته یې بوتللم یو ساعت بهر ناست وم هیڅ اته یې مخکښې نه کړم اوله هغه ځایه یې
جیلخانې ته بوتللم په جیل کښې یې یو بارک ته ورو ستم یو زور کمبل او یو زور توپۍ یې
راکړل یوه کډۍ خالی وه ما توپۍ په کډۍ واچولو، ما جیلخانه چیرې لیدلی نه
وه او د جیل نه د هرو هر بلدم زه څه چه ټول پښتانه د جیل نه وېرېدل، جیلخانه چه
چالیدلی نه وی ورته یو بلا بنکاري خو زمونږ د خدایي خدمتګارو تحریک په وخت
توری اوس څوک نه وېرېږی، زمونږ د قبایلو پښتانه اوس هم د جیل نه وېرزیات
وېرېږی ما سره چه بارک کښې نور قیدیان وو د هغوی جامه د هره سنه وه او
تعلیمیافته بنکارېدل خو په ما تیاره وه د ځان فکر راسره و. په هندوستان کښې
پرنګیانو د هر خلک پامنسی اوچار ماري کړی و. زما هم پخپله باره کښې داخیال
و شپه او ورځې به می لمونځونه او وظیفې کولې خدای ته به په سجده پروت وم
زاري به می کوله که عمري قید شم خو خیر دی چه پامنسی نه شم، خو ورځې چه تېری
شوې د جیلخانې د ملګرو سره بلد شوم پوښتنه می توپې وکړه معلومه شوه چه
تول د افغانستان خلک وو او پرنګیانو د جنګ له کبله بندیان کړی وو.

لس، دولس ورځې به تېرې وې چه یو سپاهي راغی راته یې وویل چه بهر ستا

ketabton.com - The Digital Library

یو دوسنت راغلی دی وایی که دده څه سوال وجواب وی چه زه یی کلی ته ورسوم زما خو اول په زړه کښی دا راغلل چه بابا ته سوال وجواب ورکړم چه فضلو لو هاردی کړه زما څه کاغذ ونه دي هغه واخلئ اوویی سپزئ حکمه چه هغه کاغذ ونه په ازادو قبایلو کښی د دودې کولو او یومرکز جوړولو په باره کښی وو که هغه حکومت ته په لاس ورشی کافی ثبوت دی خو دلږ فکر نه پس زړه ته دا راغله چه ددی سیاسی تاسره کوم تعلق او کومه همدردی ده چه ستاله غمه خوب نه ورځی په دې چل دوی ستا راز معلوموي. د چیلخانو ملا زمان اکثر د سی. آی. ډی مخبران وي او دسیاسی قیدیانو سره خو پر داسلوک کښږي د هغوی تجربه نه وي دوی ورته خوله پسته کړي راز تړي واخلی زما پر خطو نه یی په دی طریقه سی. آی. ډی له ورکړی دی. دا تمانزو هغه هلک چه د تیلفون د تار په پرېکولو دوه کاله قید شوی وو په چیلخانه کښی په لنګر کښی وو او په قیدیانو به یی دودی وېشله هغه نه ما پوښتنه وکړه چه ته یی زما د راوستلو په ورځ د څه د پاره د کپتان بنګلي ته راوستی وې هغه راته وویې چه په ماجبل والا او اوپولیس والا و د پروس کړې وو که تا نه پوښتنه وشی چه دا تار تا د چا په لمسه شلولی و نو ته ورته ووایه چه د عبدالغفار خان په لمسه نو دا دوه کاله قید به دې معاف شی نو حکمه یی زه هغه پرېنګیانو ته پېش کړم هغوی را نه پوښتنی کولې چه دا تار خو به تا د بل چا په ویناپرې کړی وی؟ ما ورته ووې چه نه صاحب دهیڅا په لمسه مې نه دی غوښ کړی اخریی راته بنکاره ووې چه کوره داکار به تا د عبدالغفار په ویناکړې وي ما وې نه داکار ما پخپله سلا کړی دی زه دروغ نه شم ویلی.

ketabton.com - The Digital Library

زما د بابا او نورو وکیلو الو گرفتاری:

زما د نیولو به شپارس ، اووه لس ورځې شوې وې لور مازیگر وچې یو ملاز
داغې راته یې وې چې دا تمانزو انته نهه شلې قیدیان یې راوستل زه لاپه دې فکر
کښې وم چې دا به څوک وي چې لویه دله یې زمونږ په بارک راننه اېستل چې کاته می بابا می
ؤ ، عطاء الله دادا ، شمروز دادا ، حیدرخان کاکا ، عباس خان ، فیض محمد خان
عبدالغفارخان برنی ، دشموزو مشر ملا صاحب ، برهان دادا ، لنډه داچې یوازی
زمونږ دکلی پکښې اووه نیم شلې تنه وو . زمونږ خو تول خاندان وو دا تمانزو تول
خانان وو اکثر لوی ملایان ، پیران او معززین وو درځرویو خوخانان چې زمونږ
خپلوان وو هغه وو . برهان خان ، قلندرخان ، دبابړې باچا صاحب اوځه کسان
پکښې دچارسدې وو داخلک یې دهغه قاضی شاکرالله په ډایرکې نیولی وو . بابا
می چې زه ولیدم د ډېرخوشحاله شو وې خندل اووې ویل چې دخدای شکر دی
چې تاسره یوځای شوم زما په باره کښې دا خبره خوره شوې وه چې پاڼسی شوی
دی ځکه می بابا په لید وخوشحاله شوزه هم خوشحاله شوم ځکه چې یوازی تنګ
شوی وم . دوی راته دخپلې گرفتاری قصه داسې بیان کړه چې ملایانو لا دسهار
بانګونه نه وو وېلې تیاره وه چې فوج زمونږ دکلی نه چاپیره شو او دمدرسې سره
په دې لوی میدان کښې یې توپې و درولې گوره سپایان پرې ناست وو چې څوک
به دکوره راووت هغه به یې ونیو او ډاک ته به یې راوست چې لږه رڼا شوه پولیس
په لاړو ، کوخو کښې خواره شول او خلک به یې له کورونو نه راویستل ودته به یې ویل چې
هرچا کره وسله وی هغه دی راوړي سرکار ته دې تسلیم کړي که چا تسلیم نه کړه

ketabton.com - The Digital Library

وسله ورکړه وخته چارمادی کښږي به خلکو دوښې نه وسلې راوړې په ډاګ
ښې یې انبار کړې او خلک یې هم راوستل په ډاګ کښې یې دتوپوخولوته مخامخ
ښښنول چه ډاګ دخلکو نه ډک شو او وسلې له کورونو نه راتولې شوې بنځې دکوتو
ته ختلې وې ژړا انګولا وه په تول کلي وهر اوماتم ووچه په دې کښې کوره کان
ړته وختل او دتوپوچرق چروق شو دتولو دایقین شوچه وژل کیږي و دقرآن
سوګندونو ویلو موشروع وکړه او هلته په کوتو بنځو وهرته زوروزکړوچه په دی
مت کښې دپښتې کمشنر او څوفوځي افسران داغلل اوزمونږ مخکښې ودریدل
راته یې وویل چه ای داتمانزو خلکو پوه شئ چه دسرکار دپرلوی لاس دی یو
س یې افغانستان کښې دی او بل دلته تاسوته دی. ماستاسوکلی دپرش
ره روپۍ جرم کړو اویوسل وپنځوس کسه می ستاسو دنیول پنځوس کسان په
ی کښې چه هغوی دسرکار برخلاف جلسې کړې دي اوسل کسان به ترهغه وخته
ري قید وی چه تاسو دیرش زره روپۍ جرمانه ادا کړی نه وي. بیا یې
ونږ دچا دسلې تانې ته راوستو اوله هغه ځایه یې په ټولټوکښې کښښولو
پل ته یې راوستو. بله ورځ می کاته چه محمد اکرام خان هم چه زمونږ په
سر ته یې مخبرې کولې لاس تړلی راوسته. ده سره پرتګیانو عجیبه
رقه وکړه نه ددین شو نه دسادین. اکرام خان مونږ سره په بادک
ځای و زما داخیال وچه پخپلو کړو به پښیمانه وي او لږ شرم به محسوسوی
هغه دومره کلک ستړګی وچه مونږ تړې په اوکښې ولاړ وو چاپوری به یې
مخبرې کولې چا سره به یې بحث کاوه اوچا سره به نښتی وجنګ به یې کاوه

ketabton.com - The Digital Library

ته بهر ی منکنځل کول ویل به ی چه خدای ویلی چه دوی به دی ویلی چه دوی به د مسلمان
خ قسم دوستان نه شی خو چه یوه ورځ ورته زوی لیکلی وو چه ورته زوی لیکلی وو چه زمونږ
نت مستر ویلی خانمانی ته په دوره راغلی و. ستا تصویر ته علی و. ستا تصویر ته چه په حجره
و دپر دپرکتل. په دې دومره خبره دده نه دپرنکیانو هغه ټوله ټوله ټول بلا
زوی ته یی ولیکل چه دالی ورکول په کار دی. داټول دغلامادی. داټول دغلامانه ذهنیت
په غلامی کښی د انسان نه انسانیت هیر شی او انسانی خوبی پکښی پا

زمونږ سره یو کابلی بندی وچه کله به ټوپونو درزهار شو او داسو درزهار شو او داسی به معلو
غانستان او د انګریز جنګ دی په جوش او جذبه کښی پاڅیدلی پښتو
ر شو لاس به ی د توری غوندی څنډه او په زوره زوره به ی او په زوره زوره به ی ویل چه
ر کش کو. زمونږ څومره کسان ی چه د جلسو کولو په تورنیولی وو د جلسو کولو په تورنیولی وو د حکومت
ر چه گوندی زمونږ د افغانستان سره څه راز بازدی او کوم اخبار از بازدی او کوم اخبار د نه چه
ستان نه راغلی دی هغه دوی په ملک کښی تقسیم کړی دی او د وی تقسیم کړی دی او د وی د افغا
ط او کتابت هم لری. حکومت لګیا و د دی تحقیق ی کولو بابامی راتحقیق ی کولو بابامی راته وویل
الله، خان د عمر زوی په چل ول زمانه د امعلومات اخیستل چه نلومات اخیستل چه زمونږ یا
ستان سره راز و بازشته یا د افغانستان اخبار ونه د ته راځی اخبار ونه د ته راځی. بابا
ه په ما باندې د پر زور نکولی وکه د غسی اخبار ونه تاسره وی یا اخبار ونه تاسره وی یا د ته مع
مانه ی راوړه چه زه ی ولولم. ده غونښتل چه د غه راز معلوم کړی او د غه راز معلوم کړی او پرنکی
ی وکړی او خپل مخ پری وکړي خو حقیقت دا وچه د افغانستان دا وچه د افغانستان س

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ هیڅ راز و بازنه وینږ هیڅ راز و بازنه و نه موخط وکتابت وه نه موهغه اخبارونه تف
عاشق میوه فروش چه کوم ق میوه فروش چه کوم اخبارونه راوړي وو په هغه کښې مایوهم نه وو
بابي جان ، اکبراو احمد اجان ، اکبراو احمد استاذ اخیستی وو . د بابي جان د اخبارونو
د اخلاص شوم مورمی راته قصه کوله چه بابي جان خو مونږ په لوی مصیب
خو خدای بچ کړو . خبره دای بچ کړو . خبره داسی وه چه بابي جان د عاشق میوه فر
اخیستی دی پخپل صندوق کښې بي اینبسی دي او صندوق بي مونږ
دی او دی د اکبر دوی سره او دی د اکبر دوی سره ازادی علاقی ته تبدیلی و مونږ ته بي
زما په صندوق کښې د افغانانه صندوق کښې د افغانستان اخبارونه دي . کله چه پولیس زمونږ
له راغلی دی د اصندوق قبلی دی د اصندوق قبلی خواته کوته کښې پروت وچه پولیس دې کوته
ماله هسې فکر راغی ورته می وسې فکر راغی ورته می وویل چه د اکوته خو زما د د اکثر زوی ده او هغه
کښې کپتان دی د دې کوته کپتان دی د دې کوتې تالاشی ولی اخلئ زما د دې زوی کوته
نو د خدای بنده و پولیسو د د ده ای بنده و پولیسو د دی کوتې تالاشی وا نه خیسته بلی کوتې ته و
چه مونږ د بابي جان ملا صندوق د بابي جان ملا صندوق پرانیسته د ا اخبارونه ورنه راووتل ک
بي دلته موندلی وای زمونږ ته موندلی وای زمونږ د جرم د اثبات دپاره کافی و بیا چا د اثبات
چه د اصندوق د بابي جان صندوق د بابي جان دی . په دی ورځو کښې په هندوستان کښې
شوی و و لی مونږ خپل قوم ته و و لی مونږ خپل قوم ته په جلسو کښې هروخت ویلی وو چه تشدد و
قوم هیڅ قسم تشدد و نه کړي هیڅ قسم تشدد و نه کړي .

په مونږ نور هیڅ ثبوت په مونږ نور هیڅ ثبوت نه و صرف جلسی موکړې وې او جلسی ح
جلسو کښې هم مونږ د اسی کار کښې هم مونږ د اسی کار یا خبره نه وه کړې چه د قانون په وړاندی

ketabton.com - The Digital Library

دوی دري میاشتی کوښښ وکړو خوځه دلیل په لاس ورنغی نو بیایی په مونږ کښی
کوښښ شروع کړو احمد استاذ یی دې ته تیار کړو چه ته سرکاری گواه شه مونږ
دسره دمعافولو وعده کوو. احمد استاذ پسی به جمعدار راغی دفتر ته به یی بوتلو مونږ
به شکمن شوتحقیق مو ورپسی شروع کړو معلومه شوه چه دا معامله ده. دفیض محمد
خان د پراشنا وهغه ته مو ووې چه خبره داسی ده ستا دوست دی ته یی پوه کړه چه
دا مناسب نه دی چه دی یوازی دځان بچ کولو د پاره قول ملګری اورته وغورځوی هغه
ورته د هرمنت اوزاری وکړه مونږ هم ورته منتونه وکړل خو هغه زړه غورځېدلی وې چه
کښی د هرتنګ شوی و زمونږ خبره یی ونه منله پولیس ددې نه بیانونه لا پخوا اخیستی وو
اوله هرلی وو دمارشل لا انچارج پخپله سرجارج روس کیپل و دی زمونږ چیف کمشنر هم و
دهغه پښتنوسره مینه وه اودلپښتنوخیر خواه، هغه وویل چه زه په دوی مقدمه نه چلوم
دمقدمی چلولو اجازت یی ورنکړو ځکه د هرو خت پکښی تیرشوی و او حالات بدل شوی
وو. یوخان راته قصه کوله چه مونږ جرګه ورغلی وو چه دا سپین ږیری سپین ږیری کسان
پرې ږدې وه هغه راته ووې چه ځی ستاسو هغه باچامی هم پرې ښودې اونورمی هم قول کسان
پرې ښودل.

د چپلخانی حالت:

دهغه وخت چپلخانی د هری سختی وې او خلک به له قیده د هرزیات و پرې بدل
خوراک یی د خوراک په شان نه و، جامی یی د جامو په څیر نه وې او ژوندی د انسان
غوندی نه و، د قیدی نه د سپی ژوند بهتر وو، هیڅ بی هیڅه وهل، تکول، شړل
وو، او د قیدی دومره قدرت نه وو چه پوښتنه یی کړی وی چه دا په څه؟ د ډنګر وکا

ketabton.com - The Digital Library

ي کول چکی ډپری اوږه کول (مچن پری کړ خوی) او ارت پری کړ خول. ده هر چور پ
ز سیاسی قیدیان وو مونږ له بهر یی چه کوم ساک را کولو هغه ته بهر یی سور ساک ویلو. چیل کښی د غه ق
ورځ می جمعدار صاحب ته په تو قو کښی وویل چه جمعدار صاحب دا خو پر ښه ساک ک مونږ نګ صم ح
دی تخم به راله پیدا نه کړي چه زه رهاشم خان ته یی بیا کرم هغه راته وویل لیدے۔ پا ئیر
ساک په ښه والی کښی څه شک نشته تاسو یی لا د پوره خونده خبر شوی نه یی دا ده ملنګ نه ګډ
دجیلخانی غوا یانو ته واچوي چه دهغوی نه پاتی شی بیایی تاسو له درکوی او چیلګ چیلګ ده
ک په پیښور غوندی سر سبزه علاقه کښی نه پیدا کیږی. داد پره اسماعیل خان جبهه ګلی ذ ائقه
ی هلته هر څنګلی بوټی له ساک وایی په کومو سبو کښی به چه دا پخیدل که هغه چا
وای سره د ډیری لوږی به یی هم دا ساک نه وخورلی د دودی دا حال و چه چیرته خرابه د
به هم نه خوړه. د دانو پاکول خو پر یږده کوم قیدی چه چکی اوږه کوي هغه وږی ده حلق نه خک
غلي صیلاه کولو په وخت کښی او مه اوږه خوري او د وزن پوره کولو د پاره یکښی نه ګډ دو
اندازه خاوره ګډوی چه څومره اوږه ده خورلی وي. بله دا چه جیل والا پوره ثوږ ته به بها
نه ورکوی نود دودی د تول برابر ساتلو د پاره دودی ښه نه ګڼی. مونږ ه
ی د جیل دودی خوړه بیا راته دخپلی دودی اجازت وشو خو دودی به مونږ ه
ازه کښی خوړه په بارک کښی اجازت نه و ځکه چه په دروازه کښی یی رانه پیسی ے شوه
ی شوی. جیل والا و مونږ ته دا لویه بی شرمی جوړه کړي وه چه څه وخت به مونږ قیدیان به
ه کښی دودی د خوړه چه جیل ته به یی را د ننه کولو تالاشی به یی اخیستله ګډ ه
هم صرف زمونږ د سپکولو د پاره او په دی طریقه به یی رانه رشوت اخیستو
ا د وغه امیر چند و هغه بلهی خورنه و ډپتی دا د وغه ګنګا رام و هغه بلهی خورو

ketabton.com - The Digital Library

او مونږ ده ته په حواله وو . زه پخپله د بلې وړکولو خلاف وم او زما نور ملګري ي
نه وو خصوصاً حاجي محمد اکرم خان او هغه کسان چې هغوی به پان ، نسوار
ګزاري کول . اخر کښې د حاجي محمد اکرم خان او جبل والا و په کشمکش زمونږ د
بنده شوه کشمکش یوازې هغه وکړو او دوه دې په یکښې د تولو بنده شوه . مو
په هفته کښې یو ځل د ملاقات کولو اجازه وه ملاقات به هم عجیبه وو اولو
به وه هر څومره ملاقاتیان ، قیدیان چې به وو راتول به یې کړو ، دروازې ته
راوستلو دروازې نه به یې لږ شاته ګت په ګت و دروله ، زمونږ ملاقات له
څوک راغلی و و هغه به یې د دروازې نه بهر لږ بهر ته و درول یو بل سره به مو په چغ
کولی خکه چې وړوبنډ اوږد ل کیده مونږ له به هغوی د با هر حال راوو ، ویل
چې په خلکو د هر ظلم اوزیاتی دې خلک تنګ شوي دي تاسو په جبل کښې باچا یا
د اجبل ژوند د بهر له ژوند نه د هر غوره دی د جرمانې نه کوندې او یتیما
دي خو عمر خان او پولیس یو شوی دی ، هیڅوک یې په حیا کښې پرې نه
دوی د کوندو او یتیما نو نه جرمانې اخیستلې دالا څه کوې چې نمبر دار انو
ځله د خلکو نه د جرمانې پیسې وصول کړې او چې څوک لږ څه وایي پولیس
وی د خلکو په کور ونو ور و خیږ ی وهي یې ، تکوی او شرموي یې ، نو خلک د
هر څو ځله چې تری جرمانه غواړی ورکوی یې . چې څه وخت د د هر شوزر و
یو لک جرمانه وصول شوه نو هغه سل کسان یې پرې بنبودل نور مونږ پاتې
یې هم چار سل ې ته بوتللو . د چار سلو د تللونه مونږ خبر نه وو . جبل و
خپله دوه د بنده کړې وه او هماغه د جبل سور سات او د جوار و تر څه دوه

ketabton.com - The Digital Library

ولہ دچا زړہ تہ کیږہ اوکہ نہ کیږہ . کہ چا خورہ اوکہ نہ خورہ ، چہ پہ دی کښی خبر
ئی چہ لاټ صاحب حکم کړی دی چہ داخلک می دھغوی دباچا سرہ تول پرښنودل
ښی ، دپرخوشالہ شو . بلہ ورځ حکم راغی چہ تیار شئ ستاسو چارسدی تہ چالان
ک) دی . مونږ پی دوہ پہ یو ځنځیر و تړلو او یو سپاھی تہ بہ پی حوالہ کړو د ځنځیر یو
ں بہ د پولیس سپاھی سرہ و پہ تم تمونو کښی پی کښینولو سپاھی مخکښی او مونږ
و روستہ ناست وو چارسدی تہ پی بوتللو ھلتہ پی پہ حوالات کښی واچولو . پہ دی
ل کښی مانہ دتولونہ زیات تکلیف زما دپښو و . ولی چہ د تنکو بېړیو پہ وجہ می
ی زخمی شوی وی جامی بدلول راتہ تکلیف و لمبل راتہ تکلیف و کړ خپدل
پہ تکلیف و ملاستہ می پہ تکلیف وہ ، پہ دوہ اوړہ بدل دا وړہ بدل او نمونځ
ل راتہ پہ تکلیف و پہ کړمی کښی بہ کړمی شوی او پہ یخنی کښی بہ یخی شوی سرہ
ی دومرہ تکلیفونو پی زما دپښونہ دا بېړی وہ نہ ایستلی ، زمونږ ډاکټر یو انګریز
او ښہ سړی و خو معلومیدہ داچہ دحکومت نہ مجبور و حکم پی زما دپښونہ
بېړیو ایستلو جرئت نہ کولو . بی لہ مانہ ، چہ د « دولت اکټ » پہ ایجی ټیشن
رکت ، کښی خومرہ کسان بندیان وو ھغوی تہ پی بېړی نہ وی لګولی اولکہ
نور و سیاسی قیدیانو سرہ کوم سلوک کیږی و مونږ سرہ پی ھغہ نہ کولو بلکہ د
لاقی مجرمانو ھسی پی سلوک راسرہ کولو .

کوم کسان چہ پی زما سرہ نیولی وو د ړی نیمی میاشتی پس پی دھنا
ل یوازی زہ پی پری نہ ښنودم . بابامی زما پہ پاتی کیږی و د پرخپہ و زمانہ پی
ی اکیدل نہ غوښتل خو مجبور و د بل واک و . دجدایی پہ وخت کښی راتر غاړہ

ketabton.com - The Digital Library

شو او په ستر کو کښې يې او ښکې راغلې مور می چه خبره شوه د پره خپه شوی
خو دې خپکان او مخکښې خپکان کښې د پر فرق و مخکښې خو ته پاتې سی او ځ
و پره وه او د اځل خو که قید وم خو د خلاصېد و امید می هم و. دو دی به
مور ته الېږله. ما سره به دا دو دی د سپاهیانو او حوالاتیانو هم کېده خو ته
شوم چه دا دو دی په بلو و راته د سپېږی اول خو می جېل والا و او پولیس والا
وویل چه ما خو څه ډاکه کړې نه ده زه خو سیاسی قیدی یم د قام او ملک په خ
کښې بندی شوی یم ما ته د دې دو دی د سرکاری طور اجازت دی پېښور چ
کښې يې راکوله تاسو ته په کار دی زما دو دی د ما ته بې قیده او شرطه پرېږد
قام، وطن او سیاست څه کولو اخر زه مجبور شوم او مورته می جواب ورکړ
له دو دی د مه راالېږه ځکه چه په بلو و رکولو د دو دی خوراک ما ته کناه د
صغی زما خبره و منله او دو دی يې بنده کړه ما به هماغه د جېلخانې دو دی
څو د ځی پس يې پېښور جېلخانې ته بدل کړم د تللو په وخت کښې ما سره په چ
کښې نور اخلاقی قیدیان هم وو چالان خو پېښور ته په خپلو پښو ځی ما پولیس
وویل که چېرې ستاسو خو ښه وي په تمتمو نو کښې به لاړ شو ستاسو او د د
قیدیانو کرایه به هم زه ورکړم صغوی و نه منله دوی د کرایې د پاسه نغد ر
هم غوښته ما وې ښه ده پخپلو پښو ځو. زما خپلوانو او دوستانو د پره راته
چه ولې پیاده ځی د اخلک به څه وایی؟ مونږ د خلکو د پېغورونو له کبله د پره غ
کار و نه کوو. ما ورته وویل چه زه د خلکو خبرو ته نه ګورم کار ته ګورم که کار د
وی خلک چه هر څه وایی زه به يې کوم او که کار غلط وي نو که خلک هر څه وایی

ketabton.com - The Digital Library

نه کوم . لنډه دا چه په ډېر و خوارو می رضا کړل او رخصت می کړل چه د سپاهیانو باور د اغی چه زه پیاده تللو ته تیار یم پخپله خبره پښه پمان وو خو بیا کله کیده . مور خوینديې او خپلوانی چه زما د تللو نه خبرې نشوې وې قاضی خپلو ته راغلې وی او د سک په غاړه په یو کور کښی زما د لیدلو د پاره ناستی وې . د لیدلو ، کتلو په دوران کښی زه پوه شوم چه د وی پولیس والا و ته بلاې ورکړی دي . که زه مخکښی خبر وای ما به د وی لیدلو نه انکار کړی وای . د میان گوجر و لاړه لنډه وه په دې روان شو چه اګړې ته ورسېدو د میر قادر خان چه ورو سته بیا خلکو نواب صاحب بللو او د هغه بلاد د اغلل او مونږ یې خپلې حجرې ته بوتللو د وی د انتظام یې راله وکړو ما د پرانکار وکړو خو هغوی پرې نه ښودم او مونږ تولو ته یې ښه د وی راکړه بیایې رخصت کړو . کوز ما زګیر پښور ته ورسېدو د چارسدې ته پښور اته لس میله دی د اتو له لاړه مونږ پخپلو پښو ووهله . سعد الله د وی په دی ورځو کښی په ښار کښی سبق ویلو زمونږ نه خبر شوې وو مخې له راغلی وو او مالګه یې د وی راوړې وه شاهی باغ سره مو د وی وخوړه وخت ناوخته وجیلخانی په داسی وخت کښی قیدیان نه اخلی زه یې کوتوالی ته بوتلم او یو پرګنده ځای کښی می شپه تېره کړه سبا له یې جیل ته بوتلم او ورداخل یې کړم جیل والا و زه د نورو قیدیانو سره په یو بارک کښی بند کړم د وی د بې هم د جیلخانی راکوله په دې ورځو کښی انسن صاحب د پټی کمشنر د زما د بابا سره ښه بلد و بابامی ورته ورغی او ورته یې وویل نو زما د خپل خوراک او چښاک اجازه یې راکړه چه د خپلی د وی د اجازه یې راکړه زه یې د وی بارک نه د جیلخانی د دروازی د خولی سره هغه پخوانی حوالات ته بدل کړم ایکی یوازی یې

ketabton.com - The Digital Library

په یو بارک کښې ښکلو کورم ځانله وم خو دودۍ مې خپله خوړه دودۍ به یې د حوالات
د دروازې خولې ته راوړه کښې ښوده مانه به یې اواز وکړو زه به راغلم او هماغلته
به مې خوړه زه په بارک څه چه په دې ټول حوالات کښې یوازې وم خو دودۍ به یې
هلته نه راپرې ښوده . په دې وړځو کښې دلوند خوږ ریدی خان هم قید و بروس
صاحب قید کړی و . دې یو پرنګی وچه د خانانو او پولیس برخلاف واو د دوی په
ایمان د پرسنه پوهیده . د جبلخانې داروغه هم د بلې ډیرې خوارو خانانو تاکود بلې
خوږ نه ډ رشوت ورکوونکو پسې به ګرځیدو او په کار به یې لګولو . د ریدی خان هم
حال بد و د حوالات په خټو یې لګولی و ټول به په خټو لړلی و د خوراک حال یې هم
ښه نه و . وړځ یې د پره بده وه تر څو چه زه هلته وم ما د خپلې دودۍ نه په پرده
پرده څه برخه ورکوله . شپږ میاشتې پس زه د د پرش زر روپو په ضمانت ره
کړی شوم .

د قید نه خلاصیدل :

چه کلی ته راغلم خلک زما لیدو او په خیر راغلی ته راتلل او په د پره مې
محبت به راسره یو ځای کیدل . د ولټ اکټ ایجی ټیشن د خلکو نه د پره ټ
واخیسته او د پرځانی او مالی نقصانونه یې خلکو ته ور وارول خو د مر
وشوچه په خلکو کښې یې څه احساس راپیدا کړو په پښتنو کښې د سیاسی
شعور آغاز وشو زه چه د کلی د حالاتو نه خبر شوم زه په جبلخانه کښې دو
نه وم ر بړول شوی څو مره چه زمونږ د کلی خلک ر بړول شوي وو . مو
راته قصه کوله چه ته ونیول شوې رنا وړځ را باندې تیاره شوه په ځان نه پو

ketabton.com - The Digital Library

چا راته وویې چې هر څه خدای کوی هغه کښې ښه وی او ورپسې پولیسی کپتان صاحب سره څه کوی هغه کښې کور کښې نغدی روپۍ نه وی کالی (زیورات) وغیره وه ستا کالي وو، د ډاکټر صاحب کالی وو، زما کالي وو، دا ټول می راغونډ کړل خدمتګاره می دځان سره واخیسته، چا رسیدې له د پولیس کپتان صاحب کورته لاړمه او پخپل لاس می هغه ټول کالی ودکړه ما زړه د پرتینګلو خونه تینګیدل وژړل می. پولیسی کپتان ښه سړی و ما له یې د پره تسلی راکړه راته یې وویل چې موږ خپه کښې مه زړی به دې خدای راخلاص کړی.

د دوهم واده تیاری او بیا کرفتاری:

ما له مور او پلار هماغه د پخوانی ټبر په کلی او هماغه خاندان کښې کوژده کړې وه اوله ښځه می د مشر خان خور زړه وه او دایی لور وه مور او پلار می دواده په بند و بست کښې وو دواده نښته یې ایښې وه. زما او عباس خان په ذمه جوړه اخیستل وو عباس خان زما د ورکوتوالي دوست او زما زړه ته د پر نژدې وُ. مونږ اول نوښار ته لاړو هلته زمونږ د کلي هلکانو تعلیم کولو او بابو سلطان محمد سره مو ولیدو. بابو سلطان محمد یو پنجابی و د پر ښه سړی داو د پر قوم پرست و زما د پر اشنا و. زما د هغه اشنایی په دې وه چې هغه هم د پښتنو بچولې په د پره مینه تعلیم ورکولو. زه هم د دې عقیدې سړی وم چې د پښتنو بچي تعلیمیافته شي د پر نګیانو نوکران نه. استعفایی ورکړی وه او په نوښار کښې یې یوه یتیم خانه او یو سکول جوړ کړی و. زه او بابو صاحب ناست وو د خبرې مو کولې یو سړی راغې مونږ سره نژدې په لمانځه ودریدو ما سره څه شک شو بابو صاحب ته می وویل چې دا سړی

ketabton.com - The Digital Library

څوک دی په ده خو زما شک پیدا شو هغه د پر خوش اعتقاده سړی وویل یې داخو د پر ښه سړی دی لمونځونه کوی زمونږ خپل سړی دی ماورته وویل چه هلته خو دوه کمرې خالی پرتی دي . دی دالمونځ هلته ولې نه کوی چه دلته مونږ ته نژدی والا ده دی بیازه په جپلخانه کښې وم چه خبر شوم چه بابو صاحب گرفتار شو هغه سړی د سی . آی . ډي انسپکټر و ده پسی د پنجاب نه راليږل شوی و . د حکومت په بابو صاحب داشک وچه دی لوتونه جوړ وی . چه ددی تحقیق یې وکړو بابو صاحب یې سره د سانګی گرفتار کړو .

مونږ د هغه ځایه پیښور ته لاړو جوړه مو واخیسته کلی ته راروان شو چه سر د ریاب ته راورسیدو اوله پله نه پوري وتو چه تم تم ته ختلو د پولیس تانږه دار مو د سپاهیانو سره ولیده چه په تم تم کښې ناست او د پله خواته راروان دی . چه مونږ ورنه تیر شو دوی هم راپسی راوګرځیدل مونږ مخکښې دوی راپسی دي په دې مونږ شکمن شو چه څه چل خودی چه تانې ته راورسیدو مونږ ته یې اشاره وکړه مونږ و درید و تانه د سړک په غاړه وه مونږ یې تانې ته بوتللو هلته نو د افسران زمونږ په انتظار کښې ناست وو چه مونږ یې ولیدو پخپلو کښې پټ شو اوڅه پس پسی یې سره وکړو بیا مونږ ته راغلل راته یې وویل چه تاسو پسی د پوره ته نه حکم راغلی دی مونږ تاسو بیرته ښار ته بیایو . مونږ ورته ووې چه د څه حکم دی مونږ خو پوه کړی هغوی جواب راکړو چه مونږ هم خبر نه یو . مونږ سره چه کوم سامان وو هغه مو هغوی ته حواله کړو او مونږ د پولیس سره واپس ښار ته روان شو ما بنام تیاره ښار ته ورسیدو نیغ یې د شارټ صاحب بنګلی ته بوتلو .

[illegible] د [illegible] د [illegible] [illegible] [illegible]

ketabton.com - The Digital Library

دی د پیښور د ضلعی د سی. آی. ډی لوی کپتان و هغه یې مشن کالج ته مخامخ
وه مونږ یې په سړک و درولو وو د پوما میاشت وه د پرسار ه وو ما خوستن شو
په والا ره نور ستړی شو نه زمونږ د پاره د ناستی څه انتظام و اونه د پولیس د پاره.
مونږ پولیسانو نه د پرو وې مونږ به ترکومی پورې په دې یخنی کښې په سړک د لته
والا ره یولاړ شی څه تلوار پرې وکړی چه زر پیش شو. د پولیس افسرانو کښې د اجرئت
چې ر ته و هغوی مونږ ته بهادران وو پرنګی ته یې ایمان نه و. د مسلمانانو لوی افسر
په دومره د خدای نه نه وېرېده څومره چه به د پرنګی نه وېرېده. د خدای د دومره تابعدار
و وفادار نه وخومره چه د پرنګی و. مونږ دا خبرې کولې چه د بنګلی نه یو پولیس افسر
راووت او د دې سره ویسپد و بیایی زه او عباس خان یو د بله بېل کړو د جدا کېدلو
په وخت کښې ماته عباس خان وویې چه څه به وایو. ما وې چه ر ښتیا ر ښتیا به وایو
معلومیږه چه د غه پولیس افسر د احکم راوړی وچه ما او عباس خان بېل کړي هغه
د مشن کالج طرف ته روان کړو او زه یې د خواستیشن ته چه کوم سړک تللی
هغه ته راوستلم. زه په ولاړه د پرستړی شوی وم یخنی می هم کېده. یو پل و د
هغه د پاسه کښېناستم د عباس خان نه خبر نه شوم خو زه یې ما سخوتن تر شارټ
صاحب ته مخکښې کړم. شارټ صاحب په یوه کوټه کښې د انګلیټی خوا ته ناست وو
د انګلیټی کښې بنې د ډې پرتې وې کوټه سنه تو ده وه. زما د یخنی نه ژامې کړزیدلې
هم تو د شوې طبیعت می سنه شو انګلیټی سره یو ځای کوسی وه شارټ صاحب را ته اشاره
وکړه په هغه کوسی کښېناستم. شارټ د پرقادر جن سره د پوښتنې یې را ته وکړې
چې ما ورته چه څه ر ښتیا او حقیقت وبیان کړل. ما چه څه وخت خبرې ته وکړ کړې

ketabton.com - The Digital Library

نو ده راته وویې چه ورو ورو وایه بیامی چه رورو خبری کولی هغه راته ویل په زوره
وایه ماورته وویې چه ورو وایم نو والی په زوره وایه . چه په زوره وایم نو ته والی چه
ورو ورو وایه ، ته راته یوه طریقه وښیه چه زه هغسی ووایم . زما په خبره خو قرار ده
ودغی خوسړی چپ شو . چه بیان می ختم شو دکوتهی نه راووتم پولیس راته منتظر والاړ و
زه بیا هغه زور اشنا زور ځای دصاحب کوتهوالی ته بوتللم په حوالات یی وردننه کړ
یو خوزړی دسپنږ و دکې شړی پرتې وې هغه می واغوستی او دسیمتو په یخ فرش
څملاستم په بله شپه سید اکبر خان زاړه اشناد دپتهی کشنر بنکلی ته بوتلم هغ
ته یی وراندې کړم ، دپتهی کمشنر انسن صاحب و دهرښه سړی و . ماورته وخیل
بې ګناهی خبره وکړه هغه دپره تسلی راکړه او سید اکبر خان ته یی وویې چه دا
سنه سلوک کوئ اوسنه دوودی ورکوئ دصاحب حکم وچه بهرته راغلو هغه دسپ
شړی په یی راته بدلې کړې او دوودی په یی هم راته سنه شروع کړه . اته نهه شپې زه
دې حوالات کښې بندی وم چه یوه ورځ پولیس راغی اوزه یی دپولیس لوی افس
وردوستم ، شادت صاحب ته یی بیا مخکښې کولم . دهغه د دفتر سړه یو ورو کی غو
خای و زه یی هلته کښې نه پوهنولم زه خپل فکر کښې ډوب تللی وم چه یو سړی می تر نظره ش
چه کوږ ندی راغی او د دفتر چک یی وچت کړو په منډه ورننووت ماخو سنه ورنه لږ
ولی شک می پرې راغی چه قاضی شاکرالله و . اردلي نه می پوښتنه وکړه چه دا سړ
خوک و ؟ هغه راته وویل چه زه یی نه پیژنم دوی که خوک پیژنی هم په اسانی یی نه ښ
ماورته وویې چه ولی قاضی شاکرالله نه و ؟ ده راته وویل چه ؤ . ما نور تول فکرونه پر
بس د دفتر دروازی ته می ستر کی ونیولې چه قاضی صاحب به کله راوځی چه ورته

ketabton.com - The Digital Library

سلام علیک وکړم چې بله ورځ بیا منکر نه شی. شارټ د صوبې د مخبرانو لوی مشر او د تولو مخبرانو تعلق ده سره وُ. زه په دې وپرېدم هسې نه چې په بله لار دا نه لار نه شی ځکه چې دوي هم احتیاط کوي په یوه لار چې لار شی بیا په هغې نه راځی. خدای ته زاړی کوم چې خدایه قاضی صاحب په همدې لاره واپس راولې چې سترګی موسره مخامخ شی ده خو عوام پرېږده چې ملایان هم دوکه کول ماوې چې حقیقت یې خلکو ته ښکاره کړم. قاضی صاحب د یو ساعت و دوسته راووت چې ما له نږدې راغی زه ور پاڅېدم سلام می ور واچاوه چې زه یې ولیدم رنګ یې تک زېړ شو او ورته می وویل چې قاضی صاحب ته خو مسلمان شوی وې دا بیا کله کافر شوې سترګی یې ښکته کړې هیڅ یې ونه ویل چابک دا نه لار.

رهایی او دوهم واده:

لږ ساعت و دوسته زه پولیس د مخبرانو کشر کپتان ته چې د جهانګیرۍ کلي و مخکښې کړم هغه راته وویې چې ته ازادیې. ما ورته وویې چې زه تاسو نیولی په څه وم او اوس می پرېږدئ ولې؟ هغه راته وویل چې مونږ نوکران یو، مونږ څه ویلی نه شو زمونږ واکدار دننه ناست دی ته دا پوښتنه دهغه نه کولی شې په دې وخت کښې د پرنګیانو د پردعب داب و او یا د شارټ صاحب چې قهر جن هم و. چا ورته خبره نه شوه کولی خو چې څوک په اخلاقی جرم کښې نه بلکه په سیاسی جرم کښې حبلخانه وو یښې د پرې شی. زه نېغ شارټ صاحب ته ورغلم هغه ماته وې چې څه والی ماوې چې دا زه دې په څه نیولی وم او اوس می ولې پرېږدی؟ هغه راته وویل چې په نوښار کښې چا بم غورځولی و زمونږ د اشک و چې دا کار تاکړی دی خو تحقیق

ketabton.com - The Digital Library

په نتیجه کښې معلومه شوه چه ته بې ګناه یې نو خکه مو اوس پریښوی. نو ما ورته وویې چه
دا تحقیق خو زما د نیولو نه مخکښې هم کېدی شو زه خو د دې ملک سړی وم که مجرم
وای نو زما نیول خو څه ګران کار نه و ته ګوره دالس دولس ورځې موزه وکړولم زه
انسان یم. حیثیت لرم. هر څه موراته پایمال کړل. ده راته وویل چه تاسو څه
حیثیت لرئ دا زمونږ خوښه ده که مونیسو، که موپریږ دو ما وې ښه چه داسی
ده. نو د خدای پامان. زه تړې راووتم ورورسته یې راپسې د هرې چغې وډهلی
خوزه ورونه کړ خېدم. له هغه ځایه پیاده ښار ته راغلم. زما د خلاصیدو نه څوک
نه وخبر. د چینې حکیم صاحب دکان ته ورغلم چه ګورم قاضی شاکرالله کرم تقریر
شروع کړی دی چه خدای داسی ویلی او رسول الله (ص) داسی فرمایلی چه زه
یې ولیدم سپک پاڅېده او هغه ځای یې پریښوده. زه له هغه ځایه کلی ته راغلم
د عباس خان پوښتنه می چه وکړه هغه زما نه مخکښې ډهاشوی و او کلی ته تللی و.
زه دامنم چه بدیشی حکومتونه بغیر تشدد او د خلکو د هړولو نه چلیدی نه شی
خو دا خیزونه په حاکم او محکوم کښې نفرت هم پیدا کوی. که په دغه وخت کښې پرنګی
د زور او ظلم په ځای مونږ سره نرمی کړی وای د دوی په ضد به دومره تحریکونه نه
شروع کېدل او نه به د هغوی رعب او داب دومره زړکم او ختم شوی وای ځکه چه
هغوی به د خپل رعب د ساتلو د پاره په پښتنو څومره ظلم کولو هما غومره به د خلکو د مقاومت
په وجه د دوی رعب او داب ته نقصان رسېدو.

لکه چه ما وړاندی ذکر کړی دی زما لومړنی تبر د غنی اوول دوی مور په
وباکښې مړ شوې وه په دې وړځو کښې زما دابل واده تیار و. په ۱۹۱۹ع کال کښې

ketabton.com - The Digital Library

می واده وشو. دلسبتنو و دوته له رواجونو ډک وو ما دهغوا اصلاح غوښتله
نو ځکه می دغان نه شروع وکړه او دشریعت مطابق می اول ډولی راوړه
په سبا له می ولیمه وکړه اویو وخت می شپه ډوډی دکلی خلکو، دوستانو او
خپلوانو ته ورکړه. خلکو راته دتندرۍ په دود روپۍ را اچولې خو ما وته منلې
که څه هم په ډیرو زمونږ پوري دي. په ډوډی دکښی مودرسم و رواج دصلاح
کولو په باره کښی تبادل خیال دخلکو سره وکړو. په هغه وخت کښی دا دود وچه
په واده کښی به تولو کسبګروته واده ته راغلو میلمنو پیسی ورکولې چا به آئینه
ښوده چا به سپیلنی لوګی کولو، چا به ډول واهه چا به ګلونه راوړی وو، چا به
رباب کښی چادبیته ویله، په میلمنو به یولوټ مارۍ که دچا زړه به وو اوکه به
نه وو خو دخپله شرمه به یې داحساب کسبګروته ادا کولو. زما په واده کښی د اول
ځل دپاره داکار ونه مابند کړل اوکسبګروته می دا وویل چه تاسو به میلمنوله
تکلیف نه ورکوئ ستاسو دتولو حق به زه ورکوم ولی چه تاسو زما کسبګر یئ

دغه شان دمې به ګډه بدې میلمنو به که دچا زړه و
اوکه نه و پیسی ورکولې.

سازیان به وو.

جنجونه به وو

تولیکی اوغربینونه

به خلاصیدل

لنډه داچه

ketabton.com - The Digital Library

د پرفضول خرڅونه به وو . زما په واده کښې دا ټول ما بند کړل او دا می د دی دپاره وکړل چه دقام او ملک د پاره د پرنقص دی او داخلک تړی تنګ و خوچاکی ددې د پرښودو اخلاقی جرئت نه و. ما د دی شیانو د مخنیوی ابتدا دخپل واده نه وکړه او خلکو ته می هم وویل چه تاسو هم دا بی ځایه رواجونه پریږدئ .

ketabton.com - The Digital Library

خلافت تحریک او هجرت

د خلافت کمیټی جلسه په دهلی کښی

هجرت مونږه په کابل کښی

باجوړته واپسی دیر کښی اودخالونو

ملډ سله

ketabton.com - The Digital Library

په دې وخت کښې د ترکانو په تول وطن د اتحاد یا نو قبضه وه ، مصطفی کمال
د هغه ملګرو د دوی بر خلاف جنګ شروع کړی و . په هندوستان کښې د خلا
د پاره مسلمانانو نیولوی ایجی تیشن (تحریک) شروع کړی و ځای په ځای یې کمیټ
جوړې کړې وې . جلسې او جلوسونه به کیدل ، د هندوستان مسلمانان ډیر
خلک وو . په جنګ کښې د ټولو نه زیات د پرنګیانو امداد دوی کړی و . د دوی
مشرانو ورله برتی ورکړې وې ، ملایانو ، زبرکانو او مذهبی پیشوایانو د پرنګ
په طرفداری او د ترکو بر خلاف فتوې ورکړې وې . خلافت د دوی تباه کړی
که د دوی دافکر مخکښې کړی وای د هره فایده به یې رسولی وه ، خو نشت نه دا
سنه و .

د هلی کښې د خلافت کمیټی جلسه :

د ۱۹۲۰ع کال په نیمائی د خلافت کمیټی له طرفه په د هلی کښې د یوی لویې
اعلان وشو او د سره د دی خبری اعلان هم وشو چه هغه خلک به په دی جلسه
شریکیږي چه کفن به یې په سر تړلی وي . زه هم په دی جلسه کښې شریک ش
د هره لویه جلسه وه د هندوستان د هری برخی مسلمانان ورله راغلی وو . ع
هندی یو جذباتی نوجوان هلک و هغه په جلسه کښې د هجرت کولو تجویز ورا

غالباً د القضاة آفندی د ۲ (عزیز هندی)

ketabton.com - The Digital Library

ول غونښتل دا کنړ ومشرانو دا رایه نه وه . هغوی د پرېږده کړو چه اوس د دی تجویز
ـ ورانده ی کېږد وموقع نه ده خو هغه منع نه شوا وخپل تجویزي ورانده ی کړو . مسلمانان
ـو یو جذباتی قام دی . دې ته یې ونه کتل چه د دې نتیجه به څه وي د ورانده ی کېږد
ـه یې تجویز پاس کړو . د هجرت خبر چه په ملک کښی خور شو ، پېښور ته ورورو
ـ ی وړی قافلی راروانی شوې په پېښور کښی د دوی د امداد او ارام د پاره د
ـجرت کمیټی جوړه شوه ، دا قافلی چه به له هند وستانه راتللې په ستیشنونو به یې خلکو
ـ ټاوده استقبالونه کول او په پېښور کښی به یې جلوسونه وتل . پرنګیانو خو اول د
ـرت سخت مخالفت وکړو خکه چه هغه خان د پاره دا یو خطرناک کار ګڼلو ولی چه په وه
ـ چه خلک په هیڅ شان نه منع کېږی نو بیا یې دا کوښښ وچه څومره کېږدی شی
ـو سره د پرخلک په هجرت لاړشی . پښتانه خو د نورو خلکو په شان نه وو هغوی
ـ د اتمامشا لیده د پر اثر یې پرې وکړو . ملایانو به هم وعظونه کول چه هجرت فرض دی
ـ چا هجرت ونه کړ نو بغښه یې طلاقیږی . دا سی حالت په ملک کښی پیدا شو چه بی له
ـورته بلی خبری اوریدو ته څوک تیار نه وو . د حکومت له خوا به هم قسم قسم اوازی خوریدلی
ـ ښځی هجرت ته تیار شول .

هجرت :

چه چا به هجرت نه کولو خلکو به ورته په بد نظر کتل . نو ما دیوی جلسی انتظام وکړ
ـ نو به کلی کښی لوی جلسه جوړه شوه . د پرخلک پکښی راجمع شوی وو . په جلسه کښی می
ـ ړی چه تاسو لږ صبر وکړی . زه به یوځوکسان کابل ته ولیږم چه هغوی مونږ ته خپل
ـ د یل حالات راوړی او مونږ په حالا تو خبر او پوه شو نو بیا به د هجرت په باره کښی

ketabton.com - The Digital Library

فیصله کوو . ما چه دا تجویز پیش کړو زمونږ د کلی عادلشاه پیر نومی یو پیړۍ هغه سخت
مخالفت وکړو وې ویل چه مونږ خپلی بنځی کوره کا نو ته نه شو پریښودلی که ت
هجرت نه تیا دنه یی مه ځه خو نور مه منع کوه مونږ که خدای نه منظوره وی سبا وخت
روانیږو . اوږه هندوستان کښی ولګیږ او وسوځیدله یکښی پښتو نخوا، که و
وه که کوزه تالا ولاشوه او کوروړونه روپۍ نقصان وشو . خصوصاً چه د سند ه د خلک
قافله چه د جونیجو صاحب په مشری کښی پښور ته راورسیده په پښتنو کښی اوږدو لګ
نر، بنځی په هجرت روان شول . د ې خلکو کښی پرنګیانو هم خپل د ې پر مخبران ولیږل
هلته په مهاجرو کښی پراګنده وکړی چه د اخلک هلته پاتی نه شی او بیرته خپل ملک
راشی . هجرت هجرت نه ؤ . یوه هنګامه وه ، تش جذبات وو ، هیڅ سوچ فکر نه
هجرت په اصل مطلب څوک پوه نه ؤ ، د اخو محمد علی او شوکت علی امان الله خان نه د
لیږلی ؤ چه ته د هجرت د منلو اعلان وکړه چه په پرنګیانو باندی د د ې خبرې اثر پریوځ
زمونږ د خلافت تحریک ته یکښی فایده ورسیږی .

اخوزه هم مجبور شوم د قوم په ملګرتیا د یوی ورځی قافلی سره چه تول څ
وو د شوقدر او مومند و په لار پیاده افغانستان ته روان شو . اوله شپه موږ
راغله مونږ چه روان شو او د ډول غږ یې د ونو د پر خلک راسره وو ، خو چه د شو
د کړ پی په لار روانیدو او د ډول سره نا رانه پاتی شو نو بیا د پر کم خلک مونږ سره
ته ورسیدل او چه په کړ په کښی په مونږ په کا نو لو تو شپه راغله نو بیخی
پاتی شو . خیر په کړ په کښی په تیږ و کښی مو شپه تیره کړه ، سحر چه پاڅیدو
یو څو ملګرو سره د تړنګزو د حاجی صاحب لید لو ته د هغه ځای ته روان شوم

ketabton.com - The Digital Library

قافله د ماسل خان ځای ته روانه شوه . د حاجی صاحب ولیدلونه پس مونږ هم
د ماسل خان ځای کوډ اخیلو ته راغلو او په بله ورځ له هغه ځایه راروان شو د کامې
کرداو ته راغلو . سردار خان د مومندو خان د خپل قام سړی زمونږ مخی ته راغلی
او زمونږ لپی د پرښه استقبال اوکړو کلی ته یی بوتلو ، زمونږ لپی د پر دا مدارو کړو
سبا له جلال آباد ته روانیدو سردار خان مونږ ته د پر وویل چه هلته پاتی شئ تاسو
ځاجی او مونږ انصاریو ، مونږ به د اخپل جایداد ونه تاسو سره نیم کړو . د کابل خلک ستاسو
د ومره امداد نه کوي ، دا زمونږ خبره د ر ته پښه ده . د هغه مو د پره شکریه اوکړه ، مونږ
د ر ته ویل چه مونږ خو ځمکو پسی نه وو راغلي نو د هغه نه دا رخصت شو ، جلال آباد ته راغلو
په جلال اباد کښی سردار هاشم خان کورنر و هغه سره مو ولیدل ، خبری اتری مو سره
وشوې هغه زه د ځان سره په جلال اباد کښی پاتی کړم او نوره قافله رخصت شوه .
هاشم خان سره د مهاجرینو د دی لویو لویو قافلو د پره سودا وه ، د پر پریشانه و او
په دی کوښښ کښی و چه څه تدبیر وشی چه دا مهجرت نور بند شی ځکه چه په افغانستان
کښی د ومره خلک کله ځائیدی شی . د پرنګیانو هم د پر و خلکو په مهجرت کولو کښی
هدف مطلب وچه په افغانستان کښی به هم دوی ته داستونکې مشکلات پیدا شی او
هم افغانستان ته خو ورځی و روسته هاشم خان کابل ته زما د تللو بندوبست وکړو
مونږ د جلال اباد نه کابل ته د خوګیانو د ځملې په لاره روان شو ، په کندمک کښی
عادلشاه پیر د خپلو ښځو ، نرو ملګرو سره په مخه راغلل چه واپس وطن ته را روان دو
ما ورته ووې چه پیر صاحب دا ښځی مو بهر ته کوره کانو ته روانی کړی ؟ ده راته وویل چه
نه وکړو هلته هم د ښځو له لاسه تنګ و وچه ځی ، هجرت وکړئ او دلته هم ښځو تنګ کړو

ketabton.com - The Digital Library

چه په دې ملک کښې کوزاره کړانه ده بیرته یې روان کړی یو.

مونږ کابل کښې:

مونږ چه کابل ته راورسېدل لاهوري دروازې سره د پرې ونې ولاړې وې مهاجرینو دلته اړولي وو، مونږ هم د دوی سره یوځای واړول ځمونږ د پاره حکومت بیل انتظام کړی و، خوزه دعا مو مهاجرینو نه نه بلېدم. په کابل کښې د ټول هندوستان مهاجرینو یوه شپاړس کسیزه کمیټی وه چه زه او رضا خان ارباب هم دهغې ممبران وو. د دې کمیټی په ذریعه به د مهاجرینو ارتباط د افغانستان د حکومت سره و خه وخت چه د مهاجرینو د قافلو تعداد شلو دیرشو زرو ته ورسېدو نو حکومت کمیټه ویل چه افغانستان خو یو وړوکی ملک دی دا د دومره خلک پکښې ځایېدې نشي. مهربانی وکړئ - دا هجرت بند کړی. نو مونږ عباس خان ولېږه وچه دا خبره هلته پېښوده ته ورسوی. هغه تر جلال اباد پورې لاړ او دا خبرې پېښوده ته ورسولو.

امان الله خان مونږ ته وویل چه زه د پرنګی د جنګ زور نه لرم که تاسو د په کومه طریقه جنګ کولای شئ او خپل ملک ازاده ولی شئ زه ستاسو مرسته ضرور کوم حکه پرنګی تور مار دی، هیڅ اعتبار پرې نشته چه زما خوا کښې پروت وی زه تر ې په اده زړه خوب نه شم کولی. د اوبړه د اسره وی چه اوس به می خوری. هغه مونږ دوه لاړی مخکښې کړې ویل که نوکری کوئ مونږ به ستاسو ځوانان برتی کړو بیا پلټنې به د ته جوړې کړو تربیت به درکړو که بیا مو د انګریز سره جنګ کولی شو وبه کړئ که ځمکې غواړئ نو په کندز او مزار شریف کښې مونږ ځمکې لرو هغه به درکړ تاسو خپله یوه کالونی جوړه کړئ او خپل انتظام پخپله ځان له وکړئ په کومه سیمه کښ

ketabton.com - The Digital Library

ه مونږ یې تاسوته درکوو په هغې کښې به تول واک اختیار ستاسو چنل وی او
د بهرون حکومتونو سره تعلقات ساتئ هم ته ساتلی شئ. مهاجرینو ته یې وویل
چې که تاسو نوکری غواړئ هم او که ځمکې غواړئ هم او که تجارت غواړئ هم درسره
ملګرتیا ادکوم. مونږ به داغلو خپلو ملګرو سره به موسلا مشوره وکړه د تولو مهاجرینو
اتفاق به مودا خبره غوره کړه چې بس مونږ ته دې عسکري تدبیننګ راکړل شی
مونږ برتی کیږو، مونږ به د پلټنو تشکیل هم جوړ کړو، مونږ به دا پاڅیږو وچه د حکومت
سره خبره فیصله کړو چې زمونږ د پاره انتظام وکړی، نو د پرنګیانو مخبرانو ته چې
مهاجرت کښې راغلی وو، موقع په لاس ورغله، یو مخبر به پکښې پاڅیږو او ویل به
چې مونږ خو په ځمکو پسې نه وو راغلی، نه نوکرو پسې راغلی وو، مونږ په جهاد پسې
راغلی وو وچې زمونږ د هجرت غرض نه ترسره کیږی او افغانستان د پرنګی سره
جنګ نه کوی نو نور مونږ دلته څه کوو زه خو بهر ته ځم. هغه پسې به یو بل مخبر پاڅیږو
او به ووې چې بالکل ټیک خبره ده زه هم ځم چې دی به پاڅیږو ویوه ډله به د
پرنګ پاڅیږه، دغسې به په ډله ډله کښې ماتی کیږه شوه، یو کس به ماپسې راشئ کړه
چې د حکومت سره خبرې مه کوه یو ځل راشه چې بهر ته به راغلم، تول به تللی وو.
یوازې دوی ته دا خبره وراندی کړه چې دا ځمکی واخلو، اوزه هم درسره ځم
نور دوی دی ته هم تیار نه شول.

څه رنګه چې لېښتانه په راتلو کښې ګرندی وو، دغسې په واپس تلو کښې هم ګرندی
د دغه شان ورو ورو مهاجرین بهر ته ستنیدل د هر لږ کسان پاتی شوهغوی
افغانستان کښې استوګنه غوره کړه چا نوکری واخیستی، چا ځمکی.

ketabton.com - The Digital Library

دغه شان هجرت ناکام شو د هندوستان مسلمانانو خصوصاً پښتنو
ددې هجرت د پرتاوان ورسیده ، افغانستان ته یې هم نقصان وشو.
امان الله خان په ورکولو پسې پرنګیانو له هدې وخت نه ملا وتړله فاید
یوازې انګریز ته ورسیده .

زما څه ملګری تاشکند ته لاړل چې روس به مونږ سره د هند په ازاد
مرسته وکړي . زه په کابل کښې د یوخو ملګرو سره پاتې شوم . یوه ورځ زه دامان
خان ملاقات تللی وم د پردې خبرې می ورسره وشوې ، په خبرو خبرو کښې می ورته
ووې . تاله ترکی درځي ، فارسي درځي او نوري ژبې هم درځي ، خو خپله ژبه نه درځي
خبرې په هغه باندې د پراثر وکړو او وعده یې راسره وکړه چې زده کوم به یې . کله
افغانستانه راایستل شو زه بمبئ ته د ده لیدلو ته ورغلم نو هلته یې ما سره پښتو
خبرې وکړې .

په کابل کښې زمونږ تعلقات د نادرخان او د ده کورنۍ سره د پردو دی پ
وزیر دفاع و او وروسته یې سردار عبدالعزیزخان د معارف وزیر و ، یوه ورځ یې
څه ورته د حبیبیې کالج وکوره . چې کالج ته ورغلم نو دیوې جماعت له هلکانو نه می د
وکړو چې : « شما کیستید ؟ » دوی به راته وویل چې « افغان هستم » بیا به می ورته ووې
ملک شما ؟ دوی به ووې : افغانستان . بیا می ورته ووې : « افغانی میدانی که افغان هست
به شوغږ به یې نه کاوه . نو ما به ورته اوویل چې څنګه افغان یې او څنګه دا افغانستان
یې چې خپله ژبه نه درځي . دغه شان می محمود طرزی صاحب سره چې د افغانست
وزیر خارجه او د پرلایق اوعالم سړی و په یوه لوبه میلمستیا چې ده د مهاجرینو د پار

ketabton.com - The Digital Library

زبی بحث داغی یوسړی ورته پوښتنه وکړه داځکه افغانستان دی چه افغانی پکښی
ستنه. طوزی صاحب وویل چه پارسی هم زمونږ د ملک ژبه ده. نو ما ورته وویل چه
زی صاحب پښتو خو افغانستان ملي ژبه ده او د اکثریت ژبه ده، پښتوله دنیا کښی د
ثریت ژبه هم سرکاري وی، هم دفتری، هم تعلیمی دی.

باجوړته واپسی :

د مهاجرینو د تللو نه وروسته مونږ په یوسرای کښی یوه کوټه په کرایه ونیوله
ته به او سیدو خوراک پس زه نادرخان ته ورغلم ورته می ووې د هجرت معامله
ل وده شوه دلته خو نور زمونږ د مقصد د پاره څه نه کیږی زما اراده ده چه د باجوړ
د و قبایلو ته لاړشم او هلته د تعلیم کار شروع کړم او د پښتنو د بچو د روزلو د پاره
ی مدرسی جوړې کړم، ستا سلا ومشوره څه ده؟ هغه زما دا رأیه خوښه کړه ما
ې په دې خبره اتفاق وکړو. زه د یوخوړ پاتی ملګرو سره د کابل نه جلال اباد ته راغلم
جلال اباد کښی می د هاشم خان سره هم سلا او مشوره وکړه، هغه هم زما د دې کار
ې په ډېر خوشحالی اتفاق وکړو او باجوړته یی زمونږ د تګ انتظام هم وکړ یو اس
ې کړ. مونږ اوله شپه د جلال اباد نه سلام پورته ورسوله هلته مو د سلام پور د باچا
سره شپه تېره کړه، د سلام پور نه مو بله شپه د مومندو په علاقه کښی کابزه پان ته
سوله. د کابزه پان ملا صاحب حُای ته چه زمونږ پخوانی تعلقدار وُ لاړو له هغه
ه چمپر کنډ ته لاړو په چمپر کنډ کښی د هندوستان د مجاهدینو هغه ډله ډېره وه
د سید احمد بریلوی صاحب او اسماعیل شهید صاحب د شهادت نه وروسته
ته تللی وو هلته یی مرکز نیولی وُ. دوی په بونیر کښی په دې خبره پوه شوي وو

ketabton.com - The Digital Library

چه د دوی امیر نعمت الله د پرنګیانو سره راز و باز لری نو خپل امیرلي وژلی و
دوه ډلی شو، یوه د پنجابیانو او بله د بنګالیانو. د پنجابیانو ډله چمرکنډ ته راغلی
په چمرکنډ کښی دوی بیکاره پراته وو او د هندوستان امداد ته یې ستر ګی نیولې و
دوی به یې وار په وار نچوله او دې ته دوي مساوات وې همدا د هندوستان امداد
د دوی د تباهۍ باعث شو. قصه به یې وروسته پخپل ځای کښی راشی ما ورته وو
چه تاسو دوه کچرې لرئ او د مومندو په دې علاقه میوه دانه نشته د دې کنډ و
کونړ دی، هلته میوې ډیرې دي که تاسو په دې کچرو میوه راوړئ او دلته یې
ستاسو خرڅ به ترې ووځي او د هندوستان د امداد له احتیاجه به خلاص ش
د چمرکنډ نه کوتلي ته لاړو، د کوتلی خانان «یوځکو ورخان او بل زړه ورخان»
د پرنبه سړي وو، او نبه پښتانه وو، چې ترته چه به د پرنګی خلاف غزاوه دوی به پکښ
شریک پکښل، د دوی سره موخبری وشوې. له دی ځایه بیا شینګرکمل ته لاړو
شینګرکمل مولانا امیرالدین زمونږ کهربان او قوم پرست سړی و. هلته م
خلکو سره ولیدل بیا په سالارزو اومامونډو وګرځیدو.

د یرکښی د خالونو مدرسه:

دهغی نه پس د یر علاقی ته لاړو خالونو ډیر کلي ته راغلو، د خالونو په کلی
اخونزادګان او پراچکان اباد دي دا دواړه کورنۍ د پرو شنفکره اوسنبه خ
دي، دواړه قوم پرست او دولتمند وو، د دوی په مرسته مونږ دلته
مدرسه جوړه کړه او دوی ته موو ویل چه د دې مدرسې انتظام د پارټ
صاحب راوغواړئ او مونږ ترې ډیر ته لاړو. دې مدرسې د پرزور ترقی

ketabton.com - The Digital Library

و په لږ موده کښې يې شاګردان څلور سوو ته ورسېدل د ملکند پولټيکل اېجنټ
ـ کښې شو د بيدارئ سخت مخالف و هغه د ډيرنواب وغوښت ورته يې وويل چه
ـ يې مدرسه او تعليم مونږ ته څومره مشکلات پيدا کړل ته ځان ته دا مشکلات
ـه پيدا کوه دا مدرسه ورانه کړه . د ډيرنواب راغې مدرسه يې ورانه کړه
ورې وورته کړو .

مونږ چه ډيرته ورسېدو نو شاهو بابا د زوی سره چه د ترنګزو د حاجی
صاحب ماڼون و او په ترنګزو کښې مونږ سره اشنا شوی و ډيره شوهلته موځو
ـسپی وکړی يوه شپه د نواب صاحب استاذی صفدرخان راغی راته يې وويل چه نواب
صاحب غوښتی يې ماوې اوس شپه ده ناوخته دی سبا به لاړشو، هغه ووې چه
ورا د شپې يې غوښتی يې . زه ورسره روان شوم چه ورغلو نواب صاحب زما په
ـنتظار کښې يوازی ناست وُ هيڅوک ورسره نه و په خبرو کښې يې راته وويل چه پټ په
ـره کښې می انګريز د پر بلايشی ته چه څه غواړی زما هم دغه ارزوده خوزه څه وکړم
يا کلی (دسوات باچا) يې راته کښينولی دی چه ايله حرکت وکړم را باندی را اچوی
ـا که سبا د قام او خلکو په مخکښې ما ستا د خبرو مخالفت وکړو چه ته خپه نه شی .
ـلاړه مينه او پته مرسته به تاسره وي . سبا له چه خلک راغونډ شو خبرې وشوې
نواب صاحب د ناستی ځای ته نژدې په يوه بالاخانه کښې عبدالمتين خان او د تور
ـان می له ورايه وليدل او له ليرې موسلام عليک وکړل . دوي نواب بنديان کړي وو .
نواب دځايه مونږ د شپې بروڼ باندې ته لاړو هغه وخت دلته د ډيرنواب ولیعهد
او سېدو مونږ غوښتل چه هغه وکورو خو مونږ ليدله هغه ځايه بار وی ته لاړو هلته

ketabton.com - The Digital Library

مود " تاتی " خان ولید . دی زمونږ دکلی دغلام حیدرخان کلی ته ډیر راتلود
اشنا وهلته زماهم ورسره تعلق پیدا شوی وُ . هغه ته موووې چه مونږ دنواب کښې زن
لیده غواړو هغه راته داخبره وکړه چه هغه خواوس ویده دی لمکه چه دشپې ویښ
اوخوکی کوي . زمونږ دهغه سره هم لیدل ونه شو اوبیا " تور " ته لاړو . دهغې نه پسو
" جار " ته راغلود " جار " خان ډیر ښه سړی وپخپله په کورکښې نه و دکلا دروازه
وتکوله وډیر راته بیرته کړو بی بی یې راته د ډوډۍ انتظام وکړو . دجارخان زماد تو
دزوی سربلند خان سره ډیر تعلق وهغه به هميشه مامند نارۍ ته راتلو اوهغه سره
یې ډیرې وړځې تیرولې . سهار خار ته لاړو . دخارخان ډیر پوه ، بهادر اوښه پښتون
سړی وُ . دهغه سره موخوشپې وکړې . یوه ورځ زه بهر وتلی وم چه بیرته راغلم دخ
خان ته می وویل چه خان تاسو خولا بیا هم زمونږ نه ښه یئ چه دقرآن نه خوخه فایده
هغه وې څنګه ؟ ماوې که عمل پرې نه کوئ بوسارې خوپرې ساتی . په هره بوساره قرآ
شریف پروت وي چه څوک ورنه بوس پټ نه کړي تاسې خوپرې څوکیداری کوئ مونږ خ
پرې نه عمل وکړو اونه څوکۍ . له خارمونږ " ناوه کۍ " ته لاړو . دناوه کۍ خان ډیر ښه سړ
وخوساده و . له هغه ځایه " غازی اباد " ته لاړو . دترنګزو حاجی صاحب سره موولیدل
دلته ماسره یو ملګری چه فقیرنومیده اواصلاً ترکان وُ مادلته غازی اباد کښې پریښې
نورتول ملګری راته په لاره کښې یویو خپلو کورونو ته تللي وو مونږ دواړه یې یوازی پرې
ایښې وو . زه خود افغانستان نه په دی اراده راغلی وم چه دلته په ازاد وقبایلو کښې
مدرسې جوړې کړم اودقوم تربیت وکړو . داکار دنه خو یوسړی نشی کولی په دلته کښې
اوزمونږ هغه دله خورده شوی وه .

ketabton.com - The Digital Library

ذهنی انقلاب

تعلیمی او اصلاحی جد وجهد

د اتمانزو ازادهای سکول او انجمن اصلاح

الافاغنه

د خلافت کمیتی صدارت

ketabton.com - The Digital Library

د افغانستان اوازاد و قبایلو حالت چه می ولید و او پخلس کاله می په هند و
او قبایلو او افغانستان کښې غږ ژې پرژې وکړی نو په دې نتیجه ورسیدم چه انقلا
د ملاي کار او دومره اسان څیز نه دی ، انقلاب دسړي مینې کار دی. انقلا
علم او پوهه غواړی، انقلاب عالمان او پوهان غواړی، چه د پوهې س
قام وروزی او انقلاب ته یې اماده کړی د انقلاب د پاره د اشخاصو
دی. ټه کوره چه زمونږ جذباتی ملګری په خومره جوش راوتلي وو تول لار
خواره شول نو کښې نا ستم دځان سره ملی ښه فکر وکړه په دې نتیجه ورسیږ
چه زمونږ د قام نه د تجارت خواته توجه شته نه د صنعت خواته نه د زراعت
خواته او نه د تعلیم خواته . د بلی خوانه په رسمونو ، رواجونو کښې تر غوږ و نو پورې ډوب
دي. په خانه جنګیو اخته دي داسی قام انقلاب نه شی کولی او دا قام د دی بلاګان
خلاصولی په کار دي چه سیاسی شعور پکښې پیدا شی او دا کار یوه پرامنه ف
غواړی . تر دغه وخته پورې زه په دې عقیده وم چه د انقول کار د نه انقلاب غو
تشدد راته د انقلاب نژدې او د کامیابی لار ښکاریده خو د تجربې نه ورو ورو
راته معلومه شوه چه د جنګ په وخت کښې اسونه نه تیاریږی نو ځکه می ارا
وکړه چه خپل کلی ته واپس کیږم او د علم تشدد اصولو په بنا به کار کوم ا

ketabton.com - The Digital Library

ر انقلابی اشخاصو تعلیم او تربیت د پاره قومی مدارسی جوړوم نو حکمه اتمانزو
ر راغلم. زه چه له هجرته بهرته راغلم دهغو مدرسو بهرته جادی کولو کوښښ می
ولو چه پرنګیانو د جنګ په زمانه کښی بندې کړې وې.

د ۱۹۲۰ع کال اخرنی میاشتی وی چه په علیګړ کښی په مسلم یونیورسټی
ښی خه تقریب وو. زه اوزما دوست قاضی عطاؤالله خان یی هم بللي وو، مونږ
واړه علیګړ ته لاړو، په دی وختونو کښی به کانګرس او خلافت یو ځای جلسی کولی
مونږ خیال وچه د علیګړ نه ورو سته به مونږ د خلافت په جلسه کښی شریک پرو
و د مصروفیت له کبله د خلافت جلسی نه پاتی شو واپس کلي ته راغلو. په علیګړ
ښی زمونږ د صوبی ډیر وهلکانو تعلیم کولو دهغوی سره موتبادل خیالات وشو
ر دوي کښی ډیر داسی کسان ووچه د ترک موالات او حکومت سره د عدم
عاون ډیرو کرام لاندی یی کالج پریښی و. په دی ورځو کښی زما مشر ورور داکتر
ا نصاحب تقریباً پنځلس کاله پس د انګلینډ نه واپس راغی ده چه خه وخت
اکټری پاس کړې وه جنګ نښتی وُ، په هماغه وخت کښی په فوج کښی بړتی
سوی وُ او اوس کپتان وُ او د مردان په کانټونمنټ کښی ګمښدلی و.

د اتمانزو آزاد سکول ۱۹۲۱ع او انجمن:

مونږ په ۱۹۲۱ع کال کښی د دوستانو په امداد په اتمانزو کښی د آزاد سکول
یاد کښښودله چه په دی سکول کښی قاضی عطاؤالله، میا احمد شاه، حاجی
بد الغفار خان، محمد عباس خان، عبدالاکبر خان اکبر، تاج محمد خان
بدالله شاه او خادم محمد اکبر زما ملګری وو. د مدرسی تر څنګه مونږ د پښتنو

ketabton.com - The Digital Library

دغاطو رسمونو اوروا جونو د اصلاح کولو د تشدد نه د منع کولو او پکښې د قاموليږ د مين
او محبت د پيدا کولو په غرض د اصلاح الافاغنه په نامه يو انجمن جوړ کړو ، د دې انجمن
ممبران داکسان وو : ۱- محمد عباس خان - ۲- صاحبزاده عبد الغفار خان (دوارده نامه
۳- حاجي محمد اکرم خان د خان مانۍ - ۴- جمعدار نور محمد خان د تورنګزو - ۵- محمد
خان د تورنګزو - ۶- عبد الاکبر خان د عمرزو - ۷- غلام محي الدين خان د تنګي - ۸- فخر
صاحب - ۹- صاحب جعفر شاه د زيارت - ۱۰- فضل اکرم د نورئ ټلا - ۱۱- فضل ربي د بد
۱۲- ميان احمد شاه د قاضي خيلو - ۱۳- صاحب عبد الله شاه - ۱۴- خادم محمد اکبر د چار
۱۵- تاج محمد خان د چارسدې - ۱۶- مولانا شار سول د امازو کړئ - ۱۷- شاد محمد خ
د ميرزو - ۱۸- شير بهادر خان د کوټو پان - ۱۹- جليل خان د جليل - ۲۰- خوشحال خا
د بار يکاب - ۲۱- شاپسند خان د چارغلي - ۲۲- امير ممتاز خان - ۲۳- بيشتر محمد
د بنو - ۲۴- محمد رمضان د ډيرو - ۲۵- حکيم عبد السلام د هري پور - ۲۶- صاحب
د پکلئ ۲۷- قاضي عطاء الله د مردان - ۲۸- ثمين جان خان د محب بانډې - ۲۹- علي
خان وکيل د هزاري - ۳۰- افندي صاحب د ملاکنډ - ۳۱- يو ملکوې د کډ حمزه خان

زمونږ په سکول کښې استاذان کم وو ، نو ما به پخپله هم هلکانو ته درس ورکو
بلده داوه چه مونږ دومره روپۍ نه لرلې چه استاذ انو ته مود بلي تنخواګاني ورکړي
په لاهور کښې د خلافت کانفرنس و . مونږ ورغلي وو د بنو د ميرا خيل کلي امير مخ
هم دې کانفرنس ته راغلی و . د هغه سره هم ملاقات وشو ، هغه خپل دوه زامن
اسلاميه کالج کښې يې په بي . اې کښې تعليم کولو او د ترک موالات په وجه يې پريښي
زمونږ سکول ته د استاذئ د پاره راوبلل د مشر نوم امير ممتاز خان و او د کشر

ketabton.com - The Digital Library

نوم مقصود جان و . مقصود جان زمونږ دسکول اول هیډ ماستر و اوکله چه دی
دوباره تعلیم د پاره کالج ته لاړ امیر ممتاز دده په ځای هیډ ماستر شو. د پرنګیانو
زمونږ صدر سره نه خوښیده چه کوم استاذ به ورله راته نو اول به یې وویړولو که په ویره
به اونشو نو بیا به یې د ډیری تنخوا الاچ ورکړو او دغسی مونږ ته یې استاذان نه پریښودل
مقصود جان چه اتمانزو ته راتلو نو پولیس ډیر کړولی ډ په دې وختو نوکښی مونږ دخلکو
د پوهولو او پکښی د مینې محبت ، وروری ، او قامولی ، د پیدا کولو د تعلیم د شوق د پیدا کولو
او د قام ته د غلطو رسمونو او رواجونو د ورکولو او د قامی صدر سود پاره د مرستې حاصلولو
په غرض کلي په کلي ، کور په کور د وری شروع کړې او په خلکو کښی مونږ ژوند او احساس
راپیدا کړ . زما د وړوکو نه پرنګی سره ویره پیدا شوه . سره هملته کرانټ زمونږ د صوبې
چیف کمشنر و ، هغه زما بابا باځان ته وغوښت ورته یې وویل چه دا زوی دې څه کاروونه
کوی ؟ ټول خلک غلي ناست دي او دی لکیا دی صدر هسی جوړوي او دوړی کوی زمونږ
برخلاف خلک لمسوی منع یې کړه ! دده سکرټر سعد الله خان د عمر زیو خان و. هغه
می بابا ته ویلی وو چه ته کوره چیف کمشنر ستا خومره احترام کوی ؟ خومره چه ستا منی
هغومره د چا نه منی ته دده د خوشالی د پاره خپل زوی منع کولی قدر ی نه شی ؛ بابا می
راغی زه یې کښینولم راته یې وویل چه زویه د دې کار دونه لاس واخله ځان دې په مصیبت
اخته کړی دی ؛ سرکار هم خپه کیږی چه نور څوک یې نه کوی ته یې څه کوی ؟ ما ورته وویل
چه سبه ده بابا چه ته وایی مه یې کوه نه به یې کوم ډیر د خلکو خر لمونځ پریښی دی ، زه به
یې هم پریږدم خو ته به بیا ماته نه وایی چه لمونځ ولی نه کوې ؟ بابا می راته وویل لمونځ
خو فرض دی ما وی بابا دا علم خو هم فرض دی . بابا می وویل سبه نو څه کوه او بیا

ketabton.com - The Digital Library

چیف کمشنرته ودغی ورته یی وویل چه صاحب مونږ ستاسو خوشالی د پاره خپل دین نه شو پریښودلی .

د خلافت کمیتی صدارت :

په پیښور کښی د خلافت په کار کولو کښی اختلاف پیدا شوی و ، دوه ډلی جوړی شوی وی یوه ورځ به د حاجی جانمحمد صاحب ملګرو په شاهی باغ کښی عام جلسه جوړه کړه ، په جلسه کښی به یی تجویز وراندی کړ چه حاجی جانمحمد صاحب د خلافت کمیتی د صدارت د پاره د پرموزون دی تاسو ته منظور دی خلکو به چغی کړی چه منظور دی . حاجی صاحب د قام او ملک د پاره د پرخدمتونه کړی او قید ته یی هم تیر کړی وو . د پیښور یو سید وو سبا له به د هغه ملګرو جلسه جوړه کړه او تجویز به یی مخکښی کړو چه سید صاحب اهل رسول دی او د پرخدمتونه یی کړی دی د خلافت کمیتی د صدارت د پاره دده نه مناسب سړی نشته تاسو ته منظور دی ؟ خلکو به چغی کړی چه هو ! منظور دی .

د غه شان داقصه روانه وه یوه ورځ به یو صدر و بله ورځ به بل صدر و ورځ په ورځ داکشمکش زیاتیده په مینځ کښی هیڅ قسم جوړه نه کیده او د خلافت تحریک ته نقصان رسیده په یو سړی یی اتفاق نه برابریده د پیښور خلک د کار د پرتګړ خلک وو خو دی اختلاف د کاره ایستلی وو او هم دا رنګه چه په د لوکښو اختلاف پیدا شی که د پرښه او زور ور خلک وی هم بی کاره شی او د هغوی طاقت دا بل په غور خولو کښی صرف شی . په خدمت کښی اختلاف نه راځی ، اختلاف د خود غرضی نه پیدا کیږی . زه چه به کله نا کله پیښور ته د خلافت دفتر ته ورغلم نو دوارو د لو

ketabton.com - The Digital Library

راته قصې کولې د دواړو ډلو زما سره مینه وه ما ته به یې ویل چې زمونږ د دواړو ډلو
اتفاق په تا راتلې شی راشه ته زمونږ دا صدارت واخله. زما په صدارت کښې څه دلچسپي
نه وه د صدارت نو او عهدې او شوقی نه وم د دی شیانو نه به لیرې تښتیدم اخر
هغوی مجبور کړم او ما دهغوی صدارت په دی شرط ومنلو چې په صوبه سرحد کښې
څومره چنده تولیږی نو هغه به هم الله دی د ځای د خلکو په تعلیم لګیږي. پنجاب ته
به یې نه لیږي. ځکه په هغه وخت کښې به زمونږ په صوبه کښې په زړګونو روپۍ تولیدی
او پنجاب ته به ملې دپنجاب لیډران به پرې مزې کولې. هغوی دا شرط ومنلو او زه
د خلافت کمیټې صدر شوم. عبدالقیوم خان سواتی یې سکرټر شو. مونږ چې د سکول
له کاره فارغ شو نو ما او میا احمد شاه په ملک کښې دورې شروع کړې. پښتنو ته
زراعت سپک کار ښکاریدو تجارت هم ورته سپک کار ښکاریده اوویل به یې دا
د بنیا. بقال او هندو کار دی. د خان تعریف به دا وچې یره فلانی د پرلوی خان دی
د خپل پیټی پوله ورته معلومه نه ده ما به وې هلکو تاسی فکر وکړئ دا خان دی که
دا خردی چې خپل پیټی نه پیژنی مونږ دیوی خوانه په دوړه کوځیدو او د پښتنو
د ذهنیت اصلاح موکوله. د بلی خوانه موخپلې مټی را ونغښتی پخپل پیټی کښې به
مو پخپله کار کوو. زما د تعلیم ملګری عبدالحلیم دغه وخت د زراعت په محکمه کښې
مقرر شوی و. دهغه په کمک مایو د میوی باغ جوړکه. تر دغه وخته پورې سبزی
او ترکاری له بنارڼه کلوته راتلله ما چې باغ جوړ کړو سبزی او ترکاری به مې هم کرله
او خلکوته به مې ښودله چې کوږی د خپل لاس کار څومره برکتی وي او تاسو خولږ ورته
خیر شئ د پښتو په خاوره کښې هر قسم میوه، ترکاری او غله کیږی. چې زراعت ته

ketabton.com - The Digital Library

د خلکو مخه شوه ما په اتمانزو کښې د کورې منډه یې پرانسته نور د خانانو او تربور
به د اپوري ملنډې وهلې چه ته کوره د بنیاګانو کار یې شروع کړ. زمونږ تجارت د غه
وخت تول دهند وانو او پراچکانو په لاس کښې وه مسلمانان به په تجارت شریک
زمونږ کتنه وه به توله هند وانو او پراچکانو وړه ما د چا د پښو رونو پروا نه کوله هره
میاشت به می یو ځل خانانو ته چای ورکړې راجمع به می کړل او ورته به می وویل چه
د ځمکې چه خومره قیمت دی ما دهغې په لسمه برخه سرمایه په منډه یې کښې بنده کړې
ده تاته چه هغومره سرمایه په کال کښې کتنه کوی ماته یې په میاشت کښې کوی بیا به
د منډه یې حساب کتاب ورو ورو بلو ډابه می هم ورته وویې چه مونږ سره په منډه یې کښې
منشیان، د روا یان او پاندیان هم کار کوی او ځان ته نفقه کتنې او ډابه می هم ورته
چه وګوره دا تجارت خومره د ارام کار دی او خومره پکښې فایده هم ده، زمینداری
کښې خومره نا ارامی ده، د پټواری احتیاج دی، د تحصیلدار متازی ده، تول
عمر مو اسمان ته ستړکې نیولی دی، کله وایو چه خدایه باران وکړی او کله وایو چه
خدایه شین یې کړی. دوی به می دغه شان د تجارت په کتنه پوه کول په لږه موده
د پښتنو تجارت ته میلان پیدا شو او زمونږ تجارت په لاس راغی. پښتانه
د پردښه قام دی. دوی په افسانو او قصو د پر نه پوهیږی که څه هم کار چه په دوی کوی نو ځان ورته
کړه! چه ته روان شوې دوی هم درلپسې روانیږی. په دې طریقه زمونږ په ملک کښې زراعتی او تجارتی ترقی
دوی کوښښونو او علمی نمونو کښلو په نتیجه کښې په خلکو کښې د زراعت او تجارت شوق زیات شو او دومره انقلاب
راغی چه نن زمونږ علاقه کښې زراعت دومره مخکښې دی او تجارت دومره ترقی کړې ده چه د هغه
د پرمعمولی کسان او س لوی کسان دي او لوی لوی زراعتی فارمونه، تجارتخانی او کارخانی یې جوړې کړی دی

ketabton.com - The Digital Library

جیل او د جیلخانې قصه

د ډیرې کاله قید

دفعه چالیس کښې گرفتاری ۱۹۲۱ء، د چرگنډ مجاهدین، د ډیرهٔ اسماعیل خان۔

جیل ته بدلي، د جیل بد معاشي، زما مشقت، جیل کښې پرې۔

جنبي، جیل کښې زما گناه، د ډیرهٔ غازي خان۔

جیل ته، د جیل ټرونډ، د پښتنو

په هکله غلطه پراپیگنډه، زما د غاښونو مرض، سیاسي قیدیان۔

او احتجاج لاهور جیل ته د علاج د پاره، د جیل سلوک، د ډیرهٔ غازي خان ته واپسي،

د کورنۍ خط، مذهبي تعصب، بیا د علاج د پاره لاهور جیل ته، مطالعه

د ډیرهٔ غازي خان جیل ته واپسي، د یو پیر صاحب قصه

د مور مرګ، د سیاسي قیدیانو څخه د میانوالي۔

جیل ته بدلي، رهایي

ketabton.com - The Digital Library

دفعه ۴۰ کښې گرفتاری:

د ۱۹۲۱ع کال د دسمبر په اوولسم تاریخ مونږ لګیا وو، په مدرسه کښې مو دفتر
میدان جوړولو چه پولیس راغی اوزه یې په دفعه ۴۰ (اف - سی - آر) کښې ونیولم او
جیل ته یې بوتلم. دحوالات په ځای یې جیلخانه کښې واچولم، زما دنیولونه دوه ستې
زمانور ملګری هم نیولی وو. زه یې په هغه چکی کښې بند کړم چه هلته به یې دجیل
بد معاشان اچول. چه چکی ته ودننوتم سخا اوګنده بوی می ترسپیږ. موشو
چه کتل می دبولوډک بنانک پکښې پروت وو. زه بېرته راووتم، دجیلخانې افسر
می ووی چه داچکی دپره کنده ده. پاکه یې کړئ. هغه راته وویل چه داجیلخ
ده نوځه چکی ته. چکی ته ننوتم وریې راپسې بند کړو. شپه اووړځ په د
چکی کښې وم دوډی به یې هم په جنګله کښې راکوله. صرف دجیلخانې بنګ
(چوډی) به دصفایی دپاره راغی نومونږ ته به ودلږی شو، اوچه صفا
به یې وکړه نوود به یې راپسې بند کړو. دصفایۍ په وخت کښې به هم سپاهی
دچوډی په سر ولاړو. په سبا راته معلومه شوه چه زمونږ نور ملګری هم
دی چکو کښې بند دی په ۷ ی چکو کښې مونږ لس کسان قیدیان وو. زه عبدالاکبر

ketabton.com - The Digital Library

اکبر ، عبدالقیوم خان سواتی مونږ نه غیر نور اوده واړه پښتون ریان وو. عبدالاکبر خان
اکبر یې په دې تورنیولی وچه ته بلشویک یې او د اباتی نور مونږ خلافتیان وو. په
جیل کښې ظالمانه ډوبی په وجه زمونږ ملګرو ضمانتونه ورکړل او دهاشول. عبدالاکبر
خان اکبر ته ما اجازه ورکړه چه ته خو خلافتی نه یې ته هم ضمانت ورکړه ، یوازې ما او
عبدالقیوم خان سواتی د ضمانت ورکولو نه انکار وکړو او پاتی شو. چه دوی پوه
شو چه مونږ ضمانت نه ورکوو نو لس ورځې پس یې له دې چکۍ نه وایستلو
او د پټې کمشنر ته یې مخکښې کړو د پټې کمشنر هم عجیبه سړی ؤ او زما مقدمه
هم عجیبه غوندې وه. د پټې کمشنر چه زما د جرم پوښتنه وکړه پولیس ورته
وویل چه ده خو یو هجرت کړی و اوبل اوس ازادی مدعی جوړ دی
د پټې کمشنر ورته وویل چه یو ځل یې هجرت کړی دی نو بیا مو ولې پریښوده؟
ما ورته وویې چه دافسوس ځای دی چه ملک خو مو رانه واخیسته اوس
مو پخپل ملک کښې استوګنې ته نه پریږدئ ، په دې باندې (صاحب بهادر)
نور هم غصه شو پولیس ته یې وویل وی باسئ جیلخانې ته یې بوځئ. دې کاله
می قید کړو. پولیس راوستم او جیل والا وته یې حوالہ کړم ، عبدالقیوم سواتی یې هم
زما غوندې دری کاله بامشقته قید کړی و. د جیل د خوراک قصه خو می د ورته
کړې ده. د جیلخانې داروغه امیر چند هندو و. بلې خودنه و دیانتدار و او
قام پرست سړی مینه وه ، په چکۍ کښې خو یې واچولم خو میچن یې را باندې
اوړه نه کړه او نه یې راته په پښو کښې بیړۍ واچولې ، د جیلخانې د دوی خوبې
د اکولې خولږ به پاکه وه. زمونږ د چکۍ مخه قطب (شمال) ته وه نمر یکښې بالکل

ketabton.com - The Digital Library

نه لګیدو ، د پره سره چکی ره وه ، ماله یې د ږې زړی کمبلی او یو تر پړی راکړی
و چه پکښې ګوزاره د پره ګرانه وه . د پر سخت ساره وو . یوه پو ه اوبل بادانونه
وو . اوشپه ، ورځ به په چکی کښې بند و و . خو زما خوش قسمتی داوه چه زما په چکی
کښې یو اخوږ په هغې کښې پلاله پرته وه . ما به تر پړی پکښې واچولو او په هغې به څملاستم
که ځله به یو ښه جمعدار راغې نو د ورځې به یې دیوې ګنټې نیمې د پاره نمر ته ایستلو .
د شپې به مونږ په ارام ویده کیدلی نه شوولې چه د ږې د ږې ګنټې وروسته
به پیره بدلیده نو پیره دار به راغې جنده ده به یې وکړ نکوله بیا به یې چغه کړه چه بول بهالی
دوایه ورو ره !) تر څو چه به د ږې اواز نه و ورکړی نه به تلو او که اواز به د ږې لږ وروسته
ورکړونو سبا له به یې سزا درکوله . د جیل د جامو قصه می هم درته کړی ده چه ما ته یې
کومی جامی راکړی وې کمیس می د بلې پورې نه رسیده او په مانځه کښې چه به
په سجده پریوتم نو کمیس به می پښتیونه را ورسیده او د پرتوک پینځې به می ایله
د زنګانه ستړکی ته را رسیدې . د جیل والاوو ویه خو د عذاب د ملایکونه کم نه وې
یو نیم پکښې چپړته سم سړی پیدا شی .

په هغو ورځو کښې په جیلخانه کښې د خوراک څیز هم جرم و زمونږ د کلی یو نمبر
دار یوه ورځ ما ته یوه حیکی ګوره راکوله ، ما د هغه نه نه اخیسته ، هغه را ته په چکی کښې
یوه چکی ګوره کښوده د ی لاړ لږ ساعت پس را ته پیره دار وې چه جیلر صاحب
راروان د ی ، د د ې خبر په اور بل و ما سره د ګوډ ې فکر شو چه په د ې څه وکړم ؟ کله به می
وې چه د شړی لاندی یې پټه کړه کله به می وې چه د تر پړی لاندی یې کړه بیا به سود ا
واخیستم چه ښه که دا تر پړی پورته کړي ؟ خیر خو هغه ګوره ما په د پر شوا خون پټه کړه

ketabton.com - The Digital Library

داروغه صاحب دی تالاشی یی ونه کړه بیرته لاړ . هغو وختونوکښی به دقید یانو روزانه تالاشی کیده چه داروغه لاړ ما هغه کوره بلکه کوزاره کړه او اراده می وکړه چه جیلخانه کښی به دجیلخانی د اصولو پابندی کوم چه کوم کار یکښی منع وی هغه به نه کومحکه چه داخیز دسړی په زړه کښی وبره راولی . ماخیل سیاسی قیدیان ودرونه لږلی چه داکارونه به یی کول نو دجیل والاوو به یی د پوی خوښه مند یی کولې ، او بلای به یی هم ورکولی .

دچمرکنډ مجاهدین :

داکتر صاحب اوځینی نور کسان زما ملاقات ته راغلی وو هغوی دحکومت پیغام راوړی وچه مدرسه دې چلوی خو دوړې دی نه کوي که دد و رونه لاس اخلی مونږ یی پریږدو خو ما دحکومت داشرط ونه منلو . په چکوکښی ما سره نور قیدیان هم ووچه په هغوکښی دچمرکنډ مجاهدین هم وو . زه چه دکابل نه راتللم ما هغوی ته د پر نصیحت کړی و دامی هم ورته ویلی ووچه سرحد اوپنجاب ته به نه نښکته کیږی . هغوی زما نصیحت ونه مانه دغه یی حال و زما دبندی کیدو نه مخکښی یی د پروهل او تکوں چه زه ورسره بندی شوم نود وهلو . تکولونه خلاص شو . دا مجاهدین چه به بونیر کښی وو هلته یکښی اکثریت د بنګالیانو وو دغه بنګالیان د پرشریف اومینه ناک خلک وو د پره ښه کوزاره یی کوله او چه یکښی پنجابیان وو هغوی د پر دله باز خلک وو . دوی چه ورسره تل پری او جنبی یی یکښی جوړی کړلی اخری خپل امیر نعمت الله وواژه . د بونیر خلکو له هغه ځایه راوشړل او چمرکنډ ته راغلل ، دوی یو مشر مولوی فضل الهی د پر پاره تی باز او خطرناک

ketabton.com - The Digital Library

سړی و ما په کابل کښې لیدلی و ، ده ته نصیحت می ورته وکړ خو هغه د خپل
طبیعت نه مجبوره و او د دې پرته جنبو په وجه یې یو ډېر سنه کار کړ ، نیک او مخلص
سړی مولوی بشیر وژلی دی . بیا ورته چه پاکستان جوړ شو فضل الهی پنجاب ته
راغی زه هغه وخت په چیلغانی کښې وم . مولوی فضل الهی د حکومت په لمسه د حکومت
د خوشحالولو د پاره ما پسې سختی پرته پاکندی وکړې او ډېر د داوغ یې وویل
پولیسو دی له خانه سره ملګری کړی و او چه مجاهدینو کښې به کوم د کار سړی
و پولیسو به ورته وویل هغه راوله . د دوی یو ملګری چه د قرآن شریف حافظ
هم و پولیس په لاس کښې اخیستی و . پولیسو به چه د کوم سړی د نیولو اراده وکړه
ده ته به یې وسنبوده دی به ورپسې لار هغه به یې د چندی په بهانه سرحد ته راکوز
کړو او د پولیس په حواله به یې کړو . ما ته دې قید یا نو مجاهدینو وویل چه دی یې
اوس بیا زمونږ دیو ډېر لوی کار کن پسې لټوی که د هغوی د خبرو لوخه نه بنده وسته
وشی . دا یې هم راته وویل چه په چیلغانه کښې یو موند دی او سبا بل سبا رهاکیږی
که ته یوه چتی ورکړې د ده کور ځمکنه ته لنډ دی هغوی ته به یې ورسوي او زمونږ
نور ملګری به د دې مصیبت نه بچ شی . ما اول خو دی کار ته غاړه نه اینبوده
ځکه چه د اخو په چیلغانه کښې جرم دی خو چه فکر می وکړ چه د اخو دې خلکو ته لوی
مصیبت دی نو بیا می خط ولیکه او چه په سبا له به هغه موند رهاکیده په ټر
شپه می ورکړو . هغه چه رهاکیده نو هغه کاغذ یې د چپل په یو دې سره دوبلی غوږ ول
دی بیا هغه کاغذ اتفاقاً زمونږ د کلی نمبردار موند لی دی هغه بیا به راوړ . ما هغه ته او وې
چه دا کاغذ چیرته وو هغه اووئیل چه زما پهره وه او په یو دې سره می بیا موند

ketabton.com - The Digital Library

کړ دا کاغذ حکومت ته په لاس ورغلی وی نو لس کاله قید و . زمونږ دهزاری یو ملګری یې دغه شان په یو کاغذ لس کاله قید کړی وو .

زه په جېلخانه کښې وم چه د کوهاټ څوتنه یې جېل ته راوستل یو یې تره اونور یې ورېرونه وو د ېرښکلی اوښایسته ځلمیان وو هغه یې هم زمونږ سره په دې چکر کښې بند کړل . د جېلخانې دا قاعده ده چه سهار وختی ملازم راشی قید یانو پسې ورلیږی کړی راوړی باسی جارو کانې یې په لاس کښې وړکړي ځای جارو کوی . دوی به یې وختی سهار د پوښتنه په میاشت کښې راوښکل . دوی چه به جارو وهلو ته تمیت شو یو پنجابی سپاهی وهغه به په کونه لټه وکړه بوک به یې راوارول او کنځل به یې ورته کول نو ما ترې یوه ورځ یو بښتنه وکړه چه تاسو په څه کښې بندیان یئ وویل چه صاحب څه ووایو ماوې هر څه چه وی ووایه راته وویل چه په « غول مه خوره » موجنګ کړی دی اوس دغه دی بندیان یو د شیطان لمسره اوپښتو وه . ما ورته وویې چه هغه پښتو او شیطان موځان سره جېلخانې ته راوستی دی اوکه موجېل ورور عزیز د پاره هلته پرلښې ؟ کوډئ دا تورځنی سپاهی درسره څه سوک کوي ؟ وه ته موهغه پښتو او شیطان نه لمسوی دجېل ورور عزیز هغه خبره زعمل به نه وو اوکه داشرمول ؟

نور سیاسی قیدیان د ډیرۀ اسماعیل خان جېل نه په چالان کښې راغلل ، یو ملک خدابخش وو او بل رمضان خان وو ، نور ورسره یو خو ملګری وو . نور سیاسی قیدیان په بارک کښې وو اوزه یې په چکی کښې بندی کړی وم هغوی سره یې یو ځای کیدو ته پرلښودم . عام قیدیان هم تر یوی هفتی پورې په چکی کښې بند وی ، بیایې ترنه راوباسی خوزه یې پکښې دوه میاشتی وساتلم .

ketabton.com - The Digital Library

ډیرۀ اسماعیل خان جبل ته بدلي : زیاته ټشوه څخه ++

دوه میاشتی پسې یې زه ډیرۀ اسماعیل خان ته چه د دوبارې نوجلخانې ده بدلی کړم. د تللو په وخت و کښې راته ښیرۍ (نږدې لانې) ولکولې چه د ډیرو جبل ته ورسیدلم بیا یې هم راته ونه ایستلې، هلته یې چکی کښې بند کړم او لږې ورځې مې ډیرۀ دانی راوړې چه دا او ډوډۍ کړۀ، خو اته ورځې وروسته چه غږ چنجو وهلې وې. نو او ډوډۍ یې تکلیف نه وو

د جبلخانی قصه :

تاسو ته به یاد وی چه به «پښتون» کښې د جبلخانی په باره کښې یو مضمون «د شلمی پیړۍ تهذیب او زه په جبلخانه کښې» تر عنوان لاندې شایع کیده لیکن زما دا بیا بیا کوفتار ولو او ناوړ کاری په وجه هغه مضمون سر ته ورسیدلی نه و په منځ کښې پاتې شوی و. چونکه زه اوس د هزاری باغ په جبلخانه کښې یم او ما سره څه کتاب ولو ستلو د پاره نشته څکه د کوم کتاب چه زه نوم اخلم نو حکومت دا جواب راکوی چه د دی اجازت دلو ستو تاته نشته، نو ما خیال وکړه چه د دی وخت نه څه فایده اخیستل په کار دی نو په دی وجه زه بیا هغه قصه هغې پسې د پورته کولو او سر ته د رسولو د پاره شروع کوم او د ورسره دا تجویز هم کوم چه د دې نوم به اینده د پاره «د جبلخانی قصه کل» (۱۵-اکتوبر ۱۹۳۶ع)

د دې جبلخانی حالت د پرزیات خراب و قیدیان، غریبان پکښې د پرې پرې اخته وو، د بلو بازار پکښې کړم وچا به چه پیسې لرلې د هغه به پکښې څه کوزاره کیده د بې پیسو بند یا نو حال بد و، عجیبه خبره داوه چه د دې جبلخانی یو ازی داروغه مشر نه و بلکه هر یو ملازم د لته کل اختیار و او هر چا به خپل حکم چلوو د داروغه هیڅ رعب نه ؤ د هغه حکم چا نه مانه د دې وجه داوه چه داروغه یو بوډاؤ پنشن روان و پیسې به یې اخیستې چه د نوکرۍ په اخر عمر کښې پینځه پیسې پیدا کړی

ketabton.com - The Digital Library

ـلـه داوه چه دی په انګریزی نه پوهیده ، دی د سپاهی ګړی نه دا روغه شوی و
ـو سپرنتنډنټ دانګریزی نه نه لغیر په بله ژبه نه پوهیده نو د جیلخانی کار وبار و ته نائب
ـه دا روغه ګنګارام مخکښی کاوه نو د نائب دا روغه رعب په جیلخانه کښی د دا روغه نه
ـ یات ونو په دې وجوهاتو د جیلخانی انتظام ګډوډ و . زه چې یې په چکی کښی بند
ـرم نو یو خوتنه پښتو یان قیدیان ماته راغلل راته یې وویل چه مونږ به دا روغه ته ووایی
ـ ډګر وچه تا د چکو نه راوباسی خو ما ورته وویل چه زه بلای نه ورکوم ، چه بلای ورکوم
ـ ضمانت ولی نه ورکوم . زه خو قید نه یم ، زه ضمانت کښی قید یم .

د دې جیلخانی خوراک هم خراب و . هسی خو د تولو جیلخانو خوراک خراب وی ځکه
ـه حکومت د ښی غلی دا خیستلو اجازه نه ورکوي خو د لته یکښی دا روغه هم د هغه کوله
ـب دا روغه او نورو هم یکښی کانه وانه کوله . ما به خپله چکی راوړه کوله . کومې چې ته به
ـ د میده کولو د پاره ماته راوړي هغه به تولی چینجو خوړلې وې . د قسم د پاره به یکښی
ـ روغه دانه مونډی کیدی نه شوه پاکولی به یې نه هم ځکه چه پاکیدی نه شوې که پاکولی
ـ لش بخښ کی پاتی کیدل دا چنو د دی قسم اوړه د ودی به یې پخوله هم نه ځکه چه وزن
ـ کمیده په دی کښی به هم د قیدی غریب نه غلا کیده . دا د ودی به په یولاس کښی
ـ ول کیده نه ځکه چه تو کرې تو کرې کیده اوپریوته نو په دوارو لاسونو کښی به د دې اخیسته
ـ چرې د چنو د ودی خوړلې نه وه په خوب کښی می لالیدلی نه وه بیا د اسی د ودی چه
ـ یمی نه زیاته یکښی خاورې وې شخوندپری نشی وهلی . ما به په د هر کوښښ ایله
ـ ه تو کره د خوړه اخر پری ناجوړه شوم ، د دال او ساګ به یې څه ذکر کوم . په جیلخانه کښی
ـ څوک ناجوړه شی هسپتال ته یې بیایی خو زه سیاسی قیدی وم ، زما د پاره هسپتال

ketabton.com - The Digital Library

نه وو، زما په نصیب دایوه توره کوتنی رسیدلې وه چه شپه او ورځ به یکښی یوازی پرا
وم. داکتر به راله دارو دلته راوړل او سپرنټنډنټ به می په ورځ کښی یوځل خبرا خیسته، خ
ورځی پس جوړ شوم. زه په دې جیلخانه کښی یوه نیمه میاشت پاتی شوم په دې یوه نیمه
کښی زما خلور پنت پونډه وزن کم شو. ځانښونه می خراب شو، وری می وتښتیدې، و
به توی جادی وې. د خراب خوراک او د سبزی د نشتوالي په وجه می په وریو پایو دیا
ولګیده. د خراب خوراک په وجه په تولو قیدیانو یو قسم مرض لګیدلی وچه هره ورځ به خل
پنځه مره کیدل چایی پوښتنه هم نه کوله ځکه چه قیدی د پرنګیانو په حکومت کښی انسان نه ګ
ګڼې ی او د دوی غوندی سلوک ورسره کوی که دسړی سپی مړشی څه نه څه همدردی
ورسره بنکاره کړی لیکن د قیدی خوا ره دهیڅا همدردی نه وي. چه مرض زور شونو
نټنډنټ سره فکر پیدا شو او د مرض د مخنیوی د پاره به یې کله ناکله دوه، دری
پرنګیان هم مشورې ته راغوښتل، لیکن مرض په مشوره نه کمیده اونه به چیرې کم شی. د
تول د خوراک د خرابوالی نه پیدا شوی ؤ او هغی خواته چا توجه نه کوله. توجه ورته چا کو
وای. "جیل والاو" کار خو تول د دوی د بی دیانتی، نه خراب و. سرکار چه کوم مع
خوراک د دوی د پاره منظور کړی و هغه به یې هم دې غریبانو ته نه ورکول سپرنټنډ
هم عجیبه دي او بیا چه انګریز وی هغه خو بیخی ناخبره وي چه کوم طرف ته یې "جیل
بیایی په پته ستر کو روان وی او بیا د اسی سپرنټنډنټ لکه د اچه و. د قیدیانو او
خاص د پښتنو قیدیانو ستر ګو. سپرنټنډنټ ته پښتو نکی نه ورته حتی ارد و هم
تش په یوه انګریزی پوهیده او پښتنو غریبانو له ارد و نه ورته پاتی خو انګریزی.
ورځ عجیبه قصه وشوه څوک چه جیلخانی ته تللي دي هغوی ته معلومه ده او چه څ

ketabton.com - The Digital Library

نه دي تللی هغوی ته به معلومه شی چه دهر کل (دوشنبی) په ورځ سهار وختی قیدیان پخپلو بارکونو کښې په لین کښېنوي سپرنټنډنټ او نور جیل والا پرې کړي صحت، جامې، صفایی او نور حالت یې کوري که دچا عرض وي هغه هم اوري. په دغسی یوه موقع یو قیدی پاخېدلی دی او د جیل والا و ډلاسه شکایت کړی دی چه وهي می نکوی می شرموی می، کنځی می رشوت رانه غواړي زه غریب سړی یم زه روپۍ له کومه راوړم چه دوي ته یې ورکړم؟ نو سپرنټنډنټ خپلی عملی ته وکتل چه څه وایی؛ هغوی ورته وویل چه صاحب دی دغسې دوډی غواړی اوکوره غواړی نو سپرنټنډنټ قیدی ته ووې «نونو» قیدی غریب بیا ورته خپله قصه تېره کړه هغه بیا د خپلی عملی نه پوښتنه وکړه دوی بیا ورته ووې چه صاحب کوره او غوږي غواړي نو سپرنټنډنټ قیدی ته لښته خوځوی او ورته «نونو» وایی. قیدی د هر کوښښ وکړو چه سپرنټنډنټ پخپل مطلب پوه کړي خو هغه پوه نه شو نو اخري یې حکم وکړو چه دا بلد معاش دی، بوځئ په چکی کښی یې بند کړئ هوسی ښکر کا ته غوږ یې بایلود.

د سپرنټنډنټ دراتلو په ورځ سپرنټنډنټ په خصوصیت سره د تنتیو معاینه کوي نو په دغه ورځ د قیدیانو ورځ د هره بلده وي د چا چه معده کمزوری وی هغوی ته د هر کراو وي خکه چه یوځل د تنتیو صفایی وشی تر څو چه یې معاینه نشوی نه وي څوک پکښی نه پرېږدي چه پکښی کښېنی نو که په دغسی وخت کښی قیدی ته حاجت پیښ شی که جرئت ولری خو د چا نه پوښتنه نه کوی منډه کړی ته ی ته ننوځی خو دی لا ناست نه وي چه نمبر دار یې په څټ سوړ وي او که بی جرأته وي

ketabton.com - The Digital Library

یو ځل دوه خو اجازه وغواړی خو علاوه پر دی چې اجازه نه ورکوی سنه یې سپک هم کړی. ما پخپله د هر غریبانان لیدلی وی چې هر څه تری پرتوک کیښی تللی دی ویل، سبا کنځل اورابښکل خو پرې ښه دا هغه د بې شرمۍ ساعت وي چې خدای دی چا ته نه ښه یي. انګریزانو چې مونږ له کوم قانون خو جور کړی دی د ظاهر دارۍ د پاره یې جور کړی دی او د نیاته د دوکې د پاره. په دې قوانینو نه پخپله پرنګیان پابند دی او نه یې ملازمین.

زه چې څه وخت ناجوړه وم نو مالـه به یې پې او وریجې د خوراک له پاره راکولی یوه هفته پس چې زه جوړ شوم او د هسپتال نه دس چارج شوم (دوتم)، نو بیا زه وم او د جیلخانې هغه پخوانی خوراک خو د اکتر چې زما حالت او کمزوری نیاته کتلی د هسپتال نمبردار ته یې حکم کړی و چې ده له هر ما بنام لږ قدرې د هسپتال دیښو ورکوه. زه د ما بنام د لمانځه و روسته وظیفه کوم په وظیفه ناست وم چې یو سړی راته اواز وکړو چې و روسته می وکتل نو د کوټکی د جنګلی سړه نمبردار ولاړ دی راته یې و وې چې بالتې دې راکړه چې پې می درته راوړی دی زه د خپلې کډی نه را پاڅیدم او پوښتنه می تری وکړه چې د اپې دې له کومه راوړی؟ هغه جواب راکړو چې بابو صاحب حکم کړی چې هر ما بنام څه قدرې پې تاته راوړم ځکه چې ته کمزوری یې ما ورته و وې چې د اسرکاری مقرری شوي دي که د اکتر صاحب له خپله طرفه مهربانی کړی ده هغه و وې چې د اد بابو صاحب مهربانی ده ما وې د اکتر صاحب له خپله کوره رالیږلی دی که د هسپتال نه یې رالیږلی دی؟ وې ویل چې د هسپتال نه ما وې وې چې ته خپه کیږه مه، د اکتر صاحب ته می هم په په پرسلام وایه او ورته وایه

ketabton.com - The Digital Library

ستاد دې مینې، محبت او مهربانۍ زه د پرمشکور یم خوزه دا چې اخیستلی
نه شم. د دې خبرې په اورېدو نمبردار د پرحیران شو او وې وې چې ولې؟ ما ورته
وویل ځکه چې دا زما حق نه دی پر دی حق دی او پر دی حق خورل خو حرام دي
هغه وویل چې دا څنګه پر دی حق دی؟ ما ورته وویل چې دا پې په هسپتال کښې د
کمزورو او مریضانو د پاره مقرر شوی دی، د هر مریض برخه مقرره ده، زما
د پاره مقرر برخه نشته نو ته به یاد دې په ځای د نورو مریضانو په پیو کښې او به
لګاوی چې د بیو اندازه پوره کړی یا به د هر مریض نه یو یو ګوت کمو ې دا د واړه
طریقې بنې ته دي. نمبردار چې دا واورېدل غلی شو اولاړ. یوه ورځ دا ر غږ صاحب
راغی او ما ته یې وویل چې ورځ په ورځ کمزورې کېږې پس دې ستاد دودۍ
انتظام زه کوم زما له طرفه به زما له کوره تا ته دودۍ راځي، ما د هغه د پره شکریه
وکړه او دا خبره مې ورسره ونه منله ما هغه ته وویل ستا دودۍ زما خپله دودۍ
ده خو که سبا ته دې چې نه بدل شي یا زه بدل شم نو بیا به څوک دبنې دودۍ
انتظام راته کوی؟ خوزه یم او دا د چې دودۍ به وی او س خو لا سنه دی ورسره
ولیږ اموخته شوی یم او بله دا چې هغه کار چې سړی یې په بنکاره نه شی کولې او
ته یې کوې، سړی کمزورې کوی او د خپلو اصولونه یې باسی او په سړی کښې وېره
د لی پیدا کوي نو ما ورته ووې چې زه ستا د مهربانۍ قدر کوم خو دا خیزونه زما
اصلی مقصد نه نقصان رسوي. نو معافی غواړم په جیلخانه کښې په دغسې کارونو
سړی د پر کمزورې کېږی خو مره چې یو سړی خپل خواهشات او ضروریات کمولی
ی هغومره به ارام او خوشحاله وي هیڅاته به محتاج نه وی، د غه شان یو ځل دا ر غږ

ketabton.com - The Digital Library

صاحب راغی اوماچکی راوړله نوهغه ماته اووئیل چه داچکی مه اوړه وه په دی جیلخا
کښی دوه ویشت سوه قیدیان دی ، زه به خدای له څه جواب ورکوم چه دایوسیاسی
قیدی چه زما په لاره روان وو په هغه دې هم چکی (مچهن) اوړله ، ما ورته اووئیل چه
دغه مخانځ چکی کښی دغه قیدی ته وګوره ، دی د قتل داکو مجرم دی ، په دې کښی
جیل ته راغلی دی او دلته د داسی ناپاک مقصد د پاره چکی راوړی ، اوزه چه په دومه
نیک مقصد راغلی یم نوزه دې نه اوړوم . چه دا روغه صاحب پوه شو چه دی خو چکی اوړ
دی نو بله ورځ یې ماله اوړه را ولیږل اولږی غوندی دانی هم ورسره وی ، او ویل ویل
چه صیب (سپرنټنډنټ) راځی نو دا اوړه وه ، ما ورته وویل چه زه داسی نه کوم که صیب
زما نه تپوس وکړی چه تاله څه درکوی نوزه دروغ نه وایم نوزه به وایم اوړه . د دی
جواب کښی را ته جمعدار وویل چه بیا خو به زه مات شم . ما ورته وویل چه څکه خو د ر ته ف
وایم چه دامه راکوه اوبله داچه دا دسړی زره کښی وبره پیدا کوی .

د جیل بد معاشی :

د دې جیلخانی اخلاقی حالت ډیر پریوتی و نه د هلک ، نه د ځوان ، اونه د بو
عزت پکښی ساتلی و . هر سړی به په ویره کښی د څکه چا چه به کنکار ام اود چکی جمعد
راضی کړل په هر چا چه به یې هر څه زره غوښتل هغه به یې پرې کول . زما په مخکښ
څینو کسانو پرې په دوه دوې خپل دښمنان شر هولی دی په دوه روپې یې هلکان
شپې تیرولو د پاره خپلو کوتو ته بیولي دی حال داچه د جیل په قانون کښی د هلکانو
سره د سړو یوځای بندول منع دی . مایوه ورځ دا روغه صیب ته اووئیل چه ته خومره
یې . د ډیر نیک سړی یې ، بانکو نه وایی او امامت هم کوی ، لیکن ستا په جیلخانه کښی د بنتې

ketabton.com - The Digital Library

د بچو عزت محفوظ نه دی ، اوزه چه په پښور جیل کښی وم ، هلته دا روغه هندو دی
لیکن هلته د پښتنو د بچو عزت محفوظ دُ . په دی جیلخانه کښی ما پخپلو سترګو داسی
واقعات لیدلی دی چه لیکل یی شرم بنکاری . شراب وکباب به یکښی عام وو ، د پیسو
والا و یکښی نری چرچ وی اوخه چه به یی غوښتل هغه به یی کول چاسره چه به پیسی
نه وی د هغوی د حاله خبر مه شئ ، د و هلو تکولو او شرمولونه علاوه چیرته به چه
سخت کار هغه به یی په دوی کولو جیل والاوو د پیسو حصولو لو د پاره عجیبه عجیبه
طریقی جوړی کړی وی یوه ورځ یو بنوځی راغی ماته یی وی چه زه کلی ته چتی لیږم
راته ولیکه زما ورته ووی چه چتی د څه د پاره لیږی ژړه غونی شوویی ویل چه پلار
ته چتی لیکم ، ماته معلومه ده چه زما پلار غریب دی هغه سره څه نشته خو زما
بنځه والا هغه دی خرڅه کړی ماته دی روپی راولیږی . زه ورته په قار شوم ما
وی ته سړه یی نه چه داخبره کوې هغه راته ووی چه خانه ته څه خبر یی زه چه جیل ته
راغلم او یه چکی کښی یی بند کړم شل سیره دانې یی راکړی چه دا اوړه کړه هغه ما
بنې اوړه کړې چه جمعدار راغی ویل یی دا خو دل دی را ایسار یی کړم او تر هغه یی
د و هلم چه دی را باندی سترې شو هره ورځ راته وایی چه پیسی راوړه که نه تول
عمر به دې داحال وی زه دومره نامرده نه یم چه مشقت نه شم کولی هر کار چه
راو سپاری په ډیره ښه طریقه یی کوم خو دوی د پیسو د پاره څه نه څه بهانه کړی په
و هلو و هلو یی راته سر کنجی کړو د جیلخانی تول سخت کار و نه زما په نصیب دی
سره د دې همره ورځ و هل خورم اوس راته وایی چه صاحب ته دی پیش کوو او
په بیتو نو دې و هو داد بیتو نو و هل راته شرم بنکاری ځکه تاته راغلم چه پلار ته می

ketabton.com - The Digital Library

خط ولیکه که څه راشی او دی بلا نه خلاص شم. د پرکسان جبل والا وو د پیسو د پاره په دی طریقه مره کړی دی دا کوم کسان چه له جبلخانو نه تښتی یا بد معاش شی د دې وجه هدا د جبل والا وو سلوک دی چه دې کار ونو ته تیار شی. په جبل کښی د دوه د لومړی وي یو د پیسه دار و بل د بد معاشانو. بلکه داچه د قیدی د خوراک حال هغه وی چه مخکښی می د ته بیان کړو او کار پری د غوایانو په شان کوي کولوکان (د تبلوکانی) ارت، همچنان اونور د پرداسی سخت کار ونه چه د انسان د توان او شان مناسب نه وی پری کوي. خو مره ذلت او سپکاوی چه ما په جبلخانو کښی لیدلی دی زه په دعوه سره ویلی شم چه داسی سلوک به په دنیا کښی هیڅ وحشی نه وحشی قوم د خدای د مخلوق سره کړی نه وي.

قانون. قانون نشته د هر پرنکی او حاکم چه څه زړه وی هغه کوی او دې ته قانون وایی، نور ملکونه یو قانون لري. زمونږ په ملک کښی د پرنکی د پاره بیل قانون و او د دیسی د پاره بیل د سرکاری ملازم د پاره بیل قانون و او د رعیت د پاره بیل د مالدار د پاره بیل قانون و او د غریب د پاره بیل. د انګریزانو قانونات داسی دی لکه د مومو پوزه چه په کومه خوا یی اړوی، هغه خوا اوړی.

په یوه ورځ کی تښتی کښی د شپې و رځی د تنهایی قید په وجه زما وزن د رو د رو کمیدو او صحت می خراب د وجه اخر جبل والا مجبور شول چه د دی پرده نشینی له ژوندۍ می راو باسی. یوه ورځ سپرنټنډنټ صاحب راغی او راته یی وویل چه اینده ته په کارخانه کښی د ورځی کار کوه او د شپې دې خپلی کوټنی کښی اوده کیږه امید دی چه د دی نه د ویستلو د پاره به دی هم د پرزرا انتظام وکړم.

ketabton.com - The Digital Library

زما مشقت :

ددی پرده نشینی (کوته قافی) نه چه راووتم کارخانی ته یی بوتلم دایوه لوبه کارخانه وه په سوونو قیدیانو به پکښی کار کولو او قسم قسم څیزونه پکښی جوړ ښدل زما کار لفافی (پاکتونه) جوړول و خو ما به ورسره دکډی کارهم کولو ځکه چه زما ورسره شوق و اودامی خیال وچه سړی ته یو کسب زده کول په کار دی چه ځان ته پری معمولی نفقه کتلی شی اود احتیاجه خلاص وي زما استاذ دبنو یو ملک و دهر شریف اوښه سړی او، ښه خویونه اوشرافت پری ختم و او پخپل کار کښی هم دهر ماهر ؤ ماسره یی دهر زیارالیسته ، په څو ورځو کښی خامتا اودبور دار پ تولیپ (رومالونه) اودل زده کول که چیرې زه ددې جبلخانی نه بدل شوی نه وای او پکښی پاتی شوی وای نو ما به په دې کارکښی مهارت حاصل کړی وای . زه چه څه وخت ددې جبل نه بدل شوم نو زما په زړه کښی لبس دایو ارمان پاتی شو چه داکسب دانه نیمکړی پاتی شو او کمال ته می ونه رسولو .

زما بل استاذ دبهادر کلي یو ملا صاحب وچه دلفافو سکښتلو او جوړولو چل یی راته ښود لی ؤ ، دی هم دهر ښه سړی و . کله کله به یی په کارخانه کښی کوپی پخولو یوه ورځ یی کوپی باندی کړی وسپرنګتنت داغی ، په کارخانه کښی بوی و ، دهر یی اخوا دې خوا وکتل خو بالتهی یی پیدا نه کړو چه سپرنګتنت لاړو کوپی تول سوز بدلی واستانی می دهر څیه شوخوځه یی کولی شول ؛

ورو ورو دجبلخانی دخلکو تلل راتلل راسره پیدا شو او په لږو ورځو کښی راسره دهر کسان بلد شول . په جبلخانه کښی هر قسم خلک موندی شی که بدکسان

ketabton.com - The Digital Library

پکښې وی نو د پرښه کسان هم پکښې وي بلکه اکثريې ښه خلک وي ، که جېل والا يې خراب نه کړی . زه د خپلې تنهايۍ قيد په وجه هم پوه شوم ، جېل والا تل دا کوښښ کوی چه سياسی قيديان د اخلاقی قيديانو نه بېل وساتی ځکه چه د دوی سره د اوږه وي چه سياسی قيديان زمونږ د بد عملۍ نه خبر نه شی او بلکه دا چه اخلاقی قيديان پوه نه کړی ځکه که دوی پوه شی نو بيا خو د جېل والا و دکان سره بند ی . په دې جېلخانه کښې د رشوت بازار د پر تود و او په رشوت هر شی کېدی شو د ساده او خوش باوره پښتنو څخه د حصولۍ يوه ذريعه نه وه ، دی چالاکو جېل والا و د روپو راتولولو د پاره قسم قسم ذريعې او طريقې را ايستلی وې په تولو کښې ذليله او مکروه طريقه دا ده شريف او عزتمند سړی بې عزته کول و د لس روپۍ به دی چه کنکا رام له ورکړی چه څوک به دې خوښ و هغه به يې پری شړمولی شو . يو سړی به کنکا رام له ورغی لس روپۍ به يې کنکا رام ته په کوتو کښې دی او ورته به يې وويل چه فلانی شړمول غواړم هغه به روپۍ په جيب کښې واچولی او د يوځو نمبردارو سره به راروان شو هغه سړی ته به يې څه بهانه جوړه کړه او نمبردار ته به يې حکم وکړو چه پر توک نه وباسه ، د غه شان به يې هغه خوار بې عزته کړو د روپو کتلو د طريقه د پره کاميابه وه ځکه چه ټن به تانږه په کنکا رام بې عزته کړه سبا به ما کورته چټی لېږله او روپۍ به می را غوښتی يا به می ملاقات غوښتنه بيا به ما کنکا رام ته روپۍ ورکړی او د خپل بدل اخيستو په غرض به می ته پری بې عزته کړې . کله کله به په دې د پښتنو په مينځ کښې جنګونه هم کېدل .

جېل کښې پرې جنبې :

د بد قسمتی نه په دې جېل کښې د پښتنو په مينځ کښې پرې او جنبې وي

ketabton.com - The Digital Library

او دوه ډلې وویوه ډله دپښور و او بله دکوهاټ، ښو او دهره والو وه، دې
ډل بازیونه به هم جیل والا وو هم ناجایزه فایده اخیسته او په معمولی خبره
به یې دوارو ته اشتعال ورکولو او په کورکښې به یې جنګول، د جنګ نه پس به یوه عجیبه
تماشه جوړه شوه، هغه کسان چه څه بود به پرې کیده هغه به یې په چکو کښې بند کړل
پیرې به یې پرې و د سولې چه یو دبل له حاله خبر نه شی او تنګ د تنګ به یې پرې
بند کړو هسې نه چه څوک یې له حاله باهر خبرونه لیږی. دلالان به یې ورپسې
کړل په ورځ کښې به یو ځل دوه ورتلل او قسم قسم خبرې به یې ورته کولې او هر یو
یې ویرولو چه بس مقدمه به تاجوړه ده یا به پاتې سې کیږی او که نه عمری خوشوې.
د هر قید یان د رباندې دلیدلو شهادت ورکوي فلانی مړشو د فلانی هم
حالت ښه نه دی مړکونی دی که څه کوی شی دادې وخت دی که نه لاړی غرق
و ډوب شوې. په قیدی غریب به هیبت راغی کورته به یې خپلو خپلوانو ته تار
ورکړو چه هلې ډوپۍ راوړئ د چاخپلوان چه به زر راغلل او دوپۍ به یې راوړې
که هر څومره به کنهکار و هغه به خلاص شو لیکن خواره خواری د هغه چاوه چه
پیسې به یې نه لرلې، اکثر به د پیسو کنهکار خلاص شو او بې ګناه، بې پیسو کسان به
چالان شول. څومره به چه زه د جیل خانې د حاله خبر یدم هومره به مې د پښتنو
مظلومانو په حال زړه بد یدو. ما به شپه او ورځ دا فکر کولو چه د دوی د پاره
د پاره کومه لاره او طریقه اختیار کړم اخرمې د ځان سره دا فیصله وکړه چه د
دې دوارو د لومشران لیدل په کار دی او دا کوښښ په کار دی چه د هغوی
سره خبرې وکړم او هغوی د دې بد و کارونو او د هغو د نتایجو نه خبر دار کړم.

ketabton.com - The Digital Library

زما داتبدانه داعقیده ده چه پینتون دهر سنه قام دی دهر زړی اصلاح
کیدای شی په شرط ددی چه څوک یې پوه کړی . دانن چه دی په داسی بدحال کښی
دی ددی وجه داده چه څوک یې غم نه خوری اونه یې پوهوی . په دی جبلخانه کښی
درانیزو یو بودا کاکا و نوم یې نصیرو . هغه زه یوه ورځ چا یوته و بللم زه ددی
قسم دعوتونو طرفدار نه یم خکه چه سړی کمزوری کوی لیکن دهغه دسپینی ږیری
له خاطره ما دده بلنه ومنله دی هم په دې کارخانه کښی و . د دریواو نوارو په کار
سنه پوهیده زه یې پخپله کارخانه کښی وګرځولم اوخپل کسب اوهنر یې راته وښود
چه په لیدو یې زه حیران شوم ما درته وویې چه کاکا افسوس دی چه مونږ پینتانه
دبل دپاره څنګه سنه سنه کارونه کوو خو څان له هیڅ نه کوو داکوم کسب اوهنر چه
تازده کړی دی که چیرې یې بهر هم جاری وساتی نو ډیره فایده به تاته اوقام ته
درسوی هغه ماسره وعده وکړه چه بهر به یې هم جاری وساتم (خوکله چه ۱۹۲۹ ع
کال کښی زه درانیزو په دوره تللی وم کاکا می ولیدو چه کار یې لا شروع کړی نه و
په دې کښی چای راغله چای موو څکله . زه ددوی بی باکۍ ته حیران وم وروغوښتل
می نصیر کاکا ته وویل تاسو چه ښکاره داکارونه کوئ دجبل والاوونه و ویرږئ نه
نوهغه په خندا شو راته یې وویې چه خانه ته لانوی یې دجبلخانی په حالت خبر دار
نه یې په جبلخانه کښی چه پیسی ورکوی څه چه دې زړه غواړی هغه کولی شی زه
خو غریب سړی یم چا ته پیسی ورکولی نه شم راته چه څه وینی دا جبل والاوو مهربانی
ده چه سږ کال یې ماته دنسوارو اوتماکو ټیکه راکړې ده زما کوزاره هم پرې کیږی
دوی ته هم څه ورکوم اوزما ددې ورونو هم راسره وخت تیریږی . زه ددې خبرې

ketabton.com - The Digital Library

اوربلد وحیران شوم او ورته می وویل چه کاکا! جبلخانه او تهیکه داری ؟
غه راته وویل چه دلته دهر څیز تهیکه داری وی او داتهیکې هرکال باقاعده
لیږی اوبیولی پرې کیږي . دلته ګلکورو ، غوړو ، وریجو ، تماکو ، ګزارو ، پیو ، غوښو
ورو شیانو د پاره بیلابیله تهیکه ده . دچای څکلونه وروسته ماهغوی سره د
ستنو په بی اتفاقی خبری وکړې ، دپرو جنبو او جنګونو نقصان می وروښوده .
وی پوه شول چه بی شکه داډیر خراب کارونه دي ماورته وویې چه خراب دي
اسوله په کار دي چه خپل نور پښتانه وروڼه پرې پوه کړئ او ددې کارونه لې
ع کړئ . زه چه تری زار خصتیدم ماته یې ګزارو او تماکو ستور وښوده ماته
یو ډوی ته یو ځای وښوده چه دلته څه شی شته که نه ؟ هلته هیڅ نه معلومیده
ره ځمکه وه هغه ځای یې لږ وکنسلو یو بر غولی راخرکند شو لاندی تری لویه چاتی
په چاتی کښی ګزارو قسم قسم پوډی وې د دوه انونه تر اتو انو پورې به یې
شولې . ماورو وزو پخپله کارخانه کښی کار شروع کړو او هر پښتون سره چه به می
ات کیدو ضرور به می دپرو جنبو ذکر ورسره کولو . دځومره کسانو سره چه ما داخبره
ده په هغوی کښی یوهم داسی نه وو چه ددې خبری اثر ورباندې نه کیدو هغوی
ورو داخبری محسوسولې اوپکښی خوښ بلدلې . یوه ورځ دښو یوخان چه ما سره
ې کارخانه کښی وزه یې مبلمه کړم اویولوی ښانک شیره یې راله پخه کړه په جبلخانه
ی دښو والو شیره ډیره خوښه وه اوګران مبلمه ته به یې پخوله ما سره یې څوکسان
م مبلمانه کړي وو ، داکسان راته اکثر د رسوخ خاوندان او د ډلی د سرهیرې
مبدل . د ډوډی خوړلو نه پس ماهغوی ته وویل چه زه تاسو سره یو ضروری

ketabton.com - The Digital Library

خبره کول غواړم په سبه شان یې واورئ اوچه څه درته مناسب ښکاري هغه جوا
به راکړئ ماورته ووایل زه چه له کوم وخته دې جبلګانې ته راغلی یم اوما ته کوم حالا
معلوم شوی دی نوزه په دې نتیجه رسیدلی یم چه دلته د پښتنو وهر بل حال دی د
قسم ظلمونو اودشوت نه علاوه دیوپښتون عزت محفوظ نه دی، ما اروبلدلی دی چه
پښتون دبل دشهولو دپاره جبل والاوله بلې ورکوی اوخپل وروپښتون پری شړه
لیکن داهم اورم چه سباهغه پښتون بیا د بدل اخیستلو دپاره همدا کارکوی اوداسلسله
دپرې مودې دلته جاري ده تاسو ورته لږ سبه غیرشئ په دی کارکښې زمونږ د
او اخرت څومره زیان دی! که جبل والا داکارونه کوی خو خپلو بلو او پیسو دپاره کو
اوګټه یې پکښې ده اوزمونږ خو پکښې سراسر زیان دی، مالونه رانه لاړل، عزت را
لاړ نن ته زما په بې عزتی مال ورکوې سبا زه ستا په بې عزتی مال ورکوم، په دی طر
په یوپښتون پوری هم حیا پاتی نه شوه. بلکه خبره چه ماته معلومه شوې ده دلته پښ
په دوه ډلو تقسیم شوي دي، یوه ډله د پښتو زیانو اومردان والا وده اوبله ډله د
تیانو، ښو والو اوپیره والو ده. اواکثر په وړو وړو خبرو پخپلو کښې جنګونه کوی او
جنګونه یې په هلکانو وي. زه به تاسوته یوه خبره وکړم که فکر مو ورته وکړو اوزړه ت
پرې ونه مونږ اوتاسو به ددې ذلت نه خلاص شو مونږ تول پښتانه یوقام اویو
یو دیو بابا اولادیو، زمونږ عزت اوذلت یو دی. که چیرې مونږ د رسول الله ص
علیه وسلم په دې حدیث عمل وکړو: «د چه په ځان دې څه پیرزونه وی په بل یې هم
پیرزوکوه». نو بیړه زر به کامیاب شو. مونږ چه د خپل پښتون ورور سره دهر ډ
اراده وکړو په کار دی چه دلږ ساعت دپاره په هغې غوږ وکړو اوخپل کریوان کښې و

ketabton.com - The Digital Library

ی دا کار بل څوک ماسره وکړی نو زه به پرې خوشحاله شم که څه؟ که چیرې زه پرې
شحالیږم نو هغه کار کول په کار دی او که زه پرې خپه کیږم نو په کار دی چه دغه کار
نږ ونه کړو . بله دا چه مونږ پښتنو کښی که یوسړی بد کار وکړی نو په دې وجه دهغه
سره تیا په کار نه ده چه دی پینبوړی دی یا بنووال دی ، یا کوهاتی دی ، یا پیره وال
ی ، او زما د علاقی دی . د بد کار او بد چلند و خلکو ملګرتیا نه ده په کار که په ځان
ونږ ورورهم وی ځکه چه د دی دلاسه قوم او سوسایټی ته نقصان رسیږی او
ی خلک قام تباه کوی .

مونږ ته په کار دی چه همیشه د حق او ښو خلکو ملګرتیا وکړو که په مونږ کښی یوسړی
کار وکړی مونږ تولولو په کار دی چه د خپلی ورورۍ او عزیزولی نه یې و باسو که هغه
وال وی ، که پینبوړی وی ، که کوهاتی وی ، که پیره وال وی ، که مونږ په ربنتیا په
ې لاره روان شو نو زړه به هغه کسان چه په بد لاره روان دي او د چاله لاسه چه پښتانه
ی مصیبت اخته دی د خپلو بد کارونو نه به واوړي . دا نن چه پښتانه په بد لاره
ن دی د دې وجه داده چه مونږ د ښو او بد و فرق نه کوو او نه څوک شته چه د ښو
بد و په فرق مو پوه کړی . یو بد عمله سړی چه وینی چه زما په بد عملی کښی ملاتړ کیږی
هغه نه ولی د خپلی بد عملی نه لاس اخلی او که مونږ د ښو بد و فرق وکړو او لکه چه
ماخوستن په لمانځه کښی د خدای سره وعده کوو چه : « وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَّفْجُرُكَ »
ی څوک چه ستا نافرمانی کوی مونږ به هغوی پریږدو کور کلی به ورسره نه کوو . که دا وعدې
حای کړو پښتون به یکدم بدل شی . نو مونږ ته په کار دی چه په دې خبرو هر پښتون
ړو او دا خبرې د هر پښتون غوږ ته ورسوو . په دې مو دعا د خیر وکړئ او دیو بل

ketabton.com - The Digital Library

نه رخصت شو.

په دی مینځ کښی بنو خیو د مردان دیو هلک په سر کنکارام ته یلاړی ورکړی
او هغه یی بی عزته کړی ؤ ، په دی خبره پښتونریان ډیر خپه شول او جرګه یی وکړه چه
خپونه بدل اخلو او د جنګ د پاره یی ورځ مقرره کړه چه خبر شوم ورغلم منت زا
می ورته وکړی چه مونږ ته دا کار کول نه دی په کار . په ډیرو خوارو می هغوی له
منع کړل هغه هلک له می هم ډیر تسلی ورکړه او په کور کښی مو دا فیصله وکړه چه په د
جبل کښی خو پښتنه نشته او سپین ټنډ نت د دی خبری پوښتنه نه کوی ، ښه به د
چه په انګریزی کښی یو درخواست ولیکلی شی او د کنکارام په سر د پټی کمشنر ته شکا
وشی . درخواست تیاره او د پټی کمشنر ته ورکړی شو ، لیکن د پرنګی په حکومت کښی
مظلوم د پاره انصاف نشته ، بلکه داچه داسی واقعات پیدا شی نو بیا پرنګیان پر
د خپلی محکمی د بدنامی له خاطره پرده اچوی د انصاف فکر لا رشی او په اتفاق س
د خپلی محکمی د صفایی کوښښونه او تجویزونه شروع کړی اوس هم داحال د
حقیقت دا دی چه پرنګیان خو دلته په دی ملک کښی د اصلاح ترقی او انصاف
د پاره نه دی راغلی د وی خو دلوټ ، تباهی او بربادی د پاره راغلی دی ولی
په تولو محکمو کښی د ورځی ته تر لوی پورې تول افسران غله او بلوی خواره د
بی د بلو او دالی نه پری څه کار کیدی نه شی . دا تولې خبری پرنګیانو ته ښې معا
وی . معلومی څه پخپله پکښی شریک وو نو اصلاح به یی څنګه کیدی شي ؟

کنکارام ته چه څه وخت دا معلومه شوه چه د ی خو پښتانه نه په سمه لار
روانوي او زما د کاندارۍ کښی فرق راولي نو فوراً یی زما په سر سپین ټنډ نت

ketabton.com - The Digital Library

کایت وکړو او زما برخلاف یې لویه قصه له خانه جوړه کړه اوزه یې بیا په
سپرنټنډنټ په هغه تورو او تنکه کوتنۍ کښې واچولم . دماشوله لاسه می خوب
یې نه شو داسې څه خیز راسره نه وچه خان یکښې دماشو نه پټ کړم کمبل راسره
خو کمبل په ګرمۍ کښې اغوستل ګران کار وي . دشپې به هیڅه تیاره کښې کښینا ستم
خبدم ، دلږم دچیچلو وېره به راسره وه دشپې به می درونده په شان پښه را
خیسته دې خوا اخوا به می وهله بسحر چه به را پاڅېدم یو دوه لږمان به مړه
ته وو ، قیدیان غریبانان خدای پاک پخپل فضل له دې بلا ګانو نه ساتی .

جیل کښې زما ګناه :

سبا وختی سپرنټنډنټ دا روغه او ګنګا رام دننه زما چکۍ ته راننوتل
سپرنټنډنټ سترګې بدلې وې او دخبرې نه یې داسې معلومیده چه سړی دېره په
ږدی په لاس کښې یې یوه لویه پرېره وه هغه یې ماته واوروله بیا یې راته وویل
د جیلخانې په قانون کښې داسخت جرموونه دي زه ستا برخلاف مقدمه چلول
وارم ، زما برخلاف یې دا الزامونه لګولي وو .

ته یو سخت باغي یې او په جیلخانه کښې بغاوت کوې ، ته د جیل ملازمانو ته
سیخ کوې چه سرکاري ملازمت کفر دی ، ستا دې تبلیغ په وجه ددې چکو جمعدار
استعفا ورکړې وه ، ته په قیدیانو کښې پراپېګنډه کوې او په جیلخانه کښې د بغاوت
لو کوښښ کوې .

ددې خبرو په اورېدو ما هغه له جواب ورکړو چه د مقدمې په باره کښې
هیڅ نه وایم تاته چه څه مناسب او انصاف ښکاري هغه وکړه لیکن دا خبرې

ketabton.com - The Digital Library

چه چاتانته رسولي دي دښتيانه دی بلکه بالکل غلطی دی. زه دا خبره منم
يوجمعدار زما په وينا استعفا ورکړې ده، ليکن دا معامله داسی نه ده څنګه
دررسول شوې ده. درسته خبره داده چه يوه شپه د دغه جمعدار په مار
پيره وه هغه ما سره په خبرو خبرو کښی داوويل چه زه بال بيچ دارم او
تنخوالبزه ده کوزاړه می پری نه کيږی، کله ناکله قيديان پخپله خوښه بی زما
نه څه نه څه راکوی، زور زياتی پری نه کوم د اسلام په موجب ددی پيسو اخيستل
څنګه دي؟ ما ورته ووې چه دا پيسی روا نه دي ځکه چه هغوی تاته حاجتمند
رضا اورغبت خو به هله وی چه بهروي اوتاته يې حاجت نه وي بيايې تاله د
ښه به داوی چه په دی خپله تنخوا کوزاړه ورکړی: ده راته ووی چه په تشه
می کوزاړه نه کيږي نو ما ورته بيا ووې چه د لوکړی په څای څه روزګار شروع
شايد چه په هغی کښی دی کوزاړه روانه شی که زما نه اوس هم څوک دغه شان پوښ
وکړی. زه به دغه جواب ورکوم پاتی شول نو د الزامونه بالکل بی بنياده دي بی ش
ما قيديانو ته تبليغ کړی دی ليکن ددې دپاره نه چه دجيل دقانون خلاف و
وکړی يا دې بغاوت وکړی بلکه ما هغوی تل مجبور کړی دی چه جګړه اوفساد
مه کوئ خپل مشقت کوئ اوچاله رشوت مه ورکوئ هرکله چه دا خبرې س
جيل د افسرانو په جيبونو کښی فرق اوامدنی کښی کموالی راولی نوزه باغی يم او
سړی نه يم بيا می ورته وويل دا جيلخانه په يو ډير خراب حالت کښی ده ته دې څخه
نه يې اونه خبر يدې شې که خبر هم شې ته يې اصلاح نه شی کولی ته په هغه بله ش
په ګشت راغلی وې په يو بارک کښی شور وُ ته ورغلې، ته پوه شوې چه دا شور

ketabton.com - The Digital Library

ته چه دوی هر څه ویلی وی ویلی به یې وی خو هغه شور به شرابو او کبابو نه پدې
جبلخانه کښې د غریبانو بلده وړځ ده د دولتمند و مزې دي. په دې جبل کښې د مېچا
عزت محفوظ نه دی کوم رشوت خواره او بد چلنده افسران چه زه ستا په جبلخانه
کښې وینم ما په بله جبلخانه کښې لیدلي نه دي. زما په دی خبرو سړی لږ غوندی
یخ شو ستړی یې پرانستی شوی او ماته یې ووې ښه به داوی چه ماته لیکلی جواب
راکړې او بیا باهر ته روان شو ما لیکلی بیان ورولیږه. وبیا وروسته معلومه شوه
چه کنکارام وغیره یې خپلې بنکلی ته غوښتی وو او ښه یې دباوکړی وو، چه تاسو په
ما باندی یوې ګناه سړی په چکی کښې بند کړو لیکن باوجود دې علم نه یې زه د چکی
نه ونه ښکلم ځکه چه هغوی په ده دباوکړی وو چه که دی له چکی نه بهر کړو نو به پرستېژ
کښې به فرق راشی د دی جبلخانی نظام به ګډوډ شی. د پرستېژ په نوم چه دې څه
زره غواړې هغه په پرنګیانو کولی شی ځکه چه په داسی وخت کښې دوی په ظلم او
انصاف کښې هیڅ تمیز نه کوی.

زما په چکی کښې د بند پدو نه چه څه وخت نور قیدیان خبر شول نو یو اشتعال
پکښې پیدا شو. په مایې سخته پیره لګولې وه خو ما به قیدیانو له جواب ورلیږلو چه
پام وکړئ ځکه چه ماته خو معلومه وه چه هیڅ بې هیڅه په قید یا نوځومره ظلمونه
کیږي هسې نه چه څه باندې هم کوتوله ورشی نو بیا دې یې خدای مل شی. په دی
جبلخانه کښې یو څو هندوستانی فوجی افسران او سپایان ووچه د خپلو ښو خیالاتو
په وجه قید شوی وو یو په څه چل ماته ځان راوړسولو او راته یې وویل چه مونږ فیصله
کړې ده چه د دودی د نه خوړلو هڅه وکړو لیکن ستاسو اجازت غواړو ما وهغوی

ketabton.com - The Digital Library

شکریه اداکړه اوددې کارنه مې منع کړل ځکه چه زه دجیلخانې رایجی تعیشن برخلا
وم . په دې ورځ کښې د نوښار بابو سلطانمحمد زما پوښتنې ته راغلی و اوزما د
درخواست یې ورکړی وخو دهغه درخواست منظور نه شو اوما سره یې ملاقات ته پ
نه ښود و . ملاقات زماحق وخو جیل والاوو د واقعاتو دپټ ساتلو په غرض د ملاقات ا
نه وه ورکړې . چه سیاسی قیدیانو سره داسلوک کیږي د نورو دې خدای ما
شی . د سیاسی قیدی له حاله بهر څوک نه شی خبر پدلی . د اخلاقی قیدی
حاله به څه خبر شی ؟ هر څه چه ورسره کولی شی په اورکښې د سوزولو پ
خوزه پخپله خبریم د انګریز انصاف او تهذیب که څوک کوری نو جیلخانو
دې لاړشی چونکه زما صحت خراب و بله ورځ سپرنټنډنټ ما ته راغی ز
یې وکتلم اوزما په تکلیف یې ولیکل چه یوه کښته یې سهار اویوه کښته یې ما
له چکی نه وباسئ او د تازه هوا اخیستلو د پاره یې بهر کړځوئ . د شپې
ورځې تنهایی قید نه به می کله کله زړه د پرتنګ شو اوچه خپله بې ګناهی به راته
شوه نو به د پر په قار شوم لیکن بیا به می زړه له تسلی ورکړه . د قام او ملک د
خدمت د پاره خلکو قسم قسم تکلیفونه وچت کړی دی اود اد خدای یواځ
او تد ینګ دی د خدای کار د نه تول د خیر دي ماله صبر کول په کار دی ځکه
چه خدای د صبر ناکو ملګری دی اخر به یې نتیجه په خیر وي تول عمر به داکړه
نه وی اخر به راحت راشی .

د پیړۍ غازی خان جیل :

یوه ورځ سهار وختی سپرنټنډنټ په تا دی زما چکی ته راننوت راته

ketabton.com - The Digital Library

ي ووې چه ته ما ددې جبل نه بدل کړې بهر پولیس ستاد بیولو د پاره ولاړ دی
ځان سمبال کړه . زما څه سمبالی وه یو قرآن شریف وهغه می غاړې کښې واچولو او
روان شوم . چه د جلغانی دروازې ته ورسیدم پولیس راته په لاسونو کښې اتکړې
واچولې په پښو کښې خومی بېړی او په غاړه کښې می داوسپنې کړې اوله پخوانه موجودې
ډې بهر موټر د سنګین چراو سپاهیانو په منځ کښې ولاړو . پولیس کپتان زه یو
بښتون تاندارته په حواله کړم او پخپله راته پاتې شو . تانه دارزه په تانکه کښې سود
سم په تانکه کښې د ننه چه خومره پولیس ځائیدې شول ، هغه یې د ننه کښینول او چه
ننه نه ځائیدل هغه یې بهر د درول او مونږ روان شو ، مونږ چه څه وخت د دریاخان
ه ورسیدو ریل راته تللی و ستیشن ماستر ووې چه نیمه ګنټه می ریل متاسو
پاره لیټ کړو خو تاسو راونه رسیدئ مانور نه شو لیټ کولی ددې په وجه په
نه دار صاحب ډېره ډېره او هیبت ناکه خوځه یې کولی شول ، زمونږ د نه رسیدو
چه داده چه دا باسیند او به ډکړې له کبله ډېرې شوې وې پل یې شلولی
هغه په جوړېدو ډېر ساعت تېر شوی و . زمونږ په ستیشن کښې شپه شوه
له چه په دې لاین په شاوخوا روز کښې یو کاډې نه وې اوراځی .

تانه دار صاحب فوراً په ویټنګ روم (انتظار خانه) کښې بند کړم او ډېله
ره یې را باندې وګډوله حال دادی که چا د دریاخان ستیشن لیدلی وی
به ورته معلومه وی چه په یوه دښته بیابان کښې پروت دی هلته خلک
پرته وو چه ماته راغلی وای بله داچه زه چا پېژندم ؟ خو پولیس خپل احتیاط
کو . ددې ځای نه چه په څه فاصله یو پیر صاحب اوسېدو زمانه خبر شوی و .

ketabton.com - The Digital Library

ماسره یې یوځل په ډیره اسماعیل خان کښې ملاقات شوی ؤ. دی زما لیدو و
راغی شاید چه د ده لیده کاته م ماسره شوی نه وای خو ده یوه پرده هوښیاره
کارکړی وچه ځان سره یې یوه ډکه توکری راوړې وه چه پکښې قسم قسم اوړمز
میتیانې وې چه زړه ټینګول درته کران و. چه سپاهیانو دا میتیانې ولیدلې نو
سره دهغه ملاقات وشو او سره سنه مشغول شو. د تللو په وخت کښې پیر صاحب
ماته د دوه ډی ست وکړه لیکن ما درته ووې چه ستاشکریه دا وخت ستاسه
د دوه ډی د پاره موزون نه دی زه سرکاری مېلمه یم پیر صاحب په خندا شو
خوشالی سره رخصت شو. ما بنام شو لیکن زه پولیس والا وو د کوتهی نه بهر نه کښ
اونه یې زما د لاسونو اتکړی وښکلې. ماته ددې نه په جلاخانه کښې آرام
ولې چه هلته خو می لاسونه خلاص وو د دلته می لاسونه تړلې وو. تانه دار صاحب
خبرو د پرتکره وخو د عمل نه و په خبرو خبرو کښې به یې ځان قومی سړی ښو
لیکن ویل به یې چه زه څه وکړم کپتان صاحب راسره خپل منشی رالیږلی د
چه زه ستاسره څه مهربانی ونه کړم خو د منشی د تللو نه پس هم دده په ر
کښې ماشه فرق ونه لیدو.

تانه دار صاحب ما په رموز رموز کښې د پرپلوه کړ چه اوس تیاره ش
هیڅوک نشته لږ به بهر وګرځو تازه هوا به واخلو تولې ورځ په ناسته ټنګ ش
یم لیکن د هغه غوږ په دې خبرو نه کوځیده، زه مجبور شوم چه پوه یې کړم چه چیل
په وجه زما صحت خراب شوی دی د ډاکټر د اصلایت دی چه زه یوه کښ
سهار او یوه کښته ما زیګر په تازه هوا کښې وګرځم او ته اوس ما د دی کو

ketabton.com - The Digital Library

بصر نه و باسې که زما صحت ته څه نقصان ورسېږي و دهغه ذمه وار به ته یې . ددې خبرې پیه تانه دار صاحب څه اثر وشو او سپاهیانو له یې حکم ورکړو چه بصر یې و باسئ او په پلیت فارم یې وکړئ .

د پرنګیانو او دهغوی د نوکرانو دا خصلت دی چه ترکومی دې ورته نېغه خبره نه وکړي په غوږ یې نه لګي . د خوب و خت شو ویده شوم په خوب کښې هم پولیس والا و زما د لاس نه اتکړی و نه ویستې خو دومره یې وکړل چه د دوا ډو - لاسونو نه یې یولاس ته کړی او څنګیرې یې کت پورې وترلو . خوب می ارام و نه کړی شو چه ریل راغی څوکسه پولیسان مخکښې ورغلی وو او یوه کوټه یې زمونږ د پاره خالی کړې وه زمونږ پکښې سواره شو او ریل روان شو . زه نه پوهیدم چه کومې جیلخانې ته می بیایي پولیس والا وو دا خبره زما نه د پره پټه ساتله نه پوهیږم چه ولې ؟ ما هم ډېر پروا نه کوله ما وې څکه کښ نه وی نو سبا به معلومه شی چه ما چېرته بیایي . زمونږ کا دی چه به هر سټیشن ته ورسېږو پولیسانو به زما د کوټې ور او کړې بندی کړی او دوه کسه تو پک والا به بصر دوره خولې ته و د ریدل څوک به یې نژدې نه راپرېښودل . دا دوی ددې د پاره کول چه ما څوک و نه وینی او را نه خبر نه شی چه زه یې چېرته بوتلم خو دوی دا طریقه غلطه وه څکه خلکو به د پولیسو سنګینونه او تو پک ولیدل که فکر به یې نه کوم به یې فکر شو او سودا به یې شوه را تلل به چه وکوری چه څه چل دی او په دغه شان به په هر سټیشن کښې د پر خلک زما د کوټې نه ګیر چاپیر راجمع کیدل ما چه کومه پرانیسته هیڅېرې نه شوه کولی حکومت پخپله ناپوهی راته پخپله وکړه . زمونږ کا دی اخر دغازی - کات پسټیشن و د ریدو د ریل پټلی د دی نه مخکښې نه ده ټلی مونږ د ریل

ketabton.com - The Digital Library

نه کوز شو . په ستیشن راته یو جمعدار او دوه پولیس سپاهیان ولاړ وو چه مونږ یې
ولیدلو راغلل او د پولیس والاوونه یې زما پوښتنه وکړه معلومه داشوه چه هغوی
زما د اخیستو (تسلیمۍ) د پاره راغلی وو . سپاهیانو ته یې وویل چه انکریز وړ نه
لیږې کړئ هغوی زما د لاسونو نه انکریز وښکلې او دوی ته یې په حواله کړم . زمونږ
مسلمان پښتون تانه دار صاحب ته چه نادر خان یې نوم و اوپه ډیکایت مشهور و
زمونږ نه په څه وجه وروسته پاتی شوی وُ چه راغی او ویې لیدل چه زما په لاسونو
کښې انکریز نشته نو وارخطایی پرې راغله او ویې وې چه ددې نه انکریز چه
وپستلی دي هغه جمعدار چه یو هندو و و رته یې وویل چه زه د پیرۀ غازی خان د
سرکار له طرفه ددې د پاره مقرر شوی یم دی اوس زما ذمه واری کښې دی دا زما
باور دی چه داسی خلک تښتی نه دوی خو پخپله خوښه او رضا جهل ته راغلي دي
څه د اکو خونه دی د دې دومره پولیسو ، توپکو او سنګینونو څه ضرورت وما ورته وویې
چه داسې حدی حکومت دخپل رعب او داب قایمولو د پاره راسره کړی دی . تانه دار
صاحب لږ غوندې کچه شو لیکن دسرکار عجیبه نوکران دي دهغوی غوږ په دې
خبرونه کوږ دی مونږ لا دا خبرې کولې چه په دې کښې یو هندو راغی په لاس کښې
د پیوډک کیلاس و راسید و سره یې ماته ونیوه . زما د څکلو اراده نه وه خو هغه
سړي مینې او اخلاص زه دهغو سپو په څکلو مجبور کړم . ربښتیا خبره داده چه د هندو
او مسلمان سوال خو پرتګی او غرضیانو خلکو راپیدا کړی دی که هندو سره په ربښتیا
دهندو او مسلمان سره د مسلمان غم وی نو نن به زمونږ د ملک اوقام داحالت نه
وای . زما چه څومره یاددی او تجربه می ده نو ما سره یو هندو ملاتړم دیو مسلمان

ketabton.com - The Digital Library

ملازم نه تلل ښه سلوک کړی دی . دغه وخت زه پوه شوم چه زه یې د پیړۍ غازی خان جیل ته رابدل کړی یم .. مونږ د ستیشن نه را روان شو او د پیړۍ غازی خان د تللونیت مو وکړو ، پیړۍ غازی خان د اباسیند نه دولس میله لیرې دی ، دلته یکی چلیږی هغه قسم یکی چه پخوا به زمونږ ملک کښی چلیدې ، مونږ یوه یکه کرایه کړه او په دې کوښښ ایله په درې ګنټو کښی جیلخانی ته ورسیدو . چه څه وخت مونږ ته د جیلخانی دروازه ښکاره شوه نو جمعدار صاحب ماته داووې که چیرې ته خفه کیږې نه نو اوس به مونږ تا ته انګریز واچوو . ولې چه جیلخانه راغله ماوې ستاد امهربانی او شریفانه سلوک به زما هیر نه شی اولاسونه می ورته ونیول انګریزي راته واچولې . زمونږ یکه (ګاډی) د دروازی سره ودریده مونږ کوز شو د کوزیدو سره د جیلخانی د دروازی ګرځه لیرې شوه مونږ ورننوتو او د ورننوتو سره دروازه راپسې بنده شوه .

دروازه د خلکونه ډکه وه هغوی ټول زما په نندارې شول شاید چه زه ورته عجیبه غوندې ښکاریدم . هغوی کوم نه وو زما حالت د هر عجیبه وماچه پخپله خپلې ډنګې ولې لنډ کمیس اولنډ پرتوک د غوږونو تر پیه د غاړې غاړکه په پښتو کښی بېړی او په لاسونو کښی انګریزي ته کتل ځان به راته تماشا ښکاریده . د جیلخانی خوراک ، پوښاک قانون او قاعدې په داسی طریقه جوړ شوی دی چه په یو قیدی کښی خودداری پاتې کیدی نه شی .

په دې ورځو کښی د سیاسی قیدیانو ملاقاتونه وو او خپل خپلوان یې د لیدلو نه پاره راغلي وو او په دې وجه دروازه ډکه وه پولیس زه دفتر ته بوتللم او جیل والا ته یې حواله کړم او هغوی رانه رخصت شو څه وخت چه جیل والا زما تکټ اووارنت

ketabton.com - The Digital Library

وکتلو او ورته معلومه شوه چه زه سیاسی قیدی یم نو هلته دی یی راسره پیدا شوه او
داډ کیږه نه یی راکړه چه دلته د بړ سیاسی قیدیان دي ورسره خو ښحاله نه یی امید
دی چه هیڅ تکلیف به درته نه وی. زما نوم یی د جیل په کتاب کښی ولیکلو نو دا روغه
صاحب حکم وکړه چه دی فلانی بارک ته بوځئ اودا انګړی او بړی وغیره تری لیږئ
کړئ. څه وخت یی چه زه مجلغانی ته دننه کړم نو زما د راتللو نه سیاسی قیدیان خبر
شوي وو اکثر زما لیدلولو راغلل او د بړه مینه او محبت یی راسره ښکاره کړو. زما د
بړو په ماتو لو کښی هم د بړو کو ښښ وکړو. د بړو په لیږی کیدو ما ته ځان بل شان معلوم
شو. اول بندی وم اوس ازاد شوم.

د بدلید و په وخت کښی د چپلی صوبی نه دو تو په وجه خپه وم ځکه چه زما د چپلی
صوبی او پښتنو سره د ومره مینه ده چه زه یی بیان نه شم کولی چپل ملک کښی چپل قام
سره د بړی تړی او په تکلیف کښی خو ښ یم نه په بل ملک کښی په عیش او عشرت
کښی لیکن زما واک او اختیار چپل نه و زه په هغه چا او په هغه ځای وم چه زما ارام یی غوښتو
و بلکه زما تکلیف یی مطلب و خو د بړو په وتلو بیا هم زما څه نه څه سود و شو ځکه چه د بړو
سره می کړ ځیدل په تکلیف و، لیدل می په تکلیف و، په ډډه اوړه پل می په تکلیف و
په کړمی کښی به را باندی کړمي او په ټخنی کښی به را باندی یخی لګیدې.

د جیل په ډیوډی کښی په ملاقاتیانو کښی لالا دوی چند او د خاتون امت
السلام د ورور چه بیرستر و هم موجود و د وی بیا ما ته خبره کوله چه څه وخت مونږ
بړی په پښو کښی او انګړی نه په دوارو لاسو کښی د پولیس سره ولیدې نو مونږ و به
ګنبد و چه دا به زور ور د اکوړی.

ketabton.com - The Digital Library

دلته په اخلاقی قید یانو کښی هم نه بیړی ده وی نه غارکی اونه پکښی دلرکی تختی وی . سیاسی قیدیان به پرېږدو . د اخلاقی قیدیانو سره هغسی سلوک نه کیږی چه کوم مونږ سره د سرحد په جیلخانو کښی شوی و ، د دې نه پس می ولمبل او د ودی ته تیاره وه ، وی خوړه او د خدای شکر می ادا کړه چه له هغی جیلخانې نه یی په خیر راووېستلم . که چیری په هغه جیلخانه کښی وی نو څوندی تری راوتی نه شوم . د دې ځای د ودی کښی او د سرحد د جیلونو په ودی کښی فرق و . د سرحد د جیلونو خوراک د خوراک په تعریف کښی نه راځی او د دې ځای ودی خو کم نه کم د خوراک په تعریف کښی راځی . یو تړپړی اویوه کمبله یی راکړله چې ښار کښی تر لاسه بستره می وغوړوله او وېده شوم .

د جیل څوند :

دا یوه ورځ کې د مزې او د ډېره صفا جیلخانه وه په دې کښی تول تال د دې ښار کښی وو او په منځ کښی یو د روکی هسپتال و . د تولونه لوی ښار کښی هغه سیاسی قیدیان وو چه سپشل کلاس ورکړ شوی و ، ورپسی هسپتال و او بیا زمونږ ښار و . په دې کښی مونږ هغه سیاسی قیدیان اوسیدو چه کوم (ب) کلاس کښی وو او هغه درېم ښار کښی اخلاقی قیدیان وچه بهر په باغ کښی به یی هم کار کولو او دننه به یی هم صفایی کوله ، ولې چه سیاسی قیدیانو ته بهر د کار کولو اجازت نه و . په دې جیلخانه کښی د سیاسی قیدیانو د پاره یو قسم مشقت ، څرخه کول او منځ غښتل وو . څرخه د سپشل کلاس د قیدیانو د پاره وه او منځ او مېچنې د (ب) کلاس قیدیانو د پاره وو . سباله چه سپرنټنډنټ صاحب راغی او زه یی ورته پیش کړم نو چونکه زه په (ب) کلاس کښی وم نو زما د پاره هم د منځ غښتلو مشقت ولیکه . ما چیرې دا کار کړی نه و او نه د منځ غښتلو چیل را تلو زما هغه نور ملګري

ketabton.com - The Digital Library

تکره وو هغوی به ماسره د پرنا کام اوکوشش کولو او د غښتلو چل به یې راته ښودلو
ما به هم ورته د پرفکر کولو او دزده کولو کوشش به مې کاوه خو زده کولی مې نه شو. ما د
خبره د پره محسوسوله لیکن مجبور وم بله ورځ مې سپرنټنډنټ ته ووې چه دا کار خو
زه کولی نه شم دا به ښه وي چه تاسو ما له دې چې کار راکړئ ځکه چه دا ماته بد ښکاري
چه زه خپل مشقت پوره کولی نه شم. بله داچه سپرنټنډنټ او دا روغه دوارې ښه سړي
وو، ماسره به دوی د پره مهربانی کوله اوزما په مشقت نه پوره کولو یې څه نوتس نه
اخیستلو. لیکن ماته به داخبره بده ښکاریده او ځان به راته ښه نه ښکاریده و بیا یې
له دځرخې مشقت راکړو. جیل والا مونږ د (c) کلاس قید یانو له بل د پخلی د پاره لکو
(باورچي خانه) راکړې و اودهغه ټول واک اختیار زمونږ په لاس کښې و او د پخلی د پاره
به یې هر څیز چه راکولو پوره صاف اوښه اوزمونږ د خوښې به یې راکولو. بل د پخلی د غیره
انتظام به زمونږ ه سیاسی ورونو پخپله کولو. په دې وجه زمونږ خوراک ښه و او مونږ
ته ارام و او کله ناکله به د سپیشل کلاس والو هم د خپل خوراک نه څه حصه مونږ ه له راپه لیږه
لیکن د دی سره د (c) کلاس او سپیشل کلاس قید یانو تعلقات پخپلو کښې ښه نه وو او
د دی قوله وجه د غه امتیاز او فرق وُ چه کوم پرنګیانو قایم کړی وُ. زه یو پردیسی سړی
وم د هغوی د اندرونی حالاتو نه خبر نه وم لیکن زه د هغوی په بې اتفاقی د پر
خپه وم ما به هیشه د اکو سښښ کاوه چه د دوی د زړونو نه د اخګکان وباسم.
لیکن زما خبرو په چا باندې هیڅ اثر نه کاوه بلکه دا بې اتفاقی او نفرت ورځ په ورځ
زیاتیدو. اخر دی حد ته ورسیده چه (c) کلاس والو د سپیشل کلاس والو
د تولو څیزونو د اخیستو نه انکار وکړو او اصولاً خوزه د دی خبرې نه خلاف وم

ketabton.com - The Digital Library

و زما هم دا اُیه وه چه په سیاسی قید یا نو کښی دې فرق نه وي او دتولو سره
دی یو شان سلوک کیږی . ما چه کوم وخت سپرنټنډنټ صاحب ته ووې چه زه د
منجو کار نه شم کولی ، مهربانی وکړه زما دا مشقت بدل کړه او دا سی مشقت راکړه
چه زه خپل مشقت پوره کولی شم نو ددې نه پس یې دځرخی هغه مشقت راکړه چه
سپشل کلاس والو به کولو او جامی یې هم راله زما په کچ جوړی کړې او سپشل
کلاس تړلی بدل کړم . پرنګیانو چه کوم امتیاز قایم کړې دی دا په نیک نیتی نه دی
بلکه یې په دې غرض قایم کړې دی چه په مونږ کښی همدا سی بې اتفاقی او کږوالی وي
خوزه ددې په حق کښی هم نه یم چه دې خبرو له دې مونږ دومره اهمیت ورکړو چه
مونږ ته تعلقا تو او تحریک ته پری نقصان ورسی ، ځکه مونږ چه څه کوو نو دځان د پاره
نه بلکه د خپل قام او خپل ملک د پاره یې کوو دبل د پاره خو یې نه کوو او بله داچه تاسو ته
په معلومه وی چه دا نن مونږ حکومت سره په جنګ یو دا خو دی د پاره دی چه مونږ ته
دا امتیاز لیږی کول غواړو او دی په ځای مساوات قایمول غواړو او تر هغه وخته
پوری دا امتیاز لیږې کیدی نه شی چه تر کومه پوری مونږ ته کامیابه شوی نه یو
دواک اختیار ز مونږ په لاس کښی راغلی نه وي . [مونږ له چه کله د معمولی اختیارا تو
وزارت په کوټو راغلی د قانون موجو رکه چه قولو سیاسی قید یانو سره دې یو شان اوښه
سلوک کیږی . امتیاز موختم کړې وخو دهغی نه پس چه د مسلم لیګ حکومت جوړ شو
د مونږ جیلخانه کښی واچولی شو نو هغه مساوات ختم شو هغه قانون یې مات کړو او
مونږ سره یې هغه بد سلوکی وکړه چه پرنګی را سره کړې نه وه حالانکه مسلم لیګیان
په کوم وخت ز مونږ په حکومت کښی جیل له راغلی وو نو مونږ و رسره د هغه قانون

ketabton.com - The Digital Library

مطابق سلوک کړي و] .

مونږ په دې د (۲) کلاس بارک کښې تقریباً شل کسان وو ، په دې کښې یونږ
دوه هندوان او نور ټول سکهان وو ما سره د ټولو تعلقات ښه وو او اکثر را باندې به
مهربان وو . زه دوی سره په هر خوشحال وم ، زه د دوی منځګړی وم ، د دوی په
کور کښې چه به دځه قسم ځګړه پیښه شوه نو په ما به یې فیصله کوله لیکن ما ته یو تکلیف
و او هغه دخوب وچه ما د شپې پوره خوب کولی نه شو او دې وجه دا وه چه زه
اکثر سکهان ورو نه به غوته نیمه شپه پاڅېدل او په بارک کښې به یې د ننه لمبل او
بیا به یې خپل پوجا پاټ (عبادت او وظیفه) کوله یوازې لمبل نه و بلکه هغې سره به یې
په زوره زوره د خپلې عقیدې مطابق ذکرهم کولو چه مونږ ټول به یې د خوب نه راویښ
کړو . افسوس چه مونږ خلک دبل د ارام او تکلیف خیال نه ساتو کتې هم غه
ذکر مونږ ورو اوپټ هم کولی شو لیکن دې خبرې کمې هم زمونږ په عامو مسلمانو
او هندوانو کښې موجود دی . مونږ هیشه پخپل خیال پسې ځو او دبل فکر نه کوو دا یو
لوی کمې دی . مونږ له په کار دی چه هیشه د خدای د مخلوق د تکلیف او ارام
فکر او خیال وساتو او څه چه کوو نو چه اول یې په ځان وکړو که چیرې ځان له یې خو
ښو و بیا په کار دی چه بل له یې هم خوښ کړو او که چیرې ځان له یې نه خوښ و نو چه
بل و رور له یې هم خوښ نه کړو .

جیل والا په دې خبره راضی و وچه ما هغه بارک ته بدل کړي لیکن دې د
یې بدلولی نه شوم چه هسې نه دا نور سیاسي قیدیان څه اعتراض پورته نه کړي ، دا
دوني چند امبالوی او د بعضې نورو ملګرو دا رایه وه چه ما هغه بارک ته بدل کړي

ketabton.com - The Digital Library

هغوی سره یوځای شم . دهغوی د کوششونو او ویناپه وجه سپرتهلیانت زه هغه
بارک ته یدل کړم اوزما په ورتلوسره تولو ورونو خوشحالی ظاهره کړه . په دې بارک
کښی مونږ شپږ شپیته کسان ووچه په دې کښی شپږ مسلمانان اوباقی نیم په
نیمه هندوان اوسیکهان وو . دا بارک دوه لوی ولونه درې خانو باندې تقسیم وو په یوه
خانه کښی تقریباً هندوان اومسلمانان وو او په دوهمه کښی سیکهان وو اودریمه حصه
کښی زمونږ باورچي خانه وه اود سامان اینبودلوځای وُ . لنګر زمونږ ډه تولو یو و
هندوانو، سیکهانواومسلمانانو به په یوځای اوپه یود سترخوان دوډی خوړه ولې
چه داخلک پوه اواکثر تعلیمیافته وو . دلته ماخوب په ښه شان سره کولی شو اوماته
هیڅ قسم شکایت نه وُ لکه چه دې خلکو به د ملکرو دارام خیال ساتلو صرف داخبره
وه چه هغه دځملاستوکلای په مالنډې وې نو دوه کډې یې ځای کړې وې چه دې ته
تکلیف نه وي اوکه چیرې یوکس نیم به دشپې دلمبلو قصه هم کوله نو هغه دومره لوی
بارک وچه چاته به تکلیف نه رسید و اواکثروکسانو به بهر لمبل اوښه کار خو داوشو
چه دلته زه دمونږ غښتلونه خلاص شوم . دلته زما کار ورپښل واوهغه ما په ښه شان
سره کولی شو . اول خو پرې ښه نه پوهیدم لیکن بیاخو پرې داسې پوه شوم چه خپل مشقت
به می په دې یوګنټو کښی ختم کړو . جیل والاوو راته وویل چه مونږ غواړو چه تانمبردار کړو نو
د رپښلو نه به خلاص شې اومعافی به هم درته وي په ډیره میلاوښي او باهر به هم څملی ما
ورته وې چه زه داکار نه کوم اوبیا تولې ورځ به مطالعې ته وزکاروم . دکتابونونه علاوه
دلته به درې روزانه اخبارونه راوړو واوانګریزی هم راتلل اودهغه په لوستو سره به مونږ
د ملک د حال نه خبر پاتې ولیکن د دې تولو خبرونه زیاتی خوشحالی، ارام اوراحت ما ته

ketabton.com - The Digital Library

په دې وچه یوه ډېره ښه سوسایټۍ ماموند لی وه چه په دې کښې د هر خیال او عقیدې خلک موجود وو او د هغوی د تبادله خیال په وجه ماته ډېره فایده وه یو خو می د هر قسم معلومات زیاتیدل او بل می وخت په ښه شان سره تېر یده دا موقع او وخت ما څان د پاره یولوی غنیمت کنه او مانه چه څومره کیدی شوه ضایع کوومی نه بلکه د دې ملکرو د علم او تجربو نه می فایده اخیسته بله دا چه الله تعالی ماله دا موقع راکړه چه د پښتنو خلاف چه څومره غلطی خبری پرتګیانو خوړې کړې وی او څومره غلطه د دې وغو پراپېګنډه یې کړې وه د هغې نه خبر شوم او څومره چه زمانه کیدی شوه ، د خلکو د زړه ونو نه می د هغو غلطو خبرو د لیرې کولو کوښښ وکړو .

د پښتنو په هکله غلطه پراپېګنډه :

خو د غرض خلکو زمونږ په خلاف دومره پراپېګنډه کړې وه او داسې خبری یې په خلکو کښې خوړې کړې وې چه هغه د یوسړي په خوب او خیال کښې هم راتلی نه شی . د هندوستان خلکو ته د پښتنو متعلق هیڅ قسم معلومات نه وو دا عاجزان د پښتنو متعلق په یوڅو بیاړه کښې پرات وو او زه شاید چه الله تعالی د ډېره غازی خان جیل ته د دې خبری د پاره راولېږلی وم څکه په دې جیلخانه کښې اکثر د هند وانو او سکهانو لوی لوی لیډران او ذمه دار خلک قید وو چه زه د دوی د حقیقت نه خبر کړم چه د هغوی د زړونو نه ویره او وهم لیرې کړم او د پښتنو په حقیقت یې خبر دار کړم د نفرت او نفاق په ځای محبت او اتفاق پیدا کړم ، د دې خلکو په ذهن کښې پښتون په بل رنګ کښې معرفی شوی و څه عجیبه مخلوق و . لاله دونی چند چه څه وخت ما سره ښه اشنا شو نو ویلی ویل چه څه وخت ته ما په دروازه کښې په اول ځل ولیدې نو ستاد جوړې نه راته

ketabton.com - The Digital Library

معلومه شوا چه پښتون دی نو زما دایقین وچه قتل یا دا که کښی راغلی دی اوشاید
چه دداسی نوردوخلکو به هم دپیژندکلونه ږومبی زما متعلق خو داخیال وسره ددی
چه لاله دونی چند دپنجاب دپرلوی لیلدار اولوی وکیل او دپر عالم او باخبره سړی و
ددوی په ذهن کښی دانه راتله چه چپرته پښتانه او چپرته ښه کارونه او بیا دخدای دپاره
دقام اوملک خدمت ددوی په خیال کښی خو داخبره ناسته وه چه دپښتون بی دقتل
اولوټ او دا کی نه بل کارنشته زمادیوځای اوسیدو په وجه زما دخیال اوعمل نه
واقف شوا وتولوبه ماسره دپره مینه اومحبت کولوځومره چه زمونږ تعلقات زیاتیدل
هغومره دزړونو پتی خبرې رابنکاره کیدې په ابتدا کښی به ماسره ددوی خبرې
همیشه دپښتنو متعلق وې دمازیګر په وخت کښی به مونږ دخپل بارک نه راووتو او
ګرځیدو به چونکه زمونږ دګرځیدو دپاره بل ځای اجازت نه و نومونږ به دهغه
خپل بارک نه چاپیره ګرځیدو، دګرځیدو په وخت کښی به اکثر داسی وشو، چه مونږ سره
ملګرو کښی به یوتن دخیټی هوا خارجه کړه، زمونږ ده معاشره کښی چونکه داشی دپر
معیوب کنهلی شو، نومالله به وزړپوری دپره خندا راتلله، په څه با نه به می ځان یو دوی
نه کړو اوښه دزړه د اخلاصه به می وخندل او دوستو به بیاخپلو ملګرولره ګرځیدو له
راغلم، زما ملګری چونکه نه ووخبر چه زه دوی پوری خاندم نوهغوی کښی به یوتن نیم
بیا هوا خارجه کړه اوپه ما به بیا دخندا چپه راغله، اخردا واقعات دومره ځله اوشو
چه زه ورسره مجبوراً بلد شوم، اوبیا به خندا نه راتلله، ودستوچې ما په دی فکرو کړونو
دا ماته دومره معیوبه خبره نه بنکاریده بلکه که په غور ودرته سړی وګوری نو دی هوا
بند ول په صحت مضر اثر پری باسی.

ketabton.com - The Digital Library

ماسره چه به چیرته څوک ملګري شو نو اکثر به یې مانه د سړي اود پښتنو تپوسو
کول او د اسې پوښتنې به یې کولې چه په اوربل د به یې زه حیران کړم . زمونږ بحث
مباحثه به د پر عجیبه وه مابه همیشه دا کوښښ کولو چه دوی په حقیقت پوه کړم او
دوی د زړو نوټه دا وهم او وپره لیرې کړم لیکن د عمر و نو وهم وپره لیرې کول اسان
کار نه و ، یوه ورځ را باندې یولیدې په خبرو خبرو کښې دا سوال وکړو چه مونږ ته اوروچه پښتو
د بنیادم وینې څکی ما ورته وویې چه هو ! هغه تپوس وکړو چه دا ولې څکي ؟ ما ځواب ورکړو
چه د بنیادم وینه د پره مزیداره وي او دهغې څکل هغوی له خوند ورکوي ، سړی حیران شو
او پوره یقین یې وشو چه دا رښتیا دی . ما تړې پوښتنه وکړه چه تا تر اوسه پورې د بنیادم
وینه نه ده څکلې ، هغه وویې چه : « بابړی بابړی » لږ ساعت پس تړی ما تپوس وکړو چه
تا سړی د یا پښتانه لیدلی دي ؟ د هغوی د حالت نه څه خبر داري ؟ د هغو خلکو سره
دې پیژندګلوی یا معامله شوې ده ؟ د هغوی د تهذیب او تمدن نه واقف یې ؟ زما
د دې قسم وینا په اوربل د سړی لږ غلی شو بیایی د روغوندی ، ځواب راکړو چه ما تا
د هغه ملک هیڅ قسم حالات معلوم نه دي نو بیا ما ورته وویې چه شاید تا ته د غیبو علم
حاصل دی او یا د پښتنو متعلق د رته څه الهام شوی دی ، هغه وویې چه نه ما خو د خلکو
د خولې د اخبرې اوربل دي او اکثر خلک همدا سې خبرې کوي ما ورته وویې چه د
خبرې تولې غلطې دی پښتانه هم د غسې خلک دی لکه څنګه چه تاسو یې . څنګه چه تاسو
کښې ښه او بد خلک شته د غه شان په پښتنو کښې هم شته . دا تولې خبرې د پښتنو د بنه
جوړې کړې او د هغوی پرا پیګنډه ده د دې خبرو مطلب یې ستاسو تپرا یستل او زمونږ
بد نامول دی ځکه چه تاسو ونه وپرو ي او مونږ بد نام نه کړی نو بیا به په دې ملک کښې

ketabton.com - The Digital Library

پادشاهی څنګله کوي . په اولو ورځو کښې خو به هره ورځ زمونږ په بارک کښې د پښتنو
متعلق نوې نوې قصې کیدلې د اخبرې زمونږ په حق کښې بنسې وې خکه مالره به یکښې
د خبرو موقع په لاس راغله . یوه ورځې زمونږه د بارک هندوان ، سکهان او بعضې
د چلخانی افسران راجمع شوي وو زه هم راغلم او د دوی په جمع کښې شریک شوم زما
په راتلو سره د مجلس رنګ بدل شو او د پښتنو به باره کښې بحث شروع شو ما ورته
دوې چه د هندوستان خلکو ته د پښتنو په باره کښې د هیڅ قسم علم نشته او د دوی
په غوږونو کښې د پردی غلطی خبری زمونږ متعلق کښېنولی شوی دي . حقیقت دا
دی چه پښتانه دغسی نه دي لکه څنګه چه ستاسو خیال دی . په دې کښې سردار کرم
سنګه چه د سکهانو یو لوی لیډر وو ویل په دې کښې خو شک نشته چه پښتانه د پر
ځګړه مار دي ما ورته ووې چه سردار صاحب بې شکه پښتانه به ځګړه مار وی لیکن
سکه بعضې به هم دهغوی نه کم نه وي . زمونږ په خلکو کښې دا یو لوی کمی او نقص دی
چه مونږ همیشه د بل د کمزورۍ او عیبونو د راڅو ښکلو او لټولو په فکر او غم کښې یو او
خپلو کمزورۍ او عیبونو ته فکر نه کوو او په دې وجه خو مونږ نن په دنیا کښې برباد او
بیستمندیو په ځای د دې چه مونږ بل ته کوته وښیو ځان ته کوته نیول په کار دی
و د نورو د اصلاح نه ړومبی د ځان اصلاح فرض ده اول ځان دی بیا جهان
دی . زما د تولونه زیات تعلقات لاله دونی چند سره و او د بد قسمتی نه د تولونه .
زیات شک د پښتنو متعلق دهغه په زړه کښې ناست و او هیڅ به یې ما سره د
پښتنو په معاملو بحث کولو او د پښتنو متعلق دهغه عجیبه عجیبه خیالات وو . ما به
دهغه د بد لولو او اصلاح کولو او دهغه د زړه نه د دې شکونو شبهاتو د لیرې کولو کوښښ

ketabton.com - The Digital Library

کول لیکن هغه داسی دهغه په زړه کښی مضبوط شوي دوچه دهغه الیستل یا د
اصلاح کول څه اسان کار نه و . زه چه یی به هر څه ستری کړم نو اخر یوه ورځ می
ورته وویی چه لالهٔ جی تاسو په هندوستان کښی څومره یئ ځواب یی راکړو چه دو
ویشت کروړه اومونږ پښتانه سره حد کښی دوه ویشت لکه یو باوجود ددی دومره
زیاتوالی که چیرې تاسو بیام د پښتنونه وپرېږئ . نو خدای دی په تاسو رحم وکړ
او داوپره دی ستاسو د زړه نه وباسی لیکن دا خبره یاده ولره چه داسی یو قو
ددی قابل نه دی چه ژوندی پاتی شی . دا دنیا دبزدلانو د پاره نه ده خو دا خبر
زما یاده ولره چه تر څو پوری تاسو پښتانه خپل وروونه کړی نه وی او په دوی ب
اعتماد کړی نه وی او ځان سره مو په لاین کښی او وړه په او وړه و دروڼی نه وی ن
دا ملک ازاد پاتی کیدی نه شی او نه ابادیدی شی په دنیا کښی دهیڅ یو بزدل قوم هست
پاتی کیدی نه شی . ددی وینا په اوږدو دلالهٔ جی څه ناڅه تسلی وشوه اوزه یی د
پرېښونه نه خلاص شوم .

زما دغابنو نومرض :

دلته د راتلو سره ماڅه قدری ورزش کول شروع کړل ولی چه زړه د بیر
ځنځیر و نونه ازاد شوم او په سرحد جبل کښی ما ته د ورزش کولو موقع هم نه وه څکه
چه هلته به زما په پښو کښی بېړه وی ورزش می نه شو کولی . دلته خو ما ته د ورزش
کولو موقع حاصله وه زما دا خیال وُچه په ورزش کولو به زما صحت ته فایده ورس
زه به تکړه شم او وزن به می هم زیات شی لکه چه د سرحد په جبلخانو کښی خو زما
صحت او وزن ډېر کمزوری شوی و هلته خو به همیشه چکی کښی بند وم خو د

ketabton.com - The Digital Library

دځنا ورنه هم بد تر و او زما د مزاج مطابق سیاسی سوسایټی هم نه وه که چیرته
به سیاسی قیدیان وو هم زه به یې تری ښه چکی کښی بند ساتلم او مشقت به می هم
هغه کولو چه به ډاکوانو او قاتلانو به کیدلو بلکه قاتلان او ډاکوان به د هغه مشقت نه د
رشوت په وجه بچ کیدی شول ما خو رشوت هم نه ورکولو او مشقت که به هر څومره
سخت و هغه به می پوره کولو او د خپلو وړونو پښتنو د جنګونو، پرو جنبو او تر بګنو غم به
هم زاړه و او چه په هغوی به د جیل افسرانو څه لوبی کولې هغه ما پخپلو سترګو لیدلې
دا می هم برداشت کولی نه شو دا ځای خو د خدای فضل و هغسی نه و دلته سیاسی
عالمانه ماحول کښی شپی ورځی تیریدې تول پکښی قومی مشران راغونډ شوي و د خوراک
هم ښه و. دا ماحول ما د خدای له طرفه یولوی انعام ګنهلو او د دی انعام نه می پوره پوره
فایده اخیستل غوښتل، ډښتیا خو داده چه د غلته زما په نظر کښی د پر وسعت پیدا
شو او د پرې ه تجربه می وشوه او د پرې ه مطالعه می وکړه. با وجود د دی هرڅه زما صحت
به ورځ په ورځ خرابیدو د ورزش کولو نه پس زما صحت ته څه فایده ونه رسیده
و نه می تول زیات شو بلکه څنګه چه د کمیدو طرف ته روان و هم هغه شان کمیده
حالانکه دلته ما ته د هر قسم ارام حاصل و او د هیڅ قسم تکلیف را ته نه و ز مونږ
جیل سپرنټنډنټ میاں صاحب یو د پرنیک او شریف سړی و د هغه د خیال و چه
نباید د جیل د خوراک د دې پاره کافی نه دی او دی په دې مړیدی نه شی په دې
چه دی کمزوری کیږی او وزن یې کمیږي نو هغه زما د پاره نیم سیر پې د خوراک
زیاتی مقرر کړې لیکن د دې نه هم ما ته څه فایده ونه رسیده او هیڅه به زما وزن
تول په وخت کښی کمیدو. یوه وجه یې زما په خیال کښی دا هم وه چه زما د خپلی

ketabton.com - The Digital Library

بنځی سړه د پر محبت و او هغه به ماهره شپه کښی په خوب کښی لیده او بل د
سړ حد د جیلخانو د کنده خوراک په وجه زما د غاښونو په اوروکښی پیپ (زوه)
شوی وچه د اکټر وکتلی نو ماته یی وویی چه ستا صحت ددې نه خراب دی او اوری
می د غاښونو نه جدا شوې وې . په غاښونو می پایوریا مرض حمله کړی وه او د خوراک په
وخت کښی به می دوریونه وینه هم تله څه وینه زما خوږلو سړه تپر بدله او معدی له به
تللې . غالباً چه هم په دې وجه زما صحت ورځ په ورځ خرابیدو د پریدې په ورځ ما او
زما ملګرو د اخبره سپرنټنډنټ صاحب ته وکړه او هغه موخبر دار کړو هغه فوراً زما
اوری د وکتلی او مونږ سړه یی اتفاق وکړو وې منله چه ستا د صحت د خراب والی وجه
همداده لیکن ددې د کتو او مناسب علاج ډیاره د غاښونو دیولایق د اکټر ضرورت
دی او هغه په دې بنا ر کښی نشته چه داوکوری او مناسب علاج یی وکړی نو سپر
نټنډنټ صاحب د جیلخانو جرنیل ته ولیکل چه دی دې لاهور ته بدل شی حکه چه
ده اوری د اوغاښونه خراب دي صحت ته یی نقصان رسیدلی دی چونکه دلته د د
د کټو او علاج د پاره د ینټل سرجن نشته په دی وجه دې دی د لاهور جیلخانې
بدل کړی شی چه هلته یی یولایق د اکټر وکوری او علاج یی وکړي . دالیکل زما د پا
په جیلخانه کښی څه ورځ خبره نه وه داد سپرنټنډنټ صاحب شرافت او مهربا
وه حکه چه قید یانو ته څوک د پیرنکیانو په حکومت کښی د سپی نظر هم نه کوي . د علا
د پاره بل ځای نه لیږل خو پریږده څوک د وپری نه د ناجوړ تیا نوم قدرې په خو
اخیستی نه شی او با وجود د ناجوړ تیا د ارو قدری نه ورکوی حکه چه جیل والا قید
او د خدای مخلوق نه کښی او کوم سلوک چه هغه سړه کوی شاید چه په دنیا کښ

ketabton.com - The Digital Library

خلک خنا ورسره هم نه کوی . ما په قیدیان لیدلی دی چه خپل قید ونه په ناجوړ تیا
کښی په ولاړه ولاړه تېرکړی او اخر یوه ورځ سره ولکوی او مړشی . جیلخانه کښی چه څنګه
د یو قیدی مریض د پاره لیکل او سفارش کول یولوی بخت غواړی د غسی یولوی بخت
د هغه د منظور پیدا د پاره هم په کار وي خکه چه د پرځله داسی وشی چه حکم راځی راځی نو
د مریض فیصله شوی وی یا د علاج کولو نه وتلی وي د دی قسمه د پرواقعات ما پخپلو
سترګو لیدلی دي . پرنګی چه د خدای د مخلوق د ذلت او تکلیف د پاره کوم فریبی حکومت
جوړ کړی دی هغه نه دفتری یا کاغذی حکومت ویلی شی یعنی صرف کاغذ ونه د دستخطونو
د پاره دیو دفترونه بل ته او د بل نه بل ته لېږل او بیا پری دومره وخت تېروی چه اکثر هغه
اصلی مطلب فوت شی . دا تکلیف یوازی په جیلخانو کښی نه دی د پرنګیانو د هرې
محکمی دا حال دی .

یو کال د دواړو داډیزو کلی ته دسیند مخه شوه د کلی خلکو غږیانانو د پر
د خواستونه وکړل چه دهغی په سبب د پټهی کمشنر او نور د پر افسران د موقع کتو له
غلل او دا هر څه یې پخپلو سترګو ولیدل لیکن چه دفتری کاروایی پوره کېدله او حکم راتللو
او بوکلی وری د او دکلی د شلو کانو د کنو د پره اعلی ځمکه یې هم سیند په مخه وړې وه
نو دا یاد ولړی چه د دی قسم ټول تکلیفونه صرف د خوار رعیت د پاره وي او څه وخت
چه د پرنګیانو داسی کار پیښ شی چه په هغه کښی د دوی خپل سود وزیان وی نو د هغی
اصلی اکثر پته یانون باندی کېږی . داولی ؟ دا ځکه چه دا حکومت خو هغوی د خلکو
لپاره نه دی جوړ کړی بلکه د خپلی فایدی د پاره یې جوړ کړی دی .

د پیړۍ غازی خان په جیل کښی سیاسی قیدیانو سره سنه سلوک کېدلو او زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

دسی کلاس هم دپری نبی ورځی تپر پدلی. داروغه دپر ښه سړی و اودنه رو څیزونو
علاوه روزانه انګریزی او اردو اخبارونه یې هم راکول هیڅ چا ته دهیڅ قسم څه تکلیف نه
که چا به دبهر نه څه میوه یا نور داسی ضروری شیان راغوښتل نو هم ورته اجازه وه. څ
موده پس یو مولوی صاحب اسماعیل چه هغه دغزنوی خاندان نه و راغی اوځه ورځی
پس یې هیڅه داروغه سړه خبری وار ولې او نوبت یې بل ورته ورسید
زمونږ ه تولو ملګرو ته د مولانا صاحب داحرکت ښه ښکاره نه شو او داروغه صاحب هم
دپره محسوسه کړه ځکه چه دهغه مونږ ه سړه ددې قسم سلوک نه ولکه څنګه چه جیلخانه
کښې قیدیانو سړه وي دهغې ورځې نه یې مونږ سړه تلل پریښودل او قول رعایتونه یې
راباندې بند کړل اوزمونږ د پاره یې ځلور پښتانه نمبرداران راوغوښتل او دهغوی
پیره یې په مونږ ودرولې لیدل راتو به اخبارونه په پته راغوښتل او په پته به یې لوستل
یوه ورځې یو پښتون نمبردار دغه اخبارونه ولیدل او ورغی او د دوی دلاسه یې
واخیستل دوی ورته دپرمنت وکه خو د دوی خبره یې ونه منله نمبردار دروازې
روان شو چه اخبار داروغه ته وښیي یوکس په منډه منډه ماپسې راغی اوماته
دوې چه لاړشه هغه نمبردار مونږ نه اخبار واخیست داروغه ته یې ورورې هغه ته
نه منع کړه او اخبار تری واخله زه ورغلم هغه نمبردار ته می اواز وکه هغه راغی ماته
دا اخبار راکړه هغه راته ووې که داروغه صاحب ددې نه خبر شی نو مابه مات کړی ما
ووې چه ته دې خلکو ته وکوره دوی دی جیلخانې ته په څه کښې راغلی دي؟ اخبار یې
راکړو اوما هغوی له ورکړو. خبر راغی چه د جیلخانو جرنیل دپره غازی خان ته په دوره
داجرنیل دپر سخت طبیعته سړی و اودکانګرس او قومی کارکنانو دپر سخت مخالف

ketabton.com - The Digital Library

ده حکم کړی وچه جبلخانه کښې به څوک نه کاندی کیپ اونه تورپتکی په سروي په دی
جبلخانه کښې چه څه سکهان وو دهغوی تورپتکی وو او چه هندوان اومسلمانان وونو
دهغوی کاندی کیپ ؤ دا ددی سپرنټنډنټ شرافت وچه نه یی سکهانونه ویلی وو چه
دا تورپتکی په سرول منع دی اونه یی مسلمانانو اوهندوانونه ویلی وو چه کاندی کیپ مه
په سروئ ۔ چه جرنیل راتللونو مونږ ته سپرنټنډنټ صاحب سوال ځواب وکړو چه دا
خیزونه په جبلخانه کښې منع دي که دیو ساعت دپاره تاسو دا په سر نه کړئ نو بنه به
دي مونږ د سپرنټنډنټ صاحب داخبره ونه منله چه جرنیل راغی زمونږ ددی سیاسی
ملګرو په سر یی تورپتکی اوکاندی کیپ (دکاندی جی دتوپی غوندی ټوپۍ) ولید نوغصه
شو اوداروغه تدیی وویل چه ددوی نه دې دا پتکی اوتوپۍ ولی نه دی اخیستی ؟ سپرنټ
ډنټ جرنیل ته ووې چه داروغه زه ددی نه خبرکړی وم خوماورله ددی اجازه ورکړی
وه جرنیل حکم وکړو چه دا پتکی اوتوپۍ تری واخلئ نوبیا دا سیاسی قیدیان خپلوکښې بیا ستل
فیصله یی وکړه چه داخو زمونږ قانونی حق دی چه څه اغوند وهغه به اغوند وکه چیری زمونږ
ددوی پتکی اوتوپۍ اخلی نوبیا به مونږ دانوری جامی هم ورکړو دلته ورته ماوویل چه
خو پخپله پتکی په سروم داتوپۍ خومی ستاسوله خاطره په سرکړی وه اوس زه څه کورم ؟
سردارکرک سنګه ماته وویل چه ته مونږ سره دې ایجی تیشن کښې مه شریکیږه په
دې وخ سپرنټنډنټ خپل دفتر کښې کښینا ستو یویی ځان ته غوښتلو چه دچا به
توپۍ په سر وهغه ته به یی ویل توپۍ کوزه کړه اوچه دچا به پتکی په سر وهغه ته
یی ویل چه پتکی کوزکړه دغه شان یی ددوی نه توپۍ اوپتکی کوزکړل اوددوی
فیصلی مطابق ورپسی خپلی جامی هم وایستلی ۔ خوورځی پس ددی حال معلومولو

ketabton.com - The Digital Library

د پاره د پښتی کمشنر راغی سپرنټنډنټ او دا روغه ورسره وو ، زمونږ بارک ته راغلل
سیاسی قیدیان ورته راغونډ شول بحث شروع شو په بحث کښی دوی وران
شول سردار کرک سنګه پیرنګی د پښتی کمشنر ته ووې چه مونږه څومره ستاسو
خدمتونه کړی دي مونږ لیدل چه ستاسو مخونه سپین دی نو ستاسو زړونه به هم
سپین وی په دی دوران کښی یو سکه چغه وایسته «جوبولی سونهال» نور وتلو
حاضرو سکهانو ورسپی په چغه وویل : «دست سری اکال» ددې نه پیرنګی ګبهراو شو
او په منډه زمونږ بارک نه ووتلو ، سپرنټنډنټ ته د پر په قاړشو او دایی وویل چه مبا
صاحب په جیلخانه کښی اسونه ساتلی دي او هغه لی د د پر خوراک او ارام په وجه مست
کړی دی او بیایی هغه ته حکم ورکړو چه په دوی مقدمه وچلوه سبا له دا روغه راغ
او وې ویل چه زمونږ د جیل د اقانون دی چه څوک د اقانون مات کړی نو تر یوکال
پوری سزا ورکیدی شی نو اوس زه تاسوله حکم درکوم چه جامی د اغوندئ او ک
جامی نه اغوندئ نو سبا به درباندی مقدمه چلیږی . چه د اخبره دی سیاسی
قیدیانو او د بدله نو په مسلمانانو کښی یو مولوی محمد اسماعیل او هندوانو کښی
یو هندو چه زما اشنا وخونوم یی رانه هیر دی دوی جامی د اند غوستلی او باقی
هندوان وو که مسلمانان تولو جامی د اغوستلی او سکهانو کښی یو کس هم جامی د اند غ
سبا له مجسټریټ د اغی یو یو به یی ورته پیش کوو او هغه به نهه نهه میاشتی نور قید
زیاتولو او زمونږ د جیل هغه سپرنټنډنټ میا صاحب چه د پر ښه سړی و هغه یی
کړو او یو درجه یی ورته کمه کړه یعنی استینټ سرجن یی کړو او د دی جیل نه یی ب
کړو د هغه په ځای کپتان هیز راغئ د میا صاحب ګناه صرف داوه چه دی نیک

ketabton.com - The Digital Library

شریف انسان و او په سیاسی قید یا نوی زور زیاتی نه کولو او د خدای مخلوق سره
ی د سړیتوب سلوک کولو او قیدیان ی هم د خدای مخلوق ګڼلو زمونږ نوی سپرنتنلانت
یو انګریز مقرر شو چه هغه هم ډکزاری سړی و او قیدیانو سره ی سنه ګذاره کوله او د فوځ
نه سول ته د ابدل شوی و د دومره خراب سړی نه و لکه چه دا نور سول والا وی او نه
هغوی په شان چالاک او دوکه باز و یو سم سړی و غریب ډهیش نه خبر نه و څه چه به ورته
دا روغه وی هغه به یی کول مونږ سره ی سلوک شریفانه و لیکن لږ شان ایغ نیغ و ځکه
چه فوجی و په اوله ورځ چه زمونږ ډه بارک ته راغی او ډاکډول ډی ولیدو چه څوک د ننه
دی څوک بهر څوک لامبی او څوک کرځی په دی ورځ خو یی غږ و نه کړو لیکن چه څه وخت
د بارډه راغی نو دا معامله یی نوره برداشت نه کړه شوه زمونږ د بارک په مینځ کښی
د ربړ د او پښه یی ځکی له راخلاصه کړه او وی ویل چه زه دا نه غواړم زه دیو څو
ګنټو د پاره دی له راځم هر چاله په کار دی چه په هغه وخت کښی خپل ځای کښی
ست وی او زما د تلو نه پس چه څه کوی هغه دی کوی زمونږ د سیاسی ورونو
ډه متعلق به هم شاید دا خیال وچه دی به هم لکه د میا صاحب په شان چشم پوشی
وی ، ما زیګر دا روغه راغی او زمونږ تولو سیاسی ورونو ته ی د صاحب حکم ورا ورولو هر سړی
صاحب د خیال نه خبر شو . د پریلو په ورځ چه سپرنتنلانت زمونږ بارک ته راغی
د تول خلک د بارک د ننه پخپلو کلاو ناست وو د دی په لید و زه ډ په حیران شوم څه
وخت چه سپرنتنلانت و د تلو نو ما د دی ورونو نه پوښتنه وکړه او ورته می وویی
چه داسی معلومیږی چه تاسو هم اوس زما په شان خوشامدګر شوئ ځکه چه د اول سپر-
نتنلانت په وخت کښی نه کښینا ستئ او که ما به د رته وویی نو تاسو به راته وی چه مونږ ډه

ketabton.com - The Digital Library

ستا په شان خوشامد کړنه یو لیکن نن خو تاسو هم دننه کښې ناستئ او کوم کار چې درته
پرون بد ښکار ښکاره و نن څنګه ښه شو . بل پریږدا باندې چې بیا سپرلنډ انټ راغې نو
بعضې خلکو کتابونه مخ ته نیولي وو دایې هم پرې بند کړل او حکم یې وکړو چې زه کوم خبره
راځم هغه وخت کښې کتابونه مه کوړئ ، ددې نه پس د پریږدا په وخت کښې کتابونه کتل
هم بند شو شاید چې که دا کار زمونږ مخکښې سپرلنډ انټ کړی وای نو چې زمونږ وړاندې
به ورسره څه کول چونکه دایو انګریز ؤ او بیا ورسره زور هم دی په دې وجه په چا کښې د
جرئت نه ؤ چې هغه برخلاف یې قدم پورته کړی وای افسوس په دې دی چې مونږ بس
څوک ښه سلوک کوی هغه ته نیغ یو او چې څوک موسره په دغلاه وهي نو هغه ته تیتاپیر و
ووا د پرخراب عادت دی او مونږ ته داسې عادت ټونه پریښوول په کار دي لږ ی
وړځی پس یې داروغه هم بدل کړو خو دده په ځای چې بل داروغه راغې هغه هم ښه سره
و او مونږ سره یې شریفانه سلوک کولو .

په دې کشمکش کښې زما د علاج د پاره د لاهور نه تلو حکم راغلی و لیکن چې د لا
زمونږ نه پټ ساتلی و او مونږ یې پرې خبر کړي نه وو زه په بارک کښې ناست وم
وختی سحر یو نمبر دار راغې او ما ته یې ووې چې داروغه صاحب درته ناري وهي زه ښه
د لاسه هغه سره روان شوم ولی چې زه خبر نه وم چې زما د پهر تلو حکم راغلی دی
دفتر ته ورسېدو پولیس ولاړو زما شک راغې چې شاید زما د بدلی حکم راغلی د
او ما د علاج د پاره لاهور ته بیایي د وررسېدو سره داروغه صاحب هم راته داوو
چې ستا د بدلی حکم راغلی دی او ته به د سپاهیانو سره لاهور ته ځې ما ورته ووې چې
ازکم ما له خو دومره اجازت راکړه چې د غه خپل ملګري خبر کړم او رخصت تری

ketabton.com - The Digital Library

څکه چه زه راتلم خبر نه وم ماتری رخصت اخیستی نه دی لیکن دا دوغه صاحب
زما ددی خبری نه انکار وکړو اوما ته یې ووی چه زه ستا تلل مناسب نه ګنم اوکه چیرې
ستاهلته څه سامان دي نو سړې به ولیږم چه هغه تاله راوړي ما ورته ووې چه زه
خو دسی کلاس قیدی یم زما به څه سامان وی، زه خو صرف د رخصت اخیستلو
د پاره ورځم خوده اجازه راکړه اوچه څه وخت زما سیاسی ورونه زما د بدلیدو
اوپه دی طریقه زما د بوتللو نه خبر شوي دي نو هغو غریبانو نوم د پرکوشښتونه وکړل
چه یو بل سره مولیده کاته وشی لیکن افسوس چه په هیڅ شان مو دیو بل سره لیدل کاته
ونه شو، جیل والو دومره مهربانی ضرور ما سره وکړه چه ماته یې په پښو کښی بیړی وانه
چوله اویا به په پنجاب کښی سیاسی قیدی ته زمونږ د صوبې په شان د بیړو ولګولو حکم
نه وی ځکه چه زمونږ په صوبه کښی د سیاسی قیدی د پاره څه کلاس هم نشته او دوی
سره هم د اخلاقی قیدیانو په شان سلوک کیږی اوچه څنګه یو اخلاقی قیدی په سی کلاس
کښی وی چه کوم خوراک یا کومه جامه هغه له ورکیږی شی هم هغه خوراک اوهم هغه شان
جامه سیاسی له ورکیږی شی اوهغه سره چه څه سلوک وی د سیاسی قیدی سره
هم کیږی او دلته خو په پنجاب کښی سپیشل کلاس دی او دلته د سی کلاس قیدی
په جامه او خوراک اوپه سلوک کښی د هر فرق دی. پولیس زما په دوارولا سونو کښی
انګړی واچولې د دروازی نه بهر تانګه ولاړه وه زه یې په هغه کښی کښینولم او
سټیشن ته یې روان کړم چه څه وخت د اباسین غاړی ته ورسیدو نو جهاز تیار
و مونږ هم پکښی سوار شو اوپه خیریت سره پوری وتو د سین غاړی ته نژدی
د ریل سټیشن دی. چه سټیشن ته ورسیدو نو تانګه تونه مو واخیستل، په ریل کښی

ketabton.com - The Digital Library

سپاهیانو یوسیت خالی کړو اوزه یې پکښې کښېښولم اوس په خلکو کښې هغه جوش اوخروش
نه وکوم چې په ابتدا کښې و د خلکو د رویې نه معلومیده چې تحریک بالکل سرد شوی دی
په دې وجه مونږ دې پر په ارام خپل سفر وکړو او په سبا له مونږ لاهو دته اورسیدلو زه
یې د ستیشن نه پیاده جیلخانې ته بوتلم دلته هم قلاره قلاری وه په خلکو کښې د تحریک
متعلق هیڅ قسم جوش او جذبه نه وه جیلخانې ته ورسیدو او پولیس زه
جیلوالاوو ته په حواله کړم او هغوی رخصت شو ددی پولیس والو ما سره د پرېښو
سلوک و او د هیڅ قسم تکلیف یې ما ته راکړی نه ؤ بلکه زما د ارام د پاره یې کوشش
کړی و. جیل والا زه یو نمبردار ته په حواله کړم د تولونه اول هغه زه کوډام ته بوتلم
اوزما چې کومې اغوستې جامې وې اومالې په ډیره غاړی خان کښې زما د قد
مطابق جوړې شوې وې نو هغه یې رانه واخیستې او د سرحد په شان نورې
د تماشې جامې راکړې چې د هغې په اغوستو زمانه یو عجیبه څیز جوړشو. په دې
جامو کښې او د سرحد د جیلخانو په جامو کښې څه فرق نه وزه به د ته د دې
جامو نوم څه ذکر وکړم ما ته پکښې ځان یوه تماشا ښکاریده نو معلومه نه ده چې
خلکو ته به پکښې څنګه ښکاریدم او بیایې بوتلم او اخلاقی قیدیانو سره یې په یوه
چکی کښې بند کړم اوورې راپسې جرنده کړو دا د زړې زمانې کچه او د څښتو
جوړې چکی وی ځای په ځای پکښې چاودونه وو. او چې ته پکښې ودنا اوهوا
د پاره روښنانه نه وو زه د علاج د پاره دغې جیلخانې ته لیږلی شوی وم
بله داچې په دغه جیلخانه کښې د پر سیاسی قیدیان وو او د هغوی بیله احاطه
وه په ځای د دی چې زه یې د هغوی سره بند کړی وای زه یې دلته د اخلاقی

ketabton.com - The Digital Library

قید یا نو سره په یوه حکی کښی بند کړم ما به په زړه کښی وې چه زه خوبی د
علاج د پاره د لته راوړلی یم او په دی ګرمی کښی په داسی چکی کښی د اخلاقیانو سره
بند ول دا به زما د صحت د پاره ښه فایده ورسوي ؟ چه ما زیګر شو نو ما پسی یې ور
پرانیستو او زه یې صرف دومره بهر کړم چه بنګی زما د چکی نه د بولو کمله را وایسته
او صافه یې کړه او د شپی د پاره د اوبو منګوتی یې پک کړو او کښینوده او لاړ مالګه
یې په یو تور بالتی کښی ټکولی او د ودی سره راکړه او په تندی سره یې بیا په چکی کښی بند
کړم جوړ بند یې راپسی واچوله او د ودی را نه لاړل هغه د ودی د چا زړه ته کیده ؟
هغه انسانی خوراک خونه د بله د اچه زه ټوله ورځ په چکی کښی بند وم د ودی می څنګه
زړه ته شوی وای لیکن بیا هم څه نه څه په زور زور می تېره کړه اخر د اچه شپه راغله
او زه او ده شوم د هغو چاودنو نه کیږی د ماشی او مېږی راخواره شوا و په چیلو
یې په ما کوتی پوری کړې بل طرف ته د دومره ګرمی وه چه خوب تری چا کولی نه شوکه
چېرته لږی ستړګی بهی ورغلی نو د بدلی د پیره دار به راغی او هغه به راویښ کړم .
په جیلخانه کښی د هری د هری ګهنټی پس پیره بدلیږی . نو چه نوی پیره دار راشی
تاته به اواز کوی او تر هغه وخته پوری به لګیا وی چه تا ورله اواز ورکړی نه وی او د هغه
تسلی ونه شی چه سره یې په چکی کښی موجود دی چېرته تللی نه دی په جیلخانه کښی د
قیدی غریب د هیڅ قسم د ارام خیال او فکر څوک نه کوی . په دی طریقه شپه تېره شوه
سبا شو سحر وختی یو نمبردار راغی زه یې د چکی نه بهر کړم او چکر ته یې بوتلم هغلته
نور قیدیان جوړه جوړه ناست وو او زه یې هم هغوی سره کښینولم زه یې هم بل قیدی
سره جوړه کړم او مونږ ته د خوځیدو یا و د ربلو قدرې اجازت نه و د اځای په

ketabton.com - The Digital Library

مزید اړو اوګیر چا پیر تری د پری ونی ولاړی وی او هری یوی ونی سره یوه ګډ یله
تړلی وه او یو یو سړی ورته ښینت په لاس ولاړ و او په دې زور سره به یې هغه ګډ یله وهله
ددی په لیدو زه حیران شوم ولی چه ما دا قصه چرته په نورو جیلخانو کښی لیدلی نه وه د
ملکرو قیدیانو نه راته معلومه شوه چه دا قیدیان دي او د ښینتو نو وهلو جل زده کوی چه د
ضرورت په وخت کښی قیدیان په ښه شان په ښینتو نو وهلی شی په دی کښی ګورو ټیکورو
قیدی یې دی ځای ته راوست دهغه د جامونه دا نه معلومیده چه کښی دی قیدی دی
ښه پتلون، ښه کوټ او ښه توپی (Hat) په سر وه هغه یې نه زمونږ په شان جوړه کړو
اونه یې کښینولو هغه خپله ټیلایی کوله چه په دې کښی دا روغه راغی لیکن دې ګوره د دا روغه
هیڅ پروا ونه کړه دا روغه صاحب د تولونه اول دهغه په ټکټ د ستخط وکړو دهغه
د رخصت کیدونه پس معلومه شوه چه دا یو ګوره دی او په زبر زنا کښی قید شوی
دی لیکن با وجود د دی قسم ذلیل او ظالمانه جرم دهغه د سړیتوب جامی د سړیتوب
خوراک او د سړیتوب سلوک و او مونږ چه د خپل قوم ملک او د اسلام په خدمت کښی
بی ګناه قید یو او هیڅ جرم موکړی نه و نو مونږ سره د دی قسم سلوک و چه انسان خو
پرېږده شاید چه ځناور و سره به هم چاکړی نه وي څه وخت چه دا روغه زما ټکټ او
د ستخط یې کړو او ورته داهم معلومه شوه چه زه سیاسی قیدی یم او د علاج د پاره
راغلی یم د دی د پاسه بیا یې زه واپس هغی چکی ته ولیږلم او په هغه چکی کښی یې بند
کړم دا دا روغه مسلمان و او خیر الدین خان یې نوم و ما په تولو جیلخانو کښی لیدلی
دی چه مسلمانان د پیر ټکیانو په پرو فادار دی او د پیر ټکیانو د خوشالئ د پاره
سیاسی قیدیانو سره هر قسم بد سلوک کوی، زما د راتلونه چه سیاسی قیدیان خبر

ketabton.com - The Digital Library

شوی دي چه هغه راغلی دی او په چکی کښی بند دی ددی په اوربد وسره هغوی
کوشش کړی او دا روغه ته ورغلی دی او هغه ته یې ویلی دی چه دی خو سیاسی
قیدی دی نو داخلاقی قید یا نو سره څنګه بند کړی دی دی خو مونږ سیاسیانو
سره بند وال په کار دی په دی سیاسیانو کښی د پنجاب لوی لوی لیډران مسلمانان
او هندوان وو دا روغه صاحب دهغوی نه یرپدلا نو په دی وجه زه یې د سیاسیانو
هغی احاطی نه بدل کړم داځای د پرښه ویونخو د پرلوی وبل پکښی د پری ولی او
سوری وچکی او بارکونه یې پاخه او هوادار او هوا به پکښی هم لګیدی شوه زماد
راتلونه چه به خوک سیاسی وو نه خبر پدل هغوی به زما کتو ته راتلل او ما سره به یې
ګړه برابره کوله دلته دهر خیال دهر مذاق او هری عقیدی خلک وو او د دوی صحبت
زما د پاره یوه غنیمت وُ ما به هر چا سره تبادله خیالات کوو او د هغوی د علمی
خبرو او تجربونه مانه د پره فایده ورسیده زما مثال د مدرسی د یو طالب علم و
او د پرښه وخت می د دوی سره تیرپده او د دوی د صحبت نه ما د پره څه حاصل
اوزده کړل او تجربه او معلومات می زیات شول په دې جیلخانه کښی مونږ څلور
کسه د خلافت قیدیان وو چه یو آغا صفدر، بل ملک لال خان و او دریم یو رضا
کار و چه غلام محمد یې نوم و، او څلورم زه وم او د کانګرس د پر قیدیان اولیډران
وو مانه د نورو نومونه هیر دی یو د لاله لاجپت رای نوم راته یاد دی، په کانګرس
کښی چه څومره خلک قید وو هغه ټول هندوان وو، د پرښه خلک وو او ما سره یې
د پره مینه او محبت وځلور ورځی پس زه یې دفتر ته وبللم او سپر نټنډنټ ته یې
پیش کړم هغه زما غاښونه او اوری وکتلی هغه هم د اکټر و او وې ویل چه زه به دی

ketabton.com - The Digital Library

مزید اړه واوګیر چا پیر تری ډېری وڼی ولاړی وی او هری یوی وڼی سره یوه ګډ یله
تړلی وه او یو یو سړی ورته ښینت په لاس ولاړ و او په ډېر زور سره به یې هغه ګډ یله وهله
ددی په لیدو زه حیران شوم ولی چه ما دا قصه چرته په نورو جیلخانو کښی لیدلی نه وه د
ملګرو قیدیانو نه راته معلومه شوه چه دا قیدیان دي او د ښینتو نو وهلو چل زده کوی چه د
ضرورت په وخت کښی قیدیان په ښه شان په ښینتو نو وهلی شی په دی کښی ګورو تیګوره
قیدی یې دی ځای ته راوست دهغه دجامونه دا نه معلومیده چه کنی دی قیدی دی
ښه پتلون، ښه کوټ او ښه توپی (Hat) په سر وه هغه یې نه زمونږ په شان جوړه کړو
اونه یې کښینولو هغه خپله ټیلایی کوله چه په دې کښی داروغه راغی لیکن دې ګوره د داروغه
هیڅ پروا ونه کړه داروغه صاحب د تولونه اول دهغه په ټکټ دستخط وکړو دهغه
د رخصت کیدو نه پس معلومه شوه چه دا یوګوره دی او په زبر زنا کښی قید شوی
دی لیکن با وجود ددی قسم ذلیل او ظالمانه جرم دهغه د سړیتوب جامی د سړیتوب
خوراک او د سړیتوب سلوک و او مونږ چه د خپل قوم ملک او د اسلام په خدمت کښی
بی ګناه قید یو او هیڅ جرم موکړی نه و نو مونږ سره ددی قسم سلوک و چه انسان خو
پرېږده شاید چه ځناور و سره به هم چا کړی نه وي څه وخت چه داروغه زما ټکټ و کتو
او دستخط یې کړو او ورته داهم معلومه شوه چه زه سیاسی قیدی یم او د علاج دپاره
راغلی یم ددی د پاسه بیا یې زه واپس هغی چکۍ ته ولیږلم او په هغه چکۍ کښی یې ښه
کرم دا داروغه مسلمان و او خیرالدین خان یې نوم و ما په تولو جیلخانو کښی لیدلی
دی چه مسلمانان د پیر نګیانو نه ډېر وفادار دی او د پیر نګیانو د خوشالۍ دپاره
سیاسی قیدیانو سره هر قسم بد سلوک کوی. زما د راتلو نه چه سیاسی قیدیان خبر

ketabton.com - The Digital Library

شوی دي چه هغه راغلی دی او په چکی کښی بند دی ددی په اوږد وسره هغوی
کوشش کړی او دا روغه ته ورغلی دی او هغه ته یې ویلی دی چه دی خو سیاسی
قیدی دی تاد اخلاقی قیدیانو سره څنګه بند کړی دی دی خو مونږ سیاسیانو
سره بند وال په کار دی په دی سیاسیانو کښی د پنجاب لوی لوی لیډران مسلمانان
او هندوان او دا روغه صاحب دهغوی نه یرلږه نو په دی وجه زه یې د سیاسیانو
هغی احاطی ته بدل کړم داځای د پرښه ویونکو د پرلوی وبل پکښی د پری دی او
سوری وچکی او بارکونه یې پاخه او هوادار او هوا به پکښی هم لکیدی شوه زماد
واتلونه چه به خوک سیاسی ودونه خبر بدل هغوی به زما کتوته راتلل اوما سره به یې
ګړه بړه کوله دلته دهر خیال دهر مذاق اوهری عقیدی خلک وو او د دوی صحبت
زماد پاره یولوی غنیمت وُ ما به هر چا سره تبادله خیالات کوو او د هغوی د علمی
خبرو او تجربو نه مانه د پره فایده ورسیده زما مثال د مدرسی د یو طالب علم و
او د پرښه وخت می د دوی سره تیرلږه او د دوی د صحبت نه ما د پرځه حاصل
اوزده کړل او تجربه او معلومات می زیات شول په دې جیلخانه کښی مونږ ته څلور
کسه د خلافت قیدیان وو چه یو آغا صفدر و، بل ملک لال خان و او دریم یو رضا
کار و چه غلام محمد یې نوم و، او څلورم زه وم او د کانګرس د پرقیدیان اولیډران
وو مانه دنورو نومونه هیر دی یو د لاله لاجپت رای نوم راته یاد دی، په کانګرس
کښی چه څومره خلک قید وو هغه ټول هندوان وو، د پرښه خلک وو او ما سره یې
د پره مینه او محبت وځلور ورځی پس زه یې دفتر ته وبللم او سپرنټنډنټ ته یې
پیش کړم هغه زما غاښونه او اوږه وکتلی هغه هم د اکټرو او وې ویل چه زه به دی

ketabton.com - The Digital Library

باندی نه پوهیږم ، په دی باندی یو دغا ښونو ډاکټر (Dental Surgeon) پوهیږ
شی دا هغه کار دی ماته یې ووې چه ته خپل خرڅ باندی د دنتل سرجن راغوښتی شی
ما له یې د علاج کولو اجازت راکړو چه ته خپل خرڅ باندی د دنتل سرجن وغواړه چه ست
علاج وکړی زه چه واپس خپل بارک ته راغلم دا قصه می سیاسی قید یانو دوونوته وکړه
هغوی زما د پاره د ډاکټر د غوښتو انتظام وکړو او د ډاکټر پریم نات د دنتل سرجن
د را بللو فیصله یې وکړه سبا له خپل والو د تیلفون په ذریعه هغه له خبر ورکړو او د
خبر یلو سره هغه جیلخانی ته زما د کتو د پاره راغی زه یې چکر ته بوتلم او د دارو غ
په موجودګی یې زما د غا ښونو او او رو ملاحظه وکړه هغه زما په حالت د پرافسوس
ظاهر کړو چه حکومت د خراب خوراک په وجه ستا صحت بالکل خراب کړی دی
او بربادکړی دی په دې معنی او محبت سره زما غا ښونه او اوری یه ښه شا
سره صاف کړل او کوم غا ښونه چه خراب شوی وو هغه یې وانه ښتل او د مخکښې پا
د هغی دارو او د استعمال طریقه یې راته وښودله او د پر تحقیق یې را باندی وکړ
چه باقاعده دی خپله خوله صفا کوه که نه تول غا ښونه به دی بربادشی اوبل یې ز
د پاره د خوراک تجویز وکړو چه همیشه سبزی او هر قسم تازه میوه وخوره بلکه دا یې
په تکلف د رج هم کړل او دا روغه صاحب ته یې ووې چه دارو د دې مرض د پاره د
فایده مند نه دی لکه د اخوراک چه فایده مند دی . د ډاکټر ښه همت ، همدردی ،
او محبت چه کوم اثر زما په زړه کړی دی هغه تر اوسه پوری زما د زړه نه وتی نه دی
او نه زمانه هیږدی د رخصتید و په وخت ما د رته ووې چه زه غریب نه یم جیلخا
کښنی می روپۍ جمع دی د فیس بود را باندی کیږی دا به ستا مهربانی وی چه ست

ketabton.com - The Digital Library

څومره فیس کیږی هغه ته مانه واخلی ؛ هغه ددی خبری نه انکار وکړو اوچه څه وخت داخبره ما ورته دوباره وکړه هغه ماله داجواب راکړو :« ماله به شرم نه راځی چه زه ددا سی خلکونه فیس واخلم چه هغوی د قوم او د ملک د ازادی ترقی او بهبودی دپاره جیلخانو ته راغلی دی اوزمونږ دپاره ددی قسم تکلیفونه او مصیبتونه برداشت کوی نوکه چیری مونږ دومره قربانی نه شو ورکولی چه جیلخانو ته لاړشو داخو کولی شو چه دخدای دپاره دهغوی خدمت وکړو . » ددی په اوریدو زه هم چپ شوم اوما بله خبره ونه کړه هغه راته رخصت شو اوزه واپس خپل بارک ته راغلم او داقوله قصه می خپلو ملګرو ته وکړه . ددی جیل داروغه چه د هغه نوم خیرالدین خان و د پرچالاک ، هوښیار ، تجربه کار او د پرله پسه رشوت خور و او سپرنټنډنټ یی داسی په لاس کښی وچه دده به څه زړه غوښتل هغه به یی کول او چه سپرنټنډنټ به یی کوم خوا روانولونو هغی خواله به هغه روانیده او چه چاته به یی زړه غوښتل . پدې ماسته ، د بله ډوډی نه او غوښه یی ورته ګڼله حالانکه دا کار د سپرنټنډنټ دی او اکثر داخیزونه د هغو خلکو د پاره وی چه خوک ناجوړه وی لیکن ده به سپرنټنډنټ باندی داخیزونه د روغو خلکو د پاره ګڼلول په سیاسی قیدیانو کښی چه څومره د سر خلک وو او د چا به لږ و د پرسوخ و او خپل اواز به یی اخبارا تو ته رسولی شو د هغو تولونه یر بده هغه تولوله یی څه نه څه ورکول او ددی نه علاوه په ملاقاتونو کښی او خطونو او کتابتونو کښی به هم ورسره رعایت کولو او دځان یی ملګری کړی وو لیکن کوم سیاسی قیدیان چه بی اسره وو او چا یی اواز اوریدی نه شو نو د هغوی دپاره باوجود دناجوړتیانه هم څه نه ؤ . اوچه به د داروغه صاحب څه شا منډی

ketabton.com - The Digital Library

کولی او دخپلو وروڼو خبری یی افسرانو ته رسولې شوی ، هغه به که غټ کټ او یا روغه صاحب به دهغه تکټ واخیست او چې څه به یی زړه غوښتل هغه به یی سپرنټنډنټ صاحب باندی دستخط کړو به دې چل یی تول خلک ځانته محتاجه کړی وو او هغه سړی به د دارو غمه صاحب رضا کولو او خوشحالولو کوشش کولو دا ماته د سیاسی قید یا نو د پاره به د ذلت او د شرم خبره ښکارېده ، سپرنټنډنټ بالکل یو کوکوړ بغیر د دارو غه نه به یی څه نه کول اکثر سپرنټنډنټان هم داسی وی ماچې څومره د جیلخانو سپرنټنډنټان لیدلی دی د تولو دغه یوشان حال وی ، زه خو په دې نتیجه رسیدلی یم چې سپرنټنډنټان نه بالکل او د ضرورت نشته دی د اخو به جیلخانو باندی بوج دی ځکه به جیلخانه کښی هم هغه کیږی چې څه دارو غه کوی د الویی لویی عهدې پیرنکیانو د خپل قوم د پاره ساتلی دی . د جیلخانو دا سپرنټنډنټان به اکثر سول سړي ځان او د سپرنټنډنټ ښځې د اکټر مقرر ول یکار نه دی . د اکټر جدا سړی په کار دی ، چې د هغه د قید یانو او د جیلخانی انتظام سره څه غرض نه وی ، او په ولایت کښی انګریزانو پخپل ملک کښی د جیلخانو د پاره هغه طریقه اختیار کړې ده ولی چې د اکټر سپرنټنډنټ وی نو هغه اکثر د جیلخانی انتظامی معاملاتو په وجه د ناجوړه او کمزوره قیدیانو حق تلفی کوی او مریض ته د مریض په ستر که نه کوری .

زمونږ په احاطه کښی به چې څه وخت دارو غه صاحب راځی نو هر چا به د کوشش کوو چې ځان ورته د نورو نه ډومبی ور او رسوم او سلام ورته کوم څوک چې به خبر پدل هغه به د دارو غه صاحب په خدمت کښی حاضر پدل ، او د دارو غه صاحب نه به چې پیره جمع شول چې سړی ته به مبله او تمانشته معلومیده چونکه ما ته د اکا رینیه نه ښکارېده زه د خپل ضمیر نه مجبوره وم ما به په دې کښی څه حصه نه اخیسته دا نه چې کنی د دارو غه صاحب

ketabton.com - The Digital Library

نه زه خفه وم، یا می دهغه سلام نه کوو، داسی نه وه ماله چه به نزدی راغی، نو سلام
به می ورته کوو او دسلام د پاره به ورپسی ورتلم نه نو به دې خبره شاید دا رغه صاحب
زمانه خفه وُ او با وجود زما دکمزورتیا اوناجورتیا زما په تکلیف چه کوم پی پیره غاړې۔
خان کښې لګیدلی وُ هغه یې هم بند کړی او د پینټل سرجن چه زما د پاره کوم خوراک
اجازت کړی، هغه یې هم ماته نه راکوه، زما ملګرو به دا خبره محسوسه کوله لیکن د
رعایتو نوپه وجه یې څه نو تپس پرا خیستی نه شو، اخر یوه ورځ زما ملګرو دومره جرئت
وکړو چه دارو غه صاحب ته یې ووی چه کوم خوراک دده د پاره ډاکټر صاحب تجویز
کړې دی، مهربانی وکړئ هغه دده د پاره جاری کړه، هغه ورله جواب ورکړه چه دی
دی سپرنټنډنټ صاحب ته ووایی، زه یوه شوم چه دده زړه نه دی. ولی چه ماته معلومه
وه چه سپرنټنډنټ صاحب خو دده په لاس کښې دی او بغیر دده دوینا نه څه نه کوی، لیکن
زه دی خپلو ملګرو مجبور کړم چه ته ضرور هغه ته اُوایه بله ورځ چه زه سپرنټنډنټ صاحب
وفترته اوغوښتم ما ورته ووی چه تا ته به معلومه وی چه د پینټل سرجن زما په تکلیف
زما د پاره د مرض دغا ښونو د علاج په طور خوراک لیکلی دی او راته یې ویلی دی چه دا
ښتا د مرض دارو دی. داخوره، دا به ستا مهربانی وی. چه داخوراک زما لپاره مقرر
کړې او یا ماته اجازه راکړې چه په خپلو پیسو دا خوراک ماته راکیدی شی، یعنی زه یې
خپلو پیسو راغواړم، هغه ددی دواړه خبرو نه انکار وکړو او ماته یې ووی چه زه یې مناسب
نه ګڼم چه تا لپاره دا وکړم، ما ورته اووی چه تا ته به یاد دی چه تا ماته وئیلی وو، چه زه
ډاکټر نه یم او نه پوهیږم نو چه ته بیا په دی پوهیږی نه، نو ته بیا څنګه یو خوراک
مناسب او بل خوراک نامناسب ګڼې، نو بیایی دا خواب وو چه د خوراک په معامله کې پوهیږم

ketabton.com - The Digital Library

اومانته د دی هیڅ ضرورت نه ښکاری ، ماپه زړه کښی داخیال وکړو چه کوم ځای انصاف
نه وی اونه څه قاعده اوقانون وی ، دیوسړی رضا اوویناقانون وی ، هغه سړه زیاتی
بحث کول څه فایده مند نه وی ، په دی وجه زه چپ شوم اوبهر ته راووتم اوخپل بارک
لاړم په دی جیلخانه کښی د پرپښتانه وو لیکن زمونږه احاطی ته به راتللی نشو ، کله ناکله
به یی په مونږه دشمپی پیړه لګیده ، هغوی ته به ماسړه دخبرواترو د پاره کمه موقع
وه ، دلته یوپښتون ملازم هم وو چه د دواوی دسوکړو دکلی وو ، دهغه پیړه به د
زمونږه په بارک لګیده ، د پرښه سړی وو ماسړه یی د پاره مینه وه باوجود دینه
ماته منع کولو لیکن بیاهم هغه به راته کله ناکله څه څیز راوړه زه په جیلخانه کښی د پښتو
څیزونو سخت مخالف یم ولی چه په دی باندی په سړی کښی کمزوړتیا اوبزدلی پیدا
کیږی ماته د پرپوهه کولو او منع کولو هغه نه منع کیده هغه سړه به زما سره کپ شپ
لګیده و هغه تازه د ملک نه راغلی و اومانته به یی د ملک قصی کولی دهاړ پشکال و
وی کومی سره په زوړ کښی وه د وړځی خوبه لاځه د پاره تکلیف نه وو ، ولی چه د پاره
وی اوسوړیی وو ولی دشمپی تپړول ګران وو ځکه چه بارک کښی به بند وو اکثر به د
بجو پوری ډکومی دلاسه چاته خوب نه ورتللو خوچه شمپه به لږه څه شوه نو بیا به ماشوم
غذا بولو ځکه چه لاس ، پښی په موورته بربندی وی د پیتولو څه شی نه وو چه
ماشوم ځان پټ کړی وی . ولی چه د قیدی اوړی ، ژمی اغوستن کمبل دی
پکار می کښی څوک ځان ته کمبل نژدی کولی نه شی ، زه دیوی میاشتی پوری په د
جیلخانه کښی وم اودی خلکو سړه می د پاره شمپی وړځی تپړ بلدی چه په دی کښ
واپس د پاره غازی خان ته بدل کړم چه څه وخت زه د پاره غازیخان جیل ته ور

ketabton.com - The Digital Library

نو ماته معلومه شوه چه د جبل والا او سیاسیانو په منځ کښې جوړه شوې وه . جبل-
والا و هغه د سیاسیانو بارک ته د اولپریلم ، قول راته راغونډ شول او زما په لیدو سره هغوی
د پرخوسنحاله شول راتر غاړه وتل او په ډېره مینې یې راسره ستړی مشی وکړل زما مهربان
لاله دوني چند چه د هغه د جبل نه وتلو کښې لږې ورځې پاتې وې راتلې وویل شکر دی
چه ته راغللی اوس می لیدی ، ګوندې ستا په دې طریقه جدایی او د نه لیدو او ارمان
په زړه پاتې شوې وُ سبا لاچه پسرلنۍ نت راغې نو تولو نه اول ورسره لاله دوني چند
زما د خوا ابو جاموذکر وکړو او وې ته یې وویل چه کم از کم ده له دې دده د قد مطابق جامې
ورکړې ستې اوبیایې ورته زما د خوراک لپاره تکټ ښکاره کړو ، هغه زړه دا روغه ته حکم
ورکړو چه ډله دده د هیچ مطابق جامې فوراً ورکړئ اوکه چرته کوم کښې نه وې نو ورته
یې جوړې کړه او زما په تکټ یې نیم سیر شوده او یوه چیتاکی کوچ زما د خوراک د پاره
ولیکل زما د اتلو نه څو ورځې ورسته روژه را غله څه وخت چه روژه را نژدې شوه
نو زمونږ ه هنډوانو ملګرو سپرلنۍ نت سره ولیدل او هغه ته یې د روژه دار و لپاره د هم
قسم ارام رسولو او باقاعده انتظام کولو عرض وکړو ، سبا له چه څه وخت سپرلنۍ نت
راغې نو هغه ته پوس وکړو چه څوک څوک به روژې نیسي او دا حکم یې وکړو چه څوک روژې
نیسي هغوی ته به د چېل خوراک نه یو سیر شوده او یوه چیتاکی غوړې زیات ورکیږي شي
او د پیشمنۍ پاره به د تازه خوراک انتظام هم وکړي شي مونږ ه ده ددې مهربانۍ نه
شکریه ادا کړه او هغه ز مونږ ه د بارک نه رخصت شو مونږ ه تول شپږ مسلمانان
وو په دې کښې دوه کسانو د روژې نیولو نه معذرت ښکاره کړو چه په هغې کښې یو
بیرسټر و او بل طالب العلم وو ، مونږ ه څلورو کسانو په روژو نیولو باندې لاس پورې کړ

ketabton.com - The Digital Library

د پیره غازی خان دهاړه او پشکال کړمی اسان کار نه و لیکن د خدای پ فضل مونږه د
هیڅ تکلیف ونه شواو په آرام او خوشحالی ختمه شوه او اختر راغی . د قید یا لوغړ یا نانو
څه اختر وی . د اختر نه پس لاله دونی چند انبالوی او خان عبدالرشید خان خلاصیدل
مونږ تولو سیاسی قید یانو ورله په خپل بارک کښی دیوی پارټی او اډریس ورکولو انتظام
وکړو . په پارټی کښی هغی کسانو تقریرونه هم وکړو او د هغوی خدمات او قربانی خلکو
اوستایلی . په اخر کښی لاله دونی چند او خان عبدالرشید خان د تولو رونو شکریه ادا
کړه او وعده یی وکړه چه مونږه به د قوم او ملک هر قسم خدمت کولو ته تیار یو . او په دې
مینه او محبت سره رخصت شول .

د پیره غازی خان د آب وهوا په لحاظ د پرخراب ځای دی ګرمی پکښی د پ
زیاته وی ، بارانونه پکښی نه کیږی ، کال کښی یو وار یا په دوهم کال به باران وشوا
د اوبو د باران په ځای د خاورو بارانونه د پروی او کله کله به داسی سیلی راغل
چه دوه ، دوه ، درې درې شپې به ځاودی ودیدلی ، د صحت لپاره د
د خاورو باران د پر خطرناک وو ، داسی یوه نوی او باریکه دوړه به د آسمان
راوډیده چه لیدی نه شوه لیکن چه ګیر چاپیره به دی هرڅه ته کتل نو هرڅه د
د دوړو نه ډک وو . څه وخت چه به دا دوړه شروع شوه نو نمر به یې پټ کړوا
دوړې څو په شان به د نه ورځ تیاره شوه د دی زول نه ځان ساتل ناممکن وو ځا
خو پریږده چه خوراک پچ کول ناممکن وو چه څه پرې دی خوړل هغی کښی خاورې
وی چه لاړی به دی تو کلی هغه به د خاورونه ډکی وی چه پوزه به دی سونګ
هغی کښی به خاورې وی نه تړی د چا جامی پچ کیدی شوی او نه تړی نه بستر

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

پاکه پاتی کیدی شوه چه سحر به دخوبه را پاخښل وچه په بستره به څنګه اوده شوی
وهم هغه شان چاپ به پری پاتی وو هر چا به خپل مخ ، خپل غوږ وونه نیولی وو هر
سړی به تماشه وو، چه یوبل ته به موکتل نوخندا به راتله او بیا ماته د پرتکلیف
په دی وو چه ماسره دنورو په شان د پری جامی نه وی ماسره یوه جوړه جامی وی
خکه چه دسی کلاس قیدی لپاره په شپږ ومیاشتو کښی دیوی جوړی دورکولو حکم
وو او دا هر وخت وینځل او وچول اوبیا د دوو وونه بچ کول ناممکن وو د دینه
علاوه د دوو وونه د کی سیلی ر به هم کله نه کله راتللی لیکن د دی تولونه زیات د
کلیفونه د ک یوبل کرم باد وو چه تولګړی کښی به باقاعده چلیده ، د سحر
اووجوونه به شروع کیده او د څلورو بجو پوری به وو ، دا به دومره کرم وو چه په مخ
ر دی ولګیده نو تا به ویل چه اور دی او د وجود هره څړکنده حصه به یی سوز وله
دی دلاسه به اخلاقی قید یا نوټه د پرزیات تکلیف وو اوبیا خاص چه کوموقیدیانې
ر نمس یا په باغ کښی کار کولو ، هره ورځ به څلور پنځه کسان بیهوشه کیدل کرمی به د هل
نا کله به د کرمی دلاسه یو دوه مړه کیدل ، مونږ به تولی دروازی د خپل بارک
دی کړی وی ، د څلورو بجو نه به مخکښی د بارک نه راوتلی نشو ، په بارک کښی به
ننه هم دومره کرمی وه چه څوک به د کرمی نه اوده کیدی نه شو او د هر سړی نه به خولی
سی بهیدی چه تا به ویل چه اوس دسین نه راوتلی وی ، د شپی به هم د پره کرمی
وه لیکن کرمی سره به ګډاره کیده ، د دغه سیلی ر نه بچ کیدل ګران وو او ماسره خو
ځان د پتو لوهم څه نه وو ، کمبل خو وو ، هغه مو د کرمی په وجه ځان ته رانزدی کولی نه
شو ، نوزه خو به ورته د خدای په تکیه پروت وم ، د پنجاب په جیلخانو کښی د دی نه

ketabton.com - The Digital Library

خرابه جیلخانه بله نشسته حکمه یی سیاسی قیدیانو ته داخوښه کړی وه او دی ته
قیدیانو د پنجاب توری او به ویلی دکومو ملازمانو نه به چه څه قصور وشو نو هغه
یی دی جیلخانی ته رالیږلی وو د ۱۹۲۲ع کال د اګست د میاشتی اخری ورځی و
مازیګری وو زه په خپل بارک کښی ناست یم اومانه یی یوه لفافه راکړه ، لفافه کښی د
یوخط وو، چه هغه می پرانست نو هغه می د مور خط وو چه کلی نه یی مانه رالیږلی وو
په لیدو یی د پرزیات خوشحاله شوم ولی چه زما خپلی مور سره د پره مینه وه او
هغی هم زه د پره خوښ وم په هغی خط کښی د دعا او خیریت نه پس یی مانه لیکلی و
چه الله تعالی په تا باندی د پره مهربانی کړی ده ، تا له یی زوی د ر کړی دی ، د
خط ماتانه د دی لپاره لیکلی دی چه اول تانه مبارکی د ر کوم او بیا ستا رائی معلو
کړم چه هغه له څه نوم کیدو څکه چه مونږ دا فیصله کړی ده چه هلک ته به نوم
کیږدی .

زه د دی په لوستو نو د هم خوشحاله شوم او د خدای ثنا می وویله او د خدای
د ر کښی می دازاری وکړه چه ای الله تعالی زما دا بچی سره د دی نو د و بچو نیک او صالح
لوی کړې ، سره اخلاق او علم ورکړی او د خپل مخلوق خادم یی وګرزوی ته یی ناصر
حافظ او مدد کار شی او د ظالمانو د هر قسم ظلم نه یی وساتی . نوم می د ده د پار د
عبد العلی تجویز کړو او په سبا له می مور ته خط ولیکه او دا نوم می پکښی د رو لیږه ،
پر نګیانو حکومت یو ناپرسانه حکومت دی ، هر انګریز فرعون او د فرعون په شا
خود مختاره دی ، هر حاکم چه هر څه پخپل رعیت باندی وکړل ورسیږی پرسان
تپوس نشته .

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ ملګرو کښې د پردا سی کسان وو چې دهغوی نه دومره تعلیم واونه لی
څه دومره مالی حیثیت وُ لیکن مجسټریټ ورله سپیشل کلاس ورکړی واوهغوی مره
هغه سلوک واوزه یې په (c) کلاس کښې قید کړی وم اوکال تیرشو ماسره هماغه (c)
کلاس سلوک واوچا دی طرف ته فکرهم نه کولو، حالانکه د پرخلک به زمونږ ه دکتو
ر پاره دحکومت له خوا راتلل چې د قید یا نو حال معلوم کړي او مناسب انتظام ورله وکړي
خو ماته دچا فکرنه واو یا یې قصداً نه کولو. په گرمی کښې به غیر زمانه تولو قید یانو ته
د بهر څملاستو اجازت وخوزه به یوازی په بارک کښې بند وم یوه ورځ جیلوالوزه دفتر ته
د بللم اوراته یې وې چې مونږ ستا د پاره دا تجویز کړی دی چې تا د توري وردی نمبر
دار کړو په دی کښې به تاته دوه فایدې وي یوه دا چې د بله معافی به درکیدی شی او
نه به زر دهاشی د بله دا چې تاته به د بهر څملاستو اجازت وي ستاکار به نورهیڅ نه
دی صرف د دې سیاسی قیدیانو مشقت ورډل اوراوړل وی لیکن ما د دی خبری
نه انکار وکړو ځکه چې دا زمونږ د اصولونه خلاف و. زمونږ اصول دحکومت سره عدم
تعاون واوداخریو قسم تعاون واو دا دیوسیاسی قیدی د پاره لویه دکمزورتیا
خبره وه چې بهر خو به یې حکومت سره امداد نه کوو لیکن چې څه وخت جیلخانی له
اغنی نوبیا هم دهغه حکومت خوشامند گر او امدادی شی.

دایوه لویه گناه او بد اخلاقی وه. دلالله دونی چند د هاکیدو نه څه مودې پس
چې په ملک کښې انتخابات شروع شو او هغه د پنجاب اسمبلی ممبر منتخب شو نو هغه
د اسمبلی کښې زما متعلق یوه لویه واویلا او شور جوړ کړا و حکومت یې ملامته کړو
چې ماسره تر اوسه پورې د (c) کلاس د قیدی سلوک کیږی. حکومت جواب ورکړ

ketabton.com - The Digital Library

چه هغه خو د سرحد قیدی دی ، پنجاب سره یی څه تعلق نشته نو ده ورته په جوا
کښې وویل چه نن ورځ خو هغه په پنجاب کښې دی چه په پنجاب کښې سیاسی قیدیا
سره څه سلوک کیږی هغه دې دده سره هم وشی . نو په دې وجې دې پنجاب حکو
مجبور کړو چه یو حکم جاری کړی او زمونږ سپرنټنډنټ تر یې ولیکل چه زما متعلق
سرحد حکومت سره خط وکتابت وکړی ، سپرنټنډنټ صاحب د پرسنبه سهی و
سره یې د پره هلته دی وه هغه فوراً سرحدی حکومت ته ولیکل ، لیکن هغوی جوا
ورنه کړو او چه ده پری زور وکړو او یادګیرنی به یې ولیږلې نو د وخت تیرو لو
د پاره به هغوی څه کول مول ځواب ورکړو . ولی چه د هغوی مطلب مالـه تکلیف راکو
او زما صحت بربادول و په دې طریقه په خط کتابت کښې د پره مودې تیره شوه
لیکن لالـه دونی چند د پره زور ورسړی ؤ هغه دوی کلـه په قلاره پریښول او د هغ
وخته پورې به یې یادګیرنی ولیږلې چه اخرې زه پری په سپیشل کلاس کښې کړم .
دې وخت کښې جیلخانه کښې خبر شوم چه زما د ګرفتاری نه پس زمونږ د اتمانزو
سکول طالب العلمانو په تولـه علاقه کښې یو لوی مهم شروع کړی وی کلی په کلی به یې مولود
کولو د پرخلک به ورته راغونډ ېدل ، زما ځوی عبدالولی به اول د قرآن شریف تلاوت
وکړو بیا به ده او ماستر عبدالکریم قومی نظمونه ووې او د هغه نه پس به زما مشر زا
عبدالغنی د پرسنبه زړه نرمونکی تقریر وکړو بیا به یې خلکو ته ووې چه پښتنو تاسو لږ
فکر وکړئ چه زما بابا دې پیرنګیانو ولې قید کړی دی ؟ د هغه څه ګناه ده ؟ هغه خو نه قتل
کړی دی نه یې ډاکه کړی ده ، نه یې بل څه اخلاقی جرم کړی دی . زما د پلار جرم داوو
ستاسو بچولې یې تعلیم ورکولو او په تاسو کښې د اتفاق او ورورولی ، عزیز ولی خواهشمن

ketabton.com - The Digital Library

تاسو کښې هغه ریمونه، رواجونه چې پښتانه پرې تباه کیدل. ودک کول، غوښتل تاسو یې
د دنیا د مصنوعو څیزونو سره اوږه په اوږه و دروئ. دغه ګناه وه چې پیرنګیانو هغه قید
کړو اود (C) کلاس سخت قید یې پرې ولګولو. اوس مونږه او تاسو په کار دی چې
هغه کوم کار چې زمونږ د قوم د فاید ې د پاره کولو جاړی وساتو بلکه ترقی ورکړو نو
پیرنګیان به پوه شي چې پښتانه د ابیدا رشوي دي، ویښ شوی دی، مونږه اوس
په دوی خپل مطب نه شو کولی اونه یې د باوولی شو.

د دوی د دې خبرو په قوم د پراثر وشو او د سکول سره هرچا امداد ونه شروع
کړل او سکول دیره ترقی وکړه. ما چې داخبری واورېدې نو ډیر خوشحاله شوم
د خدای شکر می ادا کړو چې زما قربانی بې ځایه اوبې فایده نه شوه او ټول قوم محسوسه
کړه چې باچاخان زمونږه د پښتنو د پاره قید ونه تېروي. هرچا په دی خبره
باندې فکر اوغور وکړو، څکه زمونږ اصلاحی او تعلیمی پروګرام ته تقویت ورسېدو.

مذهبی تعصب:

مونږ په دی چلخانه کښې پنځه مسلمانان وو، مونږ د پیره مودې د خپلو
ملګرو هند وانو او سکهانو له خاطره غوښه خوړلې نه وه اونه زمونږه یاده وه لیکن
سیالکوټ نه یو حکیم صاحب په دی تحریک کښې قید راغی نو هغه به غوښه خوړله او
مونږ هم شوق پیدا شو او مونږ هم د غوښې د خوړلو د شروع کولو فیصله وکړه
حکیم صاحب موجبلو الاوله ورو لیږه او هغه ورسره تولې خبری صافی کړې. د
جبلو الا وودا ډ یه وه چې غوښه دی هم په دغه باورچی خانه کښې پخیږی حالانکه
دا دوغه هندو و، لیکن مونږه داخبره خوښه نه کړه څکه چې بعضی خلکو د دې نه

ketabton.com - The Digital Library

سخت پرهیز کولو دهغوی دخاطره به مونږ په هسپتال کښی خپله کتوئ پخول
اوخوراک به موهم دلته په بارک کښی نه کولو هسپتال کښی به موخوړله . مونږ دخپلو
ملګرو خوشحالولو د پاره دا قصه کوله . بل هله خوشحالولی شی چه په ځان تکلیف
تپر کړي لیکن زمونږ ډه بعضی وروڼو ددې دومره ناکام اړوشه قلس روڼه کړواو
څه وخت چه مونږ په اوله ورځ هسپتال له لاړو نو هغوی زمونږ برخلاف
پراپیګنډه شروع کړه اوټول سیاسی وروڼه یی راته وپرسول حالانکه دوی کښی
اکثرو غوښه هم خوړه . مونږ چه واپس راغلو نو مونږ ته د سیاسی وروڼو د
اوخبروڼه معلومه شوه چه دوی زمونږ نه د پرخفه اوپه غصه کښی دي . ه
د دوی داحرکت د پر ناجایزه منکاره شو . زمونږ دهندوستان په خلکو کښی
دایولوی کمی دی چه یو خیز زمونږ ډه په خیال اوعقیده کښی خراب وی نو دهغه هم زغم
اوبرداشت کولی نه شو ، دهرې عقیدی د خلکو نه هم په هغه شان توقع اواړزوله
لکه زمونږ چه وي او دې ته فکر نه کوو که چیری دا خیز منع وی نو زما د پاره منع
دی د بل د پاره چه هغه زما د عقیدی نه دی څرنګه منع کیدی شی ؟ دایشیا د خلک
دا دعوه ده چه مونږ ډه مذهبی خلک یو اوصرف په دنیا کښی دلته مذهب پاتی دی لیکن
خو مره چه زما تجربه ده نو ما ته معلومه شوې ده چه بی شکه دایشیا په خلکو کښی ما
شته خو هغه مذهب په نوم مذهب دی او د خدای اورسول (ص) هغه د ریښتینی
مذهب نه دی ، د ریښتینی مذهب نه دوی ناخبره دي . هر مذهب کښی ازادی
ده ، رواداری ده اولوی نظری ده لیکن دوی تری خبر نه دی اونه چا خبر کړي دي
حقیقت دادی چه دا ټول اسمانی مذهبونه د خدای مذهبونه دي اودنیا ته

با هر دنیا

ketabton.com - The Digital Library

اتفاق مینی او محبت اود خدای د مخلوق دارام او خدمت د پاره راغلي دي. د هر
یو مذهب د پیرو دا فرض دی چه د خدای د مخلوق له منځ نه کرکه او نفرت لیری
کړي او مینه او محبت پکښې پیدا کړي او دیو بل سره امداد وکړي خو مونږ دی حقیقت
نه چا خبر کړی نه یو - او نه مو پخپله کوشش کړی دی -

مادتا لسمای یو کتاب کښې چه شپږ ویشت قصې پکښې لیکلی دی دا قصه
د وستی ده چه په چینه ده د هغې نه هر یو محلت له نلکه راغلی ده خو هر یو محلت
خلک په دی نښې دی چه زمونږ ه د نلکی او به پاکی او خوږې دی او د دی نورو نلکو
او به ناپاکی او ترخی دي. دی ته هیڅوک فکر نه کوي چه دا تولې نلکی دیوی چینې نه راغلی
دی نو ځکه یوه پاکه او خوږه شوه او نوری ناپاکی او ترخی شوې او اسلام خو دا تعلیم ورکوی
چه د مسلمان به په دې کتاب کښې هم ایمان او عقیده وی او په ورانډ نیو مذهبونو او کتابونو
هم: « والذین یومنون بما انزل الیك وما انزل من قبلك » دا دی ثبوت دی چه
اسلام تولو مذهبونو سره روادارۍ غوره کړې ده .

چه کوم ځای زمونږ سیاسی ورور نه تول غونډ ولاړ وو نوزه ورو ورو ورته ورځدی
چه وم او ورته می داوویلی چه دا سوراج خو مانته د پرګران بنکاره شو او سوراج به د څه
سوراج وی چه هغه کښې هر چا ته د خپلې عقیدې او خیال ازادی نه وي ستاسو په دی
نظریه مالـه افسوس راځی. که چیرې د غونډې خوراک د چا په عقیده منع وی هغه دې
خوړی او که د چا په عقیده هغه منع نه وی نو د هغه نه خفګان مناسب نه دی. مونږ
ستاسو د عقیدې دومره مراعات کړی دی چه مونږ ته حکومت ویل چه تاسو به په همدی
شکیه باورچی خانه کښې پخلی کوئ مګر مونږ حکومت ته وویل چه مونږ غونډه په دغه

ketabton.com - The Digital Library

باورچی خانه کښی نه پخوو ، په بل ځای کښی یی پخوونو زمونږ د غونښی په خوراک ستاسو
خفګان او اعتراض ناجایزه دی . ستاسو داخیال د هندوستان د سوراج او اتفاق
د پاره موزون نه دی ځکه چه په هندوستان کښی د مختلفو عقیدو اوخیالاتو خلک موجود
دی نوکه چیرې هر یو قوم خپلی عقیدې اوخیال باندی نور مجبور وی نو دا به ګرانه شی
بلکه نتیجه به یی د پره خرابه راوخیژی او د هندوستان خلک هله د ترقی او ازادی
معراج ته رسیدی شی چه هر چاله د خپلی عقیدی اوخیال ازادی ورکړو او د هیڅ
قسمه ظلم اوجبر په چاونه کړو . زما د دی خبرو په اوریدلو د وی قهر اوخفګان
کم شو اوبیا د هغوی هغه اعتراض اوخفګان پاتی نه شو .

زمونږ د پر هندوان اوسکهان سیاسی دروند وو چه هغوی د غونښو په خوراک
اموخته وو او د پر زړه به یی غونښی ته کیدلو ، لیکن نور و نه مجبور وو . زما د سیالکوټ
یو ښاری نومی هند واشناو ، د پر سنه سړی واو د غونښی د پر شوقی وچه څه وخت
به مونږه هسپتال ته روان شو نو هغه به پټ ماله خپل کتوری راکړو چه په دی
کښی ماله لږه غوندی غونښه راوړه ما به هیڅ هغه له هغه کتوری وګ راوړلو او
به په پټه په بارک کښی خوړله . هغه چه به کله نا کله په قار شو نو چلو هند وانو ته به یی
د پر کنځل کول چه وګورئ دوی د خوراک په څیزونو کښی مونږ ته مذهب راوړاندی
کړی دی .

مونږ د تولو سیاسی قیدیانو شریکیږو باورچی خانه وه اوو د پر سنه کار
چه مونږ مسلمانانو هندوانو اوسکهانو به یوی کښی د وډی خوړله . تحریک مونږ ته
سره دروند کړی وو دا د کانګرس او خلافت برکت و او د هیڅ قسم نه مودیو بل

ketabton.com - The Digital Library

ضرت نه کولو . بوه وړځ یکښی اتفاقاً د خدمتګار سوال را پیدا شو مولانا محمد اسماعیل
غزنوی د اسوال اوچت کړو چه په باورچي خانه کښی یو مسلمان خدمتګار هم په کار
دی اود باورچي خانی په خدمتګارو کښی دې یو مسلمان هم وي لیکن هندوان اوسکهان
په دې کار راضی نه وو او د مولانا برخلاف به یې دا خبری کولی چه کوری دی په مونږ
کښی بی اتفاقی پیدا کوي ماورته وویل چه په دې خو به اتفاق او محبت لازیات
شی ځکه چه مسلمان به هم د باورچي خانی په کار کښی شریک شی او قول کار به په شریکه
وکړی . زما دی خبرو ته چا پرفکر و نه کړو او زما کوشښونه څه مفید ثابت نه شول
چه څرنګی هندوان اوسکهان پخپلو خبرو تینګ ولاړ وو . هغسی مولانا صاحب هم
خپله خبره نه پریښوه او وړځ په وړځ د اجګړه په زیاتیدو وه زمونږ یو ماستر صاحب
وچه هندو و هغه خو به ویلی هندوان پاک دی او مسلمانان ناولي دي ، لیکن چه کوم
هندوان پوه او موښیار وو نو هغوی به داوې چه داد صفایی سوال دی او چونکه مسلمانان
د صفایی خیال ډیر نه ساتی نو په دې وجه مونږ نه غواړو چه مسلمان دې په کیچن کښی
کار وکړي . دا قصه جاری وه او وړځ په وړځ زیاتیده او سختیده ، دا خو یو قسم
اپني وې په اصلیت کښی هندوانو مسلمان خدمتی په کیچن کښی نه پریښو . یوه وړځ ما
خپل دا اکثر ته چه هغه یو هندو و دوه مشقتیان د خپل بارک چه یو هندو او بل مسلمان
د دکتو او معاینی د پاره پیش کړل چه ته دا دواړه وګوره چه په دوی کښی کوم صاف او
پاک دی ، هندو په باورچي خانه کښی کار کولو او مسلمان زمونږ د بارک جاروماړو .
اکثر صاحب په سبه شان هغوی وکتل او دکتو نه پس د مسلمان په حق کښی فیصله
وکړه چه دا مسلمان د دی هندو په نسبت پاک او صاف دی او په هندو کښی د ناپاکه

ketabton.com - The Digital Library

په وجه سپږی شوی دی نو ما خپلو هندوانو ورونو ته ووې چه دا کلتر صاحب په
فیصله کښی څه وائی ستاسو د صفایی دا بانه خوهم پاتی نه شوه. لنډه دا چه د
پس اخر په دې فیصله وشوه چه یو مسلمان دې هم په باورچی خانه کښی کار کوي او
دهغه به صرف دا کار وي چه مونږ به کومو لوښو کښی ډوډی، وخورو هغه به او چتوی
او وینځی به یې او په دی طریقه دا مسئله ختمه شوه.

دهندوانو دې قسم خبرو اوریدو یې په ما هم اثر وکړو او زما زړه چه په هغ
کښی د خدای د تول مخلوق سره یوشان مینه محبت وخه ناخه فرق پکښی پیدا
شو. یوه ورځ ما خپلو ورونو سره خندل چه زه دلته صاف زړه راغلی وم او هغه
هر څه کړی، او نفرت نه پاک و او هیڅ قسم داغ پکښی نه و لیکن ستاسو په صحبت
چه نن زه ورته کورم داغدار شو. مذهب خو دنیاته ددی د پاره نه دی راغلی چه د
خلکو په منځ کښی نفرت پیدا کړي. بلکه مذهب خو مینی محبت علم بردار دی
بله عجیبه خبره می دلته دا ولیده چه په کرمی کښی به تقریباً تو لو هندوانو زما د منګی
یخی او به څکلی او هیڅ باک به یې نه کولو لیکن یخنی کښی به یې تری پرهیز کولو او زما منګ
به نه دانزدې کیدل حقیقت دا وچه په کرمی کښی به ما د دی خپل منګی نه کپړه چا
کړې وه او ساعت په ساعت به می هغه لمدوله باد به لګیده نو هغه او به به یخی وی
ما خو به داخوازی کوله او دوی نه دومره خواری کیدلی نه شوه.

مونږ په جپل کښی وو چه بهر چپرتو یوهندو د پیغمبر اسلام (ص) په شا
ګستاخی کړې وه نو یو مسلمان راپاڅیدو هغه یې قتل کړو. هندوان دهغه هند
ملګری شول او مسلمانان دهغه مسلمان او په دې باندې تول ملک کښی یوه هنګا

ketabton.com - The Digital Library

جوړه شوه او دا زادی او قومی تحریک نه دخلکو توجه فرقه داریت ته وګرځیدله تردی
وخته پورې چه د قومی تحریک د وحدت د پاره څومره کوشښونه شوي وو، هغه په سیمه
ډهوشول. په کار خو داوو چه څوک غلط کار وکړي ټول هغه ته غلط ووایی نه سړی یوب
نه مذهب، نه انسانیت، نه شرافت، نه اخلاق داوایی چه مونږ د غلط کار او غلط
سړی ملګری شو د هرچا خپل مذهب دی او خپله عقیده ده، یو سړی داسی کار ولی
کوي چه د بل مذهب او بلی عقیدی خاوند پرې خفه او غصه شی حالانکه هیڅ
مذهب د دې اجازت نه ورکوی. دا ښه چه د هندوستان او پاکستان هندو او
مسلمان د نفرت په لوی عذاب کښې ګیر دی نو د دی هم داوجه ده. تاسو دی خبرې
هم فکر وکړئ چه هندوستان کښې د غوا او جماعت په سر فرقه دارانه فساد ونه پیښ
کیږی او زمونږ شریک دښمن داحربه زمونږ د قومی اتحاد خلاف استعمالوی
په سړی دی ته وګورئ نو حیران شی چه یو سنبه ویښ او بینا بنیادم د غوا په حلالولو بد وګڼی
بل بنیادم ووژنی یعنی د بنیادم حیثیت او حقیقت دیوی غوا لاښتا ورته هم لاندی
او غیر ضروری دی او دې بل اړخ ته د خدای د کور په خوا کښې د تپر یدونکی جلوس
د ولکی او سرنا اواز د ومره لوی جرم دی چه هم د دغه رحمان او رحیم خدای په پاک
سره دهغه د مخلوق انسان په مړی چاړه را ښکل کیږی. د دی واقعاتو نه فساد نه
وړشی، کور ونه تالاشی، ماشومان پکښې وسپڼلی شی او دا هرڅه په دې جذبه
کیږی چه د خدای پاک د رالیږلی دین خدمت کیږی. په دی سلسله کښې مانه
د قصه رایاده شوه زمونږ د کلي د خپلی کورنۍ یو مشر د خپل وراره د لاسه د خپل
ځی په جرمات کښې د لمانځه د پاسه په سجده قتل کړی شوی و تفتیش له پولیس راغی

د حادثه
تفصیل په
ی سپینه ماه
او لمونږه

ketabton.com - The Digital Library

پولیس کپتان پیرنګی و هغه جومات ته بوتانوسره ننوتو هلته ولاړ یوسړی ووته ویل
« صاحب ! بوتان وباسه جومات دی » پیرنګی ورته ووې چه ستاسو په زړه کښ
دخدای دکور هم صرف دومره احترام دی چه پیزار سره یکښی نه کړئ او دهغه خدا
پیدا کړی مخلوق یکښی هم دهغه دورانده یې په سجده کښی پروت وزئ ؟ داستاس
عجیبه مذهب دی او عجیبه تعلیم دی .

دهندوستان دپر عجیبه مخلوق دی دوی پیرنګیانو دخپل تکبر او فرعون
په وجه دځان نه خفه کړی دي او پخپله مقابله کښی و دروڼي دي خکه چه زمونږ بارک
چه به کله یو پیرنګی دمعاینی دپاره راغی نو یوه عجیبه تماشه به وه مونږ کښی به دهر
کس داکوشش وچه په څه چل او څه طریقه به دی خپل ځان طرفته مایل کړم او چه
به هغه مونږ طرف ته خپل رغبت بنکاره کړو او څه لږ یې خبری به یې راسره ښی وکړ
نو چه دوباره به راتلونو لا بارک ته به رادننه شوی نه و چه مونږ به وورته لاس په نامه و
وو لاسونه به موورته جوړه کړي وو سلامونه به موورته کول او مسکی مسکی به ورته کې
او داعادت خاص زمونږ په انټیلیجنشیا یعنی زمونږ په تعلیم یافته خلکو کښی ګډ
و . زمایو مهربان چه دلایلپور وو زما دجپلخانی استاد ؤ او یو لوی وکیل و
ماسټر کوردت مل نومیده او هر وخت به یې سیاسی کتابونه لوستل دپر عالم او
سړی ولیکن چه یو ځل به کوم پیرنګی ورسره ښی خبرې وکړې نو بیا به پری دی پټ
و . هغه یوه ورځ ماته دخپل قید دلایلپور دجپلخانی قصه کوله چه زه به یې په او
باندی حیران شوم ما به په زړه کښی وې چه دهندوستان څومره ښه خلک دي
دوی دپیرنګیانو سره څومره ښه محبت دی دهغوی زور او ظلم او بد سلوکی و

ketabton.com - The Digital Library

او دومخی ته ودریږی نه اونه یی محسوسوی . هغه غریب ، بی گناه د پښتی کمشنر دوه کاله قید کړی ولکین بیاهم دی دهغه نه خوشحاله و دهغه برخلاف یی په زړه کښی څه نه وو بلکه همیشه به یی مانه دهغه صفت کولو چه هغه بیچاره د پرسنه سړی دی اودی سنه سړیتوب وجه داوه چه څه وخت یی دی قید کړو نو هغه یوه ورځ جیلخانی له راغلی و اودی پوښتنه یی کړې وه او دده په مخکښی دومره ویلی وو چه دوکیل صاحب چکی موسپینه کړی ولې نه ده ؟ په دی دومره خبره دی خوشحاله و بلکه دهغه احسانمند و لوچه څومره ده سړه ظلم اوزیاتی شوی وهغه تړې هیرو . هغه به کله ناکله په فخر دا قصه مانه کوله چه د پښتی کمشنر جیلخانی له راغی نوزما پوښتنه یی وکړه چه هغه کوم څای دی بیامالـه راغی جیلوالو ته یی وویلی چه دده چکی موسپینه کړی نه ده داسپینه کړی . ما به ورته ویلی چه ماستر صاحب ته یی بی گناه دوه کاله قید کړی یی اود دیرهٔ غازی خان غوندی کنده جیل ته رالیږلی یی اومالی نقصان پری علاوه دی ته فکر نه کوې اوچکی رسپینول درته یاددی .

ما به همیشه خپلو سیاسیانو وروسره خندل چه ستاسو مطلب سوراج نه دی بلکه ستاسو مطلب دادی چه پیرنګیان دې مونږ هم ځان سره په حکومت کښی شریک کړی اوخپلو غوندی حصه دی پکښی راکړې .

لاهور جیل ته دوباره تګ :

زما د غښتو نومرض وروروبیا په زیاتیدو شو ماته یوه ورځ داروغه صاحب د سپرنټنډنټ په مخکښی داخبره وکړه چه نن سباجرنیل صاحب بیا په دوره باندی دلته راځی ته دخپل مرض حال هغه ته ووایه اوعرض ورته وکړه چه تا د علاج دپاره بیا

ketabton.com - The Digital Library

دلاهور جیلخانی ته ولیږي لیکن ماورله داجواب ورکړو چه جرنیل صاحب ته دهیڅ
قسم عرض معروض نه کوم حکه چه زما اصلی ذمه دار سپرنټنډنټ صاحب دی اوکه
چیری زه څه وایم نوده ته به وایم . سپرنټنډنټ صاحب هم زما دخبرې تائید وکړو
او په جواب کښې یې راته وویل چه د جرنیل صاحب د دوری پس به زه تالاهور ته لیږم
هغه زما د پاره ولیکل چه زه دې د علاج د پاره لاهور ته بدل شم او زر تر زره حکم راغی
اوزه لاهور ته روان شوم . داځل زما تلل په پټه نه وزه تولو سیاسی ورونو سره یو
ځای شوم او په خندا خوشحالی سره تر یې رخصت شوم او په خیریت لاهور ته ورسیدم
د ورسیدو سره یې زه خپل زور اشنا داروغه خیرالدین خان ته پیښ کړم ولی چه مخکښې
علاج د پاره راغلی وم ده سره می کیده کاته شوی وو . هغه زما نه پوښتنه وکړه چه ته د
علاج د پاره د ډیرهٔ غازی خان جیلخانی نه راغلی یې اوس دهغه نه یې زما صندوق
اوبستره ایساره کړه اوخپل اردلی یې ماسره کړ چه ماهغی احاطی ته بوځی چه کومه احاطه
د سیاسی قیدیانو د پاره مقرره وه لږ چه مونږ وراندی شو نوزما خیال داوو چه ما به
هغه ځای له بیایی چه مونږ به یکښې وراندی دو چه مونږ لاړو نو مایو وروکې غوندی
دروازه ولیده دهغی په خوا کښې یو قیدی نمبردار ولاړ و نوچه څه وخت مونږ دغی وروکی
غوندی دروازی ته نزدې شو نو د داروغه صاحب اردلی هغه ته اشاره وکړه او هغه
فوراً ورپرانیسته اوزه هغه ځای ته وردننه شوم هغه ځای دیږ وروکی اوتنګ و
ما په دې فکر کښې وم چه دننه کوټه کښې می اغا صفدر اوملک لال خان په نظر شو دهغه
په لیدو رانه هیر شو اوزه دډیر خوشحاله شوم چه څنګه دی دګپ شپ د پاره هم
ملګری بیا مونده . لاله لاجپت رای او دهغه سره یو بل هندو لیدلو هم په دې بارک کښې

ketabton.com - The Digital Library

ناست وچه څه وخت ورته شوم هغه تول را پاڅیده او په مینه محبت یې ما
سره ستړی مشی وکړل. ددوی په ملاقات زه نور هم ډیر خوشحاله شوم، زمونږ
داځای دومره ننګ وچه مونږ یکښې ګرځیدی قدری نه شو او نه مو یکښې دڅه قسم
ورزش کولی شو. اوبله داچه دوړځی خوبه موڅه نه څه ګذاره کیدی شوه لیکن دشپی
به مونږ ته ډیر زیات تکلیف و محکمه چه هوا یکښې بالکل نه لګیده ذکری دلاسه به یکښې
مونږ پوره خوب کولی نه شو. تقوله وړځ تیره شوه اوما بنام شو لیکن زما بستره او صندوق
رانغلل اودشپی چه څه وخت مالیې ددوی راوړه نوهغه د سپشل کلاس نه وبلکه
د (c) کلاس خراک وما خپلو ملګرو سره ددی خبری ذکر وکړو چه زه خو د سپشل
کلاس قیدی یم ماسره ولی د (c) کلاس سلوک کیږي لیکن هغوی زما په دې خبرو
ځینې څه دلچسپی وانه خیسته اوپه هغه دغه کښې یې تیره کړه زه هم چپ شوم لیکن
دا خبره زما پرزړه کښینی نه ځائیده چه بغیر دڅه قصور نه جیلوالا ماسره ولی ددی قسم
سلوک کوی. ماخه کولی نه شو اونه ورته زه خپلو ملګرو پریښودم هغوی هم زما د پاره
به قدم اخیستو تیار نه وو. زما بستره او صندوق راغلل یا هم چه زما په صندوق کښې
د خوراک څیزونه هغه رانغلل دهغه په باره کښې دا خبر راغی چه هغه به په دفتر کښې
روت وي او دصورت په مطابق به تاله درکیدی شی. ددی مطلب دا وچه دنیمې نه
بجې به جیل والا خوړو. جیلخانه ډیر یو عجیبه ځای دی، دښو دولې پاره یې قانون
درکړی دی. لیکن په حقیقت کښې قانون نشته د دا روغه اوسپرنتنډنټ خولې قانون
دی اوهر څه چه غریب قیدی سره هغوی کوی هماغه کښې. ډیرۍ غازی خان جیل کښې
خوراک څیزونه ځان سره کښودل جایز و اودلته ناجایز شو او دا خبری څوک

ketabton.com - The Digital Library

ربښتیا وو له وروسته ئی هم نه شی ځکه چې د کمزوری او د زور ور معامله ده دګډی
او شو مبنې قصه ده - بله ورځ خیرالدین خان زمونږ بارک ته راغی ما ورته ووې
چه زه افسوس کوم چه دا دومره وخت تا ماله به غیر د څه وجهی تکلیف راکړو هغه را ته په
جواب کښی دا ووې چه ستا وارنټ سره د مجسټریټ د سپیشل کلاس د تصدیق چیټی
نه وه نو مونږ څنګه دا یقین کړی وای چه ته په ربښتیا په سپیشل کلاس کښی یې ما ورته ووې
چه اخر زما په ټکټ د سپیشل کلاس تصدیق د غازی خان د سپرنټنډنټ د طرف ن
شوی دی هغه جواب راکړو چه دا زمونږ د تسلی د پاره کافی نه دی ما ورته ووې چه دلته
اول خو هم راغلی وم او تا لیدلی وم هغه وخت خو ما سره صندوق او بستره نه وه او نه
خپلی جامی اغوستی وې نو بیا د اخیزونه ما څنګه راپیدا کړل ؟ هغه جواب راکړو
زمونږ خیال وچه هسی د اورته چا په لاره کښی ورکړی دی - زه پوه شوم چه دا
بحثی شروع کړه نو ما دا خبره پرښوده . مقصد دادی چه د جیل والا دیو عجیب
قسم عادت ونه وې هغوی همیشه په دی فکر اوکو ښښ کښی وې چه په څه طریقه به
خدای مخلوق ته تکلیف ورسوو . دا تولې خبری زما د ملګرو په مخکښی وشوی
لیکن هغوی بالکل خاموشه وو .

هر کله چه زمونږ د ادعوه ده چه مونږ به حکومت سره تعاون نه کوونو
دا مناسب دی چه په جیلخانو کښی هم هغه حکومت سره تعاون او ملګرتیا و
د حکومت سره تعاون او ملګرتیا خو په هیڅ شان زمونږ د شان سره جایز
ده او بیا د خپلو ملګرو برخلاف او د اسی ملګری چه د خدای د پاره یې مونږ م
د قوم او ملک د خدمت د پاره ملاتړلې ده . څو ورځی پس زما د غاښونو دکتور

ketabton.com - The Digital Library

بیا هم هغه د ښځې سره جن راغی زما د غاښونو او اورو په لید وخوشحاله شو او ماله
یې مبارکی راکړه چه غاښونه دې بیخ شو. زما د ژامې یو غاښ یې وایستلو او نور
غاښونه یې راله په ښه شان صفا کړل او نوی دارویې د پورې کولو د پاره راته وویل
د تلو په وخت کښې یې دا روغه صاحب ته ووایه چه څلور ورځې پس به بیا زه د غاښونه
کورم او زمونږ نه رخصت شو.

مطالعه:

مونږ په جبلغانه کښې د قرآن مجید درس شروع کړی وو د سحر د لمونځ نه
پس به تقریباً دوه، دری ګنټې د قرآن په تلاوت کښې مشغوله وو. څلور کسان وو
او مونږ سره څور قسمه تفسیرونه وو، د څلورو وارو ترجمه به موږ په ښه شان اوریدله
او بیا به موږ ډیر ښه غور او فکر کولو لوکله نا کله به موږ خپلې خپلې رایې هم وړکولې چه څه
وخت به مود قرآن درس شروع کولونو دا موږ فیصله کړې وه چه هغه تولې خبرې
او قصې چه دوړکو الې نه مونږ اوریدلې دي او زمونږ په زړونو کښې ناستې دي
هغه بالکل د زړه نه ایستل په کار دي او په یو صاف زړه د قرآن شریف په مطالبو او
تعلیم باندې غور او فکر کول په کار دي او دهغو په اصلي معنو او مفهوم ځان پوهول
په کار دی او داهله کیدی شی چه مونږ د خپل زړه نه هغه تولې خبرې او قصې
لرې کړو او که چیرې دا ونه کړو نو بیا د قرآن په حقیقت رسیدی نه شو ځکه چه مونږ
څکښې د هغه متعلق یوه رایه قایمه کړې ده. دې خبرې مونږ ته ډیره فایده ورسوله
او په دی طریقه مونږ د اسلام د خوبو او ښېګڼو نه په ښه شان سره واقف شو.
زړ په ورځ زمونږ شوق زیاتېدلو لیکن ملک لال خان غریب چه هغه د خپل زړه نه

ketabton.com - The Digital Library

هغه دهمونه لیږی نه کړی شو ، زمونږ سره و نه چلیږی شو او پرځو ورځی پس هغه په
درس کښی شرکت پرې نښود مونږ یوځل قرآن کریم ختم کړو او په دوباره موسیا شروع کړه
کومه مزه لطف او علم او پوهه چه ددی درس نه ماته حاصله شوه زه دهغی بیان کولی
نه شم . زه د قرآن په خوږښه پوه شوم ، د اسلام د تعلیم نه خبردار شوم او د مذهب
په حقیقت وپسیدم ، د درس نه علاوه اغاصفدر صاحب به مختلفو مضمونونو باندی
څه نوتونه لیکل هغه به هم ماکتل او بیا نه می پخپل نوټ بک کښی خان سره نقل کول او
د تولونه زیاته دفایدی خبره زمونږ د شپی تبادلهٔ خیالات و . ورځ به په څه طریقه
تیره شوه لیکن په دی ځای کښی شپه تیرول د پره گرانه وه ، او په دی طریقه به موخپل
وخت تیرولو . څه ورځی پس ولی او محمود زما د ملاقات د پاره راغلل د ملاقات په
وخت کښی راته وویل چه هغوی عبدالولی موکاته بیا یې چه د ستړکی اپریشن یې وکړی
ماچه دهغه ستړکی ته وکاته نو دهغی هغه داغ د اول نه په پرزیات شوی و او په دی
می زړه د پرخفه شو او د دې ماشوم په حالت می د پرافسوس وکړو لیکن بغیر د افسوس
نه مابل څه کولی شو ؟ زه چه څه وخت قید شوم نو ما د پرخطو نه کلی نه و لیکل چه د ولی
د ستړکې غور وکړی او موکاته یې ولیږی لیکن د ولی غریب په حالت چا غور و نه کړو او نه
چا د هغه ستړکی ته فکر وکړو او په دې کښی یو نیم کال تیر شو او څه وخت چه د هغه مرض
په زیاتی شو نو بیا یې هغه موکاته را ولیږه لیکن د ې تلو هغه ته څه فایده و نه د رسوله
غفلت په سبب د هغه یوه ستړکه بې کاره شوه او د ا داغ زما د زړه نه لیرې نشوی
هر وخت چه ماته د ولی ستړکه را یاده شی نو زړه می د پرزیات خفه شی .

ولی د وی سره چه ما څه وخت ملاقات ختم کړو او هغوی رخصت شو او زه بهر راو

ketabton.com - The Digital Library

نو هغه نایب دا وغږ چه چا زمونږ ملاقات کړی و دلاسه ونیو لم او یوسړی له بوتلم چه هغه
له هم خپل خپلوان ملاقات له راغلی وو. دا وغه راته ووې چه هغه هم ستاسو د دلې دی او
ستاسو د علم تعاون ورور دی اودی دیوکال د پاره په ضمانت کښې جیلخانې نه راغلی
دی او دی د سړی لاس ښت چه په یو لاس کښې یې توړه ده او بل لاس کښې قلم دی
دا تولود پاره تلی ولیکن کامیاب نه شو او گرفتار شو حکه چه دده داخیال و دابت دهنده
ستانیانو د پاره یولوی دبی غیرتی څیز دی او په دی وجه دهر هند وستانی فرض دی چه
دامات کړی ما ورته ووې چه داخو د هر غیرتی سړی دی او داخوبې یولوی بې غیرت کار
کړی دی هغه ووې چې بی شکه کار خو یې د غیرت کړی دی لیکن اوس بی غیرته شوی
دی یوه هفته یې لا په جیل کښې پورته شوې نه ده لیکن بیا دې حالت ته رسیدلی دی
چه شپه او ورځ زاری اوچغې وهی چه په هره طریقه چه کیدی شی ما د دې قید او بند نه
باسئ نن ورله مونږ خپل خپلوان د ملاقات له پاره راغونښتی دی راځه واوره چه
ورته څه وایی. دی قیدی غریب هغوی ته لاسونه جوړه کړی دی او د هر په عاجزئ هغوی
ته لګیا وچه په هره طریقه چه وې زما ضمانت وکړئ اوما د دی بلا نه وباسئ. په دې
کښې پرې دی دا وغه اواز وکړو چه اوس یوازی په ضمانت وتی نه شی بلکه معافی
د ورسره هم غواړې نو د هر غریبې یې جواب ورکړو چه معافی د ورسره وغواړم نو بیا
ی پرېږدئ هغه ووې چه هو. ده وی سنه ده معافی به هم وغواړم نو ما پرې اواز
ړه چه پوزه به هم راکاږې نو وې چه سنه هغه به هم راکاږم نو بیا می ورته ووې
په یوازی پوزه دا سنکو به کار و نه شی دې سړه به د اوښ پل هم جوړ وې وې چه هغه
نکه وی؟ نو ما ورته ووې چه داسی خاوند به د اغونډ ای کړی نو بیا به داسی دا سی

ketabton.com - The Digital Library

کاروونه نورهم وکړي نوهغې غریب وي چه سبنه ده دا به هم وکړم خوچه د دې جبل نه بهر شم
د دې په اوږدو مادې ورخندل اوزه تړې روان شوم. ما په زړه کښې دوې چه داسې
جذباتیان ځوانان دي او دایې همت دي نو مشکله ده چه هندوستان ازاد شي یا د پیر نکیانو
نه څه نه څه حصه په حکومت کښې واخلي. دا قصه مې لا له لاجپت رای او اغا صفدر تره هم
وکړه اولا له جي سره مې وخندل چه په پنجاب کښې د دې قسم ځوانان شته دي نو امید دی
چه تاسو د هر زر سوراج حاصل کړئ او مونږ تولو په دې خبره افسوس او کړو چه سره
یو کار کولی نه شي ځو هغه ته دې ملا نه تړي، او د داسې کولو نه کول بهتر وي. ز مونږ
ځوانانو له په کار دی چه هر یو کار شروع کوي چه په هغه د هر فکر کوي د هغه په تولو تکلیفو
باندې په سبنه شان غور کوي که چیرې هغو تولو تکلیفونو ته تیار دي نو هله دې هغه کار
ملا وتړي او که چیرې دا تکلیفونه تهرولی نه شي نو سبنه به دا وي چه په ارام کور کښې سره
او دعا کوي ځکه چه د ده بزدلي قومي مقصد ته نقصان ورکوي. اګرچه زه دا وخت
کانګرس کښې نه وم، په خلافت کښې قید شوی وم، صرف زه اولا له جي په سپشل کلاس
وو لیکن هغه ته د ورزش د پاره په توله جبل خانه کښې د سحر او ماښام ذکر ځیل وا
واوما ته نه و. هغه به په کټ کښې څملاسته اوزه په ځمکه. نور هم هغه ته د هر عایتو
حاصل وو. جبل والا به یې د هري خوشامندی کولې. په هفته کښې به یې یو ځل ملاقا
کولو خلکو به ورله قسم قسم میوی راوړلې په جبل خانه کښې ورته د هر قسم ارام و. مونږ
یو داسې تنګ او ځان له ځای کښې قید وو چه مونږ هیڅ د دنیا له حاله خبر نه وو نه
مونږ ته څوک راپریښودل او نه مونږ ته د دې ځای نه د وتو اجازت و. په دې
مونږ د نورو قیدیانو د حاله نه خبر یدو چه هغو غریبانو سره څه قسمه سلوک ک

ketabton.com - The Digital Library

لیکن زمونږ احاطی په دروازه کښې یو سوری وچه د هغه نه به مونږ ته د قید یانو
یوه تښتی ښکاریده سحر به تری په سوو نو قید یان چاپیره وو. دا یوه ډیره عجیبه
نظاره وه چه دی په لیدو به هر سړی عجب او حیران وچه دې خوا را نو سره د دې
قسمه ذلیل سلوک کیږي لیکن مونږ هیڅ دهغوی څه مدد کولی نه شو. مابه کله نا کله
لالهجی ته وې چه که خیروی او هر کله بهر ته ووتې نو دی خوارانو د پاره په اخبارا تو
او په اسمبلی کښې څه نه څه ایجی تیشن وکړئ ولی چه دوی د ډیر مظلومان او بې اسري
دي یوه تښتی وه چه په هغې کښې شاید دنا ستی د پاره پنځه یا شپږ ځایونه وو او
دی د پاره دری د لی قیدیان وو دهر یو سړی په سر به دری، څلور کسان والا
وو چه کله به دی پاځی چه زه کښ یم، بل طرف ته سپاهیانو او نمبردارانو هم زور
کولی وچه شاباز زدرشئ! اوکه چیرې یو قیدی به لږ زیات وخت تیر کړو نو بیا به د
هغه خیر نه و دیو طرف نه به پری سپاهی راغی او دبل طرف نه به پرې نمبردار او هر څه
به یې پری اوږسو رکړل. لنډه داچه یو ډیر د شړمند کی حالت وو مونږ تولو به د اخبرو
ډیره محسوسوله او د قید یانو دی قابل رحم حالت سره زمونږ د تولو همدردی وه
لین افسوس دی چه مونږ دهغوی هیڅ قسم امداد کولی نه شو زمونږ یو پښتون
شقتی وهغه ډیر یوه عجیبه قسم سړی و تقریباً اووه کاله قیدي تیر کړی واوډیره
سه معافی یې اخیستی وه اکثر د قید حصه یې په ډیرو تکلیفونو او مصیبتونو کښې
ره شوې وه لیکن ددی نه یې هیڅ قسم عبرت اخیستی نه و سړی دومره خراب
م نه و لیکن هغه نه چه داهر څومره تکلیف رسید لی و د ژبې دلاسه یې و. ژبه یې
ل په واک کښې نه وه. ما چه به ورسره هر څومره سر خوږ کړو او هر څومره به می

ketabton.com - The Digital Library

پوه کړو لیکن په هغه یې دهیڅ قسمه اثر ونه کړ او چې څنګه نا پوهه وهم هغه شان
نا پوه پاتې شو. ددې ټولو خبرو د پاسه یوه ورځ ماله راغې او ما ته یې ووې یوه چیټه
کلی ته لیږم، مهربانی وکړه په تا باندې یې لیکم ما په دې برخه خوشحالی قلم، مشوانۍ
او کاغذ راوا خیسته. دسرنامې نه پس می ورته ووې چې وایه څه لیکم؟ راته یې
ووې چې ولیکه، زما د ښمنان خبر کړئ، خوشحالی دې نه کوی لږی ورځې راپاتې
دي اوکه خیروی زه یوځل د ر ورسیږم او د بند نه خلاص شم نو تا سو سره به یو
شم نو د به راته په کلی کښې ونه کړئ. ددې په اوږدو زه د پرزیات حیران شوم چې
ژما د کو شښونو او نصیحتونو اثر یې دا نتیجه شوه. څه ساعت پورې خو چپ وو بیا می
ورته ووې چې زما ټولې خبرې تا هیرې کړې؟ او په یوه دې هم عمل ونه کړو! ده راته
ووې چې عمل می پرې کړې دی خو د دوی پلان میدان کړی دوی زما په قید خوشحا
کوی. ما ورته بیا خپل بیم وغوږ ولو او دا می ورته ووې چې اوس دنیا یې له شوه مونږ
له هم بدلیدل په کار دي ددې خبرو زمانه تېره شوه ته نه کوې چې هندوان، سکها
او مسلمانان په کور کښې ورونه شو او دلته که په سوونو داخلک قید دی تا ته معلومه
ده چې دا په څه کښې قید شوی دی؟ ته خو یې وینې او ددې نه هم څه سبق نه زده کوې
هندو او مسلمان خو په کور کښې ورونه کېږي او مونږ پښتانه دیو بابا زامن، یو قوم
یوه وینه یو، زمونږ دې داحال وي؟ سړې می ورو ورو راښکې کړې او راته یې و
ورو سره خو خو او وې وې چې سبه داخبرې به زه نه لیکم. هغه غریب ته زه په کټ
نه کوم ولی چې په دې ماحول او په دې خبرو کښې هغه لوی شوی دی، سپین ږیرې
شوی دی او دا ټولې خبرې د هغه یو قسم عادت کړ ځیدلی دی نو عادت پر پښتو دا

ketabton.com - The Digital Library

سان کار نه دی ددی خبرو د اصلاح دپاره دپرکار کول په کار دی اوپښتنوغږیانانو
نبی نه داسی خلک پیدا شوی دی او نه پکښی چا داسی کار کړی دی اونه دوی چا
سی پوه کړی دي چه مونږ ددوی نه کیله وکړو . ما روژه دلته تېره کړه او دهروڅې نه
س یی بیا ددی جیلخانی نه واپس دپیرۀ غازی خان جیلخانی ته بدل کړم .

دلاهور جیل نه بیا دپیرۀ غازیخان ته :

باوجود ددی دومره تکلیف اوپریشانئ نه چه دلته ماته وبیاهم زه پخپلو بلدو
ی دپرخفه وم ، ولی چه دلته ماته دلالله لاجپت رای په شان او دهغه دیوملکری
اغا صفدر اولال خان په شان سوسایټی اوملګرتیا حاصله وه اوهغوی سره زه
پرخوشحاله وم اودهغوی سره دتبادله خیال نه ماته دپره فایده حاصله شوی وه
ل دقرآن درس اوبل داغا صفدر په شان یوعالم اوروشن خیاله سیاستدان
املګری هم زما په جدایی دپرغمجن ؤ لیکن څه کیدی نه شو ، زمونږ واک خو دبل و
خرهغه وخت راغی چه دیوبل نه جداشو . پولیس په دیوډی کښی زما انتظار
ز . زه چه دیوډی ته راورسیدم نوجیل والوزه پولیس ته حواله کړم اوزه دپولیس
ځ دپیرۀ غازی خان جیل ته روان شوم . دوی پیاده اول پولیس لائین ته او
ستیشن ته بوتلم . دپیرۀ غازیخان دجیل داقانون وچه داروغه پولیس ته وې
ده ته انګریزګلو حکم نشته اوپولیس لږی دلاهور ستیشن نه دلاهور جیلخانی
ې کرایه هم ورکړی وه اودلته دخیرالدین خان حکم وچه انګری هم ورته ولګوئ
مسلمان واو دپیرۀ غازیخان داروغه هندو وخه وخت چه مونږ ستیشن ته
سیدو نوماښام وګاډی تیاره اوپه ګاډی کښی سواره شو اوسبا په تکنه (تکنده)

ketabton.com - The Digital Library

غرمه زمونږ کاډی د شیرشاه ستیشن ته ورسیدو. دایولی جنکشن د
او دلته د پرهٔ غازی خان د پارهٔ کاډی بدلول ځواړی. مونږ چه د کاډی نه کوز
د پرکښی وه پولیس والو زما اسباب اوچت کړو او ویلنک روم ته روان شو، ما تا
هم اواز وکړو. زه یی هم ویلنک روم ته دننه کړم. یوه ارام کرسی پرته وه هغه یی ما
سمه کړه اوزه په هغی کښینا ستم. زه به د دی پولیس د سپاهیانو نو د خدمت
شرافت څه ذکر وکړم. په کاډی کښی تر له شپه په ارام و ویده وم او هیڅو ک
یی نژدی راته راپریښی نه دی. د هر قسم زماد ارام فکر به یی کولو ویلنک رو
ته چه ننو تلو نو په دغه وخت کښی دا اواز موتر غوږه شو چه دننه پیر صاحب
اوده دی چه څه وخت مونږ ور دننه شو نو پیر صاحب ته یو شیخ باد پکی راښکه
هغه دلاندی دوه کتونه پراته وو په یو کښی پیر صاحب او په بل کښی دهغه و
ځوی اوده وه څوک په کرسو او څوک په فرش پراته وو نوزه ور وغوندی
هغه ارام کرسی کښینا ستم ما باندی هم ښه باد لګیدو، د لږ ساعت د پارهٔ
ستړکی پتی شوې چه ما سپینږین شو او مونږ تول د لمونځ له پارهٔ راویښ
نو پیر صاحب وکتل چه پولیس والا ماته لاس په نامه ولاړ دی دهغه په ما
شک راغی چه دا څوک پولیس لوی افسر دی په دی وجه یی زما طرف ته څه
او محبت ظاهر ولو او ورو ورو یی ما سره خبری هم شروع کړې دهغه د
زوی ما سره د پرهٔ مینه پیدا شوه ماته به نه جدا کیدو. په خبرو خبرو کښی
زمانه پوښتنه وکړه چه ته سرکاری نوکر یې، ما ورته وویی چه نه! ده راته و
چه نوکر نه یی نو بیا د اسپاهیان تا سره څه کوي؟ ما ورته وویی چه زه قید

ketabton.com - The Digital Library

ې دی وجه د اسپاهیان ماسره دی . نوده راته ووې ددوی سلوک خوتاسره د
قید یانو په شان ته دی ما ورته ووې چه هغه شان قیدی نه یم ،زه سیاسی قیدی
یم اوپه خلافت کښې قید شوی یم . ددې په اوریدو سره پیر صاحب فوراً بدل شو
وما طرف ته یې رغبت کم شو . د تحقیق نه راته معلومه شوه چه داد تونسې یودپیر
وی پیر دی اوپه تول هندوستان کښې په لکونو مریدان لري اوپه زرګونو روپۍ په
شکرانه کښې واله راځی مونږ چه لمونځ وکړو او بهر ته راوتلو ، د پیر صاحب زوی
چه د پیر ماشوم وخوزما په مینه محبت داسی مین شوی وچه هغه هم مونږ سره راوتلو
د تیسن خلک خبر شو چه داخو د خلافت مشران راغلي دي نو تول خلک مونږ ته
راجمع شول اوزمونږ ه د زنده باد چغې شوې . پیر صاحب چه وکتل د ده هغه ماشوم
زوی زماسره دی یومرید یې وریسې راولېږلو هغه ماشوم ته یې د پر دویل خوماشوم
زماخواته راځې شو او د ده سره د تلونه یې انکار وکړو . شیخ لاړو اوپیر صاحب ته
یې داقصه وکړه پیر صاحب ورته ووې چه ورځه اوپه زوره یې راوله شیخ راغی اوهغه
ماشوم یې زما د غېږ ې نه وشوکو اوپه زوریې په ژړا بوتلو . دکاډې تلوته لا وخت وخو
پیر صاحب دخپل زوی سره راپاخېدو لاړ اوپه ریل کښې کښینا ستل . اخر داچه مازیګر
شو ریل راغی اومونږ پکښې سواره شو ماسختن غازی کلاټ ته ورسېدو ، په غازی
کلاټ کښې مو دسین په غاړه شپه شوه په سبا له د اتوار ورځ وه او د اتوار په ورځ
جهاز بنده وي اوځوک پورې وتی نه شی ،لیکن یوموټر بوټ چه په هغه کښې ضروری
ډاک پورې باسی زه یې هم په هغې کښې پورې ویستم . د اباسین هغه زور ودې چې
چه اوس هم رایادې شی نو زړه می وبو کښېږ ی خو د خدای فضل وپورې وتو د ډېرۀ

ketabton.com - The Digital Library

غازی خان پولیس راغلی و دوی هغوی ته په حواله کړهم هغوی په بله کښتی د ډیرهٔ غازی
خان جیلخانی ته ورسولم، تقریباً لس بجې جیلخانی ته ورسیدو. دسردارۍ ورلیږی
شو اوزه وردننه شوم او بابو کانو، سپاهیانو او قید یانو چغې کړې اوتول راته چاپیره
شو او هرکلی یې راته ووې. دجیلخانی دننه ورلیږې شو اوزه جیل بارک ته ورروان
شوم. زما سیاسیان ورونه هم خبر شوی وو، بعضی کسان راته لاړه کښی ولاړ
وو. زما په لیدو تول ډیر خوشحاله شو. بارک کښی چغې شوې اوتول راته چاپیره
شو خوک راتر غاړې وتل اودخیر خیریت پوښتنې یې راته وکړې. ما ورته دلاهور د
جیل تولې قصې وکړې چه په دې کښی د ډوډۍ وخت شو اوموږه ډوډۍ خوړلو
له روان شو. دسردار کهړک سنګه په ضعیف والی اوبربنډ والی می ډیر افسوس
وکړو چه هغه سړه دنورو ملګرو لاهغه شان بربنډ و اوځه فیصله یې نه وه شوې.

دمورمړک:

په دغو ورځو کښی می دمور یو خط دکلی نه راغی. پکښی یې لیکلی وو چه ډیره
موده وشوه چه ته می لیدلی نه یې. زما ډیر یاد ښی. زما زړه غواړی چه درشم اوتا
ووینم نو ته ماله اجازت راکړه چه زه ملاقات له درشم. ما چه په دی خط څومره غور
اوفکر وکړو نو زما زړه خو هم غوښتل چه خپلی مور سره ملاقات وکړم ولی چه ددی
ځای دراتلو لاروته به می فکر شو نو پکښی ډیر تکلیف و اوبل طرف ته هغه بوډی هم
وه اوزړه می هم غوښتل چه دا ووینم. لیکن حکومت موښږه قصداً داسی لیرې جیلخانه
کښی بند کړې وو چه ملاقاتیانو ته کرانه وه نو ما مناسب ونه ګڼل چه هغی له ددی ځای
دراتلو تکلیف ورکړم او ورته می ولیکل چه که خیروی ماته اوس لږه موده پاتی ده او

ketabton.com - The Digital Library

امید دی چه د پر زړ ستا او زما ملاقات خپل کور کښې وشي داځای د پرلیری دی
ځای په ځای ریلونه بدلیږی او بیا دا باسین نه پوری وتل دي ، نو ما وې چه سبنه
به داوي چه نه داتکلیف ونه کړي . لیکن زه د الله تعالی کار و نو نه څه خبر وم چه زه او
مور به می د یوبل نه داسی جدا شوچه تر قیامته پوری به یو بل ونه وینو او که زه دی نه
خبر وای نو ما به مور سره ضرور ملاقات کړی وای انسان د تقدیر نه خبر نه وی .

څه موده پس د ماز دیګر وخت و زه په کلی ناست وم چه زما یو ملګری په منډه
راغی او اخباري په لاس کښې و چه په هغه کښې یې لیکلی و چه زما مور مړه شوه ما
انا لله وانا الیه راجعون وویل . دی خبر په لوستو را باندی عجیبه کیفیت طاری
شو او په دی ډیر افسوس وکړو چه ما ولی د ملاقات منع کړه خدایه زمونږ ه دی
اخری ملاقات نصیب هم نه و . ما به خپل زړه له ډیر تسلی ورکوله لیکن زړه می ژړا
کوله ولی چه زما خپلی مور سره ډیره زیاته مینه او محبت و او هر وخت به ډیر
پریشانه وم او ډیر خفه به دې وم چه زه د خپلی مور بی بی د اخری خدمت او دیدن
نه محروم شوم او ما د هغی په ناجوړتیا کښې او د وفات په وخت کښې هیڅ خدمت
ونه کړی شو . دې خبری به هر وخت ژړولم که نه وی نو مرګ خو حق دی هیڅوک تری
خلاصیدی هم نه شی نو د چا په مرګ ژړا او واویلا نه ده په کار خو مینه او محبت
داسی څیزدی چه د چا زړه صبر پیدی نه شی . زه چه بیا د قیامت راخلاص شوم نو
خو دمی بیا رانه داخبره کوله چه مور به دې په ځنګلند ن کښې هم ډیر ډیر یاد ولی
چه غفادی راغی او که رانغی .

ketabton.com - The Digital Library

د سیاسی قید یا نو جنګونه:

زمونږ سیاسی ورونه به همیشه په معمولی معمولی خبرو باندی پخپل منځ کښی په جنګ وو او کلنا کله به نوبت کنځلوته ورسید و او بعضی وخت به مونږ لرکی هم یو بل پسی راواخیستې لیکن نور ورونه به ترمنځه شول او معامله به یی رفع دفع کړه. جبلغانه داسی یو ځای دی چه دسړی زړه پکښی تنګ وي. « د کوجرو لرهئ دمردان ضلعی شاکرالله باچا به خپلو ملګرو ته داخبره کوله که تاسو یو بل سره ایری وهئ نو مونږ خو تول خپل ورونه یو دا ستاسو نقصان نه دی دا تول نقصان ددی قلا دی چه مونږ نه تاوده په کور کښی دمور او لور د پره خوږه رشته وی خو چه دیوال تری چاپیره وی نو مور او لور هم هر وخت یو بلی پوری ښښتی وی او په جنګ وي. » زه هم انسان وم زما چه څومره معلومات او تجربه ده نوزه داویلی شم چه زمونږ د دی جنګونو تول بنیاد بحث او مباحثه وه. اکثر مالیدلی دی چه مونږ به په یوه معمولی خبره بحث شروع کړه نو چونکه زمونږ هغه بحث به په دی خیال نه وچه مونږ به دیو بل د معلوماتو نه څه فایده حاصله کړه. دهر یو داخیال وچه زه سنه پوهیږم او دابل نه پوهیږی چه زه ورته او دابل په دی. ددی قسم بحثونو نتیجه همیشه کج بحثی وي او بیا بد ردجنګ وجدال او خفګان. په دی وجه که څوک چری ددی خبرو نه بهر که دننه بحث کیدل غواړی هغوی له په کار دی چه د داسی مباحثو نه ځان وساتی او همیشه خپل ځان، ژبه، او خوله واک کښی ولري او که چیری په یوی ضروری مسئلی د بحث کولو ضرورت پیښ شی نو چه ده نه څه معلوم وی یا چه څه د ده رأیه وی هغه دی بنکاره کړی او زیاتی بحث دی پری نه کوي نو بیا به ورته خدای خیر کړی، بله داچه زمونږ په سیاسی ورونو کښی یو ډله

ketabton.com - The Digital Library

ته دعیب خبره وه اوهغه داوه چه مونږ خوبه په خوله ویل چه مونږ یو وروونه یو او
کارهم داسی وا چه مونږ یو وروونه وای ولی چه مونږ دیو نیک مقصد د پاره جبلخانی
داغلي یو لیکن حقیقت داسی نه و اونه زمونږ په دې عمل و. په معمولی معمولی خبرو کښی
په مونږ کښی دسکه، مسلمان اوهندو سوالونه پیدا کیدل. ما خو مخکښی هم
ذکر کړی دی چه جنګ د ملتان په بنا رکښی وشو او تعلقات دلته په جبلخانه کښی د
هندوانو او مسلمانانو خراب شو. مونږ دومره فکرهم نه کوو چه هلکه بهر به خلک هرڅه
وی لیکن زمونږ په دله دې دهغی اثر ولې وشی اوکه چیرې په مونږ هم د دې قسم اثر
وکړي نو بیا په مونږ او په هغو خلکو کښی څه فرق شو چه څوک د دښمن په پالیسی د
وروونه کوي او خپل قوم او ملک ته نقصان رسوي. زمونږ دعوی خو داده چه مونږ
هند وستان په ټولو قومونو کښی ورورولی پیدا کړو او ملک ازاد وو. کومې پورې چه
انګلیانو حکومت دي تر هغی پورې خو ناممکنه ده چه د هند و مسلمان جګړې ختم شی.
خو به کمښی لیکن که مونږ کانګرس او خلافت والا هم په دې کښی حصه واخلو نو بیا دې
هند وستان خدای پاک مل شی. نو خلک خو پریږدئ زمونږ یعنی خلافت او کانګرس
کښی تر اوسه پورې د رښتینی ورورولي خیال پیدا شوی نه دی او زمونږ زړونه یو
ته صاف نه دي. زمونږ په زړونو کښی خیری دی په دې وجه په معمولی معمولی خبرو
دی مونږ په کور کښی جنګ دنګې او فساد کولو ته تیار یو. یوه ورځ د اچل وشو چه زمونږ
دښمنتی چه هغه زمونږ لوبنی پاکول او هندو وهغه سره پریښو سکهانو د مشهورې کړه
دی مونږ سکه کړه ددی په اورېدو سره هندوان دیر په غصه شو هندوانو هغه ته
وی چه ته مرد خرابه سکهانو پری زور راوړو چه پام کوه چه مرد نه خوری د کشمکش

ketabton.com - The Digital Library

ورو ورو زیات شو او د سکھانو او د هندوانو تعلقات د پر زیات خراب شول ا
داچه معامله جبل والوته ورسیده او هغوی هغه سړی زمونږ د بارک نه بدل کړو . نه
خو بدل شو لیکن بیا هم زمونږ د دوونو زړه نه یوبل ته صاف نه شو . لا اکراه فی الدین
الله تعالی وایی چه په دین کښی زور نشته حکمه چه ددې تعلق زړه سره دی . دخپل د
هر مذهب والا ته داحق حاصل دی چه د تبلیغ په ذریعه فایدی او خوبه بنکا
کړي لیکن یو مذهب هم دا نه وایی چه تاسو په زور او زیاتی اوالچ خلک پخپل مذ
کښی داخل کړئ حکمه چه د مذهب معامله خو د زړه او د دماغ سره ده چه زړه او د
او عقیدی کوم مذهب نه وی قبول کړی په هغه عمل کولی نه شی او چه عمل پری
کړی نو هیڅ فایده تری حاصلولی نه شی . بلکه ورځ مونږ متوجه په بارک کښی چ
ناست وو او خبری اتری موکولې په خبرو خبرو کښی دلاله اجیت رای ز
راغی یو موهن لال نومی وکیل وچه هغه صرف دومره خبره وکړه چه لاله جی ش
پنجاب دی . یو سکھ پری اواز وکړو چه د شیر پنجاب لقب خو د سردار
سنګھ دی او ورو ورو داخبره زیاتیده او دې حد ته ورسیده چه یو
سکھان اوبل خواهندوان جنګ کولو ته تیار شو او یو بل لپسی د ډنډای واخیس
او په د پرو خوارو مونږ دا معامله رفع دفع کړه نوبت کوتک ازی ته ونه رسید
مونږ په دی جبلخانه کښی هندوان ، سکھان او مسلمانان وو مو
به پخپله خپله طریقه خپل خپل عبادت کولو . مسلمانانو کښی اکثر د کسانو لمونځ نه
صرف مونږ دوه کسان مولانا اسماعیل غزنوی صاحب او ما به کولو او هغه ه
ځان ځان له . د غه حال د هندوانو هم وچه هغوی هم اکثر و به عبادت نه کولو

ketabton.com - The Digital Library

چا به کولو نو ځان ځان له به یې کولو. زما یو مهربان دوست چه نوم یې ماسټر کردت مل
و اویو ډیر ښه سړی وه ډیر عبادت به کولو او د عبادت په اخر کښې ډیر شانتی شانتی
به یې ویل خو دی پخپله شانت نه و ما به ورسره خندل چه ماسټر صاحب ته خوشا نتی
انتی ډیر وایی خو شانت نه یې. یو سکهان ووچه دوی به خپل عبادت په جمع
کولو او څومره چه په هغو کښې مذهبی جذبه او جوش و دومره نه په هندوانو کښې
و اونه په مونږ ه مسلمانانو کښې و زمونږ په نسبت په سکهانو کښې مینه محبت
اتفاق او ورورولی زیاته وه. په دې خبره چه ما څومره غور او فکر کړی دی زه په
دې نتیجه رسیدلی یم چه دهغوی مذهب په خپله ژبه کښې دی هغوی دهغه په
مطلب او مقصد باندی پوهیږی. دهندوانو او مسلمانانو مذهب په بله ژبه کښې
دی. دهندوانو مذهب په سنسکریت کښې دی. هندوان په هغه نه پوهیږی او
زمونږ مذهب په عربی کښې دی او مونږ په عربی نه پوهیږو. سکهان چه به خپل
عبادت ته کښینا ستل نو په هغه کښې دا یوه جمله زما نه هیریږی او یا ده می ده چه
دې به یې ه سرجاوی توجاوی میری پیاری سکهیانه جاوی ». داسی خبری
په جذبه او جوش زیاتوی دهندوانو په مذهب کښې هم شته او زمونږ د مسلمانانو
مذهب کښې هم شته. خو مونږ او هغوی په مطلب نه پوهیږو، هدا وجه ده چه د
سکهانو په شان مذهبی جوش او جذبه نه په مونږ کښې پیدا شوه او نه په هندوانو
کښې.

زمونږ اکثر ملکری خلاص شو او مونږ پنځه کسان پاتی شو ولی چه تول شپږ
پیسې میاشتنی یا کال قید وو. دوی به هم اوس رهاشوی وای خو هغوی په چیلخانه

ketabton.com - The Digital Library

کښې هغه دایمې تیشن په وجه خپل قید ونه زیات کړی وو زمونږ دپنځو واړو مجلس
سنه برابر و اود مطالعې دپاره راسره قسما قسم کتابونه هم وو او د خپل قید وروسته شپږ
مو په پرارام اوخوشحالی سره اروپلي او بغیر زمانه دوی ته لږ نیک پاتی و. په دې
پنځو کسانو کښې مونږ دوه مسلمانان او دوه سکهان اویوهندو وو. یوزه اول
مولانا محمد اسماعیل غزنوی اوسکهانو کښې سردار کهرک سنګه، جسونت سنګه
او دهغوی یو بل ملګری و. دجیلوالوسلوک مونږ سره دپرسنه و. کپتان هیرز Haer
زمونږ سپرنټنډنټ وچه په دښتیا ډاکټر و او دپرهمدرد اوسیه سړی و. لیکن په دې
ځای کښې یولوی نقص داوچه دشپږ ومیاشتونه زیات یوانګریز سپرنټنډنټ
پاتی کیدی نه شو. په شپږ ومیاشتو کښې به ایله مونږ دهغه سره اشنا شوی وو
خوچه به اشنا شو نوهغه به رانه بدل شوی و. ددی وجه داوه چه په دپره غازیانو
کښې به دپره زیاته ګرمی وه اوپه ګرمی کښې به انګریز زیات پاتی کیدی نه شو. په دې
وجه به په یخنی کښې زمونږ انګریز سپرنټنډنټ و اوپه ګرمی کښې به هندوستانی
وبیا دجرنیل ددوری اوازشوچه جرنیل صاحب په دوره راځی هرڅوک په دی فکر
کښې وچه بیا به څه کیږی ځکه چه داجرنیل دپرلږ نیتې راضی اوبغضی سړی واوه
بیاسیاسی قید یانوسره خوبه دپرپه ترخ چلیدو. جرنیل صاحب خو وروسته پس
راودسیدو اوداتلوسره اول دسردار کهرک سنګه کتوله راغی اوپه یوقسم غ
اوتکبر کښې یې سردار صاحب ته ووې (Veff Kharaksingh والیه کنه کهرک سنګ
نوهغه ورله دپرپه بې پروایی سره داجواب ورکړو (واه Yes, Wah واه!) سنه
ددې په اوریدو سره په جرنیل اوربل شو اوبله یې هیڅ خبره ونه کړه اوفوراً د

ketabton.com - The Digital Library

نه بهرته ووت او جلوالوته یې ووې چه دده نه تراوسه بادوتی نه دی او دهغه
تکت یې وغوښتو او د کمزوری په وجه چه هغه له ډاکټر کوم پیسې لیکلی وهغه یې کت
کړل او حکم یې ورکړو چه ده له هیڅ بغیر د (۰۰) کلاس دقید یا نور خوراک نه مه ورکوئ
اوبل یې داحکم ورکړو چه په دوی بله مقدمه وچلوئ دا هم ډاکټرو. د جنیل دوړه
چه ختم شوه او دی واپس لاړ نو داروغه صاحب مونږ له راغی او دا تول بیان یې راته
وکړه او د خپل طرف نه یې ډېره همدردی ظاهره کړه او دې وې چه زه خو یوه ماتحت
سړی یم زیاتی څه کولی نه شم تاسو پخپل کور کښی صلاح او مصلحت وکړئ اوسباچه
تاسو ته څه مناسب ښکاری ماله جواب راکړئ ددی په اوږدو سره زمونږ ملګری
ډېر غمجن او فکرمند شو ولې چه دهغوی رهایی ته دوه، څلور میاشتی پاتې وې.
مولانا غریب ته خو توله تالیره نیمه میاشت پاتی وه، لیکن سردار کهرک سنګه او
دهغه ځان له پرېښودل د دوی د پاره ډېر مشکل وچه اخر بهر خلک به څه وایی
چه بودا سردار مویازی پرېښود او تاسو ځوانان تړې را وتښتېدئ داخو اران
ډېر په کشمکش کښی وو اخر ډېر بحث مباحثی نه پس په دې فیصله وشوه چه بهر
کانګرس ته خبر ورکول په کار دی چه ددې په باره کښی هغوی یو قرار داد پاس
کړی اومونږ ته یې را ولیږي چه ایجی تیشن جاری وساتئ یا یې پرېږدئ او چه
کانګرس څه فیصله وکړله مونږ به یې منو. انسان هم یو عجیبه څیز دی څه وخت
چه دی کمزوری شی او همت بایلی نو بیا د خپلی کمزوری او بې همتی د پټولو د پاره
قسما قسم حیلی او حوالی لټوي. څه وخت چه دوی ایجی تیشن شروع کولو نو
زمونږ په ډله کښی اکثر وخلکو ورته داخبره یاده کړې وه چه کانګرس داقسم

ketabton.com - The Digital Library

خبری په جیلخانو کښی منع کړي دي اودبهرنه کانګرس والو ورله هم جوابونه را
لیږلي وو چه په جیلخانو کښی ایجی تیشن د کانګرس د اصولونه خلاف دی په دې
وجه مونږ تاسوله حکم درکوو چه ایجی تیشن شروع نه کړئ لیکن هغه وخت دوی
په جوش کښی وو چه کانګرس په دې نه پوهیږی چه دا زمونږ د حقوقو او خودارۍ
سوال دی لیکن هم هغه خلک وو چه د کانګرس حکم ته لیواله دی ځکه چه نور تکلیف
ته پرولوته تیار نه دي . د دی تولو خبرونه مونږ له سبق اخیستل په کار دی او هر کار
چه کوو نو محض په جوش او جذباتو یي ونه کړو بلکه دهغی په هر پهلو باندی په
سنه شان سوچ او غور وکړو او که چیری دهغی د پاره د هر قسم قربانی او تکلیفونو
ته تیار نه یو نو شروع یي نه کړو . کانګرس والا ویو قرارداد راولیږه دوی هغه مدار
کهرک سنګهه له یوو ر هغه ته یي وښوچه د کانګرس دا حکم دی ته په دې کښی څه
وایي هغه ورله جواب ورکړو چه د کانګرس حکم څه نوی حکم نه دی بلکه تر ډیره حکم دی
او کوم قدم چه مونږ اوچت کړی دی زه د هغه نه د ډیره سته کیدلو د پاره تیار نه یم
چه تر څو حکومت زما مطالبات منلی نه وي په دې لاره کښی چه هر څومره
تکلیفونه او مصیبتونه چه راځی د هغود پاره زه تیار یم . دوی په ځای د دی
چه د هغه د عزم او ارادې تعریف کړی وای او خپله کمزورۍ یي څرګنده کړی
وای د هغه خلاف یي دا پراپیګنډه شروع کړه چه د ی خپل ځان د کانګرس
نه لوی کښی او په دې وجه د کانګرس حکم منلو ته تیار نه دی د اځومره لویه د
افسوس خبره ده او بده خبره ده چه مونږ د خپلو کمزورو د پټولو د پاره
او د بل د غوړولو د پاره د دې د ډول ناپاکی پراپیګنډی کوو او خپل جماعت

ketabton.com - The Digital Library

وقوم کښې اختلافات پیدا کړو او دا په هر جماعت کښې چې څومره اختلافات وي
دي وجه هم اکثر دې قسم ذاتیات وي. که ته وایې چې زه لغیر دځه غرض نه
قوم او ملک خدمت کوم اوزه هم وایم نو بیا اختلاف په څه؟ په خدمت کښې
ختلاف نه راتلی شي اونه کېدی شي اختلاف همیشه په ذاتیاتو کښې وي اوهر سړی
ه په ایمانداری په دې نظر وکړي اوخپل زړه ولټوی نو دا به ورته معلومه شي
په دا اختلاف زما د ذاتیاتو په وجه پیدا شوی دی. مونږ خو به خپلې کمزورۍ
خلکو نه پټې کړو لیکن د خدای نه خوبي پټولی نه شو نو هغه له به څه جواب ورکړو؟
چې هر کله مونږ خپلې کمزورۍ د خدای نه پټولی نه شو نو په کار دی چې د خلکو
ه بي هم پټې نه کړو اوچې کوم کار کولی شو په جار ووایو چې دا کولی شم اوچې کوم
ار نه شو کولی په جار ووایو چې دا نه شم کولی اوداونه کړو چې یو سبه کار دی
په زمایوبل ودورلګیا دی کوی بي اوهغه کار زه کولی نه شم. نومونږ له دهغه امداد په کار
ی مخالفت بي په کار نه دی اوپخپله د له اوقوم کښې اختلاف پیدا نه کړو اوپه ځای
دا د ورکولو په هغه قسما قسم الزام ونه لګوو اوهغه ته مشکلات پیدا نه کړو.

مولانا اسماعیل صاحب او سردار جسونت سنګه او دهغوی ملګری جامی
غوسه شي، کاریې شروع اودهر قسم ایجی تیشن بي ترک کړو، سردار کهړک سنګه
ار یوازې په میدان کښې پاتې شو جیلوالو پرې مقدمه وچلوله اوشپږ میاشتې
یدې بي نور زیات شو لیکن دهغه په همت جرئت او خندا کښې دهیڅ قسم فرق
ې انه شو. لکه دغه په شان د حکومت په مقابله کښې پخپل ځای ولاړ واوپه صبر بي
قسم تکلیفونه تېرول اوکوم قدم بي چې یو ځل مخکښې کړی ؤ هغه بي روستو نه کړو

ketabton.com - The Digital Library

او تر اخره پوری په هغه باندی تینګ ولاړ و او تینګ پری پاتی شو او په پرهار د
و . ددی نورو وروڼو کډوان د پر سخت شو هسی به پخپل ځان کښی کچه کچه کیدل ا
دوی ددی خبری کوښښ شروع کړو چه په هره طریقه چه کیدی شی چه مونږ د
جیلخانی نه بدل شو . د جیلوالو هم دوی سره د پره هلدردی وه هغوی هم د دوی
د پاره کوښښ وکړو او وی لیکل ، د مولانا خولږی ورځې پاتی دی هغه تیری شی
رهاشو او ددی نورو منظوری راغله . دوی رانه بدل شو او په دې دومره لوی با
کښی صرف زه او سردار کهرک سنګه صاحب پاتی شو . هغه یی هم ژمانه جدا کړ او پ
هسپتال کښی چه کوم سالیتری سل ؤ (تنهاکوته) هلته یی بوته او په چکی کښی یی بند ک
زه یوازی په دی بارک کښی پاتی شوم ، زما بارک ته یوه ورځ عونډی دروازه هسپ
لوری ته لګیدلې وه چه هغه به هیشه بنده وه او چه کله به ډاکټر راتلو نو هغه به یی ور
لیږې کوله نو په هغې کښی یو سودی ؤ سحر ، ما پیغام به زما او سردار صاحب په هغه سو
کښی ملاقات کیده . سردار صاحب باندی د حکومت له طرف ته قسما قسم جرمونه
تکلیفونه راغلل او په پرکمزوری شو په رنګ کښی یی هم فرق پیدا شو ، خبری او خنډ
یی هم هغه شان وه . ما چه به سردار صاحب ته کاته ماله به د هغه په حالت د پر
افسوس راغی . زه هم د هغه په شان قیدی وم ما د هغه د پاره خه کولی نه شو صرف
دومره به می کول چه ما سره به څه د خوراک د پاره میوه دانه وه هغه به می څه نه څ
د کوله هغه به هم هغه نه اخیسته په د پر زور او منت او ځکړه به می پی ځایولو
هغه به ویل که ددی ځایه بدل شوی نو بیا به میوه څیړته وي نو ددی له پاره ما
له دا عادت پیدا کول په کار نه دی ما به د سره خندل چه په جیلخانه کښی څرنګی

ketabton.com - The Digital Library

ی هغه هغوشان یې تېروتل په کار دی . ممکنه ده چه زما د تلونه پس څه بل
خدای پیدا کړي . جېلوالاؤ ته زما د بارک په ضرورت دی ولی چه دلته د ډې
رو او په دی د ډې وار د بارکونو کښې زما بارک په برلوی و په دی کښې زیات
راتلل او په دی جېلخانه کښې بل داسی ځای نه دی چه زه یې یوازی پکښې ساتلی
د هغوی د پرزیات کونښښ وچه زه د ډې ځای نه بدلشم او دا بارک د
د پاره وزکارشی د دی د پاره هغوی جرنیل ته ولیکل چه دی د ډې د ډې
ل کړي شی ولې چه د نهو شلو قیدیانو ځای یوازی ده نیولی دی او مونږ ته
ای د پرزیات ضرورت دی ، څه موده پس حکم راغی اوزه یې د ډې ځایه
جېلخانی ته بدل کړم .

یانوالی جېل ته :

ل د دی نه چه زه د میانوالی جېل حالات شروع کړم زه دا ضرور ګڼم چه
حکومت هغه حقوق بنکاره کړم چه کوم یې سپیشل کلاس قیدیانو له ورکړي
قوق په داسی فریب اوچالاکی جوړ کړي شوی دی چه د ډې ټول انحصار
په سپر نټنډنټ منحصر دی . که چیری یو سپر نټنډنټ شریف وُ او
د قیدیانو د تنکولو اور نخولونه و نو د قیدیانو هر قسم حقوق شته او قیدی ته
م وي اوکه چیری یو سپر نټنډنټ بدنیته او بد دیانته وی او دایې خیال
یانو له تکلیف ورکوم نو بیا د قیدی غریب هیڅ قسم حقوق نشته او هغه
تکلیف وي زمونږ د د پرهٔ غازیخان په جېل کښې دهر قسم سپر نټنډنټانو
شوی ده زمونږ اول سپر نټنډنټ مسلمان و ، دوهم انګریز و ، دریم هندو

ketabton.com - The Digital Library

اوخلورم یا انګریزو . د اول سپر تقنینت په وخت کښې زمونږ د هر حقوق
سپر تقنینت په وخت کښې باوجود د دې بروجګړو اوکشمکش نه یاهم زمونږ
وو لیکن چه څه وخت یو هند و سپر تقنینت رائي صاحب راغی او چارج
اوزمونږ سپر تقنینت شو زمونږ حقوق کم شو چه چا به ویل چه زه میوه
هغه به وې چه دا (Luxuries) یعنی عیاشی ده اوکه چا به جای یا مصری
نو دام دهغه په خیال عیش ؤ اجازت به یې نه ورکولو، لکه داچه د خو
قدرې چا ته اجازت نه ؤ دهغه په خیال کښې داهم لګزری (عیش) ګ
صره ورځ به زمونږ تالاشی وې اولږ غوندې څیز چه به یې چا سره د
کړ نو بیا به دهغه پیشې وی اوسزا ګانې به وی صرف ماته زما دغاښ
په وجه دیوام دراغوښتلو اجازت واو دهغه د پاره هم دهغه داحکم و
معلومه شوه چه تابل چاله ورکړی دی بیا به په تام بند شی اوهغه اجاز
چه زما غاښونو او اوږه کښې نقصان و او دینتل سرجن لیکلی وو چه
روزانه څه ناڅه میوه خوړل ضروری دی داخو زمونږ حال وچه په سپښ
وو نو تاسو اندازه ولګوئ چه دعاموقیدیانو چه په (c) کلاس کښې وو
به څه حال و او دهغوی دحقوقو به څه حال وی؟ حقیقت دادی چه
خپل رعیت ته دپر بد نیته دی اوهر قسم قانون چه دوی د پاره جو
په ښه نیت نه جوړ وی تاسو ګورئ چه دوی شپه او ورځ نوي نو
جوړوي په دې بهانه چه په ملک کښې جرمونه کم شی اوامن شی او
شی لیکن ورځ په ورځ جرمونه په زیاتیدو وي ، بلامنی وی او خ

ketabton.com - The Digital Library

ی څه وجه کیدی شی. ددی عمل وجه ده چه دا ټول قانونونه په سنه نیت نه جوړیږی
بد نیتئ سره جوړیږي او په بد نیتی سره استعمالیږی او عمل پری کیږی اوکه
قانون جوړشی خو چه نیت بد وی نو بد استعمالیږی. پیرنګیان په ملک کښی
ښتیا سره نه امن قایمول غواړی اونه جرمونه او جګړی او نه فسادونه کمول غواړی
ستاسو خبره ده چه که یو حکومت په ربنتیا سره دیو ملک اصلاح اوامن غواړی او هغه
نه شی؟ تاسو خو لږ دې ته وګورئ چه هندوستان کښی هم د انګریزانو حکومت دی
انګلستان کښی هم د پیرنګیانو حکومت دی هلته دا ټول څیزونه قایم دي نو دلته
ولې همیشه لی نه شی؟ یوه ورځ زما د سرحد د پولیس د جرنیل سره د پولیس په دیانت
او ایمانداری باندی بحث شو نو ما ورته داخبره وکړله چه زه په دې نه پوهیږم
چه سو په انګلستان کښی یو دیانت دار او ایماندار پولیس په ربنتیا معنو کښی د
هغه متکار پیدا کولی شئ نو دلته یې څنګه نه شئ پیدا کولی خو تاسو لی نه پیدا کوئ.
زه چه هلک وم نو زه په زبرکانو اوملایانو پسی د پرګ ګډلم د پرلمونځونه
وخیفی به مې کولی اولاس نیوی می هم کړی دُ. ما به د پری وظیفی کولې خو چه خان
د کتل نو په ما کښی هیڅ تغیر او تبدل نه راتلو د هغه زبرکانو اوملایانو نه می هم
د هغه کول چه زه خو د پری وظیفی کوم ولې چه څنګه زه هغسی یم هغوی به زما د
د پرکوشش وکړو خو زما تسلی به ونه شوه اخر چه زه د پرهٔ غازی خان
ولاړم هلته زما پر د پر مهربان دوست دُ ما ستر کوردت مل نوم لي وچه د هغه
تعلق پیدا شو، هغه د پر عالم او سنه سړی و او ما سره د پره مینه او محبت
سره یو کتاب وچه یو پادر لیکلی و د هغه کتاب نوم (Your Forces and how to use them)

ketabton.com - The Digital Library

(یعنی ستاسو قوتونه او دهغونه دکار اخیستلو لاری چاری) هغه کتاب چه می په غ
ولوستلو نوزه دوظیفی کولو په حقیقت پوه شوم هغه کښی لیکلی ووچه داتاسو وظ
او دخدای پاک نوم او صفاتی نومونه یادوئ نوتاسو له ښایی چه هغه صفات څان
پیدا کړئ مثلاً دخدای یوصفت دادی چه هغه رحمٰن رحیم دی یعنی بخښونکی ح
دی نوتاسو هم څان کښی دبخښنی اورحم عادت پیدا کړئ اوهماسی نور.

زه چه څه وخت خبر شوم چه زما ددی جیلخانی نه بدلی وشوه نوزه
سوری له ورغلم اوسردار کهرک سنګه صاحب هم هغه سوری له راغی اوپه دیره
خوشحالی سره یو دبل نه رخصت شو. دروازه کښی زما دبوتلو دپاره سپا
تیار ولاړ وو. جیلوالو هم ماسره په مخه سره وکړله اوزه سپاهیانو سره دمیانو
روان شوم داځل مونږ ته داباسین په پوری وتلو کښی څه تکلیف ونه شو ولی
واوپه یخنی کښی اوبه لږې وی اوپه اباسین باندی دکشتو پل دی. چه ستیشن
زمونږ ریل تیار ودمونږ یکښی کښینا ستو اوسباوختی میانوالی ته ورسیدو. ستا
نزدی جیلخانه ده زه یی جیلخانی ته بوتلم جیلوالو ته یی په حواله کړم. داروغ
ماسره دیره کړه بره وکړه اوپه دیری مینی محبت یی جیل ته بوتلم. په دی
کښی کافی سیاسی قیدیان وو زیاته حصه یکښی دسکهانو وه اویوځو کسان
هندوان اومسلمانان وو، په سکهانو کښی یوځو کسان زمونږ دسره جدهم و
کسان خو خاص دپښور وو دهغوی په لیدو می زړه دیر خوشحاله شو
صرف دری کسان مسلمانان وو یو د مولانا ظفر علیخان زوی مولانا اختر
صاحب و اونور دوه کسان د پانی پت ملایان وو. په دوی کښی دیوکس

ketabton.com - The Digital Library

یال صاحب وچه دپرخوش مزاجه اومجلس اداسې واوزمونږ دخورو، څکلو
ظام هم دهغه په لاس کښې وو. په پخلی هم دپرښه پوهیده، پخلی به یې همیشه پخپله کوو
روغه صاحب زه دوی ته په حواله کړم، معلومیده چه دداروغه صاحب دوی سره خاص
ق و اوچه څه وخت داروغه صاحب تلونو ماسره یې دپر اخلاص بنکاره کړه اوماته
ووې چه زه ستاهر قسم خدمت ته تیارېم تاته چه دځه قسم تکلیف یادځه قسم ضرورت
ی نوماته به ایله دا شاری کولو ضرورت وي لیکن روستو ماته دتجربې نه معلومه شوه چه
روغه صاحب دومره ښه سړی نه و ویل به یې یوځه اوکول به یې بل څه خبرې به یې دپرې
ی لیکن عمل یې پرې دپرکم و بل نقص پکښې داوچه دسړي به یې دپرې خوشامندی
ی لیکن ورسره به زر توزره دهغه بې عزتی کولو ته هم تیار شو. په دې جهلخانه کښې
ووې پخولو دپاره دوه باورچي خانې وې. یوه دهند وانو اوسکهانو اوبله دمسلمانانو
ې بېلتون تولې ذمه واري دهند وانو اوسکهانو په سر وه ځکه چه هغوی ته مسلمانانو
ه کوله اودوی به یې خپلې باورچي خانې ته دننه نه پریښودل او په دې کښې لاد
ی خلکو دام خیال وچه دمسلمانانو په ورتلو سره چې کوم پلیتې بزې په دې وجه مسلمانانو
وې نه خپله باورچي خانه بېله کړې وه اوپه دې کښې هغوی غریبانانو ته څه قصور نه وو.
ی متعلق ما دپرې قصې اوریدلې وې لیکن زه یې مناسب نه ګڼم چه دلته یې وليکم او
ی کښې زه څوک دپرکر موم هم نه ولې چه دتول عمر عادتونه په څوورځو کښې بدلیدې
ی زه امید کوم چه وروروبه یې خلکو کښې علم اوپوهه راځی، دهند وانو اومسلمانانو
ې به لیږی شی لیکن رفته رفته دوې دپاره وخت په کار دی اوکار په کار دی بیا
دې ته لویه کامیابی وایم چه دلته اکثر هند وان اوسکهان دوی خیال نه وو

ketabton.com - The Digital Library

اکثر خو به مسلمانانو سره یوځای خوړل او ټکل کول . که زموږ پیچن کښی چه
څه پاخه شوی وهغه خوراک کښی به یی هم باک نه کوو او ذړه خیالا توخلک هم د پر
لیکن بیا هم ددې اثر ښه نه دا و د هند و او مسلمان مینه محبت او اتفاق کښی یی
نقصان غوړ ځولی و .

دلته د اقاعده مقرره وه چه چا به د مسلمانانو دلاسه خوړلو باک نه کو
مسلمانانو به هم دهغوی دلاسه هر څیز قبلولو او خوړلو او چا چه به د مسلمان دلا
څیز نه خوړو او دهغوی نه به یی کرکه کوله نو مسلمانانو به هم دهغوی دلاسه څه څیز
اخیسته او نه به یی دهغوی دعوت قبلولو . سردار سردول سنګه سره دلته ز
اول ځل ملاقات وشو دا هم د سکهانو یولوی لیډر ؤ او د پر ډه او عالم سړی و
دده د صحبت نه هم ما ډېره فایده حاصله کړه . مونږ ډه د تبادله خیالات د پاره یو
مقرر کړی و او هیڅه به مو په مذهبی او سیاسی معاملو باندی د یو بل خیالات
سردار صاحب د پر یو ازاد خیال سړی و ، د نورو سکهانو په شان نه و . څومره س
د و نو سره چه زما ملاقات او تبادله خیالات شوی و په هره معامله کښی د ده رائ
او معقوله به وه او ما سره به یی د پره مینه او محبت کولو . دلته د پر سکهان د وا
د پینبور سردار راجه سنګه صاحب هم و ، چه څه وخت اصلاحات Reforms راغلل نو د
د صوبی اولنی ایډوکیټ جنرال ؤ او ده سره د پینبور یو بل سکه هم وچه ما نه یی
دی د چا یو سودا کړو او د چین نه به یی چای راغوښتله او ما له به یی د څنو چا
کلونه چه د پر قیمتی او خوندناک وی سا تلی وه او د اکول به یی ما سره یی د پره مینه
کولو ، د پر محبتی سړی ؤ . صوفی صاحب د د ده د پخلی ښه ماهر ؤ هر څیز به

ketabton.com - The Digital Library

ین مرچکی بہ یی د پرزیات خورو او مرچکی سړہ زہ بلد نہ وم ، پہ دې وجہ بہ
پرزیات پہ تکلیف وم ، یوہ ورځ صوفی صاحب قیمہ پخہ کړہ او پکښی دومرہ مرچکی
ووچہ نوری اخیستو مرہ زما خولہ وسوزیدہ ، ما د ودی پریښودہ او سپورہ
می خوراک شروع کړو ، صوفی صاحب راتہ ووی چہ دی کښی خو ماستا دوجې نہ
چکی اچولی دی کوندی ددې قاعدہ خو دادہ چہ سیر قیمہ کښی سیر مرچکی
ستا دوجې نہ می پکښی صرف سل مرچکی اچولی دی ما ورتہ ووې چہ خدای دې
بنہ شی چہ زما دې دومرہ خاطرہ کړې دی خوزہ د مرچکی مړہ بالکل عادت
نہ بہ داوی چہ مالہ بلہ کتوئ پخوې ولی چہ پہ دې طریقہ تاسو تہ ہم تکلیف
مالہ ہم تکلیف وې بیا د پارہ ځان لہ دخپل خواهش کتوی پخوئ او مالہ زما
ن پخلی کوئ نو دوا روتہ بہ ارام وی . صوفی صاحب لوی عالم و ، د پرښہ سړی
ی و لیکن زیات خوراک بہ یی کاوہ پخپلہ یی ہم زیاتہ غوښہ خوړہ او اختر علی
بہ یی ہم زیاتہ غوښہ ورکولہ او ددی لہ پارہ بہ یی اختر علی خان د پری
ندی کولې . ماخو چیړی پہ دی خبرو نو تس نہ اخیستو ولی چہ ما بہ خیال
دی دومرہ تکلیف او ځربانی کوي او مونږ لہ د ودی پخوی نو کہ لږ د پر
ری نو دومرہ باک یی نشتہ ولی زما هغہ ښ ملګری مولانا صاحب بہ ور
شتہ پہ جنګ ؤ او ورتہ بہ یی ویل چہ ستا دا عادت سنہ نہ دی چہ ځان لہ
خوری او چہ څوک دې خوښ وی هغہ لہ هم د پرہ ورکوې لیکن صوفی
باندی ددی قسم خبرو اثر نہ کیدو ، هغہ بہ همیشہ پہ زړہ طریقہ روان و .
میا نوالي جیل هم د غازی خان د جیل نہ پہ کړمی کښی او پہ با دونو کښی څہ کم

ketabton.com - The Digital Library

نه وکه چیری هغه یو دشت و نو دا یو ریګستان دا وکه هلته به د خاوو وسیا
نو دلته دشکو سیلی د الوځی هلته خو مونږ ته دا فایده وه چه مونږ الوی بارک کښی
دلته بارک اډوشته نه ټول سلونه (چکی) دی. د دې په نسبت زمونږ هغه
د پرسنه او یخ ځای وبادبه یکښی هم لګیږی، بله داچه هلته د بارک نه بهر د ه
ملاستی د پاره کدی د دې چه په کرمی کښی به مونږ پری څملاستو او دلته
حمله څملی. مونږ سیاسی قیدیانو کښی یو بل نقص دا وچه سیاسی قیدیان
کوشش سره جیل والا د ځانه سره ملګری کولی شی او د خپلو فایدو د پاره
قیدیانو برخلاف استعمالوی چه یو سیاسی قیدی سره جیل والا لږ غوندی سپ
شروع کړی او څه ناڅه رعایت ورکړی نو بیا دې خدای خیر کړی او دا امتحا
خدای په چا نه راولي مونږ فوراً د هغوی ملګری شو او د جیل والا و طرفدار
کړو او په زړه کښی وایو چه دوی زمونږ د پردوستان دي او په دی نه پوهیږ
دوی زمونږ نه فایده حاصله کړی ده او زمونږ حقوقو ته لږ نقصان رسو
زما دی نه دا مطلب نه دی چه څوک دې د حکومت د نوکرانو نه نفرت وک
له د چا نه نفرت کول په کار نه دی، په کار دی چه هر چا سره سنه سلوک وکړ
کوئ چه د خپل جماعت خلاف د بل چا ملګری اوراز دار اومدد کار شئ مو
دی چه په هر حالت کښی د خپل جماعت د خلکو راز دار او مدد کار یو. د
همیشه د جیل والو د خوشحالولو د پاره د خپلو ملګرو د هر قسم مخالفت کولو ته
دا کوشش کوی چه څوک د هغوی برخلاف ایجی تیشن شروع نه کړی او که
دی قسم څه خبره پیښه شی نو دوی همیشه د هغه مخالفت کوی او د خپل جما

ketabton.com - The Digital Library

نفاق پیدا کوي حکومت چه څومره مونږ ته یا زمونږ حقوقو ته نقصان رسولی دی دا
ټول ددوی دالاسه اودي دی دبرکته که چیرې مونږ یوه خوله اویو موتی وای نو حکومت
په مونږ ددې قسم زیاتی نه شوکولی اوزمونږ ه حقوقو ته یې نقصان رسولی نه شو. دا
زمونږ دشان سره مناسب نه دی چه دخپلې ذاتی معمولی فایدی دپاره دهغه حکومتی
پرزو سره تعاون کووچه دچا برخلاف مونږ دعدم تعاون اعلان کړی دی اوکه ددی
دپاسه چیرې څوک بیاهم دوی سره تعاون کوی نو په جایز وخبر وکښې دی ورسره
تعاون وکړي اوپه ناجایز وخبر وکښې خو تعاون یوه لویه ګناه اوجرم دی.

جبل الا سره دا دوستی مرض په میانوالی جبل کښې دوه برده غازی خان
جبل نه زیات او بیا زمونږ مسلمانان ورونه په داروغه صاحب باندې هسې پتنګان
وو اوتردی حده پورې رسیدلی دوه چه دخپلو ملګرو سره دجبل په باره کښې بحث کول خو پرېږده
بلکه اودپلاوتې هم تیاد نه وو اوڅومره خوشامندي اوتابعداري یې چه دداروغه
صاحب کوله دهغې بیانول مناسب نه ګڼم، ددی دوستی چه څومره حقیقت ماته
معلوم دی هغه داوچه دوی له به یې پې ه کارد، لفافه اوخط دخپل حق نه زیاتی ورکول
اوچه څه وخت به جرنیل په دوره راغی نو دوه میاشتی معافی به یې هم تری ددی دپاره
اخیستې. بل دوی به هر وخت دفتر ته تلی شو اودمازیګر په وخت کښې په چکر کښې د
ګرځیدو هم اجازت وُ خو دی سره داخبره هم وه چه داروغه صاحب به همیشه چه څومره
ددی خپلو دوستانو بې عزتی کوله هغه هومره چپړی دبل چا کړی نه وه. د داروغه صاحب
په دی جبلخانه کښې دوه لوی اشنا دظفر علی خان زوی اختر علی خان وُ چه داروغه صاحب
به څه وخت مازیګر دګنټری دبند ولو دپاره چکر ته راغی نو دوی به هم ورغلل اودهغه

ketabton.com - The Digital Library

سره به په کرسو ناست وُ. یوه ورځ ډاکټر صاحب دهسپتال نه چکر ته راغی چونکه
په چکر کښی نوری کرسی نه وی لبس دغه دوه کرسی وی چه په یوی داروغه صاحب
اوپه بلی اختر علی خان ناست و. اختر علی خان داروغه د دوستی په وجه یا دلیدی په
خیال ډاکټر صاحب ته اوچت نه شو او کرسی یی ورته هم خالی نه کړه داروغه صاحب
ته د اختر علی خان دا رویه سبه ښکاره نه شوه اوهغه ته په قهر شو، بی عزته یی کړو او
دکرسی نه یی پاخولو اوپه یوه سپکه طریقه یی ورته ووی چه ته خان وپیژنه ته قیدی
یی شاید تا نه خان هیر شوی دی، ته نه پوهیږی چه ډاکټر صاحب د جیلخانی یو
لوی افسر دی هغه ولاړ دی اوته په کرسی ناست یی. د چکر نه یی په بی عزتی وشړلو
او آینده د پاره یی په چکر بند کړو خوچه ما زیګر به شو او داروغه صاحب به چکر ته
راغی نو دی به ورځی نمبر دار ته به یی وویل چه داروغه صاحب ته ووایه چه اختر علی
خان چکر ته اجازه غواړی، هغه به ویل چه نه، نه دی راځی، یوه ورځ ما ورته وویل
چه اختر علیخان ته سیاسی قیدی یی اود ظفر علیخان زوی یی دا ته چه څه کوې دا
زمونږ د تولو سیاسی قیدیانو بی عزتی کوې. چکر به څه وی؟ اوته ولې داخپل خان
د داروغه په مخکښی داسی وړوکی کوې ته کوې نه چه داروغه هره ورځ ما ته منت
کوی چه د اځه چکر ته راشه خوزه نه ورځم. چکر د پرسبه ځای وو او د پرکلونه وو. اختر
علیخان تر هغه وخته پورې په چکر بند و چه تر څو چه یی د داروغه صاحب نه معافی
ونه غوښته او رضایی نه کړو. د دې نه تاسو پخپله نتیجه وباسئ چه دی ته به څوک
دوستی وویلی شی؟ داخلک په دې دوستی نیازبده او د پر فخر یی پری کولو
میانوالی جیلخانی کښی هیشته شنکی الوزی او شنکی اوسیلی د پری کړمی وی هر

ketabton.com - The Digital Library

ېز کښی شکی زی او هر څیز د شکو پک وی او د اسی هیڅ څیز به دې په نظر
نه شی چه په هغی کښی به شکی نه وی سره د دې ره احتیاط به یاهم په هر څیز کښی
ته ناڅه شکی وي او معلومه ېږی د اچه د اسی قسم خاص جېلونه پېرنګیانو دیاره دا نسته
سیاسی قیدیانو د ازادولو او صحت خرابولو د پاره خوښ کړی دی. زما صحت
لته د دې ره غازیخان په نسبت زیات خراب شو، وزن می هم د پېر کم شو، ما څو ځله
پېرنتنلنت ته داخبره وکړه چه ما د دی جېلخانی نه بلی جېلخانی ته بدل کړی نو هغه
وي چه زه څه کوی نه شم ولی چه حکومت د سیاسی قیدیانو د پاره د اجېلخانه مقرره
ړی ده. د قیدی خبری ته څوک غوږ نه ږدي د پېرنګیانو په راج کښی قیدی هډو
ړی نه دی په سپی به یې رحم راشی لیکن په قیدی یې رحم نه راځی. چه کړمی د پر
د وکړو نو په جېلخانه کښی د ننه یو کوهی وچه دهغه او به د پری یخی وي د کومو خلکو
ه به د اروغه صاحب سره تعلق وهغوی ته کوهی له د تلو اجازت وا و هغوی به همیشه
ما زیګر لمبلوله تله هغوی به د او بو د یخوالي د پر صفتونه کول چه هر چاته به دهغه ځای
مباشوق پیدا شو لیکن افسوس چه هر ېږی به هلته تلی نه شو، دا رعایت صرف د داروغه
سنا یانو ته وُ او کله نا کله به بغیر د څه وجهی نه د اروغه صاحب خلک بند کړل او نمبردارانو
به یې حکم وکړو چه هیڅاته ورلیږی نه کړی نو د غه وخت به د د اروغه صاحب د اشنا-
ویو عجیبه حال وُ ولی چه هغوی د کوهی د پاسه په یخو او بو د لمبو اموخته وچه ما زیګر
شو او د لمبو وخت به راغی نو په دوی به مېږی لګیا شو و د ونه به یې د زول نمبردارانو
به یې چغی وهلی او منتو نه زاری به یې ورته کولې چه په دې کښی به ما بنام شو جېلخانه
بنده شوه نو اخر به د دی خوارانو زړه صبر شو. د اروغه صاحب به کله نا کله ما ته هم

ketabton.com - The Digital Library

د دی لوهی دیخوا او بوصفت کولو او راته به یی منت هم کوو او راته به دې چه کیږی
همیشه نه څی نوکم از کم یو ځل خولا پشه او دهغه ځای د لمبلو مزه خوړا خله لیکن ما پدې
څیزونو ځان نه اموخته کولو ځکه چه ماخود خلکو دابی قرادی او بی عزتی صره وړځ لیدلی او
داروغه صاحب به ماته دپر منت کولو چه ته نه چکر له راځی او نه لمبلو له څی د خپلی احاطی
بهر نه وځی ما به خپل زړه کښی خیال کوو چه اوس خو داروغه صاحب سنا منت کوی لیکن
چه یو ځل یی ددې نورو په شان اموخته کړې نو بیا به تاسو سره هم دغه شان سلوک کوی
ته ولې بل له داسی موقع ورکوې؟ دهرسړی خپل عزت پخپل لاس کښی دی او که هرسړی
خپل خواهشات او ضروریات قابو کړی نو همیشه به ارام خوشحاله او عزتمند وی.

دهایی:

دلته هم زمونږ مشقت څرخه او تاروونه (سپنسی) دپښل وو. زه به اکثر د خپ
مشقت (کار) نه صرف په دوو کینټو کښی فارغه شوم او بیا به می مطالعه کوله.

اخر زما د سړی کاله قید په ختمیدو شو او دهایی می را نزدی شوه، د هایی تا
په تکټ وختو. زه نه پوهیږم چه ددې نه څنګه زمونږ جماعت انجمن اصلاح الافاغ
خبر شو ځکه چه ما چیرې هم ددی قسم خبرې چا ته نه وی لیکلی او دا به می هم نه خو
چه چاله تکلیف ورکړم. دا تمانزو نه به کړم کړم خطونه را تلل چه مونږ د خپلی دهایی د
نه خبر کړه ولی ما دا خبره نه خوښوله او چاله می دلته د را تلو تکلیف نه ورکولو په دی
ما دا خبره همیشه د خپلو خپلوانو او د دوستانو نه پټه ساتلی ده او زه ددی خبرې
نه وم چه انجمن زما استقبال کول غواړی، دا انجمن زما استقبال څوښ و او زه
یی کولو لیکن د حکومت خوښه نه وه ځکه چه خلک به دده د هایی نه خبر شی او په

ketabton.com - The Digital Library

کښی به د پره لویه پرا پیکنلې وشی په دې وجه د حکومت سره فکر پیدا شو او ما ته
لا څه ورځې وی چه په دی کښی جمعدار راغی او ما ته یی وی چه دا روغه صاحب دې
غواړي زه به دفتر و نوله نه تلم نو ما ورته وی چه د څه د پاره می غواړي ؟ هغه را ته
وې چه ستا د هایی شوی ده . نو ما ورته وویل چه زما لا څو ورځې پاتی دی زه د وخت
نه مخکښی رهایی نه غواړم نو هغه لاړ او بیا راغی چه ستا د هایی نه بلکه د پښتو رجمل ته دې
تبدیلی شوی ده . حقیقت دا دی چه د معافی نه می انکار څکه کړی وُ چه جیلوالو به د
معافی په طمع زمونږ سیاسی ورونه د پرسیکول او دری څلور ورځو په معافی به یی
پرې د پرا حسانونه کول ما چیل سامان واخیستو د تولو ورونو نه کهنډوان و وکه
سکهان و وکه مسلمانان په خندا او خوشحالی رخصت شوم او تولو ته ورته غاړه
وتم . ما سره که سکهان و وکه هنډوان او که مسلمانان د تولو په مخ محبت وُ . چه دفتر ته
ورسیدم او بیا دفتر کښی می سپاهیان ولیدل نو تسلي می وشوه . زه یی هغوی ته
په حواله کړم ، مونږ د جیل والو نه رخصت شو او د ستیشن په طرف روان شو چونکه
ډکا پی د راتلو وخت لانه و او د کاپی را تلو ته څه وخت پاتی و څه وخت چه مونږ
ستیشن ته نزدی شو هغوی زه د ستیشن نه بهر ایسار کړم او ستیشن ته یی په
دی وجه بوتلم چه خلک به می وویني او بله دا د میانوالی خلک تول پښتانه دي مشران
له پښتو ژبه ورځې او د کشمانونه یی هیره شوی ده زمونږ د میانوالی د جیل د اکثر چه
و هغه له پښتونه ورته او یوه و رځ یی پلار زما ملاقات له راغلی و نو هغه ما سره پښتو
وویله ، پښتنو کښی دا د پره لویه کمزورتیا ده چه چیرته لاړ شی او چا سره وا ده وکړي
نو هغه خپله ژبه نړی پاتی شی . مونږ سره په سرحد کښی په زړ کو نو هنډوان او سی هغوی

ketabton.com - The Digital Library

هغه خپله ژبه هیر کړې نه ده ، پنجابی یې هم زده ده او زمونږ ژبه یې هم زده کړې د
دا کمزوری صرف په مونږ پښتنو کښې ده .

ما بنام تیاره کاډی داغی مونږ یکښې سواره شو ، په دې ډبل کښې د پرې د
نه دې اکثر کوتې (ډبې) یکښې خالی وې مونږ یکښې کافی ځای پیدا موندله او پک
آرام کښینا ستو اوریل پیښور ته روان شو تقریباً شپه د خوشحالی نه خوب رانغی سا
په ساعت به راویښ پدم اود سپاهیانو نه می تپوس کولو چه دا تمکنه پورې وتو او ک
اخر سحر وختی چه می ستړکی پرانیستې نو زمونږ ریل د خیبر آباد په سټیشن ولا
زما خپل ملک او خپل قوم سره د پرمحبت دی د خپل ملک په داخلید و او د پښتن
په لید و می زړه د پر خوشحاله شو زه پخپل ځای بی غمه پروت وم او په دې خیال کې
وم چه پیښور ته به څه وخت ورسو لیکن ریل روانډ و نه ، په دې کښې زه راپورته ش
دروازه می لیږی کړه تماشا کوم چه ریل ولې نه روانیږی کورم چه پولیس والا په پلټ
فارم منډې وهی کله یوه کوټه ، کله بله کوټه د ریل لیږی کوی چه په دی کښې یې زه و لیدا
زما په لید و هغوی د پر خوشحال شو ، تانه داد ماله راغی او ماته یې وویی چه مونږ خ
تالتوو ته کوم ځای وې زمونږ زاره دی په لټولو شنه کړه ریل هم لیټ شو ما ورته
چه زه خو هډې کوټه کښې وم لیکن تاسو ځکله لیدلی نه یم چه زه ملاست وم ما ورته وا
چه ماسره موخه کار دی ؟ هغه راته وویی چه راځه ستا د پاره موچای تیاره کړې
زما اسباب یې ډکا ډی نه راکوز کړو زه و رسره روان شوم چای یې تیاره وه انسپکټ
صاحب هم هلته ناست و مونږ چای څکله چه په دی کښې ریل روان شو ما ورته وا
چه کاډی خو رانه لاړ هغوی و خندل او په خندا کښې یې راته وویی چه مونږ به د

ketabton.com - The Digital Library

موټر کښې زور رسوو چای موخکله زما چارج یې د پنجاب د پولیس والونه واخیستو هغوی ما سره کړه بره وکړه اورخصت شو. خلک د پنجاب د پولیس نه د پرشکایت کوی لیکن دی پولیسو ما سره چه ښه سلوک او دهر قسم ارام رسولو کوشش کړی دی زه یې شکوریم او هیڅوی به دهغوی ښه سلوک رانه هیر نه شی، دستیشن نه چه بهر شو موټر تیار ولاړ و زه یې په موټر کښې سور کړم یو تانه دار او دوه تنه سپاهیان د ما سره پکښې سواره شول انسپکټر صاحب پاتی شو چه نو ښاړته نزدی شو نو زه یې بهر په بهر د مردان په سړک چارسدې ته روان کړم اوس زه پوه شوم چه د پیښور په ځای می چارسدې ته بیایې په لاره راته یو ځای دوه ځله مړ تر پنکچر شو، اتفاق داوچه هر ځای به راته پنکچر کېدو هغه ځای به د بره ابادی نه وه، دابادی نه به لیرې وو. اخر داچه سر د پروته داو رسېدو دا رسېد و سره راته بیا موټر پنکچر شو په تانه دار صاحب د پرهیبت راغی فوراً د موټر نه کوز شو، موټر ته یې صبر و نه کړو یوه تانکه ولاړه وه په هغې کښې مونږ سواره شو و چارسدی ته روان شو چه چارسدې ته ورسېدو، دلاور خان زمونږ استقبال کړشو و د سیند په غاړه یې قچری کوله په قچری کښې د پرخلک ولاړ و و چه زه یې ولیدم نو خلکو ماله رامنډه کړه او زما نه چا پیره شو زه یې دلاور خان ته پیش کړم هغه ما سره د پره راشه درشه وکړه ځان سره یې د پکی لاندی کښېښولم د پرې خبرې اترې یې را سره وکړې بیایې تانه دار له حکم ورکړو چه دی امانزو ته ورسوه. د تلو په وخت کښې دلاور خان هم ما سره راروان شو چه د برنډی نه بهر شو نو ما ورته ووې چه بس مهربانی زیاتی تکلیف مه کوئ د غه

ketabton.com - The Digital Library

جلب بس و نو هغه راته په خندا کښې ووې چې خلک خو په دې لوی فخر کوي او لوی عزت یې ګڼي که چیرې یو استنټ کمشنر یو خو قدمه درسره جلب وکړي ما ورته په جواب کښې ووې چې دا تکلیف دې اوزه دا څیزونه نه خوښوم چې څه وخت مونږ بهر راووتو په دې لږ ساعت کښې په سوو نو خلک جمع شوي وو. ما ټولو سره ګډ ډوډۍ وکړه او دهغوی هغه جذبه او محبت می دیره محسوس کړل او تم تم کیدې زه سره د تانه دا زاو پولیس اتمانزوته روان شوم.

ketabton.com - The Digital Library

سیاسی سرکردی او پښتون اخبار

کلی کرکښی. د تمانزو جلسه، فخر افغان، انجمن او مدرسی

هشنغر، دواوه، صوابی، بالاکوټی، ساول دیره، رسم

کاټلنګ، کلیاډه، اسمیلا، پیښور، کوهاټ، هنګو

تل، بنوں، ککی)

د حج سفر (شام، بیروت، عراق، موصل، بغداد، نجف، کوفه، کراچی،) پښتون اخبار

سنه ۱۹۲۸ع

د امان الله خان خلاف

شورش او مونږ، نادر خان باچاګیږی،

ketabton.com - The Digital Library

کلی کورکښی :

تکنه غړه وه مونږ کلي ته ورسېدو ، زه چه له اسکول نه نزدی شوم ، هلته د اسکول یو هلک وپیژندم ، هغه په منډه لاړ چغې یې کړې چه باچاخان راغی ، ددی په اوریدو ټول هلکان سره د استاذانو سړک ته راووتل . په سړک باندی یو ځای شو نو هلکانو چغې کړې او یو شور جوړ شو یو ساعت کښی ټول راجمع شول او زه یې دغه شان پخپل منځ کښی ګیر مار ډی ته بوتلم او دا به یې په شریکه وې چه « فخر افغانه ! په خیره راغلی د زندانه ، مرحبا مرحبا » استاذان هم راغلل مونږ قول یو بل ته ورته غاړه وتو او په پری خوشحالی سره کړې ، هلکانو ماته د خپل طرف نه سپاسنامه (Address) راکړه ، چه د کلی خلک خبر شو هغوی هم په منډه منډه مدرسی ته راغلل د پیر د خوشحالی وخت وچونکه د ډوډی د اوړام کولو وخت وما د دوی نه اجازت را خیست چه څه وخت کورته لاړم نو هلته د کلي خپلی پردی د پری زنانه راجمع شوی وی او دومره قدر ی لاړنه وه چه زه د ننه تلی وای هغوی کښی د پره مینه وه د پر محبت ؤ ، د پر احساس و او د پره جذبه وه . د راشه د رشه نه وروسته هغوی رخصت شوې او یو څو کسانی زمونږ نزدی رشته داری پاتی شوې . د تولونه اول می د لمبل غسلخانی ته لاړم د لوجامی می بدلی کړې لږه غوندی د ډوډی می وخوړه د پرستری شوی وم بیا د پرزر اوده شوم ماسپښین را پاځیدم جماعت ته لاړم هلته هم د پر خلک جمع وو لمونځ مو وکړو اوبس د لمونځ نه څخه ری ته راغلو او د خلکو سره می ګپی شپی شروع کړې څوک به یې چه خپر بدال زما لپاره وله به را تلل ماچه د خلکو دا جوش او خروش ولید نو زه ورته حیران پاتی شوم ماته معلومه شوه چه یو خوا زما قید او بله خوا د « انجمن »

ketabton.com - The Digital Library

کارګزاری په ملکو ښه اثر کړی دی او قوم کښی یې یوه زبردسته جذبه او احساس
پیدا کړی دی یو خو د خوګ کښی د پښتونو، مردان، کوهاټ، بنو او ډیرو ټول دوستان
او ملګری زما سترې مشی له راغلل. اخر دا خو د خی پس دا سلسله ختمه شوه. زه چې کلی ته
راغلم، نو زمونږ درخه چې وو هغه لوټ شوي وو چې زه یې قید ولم نو زمونږ ډیره کوره ډیر
جوار، ډیر غنم، مونږ کور کښی وو چې هغه وخت کښی به تقریباً دیولک روپو وو زه د ډیر
کاله قید وم، ما باندی په پیښور کوکلی کښی د پنځو کانو کښی خپل کړل. وو چې واپس راغلم نو زما
خوری سلطان خان راته وویل چې په تاسو ډیری زده روپی مالیه بقایا ده دغه شان
ماته معلومه شوه چې زما د بنځی ټول کالی (زیورات) کانه وو. زمونږ په پښتنو کښی
دا قاعده ده چې په غم، خوشحالی، خپل خپلوان او دوستان ودله ډوډی کوي او ډیری
پیسی پرې لګوي ماته هم ډیرو دوستانو او خپلو خپلوانو د ډوډی ستونه وکړل ماد
هغوی په خدمت کښی دا تجویز پیش کړو چې د بنځی د ډوډی په ځای مالیه (اوم خرچ)
اومه ډوډی راکړئ مالیه یې نغدي راکړئ څومره چې ستاسو په ډوډی خرچ کیږي
د هغه نیمه نغدي مالیه راکړئ ولی چې زمونږ قوم ډیر د روسته پاتی شوی دی او دده
لوی قوم دی و دده د خپلی ژبی یو اخبار قدری نشته او نه یې د بچو د تعلیم د پاره
مدرسه شته. د پښتنو څپله ژبه کښی داسی هیڅ څیز نشته چې زمونږ قوم تری څه
فایده اوچته کړی، مدرسه جوړه کړی او پښتون څه نه څه د دنیا د حالاتو نه خبر کړی.
لیکن زما دی خبری په دوی څه اثر و نه کړو. هر پښتون د ډوډی د رکولو ته تیار دی
لیکن نغد حساب د رکولو ته تیار نه دی. صرف د ډیری کسان وو چې هغوی زما د خبری
سره اتفاق وکړ او کافی نغد حساب یې راکړو چې یوه می چاچی (د توره بنځه) بل

ketabton.com - The Digital Library

عباس خان و او دریم عبدالله شاه میاو او نورو ماشرو اتفاق ونه کړ چه دوی
ما قبوله نه کړ او نغده دوی هغوی رانه کړ دا زمونږ د پښتنو یوه لویه بد قسمتی
او ناپوهی ده چه مونږ بی ځایه خرڅونو، رسمونو او رواجونو باندې په زرګونو روپی
خرڅوو (لګوو) او دقام، وطن او اجتماعی ښیګړو د پاره دیوې پیسې خرڅ کولو ته تیار
نه یو. نور ژوندی قومونه په هر څه کښی د قوم حصه کوی. یوه هنداره وا زمونږ کلی کښی
اوسیده، بودی ښځه وه چاوې چه هر وخت دا اوره اغږی نو یو موټی اوره بل په
کمتوی کښی اچوي چاتری تپوس وکړ چه داڅه کوې هغی وې دا په قومی فنډ کښی ورکوم
اوزمونږ پښتانه ورونه په رواجی دوی د زرګونه روپی لګوي خو دنام بنیادی فنډ
کښی یوه پیسه نه ورکوی. دغه وجه ده چه مونږ د دنیا د ټولو قومونو نه وروسته پاتی یو.

د فخر افغان لقب:

انجمن اصلاح الافاغنه زماد اتلو په خوشحالی دیوی لویی جلسی انتظام
وکړ او د ټولی صوبی خلکوته یی د شرکت د پاره دعوت نامی ولیږلی. د جلسی په ورځ
په زرګونو خلک په ډیر شوق او مینه محبت شریک شو، په اتمانزو کښی د ټول قوم یوه
(عظیم الشانه) لویه جلسه وشوه چه په هغی کښی مالګه د قوم د طرف نه یوه سپاسنامه (Address)
راکړی شوه، یوه تمغه او جوبه هم د قوم د طرف نه راکړی شوه او بله داچه د ټول قوم له طرف نه
یی مالګه د فخر افغان خطاب راکړ. چه زماد تقریر کولو وخت راغی نو اول ما د ټول قوم او د
جلسی د کارکنانو د ډیری ډیری شکریی ادا کړ پس یو مختصر تقریر وکړ او د قوم د دا په
او حوصلی زیاتولو د پاره می ورته یوه قصه وکړه چه ما په مدرسه کښی به یو کتاب کښی لوستی
وه ما ورته ووې چه ای پښتنو ورونو! تاسو باندی دهغه زمری څونه شوی ده چه کوم

ketabton.com - The Digital Library

په کلي وکښې لوی شوی و او دګلي وعادتونه يې اخيستي وو. په هغه کتاب کښې ليکلی وو
چې يوزمري دمور په ګيډه وچې موريې دګلي و په يوکندک حمله وکړه دورتوپ کولو سره
ې بچي پيدا شو او موديې مړه شوه او بچي تري پاتې شو دا بچي ګلي وسره لوی شو اوخه وخت
چې لوی شو نو ده کښې اکثر عادتونه دګلي وو او دهغوی سره به خړيده او دهغوی په شان
ه بين بين اوازونه هم کول يوه ورځ يوزمری په دې ګلي ورا پيښ شو دده په لېدو ګلي
دې خپل زمرکتی سره تس نس شوې اويو خوابل خوا وتښتيدې دځنګلی زمري په دې زمري
ظر شو چې دده په لېدو لګه څنګه چې دا ګلي تښتي او بين بين کوی دغه شان ددې زمري
ين بين کول او تښتيدل ورته د پرعجيبه ښکاره شو ده ګلي پرپښوې او ځان يې دغه
مری ته ورسولو او هغه يې راونيو او ځان سره يې هلته يو نزدې د اوبو تالاب ته راوستو
تالاب په غاړه يې و دوو چې په هغه کښې خپل شکل وويني او خپل ځان وپيژني چې ته هم
ما په شان زمری يې بين بين مه کوه او وغ مبيږه ! زمری چې خپل شکل ولېدو نو ورته
علومه شوه چې زه خو زمری يم او هغه وخت يې د بين بين په ځای غ مبيدل شروع کړل
ما دې پښتنو ته ووې اې پښتنو ورونو ! تاسو هم زمری يئ نو بين بين مه کوئ
غ مبيږئ ، د غلامئ دا زنځير وشلوئ ، ياغئ ، ملا وتړئ او خپل ملک او قوم د غير
لامی نه ازاد کړئ ! زما دی تقرير په خلکو د پر اثر وکړو او جلسه په د پری کاميابی مړه
ه شوه .

زما صحت په جيلخانه کښې د پر خراب شوی و او وزن می هم پنځه پنځوس پونډه
شوی و ، کمزوری شوی وم او په ملا کښې می هم دس دونه پيدا شوی وو . په دې وجه د
ی عطاءالله خان په مشوره او دهغه په ملګرتيا زه ديوخو درځو د پاره دارام او هوا ته لو

ketabton.com - The Digital Library

په غرض کوه مړی ته لاړم قاضی صاحب هم راسره لاړ او دهغه ځای آب وهوا راته ډیره فا
ورسوله بیا دهغه ځایه ډکلیا ته په لاره ایبت اباد ته لاړو اوماشوم وخی پاایبت اباد کښی
اوزما اوښی امیر رحمان خان سره تېری کړی او ددی هوا په بدلولو زما صحت ته کا
ورسېده . زه چې څه وخت واپس راغلم نو اتفاقاً دلاور خان می ولیدو ، هغه زمونږ
کمشنر و ډېری خبری یی راسره وکړی په اخر کښی یی ویل کړم اوراته یی ووې چې کرفټ
هم ستا تقریر ډېر خوښ کړی دی او ډېر خوشحاله شوی دی صرف دایوه خبره پکښی
نه وه ماورته ووې چې کومه ؟ نوده راته ووی داد زمری غږ مبهار ځکه چې خلک چ
دي او ددی نه څه غلطی نتیجی وښه باسی اوغلط مطلب تری واخلی ، کرفټ صا
ډېپټی کمشنر وماورته ووې چې ما دا تقریر ذکرفټ صاحب دخوشحالولو په خیا
کړی نه ددی پرواکوم چې هغه ددی په اوږه وخفه یا خوشحاله شی هغه می دقو
ډپاره کړی دی اودهغوی دا وچتولو په خیال می کړی دی . دلاور خان چارسد
ډېپټی کمشنر په دی خیال اسستنټ کمشنر مقرر کړی وچه زمونږ انجمن اوازاد
ته نقصان ورسوي اوهغه چه دلته داغی نو اول یی په انجمن کښی دبی اتفاقی پیدا ک
وکړه خوهغه په دی کښی کامیاب نه شو اومدرسی ته یی هم دمسیخ قسم نقصان ور
شو . نو بیایی په حکومت باندی زمونږ دمدرسی په مقابله کښی په چارسده کښ
انګریزی سکول جاری کړه اوځای په ځای به یی زمونږ دمدرسی په خلاف
کوله + ده برخلاف حکومت بعض [illegible] کتابان وواړی چې څونګ
ده پاره مدرسه جوړه کړه [illegible]
په بنو کښی دخلافت تحریک په خلکو باندی دېر زیات ښه اثر کړی و
دبنو د ضلعی قول ملایان په دی تحریک کښی داخل شوی وو بلکه دبنو د ضلع

ketabton.com - The Digital Library

نمبردارانو استعفاګانی ورکړې وې اوپه تحریک کښې شامل شوي وو. د پیرنګیانو
سره د پېرو وېره پیدا شوه او د هر هیبت پرې راغی زمونږ د چارسدې اکبرخان
هلته ډیر وو. د بنو د پښتی کمشنر هغه راوغوښتو او ورته یې ووې چه د دی خبرې څخه وی
په کار دی نو هغه ورته ووې چه دا زما کار نه دی، زما کار خو دا دی چه تاسو یې
وغیږئ او ما ته یې راچالان کړئ. زه به د مقدمې سماعت وکړم. د پښتی کمشنر
چه دده نه مایوسه شو نو بیایې دلاور خان راوغوښتو، دلاور خان په بنو کښې
مجسټریټ وا او یوه درشوت مقدمه پرې هم وه او هغه ته یې چه ووې نو هغه ورته
سینه وتمپوله هغه ملایان یې په چلول د غلول او نمبرداران یې هم دوکه کړل او هلته
د خلافت هغه خرابک فیل شو. چونکه ده په بنو کښې یوه لویه فتح کړې وه دی یې زمونږ
د تعلیمی تحریک او اصلاحی تحریک پسې چارسدې ته راولېږه چارسدې یو دېره
اهم ځای دی دلته به همیشه اسسټنټ کمشنر انګریز و دیسې سړی به نه و. دلاور خان
په مشن سکول کښې او د مشن سکول په بورډنګ کښې ماسټر دېره موده یو ځای پاتې
شوی و زمونږ د دوونو په شان یو دبل سره مینه او محبت ډاو زمانه یو یادوه جماعته
دوستوو. صاده خلکو ته به یې ووې او اکثر به یې په دې دوکه کول چه په اتمانزو کښې چه تاسو
پخپلو بچو مسبقونه وائئ نوسند به د دلته څوک د کوي او نوکر کیدی به څنګه شی او مونږ
به چه چیرته په علاقه کښې غم شادی له لاړ و نو چه ډی به خبر شو دی به هم راپسې
راغی اکثر به د تعلیم متعلق د خلکو په مخکښې بحثونه شروع کړل قوم کښې لږ ډېر
شعور (پیدا شوی ؤ) د خدای فضل وچه په هر ځای کښې به یې شکست خوړ. د
ده د غلطی پرا پیکندی باوجود په خلکو کښې د غلط فهمی پیدا کولو په ځای د خلکو

ketabton.com - The Digital Library

به زمونږ انجمن او مدرسې سره نوره هم زیاته همدردي پیدا شوه دده غلطه پرا پیکنډه مونږ د پاره ډېره مفیده ثابته شوه اوتر اخره پورې الله تعالی دې مخلو حیلو او حربو کښې کامیاب نه کړه اوچار سدې نه ارمانی لاړو اوزمونږ انجمن او مدرسې تړلې دهیڅ قسم نقصان ونه رسولی شو. دلاورخان عجیبه سړی و. دی د پیرنګیانو د پاره هر قسم قربانی ته تیار ؤ. یوه ورځ زمونږ حجرې ته راغی او په حجره کښې نو هم د پرمیلاد وو، ده ډاکټر صاحب ته مخ کړه اوورته یې ووې چه وګوره دې افغانستان ته څومره ظلمونه یې په قید یانو شروع کړې دی که چرې پیرنګیانو په افغانستان کښې حمله وکړه نو زه به د تولونه مخکښې یم تورې به د اسړه وي د پښتنو سره ونه به وهم. ډاکټر صاحب ورته په جواب کښې ووې شاید زه به ستا په مخالفه د له کښې یم ولې چه زه پښتون یم زه به څنګه د پیرنګیانو د پاره پښتانه ووهم! ددې په اوږدو غریب په هغه مجلس کښې کچه شو او بیا یې بل بحث شروع کړه.

انجمن او مدرسې:

دانجمن په کوشش زمونږ د مدرسې په ملک کښې د پرشاخونه قایم شوې وو یو د پرلوی شوق په پښتنو کښې د خپلو بچو د تعلیم پیدا شوی و ما او خادم صاحب دهغو معاینه شروع کړه. مونږ چه به کله دا د وری کولی، نو د ازاد سکول ملکان به هم مونږ سره تلل، ولی او سعادت خان د تړنګزو به زمونږ د ی جلسو کښې نظمونه وئیل، دوی د پرخوش اوازه وو. ولی به د پر ښکلی قرائت وئیلو او ددې به په خلکو د پر ښه اثر کېدو او د خپلو بچو د هر قسم تعلیم ورکولو سره به یې شوق پیدا شو.

زمونږ د یوسف زو مدرسې په د پر ښه حالت کښې وې او د هغې تولې وجه د صاحبزاده

ketabton.com - The Digital Library

خورشید خان صاحب، دادینه او نصرالله جان محنت قربانی اوکو ششونه وو. دشنغر
و ددواوې نه پس مونږ دیوسف زو دورې شروع کړه اود تحصیل مردان اود تحصیل
سوابئ تولې مدرسې موو کتلې، خادم محمد اکبر صاحب به امتحانونه اخیستل اوما به خپل
لټر وخت د خلکو سره په لیدلو، کتلو او تبادلهٔ خیالات کولو کښې تېرولو مونږ اول شروع
د مولانا شاه رسول صاحب دبالا کړې د مدرسې نه وکړله بیا ساول دیر، کاتلنک او
د رستم مدرسې موو کتلې او په دې ځایونو کښې مولویې لویې جلسې هم وکړلې اوخلکو ته
د اتفاق د وروالی، قاموليد اود علم فایدې بیان کړې. په دې دوره کښې
صاحب زاده خورشید صاحب او نصرالله جان هم راسره وو. څه وخت چه دساول
پورته، رستم ته ورانیدو نو خادم صاحب او مولانا شاه رسول صاحب مونږ رستم ته
نصیحت کړل اوما او نصرالله جان فیصله وکړه چه دسودم هر یو کلی کښې چه زمونږ
اړه راځی څه نه څه ساعت به پکښې تېروو او خلک به د خپلو اغراضو او مقاصدونه
خبر وو. مونږ پیاده روان شو او مونږ سره چه یواس وهغه باندې مو مولانا صاحب سور
ولی چه هغه ډېر ضعیف ؤ، دازما دسودم اوله دوره وه، په دې دوره کښې زما
ور بهادر خان دکرتر پان او شا پسند خان دچارغولې سره ملاقات وشو، دوی سره
د پرې خبرې وشوې او بعضې نور خانان می هم ولیدل، زه دسودم د خانانو لیدو
خوشحاله شوم او دوی داساده ژوند زما د پرخوښ و. رستم ته مونږ ما بنام
سید و زمونږ خبال وچه دلته دشپې جلسه وکړو خو زمونږ د مدرسې سرپرست
د په کلی کښې موجود نه و او بل څوک د خلکو د خبرولو د پاره تیار نه و ما او نصرالله جان
سره وخت د وډۍ وخوړه نوزه د کلی په یوه سر اوهغه د کلی په بل سر شروع شو

ketabton.com - The Digital Library

هري مجبري اوهر جماعت له ورغلو اوخلکو ته مو ووي چه په فلاني جماعت کښې دماسخت
دلمونځ نه پس جلسه ده تاسو چه څه وخت لمونځ نه خلاص کړئ نو دخلقو ای دپاره هل
راشئ چه خلک په جماعت کښې جمع شو نو مونږ ورته خپل مقصد او غرض بيان کړو. سبا
دهغه ځای دملا صاحب امتحانونه واخيستل اوشيبې له ګلياړی ته لاړو دلته زمونږ
يوه ډيره ښکلی مدرسه وه. دګلياړی نه نوی ګلی ته لاړو او دنوی ګلی نه اسميلا
لاړو هغه ملا صاحب موهم وکتې اوپه اسميلا کښې نصرالله جان او صاحبزاده صاحب
يوی لويې جلسې انتظام کړی و او دتولې علاقې خلک يې راجمع کړي ووجلسه په
کاميابی سره وشوه. نصرالله جان زمونږ ډير قابل، لايق ملګری او دده په وجه
دتحريک کار ډير ښه شان مخکښې روان و، ډيرنکيانو داخو ښه نه وه اودغه شان به د
داکوشش وچه زمونږ ددې قسم مخلصان، کارکنان زمونږ نه جدا کړی، دهغه ماما
پيرنکيانو نوکر وهغه يې مجبوره کړه چه نصرالله جان د پيرسترې دپاره لندن ته و
اوهغه لندن ته لاړ.

اصل کښې داځای دتول يوسف زی دتحريک مرکز ؤ بيا مونږ دپينو
دعلاقې دورې شروع کړه اوچه دپينور دعلاقې له دورې نه فارغ شو نو بيا زه
اوښو په دوره لاړم. په کوهاټ کښې زمونږ دوه ملا صاحبان وی، دا ملا صاحب د
کارکنانو داخلاص اوکوشش نو په وجه ډيرې په ښه حالت کښې وی، په هغو
مدرسه تميکدار صاحب علی بادشاه جوړه کړې وه هلته مو يوه لويه جلسه وکړه
هغې کښې تقريباً دکوهاټ دهرې علاقې خلک شريک شوي وو. په هغو کښې د
دي، دلته بعضې خودغرضو اوسرکاری خلکو دشيعه اوسنی تعلقاتو ته ډير نقص

ketabton.com - The Digital Library

دی دمینځ محبت په ځای یکښې د پرنفرت پیدا کړی دی. په جلسه کښې مایولوی تقریر وکړو او په شیعه او سنی مسئله می د پره روښنایی واچوله، اوله خبره می ورته داوکړه چه مونږ خو تول پښتانه یو که شیعه دی نو هم پښتون دی او که سنی دی نو هم پښتون دی، یو قوم یو او یو مو ملک دی، یو مو خدای دی، یو مو رسول دی یو مو قرآن دی، او حضرت علی تاسو هم منئ، مونږ یې هم منو، نو بیا دا اختلاف څه؟ دهر چالا ډوبله ډبله ده، خو دا ملک خو مو شریک دی، د دی ملک خدمت په شریکه په مونږ تو لو فرض دی او باید چه مونږ تول د دی ملک خدمت وکړو مونږ باید دا فکر وکړو چه دا ملک زمونږ دی او خدمت یې هم باید په کار وکړو، دا نفرت خو خود غرضو خلکو په شیعه او سنی کښې پیدا کړی دی. زما دې تقریر په خلکو د پرښه اثر وکړو که شیعه وا وکه سنی و او څه نه څه د نفرت هغه اوږه چه خود غرضو خلکو لکو لی وُکم شو، زما پدې تقریر د هغو خانان د پرخپه شوا وما ته یې وویل چه زمونږ د شاو کلو نو خلک دی، په سینه لا هوکړه ما ورته وویل چه په دی بی اتفاقی کښې خو نه ستا سو خیر شته او نه د قام، او ملک ته تر پې د پر نقصان رسیږی که دې کښې فاید ه ده نو هغه خو دا انګریز انو ده، هغوی په دی خبرې پسې کړی او د بی اتفاقی اور ته په هر ځای کښې بلی وهی.

دهغه نه یا تل ته لاړو د لته زمونږ د پرښه ملګری وو، د هغه ځای مدرسه موهم وکتله او کوهاټ ته واپس راغلو، د کوهاټ په ټوله ضلع کښې چه د دی مدرسې د پاره خومره قربانی او فداکاری د تل خلکو کړې ده، دومره هیڅ چا نه ده کړې، د دې پې تعلیمی او بیا په سیاسی سر کړمو کښې هم د پره برخه اخیستی ده او زما سره یې

ketabton.com - The Digital Library

د پر امداد او کارکړی دی. د کوهاټ نه بیا بنو ته لاړم، بنو کښی می امیر مختار صاحب چه زمونږ دازادی مدرسی دهیډ ماسټر پلار دی او یو د پر مخلص کارکن دی د هغه په وساطت می د علاقی دوره وکړه او دوه مکتبونه مو د ملا یانو په برکت پرانیستل او د پرو خلکو سره مو لیدل کتل وشو او تبادله خیالات مو ورسره وکړل. بنو په بنار کښی ملک خدا بخش صاحب وکیل د پیښور د جیلخانی په کوارټرین کښی څورځی ماسره پاتی شوی و او یو بل سره مو پیژندګلوی شوی وه د هغه په ذریعه حکیم عبدالرحیم صاحب محمد جان بیرسټر، او محمد نواز خان وکیل سره می لیدل کتل او د واقفیت پیدا شو. زه چه څه وخت د لاهور په جیلخانه کښی وم هلته مو یو څو قیدیان د بنو د ککی کلی لیدلي وو د هغوی سره ما د دی خبری فیصله کړی وه چه هر کله زه رها (خلاص) شم او بنو ته د رشم نو ککی ته به ضرور د رځم. په هغه خیال زه او هیډ ماسټر صاحب او د هغه پلار ککی ته لاړو په یو جماعت کښی مولمونځ وکړو او بیا مو د خلکو د راجمع کولو کوشش وکړو. په هغه ورځ د دوی چیرته څه لوبه (ابله) ډډوی ټول هغی لوبی له روان وو. ما ورته یو څو خبری وکړی چه: ای پښتنو و رونړو یو کافر خپل کافر و رور نه وژنی تاسو چه څان ته مسلمان وایئ بیا ولې یو پښتون بل پښتون وژنئ؟ او نه چیری یو پیرنګی پخپل قوم مخبری نه کوی او نه ستاسو ملګرتیا کوی یا ولی تاسو د خپل و رور په سر هغوی له مخبری کوئ او د هغوی ملګرتیا کوئ او نه چیری یو هندو د خپل هندو برخلاف ناحقه او د د روغو شاهدی کوي او نه د خپل هندو و رور د شرمولو او د بی عزتی کوشش کوی. خو ای پښتنو و رونړو بیا تاسو ولی په ناحقو شاهدو د یو بل بی عزتی او شرمولو پسی روان یئ، لږ خو د خدای نه و یریږئ او شرم وکړئ. یو کافر

ketabton.com - The Digital Library

خوچیل کافر و در نه وژنی ،مخبری یی نه کوی او شرموی یی نه او مونږ چه ځان ته مسلمانان وایو او پښتانه یو مونږ دې چیل پښتون مسلمان و در وژنو ،شرموو او مخبری دې پرې کوو . ماورته ووې چه دعا وکړئ چه مونږ له خدای پاک پوهه او علم راکړي. او زمونږ په زړونو کښې الله تعالی مینه او محبت و در ولی ،عزیزداری فا مولی او اتفاق پیدا کړي. څه وخت چه مونږ د جماعت نه ووتو نو څوکسان دانه چاپیره شو اوزه یی دالاسه تینګ ونیولم چه نن دې پرې نږدونه مونږ سره به ضرور شپه لو پې ماورته ووې چه زمونږ په سر د هر زیات کا دونه دي او مونږ پاتی کیدی نه شو نو هغوی هم دانه کلک شوچه داخبره شونی نه ده ماورته ووې چه اخر داتاسو مونږ ولی دومره مجبور وئ هغوی راته ووې چه خدای کودا دومره ژوند وتهیر شو بیرو کښې موسپین وکلپده لیکن دچا میا ملا نه مو داقسم خبری اوریدلی دی چه تاسو پښتانه هم پخپل کور کښې ورونه یئ او که چیری یو کافر بل کافر ونه وژنی نو تاسو هم چیل و در مسلمان مه وژنئ خلک وایی پښتون ترقی ونه کړه په انو لاړو روان شوی دی لیکن حقیقت دادی چه پښتنو ته چا سمه لاره بنودلی ده ؟ چا دوی نه منع کړي دي اودوی منع شوی نه دی هی افسوس دنورو قو- مونو په شان دوی غمخور نشته ؛ ددوی شپون نشته ځکه خوږی شرمنبان دي اوهاتوی.

څه وخت چه زما دوره ختم شوه اوزه کلی ته راغلم یوه ورځی زه عباس خان اکرم اوماته یی ووې چه دا کاکا خیل میا معروف د هر خطرناک سړی دی ورځی دهغه دا کوشش دی چه ما اوتا کښې بی اتفاقی پیدا کړي او دهغه یو څوخبرې

ketabton.com - The Digital Library

یې ماته وکړې چه زه دهغې بیانول نه غواړم . هغه خبرې په دښتیاسره د پرې خرابې
وې ماته نوروخلکوهم دمیاں معروف صاحب د پرې قصې کړې وې اوکه د عباس خان
او مقصود جان په منځ کښې چه زمونږ دهای سکول هیډ ماسټر وچه د اخه قسم ناچاقی
پیدا شوې وه هغه هم دده کارګذارې وه . ماته داهم معلومه شوه چه دې زمونږ د انجمن
په ممبرانو کښې پرې جنبې پیدا کول غواړې او اول چه کوم دمینې محبت او اتفاق مظاهره
د انجمن په ممبرانو کښې وه نن هغه نشته بلکه د انجمن ممبرانو دیو بل نه ګیلې مانې او
شکایتونه شروع کړې دي . میا صاحب زمونږ د انجمن دیو دپر نعال رکن او دکډ
کار ده ته په حواله و داخبره و دوو وکړه او د میا معروف غوږ وته هم
ورسېده او څه ورځې پس هغه د انجمن د انسپکټرۍ نه استعفا وکړه محمد
عباس خان زمونږ د انجمن صدر و دهغه داخیال وچه زه دده استعفا فوراً
منظورومم لیکن ما ورته ووې چه ته لږ صبر وکړه او دا به ښه وي چه دده استعفا
انتظامیې ته پیش کړې شي بلکه ورځې ما مولانا محمد اسرائیل صاحب ولیدل
راته د میا معروف د استعفا ذکر وکړه ده باندې هم د میا صاحب تعلیم اثر کړی
و ده راته ووې چه د میا صاحب خوله سوې ده هغه بله ورځ هم دلته خلکو
لکیا و او د انجمن خلاف یې خلکوته خبرې کولې هغه چه په هرشان وې رضا کوله
په کار دې اوکه چېرې هغه مستعفی شي نو زمونږ انجمن ته به د پر نقصان ورسي
زمونږ بر خلاف په پراپیګنده شروع کړې . ما ورته ووې چه د اخوته منې چه د
خوله سوې ده هغه پخپله خوله قبضه نشته بیا داسې سړې چه زمونږ انجمن کښې و
زیات خطرناک دې چه زمونږ د انجمن بر خلاف پراپیګنده کوي په ځای د دې

ketabton.com - The Digital Library

ـ دلی نه بهروی او زمونږ بر خلاف پراپیګنډه کوی نو په خلکو به یې دومره اثر نه وي
وخلک به وایی په دی خو په انجمن کښی نه دی نو بیا خلک دده په خولې دومره اعتبار
ـه کوی اودی به مونږ ته د دومره نقصان رسولو قابل هم نه وي لکه چه نن دی. بلکه ورځ
مونږ خبر شو چه عباس خان دهغه استعفا منظوره کړه لیکن کوم کر چه زمونږ په انجمن کښی
یا صاحب کړی او کومی جړوې چه زمونږ په انجمن کښی خوری شوې وې هغه ونه وتلی
و زمونږ دا انجمن د بعضی اړاکینو دا عادت شوی و چه څه وخت به یو ځای شو نو
یو بل خلاف خبری به یې کولی او بیا ودرو ورو زمونږ خادم صاحب او عبدالاکبر خان
و دې درجې ته ورسیده چه د مدرسی دهلکانو مخکښی به یې داسی فضول خبری
ولې چه سړی به وه نه حیرانیدل ویوه ورځ ماته هیډ ماسټر صاحب ووې چه ناظم صاحب
و سکرټری صاحب دهلکانو په مخکښی داسی خبری کوی، او ددی قسم خبری کول په
ار نه دي ځکه چه دا خو انجمن یو ذمه وار خلک دي او ددوی په داسی خبرو په خلکو
واب اثر کیږی او زمونږ انجمن او مدرسی ته ټری سخت نقصان رسیږی ماورته
وی چه هغوی خه خبری کړی وې هغه راته ووی چه نو دی خبری خو پریږده هغه
ه ورځ دهلکانو په مخکښی لګیا وچه ستا دوست قاضی عطاء الله خان د پیرنګیانو
خبر دی او ده پسی یې لګولی دی او دی چه په کار کښی هغه دغه کوی دا د قاضی تعلیم
ی چه په ده یې اثر کړی دی. زه ددې په اوریدو د پر خفه شوم چه دوی په ما او
قاضی صاحب شکونه او الزامات لګوي لیکن ماخه کولی نه شو د دوی خولې بادی شوی
ی. د پر خله ما دوی خان له پوه کړل چه ستاسو ددی قسم خبرو نتیجه به خه وی؟
دوی نه پوهیدل.

ketabton.com - The Digital Library

د ۱۹۲۵-۲۶ع وخت وُچه په پیښور کښې د جمعیة العلماء هند جلسه وه مونږ ا
یې هم دعوت راکړی وزه مقصود جان د اتمانزو دازاد سکول هیډ ماسټر او د دې
ازاد سکول یو څو هلکان دغه کنفرانس کښې شریک شوي وو په دې کنفرانس کښې غنی
چه دغه وخت د دیارلسو کالو و تقریر کړی وچه دهغه تقریر په توله جلسه او د جمعیة الع
هند په لیډرانو ډېر ښه اثر وشو. مولانا کفایت الله چه د جمعیة صدر وو اپاخیږ
اوغنی یې ډېر ښکل کړو. په دې کنفرانس کښې صاحبزاده عبد القیوم صاحب هم موجو
و، چه جلسه خوړه شوه نو صاحبزاده ماته وویل چه زمونږ د اسلامیه کالج جلسه د
که ته هغې له راشې نو ډېره ښه به وي ما ورته داوویل چه مونږ سره یو تعلیمی نظم دی ک
ته مونږ له اجازه راکوې چه هغه نظم زمونږ د مدرسې هلکان هلته وړاې نوزه به د
مونږ به تاته دانظم وښیوته یې وکړه هغه یو تعلیمی نظم دی هیڅ سیاست پکښې نشت
صاحبزاده صاحب ته موهغه نظم ولیږلو او دکتلونه پس یې مونږ له اجازه راکړه او مو
دی جلسه کښې شریک شو هلته زمونږ د مدرسې دوه هلکان پاخیدل او هغه جلسه کښ
یې هغه نظم وویلو هغه نظم د جلسې په خلکو دومره اثر وکړو چه د اسلامیه کالج هلکان په ژړا
او په جلسه کښې د شریکو ډېرو پښتنو د ستړګونه اوښکې توې شوې او دا ښه نګیالی چه وو ب
کړه و کښې دا سې نیغ شوا وویل وېل چه دا هلکان څوک دی Who are these boys?
ما ورته وویل چه دا د اتمانزو دازادهای سکول طالب علمان دي نو دوی ووېل چه ښه
ازاد سکول؟

د حج سفر:

زه په ۱۹۲۶ع کښې د حج په سفر روان شوم، په دې سفر کښې یوزه وم، یوه می خو

ketabton.com - The Digital Library

بل می اوښی، زما دتره زوی عطاءالله خان و اوبله می ښځه وه ، پیښور ته ولاړو
او د اکبر صاحب رانه دسیکنډ کلاس ډبه ریزرف کړه او کراچۍ ته ورسیدو . مونږ
په کراچۍ کښی دحاجیانو په کیمپ کښی ووچه د عبدالله هارون صاحب . بی بی راغله مونږ
لپی کورته بوتلو ، دهغوی یوښه مناسب کوروهلته یی ډیره کړه . دحاجیانو جهاز دراغی
مونږ دپاره عبدالله هارون صاحب ډیر کوشش وکړه چه مونږ له دسیکنډ
وفست کلاس ټکټونه واخلی مګر هغه ټول ډک شوی وو درواندی وپه وخت کښی
هغه مونږ سره لاړ اودجهاز کپتان ته یی ووې چه دوی ته سیکنډ اوفست میلاو
نه شو ، هغه ته یی ووې چه زمونږ خیال وساتی په دې څیر دکلاس کښی یی خلک دکلاو
ړو په شان اچولی وو چه جهاز روان شو ، سمندر په څپو کښی وچه لږ غوندی دسمندر
ځ ته شو نو دخلوقی شروع شو مونږ ټول په تکلیف کښی وو ولی دخورحالت می دپر
یاب و مونږ دجهاز دپاس نه کوزځای ته ورکوز شو خوهلته هم زمونږ تکلیف کم
شو بلکه زیات شو نوزه بیا دجهاز هغه کپتان له ورغلم اوورته می ووې چه مونږ
ډیر تکلیف کښی یو ته چه زمونږ نه څومره کرایه اخلی نو مونږ به یی درکړو ته مهربانی
وکړه مونږ له یوځای راکړه چه مونږ پکښی ارام وکړی شو اوروپۍ می ورکړی په
ز کښی یوه کمره وه چه سامان پکښی پروت وهغه یی خالی کړه اومونږ هغی کمری
ړو داخوښه وشو چه مونږ ځان له شو ولی تکلیف موکم نه شو . دوی دری واړه
پاتی شو اوزه دفست کلاس نه بهر لوی برنډاه وه هلته لاړم ، مونږ خو کپتان
ب له حساب ورکړی ونومانه چاخه نه وې ، اوه یا الله ورځی پس علان ته ورسیدو .
دلته جهاز یو نواوز ولاړ وې . دلته شپه یخه وه زه یخنی وو هلم اوانفلوینزا

ketabton.com - The Digital Library

می شوه زه دفست کلاس نه بهر په هغې برنډه کښې پروت وم چه یو عرب زه ولیدم
هغه راغی اوزه یې ځان سره دننه فست کلاس ته بوتلم ، زمایې وپرخدمت وکړ چه
زه به یې قول عمر یاد لرم . چه جدې ته ورسیدو نوزه لږ ښه شوی وم . دجهاز نه راکوز
شوم زما دا ملګری هم راکوز شو ، یوځای شو خوتول سامان چه دوی سره وو هغه تری
په جهاز کښې پاتې شو ، عطاؤالله خان خو پرساده سړی و هغه یې څه نه پوهیدل او
داقدر ې هم ونه کړی شو چه هغه خپل سامان یې دجهاز نه راکوز کړی وای مونږ څ
سره د پرسامان اخیستی وو ، زما هغه تول سامان اوزما د تبر جامی چه پکښې
سره وزر و تنې وی هغه هم لاړ . ما هغه وخت زمونږ (معلم) ته وې چه په جهاز ک
زمونږ سامان پاتې شوی دی هغه لاړ ویل یې سامان می بیانه مونږ د دغه ځای نه ج
مونږ مکې معظمې ته راورسیدو نومونږ ریوټ وکړ ، دغورو څو کښې د سعودیانو حکومت
نوی جوړ شوی و ، شریف مکه یې په محاصره کړی وه . دشریف مکه په وخت کښې به چه ج
حاجیانو راکه وکړه یا غلاوکړه نو په هغې کښې به ورسره دی هم شریک و . دی عیاش
و ولی سعودیان داسی نه وو هغوی به دحاجی چه څه نقصان وشو هغه ذمه دار به
معلم کړ ځولو او دهغه تاوان به یې تری اخیسته ، د دوی په وخت کښې داسی په ملک
کښې امن وچه بیان یې د رته کوی نه شم . حکومت زمونږ د ریوټ په وجه هغه زه
معلم راوغوښت او ورته یې ووې چه « مال پیدا کړه او که دی پیدا نه کړو نو تا و
ودکړه ! » هغه معلم زمونږ د پښتو حاجی جان محمد له وخ او ورته یې وو
دوی ته ووایه چه ما معاف کړی . او چه حاجی او ورسره هغه معلم دجګې په طر
مونږ له راغلل نومونږ معاف کړ .

ketabton.com - The Digital Library

مونږ د حج مراسم د دینی احکامو سره مطابق په خپل خپل وخت ترسره کول چه د
هغوله تفصیلی ذکر نه تبریږو، صرف دایوه پیښه یادوم چه د حج په دوران کښی د سعودی
حکومت له خوا «موتمر عالم اسلام» په نامه یوه لویه جرګه جوړه شوه هغی ته د حاجیانو
نه د دنیا د هر ملک د مسلمانانو مشران راوغوښتل شوی. د هند وستان نه مولانا
محمد علی، مولانا شوکت علی، مولانا ظفر علی خان او مولانا اسماعیل غزنوی او حسینی نور
یې د دې موتمر کښی شامل وو زه هم پکښی شامل شوم. مولانا محمد علی او شوکت علی
وی د اخبرې پیښ کړه چه تاسو د دی مزار ونو او قبرونو نه، کنبد ونه جبې او قبې
لې ورانی کړی. دې او اوارکړی. مودې هغوی ورته وویل د اسلامی شریعت
خلاف دی دوی وویل چه د اخو «آثار قدیم» وو هغوی ځواب ورکړ چه آثار قدیم
د خو تاسو وګورئ چه دې نه مسلمانانو ته فایده رسیدلی ده که نقصان؟

دوی یو بل تجویز هم وړاندی کړ هغه دا چه باید د مکی معظمی د متولی توب دپاره
ې د متولی د نیا د مسلمانانو په خوښه یو سړی مقرر شی نو هغوی ورته ووې چه فرض
ه چه د دنیا مسلمانانو د هند وستان یو مسلمان دې کار د پاره خوښ کړو نو ایا هغه
لی معظمی حفاظت کولی شی؟ ځکه چه اوس دادی مونږ او لیدل چه کلکا کافر پیرنکی
ه راغی نو د هند وستان مسلمانان هم د هغه په فوج کښی هغه سړه راغلل او زمونږ په
ی مقدسو مقاماتو هغوی د ګولو چلولو نه انکار ونکړو، ګولی یی او چلولی. د دی نتیجه
شوه چه موتمر ته دفایدی په ځای نقصان ورسید او د هغه موتمر ختم شو.

کله چه د حج نه فارغ شو زه خو ناجوړه وم، زه اوزما تبر طایف ته لاړو زما خوږ
کښی تادی وه هغوی مدینی منوری ته لاړل. طایف ته چه تلو مونږ سره په لاره کښی

ketabton.com - The Digital Library

یو پښتون ملګری شو، د پرښه سړی و، چه طایف ته ورسیدو هغه مونږ خپل کور ته
بوتلو. دده هلته د پرښکلی کورو. طایف د پرښکلی اوابادځای دی، ښه آب وهوا
لری، مونږ څو ورځی هلته تیری کړی. په دی ورځو کښی چه هلته وو یوه ورځ یو سړی
مونږ ته غږ وکړه چه: «تعال تعال» یعنی «دلته راشئ!» مونږ ورغلو هغه وویل
«دا د حضور صلی الله علیه وسلم وینښته دی او دابل په کتنه کښی دهغه د پښی د پسل
نښه ده. داوګورئ!!» ماورته ووې چه مونږ خو طایف ته ددی د پاره راغلی یو چه د
د حضور صلی الله علیه وسلم هغه عزم اراده عفو وکورو. چه هغه دلته د تبلیغ د پاره راغ
ؤ او خلکو په کانو کتو وویشت، زخمی یی کړ، خو هغه په خپل عزم ټینګ ولاړو او بیا یی
هغو خلکو ته دعا وکړه چه خدایه ته دوی ته هدایت دنیکی درکړی. په طایف کښی مو
صحت ښه شو نو بیا واپس مکی ته راغلو په هغه وخت کښی موتر نه د مونږ دا تنګ را
د اوښانو په سورلئ کاوه. په مکه کښی می مولوی محمد اسماعیل غزنوی صاحب ولید ه
خو زما د جیلخانی ملګری و. د جیلخانی دوستان د پرخوابه وو یې په خبرو خبرو کښ
ماورته ووې چه مونږ مدینی منورې ته څو، راته یی ووې چه راځه ما سره جدّی ته لاړ
د جدّې نه هم مدینی ته لاړه ټلی ده ماورته ووې زه په بله لار مدینی ته څم لیکه
هغه مجبور کړم او ورسره جدّی ته لاړو. چه جدی ته ورسیدو هلته یو لوی ا
سړی د ده اشنا ؤ هغه کره د پره شو. په دی ورځو کښی د سعودی بادشاه جدّی ته
او هلدی کورته راغی او مونږ سره یو ځای په هغه کور کښی د پره شو، هغه د پر
سړی و مونږ سره به یی یو ځای دوډی خوړله، یو ځای به ناست پاست وو یو
به موسره مجلس کوو. ما په ده کښی یو ملک اوخان هومره غرور نه لیدلو بلکه یو فقیر او د

ketabton.com - The Digital Library

سمری و. حالانکه چه دی بادشاه و، څوورځی پس مونږ مدینی منورې ته روان
شو د سعودی باچا سکرټر مونږ ته لاړی دمرکز نو په نامه یوخط راکړ چه د دوی دارام
خیال وساتئ. زمونږ ټوله قافله پنځه اوښان وو، څلور یا پنځه بنځی، درې یا څلور نارینه
وو. کوم اوښ چه زما د پاره ؤ یوه کجاوه یې زما د تهبر اوبله یې زما وه؛ کجاوې لندی
وی اوزه پکښی ټکیدم، دشپی به اکثراً داوښ نه کوزیدو او د عربستان په هغو نږدو
کلو مو بیا ده منزل کاوه. دې منزل ډیر خوندکاوه. په دی قافله کښی چه دانور عرب
مونږ سره وو. داهغه کسان وو چه د پیرنګی د راتګ په وخت کښی د شریف مکه په دور
کښی د مدینی نه تر کوتې مجبوره کړی ولو اوس واپس راغلی وو او مدینی ته تلل. چه مونږ مدینی
ته ورسیدو نو په دوی کښی دیوکړه ډیره شو، زه په مسجد نبوی کښی د لسو ورځو د پاره
معتکف شوم، هغه جماعت کښی یوه ستن وه دهغی سره به ناست وم. یوه ورځ په دې
مسجد کښی می حاجی محمد امین ولید، دوغبر موکړ، ماتړې تپوس وکړ هغه راته
ویل چه دلته په دې مسجد نبوی کښی مایوه کوتنی ډیر پیدا کړی ده او اراده لرم چه دلته
یو کال (چله) وباسم. ما ورته وویې چه دغه د پاره؟ وې چه د رسول الله صلی الله علیه
وسلم د خوشحالئ د پاره. نو ما ورته وویل چه رسول (ص) په دی نه خوشحالیږی
ورته وی چه داسی وکړه چه ته ببکا د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زیارت کښی د
مسجد شریف تلاوت وکړه او دعا او بیا استخاره وکړه چه رسول الله صلی الله علیه وسلم
دی خوشحالیږی چه ته دلته هغه سره په کوتنی کښی ناست یې او که په دې خوشحالیږی
چه ته لاړشی او دهغه پیغام خلکوته ورسوې. چه دشپی ویده شوی دی نو
د وختی ماله راغی چه ستا خبره سمه ده سبا وطن ته ځم او خدمت به کوم اوکله

ketabton.com - The Digital Library

خیروی ته چه په خیر راغلی نویا به تاسره یوځای کار کوم. ما ورته څه حساب هم ورکړ
خو ولاړ مونږ څو ورځې دلته تېری کړې. بیا بیت المقدس ته روان شو. د حجاز دیوو
بندر (پورټ) رابغ نه مصر ته ولاړو کله چه زمونږ جهاز دسویز په بندرګاه ودر
اومونږ تری کوز شو نوزما اراده وه چه د قاهرې او اسکندریې ښار ونه هم وګورو په
اراده زه ورو غوندې یو مصري افسر ته ورنژدې شوم او د اخبرې می ورته وکړه اوما
هم ورته ووې چه مونږ ستاد اسلام ورونه یو امید دی چه ته به مونږ سره په دې کښې
امداد وکړې. د مسلمان دتګې داورېدو سره هغه موسکی شو اوماته یې ووې چه نو
ستاضرورت دی. نوزما مسلمان ورورې اوچه سبا پیرنګیان په مونږ حمله کوي بیا
مسلمانی اوورو ولی چیرته لاړه شی؟ تاسو دهند وستان خلک مسلمانی څه پیژ
ستاسو اسلام خو پیسه ده. تاسو داسی قوم یئ چه د پیرنګی دیوه اتانیز د پاره موتو
دنیا د پیرنګی غلامه کړه اودامونږ هم چه د پیرنګی غلامان یو داهم ستاسو دلاسه کیږ
اختیاروی نو داستاسی ناپاک اومنحوس قدم به په دی خاوره برې نه ږدو. د
اورېدو زه چپ شوم. دلته مونږ لس ورځې په کوارنتین (قرنطین) کښې تېری کړ
وغې نه پس فلسطین بیت المقدس اوشام ته لاړو. په بیت المقدس کښې مونږ
درد ناکه حادثه راپېښه شوه، دلته زما تېر د بیت المقدس د جماعت د پاورو
نه د اپوبوته زخمی شوه اوخو ورځې پس مړه شوه (اناالله وانا الیه راجعون). د
هلته دفن کړې شوه.

په فلسطین کښې یهودیانو بنګلی بنګلی نوی کلی، ښارونه اوباغونه جوړ
اوګیادي جوړوي یې لیکن مسلمانان یې لاهغه شان په غفلت کښې پراته د

ketabton.com - The Digital Library

امام مهدی صاحب ته په انتظار کښی ناست دی چه مونږ به پخپله څه نه کوو هغه به راشی
او هغه به داله هر څه وکړی . دوی دومره بی علمه او بی خبره دی چه امام خو پریږده چه
پیغمبر راغلی دی او خپل قوم ورسره ملا تړلی نه ده نو پیغمبر کامیاب شوی نه دی .
په بیت المقدس کښی زما د مسلمانانو او دونو عربو سره په دې باندی د پردې خبرې
شوې وې زه چه نه د بیت المقدس نه بهر وو تم کومه څمکه چه به می ولیده چه شاره
او ریک دی نو ما تحقیق به می وکړو نو معلومه به شوه چه د عرب ده او کومه څمکه چه به
آباده وه په هغې کښی به یو و روکی غونډی بنکلی او باغ و نو چه تپوس به می وکړو وې
دا د یهودی دا او د هغه شان د کلو حال و . یهودیانو بنکلی بنکلی آبادانې او پاک کلی او بنکلی
ژوند وا و د عربو به درته څه ذکر کوم او بله داچه سحر به وو تم یهودیان به بنځی ، نر
لکیا وو کار و نه بریکول او په بیت المقدس کښی چه به سحر هوتل له لاړم څوک به پکښی
نه وو چه غرمه به لاړم څوک به پکښی نه وو چه ماذیګر به لاړم نو هوتل به ډک و بنکلي بنکلي
میزونه به لګیدلي وو ، خلکو به بنکلی بنکلی پاکی ، صافی جامی اغوستی وې چا به
چای څکله ، چا کافی ، او چا دانکورو او به او چه د عربو هوتل له به لاړم نو که سحر و
هم به خلک پکښی ناست و که غرمه وه هم د خلکو نه ډک و او که ماذیګر وهم به خلک پکښی
و غټ غټ چلمونه به پراته وو ، چیلم به هلته او ریبلی و سره به یو ځای پرته
د دوی په هوټل کښی هغه صفایی نه وه کومه چه یهودانو په هوټل کښی وه او لکیا
وو لوبی به یې کړې زه پری نه پوهیدم چه څه لوبی یې کولی یوه ودځی می دی عربو
د و نو ته وې چه داتاسو په کومه دنیا کښی یې کړی ستړکی خو غږوئ زه چه
ستاسو په دې ملک کرځم چه چیرته شاره څمکه وې او ریک وی نو چه تپوس وکړم

ketabton.com - The Digital Library

چه دچا څمکه ده ؟ نووایی چه دعرب ده اوچه ښکلی آباده څمکه اوباغ اوښکله وو نم
نوچه تپوس وکړم چه دادچاده ؟ نووایی چه دادیهودی ده ـ تاسو دې خپل ژوند
ته وګورئ اودهغوی ژوند ته وګورئ که علم مونښته نوستر کی خو موښته ـ نو به
هغوی کښی یوکس جواب راکړه چه مونږ داشاری څمکې په یهود یانو باندی خرڅو
چه ابادې یی کړې اواوس اخري صدی ده امام صاحب به راشی اوداهر څه
به زمونږ شی ـ زما خیال وچه ملا صاحب کښی یوازی مونږ پښتانه امام صاحب
ته کښینولی یو لیکن عرب غریبانان یی هم ورته کښینولی دي ـ اوس می کله نا کله خیال
پیدا شی چه فلسطین ته لاړلی اودعربونه می تپوس وکړای چه هغه څمکې ستاسو
شوی اوکه دیهود یانو شوې ؟ څوارلسمه صدی خلاصه شوه ـ

یوه ورځی زه د بیت المقدس نه باهر سیل ته ووتم یوځوان عرب راسره
ملګری شو مالله لږه لږه عربی راتله هغه سره می خبری شروع کړې ورته می ووې چه
بیت المقدس خو ډیره ترقی کړې ده نوی نوی سړکونه پکښی پیرنګیانو جوړ کړل اونو
نوی ابادی یی پکښی وکړې هغه ماته وکتل څه یی ویل لیکن چپ شو اومالله یی هیڅ
جواب رانه کړه ماورته ووې چه ولې چپ شوی نو هغه رانه پوښتنه وکړه چه ته څه
یی ؟ خو ماورته ووې چه اخر ستا مطلب څه دی ؟ هغه راته ووې چه هندیان دې
خراب خلک دي دهغوی کار بغیر دمخبری نه نور هیڅ نشته په دې تول ملک
کښی خلک هندوستانی ته په ډیر نفرت سره ګوري دوی ته د پرهګناه نه وه څ
د دنیا په لوی جنګ کښی دی خلکو سره هندوستانیانو اودهندوستان فوج چ
کړې دي ، دهغی سزا دې دوی له خدای ورکړې ـ ددی هندوستانی فوج ا

ketabton.com - The Digital Library

د مسلمانانو و. ماورته ووې چه زه تاته لم ازکم دومره ویلی شم چه زه مخبر نه یم هغه
راته ووی چه مونږ به سره کونه او آبادی څه کړو مونږ نه او زمونږ ملک ودرځ
په پرېوتو او د غربت طرف ته روان دی ځکه چه ترکو به د قسطنطنیې دخزانی نه
دوې دلته لګوې او پیرنګیان لکه د جورو په مونږ لګیا شوی دی. زمونږ مال خوري او
ولایت ته یې لیږي او بیا یې یو سوراسویلی وکړي چه مونږ څه ترکوسره وکړه اوس الله تعالی
مونږ ته دهغې ناشکرګذاری سزا راکوی اوس مونږ ترکو پسی د پرارمانونه کوو لیکن
وخت تیر دی الله ج دې مونږ ته عفو وکړي. او د دی ظالمانو د پنجی نه دې مونږ خلاص
کړي. د غه حال د شام هم دی.

د شام ملک په دوو حصو تقسیم دی، دیوې حصی چه (اوس ورته لبنان وایی)
دارالخلافت بیروت دی، دا دسمندر په غاړه یو مزیدار بنار دی دلته د علومو
وفنونو دزده کولو د پاره امریکی یولوی دارالعلوم قایم کړی دی د شام په دې حصه
کښی داوبوکمی دی غرونه هم پکښی د پرې دي لیکن خلک پکښی دومره تکړه دي چه غرا و
همه یې تولې اباده کړې ده او اکثر غرونه یې د انګورو باغونه کړي دي، کلی او باغونه د پر
اعلی طریقه بانډی جوړ دي خلک یې د پرسنه او اسوده دي په کومه علاقه کښی چه د
مسلمانانو ابادی زیاته ده، د هغی دارالخلافه دمشق بنهر دی. دمشق هم یو د پرمزه دار ښار
دی، کور په کور او کوڅه په کوڅه او به بهیږی او به پکښی د پرې زیاتی دي ځمکی یې
ډیرې ښې دی لیکن خلک یې هغه شان محنت کش او آباد کار نه دی اونه یې خلک
په شان ترقی یافته دي اونه یې هغه شان پاخه کلی دی. په دی ملک کښی د فرانس
حکومت دی، دلته چه په دی خلکو کښی دا د صفت یوه خبره ولیده چه په عیسایانو او

ketabton.com - The Digital Library

په مسلمانانو کښې مینه اومحبت دی اوپه دوی کښې هغه بې اتفاقی اونفرت نشته
لکه چې څنګه د فلسطین په مسلمانانو اویهودیانو کښې مالیدلی دی . زما په خیال په فرانسیانو
کښې لکه د پیرنګیانو په شان دابد عادت نشته دی چې دخپل مطلب دپاره بغلوو رعایا
کښې نفاق اونفرت پیدا کوی . د پیرنګیانو پالیسی خو (Divide and rule) خلک بې اتفاقه
کړی اویا پری په مزه حکومت کوی .

د بیروت په یوهوتل کښې می دیو مسلمان عرب سره خبری شوې هغه راته
وې چې زه دلته دیوی کمیټی د پاره راغلی یم چې هغه کمیټی د فرانس حکومت د
دې د پاره مقرر کړې ده چې په دی خبره غور وکړی چې ټش تعلیم د رعایا د پاره مفید
نه دی . دی سره صنعت اوحرفت هم په کار دی . زه حیران شوم چې د فرانس په ډی
ملک لس کاله لاد حکومت شوی نه دی اویا دوی د صنعت اوحرفت او سره فکر
اوخیال دی او په هندوستان د انګریزانو د پاچایی تقریباً دوه سوه کاله وشو
غریب رعایا هره ورځې د صنعت اوحرفت چغې وهی لیکن څوک پری غوږ قدرې
نه ږدي . د شام نه زه عراق ته لاړم ، په موصل کښې مو دوه ورځې تیرې کړې دا
وروکی مزید اربنار دی اوسیند پکښې بهیږی دی ، خلکو کښې شراب خورې
اوعیاشی زیاته شوې وه که چیرې د پیرنګیانو حکومت په دی خلکو پورې مو د
پاتی شو نو زما په خیال د اخلک به بالکل تباه اوبرباد شی . د موصل نه بغداد
لاړلم بغداد کښې می کافی ورځې تیرې کړې په دی ښار کښې هم بې شماره شرا
وې ، د شرابو اکثر دکانونه د هندوستانیانو دي چې د پیرنګیانو قبضه کیدو سره
هلته تللی دي . د دې ښار اخلاقی حالت ښه نه و اوپیرنګیانو پرارمینین هم د

ketabton.com - The Digital Library

آباد کړي دي. بغداد يو ډير مزيدار بنار دی او دبنار په منځ کښې يو لوی سيند بهيدلی دی. د بغداد نه کربلا تر اونجف تر لاړم، دا دواړه ډير متبرک ځايونه دي او دليرې ليرې ملکونو نه مسلمانان خصوصاً شيعه کان د حضرت علی (رض) اوداماما نو زيارتونو له راځی، دا زيارتونه په يوه لويه پيمانه باندی ډير مزيدار جوړ دي په ليدلو يې دسړي زړه خوشحاله شی. شيعه کان غريبانان تر اوسه پورې هغه شان هلته ځانونه نکوی او جنګ سره نه غړي وهي او په زار زار ژاړي. د دی په ليدو سړی ته هغه پخوانی حالت را په مخکښې شی. د نجف نه بيا ذه کوفی ته لاړم. کوفه نجف ته نزدې ده کوفه يو ډير لوی غونډی بنار دی او سيند په غاړه آباد دی د نه ترقی وجه يې خلک دا بيانوی چه د دی بنار د هغه وخت او سيدونکو حضرت امام حسين صاحب او د هغه اولاد سره غداری کړې وه نو الله تعالی د دی بنار او سيدونکو ته دا سزا ورکړه. که چيرې دې خلکو حضرت امام حسين سره وفاداری کړې وای او هغوی کا ميله شوی وای نو د دی بنار به دا حالت نه و او دا بنار به د بغداد په ځای د عراق دارالخلافه وای په دی ملک کښې پيرنګيانو ډير نهرونه جاړی کړي دي اوجګ موځمکو ته د نهرونو په ذريعه اوبه نشی رسيدلی نو هلته يې په سيند باندی ماشينونه نګولی دي دهغې په ذريعه اوبو خور کيږي. يو ځوان عرب ما سره په ريل کښې سفر کوو هغه ته می ووې چه د پيرنګيانو په راتلو خو ستا سو ملک نه اباد شو او تاسو ته ډيری فايدی ورسيدې هغه زما دی خبری پوری وخندل او ويلی وې چه بی شکه دا ديو قوم د غافلو لو دا په ډير ښه ترتيب دی دا نه چه ځنه ترقی وايی، دا ديو قوم او ملک د پاره اصلی ترقی نه ده اونه دا پيرنګيانو زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

د ترقی د پاره کړی دی ، د دې نه مطلب دهغوی زمونږه اوده کول اوغافل
کول دی چه مونږ په دی مشغوله شو اوهغوی په مزه زمونږ په ملک حکومت
کوي داخو په حقیقت کښی دغلامی یو حال دی چه زمونږ دغلامی د پاره هغوی
خورکړی دی په عراق کښی یهودیان اوعیسایان خونشته خو هلته پیرنګیانو
شیعه اوسنی په جنګ کړی دی . چه په کومو ښارونو کښی سنیان زیات دی
اوشیعه کان پکښی لږ دی نوهلته دوی دشیعه کانو ملګري دي اوچه په کومو
ښارونو کښی شیعه کان زیات دي اوسنیان کم دی نوهلته دسنیانو ملګري
دی لیکن د دوی دا پالیسی کامیابه کیدی نه شی ولی چه په عراق کښی د شیعه
کانو ابادی د پره کمه ده .

بیا زه بصری ته راغلم اودخو درځو قیام نه پس په جهاز کښی سوردشوم
په کراچی کښی کوز شوم .

په عربو کښی چه څه وخت د پیرنګیانو حکومت قایم شو ډیری نود نورو څیزونو
نه علاوه دوه څیزونوله دوی د پره ترقی ورکړی ده یو شراب خوری اوبله دم بازی
په هر بنهر کښی د شراب دکانونه دي اود مو بازارونه دي باجی دی ، عیشونه
اوسرودونه دي او د خلکو اخلاقی حالت یی د پره خراب کړی دی ، یوه ورځی د بصری
په بازار کښی ګرځیدم چه چوک ته ورسیدم نو په چوک کښی می پهانسی لګه ولیده
د تحقیق نه راته معلومه شوه چه په دی پیرنګیانو د پره قوم پرست عرب پهانسی
کړی دی اود پره ظلمونه یی عربو سره کړی دي ، د هندوستان په اخبارا تو کښ
به مود شام د ظلمونو قصی لوستی چه فرانس په عربو باندی کړی وو ، لیکن په عرا

ketabton.com - The Digital Library

کښی چه پیرنګیانو چه عربو کومی لوبی کړی دی ، ددی متعلق مونږ چیړی دهندوستان
په اخبارا تو کښی څه لیدلی نه دی. معلومیږی داچه دهندوستان ځینی اخبارات
څه خپل ضمیر نه لری اوچه پیرنګیان ورته څه وایی هم هغه لیکی. دلته هم دهندوستانیانو
نه د پیرنفرت دی ولی چه دوی د اسلامی اخوت په جامه کښی پیرنګیانو نه د پیړی مخبری
کړی دی اوپه عرب یی په پهانسی کړی دی. په کار دی چه د داسی قوم نه نفرت
وکړی اوکه لږ قدری دعراق اختیار خپل شو دهغوی اول کار به داوی چه دانګلک
خپل ملک نه وباسی.

څه وخت چه کراچی ته ورسیدم نو په بند رکښی زمونږ دنو سنبار یو پښتون تاجر دار
هغه چه څه وخت په جهاز کښی ولیدم نو راتر غاړه وتو اوپه زوړی خپل ځای ته بوتلم.
مونږ د طورو نواب زاده امین الله خان هم په کراچی کښی و دی په ریل کښی د پیرلوی
سره وچه هغه خبر شو هغه راغی نو بیا هغه زه خپل ځای ته بوتلم ، یو دوه ورځی می د پیړی
مینه اومحبت سره هغه سره تیری کړی بیا وطن ته راروان شوم اوکلی ته په خیریت
ځه راورسیدم.

پښتون (اخبار - مجله):

په جلخانو کښی ما د خپل قوم په حالاتو باندی په سینه شان سره غور کړی وزه
دی نتیجه ورسیدم چه په دنیا کښی هیڅ قوم بغیر د خپلی ژبی نه ترقی کولی نه شی
هغوی کښی علوم اوفنون پیدا کیدای نه شی. ما دا اراده کړی وه چه ضرور به یوه
مجله په پښتو کښی د خپل قوم د پوهولو ، د دنیا د حالاتو نه خبرولو اود خپلی ژبی طرف
مایل کولو (مخ کولو) د پاره جاری کوم او ددی کوشش به هم کوم چه انجمن پخپله

ketabton.com - The Digital Library

ژبه کښی د بچو د پاره د ابتدایی تعلیم انتظام وکړی. حقیقت دا دی چه دغه وخت
په پښتو ژبه کښی هیڅ نه و او نه پښتو د چا یاده وه او پښتون قوم دومره ناپوهه، نا
وچه د اخپله ژبه ورته سپکه ښکاریده او چه کوم قوم ته خپله ژبه سپکه شی نو هغه سپک
شی، او چه خپله ژبه تری ورکه شی نو ورک شی. ذرا تاسو سره ما د اداره خبری انجمن ت
پیش کړی، انجمن دی خبرو سره خو اتفاق وکړو، لیکن د مالی مشکلاتو په وجه پرې
علی قدم فوراً اخیستلی نه شو. د رسالې ذمه واری ما خپل سر واخیستله او عبدالا
خان او عبدالله شاه ته دا خبره حواله شوه چه د رسالی د جاری کولو د پاره اجازت نامه
دې د حکومت نه واخلی لیکن په مینځ کښی د دې کاله تېر شو او هغوی د اجازت نامی
یو درخواست قدرې هم ونه کړی شو. زه پوه شوم چه بغیر زمانه د اکار نه شی کیدی
د ۱۹۲۷ع په اخر کښی ما دې کار ته پخپله ملا وتړله او د اکار می پخپل لاس کښی واخیست
د اجازت نامی د پاره می حکومت ته درخواست ورکړو، اجازت نامی حاصله کړه او
۱۹۲۸ع کښی می د پښتون په نوم یوه رساله د پښتو په ژبه کښی د اتمانزو نه جاری کړه ا
خو په دې دی چه پښتون دومره لوی قوم او خدای ورله د نعمتونو او دولتونو ډک ملک
دی، نه دده پخپله ژبه کښی یوه رساله او نه یو اخبار شته د ا د پښتو ژبی اولنۍ ر
ده چه د پښتنو په ملک کښی جاری شوه. پښتون قوم د پر خراج دی لیکن دی قسم
خیزونو باندی پیسی نه لګوی او په دی قسم خیزونو خرڅ کولو سره ناآشنا او نابلد
د پرې پیسی ما د خپل جیب نه پرې خرڅ کړی دی د رسالی د پښتنو په منځ او نرو کښی
نوی زندګی پیدا کړه او د رساله په پښتنو کښی د پره هر د لعزیزه شوه د اخپل ملک خو پر پښ
پښتانه په یورپ، امریکه او استریلیا کښی د دی نه خبر شو نو هغوی به غوښته او ا

ketabton.com - The Digital Library

هم ورسره کوو د پښتنو یې پښتو طرف ته شوق پیدا کړو او په افغانستان کښې هم سنبه
وستل کیده . عبد الهادی خان داوی ماته قصه کوله چه پښتون اخبار به کابل ته راغی
ه قومیت (ملیت) چه به کوم مضمونونه لیکل شوي وو هغه به یې مونږ لوستل او د افغانستان
ه خلکو کښې هم پښتو طرف ته رغبت زیات شوا و په امان الله خان خولی دومره اثر وشو
ه هغه اعلان وکړو چه خلکوله په کار دی چه پښتو ژبه زده کړي ، دری کاله پس به په
ي ملک کښې پښتو تعلیمی اوسرکاری ژبه وي او عبد الهادی خان دارانه هم ووې چه
ونږ هم دیوی رسالې بناوکړه او دهغې نوم موهم پښتون کښوده نو امان الله خان راته
وې چه د پښتنو به لبس دغه یو پښتون وی نو ما بیا هغې خپلی رسالی نوم د پښتون ژغ »
م کښود ، لیکن افسوس چه پیرنګیانو داخبره برداشت نه کړی شوه او هغه ووې چه
دې رسالې یوځو نمبره وتي وو چه افغانستان کښې بغاوت وشو ، امان الله خان لاړو
هغه په ځای « بچه سقه » دځه وخت د پاره د افغانستان په تخت کښېناست .

زمونږ انجمن د پښتو د ترقی د پاره او د شاعرانو د خیالاتو بدلولو د پاره د مشاعرو
نظام وکړو او د سنبو سنبو نظمونو او بیتونو له پاره یې انعامونه مقرر کړل او په کال کښې یوځل
د ملد سی کالیزه جلسه به کیده ورسره د مشاعرې د پاره هم انتظام کیدو . د دی په
ه په پښتنو شاعرانو کښې یو عظیم الشان انقلاب راغی او د خال وخط په ځای د اتفاق
ودی ، او قومی ترقی دور شروع شو ، په قوم او ملک کښې یې د انقلاب د پاره یوه نوی جذبه
اکړه او په سنبځو ، نرو کښې یې داسی جوش پیدا کړو چه د جلسی په ورځ به د جلسی په ځای
ی ځای موندل ګران شو او د ملک د هری علاقی او تپې خلک که خان وکه غریب و د انجمن
لسه کښې یې شرکت خپل فرض کنلو ، د سنبځو د پاره خاص د پردې انتظام و او په سوونو

ketabton.com - The Digital Library

سنجي به هم په دی جلسه کښی شریکیږي لیکن افسوس چه د انجمن ذمه دارو خلکو
خپله اصلاح ونه کړی شوه اوزمونږ دکور اختلافات دومره زیات شوی ووچه زمونږ
نه د بهر کار پاتی نشو که چیری مونږ د انجمن هغه تبلیغ او اشاعت او په ملک کښی
د دورو هغه کار جاری ساتلی وای نو مونږ به ددی نه هم زیاته ترقی کړی وه اوزمونږ
قوم اوزمونږ ملک ته به زیاته فایده رسیدلی وه لیکن دا زمونږ اوزمونږ دقوم بد
قسمتی وه چه انجمن ته دخپلو جګړو نه دومره فرصت نه وچه پخپل قوم او ملک کښی کرخپلی
وای اوبی خبره او اوده پښتون ورودی خبر کړی او بیدار کړی وای. اخر دا چه خادم
صاحب، عباس خان اوعبدالاکبر خان خپلو کښی اوجنګول. نو دی انجمن ته نور هم
زیات نقصان ورسولو بیا خادم صاحب زما او د عباس خان د جنګولو کوششونه
شروع کړل لیکن تر دې پری مودی پوری کامیاب نه شو په یوه کرمی کښی زه کوه مړی
ته لاړم خادم صاحب ته میدان خالی شو او د عباس خان اوزمونږ بعضی نورو د
انجمن د رونو په دماغو کښی یی داخیال پیدا کړو چه د لوبی و نی د لاندی وړه
ونه وده کولی نه شی او دهر قسم قربانی او خدمت چه تاسو کوئ تو نوم پری د
هغه کیږي. څه وخت چه زه دمړی نه واپس راغلم او د انجمن د بعضی ذمه دارو
خلکو رویی ته می کتل، زه ډیر پریشانه شوم، هرځای زما برخلاف پراپیګنډه کیده
ما حاجی عبدالغفار خان سره مشوره وکړله، داخلک می دهغه په ذریعه راجمع
کړل اوپه ډیر منت سره می دوی تدووی چه دلکار سنبه نه دی او د دی نتیجه
به زمونږ د انجمن بربادی وی، اوخدای د پاره په دی خپل قوم رحم وکړئ
دی خو ډیر بربادشوی دی اوپه کار خو نه دی چه مونږ یی نور هم بربادکړو او

ketabton.com - The Digital Library

یو بل باندی دد سره غوالزامونه مه لګوئ او دیو بل غیبت مه کوئ اوهر څه چه
وائ خو دهغه سره په مخکښی وائ چه دچا نه ستاسو شکایت وي یاموپه هغه
څه قسم شک وي اویاستاسو په خیال هغه څه غلط کار کړی وی په ځای ددی
چه تاسو پس شا خلک پسی خبری شروع کړی دی نو دا دفایدی کار نه دنقصان دی نوعبدا-
الاکبر خان اومیا عبدالله شاه به وخندل ، اوخادم صاحب ته به مخاطب شو اوورته
وویل به یی چه خادم صاحب مونږ به پسی شا دچا نوم اخیستی شوکه نه ؟ خیر داخبری
دوی په خندا به توقوکښی تیری کړی . دشپی چه څه وخت دحاجی عبدالغفارخان
په ځای کښی دوړی وخوړی شوه نو زمونږ بعضی ممبران دعباس خان سره دځملاستو
د پاره تلل نو ماهم ځان د دوی سره ملګری کړ هلته هم مادا بحث شروع کړ چه تاسو
سره دپوهی ځانونه ولی داسی نادانه کړی دی ؟ نوعباس خان راته صاف جواب راکړو
چه یوه ونه چه دبره لویه اوګوره شی نو دهغی دلاندی نوری ونی وده کولی نه شی کومی
پوری چه دهغی ونی شاخ تراشی ونه شی نومونږ داغواړو چه ستالږه شاخ تراشی وشی
ماورته په خندا خندا کښی ووې چه هسی نه چه هغه تموقه دی باندی وشی چه دیوی ونی
خوځه نه څه سوری پیدا شوی دی او دپښتنو بچی دهغی سوری دلاندی ناست دی
اوکه دهغی ونی شاخ تراشی وکړی او هغه بله ونه کښی دومره طاقت نه وی چه هغه
ستاسو دبچو دپاسه سوری شی نو نتیجه به یی داوې چه ستاسو بچی به په نورد المر شی
ددې دپاسه مابیا هم خپل کوشش جاری وساته چه اخر به ددې اصلاح وشی لیکن
اصلاح ونه شوه . اخر دعبدالاکبر خان دکلی په جلسه کښی عباس خان یی ماسره و
جنګولو . چه زه کلی ته واپس راغلم نو زه په دی نتیجه ورسیدم چه دموجوده جماعت

ketabton.com - The Digital Library

اصلاح مشکله ده په دی وجه ما دا فیصله وکړه چه دانجمن د «انتظامیه» نه استعفا
وکړم په استعفا کښی می دا ولیکل چه ما څنګه اول چنده د رکوله په هغی کښی به کمی نه راوړم
بلکه د هغه نه به زیاته د رکوم اوزه به دانجمن د نور و ممبرانو په شان یو عام ممبر یم او
دانجمن د هر قسم خدمت د پاره به تیار یم لیکن د نن نه پس به زه دانجمن په انتظامیه
جماعت کښی نه یم اونه به دانجمن په انتظامیه جلسو کښی شامل یږم. حکومت نه چه څومره
کوشښتونه کړی شو هغه ګلیا و زمونږ دانجمن د بربادلو د پاره یی کول لیکن دی دومره
زور ور حکومت هیڅ قسم نقصان زمونږ انجمن ته رسولی نه شو بلکه زمونږ انجمن ورځ
په ورځ مخ په ترقی ولیکن زمونږ د کور په بی اتفاقی زمونږ دلا سه چه څومره نقصان
زمونږ انجمن ته ورسیده هغه هومره نقصان ورته پیر نګیانو رسولی نه شو انجمن
هسی په نوم پاتی شو او ځای په ځای شاخونه یی په بند بلد شو او د انجمن سالانه
جلسی هم پاتی شوې، زما د استعفا نه پس عباس خان هم څه د پری ورځی په انجمن
کښی پاتی نه شو، هغه هم دانجمن نه مستعفی شو او خپل مالی امدادی پری هم بند کړو او
د خپل ور ور فیض محمد خان امدادی په زور په هغه بند کړو حالانکه چه فیض محمد خان
په دی د پر زیات ناراضه و او څو ځله یی ماته خپله ناراضی ښودلی وه لیکن د مشر
ور ور مخی له ور تلی نه شو. عباس خان دانجمن او زما بر خلاف پراپیګنډه شروع کړه
لیکن په هغی کښی کامیاب نه شو.

چه څه وخت دانجمن حالت په ابتری شو نو خادم صاحب له هله هوش ورغی او بیا ما پسی
تک و دو او ته له راته شروع کړه هره ورځ به یی راته څه نوی قومی راک غږ وو لیکن د هغه راکونو
په ما اثر کولی نه شو، ولی چه دا ټوله تباهی د هغه دلا سه په انجمن راغلی وه. چه سړی خبری

ketabton.com - The Digital Library

یوشان کوی اهل یی بل شان وی نو دهغه خبری په خلکو ښه اثر نه کوي اخر چه به کله
ناکله ده زه د تنک کړم نو سپینه خبره می ورته وکړه چه خادم صاحب دا قوله تباهی
په انجمن تاداوستی ده او دی قولی تباهی به خدای او قوم ته جواب ده او ذمه وار
یی . یوه ورځی یی راته وویل چه انجمن شه او دانجمن په شان خان کښی طاقت پیدا کړه او
دا قولی کوتهې خان پسی راکاږه ماورته وې چه خادم صاحب انجمن هغه کوتهی را ښکلی
شی چه کومو کوټه ته بریکونه لګیدلی نه وی او چه په کومو کوټه ته بریکونه لګیدلی وی یا لکی نو
بیا ممکنه نه ده چه انجمن هغه کوتهی راکاږي کله ناکله به یی راته په علاقه کښی دګرځیدو
قصه را مخکښی کړه لیکن زما ورته هم هغه یوجواب وچه تاسره دوستی کولی نه شم او که
چیری انجمن ماله حکم راکړي نو زه هر وخت حکم منلو ته تیار یم . هغه د پښتو خبره
چه خادم صاحب ته می «دکرښه» را ښکله نو ایله هغه څه ناڅه پخپلی غلطی پوه شو او
محسوسه یی کړه .

امان الله خان :

څه وخت چه افغانستان کښی شورش شروع شوه د انقلاب نه و ، شورش د امان الله خان قندهار ته لاړو ، په کابل بچه سقا قبضه وکړه ، انګریزی اخبارا تو د افغانستان برخلاف قصی ، طعنی او خوشحالی شروع کړی ! نوزه پوه شوم چه پدیو نګیان چه په افغانستان کښی د پښتنو ترقی ته کتی نه شی نو مونږ به تری دلته په مرحد کښی څه ترقی وکړی شو ؟ او فوراً می د ارادې وکړه چه په دی راز پښتانه پوهول په کار دی او دوره می شروع کړه کلی په کلی ، ښار په ښار او علاقه په علاقه وګرزیدم ، جلسی می وکړی . د خدای په فضل تول پښتون یکدم د خوبه را بیدار ه شو پوه شو او د خپل قوم تباهی او بربادی یی محسوسه

ketabton.com - The Digital Library

کړه او د افغانستان د خدمت د پاره یې ملا وتړله. په بعضی علاقو کښی ملایانو چې څه
نه څه مخالفت شروع کړه لیکن چې د قوم په جذبه پوه شو نو مخالفت یې پرې پښود. که بعضی
ملایان د خپلو ذاتی فایدو په وجه قلار نه شو نو قوم په زور او بې غرتی د هغوی خولی بندی
کړې، مونږ سره په دی معامله کښی د قوم شاعرانو هم د پرزیات امداد او اخلاص
کړې و او د قامولی یوه نوی جذبه یې په قوم کښی پیدا کړې وه او په دی معامله کښی
تورسم خان د دوبه مونږ سره د پرملد کړې و. ده به اشعار جورول او مونږ به
په پښتون اخبار کښی شایع کول چې د هغی نه یو بیت دادی:

لا ماوې داسې زمونږ قوم کښی خلل دی اوس دی ولید چې د بیړی خاوند غل دی»

دا بیت د دومره مشهور شو چې د بیړی والا به چې خلکو لیدو چغه به یې کړه، د بیړی
والا غل، او په دې د رڅو کښی د قصه خوانی په بازار کښی د بیړی خاوند ګرځیدلی نه شو.
او خامیز هلالی خو زما سره په ټولو دوروکښی شریک و او داسی نظمونه یې جوړ کړې وو او د
افغانستان یې پکښی داسی خاکه راښکلی وه چې د هغی په اوریدو تقریباً هر پښتون پوه
شو او ماته هم په تقریر کښی د هغوی د پوهولو ضرورت پاتی نه شو او په دی کښی زمونږ
دمدرسی هلکانو د پره حصه اخیستی وه، زمونږ انجمن هم هر قسم مالی او جانی
خدمت ته تیار شو، د افغانستان د پښتنو بربادی او غم د سرحد پښتنو خپل غم
او خپله بربادی ګڼله ځکه چې مونږ یو د رونه او یو قوم یو. او د سرحد په پښتنو
کښی د افغانستان د دروغو د امداد او هلو ډلی یوه داسی جذبه پیدا شوه
چې زه د هغی بیان کولی نه شم که امیر د او که غریب ؤ، که تعلیمیافته و او که بې علمه
هر یو د پښتنی وې او که نرو و د افغانستان په مصیبت ژیړوو او د امان الله خان د دوا

ketabton.com - The Digital Library

حکومت قایمولو د پاره هرخدمت ته تیار وو او خلکو به دعاکانی کولی چه ای الله
ته زمونږ غمجن بادشاه امان الله خان ته کامیابی ورکړی. په پښتنو کښی د
بادشاهان ته شوی دی لیکن د پښتنو ښځو، نرو چه خومره مینه او محبت د
امان الله خان سره وو هغه بل بادشاه سره نه و. امان الله خان به وې چه
زه د پښتنو انقلابی بادشاه یم او دهغه داخبره بالکل رښتیا وه چه هغه په
پښتنو کښی یوعجیبه انقلاب پیدا کړو اوزه چه نن پښتنو ته گورم نو حیرانیږم
چه په پښتنو کښی دا دومره زر دا تبدیلی د قومولو اوورودولو احساس پیدا
شو او سیاسی شعور پکښی راغی. انقلاب یوسیلاب وی چه راشی نو اوده خلک
یوسی اوویښ نړی فایدی اوچتی کړی. د افغانستان انقلاب کښی د افغانستان
پښتانه لاهوشو مونږ کوز و پښتنو تری فایدی اوچتی کړی. ولی چه مونږ ده ویښ
و پیدا اوو د کوز و پښتنو زړه چیرته په تشو دعاکانو اوجلسو باندی قرار یږی هغوی
د افغانستان ډیر دی غم او مصیبت کښی عملی شرکت غوښتو او ددی خبری
خواهش یی لرلو چه افغانستان ته لاړشو او خپلو وروڼو سره په دی غم کښی شریک
شو او د خپلو زخمیانو وروڼو دارو درمل هم وکړو اودهغوی پس ماندګانو سره
مرسته وکړو چه څرګ مړه دي اوبچی اوښځی یی پاتی شوی دي ددی د پاره مویوه کمیټی
جوړه کړه چه دغی نوم یی «د افغان هلال احمر» و او ددې کمیټی کار د افغانستان
پښتنو طبی اوبالی خدمت وُ کلی په کلی، علاقه په علاقه خلکو ددی کمیټی د پاره د
چندی جمع کولو انتظام وکړو اوپه یولږ وخت کښی یوطبی وفد تیار شوچه هغه زماد
شروورود داکټر خانصاحب په سرپرستی کښی تلوته تیار شو. د افغانستان په امداد

ketabton.com - The Digital Library

کښې یو پښتون هم څه کمی کړې نه دی لیکن د بنو خلک د ډیره اسماعیل خان کونډ
خاندان د سودم خانان د بائیزو خانان، قاضی عطاء الله خان، علی اصغر خان
علی کل خان او میا احمد شاه صاحب د ډیر تعریف ور دی. لیکن پیر نکیانو دا خبره چې
خو بنوله، د هغوی په زړه دا چې ته ځائیدی شوه چه د افغانستان د امداد د پاره
دی د سرحد پښتانه لاړشی ولې چه په دی طریقه خو زمونږ د وروولی او قوم ولی
قائمیده او هغوی چې ته دا غوښتل.

مونږ له یې اجازه رانه کړه. ماخو ډیر دا کوشش وکړ چه د دوی د اجازې نه
بغیر مونږ له افغانستان ته تلل په کار دی مونږ ته د پیر نکیانو د اجازې او د پاسپورټ
څه ضرورت نشته، ولی زما دا خبره کمیتی و نه منله او ما دا هم کمیتی ته وویل چه ترڅو
امان الله خان په افغانستان کښې وی مونږ له انګریزان د تلو اجازت افغانستان
ته نه راکوي، خو کمیتی به ویل چه مونږ خو که بغیر د انګریزانو د اجازت نه لاړشو نو بیا
به په مونږ ډه دارو او درمل بند کړي. پیر نکیانو خو اول دا اعتراض او چت کړ چه
تاسو خو د امان الله خان امداد د پاره ځئ، لیکن که هغه هم ستاسو د امداد خواهش
وکړي. که چیرې تاسو هغه اجازت نامه راوړه بیا مونږ تاسو له د تلو اجازه درکوو
زه او میاں جعفر شاه د دی کار د پاره مقرر شوچه امان الله خان نه لاړشو او اجازه
تر ې راوړو ولی ما کمیتی ته وویل چه مونږ خو د قوم او خپلو د رونو د امداد د پاره
څو، په دی کښې د امان الله خان د اجازې څه ضرورت دی او مونږ خو د پښتنو د امداد
د پاره تلو.

مونږ اول د پیښور وکیل تجارت له لاړو چه هغه زمونږ د پاره اجازه راوغواړي

ketabton.com - The Digital Library

لیکن چه خو ورځې تېرې شوې او هغه اجازه راونه رسېده نو مونږ کند هارته د تلو اراده
وکړه چه د امان الله خان نه اجازتنامه راوړو. په شاهي باغ کښې د پښتنو یوه عظیم الشانه
جلسه وشوه، ما او جعفر شاه د خپلو تلونه خبر کړل لیکن دا می ورته هم ووې چه د اتولی
د پیرنګیانو بانې دی هغوی پخپل وس زمونږ وفد له د تلو اجازت نه راکوی او دا به
تاسوته د پیر ز معلومه شی، مونږ شپې له نوښار ته لاړو، شپه موهلته تېره کړه
د شپې یوه لوبه جلسه وشوه او سبا له مونږ نوښار د سټیشن نه ریل کښې سوار شو
د راولپنډی سټیشن ته ورسېدو، مولانا اسحاق صاحب هزاروی او ډېر نور
ډېر مسلمانان زمونږ د لیدو د پاره سټیشن ته راغلي وو او څه وخت چه زمونږ ګاډی
لاهور ته راورسېده نو مولانا ظفر علیخان او د مسلمانانو او هندوانو ډېر لیډران
زمونږ لیدو له راغلی وو، مونږ یې د ګاډی نه راکوز کړو او د لاهور ښار ته یې بوتلو او یولوی
جلوس یې او بنکلو حالانکه زه د دی نه مخالف وم. په سبا له په لاهور کښې د هندوانو
او مسلمانانو یوه لویه جلسه وشوه چه په هغې کښې د حکومت د ملامتیا او مونږ سره د
امداد او همدردی تقریرونه وشو او قرارداد ونه پاس شو. بله ورځې مونږ د کراچي
په میل کښې د لاهور نه کوئټې ته روان شو چه سکهر ته ورسېدو، د سنده حضرت
مولانا او بعضې د سندې مسلمانان زمونږ لیدلو له راغلي وو، هغوی سره موډېرې خبرې
وشوې، د لته زمونږ ګاډی بدل شو او مونږ کوئټې ته روان شو. سحر وختی زمونږ
ګاډی سیوی ته ورسېدو، زمونږ ګاډی ولاړه د ی او مونږ په دې فکر کښې یو چه چای
به څښلې وخکو چه په دی کښې زمونږ د بلې تکپتان صاحبزاده خورشید چه د بلوچستان
پولیټیکل ایجنټ اوبل د رسره د پیو یو خان چه پولیس کپتان وو راننوتل زما په زړه کښې

ketabton.com - The Digital Library

څه شک پیدا شو کنی دوی مونږ لپسی راغلی دی، هغوی مونږ سره ګډ شب شروع کړو او بیایی مونږ ته ووې چه راځئ دلته مونږ سره په ارام چای وڅکئ نو بیا به کاډی کښی کښینئ کویټی ته به لاړشئ مونږ اصرار وکړو او ورته مو ویل چه ستاسو مهربانی ده کاډی به رانه لاړشی هغه وی چه دلته کاډی د پر ساعت ولاړ دی نو مونږ هغوی سره روان شو، د کپتان خور شید بنګلی ته لاړو چای مو وڅکله، مونږ تاډی کوله چه کاډی رانه لاړ نه شی مونږ ته معلومه نه وه چه حکومت مونږ څخه کښی تلو ته نه پریږدی، کاډی لاړ او مونږ پاتی شو، زمونږ او د دوی په مینځ کښی د پری خبری وشوې، د دوی د وخت راغی، دوی مو وخوړه. حکومت صاحبزاده صاحب او د پیو خان د دی د پاره راپسی لیږلی وو چه مونږ په دې رضا کړی چه په خوښه سره واپس پیښور ته لاړشو د هغوی او زمونږ په مینځ کښی د پری خبری وشوی ولې مونږ په واپس تلو رضا نه شو او چه مونږ رضا نه شو نو ما زیکر چه کوم کاډی راغی په زور یی په هغه کاډی کښی کښینولو. پولیس ته یی په حواله کړو چه مونږ د بلوچستان د علاقی نه بهر وباسی او چه جیکب اباد ته راورسیدو نو هلته پولیس مونږ په سټیشن د کاډی نه کوز کړو هغوی رانه لاړل او مونږ پاتی شو مونږ جیکب اباد ته لاړو او یو د وړو کی غونډی ځای مو په کرایه واخیستو او پیښور ته مو اطلاع ورکړه چه مونږ حکومت کویټی ته پری نه ښودو او د سیوی د سټیشن نه یی راواپس کړو او مونږ کندهار ته نه پریږدی او مونږ ارادې کړی وه چه د حکومت دا ناجایزه حکم ونه منو او سبا بیا د کندهار په طرف روانیږو. په سبا له مونږ د بلوچستان رزدنټ لیوتار ورکړو چه مونږ ستاسو دې قسم ناجایز حکم منلو ته تیار نه یو او مونږ تاخبر ووچه سبا له به بیا مونږ

ketabton.com - The Digital Library

کویتی ته روانیږو . دشپې په کاډی کښی مونږ بیا روان شو اوچه سحر بیا زمونږ
کاډی دسیدی سټیشن ته ورسیدو نوځکه کوروچه مسلح سپاهیان سره دیو پیرنګی
ولاړ دی کاډی چه ودریده هغه پیرنګی زمونږ ډبی له راغی او مونږ یی دډبی نه کوز
کړو داخل صحیزاده صاحب او دپښوخان ددوی سره نه وو زمونږ خو داخیال وچه
جیلخانی ته موبیایی لیکن هغه پیرنګی مونږ په ویټنګ روم کښی کښینولو اوپه ویټنګ روم
یی یوه ډبله پوره ودرولې داډپریوشریف پیرنګی وماته یی په خبرو خبرو کښی ووې چه زه
ددی حکومت په پالیسی نه پوهیږم یوطرف ته خو وایی چه مونږ غیرجانبدار یو اوتاسو ته
وایی چه لاړشئ مونږ له دامان الله خان نه اجازتنامه راوړئ نوتاسو به پریږدو اوبل
طرف ته مالته حکم راکوی چه پام کوه چه داسې درنه مخکښی لاړنه شی اوبیا تاسو داسی
کار نه منع کوی وستاسو طبی وفد نه پریږدی چه په دی کښی دخدای دمخلوق دخیر نه
بل هیڅ شی نشته . مازیګر چه بیا هغه ریل کاډی واپس راغی نو مونږ یی پکښی کښینولو او
ډجیکب آباد پسټیشن یی بیا کوز کړو مونږ ته معلومه شوله چه مونږ حکومت په هیڅ
قسم کندهار تلوته نه پریږدی نوهسی تلل راتلل مومناسب ونه ګڼل اوارادە موو کړه چه
دهلی ته به لاړشو اودافغانستان کونسل جنرل سره به ووینو که هغه زمونږ دپاره څه اجازه
نامی انتظام وکړی شی دهلی ته روان شو ، دهلی ته ورسیدو اوکونسل جنرل صاحب مو
ولیدو اوخبری اتری موو شوې ، مونږ سره یی ډیره همدردی ظاهره کړه اوامان الله خان
ته یی تار ورکړو اد تار په ذریعه یی مونږ له اجازتنامه راوغوښته په دغه ورځی مونږ ته
په دهلی کښی معلومه شوله چه پیرنګیانو د شور بازار د حضرت ورور چه په هند وستان کښی
په کاتهیاوار کی اوسی راغوښتی دی اوهغه پاونډ وپسی چه دهغه مریدان دي د

ketabton.com - The Digital Library

امان الله خان بر خلاف افغانستان ته لیږی حکمه چه پیرنګیانو ته معلومه شوې وه چه د خلکو څه نه څه همدردی د امان الله خان سره پیدا شوی ده او هسی نه چه هغه چیرته کامیاب شی. مونږ د کونسل جنرل صاحب نه رخصت واخست او سرحد ته راروان شو څه وخت چه مونږ پیښور ته راورسیدو نو مونږ ته معلومه شوه چه د افغانستان وکیل تجارله هم دکندهار نه زمونږ د پاره د امان الله خان پخپل دستخط فرمان رالیږلی شوی دی. د دی د پاسه به بیا هم حکومت چل ول کوی او په مونږ به یې وخت اړوه څه وخت چه زما بالکل دایقین راغی چه حکومت په هیڅ طریقه زمونږ وفد له اجازت نه ورکوی نو ماخپلو د جماعت ملګرو ته ووې چه د حکومت دا تولی انې بانې زمونږ د پاتی کیدو د پاره دی او که چیری تاسو د حکومت اجازت ته ناست یئ نو هغه شان به ناست پاتی شئ او هیڅ قسم د افغانستان امداد به نه کړی شئ او بله داچه ایا افغانستان کښی د دوی سفارت نشته؟ نو بیا د پاسپورټ ضرورت څه دی؟ مونږ خو افغانستان ته د پیرنګیانو په ذمه واړئ نه ځو، مونږ که افغانستان ته ځو نو پخپله ذمه واړی ځو نو بیا د پیرنګیانو د راه داړی مونږ ته څه حاجت دی؟ لیکن زما د اکثرو وروڼو د اخیال و زمونږ تلل او راتلل به بند شی او زمونږ د دی وفد په لاره کښی به د دارو راغوښتلو په سلسله کښی مشکلات پیدا شی او نه به مونږ د افغانستان د رڼو سره مالی امداد وکړی شو. ما ورته ووې چه په دی صورت کښی به مونږ د غه شان په انتظار کښی پاتی شو، د افغانستان به او د هیڅ قسم امداد و نه کړی شو او امان الله خان چه ترکومی پورې په افغانستان کښی وی نو دوی مونږ له اجازه نه راکوی او چه هغه د افغانستان نه لاړ نو بیا به مونږ له اجازه راکړی.

ما او زما یو څو ملګرو دا اراده وکړه چه مونږ بغیر د پیرنګیانو د اجازت نه د افغانستان

ketabton.com - The Digital Library

د املاد د پاره روانیږ. و اوپه دې غرض موږ په پیښور کښې یوه جلسه وکړه او قوم ته مو دا حقیقت ښکاره کړه چه پیرنګیان مونږ له راهداری نه راکوی او مونږ ددوی راه داری ضرورۍ هم نه کښو زمونږ افغانستان ورور دی او مونږ خپلو وروڼو له پخپله ذمه واری باندې لرو چه څوک تلل غواړی او تلو ته تیار وی چه فوراً افغانستان ته روان شو. خلکو وې چه مونږ تیار یو څه وخت چه ددی جلسې رپورټ حکومت ته رسیدلی دی چه مونږ بغیر د اجازت تلو ته تیار شو نو فوراً یې مالته تار راکړه چه څوک څوک چه افغانستان ته په طبی وفد کښې ځی نو فوراً دې مونږ له د راهداری له پاره درخواست راکړی او خپل تصویرونه دی ورسره راولیږی. زه د حکومت په دې خیال پوه شوم لیکن د جماعت اکثر خلکو راته ووې چه ستاهسی ددی حکومت نه نفرت دی او د دوی څېره د رته د چل او دروغ ښکاری. زه چپ شوم او د راهداری نه بغیر تلو خیال می پریښود او د راهداری د پاره مو تصویرونه او درخواستونه ورکړل.

نادرخان:

د پېرو د ځونه په دې ملک کښې داګونکوسی ؤ چه نادرخان د خپلو وروڼو سره د فرانس نه راروان شوی دی، بله ورځی راته معلومه شوه چه نادرخان سره د خپلو وروڼو پیښور ته راد سیدلی دی او د وکیل تجار په کور کښې دی. زه او د اکټر صاحب یې هم دلیدو د پاره لاړو. نادرخان او هاشم خان ماد اول نه پېژندل، په ښه شان سره مو ملاقات وکړه، د پېرو خلکو پرې زور ولکو چه قندهار ته لاړشه او امان الله خان ورپسې د پېراستاذی راولیږل لیکن نادرخان د قندهار د تلو د پاره تیار نه شو. یوه ورځی زه او نادرخان یوازی یوه کمره کښې ناست وو، د افغانستان په مستقبل مو خبرې کولی چه ده ماته ووې زه چه

ketabton.com - The Digital Library

هر څه کوم نور امان الله خان د پاره یې کوم ماورته وویې چه خلک والی چه د حبیب الله
خان هغه زوی چه ستا خوریې دی تاسو دهغه په حکومت باندی د کښېنولو د پاره کوشش
کوئ ده راته وویې چه ته به هم څ وندی یې اوزه به هم څوندی یم که چېری ما هغه بادشاه
کړه یا ځپله بادشاه شوم نو ته راشه او مخ راله تور کړه اوراته ووایه چه نادره خپله وعده
دی پوره نه کړه. څه ورځې پس هاشم خان جلال اباد ته اونادر خان اوشاه ولی خان
ځا ځیوته روان شو، زه یې په دې خبره مجبوره کړم او وعده یې رانه واخسته چه سبا
به مونږ تل کښی یو. نه سبا له هلته راشه او ما ضرور وویه. زه سبا له تل ته لاړم لیکن نادر
خان په مخه تلی ؤ او تل کښی ایسار شوی نه و، د را روانېدو په وخت کښی حکیم می په موټر کښی
ولید و چه دنادر خان دلید و د پاره ځا ځو ته روان و، هغه له می یو خط ورکړ او په هغی کښی
می نادر خان ته ولیکل چه اوله وعده خو دی پوره نه کړې شوه نو چه دبلی وعدی به دې څه
حال وي، بغیر زمانه دقولو خلکو داخیال و چه پیرنګیان به د افغانستان دنلو او امداد پاره
مونږ له اجازت راکړی لیکن زما داخیال نه و ولی چه دوی د امان الله خان غوندی د
پښتنو خیر خواه بادشاه په افغانستان کښی نه غواښتو او ز مونږ خوش اعتقاده و دونه په
دې امید کښی پراته وو چه نن دی که سبا دی اجازت به راشی د فصل وخت ؤ مونږ د
افغانستان د پاره چنده جمع کولو په خیال د بائیزو په دوره وو خلکو راسره د هر په اخلاص
او خوشحالی د قول زکوة د راکولو وعدی وکړې، پښتانه د افغانستان د دونو هر قسم
امداد کولو ته تیار وو. زه او خوشحال خان د بادی کاؤ د سخاکوټ په لاره مردان ته را
روان شو، چه مردان ته راورسېدو نو خبر شو چه امان الله خان د جنګ خیال پرېښودی
دی او کوښتی ته راغلی دی، د دی خبری په اوریدو په ما د هر غم او خفګان راغی خوشحال خان

ketabton.com - The Digital Library

کلی ته رخصت شو اوزه د قاضی عطاء الله خان خای ته لاړم اوپه یوکت کښی ویږ ویږ پرې
دتم څو ورځی پس څه وخت چه امان الله خان بمبیئ ته ورسید و زه د اکثر صاحب اونورو
دوستانو مجبوره کړم چه بمبیئ ته لاړشه امان الله خان ووینه او د افغانستان متعلق مشوره
ورسره وکړه او داخبره معلومه کړه چه که مونږ د افغانستان سره څه قسم امداد کول غواړو
نو دچا سره وکړو او داهم معلوم کړه چه دنادرخان او دهغوی دوروهو متعلق د هغه څه خیال
دی زه بمبیئ ته لاړم . عبدالهادی خان داوی هم هغه سره واو د هغه په ذریعه می د هغه
سره ملاقات وشو خبری موو شوې . ما افغانستان ته د واپس د تلو خبره وکړه لیکن هغه
د افغانستان نه مایوسه شوی د او د افغانستان خیال یې پریښی و د پښتنونه د پرموږ معلومه
زما چه ده سره ملاقات وشو نو ما سره یې په پښتو کښی خبری وکړې ، د کفتګو په دوران کښی
د نادرخان د وی ذکر هم راغی اوما ورته داوویل چه مونږ سره چه د افغانستان د پاره
کوم حساب جمع دی هغه چاله ورکړو ؟ نو په جواب کښی ده راته ووی چه تاسوی نادرخان
ته ورکړئ او د نادرخان امداد وکړئ ملاقات ختم شو په د پرخفګان سره مونږ دیوبل
نه جدا شو په هغه هوټل کښی هغه سره نورهم د پرسرداران و د هغوی سره می هم لیدل
کتل وشو او د شپی عبدالهادی خان د بمبیئ د کونسل په کور کښی زه مبلمه کړم او د ډوډی
په وخت کښی می نور د پرو سرډارانو سره خبری اتری وشوې . د دی خلکو داخیال وچه
امان الله خان به ضرور واپس افغانستان ته راځی خکه چه په موجوده جنګ کښی کوم
کوم جرنیلان د یچه سقه دلیری کولو کوششونه کوی هغوی په کور کښی بی اتفاقه دی او
په یو او بل اتفاق کولی نه شی او د تولو اتفاق په امان الله خان راتلی شی د غه جرنیلان
نو نادرخان وچه د ځاځو په مرسته یی کابل اخیستو او بل غلام نبی خان وچه د کوهستان

ketabton.com - The Digital Library

د طرف نه په کابل د حملی کولو د پاره راروان و. زه د یمبیئی نه واپس راغلم دا تو لی
خبری می انجمن هلال احمر ته ورسولی او د امان الله خان خیال او رأی او د نادر خان
متعلق خبرې می هم هغوی ته ظاهر کړه او دا تجویز می پیش کړو چه دا څومره روپی هلال
احمر سره جمع دی او کوم سامان چه د طبی وفد د پاره مونږ ته غلکو راکړی دی دا تو لی
نادر خان له لیږل په کار دي لیکن په دې کښی بعضی وکیلانو چه د هغوی سره غنه ابراهیم
خان د چینی د مخالفت وکړو زما په خیال د هغوی د خپلو چند و واپس اخستو د پاره
دا بهانه وه اخر فیصله په دی وشوه چه څوک خپلی روپی نادر خان ته لیږل نه غواړی نو
هغوی ته دا حق حاصل دی چه خپلی روپی واپس واخلی حالانکه د هلال احمر د قانون
نه دا خبره خلاف وه او تقریباً اکثرو وکیلانو چه مونږ له څه نه څه چنده راکړی وه واپس
یی واخیسته بیا هم مونږ نادر خان له پنځوس زره نغدی روپی او هغه قول سامان
چه مونږ له خلکو راکړی و لیږده او په علاقه کښی مو د چندی د پاره انتظام هم وکړو
په دې د رڅو کښی هر سړی په جوش کښی و، زمونږ د اسلامیه کالج په هلکانو کښی هم
یو زبردسته جذبه را وچته شوې وه، د افغانستان د پاره چنده می هم راجمع
کړې وه، د سمبر میاشت وه کالجونه بند وو زما دیو طالب علم دوست میا اکبر شاه
د بدرشو د خیال څو چه د پسبتنو د څوانانو یو انجمن قایمول په کار دی. هغه یوه ورځ
د میا احمد شاه صاحب په ځای کښی ما سره د ذکر وکړو چه مونږ د صوبه سرحد څوانان
راجمع کړو او وکه چیرې ته د مهلمنو د پاره انتظام وکړې نو دا به په مونږ یولوی احسان
وی ما ورته ووی زه هروخت ستاسو خدمت ته تیار یم لیکن که د پسبنو د په ځای
اتمانزو کښی راجمع کړئ نو دا به بهتر وی. هغه زما د خبری سره اتفاق وکړو

ketabton.com - The Digital Library

او په اتمانزو کښې راجمع شو زما د انجمن بعضی ممبران هم دوی سره د تبادلهٔ خیالاتو د پاره ما د اغو بښتی وو بحث شروع شو چه په صوبه سرحد کښې یوتھ لیګ (Youth league) جوړول په کار دی. د بعضی خلکو داخیال وچه دیوتھ لیګ په خدائی خدمتګارۍ دهغی نوم د صوبه سرحد د خوانانو جرګه وی لیکن زمونږ د انجمن صدر عبد الاکبر خان اوسکرټری خادم محمد اکبر ددی مخالفت وکړو چه دپښتنو یو جماعت خو قایم دی چه ستاسو او دهغه په اغراضو مقاصدو کښې فرق نشته په دی وجه دنوی جماعت د قایمولو ضرورت نشته، د هغه جماعت له ترقی ورکول په کار دی، لیکن خوانان د پر په جوش کښې وو هغوی دی خبری سره اتفاق ونه کړو. زمونږ د خلکو داخیال وی چه کنی ترقی دیونوي انجمن قایمولو سره لګیږی د نادر خان تر مالـه راغی چه کابل فتح شو او چه خلک خبر شو چه کابل فتح شو نو یو قسم خوشحالی په خلکو راغله چه بیان یی کولی نه شم. بلـه داچه د قوم حوصلی زیاتی شوې او د ملک د بر سر او د کوز سر نه جلوسونه اوجنجونه راروان شو په جلوسونو کښې خلک کډ بدل خکه چه د پر خوشحالۍ وو د غر بینو نو د زی وی تو پکی هم خلاصیدی.

د اتمنزو جلوسونه په اتمانزو کښې یو خای شول او یوه لویه جلسه وشوه په جلسه کښې نو روز مونږ ملګرو هم تقریرونه وکړل او ما هم په اخر کښې تقریر وکړو، د تقریر په دوران کښې می پښتنو خوانانو ته ووی د کابل فتحی نه سبق واخلئ د افغانستان فتحی په سلسله کښې د پره حصه ستاسو د کوششونو ده. په دنیا کښې داسی هیڅ کار نشته چه هغه کیدلی نه شی خو چه څوک یی کولو پسی ملا وتړی، نپولین به وې چه زما په ډایری کښې د ناممکن لفظ نشته تاسو او ده یئ د دنیا نه بی خبره یئ زه موخبرم.

کابل د ۱۹۲۹ع کال په اکتوبر کښې فتح شو او نادر خان د خپلی بادشاهی اعلان وکړ.

ketabton.com - The Digital Library

په دې خبره باندې مونږ ډېر حیران شو. ولې چه داسې کار یې وکړ چه زمونږ په خواب
او خیال کښې نه ؤ حکه چه هغه خو مونږ سره وعده کړې وه چه زه به نه باچا کیږم.
مونږ خو پرېږده چه خپلو خلکو سره یې کومې وعدې کړې وې هغه یې هم ماتې کړې.
په دغو ورځو کښې عبدالهادې خان چه کابل ته روان ؤ مې لیدو زما په لیدو سره
یې وخندل او وې ویل چه کم بخت په یوه وعده هم تینګ نه شوکه بادشاهي خو بېنه
وې نوکم از کم کانستی تیوشنل مانرکی اعلان به یې کړې وای. دنادرخان بې
وفایې زمونږ په خلکو ډېر خراب اثر کړې و، لیکن مونږ څه کولی شو، مونږ داخبره
خدای ته پرېښوده چه خدای دې سزا ورکړې چه بیا څوک قوم سره داسې
قصه نه کوی. دافغانستان دفیصلې نه پس مونږ وزکار شو
میا احمد شاه صاحب مې هم راضی کړه او مونږ ډېلی
صوبې ددورې ارادې وکړه. زه او عبدالاکبرخان
او احمد شاه دکوهاټ، بنو، ډیره اسمعیل خان
په دورې ووتو، ددوی تقریرونه
به په جرګه یعنی یوتھ لیګ (Youth league) باندې وو او ما به خلکو سره دقو
او وطن خبرې کولې او په هرځای کښې زمونږ دادورې ډېره کامیابه ثابته شوه.

ketabton.com - The Digital Library

منظم سیاسی، جد وجہد
خدایی خدمتگاری

لاهور کنبی د آل انډیا کانګرس، جلسه سنه ۱۹۲۹ع

خدایی خدمتگاری، دوری اوسری جامی

(مرد ان، بایی زی، سودم، اکبرپوره، نوښار

خیشکی، نسته.) سالاران

مرغز کنبی لویه جلسه اویوه قامی پریکړه، اتمانزو

کنبی لویه جلسه اومشاعره

ketabton.com - The Digital Library

لاهور کښې د کانګرس جلسه ۱۹۲۹ع :

په دسمبر ۱۹۲۹ع کښې په لاهور کښې د کانګرس سالانه جلسه وه او چونکه لاهور
صوبه سرحد ته ډېر نږدې دی نو په دې وجه د صوبه سرحد ډېر خلک د کانګرس د جلسې
لپاره لاړل. ما او امیر ممتاز خان زمونږ دازاد سکول هیډ ماسټر د تللو اراده
وکړه. مونږ کانګرس کښې نه وو مونږ خو خلافت کښې وو او مونږ تماشې له تللی وو، د کانګرس
جلسې زمونږ په ځوانانو باندې ډېر ښه اثر وکړ او بیا دې خبرې ډېر اثر وکړ چې
ځوانان خو پرېږده ډهنډ وانو جینکو هم د ملک دازادئ او د خدمت د پاره ملا تړلې
ولاړې دی. مونږ هم د کانګرس په پنډال کښې ځای په ځای وګرځېدو. مونږ چې
د جینکو والنټیرو (رضاکارانو) د اقومی جذبه ولیدله نو ددې نه ډېر متاثر شو.
مونږ د صوبه سرحد نه تللی ټول ملګری هلته راجمع شو ما ورته وویې چې سږې خو
ډهنډ وانو ښځې هم بیدارې شوې دي او د ملک دا بادی د پاره یې ملا تړلې ده
پښتون د ښځو ډېر اثر کېږي، د دې خبرې په هر یو ډېر اثر وشو او هر سړی چې
لاهور نه تللی و نو په زړه کښې یې د قام او وطن احساس پیدا شوی و. جلسه ختمه شوه

خدایی خدمتګاری :

مونږ چې د لاهور نه واپس شو نو په اتمانزو کښې مولوي جلسه وکړه، زه په جلسه کښې
پاڅېدم او خلکو ته مې وویې چې تاسو خو اوده یئ او سږې څه کوئ چې ډهنډ وانو ښځې هم
بیدارې شوې او هغوی سره سره یو ځای د ملک دازادئ د پاره ملا تړلې ده
جد وجهد کوی. تاسو خو لږ دې لمر خانه ته وګورئ خومره لوی سیلاب راروان

ketabton.com - The Digital Library

او سیلا بونه همیشه اوده قومونه وړي پاڅئ ، ویښ شئ اوملا وتړئ ، تاسو خو
وګورئ ، پیرنګیان وایی چه هندوستان مونږ په توره فتح کړی دی دا زمونږ دی
او مونږ به پرې حکومت کوو اوکتنه وتنه یې زمونږ ده ، هندوان پیرنګی ته وایی چه
تاسی مونږ په زوره نیولی یو ، اوس چه مونږ پوه شوو او متفق شو خپل وطن دښمن
اخلو دا زمونږ وطن دی اوس به پرې مونږ حکومت کوو . تاسی ددې نه خبر یئ
که نه ؟ زه موخبروم چه خبر شئ دهندوانو او پیرنګیانو په دې جنګ دی چه
پیرنګی وایی چه هندوستان کښې به بادشاهی مونږ کوو اوهندوان وایی چه دلته
به بادشاهی مونږ کوو او مسلمانان دغفلت په خوب اوده دي ، نوای پښتنو وروڼو
زه ستاسونه پوښتنه کوم چه تاسو به څه کوئ ، ناست به یئ دوارو ته به دعا کوئ او
دغلامی اوپتهتی توب ژوند به تیروئ . (مونږ چه هلکان وو ، غوزان به موکول . لویه
دایره به مورابنکله اوپه هغې کښې به موغوزان کښیښودل . کټه بایلات به د دوولوبغارو
ویو دریم سړی به دوارو له غوزان راتولول هغه سړی ته به یې پتهتی ویلو چه چا به غوزان
وکتل نو هغه ته به یې دوه غوزان دکټی ورکول .) نوای پښتنو تاسی ته وایم دا پتهتی
توب ژوند خوښوئ اوکه تاسو هم خان ددې وطن مالکان کنئ ؟ نو پاڅئ اوملا
وتړئ اوداخپل ملک خپل کړئ . جلسه په دې پرجوش وخروش ختمه شوه اوپښتنو
زمادتقریر دې پرښه اثر وشو . دشپې زمونږ دکلی محمد اکبر خان ، سرفراز خان
او حجاب کل اویو خو نور هلکان زما دلیدو دپاره زمونږ حجری ته راغلل او ما سره
یې دیوجماعت دجوړولو مشوره وکړه ما هغوی په ښه شان پوه کړل چه دالوبی توکی
نه دی دا ډیر مشکل کار دی ، ددې په لاره کښې ډیر اغزي دي په تاسو به زما د

ketabton.com - The Digital Library

تقریر دپر اثر شوی وی، خولا رشئ. په دی معامله بنه غور اوفکر وکړئ، هغوی
می رخصت کړل، بله شپه بیا راغلل. ماورته ووې چه ستاسو په ذهن کښی زما
هغه تقریرلا اوس هم ناست دی. تاسو د دنیا تاریخ وګورئ په دنیا کښی چه څوک
د خدای د مخلوق د خدمت د پاره پاخیدلی دي نو په هغه مصیبتونه اوتکلیفونه
راغلي دي تاسو بیا په دریم ځل په دی بنه غور اوفکر وکړئ بله شپه یا راغله اوراته
یی وویل چه مونږ په دی کار د پرغور اوفکر وکړ، مونږ د قوم اوملک د خدمت د پاره
دهر قسم تکلیفونو، مصیبتونو اوقربانیو ته تیار یو، بیا مونږ کښینا ستراو په دی خبره
موغور کولو چه د دی نوی جماعت نوم دې څه وي. زما داخیال وچه په دی پښتون
کښی د خدمت خیال نشته، په دی جماعت مونږ یو داسی نوم کښینږدو چه د پښتنو
په دماغ کښی د خدای د پاره د خدمت خیال پیدا شی. قسم قسم نومونه پیش شول خو
زمونږ خوښ نه شول، د شپی زما په زړه کښی د خدایی خدمتګار نوم راغی. چه سبا
له دوی راغلل نو ما ورته دا نوم وراندی کړ. د دوی هم خوښ شو او دعا د خیر پرې وشوه
دی نوم زمونږ په زړونو کښی یو قسم اطمینان پیدا کړو. مونږ پښتانه خدایی کار او خدمت
هغه کار او خدمت ته وایو چه بی د کومی طمعی، غرض او اجرت نه د خدای پاره کوو او
د خدای خو خدمت ته ضرورت نه لري، د خدای د مخلوق خدمت د خدای خدمت دی.

زمونږ په علاقه کښی ملایانو د دولکی او سرنا بند کړی وو د دې مانو یو مشر وهغه
خپلو کشرانو ته ویلی ووچه بچو دا دول دبلئ د کوتی په تیر کښی کښینږدئ اخر به خدای
مسلمانی راولي، نو د مانو ته مو وویل چه هغه خپل دول دبلی راواخلئ هغوی د پرې
خوشحاله شو هغوی هم مونږ سره خدایی خدمتګار شول او مونږ د هشنغر او بیا د

ketabton.com - The Digital Library

دواړې په دوزه روان شو او چې یو کلي ته به نژدې شو نو د ډول به مو وواهه. چې خلکو به د ډول اوسږنا اواز و اورېد نو حیران به شو ولې چې د ډول اوسږنا خو ملایانو نه بند کړې وو نو چې چا به او ریدله ښځې، نر، بچي به را غونډ ېدل او مونږ پسې به را روان وو مونږ چې به کلي مینځ ته ورسېدو نو د ډول اوسږنا به مو بند کړل. د کلي اکثر خلک به را غونډ شوي وو او د ې کار مونږ سره د پېر مدد وکړو نو ما به ورته یو مختصر غوندې تقریر وکړو چې پښتنو وروڼو! مونږ ستاسو وروڼه یو، ستاسو خدمتګاریو، ستاسو خدمت له راتلې یو راځئ چې داخپل وران کور جوړ کړو، تاسو لږ د ې دنیا ته وګورئ که علم مونږ شته نو ستر کې خو مو شته. د دنیا خلک او قومونه اسمانونو ته وختل او مونږ په مځکه پاتې شو. هغوی چې زمونږ په شان بنیادم دي، مونږ ورته لاس نیولی دی چانه دا ې غواړو چانه پیسې غواړو، مونږ له خدای د جنت په شان ملک را کړې دی، د دولتونو او نعمتونو نه ډک دی او زمونږ پکښې څه حال دی؟ د جوارو دوډۍ نشته چې په مړه کیدو یې وخورو هغوی ولې اباد شو؟ او مونږ ولې پاتې شو؟ هغوی کښې وړو ولې ده، قاموس ده، او اتفاق دی، په مونږ کښې پرې دي جنبې دي او بغض دی، کینه ده، نفاق دی. دا نن دنیا د قاموس دنیا ده که قوم شوئ نو ستاسو دنیا به هم اباد شي او ستاسو اخرت به هم اباد شي.

زمونږ دې خبرو په خلکو ډېر اثر وکړو او مونږ چې به هر چېرته لاړو نو ښځې نر، واړه، زاړه، به قول راسره روان شو، نو ملایانو نه دا فتوه وکړه چې باچاخان دجال دی. د دجال په هکله دا مشهوره وه چې د ې راشي نو ښځې، نر، او ما شومان به ورپسې وي، ملایانو به خلکو ته ویل چې تاسو نه ګورئ چې نر، ښځې، زاړه، واړه ورپسې دي؟

ketabton.com - The Digital Library

کوم ځوان چه به زمونږ جماعت کښې داخلېږي نو هغه به عهد کوو مونږ به ورته ویلی چه دالار ډېره ګرانه ده او په دې لاره کښې ډېر اغزی مصیبتونه او تکلیفونه او قربانی دي که دې ته تیاري نو هله خدایي خدمتګار کېږه ، ښه غور او فکر یې کښې وکړه بیا به مو ورته ویلی چه خدای ته خو خدمت ضرورت نشته ، د خدای خدمت دا دی چه دهغه د مخلوق خدمت دهغه د رضا د پاره وکړئ بیا به مو ورته داخبره وکړه چه پرې ، جنبې ، تر یې کښې به پرېږدئ ولی چه ددې دلاسه زمونږ کور وران دی او که څوک د رباندې زیاتی وکړي نو ته به ترې بدل نه اخلی ، صبر به کوې بیا به مو ورته وویې چه تشدد به نه کوئ ولې چه تاسو وګورئ د پښتون خپل کور تشدد په وجه وران دی او دده تشدد خو خپل ورور سره دی بل ته یې ایمان نشته . خدایي خدمتګار به د خپل قوم او ملک خدمت د خدای د پاره کوی بل غرض به یې نه وي رسم او دواج به پرېږدي او هره ورځ به پخپل لاس دوه ګښتې کار کوی . داوعده چه به یې وکړه نو هله به مونږ دهغه نوم د خدایي خدمتګار و په فهرست کښې ولیکلو .

د عدم تشدد په هکله خلکو کښې عجیبه عجیبه خیالات دي ددې په هکله د پرې پرایښلو هې کېږي او په خلکو کښې غلط فهمی پیدا کوی . څوک وایي چه که څوک په یو مخ څپېړه د رکړی نو ته ورته دابل مخ هم ونیسه چا به وې چه ته ورته پروت اوسه او بل به د رباندې کړځي چا به وې چه ته به ورته پروت یې او هغه به دې وهي ته به لاس پسته نه خوځوې چا به وې چه پښتون یو بهادر او زبردست قوم دی ، غفار خان یې بزدله کوي ، لنډه دا چه قسم قسم خبرې وې . دا اصل عدم تشدد یو طاقت دی څرنګه چه تشدد یو طاقت دی د عدم تشدد هم دغه شان فوج دی لکه څنګه چه د تشدد دی .

ketabton.com - The Digital Library

خو د عدم تشدد وسله تبلیغ دی او د تشدد وسله توپک دی ، عدم تشدد په خلکو محبت پیدا کوی ، همت پیدا کوی او جرئت پیدا کوی او تشدد په خلکو کښی نفرت پیدا کوی او وېره پیدا کوی او بزدلی پیدا کوی. بعضی خلک وایی چه د ډیفنس (دفاع) د پاره خو تشدد په کار دی ، دوی دی نه فکر نه کوی چه تشدد دې وکړو نو د عدم تشدد اداره دې پریښوه حالانکه عدم تشدد کښی خپله دفاع شته ، عدم تشدد کښی شکست شته او تشدد کښی شکست شته ، څنګه چه د تشدد یو نظام دی ، دغه شان د عدم تشدد هم مکمل نظام دی ، تشدد اسان دی او په دې لاره تلل هم اسان دی او عدم تشدد د پرګران دی او په دې لاره تلل هم د پرګران دی. یو سړی له د پرق جواب کښی پرق ورکول اسان کار دی ، خو پرق زغمل ګران کار دی .

دوری :

دهشنغر او دواوی نه پس زه او میا احمد شاه صاحب د صوابئ په دوره کښی یو کلی وګرځیدو او د هر خلک په خدایی خدمتګارئ کښی داخل شو کلی په کلی موجرګی جوړولې. مونږ دهغه ځای نه بیا پیښور ، خالصه او د داود زو کلی وګرځیدل د مردان او بیا د بائیزو دوره موو کړله او سوم او رستم له لاړو صاحبزاده خورشید داد دینا او مولوی شاد محمد صاحب د تولاندی مالپسی راغلل بیا ماهغوی سره د سایکل زو کړی نه تر نارنجی پوری دوره وکړه ، په دی دوره کښی د صاحبزاده صاحب سایکل مونږ سره د پرمله کړی و زمونږ د اتولې دوری به پیاده وې. صاحبزاده صاحب به په سایکل سور شو او زمونږ نه به یې مخکښی یو کلی ته ځان ورسولو ، مونږ چه به ورته لو وهغه به د کلی خلک یو ځای ته راجمع کړی وو ، مونږ چه به ورته تقریر شروع کړو نو صاحبزاده

ketabton.com - The Digital Library

صاحب به دخپل بایسکل سره دبل کلی د خبرولو د پاره روان شو او به دی طریقه مونږ
به په ورځ کښی نهه لس جلسی کولې ، په دی دوره کښی مونږ د پرکار د کرهاړو پیری جلسی مو
وکړې ، دهغی لویه وجه داوه چه روژه وه او خورل څکل یکښی نه وو ، هغه وخت چه پخوا لو
څکلو ، ضایع کیدلو بچ شو . اختره مونږ تول خپلو خپلو کلوته لاړو او داختر په درېمه
ورځ چه په چار سلهٔ کښی به یوه لویه میله لګیدله (چه دنسرو میله به یې اوته وې) مونږ
خپل خدایی خدمتګار د دول سرنا سره د یو جلوس په طریقه میلې له لاړو . په دغه وخت
کښی زمونږ د خدایی خدمتګار و وردئ ، د سپینی خامتاوه . هغه به زر خیر نه شوه
او چه دوره کښی به هغه خیر نه شوه نو نبه به نه بنکار پیدا ه . په میله کښی د لیری لیری علاقو
خلک راغلی وو هلته مونږ ډیره لویه جلسه وکړه په زرګونو خلک راجمع شول خلکو کښی د پښ
مینه وه ، محبت و ، جذبه وه او په خلکو د پر اثر وشو ، ماخوهره جلسه کښی هغه یو تقریر کولو
بیا مونږ خالصی ته روان شو ولې چه هلته هم په اکبر پوره کښی یوه لویه میله دی هغلته
هم مونږ ته د پر خلک راجمع شول او خپل اغراض او مقاصد مو ورته بیان کړل او په خلکو
یې د پر اثر وشو په لاره کښی خدایی خدمتګار و د یو سړی نه دلاری تپوس وکړو
هغه چه ورسره د دول سرنا ولیدل ورته ویل یې ماته داساز وغږ ئ نو بیا به دوی
لاره وښیم هغوی ورته ووې چه دلته ورو سته یو سړی راروان دی هغه نه پوښتنه
وکړه که هغه راته ووې نو بیا به دوی ساز وغږ ووچه زه ورورسیدم نو هغه سړی
چه زه ولیدم نو وشرمیدو او لاده یې راته وښودله . د اکبر پورې نه تاورته لاړو
او د تاورنه په ریل کښی نوښار ته لاړو ، د نوښار په صدر بازار کښی مو جلسه وکړه
او د خدایی خدمتګاری په مطلب مو خلک پوه کړل . شپې له پورې نوښار ل

ketabton.com - The Digital Library

لاړو دشپې د ډوډۍ انتظام معزالله خان کړی و. کل احمد او یونس خان یره په
دنوښار په ډاک کښې د جلسې انتظام کړی و. په سبا له په جلسه کښې خانان اوغړ
یبانان په لوی تعداد کښې شریک شول. سربلند خان، سرفراز خان او امین خو
الله خان او حضرت بادشاه میا صاحب سره د خپلو زامنو فیروزشاه او سرورشاه
او عبدالدیان جلسه په ډیره کامیابی سره وکړه. په نوښار کښې ډیر جوش وخروش
پیدا شو او حضرت شاه بادشاه په جلسه کښې اعلان وکړو چه ماخپل دوه زامن او صفا
فیروزشاه او سرورشاه د خدایی خدمتګاری د خدمت د پاره باچا خان ته صلح کړل
وی په ډیو
بښلی دی.

په نوښار کښې چه ډیر خدایی خدمتګار او همبران جوړشو نو دلته مونږ
جرګه جوړه کړه او د خدایی خدمتګار و جرنیل سرورشاه مقرر شو. ماخو را ندی
د دی خبری ذکر کړی دی چه خدایی خدمتګارو وردئ د سپینې خامتا وه
خدایی خدمتګارو ماته شکایت وکړو چه دا سپینه وردئ په دوره کښې زه
خیر نه شی اوه و ینځلو هم څه انتظام نه وي نو سبه به داوی چه مونږ ورله څه رنګ
وکړو نو ماورته ووی چه وکړئ نو هغوی اتفاقاً سور رنګ وکړو خدایی خدمتګار
څان له سره ردی جوړ کړی. هر خدایی خدمتګار به څان له پخپله خپله وردی
جوړوله. د دی رنګ د خلکو په زړونو ډیر زیات اثر وکړو څکه چه بښکلی وردی وي
او زلمی به پکښې بښکلی بڼکاریدل او تولو خدایی خدمتګارو یوشان رنګ وکړو.
د غه د سرو جامو وجوه چه پیر ټکیا نو بیا زمونږ برخلاف پراپیګنډه شروع کړه چه
دا د بلشویکو تحریک دی مونږ خو هغه وخت دغه نه خبر هم نه وو چه د بلشویکو هم سره

ketabton.com - The Digital Library

وردی ده داخو یوه اتفاقی خبره وه . ما تر دغه وخته پوری نه وه مارکس . نه د
لینن او نه دکاندهی جی کوم کتاب لوستی وه او نه تری خبر وم . موتبن . نو بنا ر نه خپشکو
له راغلو او جلسه مو وکړه او د پر خلک مونبن سره په خدایی خدمتګاری کښی شریک
شو او سیف الملوک او تاج الملوک دسر خپو شومشران مقرر شول او یا تیستی له راغلو
دلته هم جلسه وشوه او د پر خلک په خدایی خدمتګاری کښی شامل شول د خدای شان
چه پښتنو کښی داسی یوه جد به پیدا شوی وه چه مونبن به کوم کلی ته ورتلو او خلک
به زمونبن نه خبر شو نو په یوه منډه به مونبن له راتلل او د تقریر نه پس چه به ما اپیل
وکه چه تاسو کښی څوک شته چه د خدای د پاره د ملک او قام خدمت وکړی نو یو به
پاڅید و چه زما نوم ولیکه دغه پسی بل او بل به پاڅیدل چه زما نوم ولیکه او خدایی
خدمتګاری کښی شریکیدل او دغه شان د پر کسان په خدایی خدمتګاری کښی
شامل شول .

زمونبن د جرګو د ممبرانو او خدایی خدمتګارو تعداد چه زیات شو نو مونبن
د دوی ، تنظیم جوړ کړو ، او د اتمانزو سرفراز خان د باور دی خدایی خدمتګارو
سالار اعظم مقرر شو ، دغوی د منډائی د پیوړی د پاسه یوه بالاخانه وه هغه د
خدایی خدمتګارانو دفتر شو ، دا مرکزی دفتر وو . د سرفراز خان نه پس د ب نواز خان
سالار شو ، او دهغه نه پس بیا امین جان خان سالار اعظم شو . دغه شان د ضلع
پیښور سالار اینزرګل ، د مردان سالار منیر خان ، د کوهاټ سالار اسلم خټک ، د بنو
سالار یعقوب خان ، د پیرو سالار مولا داد او د هزاری سالار داؤد خان
او یو سالار کنور بهان نارنګ مقرر شول .

ketabton.com - The Digital Library

په دغه اړخو کښې قلي خان چې د مومندو پولټيکل وو زمونږ مومندو رو نه
ي را اوغوښتل اوورته يې اووئيل چې په تاريخ کښې ليکلی دی چې د دی ملک خلک به
ټوټان ته ځی او دا ملک به تورې پاتې کيږی. که تاسو د دوی ملګرتيا اونکړئ اودوی سره
په تحريک (خدای خدمتګاری) کښې شامل نشئ نو دا مزکی به سرکار تاسوله درکړی، زمونږ
مومند خدايی خدمتګار وو چې دوتيکی وو. ويتکی د تخت بائ سره يوځای وو کی بانده
ده هغه راغی اومته يې داقصه اوکړه. په دغه وخت کښې زمونږ سره د پرښه مومندان
په دی تحريک کښې شريک وو. هغه چې ماته داخبره وکړه نو ماورته اووئيل چې ته ددی
علاقی بارسوخه مومندان را وغواړه اوماته هم خبر وکړه چې زه هم درشم اودوی سره د
وروروليو اوعزيزو ليو يوځای خبری وکړم او داځه چې ورته قلي خان ويلی دی ددی په
حقيقت يې پوه کړم. نو هغه خپل عزيزان مومندان را وغوښتل اوزه يې هم خبر کړم، زه
ورغلم، مادی خپلو وروڼو مومندانو ته اووئيل چې د پښتنو د روروليو د ژوند شويدی
او هر چا له خپله خپله حصه ورکړی نشويده، اوس چې تاسو ته داقلي خان څه خبری کوی را
مونږ کښې صرف د نفاق اوجګړې پيدا کولو د پاره کوی اوزمونږ روروليو ګډوډه کوی،
زه تاسو ته داخبره کوم چې زمونږ لکه چې ماورته اووئيل د روروليو ژوند شويدی، زمونږ
دا ملک اوځمکی نه پيرنګيان تاسو ته درکوی اونه يې درکولی شی، داکه درکوو نو مونږ به يې
درکوو، راځئ مونږ سره د ملک د آزادی د پاره ملا اوتړئ اوچې مونږ دا ملک ازاد
کړو نو تاسو سره د علاده کوم چې هری کورنی له به ټول ټل جريبه ځمکه ورکوم، زمونږ د
د پښتنو د پری مزکی دی، دهر چا پکښې برخه رسيدی شی، خو دا نه چې ته به والی
چې زه دا يا دی سړی مزکه اخلم، ځکه چې زمونږ خوتومی ويش شويدی. په دی زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

کورکښی نفاق او جګړه پیدا کیږی. زه افسوس کوم چه دی وروڼو ما سره اتفاق ونکړ
(کله چه دقیوم حکومت راغی نو هغه بیا دا قصه راوسپرده او چه بهتو راغی نو هغه دا قصه
لاکرمه کړه او په دی صورت یی زمونږ د پیره تباهی او بربادی اوکړه او مونږ ته یی د پ
سیاسی او اقتصادی نقصان راوړسولو.)

د خدایی خدمتګاری اثر په وړو زړو، ښځو، نرو او ماشومانو داسی شوی وو
زه به ورته د پرحیرانیدم چه دا قوم څومره ښه قوم دی، او څنګه په یو مخ راپیدا شویدی
دا ماشومانو داحال ووچه زه به یوکلی ته لاړم، نو دوی به ټول ماته راجمع شول او په ق
کښی به و دریدل او زمانه به داخواهش کولو چه زه هر یو چپ (ښکل) کړم. زما هم
سره د پر محبت وو، زما به هم داخواهش وو چه هر یو چپ کړم. زه خو دونی د پر
ووم او دوی ماشومان وو نو چپ کیدو وخت کښی به زه هر یو ته راتیتیدم نو ما
د پر تکلیف وو او د پر به ستری کیدم، خو بیا به هم ماتول چپ کړل او هغوی به به
د پر خوشحال شول، دی ماشومانو په کلو او باندو کښی خپل تنظیم جوړ کړی وو. جد
او جلوسونه به یی کول. یوکلی او بل کلی ته به تلل، او زمونږ جلسو او جلوسونو کښی
شریکیدل. دغه شان جینکو هم سره جامی جوړی کړی وی. نظمونه یی یادکړی و
هغه به یی نورو ښځو ته اورول، د پښتون (رساله مجله) یی په شوق لوستله، چه پښتون
مجله به راغله نو جینکئ به راجمع شوی، یو جینی به لوستله او نورو به اوریدله، په د
دول د اخبار لوستلو شوق هم خدایی خدمتګارو پیدا کړو.

د حکومت پولیس به هر وخت مونږ پسی وُ او د ساعت ساعت خبر به یی حکو
ته ورکولو. حکومت ته چه معلومه شوه چه خدایی خدمتګاری په پښتنو کښی په د

ketabton.com - The Digital Library

ه ور او شور مړا خوږېږی او په خلکو کښې جوش او خروش زیاتېږی او داتحریک
پښتنو کښې د پرکامیاب او هرد لعزیزشو نو مېږی پرې لګیا شو چه دا په پښتنو څه
چل د شو او ژړه هم د خدای پاک دې قدرت ته حیران وم چه پښتنو کښې دا دومره
مینه محبت ، ورورولی ، عزیزداری او ژوندون زمونږ په لږ کراو څنګه را پیدا شو حکومت
دې فکر کښې شو چه په څه چل به داتحریک ختم کړو ، زمونږ د پښتی کمشنر له چه زمونږ
ملاقی خوخانان به ملاقات له لاړل نو هغه به ورسره هم داقصی کولې چه دا عبدالغفار خان
څه تماشه جوړه کړې ده ولی په قلار نه کښېنی او کلی په کلی ګرځی اخر مطلب یې څه دی ؟
وی به راغلل او دا متوله قصه به یې ماته بیان کړه ما به ورته وی چه تاسو د پښتی کمشنر
ووایئ چه زما مطلب صرف د پښتنو کور جوړول دی چه دا پرې ، جنبی د ښمنی تر-
نی پرېږدي او د تخریب په ځای تعمیر ته یې فکر شی ، بله ورځې د سودم د باریکاب
ن خوشحال خان زصالید وله راغی او ماته یې ووې چه لاټ صاحب وایی چه داده څه
ه شروع کړې ده ما ورته ووې چه زما مطلب د حکومت مخالفت نه دی زه خو د پښتنو
ح کول غواړم چه د دوی دا بد رسمونه ، دواجونه ، پرې ، جنبی لیږی شی او که چرې
وان او سکھان لګیا دي نو ېل قوم کښې مینه او محبت او ورورولی پیدا کوی نو په
ښې څه ګناه ده چه پښتون هم خپله اصلاح وکړي دا ستاسو رعیت نه دی څه ؟ نو
حال خان راته وې چه هغوی وایی چه یو ځل په پښتون کښې اتفاق راغی او د ده
ح وشوه نو د دی څه ضمانت دی چه هغه دې زمونږ برخلاف استعمال نه شی ؟
ورته ووې چه زلاټ صاحب ته ووایه چه د قومونو ضمانت په یو بل اعتماد او اعتبار
دوی دې په مونږ اعتماد وکړي . بیا حکومت ما پسی ځواب راولېږلو او راته یې ووې

ketabton.com - The Digital Library

چه دا ته څه کوې ؟ ما ورته وویې چه زه خو هغه کوم چه دیو سنه حکومت کار دی دا خو
ستاسو کار دی زه یې د دله کوم او په تفصیل سره می تولې خبرې ورته بیان کړې لیکن
هغوی تسلی په دې خبرو چرته کیدله خو دې خبرونه زه په دې نتیجه ورسیدلم
چه د حکومت نیت دې تحریک ته سنه نه دی .

مرغز کنبی جلسه او یوه قامی پریکړه :

مونږ خو چه به یوځل دوره شروع کړه نو په ټولو ضلعو کنبی به مو یوشان دوره
او چه د صوبې دیو سر نه به مو دوره شروع کړه نو د بل سره پوره به مو کوله لیکن چه په کو
علاقو کنبی به سنه د کار خلک پیدا شو نو هغه علاقه کنبی به تحریک ترقی وکړه نو زمونږ ته
په یوسفزو کنبی د پره ترقی کړې وه او په یوسفزو کنبی خصوصاً په صوابۍ تحصیل کنبی
یوکلی نه وُ چه په هغه کنبی به زمونږ جرګه نه وه یا به خدایی خدمتګار نه وو . په یوسف
زمونږ سالار منیر خان د مانیری او جرنیل د مرغز خلیل الرحمان او بیا د مرغز کلی
خدمتګار د پر د کار خلک وو او دوی به لګیاوو نخپله علاقه کنبی به یې کار کولو زمونږ به
خدمتګارو کنبی دایولوی صفت وچه څوک به خدایی خدمتګار شو او یا به جرګه کنبی
نو هغوی به د شپې او د ورځې نخپله علاقه کنبی کار کولو کور به نه کښیناستل ، په ما
کنبی دوی په ما پسې راغلل چه مونږ خپله علاقه کنبی د پره کار کړې دی او د پره خلک
سره ملګری شوي دي ، نو مونږ غوا روچه د اخلک قول راجمع کړو او په مرغز کنبی
وکړو او دا د خدایی خدمتګارۍ اوله جلسه وه او میا احمد شاه صاحب او زمونږ د
عبدالغفور چه په خوش اوازی به یې نظم وې او د ماسټر عبدالکریم صاحب مټ
ؤ ، دوی سره د باور دی یو څو خدایی خدمتګار لاړو او د مرغز په جلسه کنبی

ketabton.com - The Digital Library

شو . د تولی علاقی خلک راجمع شوي وو میا صاحب پکښی تقریر وکړو اونور و خلکو هم
تقریر ونه او بیکلی بیکلی نظمونه وویل ، ما چه وکتل نو حیران شوم چه زمونږ د پښتنو
په شاعرانو کښی د قومی جذبی د تحریک څنګه راپیدا شو ؟ څکه چه د دوی په نظمونو به
قوم کښی د پرجوش او طاقت پیدا کیدلو او دا د دومره لویه تبدیلی پکښی څنګه راغله ؟
محمد عمر خان د مانیږی پکښی د موجوده او د پخوانی زمانی حاکمانو بادشاهانو فرق خلکو ته
په ډیره ښه طریقه بیان کړو چه پخوانی حاکمان او بادشاهان چه به په دوره راغلل نو
هغوی به خلکو له د دوی د ګانی ، انعامونه ، اکرامونه ورکول او د موجوده زمانی حاکمان
چه په دوره راشی نو هغه انعام اکرام خو پریږده هر څه د مظلوم رعیت نه خوری . نو دا
تقریر خلکو د پرخوښ کړو زه د دغه جلسی صدر دوم اخری تقریر زما وزه پاڅېدم او
تقریر مو شروع کړو ما خلکو ته وویل چه زه تقریر نه کوم تاسو ته یو تجویز پیش کوم
تقریر ونه خو د پروشو خو دا خبره زما یاده ولرئ چه په دنیا کښی کوم قومونه چه خبری
لږی کوی او عمل د پرنو هغه قامونه همیشه خپل منزل ته رسیدلی دي ، زه تقریر نه کوم
زما په تجویز غور وکړئ . په دی پښتنو باندې د دی رسم و رواج د پر بوجونه دي
او زمونږ د تحریک یو داغرض هم دی چه په دوی باندې دا بوجونه کم شی خو زه یر یږدم
چه هسی نه دا جسی په پښتنو باندی یو بل بوج شی نو زه دا تجویز ستاسو په خدمت کښی
پیش کوم چه په کوم کلی کښی زمونږ جلسه وی په هغه کښی به خلک نه چای څکی او نه
دودی خوری اونه به څوک پاتی کیږی اونه به څوک شپه کوی . خلک به خپلو کلوته
ځی او که څوک خپلو کلوته رسیدی نه شی نو په یو کلی به هم د پرکسان نه ودځی او که
هغه کلی کښی چه د دوی شپه شی نو په یو خدایی خدمتګار به هم نه د پره کیږی

ketabton.com - The Digital Library

اوچه په هغه کلی کښی څومره خدایی خدمتکاروی هغوی به وړله خپله دوده ی
راوړی دوی به یې په شریکه خوري اوڅوک به زیاتی تکلیف نه کوي ، اوکه دچا یو وخت
وي نوچه د دوو پیالو نه زیاته چای ونه څکی دا تجویز په اتفاق سره پاس شو اوجلسه
ختمه شوه . د مرغزمشران ماله راغله، هغوی ماته د دودی ذکر وکړو ماورته ووی
چه دا تکلیف دی ، دمرغز دپر سنه خلک دي که خانان دي که غریبانان دي که کسبگر
دی هغوی کښی دپر اتفاق اوجذبه ده . هغوی راته ووې چه مونږ ته خوهیڅ تکلیف
نشته . زمونږ دټول کلی خلکو دجلسی دخلکو د پاره چاغوړی ، چاچرګ اوچا اوړه
راوړي دي ، ماورته ووې چه ستاسو خو اتفاق دی او تکلیف درته نشته خو یو کلی دی
چه هلته ستاسو په شان اتفاق نشته که مونږ هلته جلسه وکړو بیا به هغوی ته څومره
تکلیف وي ؟ اوتاسو که اوس دا دودی وکړه دا به رسم شی . پښتانه خو داسی قوم
دی که یو کلی څه وکړي نو بل کلی دهغوی دسیالی نه ضرور کوي ، دوی زما هغه خبره
ومنله . ماز یکری چه جلسه ختمه شوه په مرغز کښی زمونږ ماما کان وو . زمونږ نیا دډی
کلی وه . هغوی راته ووې چه مونږ خو تاله دودی پخه کړې ده اومونږ سره به شپه کوې
ماورته ووې چه تاسو په جلسه کښی نه وی څه ؟ په جلسه کښی خو داتجویز پاس شو چه د جلسی په کلی کښی به میلمانه
نه شپه کوی اونه به دودی خوری اوداخو دپر بلکار دی چه سړی وایی یو څه اوکوی بل څه . هغوی مې دپر
خوارو رضاکړل اوزه بام خیلوته لاړم اودغلته می باچا صاحب سره شپه وکړه چه هغه زمانه وعدې خیستې
چه دې علاقی له راشی نوشپه به ماسره کوې .

اتمانزو کښی لویه جلسه اومشاعره :

مونږ خوچه تراوسه پوری کومی جلسی کولی نو د ضلع اوتحصیل په سطح وې نو

ketabton.com - The Digital Library

اراده وکړه چه اوس به مونږ د تولی صوبی په سطح باندی یوه لویه جلسه وکړو خکه ما چه کتل د خدایی خدمتګارو دی تحریک په پښتنو کښی یوه نوی جذبه پیدا کړی وه . نو د دې د پاره ما دا مناسب وګڼل چه اول باید د جلسی انتظام وکړو . د سرحد تولو پښتنو له مودې شرکت دعوت ورکړو او دا جلسه موږ په شلم او یو ویشتم اپریل ۱۹۳۰ع په اتمانزو کښی مقرر کړه او دیوی مشاعری بندوبست موږ وکړو او د دی مشاعری طرح داوه :

« جنګ د آزادی له هیڅه ځلمی وتلی دي . »

چه د جلسی اعلان وشو نو زمونږ د جلسی د اعلان سره حکومت ډیر په فکر او تشویش کښی پریوتو او د اتمانزو په خانانو لپسی حکمونه جاری شو ، حکومت غوښتل چه دا جلسه بنده شی چه مونږ په دی بدنام نه شو او د کلی خانان او خلک د دی څه مخالفت وکړی . او مونږ له بهانه په لاس راشی . لیکن حکومت په دی مکر او فریب کښی کامیاب نه شو خکه چه زمونږ د کلی خانان خو په خدایی خدمتګاری کښی شریک شوی وو د صرف برنی محمد ع خان زمونږ په خدایی خدمتګاری کښی شریک نه و نو د کوردنی یی تول خدایی خدمتګار وو . حکومت په بعضی سینډونو پلونه هم خلکو ته وران کړل خو په دی کښی کامیاب نه شو او په زړ کونو نه او بنځی په جلسه کښی شریک شوی جلسه ډیره کامیابه وشوه او بیا خاص د خدایی خدمتګارو پر پلاجلوس او سلامی په خلکو ډیر اثر وکړو . د پیرنګی خو د مخکښی نه اراده نه وه چه مونږ دی کار ته پریږدي خو د خدای فضل وچه د دی د نیمی میاشتی مونږ کار وکړو . مونږ چه د کانګرس د جسی ته راغلو نو په جنوری ۱۹۳۰ع کښی موکار شروع کړو او په اپریل کښی پیرنګیانو ګرفتار کړم . دوه مره وشوه چه زمونږ اواز د پښتنو غوږ ونه ورسیدو په ۲۲ اپریل

ketabton.com - The Digital Library

ایله د جلسی میلمانه رخصت شول د بر تهکال ارباب جمعه خان چه څه رخت رخصتیدو
نو، چونکه دی زما په مهربان و ماورته ووې چه ستا خو په زامن دي د خدای فضل
دی نو دا یو ارباب عبد الغفور یکښی ما له د خدایی خدمتګاری دپاره راکړه نو ده وې
چه ما په نامه د خدای دربښلی دی او دې جلسی له د پښور نه علی کمل خان. لعل باچا
او دکانګرس نور د پرکارکنان راغلی وو چه دوی د جلسی نه رخصتیدل نو ما ته یې ویل
چه مونږ سبا له سول نا فرمانی کوو او په پښو کښی به مالګه جوړوو ته هم د غلته زمونږ
تماشی له راشه کوره مونږ خو خدایی خدمتګاره یو تا سو سره په دی جلسه کښی
شریک شوي یو که ته کانګرس کښی نه یې نو تماشی له خو راشه!

فیر ګله دهغه د سفر او د عوامو په کورکښی د جګړې سند یاد ته ووې چه مالګه
ټیکس او لګوو ے شو د هغه د وستان عوامو د اټیکس ظالمانه کردار کښل
د عوامو د نظریه وه چه هر څوک به د خپل ځان لپاره د ۱/۴ ۲/۴ ۳/۴ او به
د مالګه آشپاه ډیټس ګورنمنټ هیڅ حق نه لري
سمندر په کنارو به عوامو د او بو نه مالګه جوړول په دغه حکومت لپاره منع کړه
د ټیکس د اداکولو نه پخوا به مالګه څوک نشی خریدلی کوو ے د مالګه
د ټیکس د اداکولو نه پخوا به مالګه څوک نشی خریدلی کوو ے د مالګه
د پوسیاسی او اقتصادی جنګ وو. او عوامو د اجنګ فتح کړه وو

ketabton.com - The Digital Library

گجرات جیل او کانګرس سره تړون

زما کرفاری ۱۹۳۰ع گجرات جیل. دقصه خانې واقعه، د پیرنګی جبر
اونشاد د اوپښتانه (اتمانزو، پراګ، کوجرګړهی، تکړ شیر،
کړه، لوندخوړ، مینۍ، رستم، کوهاټ، بنوں، آزاد،
قبایل، حبیب نور، د اپریدو حمله
د اپیپی فقیر صاحب)
کانګرس او مونږ، د پټیل کمیټی رپورټ
د گجرات جیل ملګرو

ketabton.com - The Digital Library

گرفتاری سنۀ ۱۹۳۰ع:

زه په ۲۳-اپریل د دوی د دعوت په سلسله کښې په لاری کښې پیښور ته روان شوم اوچه دناڅې تانې ته ورسیدم نو پولیس والا ولاړو ولاړی یې و درولې اوما ته یې ووې چه مونږ ته ستاد گرفتاری حکم دی، ما ورته ووې چه زما هیڅ عذر نشته خو ماته زما د گرفتاری وارنټ وښیئ. دوی سره وارنټ نه و خو لاړی والا ته یې ووې چه لاړی مه روانوه و د ریږه! لاړی والا غریب لاړی و درولی وه چه په دې کښې د چارسدې نه پولیس والا په لاړی کښې راغلل اوما ته یې د گرفتاری وارنټ وښود لو اوزه یې گرفتار کړم اووایس یې چارسدې له راوستم او د چارسدې د حوالات قبلې ته د زنانه دو په حوالات کښې ځانله بند کړم، زمونږ د دې جلسې خرڅ ماکړې و اوانتظام ټول زمونږ حاجی صاحب شهنواز خان کړې او د پیښور انتظام یې کړې و. جلسه کښې به یې د خاموش اواز کولو صرف په دې اواز سره دا غریب هم مونږ سره گرفتار شو. چه زه یې د زنانه دو حوالات ته دننه کړم نو میا احمد شاه پکښې ناست وو یا یې حاجی شهنواز خان اوسرفراز خان او عبدالاکبر خان هم راوستل او حوالات ته یې را دننه کړل. زمونږ د گرفتاری خبر په لږ ساعت کښې په ټوله علاقه کښې خور شو او په زرګونو خلک هلته راجمع شول او راجمع کیدل چه د خدای فضل و، د اکټر خان صاحب چه زما مشر و رورو را ورسید، د ټول خلک خو خدایی خدمتګار نه وو، د دی خلکو اراده وه چه قلی خان چه د غه وخت د چارسدې استنټ کمشنر وو وژنی، خو چه د اکټر صاحب د دې

ketabton.com - The Digital Library

خبر شو نو خلکو ته یې وې چه ای ورونو زمونږ دا تحریک خو د علم تشدد
تحریک دی مونږ خو خدای سره وعده کړې ده چه تشدد به نه کوو او د هر کوشش
یې وکړو چه دا کار دونه شی او خلکو له یې تر غیب ورکړو چه خلک خپلو خپلو کلوته لاړ
شی خو خلک نه ست وو او که چیری د اکثر صاحب نه وای نو لویه خونریزی به شوی
وه چه حکومت پوه شو چه دا خلک نه خوږیږی، نو دلته هم کافی پولیس وو خو د مردان
نه یې د فوج رساله راوغوښته او زمونږ د حوالات خولې له یې راوستل او لاړې
یې مونږ ته د حوالات په خوله کښې و درولې، د هر پولیس او د رساله تری چا پیره وو
مونږ یې دی لاری کښې کښېنولو او دلاری نه څه رساله وراندی او څه ورو ستو مردان
ته روان شو، به زړ کونو خلک مونږ ته ولاړ وو او مونږ به اشارت پوهول چه تشدد
به نه کوئ. چه څه وخت سره د پروته ورسېدو د شیخو د ټپې زړ کونه خدایی خدمتګار
د فتح محمد جرنیل په حکم په سړک ولاړ وو سړک یې بند کړی و ما دلاری نه دوی
ته ووې چه تشدد مه کوئ او چه په مونږ خفه یئ نو وکړئ او خدایی خدمتګاری له
ترقی ورکړئ هغوی لاړه پریښوده او مونږ مردان ته ورسېدو شپه مو د مردان
په جیل خانه کښې وکړه وختی سحر یې د مردان نه روان کړو. د مردان خلک چه زمونږ
د نیو و نه خبر شوی وو نو چه مونږ د جیل خانی نه راووتو بهر په سړکونو د هر خلک
ولاړ وو بیا یې مونږ د رسالپور چاونی ته بوتلو او حوالات کښې بند کړو. د نو بنار
هندوان او مسلمانان چه څوک خبر پاڼ هغه ټول زمونږ د لیدو د پاره رسالپور ته
راغلل او سرکار پخپله زمونږ د گرفتاری پرایښنده په لویه پیمانه وکړه. لږ ساعت پس
علی خان زمونږ د چارسدی اسسټنټ کمشنر سره د خپلی عملې دلته راورسېد

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ مقدمه ورته پیش شوه. مقدمه دځنه وه خو مقدمه هم د سرکار وه او فیصله هم سرکار کوله ماته معلومه وه چه مونږ قید وي ماته خو یې ضمانت ونه وې خو زما ملګرو ته یې په ووې چه باچا خان پریږده ئې اوتاسو ضمانتونه ورکړئ او چې کورته ځئ مغزی ورته ویل چه اخر ضمانت دځنه ورکړو مونږ ځه جرم کړی دی. مونږ ته ولو د ضمانت نه انکار وکړو، نو تول یې په دفعه چالیس (څلویښتمه ماده) کښې دریې دری کاله سخت قید کړو. مازیکرې مونږ د دې ځای نه روان کړو چونکه خلک زمونږ نه خبر شوی وو. د نو بنار په تیسن د پر خلک جمع شوي وو. نو حکومت مونږ د ریل د سورلی دپاره د نو بنار نه د جانګیری تیسن له بوتلو ریل زمونږ په انتظار کښې ولاړ و، مونږ یې پکښې کښېنولو او ریل روان شو.

ګجرات جیل:

سخر وختی ګجرات ته ورسیدو مونږ یې د ریل نه کوز کړو او ګجرات جیلخانی له یې بوتلو او ورننه یې کړو، سخر وختی وه چه د جیلخانی دفتر ته ورسیدو دارو غه صاحب لا ویښ شوی نه و په دې وجه مونږ د پر ساعت دفتر کښې دهغه په انتظار کښې ناست وو چه هغه راغی نو زمونږ چارج یې د پولیس نه واخیستو، زمونږ تو مونه یې په کتاب کښې ولیکل. مونږ چه څه وخت جیلخانی ته ورننوتو نو بنه رڼا وه تور (لمر) ختلی و. زمونږ نه مخکښې یو څو سیاسی قیدیان ورونه راغلي وو، مونږ نه چه خبر شو نو د جیلخانی دروازې سره زمونږ په انتظار کښې ولاړ وو، مونږ ته راتر غاړه شو بارک له یې بوتلو او زمونږ د پاره یې د چا یو انتظام وکړو، د اجیلخانه د سرحد پنجاب او د هلی د هغو سیاسی قیدیانو د پاره وه چه څوک به اې او بی کلاس کښې وو. هره ورځ به پس

ketabton.com - The Digital Library

انته سیاسی قیدیان راغلل تولهٔ ورځ زمونږ په دی مشغولا تهره شوه ، بله ورځ علی-
کلخان ، لعل باچا ، لاله پیراخان سره دشپږ و ، اتو رضا کارانو هم دپښور نه دلته
دی چیل ته راوبدل شول . زمونږ تعداد ورځ په ورځ زیاتیدو څه وخت چه زمونږ تعداد
زیات شو نو زمونږ سیاسی ورونو دا تجویز پیش کړه چه اوس زمونږ دپاره یو کمیټی
جوړول په کار دی چه زمونږ دحقوقو حفاظت کوي او دټولو په اتفاق یوه کمیټی جوړه
شوه ، ورپسی دصدارت سوال راغی چه صدر به څوک وي ټولو په اتفاق ووې چه ته
زمونږ صدارت قبول کړه ، خو داځیزونه زما دابتدا نه خوښ نه دي اوما به دعهدو نه
اکثر پرهیز کړلو نو په دی موقع هم ما دخپل طرف نه معذوری ظاهره کړه اوبل څوک یې
مقرر کړه . سکرټری هم منتخب شو هره یوه خبره به زمونږ له طرفه ده وړاندی کوله زمونږ
کار په دی اندی سنه شو یوه ورځ زمونږ جبلخانی ته دپنجاب دجبلخانو جرنیل
اوزمونږ سپرنټنډنټ راغلل ، دټولونه په سرکښی زما چکی وه نو دټولونه اول یې
زمانه شروع وکړه زه دننه په کډی ناست وم دوی راغلل زما دچکی ورکښی ودریدل
دوی دننه راغلل او زه ودله جنګلی ته ورنه رغلم دا طریقه وه چه اخلاقی قیدیان به جنګلی
له ورتلل زه خو سیاسی قیدی وم زما چکی په سرکښی وه او دمولانا ظفر علی خان
اخر کښی وه په دهغه چکی ته ورسیدل نو هغه ورته ووې چه زه دسیاسی قیدیانو متعلق
تاسره خبری کول غواړم لیکن هغه په ترشی سره داجواب ورکړه چه دپنجاب په جبلخانو
کښی شل زره قیدیان دي ، زه دهغوی په غم کښی یم ماسره دیو څوکسانو سیاسی
قیدیانو د پاره وخت نشته چه تاسره پری خبری وکړم . داخبره چه سیاسی قیدیانو
ته ورسیده زه چه څه وخت دی دهغوی لیدو له ورغی نو څوک ناست وو ، څوک اوده

ketabton.com - The Digital Library

شو چاودته پښې وغږولې چه ده دا حالت ولیدو نو معاینه یې پرپښوده او دفتر ته لاړو او په ډېر قهر او غصه د دفتر نه رخصت شو.

د قصه خانې واقعه:

دلته مانه د پېښور ملګرو وویل چه په ۲۳-اپریل ۱۹۳۰ چه ته یې نیولی تو په دغه شپه د پېښور بنار کښې مونږ تول هم گرفتار کړو. الله بخش برقی صاحب چه دکانګرس کمیټی سکرټری و په دغه شپه دی په دفتر کښې و پولیس ده پسې کور ته تللی و، دی کور نه ونو د شپې د گرفتاری نه پاتې شو سحر پولیس دی هم دفتر کښې ونیولو چه دی څه وخت گرفتار شواو خلک خبر شو، نو د ډېر خلک راغونډ شول، دی یې د پولیسو موټر کښې کښېنول غوښتل خو خلکو نه پرېښودو، نو پولیس پیاده کابلی تانګې ته روان کړه او د هغلکو جلوس ورپسې شو چه تانګې ته رسېدل نو د ډېر مخلوق راجمع شوی وو چه دی یې تانګې ته ډنډه کړه، نو دروازه یې بند کړه او خلکو ته یې وویل چه خواره شئ خو خلک نه خوږېدل کشمکش زیات شو نو فوج یې راوغوښتو، دا فوج هندوستانی و او گورکهالیان وو هغوی ته یې حکم ورکړو چه په دی خلکو گولی وچلوئ خو هغوی انکار وکړه خکه چه هغوی وویل چه دا خو د تش لاس خلک دي نه جنګ کوی نه فساد نو مونږ پرې گولۍ ولې وچلوو؟ هغه یې لیږی کړل او گورکه فوج یې راوغوښتو هغوی دا تلوسره په خلکو گولی وچلولی او د ډېر خلک مړه او زخمیان شول.

گجرات جیل کښې:

بله ورځ مونږ تول د سرحد سیاسی قیدیان یوځای ناست وو چه خبر راغی چه د بنو نه د سیاسی قیدیانو چالان راروان دی، مونږ وې چه څوک به وی خو خبر شو چه

ketabton.com - The Digital Library

د فتر ته راورسید ل، مونږ په منډو ورغلو یو سردار رام سنګه و اوبل حکیم عبدالرحیم۔
صاحب او دریم سیوک رام و او څه وخت یې چه هغوی جیلخانی ته راد ننه کړل نو
مونږ ورتر غاړه وتو، د ملک قول حال یې راته ووې او ویل چه باوجود دې چه سخت
ظلم او جبر کار په سنه شان سره روان دی. د دې په اوږدو زه دې ډیر خوشحاله شوم
څکه چه ماسره د خپل ځان هیڅ فکر نه و ماسره به د پښتنو د تحریک فکر وچه دا حکومت
د باو کړی نه وي. مونږ له به هم د ملک نه خطونه راتلل چه تحریک سنه په زور کښې دی اود
خدایی خدمتګار و تعداد دسوونو نه زرګونو ته ورسیدلو او څومره چه حکومت د دی
تحریک د د باو کولو کوشښونه کوی هغومره دا تحریک خوږیږي.

د لاهور د محمود علی قصوری صاحب پلار مولانا عبدالقادر صاحب هم د ګجرات
جیل ته راغی، د ده ځای نه وو، نو ماخپل ملګری سرفراز خان خپلی چکی ته راوستو او
د و د هغه چکی می مولانا قصوری صاحب ته ورکړه. د غه شان د جمعیة العلماء هند
مولانا کفایت الله صاحب او ناظم مولانا احمد سعید صاحب هم دی جیلخانه کښې وو، د دی
په زه کله کله میلمه کولم. ناظم صاحب ډیره خوند ناکه پیتی او حلوا پخوله.

مونږ په دې جیلخانه کښې دوه قسمه قیدیان وو یو اې کلاس اوبل بی کلاس
ز مونږ د خوراک وغیره قول حقوق یو شان وو خو یو دا فرق وچه د اې کلاس قیدیانو
د بصر څملاستو اجازت و او ورته بې ورته نه بند ولو او بی کلاس به د ننه څملاستل او
و ورته بې ورپسې بند ولو اوبل فرق دا وچه اې کلاس به د ځان د پاره د بهر نه
د خوراک، څښاک څیز د اغوښتی شو او بی کلاس نه شو د اغوښتی، د لته صرف
زه او اغا لعل باچا، میا احمد شاه او عبدالاکبر خان په اې کلاس کښې وو، باقی

ketabton.com - The Digital Library

نورتمول بی کلاس کښی وو ، خوورځی پس یی اغا لعل باچا او عبدالاکبرخان د
اې کلاس نه بی کلاس ته کړل ، مونږ به بهر څملاستو او زمونږ دانور ملکری
دننه څملاستل د پره کړی وه ، علی کلخان ناجوړه و او دکړی نه به پری چپی راتلی
ماته دا خبره د پره بده ښکاریده چه مونږ دی بهر یو او حاجی شهنواز خان ، سر فراز
خان ، عبدالاکبرخان ، رام سنګه ، حکیم عبدالرحیم او علی کلخان دی دننه څملی مونږ
داخبره خپلی کمیټی ته پیش کړه سپر نټنډنټ سره یی هم پری خبری وکړی چه حکومت ته
ته موهم د پره درخواستونه لیږلی وو لیکن چا پری غوږ نه ایښوده ، جرنیل د جلخانو
هم راغلی و او هغه زمونږ نه خفه تلی و هغه هم زمونږ د پاره څه نه کول او حکومت هم
دځه کولو د پاره تیار نه و اخر چه مونږ مایوسه شو او په دی خبره پوه شو چه په منت
او درخواستونو څه کیدی نه شی نو مونږ اراده وکړه چه قدم اخیستل په کار دی . زمونږ
سپر نټنډنټ راجا صاحب و او په ډښتیا راجاؤ او د هر شریف سړی ؤ مونږ ته یی وویل
چه تاسو بیا داخپل شکایتونه لیکئ او ماله یی راکړئ چه زه یی جرنیل صاحب له ولیږم
دهغه خبری سره اتفاق وکړو تولی خبری موبیا ولیکلی او هغه له مو ورکړی هغه هم
پری د پرښه ریویو ولیکه لیکن د پری ورځی تیری شوی څه ځواب رانغی چه په انتظار ستړی شونو او
مونږ فیصله وکړه چه اوس قدم اخیستل په کار دی لیکن زمونږ د پنجاب وردونه څوک چه په اې کلاس کښی
هغوی به ددی مخالفت کولو او ویل به یی چه جلخانه کښی ایجی تیشن په کار نه دی ، دهغوی داخبره خو درسته وه ولی چه
ته دایجی تیشن ضرورت نه و هغوی خو په ارام وو تکلیف که و بی کلاس ته ؤ لړی چه به د
وړو زیاتیده نو د علی کلخان طبیعت به هم وړو وړو خرابیده او خولی به پری هم راتلی آخر
فیصله مو وکړه چه مونږ پری قدم اخلو او که څوک په خوشحالی سره زمونږ په دی ایجی تیشن کښ

ketabton.com - The Digital Library

شریکیږی نوهم ښه ده اوکه نه کیږی نوهم یې کوړیې اباد . مونږ له دغپلو بې کلاس
ورونو د پاره ایجی تیشن شروع کول په کار دی . مونږ ایجی تیشن شروع کړه اوفیصله
مو وکړه چه بیکاله به نه بندیږو اوکه جپلوالا مونږ په زور بندوی نو یوبل له به لاسونه
ورکوو . هرکله چه ماښام شو او دوډی مو وخوړه او دبند پدو وخت شو نو مونږ تول
کینټری ته راغونډ شو اوپه چمن کښی غونډ کښیناستو اولاسونه مویوبل له ورکړل او
جپلوالوته مووویې چه مونږ په رضانه بندیږو وکه په زوره موبندوی نوستاسو
اختیار دی . اکثره اې کلاس والا مونږ ه سره په دی ایجی تیشن کښی شریک
نه شول نوردغو پریږده چه زمونږ دخدایی خدمتګارو صدر صاحب اوسکریټری
صاحب عبدالاکبرخان اومیا احمد شاه هم رانه لیری لیری ګرځیدل اوماته یې وویې
چه تاخو به مونږ ته وې چه جپلخانه کښی ایجی تیشن ونه کړی اواوس دې پخپله
شروع وکړه ماورته وې چه زه ددی برداشت نه شم کولی چه زه دی په ارام یم
اوزما د کار زور ملګری دې په تکلیف کښی وی په دی وجه مجبوره یم چه ایجی تیشن
وکړم . جپلوالا فوراً سپیر تلفونټ صاحب له اطلاع ورکړه هغه راغی اوپه دفتر کښی
کښیناستوخبری شروع شوې هغه ووی چه دی کښی زماڅه قصور دی . زه خو
ستاسو د پاره هرڅه ته تیاریم نو تاسو زما برخلاف ولی دا ایجی تیشن کوی ماورته
ووی چه مونږ د اقلیم ستابرخلاف اخیستی نه دی . دحکومت برخلاف مو
اخیستی اوته په دی خفه کیږه مه اخرفیصله په دې وشوه چه تاسونن بند شئ او
سبا له به زه تاته په ذریعه خبرراوغواړم مونږ ورته ووی چه ته زمونږ نه مه خفه
کیږه ، مونږ دا فیصله کړې ده چه پخپله خوښه نه بندیږو ولیکن دا ده چه بند پدو کښی

ketabton.com - The Digital Library

به څه جګړه او کشمکش نه کوو د جیلخانې سپاهیان دی مونږ وچتوی او بارک ته دی مونږ رسوي هغه هم په دی راضي شوچه سپاهیانو د بې کلاس قیدیان په دنګه دولی بارک کښې قید کړل سبا له وختی خبر راغې چه په زنانه احاطه کښې دوی بند کړئ او د بهر ورور پسې پوري کوئ او دننه د دوی خوښه ده چه که بهر څملی او که دننه . لنډه داچه د بې کلاس دپاره هم مونږ هغه ټول حقوق حاصل کړل کوم چه د اې کلاس دپاره مقرر وو .

د پیښو نکی جبر او د پښتنو عزم :

د اخو د جیلخانې واقعات وو اوس د بهر د حال نه موخبر وم چه مونږ یې ونیولو نو فوجونه اوردسالې اتمانزوله راغلې اول د خدایی خدمتګار و به دفتر د غلل کوده کانو په دفتر اور وګډولو او په دفتر کښې چه څومره خدایی خدمتګار و هغه ټول یې بنکته یو یو په پوخ سړک راوغورځول . زما زوی ولی چه هغه وخت د دیارلسو خوارلسو کالو هلک و د خدایی خدمتګار و دفتر کښې و په ده باندې یو کوده د سنګین ګذاعو کړو خو یو دلیسی افسر ورته لاس ونیو هغه ګذاري په لاس واخیست اودی یې بچ کړو بیا یې دمټ نه ونیو ، په پوره وي بنکته د بالاخانې نه راوغورځولو فوجونه دکلی نه چا پیر شول ، ټول خدایی خدمتګاري ګرفتار کړل اوردسالې په لاروا وکو څو کښې ګرځیدې ، په هر کور به ور ننوتل تو پکی او که بل څیز به یې خوښ شو هغه به یې یو ړل چه ټول خدایی خدمتګار ګرفتار شول ، نو د پټې کمشنر ملاسې سره د خلکو په مینځ کښې و د ریدلو او په اوچت اواز یې وې چه د سړو جاموځوک شته ؟ په دی هجوم کښې زمونږ د کلی خان محمد عباس خان هم ولاړو خپلو ټوکر انو ته یې

ketabton.com - The Digital Library

اواز وکړي چه راځي دده حجره دغلته نزدې وه په منډه لاړل، په دیک کښې یې سوه
رنګ واچوو چلي او دنوکرانو جامې یې سړی کړي اووایي غوستی او اوبه تری بهیدی
چه راغی او دده پښتی کمښنر په مخکښې ودریدو چه دادي دسره جامو خلک د پښتی کمښنر
خو دوی ګرفتار کړل خو داداسی اواز وچه پښتنو کښې یې ننګ او غیرت پیدا کړو اوپه ټولیا نو
چه څومره کوشش وکړو نوسړی جامې یې ورکی نه کړي شوې محمد عباس خان په خدایی
خدمتګارو کښې نه وو او د انجمن نه یې هم استعفا ورکړې وه مونږ نه خفه هم وخو د پښتونو ننګ
اوناموس یې ګټلو. انګریزانو زمونږ دکلی محاصره وکړه. دکلی خلک یې بهر ته نه پریښودل
او دبهر خلک یې کلی ته نه پریښودل، بنیادم خو به د فوجیانو په وینا بند شو. ولی څارونه
خو داتکلیف پښې شو چه هغوی میرو اوشو ګلګروته وتل، کورونو کښې دننه ډګیاه څه انتظام
نه وو، کله چه د څارونې دکورونو نه را اووتل، پتوته به تلل، نوګوده ګانو به په اسونو
زغلول چه کله به هغه څارونې په سینه خیته ودوا چوله نو بیا به یې په توپکونو ویشتل
او په دی طریقه د دیرو زمینداروغریبانانو د پرځارونې مړه شول. د بنګاربابا
غونډې سره یولوی میدان و داخلک یې هلته راجمع کړل وهل به یې، تکول به یې
اوورته به یې ویې چه کوتی وګوی چه مونږ خدایی خدمتګارنه یو هغوی به ورته
وې چه مونږ خدایی خدمتګارنه یو او حقیقت هم دغه ودوی خدایی خدمتګارنه
وو خدایی خدمتګارخو ټول ګرفتار شوي وو خو کوته ټکول پښتنو ته شرم بنګاربابا
او کوتی یې نه ټکولی. دوی باندې به یې د بنګاربابا د پیرنی ته کانې خیجول او
یولوی څلی پرې جوړولو. کله چه یولوی څلی جوړشو او پیرنګی خلکو ته ووی چه
ستاسو هغه باچاخان موږ په دې کښې بنخ کړو په دې خلکو کښې یوسړی کوته

ketabton.com - The Digital Library

د ټکولہ هغہ پیرنکی ورته وې چه تاته اجازه ده کورته څه! هر کله چه کورته لاړ
نو بنځې یې جامې وینځلی ده نه یې تپوس وکړه چه ته څنګه راغلې؟ هغه وې زه یې
را پرېښودم هغې ورته وې چه نور نه را پرېږدي نو ته یې څنګه پرېښودې تا به کوته
ټکولی وی. دا کوته دې رادی خو اکړه ده ده په کوته رنګ لګېدلی ؤ دې سره
سو باړی په لاس کښې ونوده ته یې ووې چه واخله بې غیرته په دې سو باړې
جامې وینځه زه میدان له ورځم سهار د پرکچه شو او پېښیمانه شو او د دې بنځې
په پېښو پریوتو چه ته مه څه بیا ورځم چه دی راغی نو پیرنکی ورته وې چه ته خو
می پرېښودی وې ته بیا ولې راغلې ده وی چه بنځه می کورنه پرېږدي نو زه
اوس جبل ته هم تیاریم او مرګ ته هم تیاریم او نور و خلکو سره کښېناستو. دا مهال
پنځلس ورځې وچلېدې، پیرنکیانو د پرځه وکړل خو عامو خلکو هم ورته کوتی ونه
ټکولې ځکه چه چا به کوته ټکوله نو کلی کښې دهغه ژوند د پرد شوم و او خلکو ب
ورپورې خندل.

د پرانګ چارسدې محاصره یوویشت ورځې چلېدلی وه، د پرانګ
چارسدې په محاصره کښې د پرزیات فوج وو چا پېره به هم ولاړ وو او سوار
به په لاړو کو څوکښې هم ګرځېدل چه څوک به د کوره را ووتو نو د هلو به یې اذانونه
او د جمعې لمونځونه هم بند شول خدایی خدمتګاري وینول او قیدي یې کړل او عام خلک
به یې په تودو تشکو برېنډ څملول او د کورونو تالاشی کېدې خو د قام اتفاق وچاره
چه غلې وې هغه یې په غږ یا نانو وویشلې او د میرې خلک به سحر وختی راغلل
د دوی د میرې فصلونه به یې کودکړل، خاوره کړل، او به کړل. بیا به شپې له کوته

ketabton.com - The Digital Library

ل او د شولکو خلکو به ورله ، د شولکو پې فصلونه سنبالول . دا محاصره هم ناکامه
چیته شوه . دا محاصره ، وهل ، ټکول خو سخت و ، خو ددی یوه فایده دا وشوه چه
کوم کلی چه انګریزانو محاصره کړل اوویی سوزول ، دا په جرنیلی سړک پراته
نو چه عامو خلکو به دا تشدد او ظلم لیده نو د خلکو په زړونو کښی به د انګریزانو
ره نفرت او د خدایی خدمتګار و سره همدردی زیاتیده او په دې توګه زمونږ په حق
ی د پرده غټه پرانیسکنده وشوه .

د غه شان په ۲۷ می کو جبرو کړهئ کښی جلسه وه د مردان نه کپتان مرفی
ره د پولیس راغی ، دی یو د پر ظالم پیرنګی و . بلکه چه د کوجرانو سره د مینبوټر د لو
ا ده کوم کوتک وي د ده سره به هم هغه شان کوتک و او د پر بی ترسه و . بی درغه به
خلک وهل . دا چه څنګه د خلکو په وهلو لاس پوری کړو او په پره نیغ د خلکو مینځ
ننوتو . نو هلته طالبان وو ، هغوی حیران شو ، په دې چه دا یو پیرنګی تش لاس
روان دی او هیڅ ورته څه نه وایی . خدایی خدمتګار خو چونکه د عدم تشدد پابند وو
د غه طالبانو پیرنګی پسی خپل تبرکی راواخستو او په هغی یی او وهلو ، پیرنګی چه را پریوتو
ویی بنځی چه منګی ورسره وو ، د جلسی خلکو ته یی او به ورکولی ، هغی هغه ډک منګی
یرنګی په سر را چولو او هغه مړ شو . چه د هغه د مرګ خبر مردان ته ورسید نو
ی (۱۱ مه) چه د مردان اسسټنټ کمشنر د هغه فوج را وغوښتو خلک د دې نه خبر
ول خو ییا هم خلکو جلسه جاری وساتله د غه وخت باران او سیلی راغلل او د دی
وجه د فوج ورسیدو نه مخکښی جلسه خوره شوه کښی نو که فوج په جلسه ورغلی وای
څومره خونړیتوب به پکښی شوی وه .

ketabton.com - The Digital Library

سبالہ ددې پیرنګی بد اخیستلو د پاره په ۲۸ مې په تګر فوجونه او رغل کلی یې
محاصره کړه او په خلکو یې بې دریغه ګولی وچلولې میشن کنونه یې هم بکښې استعمال کړل
دې پر ماشومان، زلمی او ښځې، نر، پکښې شهیدان شول. بیا د ملک ملا الله خان خدا
خدمتګار حجره او کور یې هم وسیزل او د سالار شمروز خان د پلار ملک امین کل د یره
یې هم وسیزله. د شیرګړه او جلالا کلو خلک چې خبر شو نو تګر دامداد پاره سره ډوله
راغلل نو پیرنګیانو محاصره پورته کړه او مړان ته لاړل. ددې نه پس فوجونه لوند خوږ ته
لاړل او هلته د غلام محمد خان خدایی خدمتګار حجره او کور یې وسوزول او د کلی
په عامو خلکو یې د پر ظلم زیاتی وکړه. کوهاټ کښې هم د غه شان پیرنګیانو په خدایی
خدمتګارو او په عامو خلکو ګولی وچلولې او د پر خلک پکښې شهیدان شول. دلته به
یې خدایی خدمتګار یخواو بوته غوږ خول او غوښتې به یې ورکولی. د بنو په سپین ټنګی
هاتی خپلو کښې د خدایی خدمتګارو جلسه وه، قاضی فضل قادر د سټیج د پاسه ولاړ و
د قرآن شریف تلاوت یې کولو پیرنګی په تمانچه وډیشتو او شهیدیې کړه خلکو ته یې وویل
چې جلسه خوره کړئ خو خلکو جلسه نه خوروله نو په ټوله جلسه یې ګولی وچلولې. د پر خدایی
خدمتګار پکښې زخمیان او شهیدان شول او څه یې ګرفتار کړل. د مبنی تحصیل صوابی
مولانا صاحب په کور پولیس ورغلو او د هغه کور یې وسوا او د هغه په کتب خانه یې اور ولګولو
چې هغې کښې د پر مذاهبی کتابونه او قرآن شریفونه د حدیث او فقهی کتابونه وو هغه وسوزل
د رستم مولانا عبدالحی صاحب په کور ورغلل کتابونه او سامان یې ورته ګډوډ کړو او
هغه یې ګرفتار کړ. د غو ورځو کښې زمونږ په ټوله صوبه کښې داسی کلی نه وچې هغه کښې
خدایی خدمتګارو او د هغوی دفترو او هغه ته فوځ ورنه ورغلو. هلته د خدایی

ketabton.com - The Digital Library

د متکارو دفتر د هغوی کورونه، د هغوی مال، حال او د هغوی سړی جامی یې
نه سوزول او په خلکو یې ظلمونه ونه کړل!

دې ظلمونو پښتانه راولړزول، په زړګونو زلمو د ملکنۍ نه تر پړه اسماعیل
انه پورې خپلې جامې سړې کړې او د وطن دازادۍ په میدان کښې د سور نښان
ندۍ و در ږدل، د خدایي خدمتګارۍ تحریک په ازادو قبایلو، باجوړ، مومند و
یلو، وزیرو، مسود او بیتنو کښې خورشو. د باجوړ او مومند و خلک د
لګزو د حاجي صاحب په مشرۍ کښې په کړ په کښې د پړه شول. د دې میاشتې جنګ
شپه او ورځ په پرې بمونه و ږدل. حبیب نور په تحصیل چارسده کښې په کچهرۍ
خر څه نیمې بجې په انګریزۍ اسسټنټ کمشنر تماچه وچلوله خو کارتوس غل شو، پیرنګې
شو، دې ګوفتار شو، او سبا له به پیښور کښې پامنسې شو. قلي خان پولیټیکل ایجنټ
و پښتل چه خدایي خدمتګار مشران په دې کیس کښې راولي ولی حبیب نور انکار و کړ
لي خان ته یې ووېل چه زه پخپله اراده دده په قتل پسې راغلی وم خو کامیاب نه شوم
و ګورئ د اخلک خان ته مسلمانان هم وایي پښتانه هم وایي او د پیرنګې د پاره
زنا دوا او ذلیل نه ذلیل کار کولو ته تیار دی. زمونږ د خدایي خدمتګارو څه ګناه وه
دې د پاره موږ حق غوښتو. د پرا پرېدلې پښتانه راکوز شول. په پیښور بنارې حمله
فوجونو سره وجنګېدل مکړې کودام یې تالاکړو او اوربې پرې وګلکولو. وزیرستان
حملې شروع شوې، او د پر فوجونه یې خراب کړل. دا جنګونه د پړه موده جاري و
حل وو چه د مومندونه را واخله تر اپرېدي او وزیرو مسود و پورې تول قبایلي
د خپلو دونړو په امداد کښې را پاڅېدل او تر هغې یې د صلح کولونه انکار او کړو

ketabton.com - The Digital Library

د خوږو او لنډیتوب ... د ... د ... د

ketabton.com - The Digital Library

په تولولیدلو انو وکړ خپلو هغوی خو زمونږ مدد ته تیار نه دي او تیار لکه نه دي
چه هغه خو یو جماعت دی چه پیرنګیانو دهندو د مقابلی دپاره جوړ کړی دی او
زمونږ جنګ خو پیرنګی سره دی نو هغوی به زمونږ څنګه مدد وکړي ، نو مونږ ورته
ووی چه بیالا رشئ ، هندوستان کښی نور وجاعتونو سره ووینئ او خپل حال ورته
ووایئ ، دوی لا رپل او چه څه موده پس راغلل نو مونږ ته یې ووې چه مونږ خو پرې
وکړ خپلو ، خو بغیر د کانګرس نه زمونږ سره امداد ته چا غاړه کښینښوده ، د کا-
نګرس لیډرانو مونږ نه تپوس وکړو چه ستاسو پیرنګی سره جنګ په څه دی ؟
مونږ ورته ووې چه د ملک په ازادئ وې د جنګ طریقه موخه ده ؟ مونږ وې عدم
تشدد ، دوی ووی چه دغه جدوجهد او اصول خو زمونږ هم دی . تاسو هم غلامان
یئ مونږ هم غلامان یو ، ستاسو هم انګریز دښمن دی ، زمونږ هم دی . تاسو هم
ازادی غواړئ ، مونږ هم . که تاسو مونږ سره ملګری کیږئ نو مونږ ستاسو سره
ته تیار یو ، نو د دوی د دې بیان نه پس مونږ دوی ته ووې چه واپس خپلی علاقی
ته لاړشئ او خپلی د صوبی جرګی سره داخبره وکړئ هغوی چه څه فیصله وکړه نو
مونږ ته منظوره ده ، دوی لا رپل او د صوبی جرګی داخبره منظوره کړه چه کانګرس
سره ملګری کیږو . مونږ خو نن په دریاب کښی لاهویو او غرقیږو ، څوک چه لاس
راکوی ورکوو یی - دی نه پس جرګی د کانګرس سره خپل ترون وکړو او د کانګرس
کمیټی سمدستی په مرکزی اسمبلی کښی سپیکر او د تل بهایی پټیل دیوو فد په مشرئ
صوبه سرحد ته د تحقیقاتو دپاره راولیږه خو پیرنګیانو په آنک بند کړه نو هغوی پینډی
کښی کښینا ستل او تحقیقات یی شروع کړه ، زمونږ د پنجاب مسلمانان وو نه زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

نه کیله کوي چه دوی کانګرس سره شو او کانګرس دهندوانو جماعت دی اول خو زه
داخبره کوم چه کانګرس دهندوانو جماعت نه دی دا ټول هندوستان دټولوخلکو
شریک جماعت دی. جناح صاحب خوهم په دی کانګرس کښی و. او بله داچه مونږ
کانګرس سره څنګه شو که چیری دوی زمونږ امداد کړی وای نومونږ کانګرس
څه کوو ؟ حقیقت دادی چه مونږ خو دوی کانګرس سره ملګری کړی یو مونږ پښتانه
خوسیلاب په مخه کړي وو. دوی له ورغلو چه تاسو زمونږ مسلمانان وردونه یی
لاس راکړئ دوی لاس رانه کړه کانګرس وې زه دردکوم مونږ له یی لاس راکړو
زه د دنیا ټولو مسلمانانو ته وایم چه اوس تاسو انصاف وکړئ چه دوی کرم دی که مونږ ؟
څه ورځی پس حاجی عبد الغفار خان، عبید الله خان او سلطان خان زمونږ ملاقات
له راغلل او د ملک ټول حالات یی راته بیان کړل اوراته یی وویل چه پښتنو کښی داسی
یوه جذبه راویښه شوې ده چه بیان یی د رته کولی نه شو، څومره سختی چه پیښ کیږی
کوی هغه هومره خلکو کښی جوش اوهمت زیاتیږي تاسو غم اوفکر مه کوئ دا خدای
تحریک دی اوخدای ورله دغیبونه امداد ورکوي. ددې په اوریدو مونږ ډیر خوشحاله
شو اوملاقات ختم شو. دختمیدو نه پس می عبید الله خان ته د پښتنو په نامه یو پیغام
ورکړه چه: د ای پښتنو ورونو! چه ونه ویریږئ اومایوسه نه شئ، داد خدای
طرف نه په مونږ یو ازمایش او امتحان دی، بیدار شئ او د خدای د مخلوق خدمت
ته ملا وتړئ». هرکله چه دا پیغام په اخبارا تو کښی شایع شو نو په خلکو یی ډیر ښه
اثر وشو او حکومت د جیل سپرنټنډنټ ته حکم ولیږه چه دده ملاقات بند کړه چه دا
سره د بهر سره اینډه د پاره ونه وینی. مونږ سره په جیلخانه کښی د پنجاب او دهلی

ketabton.com - The Digital Library

لوی لوی لیډران وو ډهغوی لید ولو به خلک راتلل او زمونږ حالات ببلی اخبارا
کښې شایع کول مونږ سره په دی کار کښې چه څومره امداد دی لیډرانو کړی دی زه
به تول عمر دهغوی مشکوریم . دوی په جیلخانه کښې دننه او بهر زمونږ هر قسم
امداد ته تیار وو . دوی پخپلو کښې څه ناڅه اختلافات ووخو مونږ سره د تولو د پرېښه
تعلقات وو . دلته سیاسی قیدیان که مسلمانان وو، که هندوان وو، که سیکهان وو
ټوله دسکه (خپلو) وروڼو زمونږ خدمت او امداد ته تیار وو او هندوان خو زمونږ امداد
او خدمت ته د مسلمانانو نه هم زیات تیار وو . دلته زمونږ یو پښتون جمعدار وچه دننه
د جیلخانې تول اختیار د هغه وُ، هغه د پرېښه سړی و مونږ سره یې د پره همدردی
وه ، زمونږ هر کار چه هغې کښې به خطره هم وه خودی به ورته تیار و ما به د پره منع
کولو چه ته خو سرکاری نوکر یې داسی کار مه کوه چه سبا له دې نه نقصان رسیږی .

پتیل کمیټی رپورټ :

پتیل کمیټی خپل کار پوره کړ او خپل رپورټ یې شایع کړ ، د شایع کیدو سره
هغه حکومت ضبط کړ لیکن دا رپورټ څه ناڅه کانګرس یورپ او امریکې ته ورسولو
دی شایع کیدو سره حکومت خپله غلطی محسوسه کړه او مونږ لږې جیلخانې له یو وفد را
لیږلو او مونږ ته یې وویل چه تاسو مونږ سره جوړه وکړئ د ۱۹۱۹ع کال د یفارمز اوس
ورا ډرکوو او د مخکښې د پاره تاسو سره داوعده کوو چه څه هندوستان له ورکوو
هغه نه به زیات تاسو له درکړو کانګرس پریږدئ ، مونږ سره جوړه وکړئ مونږ را غلو
د جیلخانې تول سیاسی قیدیان ورونه موراغوندکړل او دوی سره مو په دې مسئلې
ډی مشوره وکړه . دبعضی خلکو داخیال وچه مونږ له د پلومیسی په کار دی ما ورته

ketabton.com - The Digital Library

وی چه د پلومیسی خو منافقت دی اوزه خو منافق نه یم، او مونږ د حکومت دا
خبره منظوره نه کړه . په جبلخانه کښی څه درځی پسی میا احمدشاه سره دا خیال پیدا
شو چه مونږ ه حکومت بالکل بی گناه قید کړی یو او په مونږ هیڅ قسم قانونی ثبوت
نشته نو په دې وجه مونږ له ټنګرانی کول په کار دی . دی ته یی عبدالاکبرخان،
سرفرازخان او حاجی شهنوازخان هم تیار کړی وو، میا صاحب دی ته فکر نه کوی
چه داخو سرحدی قانون دی، دی کښی دوه خبری دی چه جبلخالی ته ځی او
که په ضمانت کورته ځی ! نوده ماته د ټنګرانی خبره وکړه ماورسره په دی کښی اتفاق
ونه کړه ځکه چه دا کار زمونږ د اصولونه خلاف وخو دامی ورته ووی چه که چیری
تاسو ټنګرانی کول غواړئ نو وکړئ خوزه یی نه کوم نو میا صاحب ووی چه ته یی ولی
نه کوې نو ماورته ووې چه دا زمونږ اصول نه دي نو راته یی ووې چه ته یی ولی پسنه
نه کښې او په دی راسره بحث شروع کړه ماورته ووې چه ته خو مونږ پوهږ دنیا ته گوره
چه زمونږ په دې قوم څومره لوبی او تشدد پیښ ټنګیا نو وکړه او وزه دلته په مزه په
جبلخانه کښی ناست یم، خودم، څکم، نوزه صرف داقید نه شم تیرولی ؛ زما د
هری خبری او کمزورئ اثر زما په قوم پریوزي او زما پوتی کمزوری هم قوم ته ورسیږی
نقصان رسوي په دې وجه زه معذور او مجبوریم بلکه دا چه زمونږ دا تحریک د
عدم تشدد او عدم تعاون تحریک دی. زما د دې خبرو په مغوی هم اثر وشو او
د ټنګرانی خیال یی پریښود.

د ګجرات جیل ملګری :

په جبلخانه کښی زمونږ شپی ورځی د پیری ښی تیریدې ولی چه دلته

ketabton.com - The Digital Library

هر مذاق خلک وو، لوی لوی عالمان وو اولوی لوی سیاستدانان وو، اوبله
چه دهر مذاق کتابونه هم وو، ماخوځیل ټول وخت تقسیم کړی و، دخپل وخت
یه حصه می دمذهبی کتابونو مطالعی او درس له ورکړی وه او دلویو لویو خلکو
ره می تبادله خیالات کول. ماپخپل ټول ژوند کښی دکتابونو دومره مطالعه
وه کړی لکه چه دلته می یوکال کښی وکړله. بله مفیده خبره دلته داوه چه مونږ
دوهیمه، دریمه ورځ ټول غونډه پدواوپه مختلفو مضمونو به بحثونه اوتقریرونه
دل اوکله ناکله به دبعضی ورونو په بعضو خاصو مضمونو باندی زمونږ دپوهولو
ره عالمانه تقریرونه کیدل او دڈاکټر انصاری صاحب خو دملکی اوانتظامی
لو ماتو حاصلولو دپاره زمونږ ه یو پارلیمنټ قایم کړی وچه په هغی کښی به وقتاً
تاً اجلاسونه کیدل اوزمونږ دپوهولو اوتربیت دپاره دپارلیمنټ په طریقه
ملکی اوقومی واقعاتو باندی تقریرونه کیدل. لنډه داچه دې قید ماته
رخه وسنبودل اومونږ دپرځه زده کړل.

مادلته ډیر کوشش وکړو چه دلته دقرآن اودکیتا درس شروع شی
چه په هندوستان کښی که مونږ مسلمانان یو اوکه هندوان یو اوکه سکهان
که عیسایان یو مونږ دیوبل دمذهب نه خبر نه یو اونه زمونږ دخبرولوچا
شش کړی دی بلکه په مونږ کښی خودغرضو خلکو مذهبی تعصب اونفرت پیدا
ی دی، مذهبونه چه دنیا ته خدای رالیږلی دي داټول دخدای مذهبونه
داد تعصب اونفرت دپاره نه دي بلکه دمینی او محبت دپاره دي. زه
ي کامیاب شوم اودرس مو شروع کړو.

ketabton.com - The Digital Library

پنډت جگت رام چې د غدر پارتی کښې شامل کاله قید شوی و او د تو
او بونه په دغو ورځو کښې رابدل شوی و د پرقوم پرست او ښه عالم او ښه سړی و
دګیتا درس به هغه ورکولو او ما به د قرآن ترجمه کوله. د پرځلک به دې درس
کښې شریک پدل او چه ددی تعلیم په حقیقت به پوه شول، نو حیران به شول چ
خدای مونږ له څه تعلیم راکوي او دا مونږ په کومه لاره روان یو، او هغه د
مذهب په نوم تعصب او نفرت چې پیدا شوی و ترد پرده حد، د هغی اصلا
وشوه او دیو بل د مذهبی اصولونه خبر شو، زما یو مهربان و د هغه نوم لالا ش
لعل و او یولوی وکیل ؤ او د پرښه سړی و ماته به یې دانګریزی کتابونه اوروا
ماتری د پرده فایده واخیستله. بل رای زاده هنسراج و چې د جالندهر ژ
د پرمهربانه وچه کله به یې ملاقات راتلونو مونږ ته به یې د پرې غوږی زیږ
راوړلې او د هغی سره د مطالعی د پاره قسما قسم کتابونه یې هم راوړل. حاجی ش
غان به سحر وختی مونږ له چای تیاره کړې وه. د پوډی د غه یې هم خلاص ک
وو د پرښه منتظم سړی و او د هر قسم خبرونه به یې هم راله راوړل چه جلیانی ک
چه به څه وشو یا به د چا ملاقاتی راغلی و نو دی به ترې خبر و او د هر چا ملاقا
سره به یې اول ملاقات کړې ؤ جلیوالا د د دې خبری نه د پرتنګ راوړ
به یې منع کولو خو دی یې د د یو پدی نه منع نه کړې شو دی د پرخدمتی او ب
سړی و لیکن په یوه معمولی خبره و د سره احمد شاه میا جنګ وکړه. جنګ یې حا
صاحب سره وکړه او چای څکل یې مونږ سره پرښودل. د میا صاحب طبیعت
سخت و او جلیانه هم داسی یو ځای دی چه د سړی طبیعت پکښې تنګ و

ketabton.com - The Digital Library

په معمولی خبرو باندی جګړی نه تیارشی ، سرفراز او ماسره یې هم جنګ کړی ...
و او په جبلخانه کښی مونږ ته د لولو اجازت واوپه لوبو کښی به هم کله ناکله میا-
صاحب جګړی کولی ماچه به خپل ځان نه کتل نو په ځان کښی به می کمی او کمزورئ
لیدلې یو نقص راکښی د پرو خبرو او د پرو بحثونو او بل د قهر پدلو وما په دا ډول
محسوسوله او دا فکر به می کولو چه د دې نه به ځنګه خلاص شم ما به کوشش کولو لیکن
په مایلی داسی قبضه کړې وه چه خلاصیدی تری نه شوم د دی د اصلاح د پاره مادا
اراده وکړه چه په هفته کښی به یوه ورځ روژه نیسم خو روژه به می یوازی د خوراک ،
نه نه وي بلکه د خبرونه به هم روژه وی او پخپلو کمزورو باندی به غور او فکر کوم او د
هغی د اصلاح کوشش به کوم نو د سحر لمونځ چه به می وکړه نو د چکی ورته می بند کړه
تر ما بنامه پوری به چکی کښی ناست وم ، ذکر به می کولو او چه د ما بنام اذان به وشو
نو د چکی نه به راووتم او د دوا ، روژی (د خوراک او خبرو) به می ماتی کړې دې
روژو ما ته ډیره فایده رسولې وه او څه ناڅه زما د دی بد وعادتونو اصلاح
هم وشوه .

څه موده پس په دې جبلخانه کښی زما په ملاکښی بیا هغه د ډیره ډیر-
غازی خان په جبلخانه کښی پیدا شوی و شروع شو . ډاکټر انصاری صاحب
ډاکټر او یوه نسخه زما د پاره ولیکله او د غو بنی خوراک یې را باندی بند کړه دې
را رو او پرهیز په وجه زما گذاره وشوه لیکن قصه داسی وشوه چه هغه پیر ټکی
سول سرجن چه زمونږ د جبل د هسپتال انچارج و هغه چه به راغی نو هسی به ناست
. هر څوک به ډاکټر انصاری صاحب له ورتلل . ولی چه هغه ډیر لوی او لایق ډاکټر و

ketabton.com - The Digital Library

لیکن هغه پیرنکی داخبره دپره بده محسوسه کړه او دجبلخانو جوړیل ته یې وکیل
او دهغه ځایه داحکم راغی چه بغیر دجبلخانی د ډاکټر نه په نورو خلکو باندی علاج کول
بند شو، زماهم شامت راغی ماهم دخپلی بیماری قصه هماغه سول ځله بیان
کړه هغه راته ووې چه ته د انصاری صاحب نسخه نه شی استعمالولی ماورته ووې ته
رالیږه نسخه راکړه هغه رالیږه نسخه ولیکله خو په هغی زماخه فایده ونه شوه اومرض
می زیات شو. بله ورځ هغه له ورغلم او ورته می ووی چه ډاکټر انصاری صاحب
به ماله داسی دارو راکول، چه په هغی به زما فایده کیدله. هغه رالیږه نسخه بدله کړه
لیکن په هغی هم زما فایده ونه شوه، ماورته بیا د ډاکټر انصاری صاحب نسخه یاده
کړه لیکن هغه راته ووې چه دغه نسخه ته استعمالولی نه شی نوهغه تدی ووې چه د
ټن نه پس زه نور علاج نه کوم اونه ستا دارو خورم اونه د ډاکټر انصاری. هغه راته
ووی چه ستا دصحت ذمه وار به څوک وي؟ نوماورته وویل چه زه دخپل صحت
پخپله ذمه واریم. ددی په اوریدو هغه ډپره په قهر شو اوزمانه ړان شو، دوه
میاشتی زه دکټ نه پاځیدی نه شوم، کرځیدی نه شوم، اودس ماتی به هم راته کړان و
زماوزن نشل پونډه کم شو، ځان می خدای ته وسپارده، نو ورو ورو په جوړیدو شوم
اوخه موده پس دکټ نه پاځیدم اودملا دردمی ډپر کم شو.

راجا صاحب زمونږ سپرنټنډنټ وچه جبلخانه کښی زمونږ سکهانو ورونو
دا شوال اوچت کړو چه مونږ جتکه خورو مونږ له دې دجتکې اجازت راکړی شی راجا
صاحب خو ډپره ښه سړی و دزړې زمانې مسلمان وهغه دسکهانو دی خبرې
منلو ته تیار نه و. هغه سکهانو ته ووې چه دلته جتکه نه کیږي نو به دی وجه مونږ

ketabton.com - The Digital Library

اسوله دجنګی غوښتنه درکولی نه شو. هغوی ورته ووې چه مونږ له ټیپل قیمت چرګ
راکوئ هغه به مونږ دلته جنګه کوو لیکن حکومت دې ته تیار نه شو، په دې وجه
اجا صاحب تلې هدایت وکړو چه داسې چل وکړه چه جنګه هم بنده شی او حکومت
هم بدنام نه شی. سپین ټنډه نت سید اغا لعل بادشاه دفتر ته وغوښتو او جنګی
مخالفت دپاره یې تیار کړو او سکهانو ته یې ووې چه په دې خبره ستاسو خپل
سرحد مسلمانان ملګری اعتراض کوی، نو په دی وجه مونږ تاسو ته اجازت درکولی
نشو. سکهانو دا خبره مانه پیښ کړه اوما د سرحد ټول مسلمانان وروڼه ددې
فیصلی دپاره راجمع کړل. دبحث په شروع کیدو سره سید اغا لعل پاچا او بعضی
مونږ نورو ملګرو ددې خبری مخالفت وکړو، لیکن ما ورته ووې چه بیشکه جنګه
مسلمان دپاره ښه نه ده لیکن دیو سکه دپاره خو ښه ده، بله دا چه دا جنګه به هغوی
کړی او که په مونږ به یې هم خوري؛ که چیرې دا هغوی خوری نو زمونږ په دې څه؟
مونږ ته کوم نقصان دی؟ او په اغا لعل پاچا می دا سوال وکړو که چیرې یو سړی
اندی حلاله بلا وی نو ته به خفه یی که خوشحاله؟ ووې ووې چه خفه به یم. نو د غه شان
جنګه بنده ولو به بل هم خفه کیږی نو کم از کم مونږ خدایی خدمتګار وله بل خفه کول
کار نه دي، مونږ بیا خپلو سکهانو وروڼو ته وویل چه دجنګی په خوراک مونږ ته
څ اعتراض نشته. تو اغا صاحب ما سره اتفاق وکړو او دا فیصله وشوه چه زمونږ د
ږفه سکهانو وروڼو ته اجازت دی ما ورته دا ووې چه حکومت اجازت نه ورکوي
شه جوړوي او مونږ او سکهانو کښی نفاق پیدا کوي. هم هغه وشوه، بله ورځ
م راغی چه حکومت په جبلخانه کښی ډنډه چاله دجنګی اجازه نه ورکوی. چه دری

ketabton.com - The Digital Library

صیاشستی تیری پ شوی نوحاجی شهنواز خان ته خپل کا روبار ورپه با دشو او کله نا کله
به یی او از وکړه چه روان یم نن دی که سبا ضمانت داخلوم . زما خیال وچه دی تو قی
کوی خو بیا راته معلومه شوه چه دده په ربښتیا د تللو اراده ده ، په دغو ورځو کښی د
مهاتما کاندهی اولاد په اړون په مینځ کښی څه د صلحی خبری روانی وی پ ما به تسلی
ورکوله چه که خیروی نو نن دی که سبا صلح کیږی امید دی چه مونږ قول به پریږدی
لیکن چه څه وخت خبر راغی چه صلح ناکامیا به شوه ، نوحاجی صاحب له داخبر ه
راغی چه دده کشر ورور اکبر خان گرفتار شو او دی کاله قید شو ما به ورله د پر
تسلی ورکوله خو په ده یی اثر نه کولو . دده ملاقات له دده ترهٔ محمد عظیم خان ا
عمر اخان راغلل او ورته یی وویل چه موږ دپ نارو غه ده ، اکبر ورور دی هم قید
شو او تول کار او بار او بزنس دپ خراب شو او ته خو خدایی خدمتگار نه وی نو
ولی ضمانت نه ورکوی ؟ نو دپ خبرو دی ضمانت ورکولو ته تیار کړ او ده سره دافکر
پیدا شو چه اکبر بهر وُ نو دی دومره فکر مند نه وخو چه هغه گرفتار شو نو دده فکر
زیات شو . بله ورځ ورله خط راغی چه موږ دپ ډیره ناجوړه ده نو دی نور هم پ
غمجن شو ځکه چه دده د خپلی مور سره ډیر محبت و د دی په کور کښی یو دی و
یی و ورور دده بل څوک نه و . ده ووی چه د هغی خدمت او علاج د پاره خو څوک پا
نه شو دوه ورونه زوُ او دواړه قید شو لنده دا چه زمانه یی پټ کړی ته یو خط ولیکلی
زما ضمانت داخل کړی بله ورځ څه کورو چه میر صاحب دده ورارا دده ضمانت گډ
له راورو مونږ خبر شو چه حاجی ضمانت ورکړ ، ما او پنډت شنتانم صاحب خان له
کړ او ښه موږه کړ چه دا کار ستاد شان سره نه ښائیږی او دا به ښه دی چه لږ

ketabton.com - The Digital Library

نتظار هم وکړي او هغه د مور جور ناجوړه خدای ته وسپارده ، ورو ورو حاجي صاحب
ضا شو خو چې خو حت زمونږ نه لاړو نو اغا لعل باچا او علي کلخان لیدلی دی او هغوی
ری پوښتنه کړې ده چې حاجي رښتیا دې ضمانت داخل کړو ؟ نو هغه ورته زما قصه
کړې ده چې زما خیال و خو هغه وې چې لږ انتظار وکړه او په دې وجه می معامله
ی الحال ملتوی کړه هغوی ورته ووې چې د تلو اراده دې شته نو د دې څه فایده چې
ری ورځې تېروې ؟ د هغوی دې خبرو په حاجي صاحب اثر وکړو زمانه پټ لاړو او
ترکښې په ضمانت دستخط وکړو زه چې خبر شوم نو دروازې له ورغلم نو ورته می ووې
حاجي څې خوځې لیکن ستومانه به شې او بیا به زما دې خبرې پسې ارمان کوې او
ت به تېروې . هغه ستر کې تیتې کړې او مالې یې څه ځواب را نه کړو ، زه تر دې راغلم
حاجي صاحب کلي ته لاړو ، زه نه پوهیږم چې علي کلخان او اغا سید لعل پاچا هغه له په
م خیال دا مشوره ورکړې وه ولې چې په هغو ورځو کښې د دوی خدایي خدمتګار د سره
ره نه لګیده ولې چې دوی په کانګرس کښې وو حاجي صاحب چې کلي ته رسید لی
ی او د ملک حالت او د خلکو جذبه یې لیدلې ده خپل پرې دې تری ویزاره وو
ته یې خط ولیکه چې زه تاسره ملاقات کول غواړم ما ورسره د ملاقات کولو نه انکار
ې چې د پیر تنک شوی دی نو خپلو خپلوانو ورته ویلی دي چې ضمانت واپس کړه او
جیلخانې له لاړ شه ، لیکن هغه به ورله ډاځواب ورکولو چې مالو یې ګناه کړې ده د دې
ده قید کافي نه دی اخر داچې یوه ورځ یې ځان پخپله په توپک ووېشتو او د خپل
ل خاتمه یې وکړه چې زه د حاجي صاحب د مرګ نه خبر شوم نو ډېر افسوس می وکړو
ما ولی ده له د ملاقات اجازت ونه کړه او د ملاقات نه می انکار وکړو ، حاجي صاحب شهواز-

ketabton.com - The Digital Library

خان د پردکار سړی و، حاجی خو مړ شو لیکن دهغه مرګ زمونږ تحریک ته د پ
فایده ورسوله او دهغه د مرګ نه پس بیا چا د معافی غوښتو او یا ضمانت جرنه
ونه کړی شو. چه څه وخت د حاجی د مرګ خبر د ګجرات جیلخانی له راغی نو هوا خلک
د پرغمجن شول ولی چه حاجی زمونږ په جیلخانه کښی د پرزیات همدرد لعزیز و. مو
چه په جیلخانه کښی خو مره سیاسی قیدیان وو تول راجمع شو او دهغه د مغفرت دپا
مو د الله تعالی نه دعا وغوښته.

مونږ چه څه وخت د ګجرات جیلخانی ته لاړو نو د اجیلخانه لا تیاره نه وه
وخت چه جیلخانه تیاره شوه نو زمونږ بارکونه او چکی د هر طرف نه ازادی وې او
پکښی حکومت د بلتون د پاره دیوالونه شروع کول. د شاپه دیوالونو د چا اعترا
نه و خو د مخ دیوالونه دهیڅا خوښ نه وو. یوه ورځ ماته میا احمد شاه صاحب
چه د مخ دیوال په ځای د اوسپنی جنګله ولګی نو د پره به سبه وې ماورته وو
د اخو حکومت بغیر دایجی تهیشن نه په تشه وینا نه کوي نو که دې خوسبه وی ایجی
به شروع کړو. ده ووې چه د پره سبه ده د میا صاحب په وینا ره پاځیدم او د
خبری ذکر می د نورو سیاسی و رونو سره وکړ چه زمونږ هغو سیاسی و رونو به زه
عزت کولو او تول زما په وینا تیار وو. څه وخت چه سپرنټنډنټ صاحب خبر
هغه راغی چه تاسو حکومت له یو درخواست ولیکی او مالډی راکړی. مونږ یو د
ولیکه او تولو خلکو پری دستخطونه وکړل او چه څه وخت هغه درخواست میا
ته پیش شو نو هغه پری د دستخط کولو نه انکار وکړو هغه سړی مالډ راغی چه میا
خو دستخط نه کوی. ما هغه درخواست د هغه نه واخیست او میا صاحب له می

ketabton.com - The Digital Library

دپاره یوو ډمیا صاحب په هغه ولیکل چه زه په جیلخانه کښی دایجی تیشن مخالف یم
او دهغی دلاندی دستخط وکړو . په دې زه ډیر خفه شوم اوورته می وویل چه دا
ټول ایجی تیشن خوراباندی تاشروع کړی دی اوداخه چه مونږ کوو خوستاپه ویناکوو
نو میا صاحب خواب راکړو چه زما خوایجی تیشن خوښ دی خوچه نور خلک یی کوي په
دې خبره زه چپ شوم اوډمیا صاحب دچکی نه راووتم اوهغه ډډ خواست می پوښتی
پوښتی کړو اوبل مو ولیکلو اوسپرنټنډنټ صاحب له مو ورکړو . خوورځی پس خواب
راغی چه ددیوال په خای جنکلی ولکوی او ولګیدې . څه وخت چه دسیاسی قیدیانو
تعداد ډیر زیات شو اودبعضی خلکو مینه اوشوق می صدارت طرف ته ولید نو ما
دصدارت نه استعفاوکړه . ټول سیاسی مدرو نه زما په استعفا خفه وو اوداکوشش
یی کولو چه زه استعفاواپس واخلم خوما انکار وکړو اوهغوی له می داخواب ورکړو چه
اخر صدارت خو زمانیکه نه ده نور وخلکو له هم موقع ورکول په کار دی . زمانه پس ظفر علی
خان صدر شو . لیکن دهغه ډیر عجیبه صدارت و څه وخت به چه دخلکو کار پیښ شو
نو هغه وخت به خلکو وې چه دی زمونږ صدر صاحب دی اوچه کار به یی وشو نو بیا
به دچا صدر صاحب یاد نه و اوبعضی وخت خو به خلکو ورسره داسی رویه وه چه مالـه
به په غریب رحم راغی . ډیر ځله می ورته په رموز رموز کښی ووې چه مولانا صاحب
دی صدارت نه استعفا ورکړه لیکن دهغه دصدارت کرسی ډیره خوښه وه اوپرې
ښو دوته یی تیار نه و ، دغه وجه وه چه خلکو به یی عزت نه کولو . زمونږ صدارت څوشه
دومره نوی څیز نه و اوکه چیری لوی هم شی نو داخو یو قومی خدمت دی ، نوچه دقوم
په رضا اورغبت وی نوچلیدی شی اوکه چیری دقوم دمرضی خلاف پخپل خواهش او

ketabton.com - The Digital Library

خوښه شی نو بیا یې چلبدل مشکل دی او دفایدی په ځای نقصان او دغرت په ځای بی عزتی شی . ددی دپاره په کار دی چه هر څوک د خپل خواهش په ځای د قوم خواهش قدر او کړي .

ددې جلبخانی دکتو د پاره به د پیر پیر نګیان افسران راتلل مونږ کښی چه به یې دچا سره لږ ی غوندې خبرې وکړې نو بیا به هغوی په جاموکښی نه ځائیدل او په فخر به یې داخبری کولی چه دی زما د فلانی وخت اشنا و خوچه د یو قوم بلد قسمتی راشی نو هغه سره د عقله نا پوهه شی کوندی که دې پیر نګیا نو څه لږ د پیر ښه سلوک زمونږ سره کولی نو مونږ به هیچیری د دوی برخلاف شوی نه وای . په جلبخانه کښی اوازه شوه چه وزیر صاحب ایمرسن په دوره راوتلی دی او د دی جلبخانی کتو له راځی ، وزیر صاحب راغی خلکو ورته خپلی چکی ښی ښایسته کړې وې وزیر صاحب سره نور پیر نګیان هم وو زما چکی به سر کښی وه زه پخپله کډی ناست وم چه زما چکی ته راورسید و نو زما خیال وچه دی به ماله دننه راشی زه به ورته پاڅم او خبری به ورسره وکړم لیکن هغه دننه رانغی زما د چکی په وره کښی و د دیل وسپرنټنډنټ صاحب ماته ووې چه وزیر صاحب والی چه ته څه والی ؟ ما ورته ووې چه زه هیڅ نه وایم بیایی راته ووې چه وزیر صاحب تاسره خبری کوی ، ما ورته ووې چه زه خبری نه کوم ځکه چه زه ما سره خبری کولی نو دننه به راغلی و جنګله کښی خو ورسره اخلاقی قیدیان خبرې کوي او زه خو سیاسی قیدی وم . وزیر صاحب یو ساعت ولاړو بیا روان شو . هغه سره د کجرات د پښتی کمشنر هم وچه هغه لاړو نو د پښتی کمشنر زما چکی ته راننووت زه ورته پاڅېدم زما په پاڅېدو هغه ډېر حیران شو ما ته یې وې

ketabton.com - The Digital Library

چه تاولی وزیر صاحب سره خبری ونه کړې او نه ورته پاځیدې ما ورته وویی چه زه
خو خدایی خدمتګاریم او د خدای د مخلوق نه نفرت ګناه ګڼم او د خدای خدمت
د خدای د مخلوق خدمت دی ته خو هم انګریزي تا سره خو دا دی خبرې کوم زه
خو سیاسی قیدی یم ما سره سیاسی سلوک په کار دی هغه مالګه رانغی نو زه هم ورته غلم
هغه مانه د اخلاقی قیدی په نظر وکتل چه ته راغلې نو دا دی تا ته پاځیدم . زما په دې
خبرو هغه غلط فهمی لیرې شوه کومه چه زما متعلق ده ده په زړه کښې پیدا شوی وه .

د راجا صاحب د سیاسی قیدیانو سره د پرسنه سلوک ؤ او حکومت دا نه غوښتل
خپلو ماتحتو اوپولیس پرې دا ایرئ ورکړی چه د ده د سیاسیانو سره د پرسنه سلوک
دی او سیاسیان په ارام او مزه کښې دې په دې وجه یې راجا صاحب زمونږ نه
بدل کړو سیالکوټ له یې ولیږلو او د سیالکوټ سپرنټنډنټ رای صاحب یې
راولیږه دایو د پرسخت سپرنټنډنټ ؤ او بله داچه د جیل قانون ورته د خدای
قانون ښکاریدلو خو حکومت پخپل خیال کښې کامیاب نه شو او زمونږ د اتفاق په وجه
د هغه غریب نه هر څه خطا شو او پخپل د جیل قانون یې ونه چلولی شو رای صاحب
د راتلو سره کوم څیزونه چه به ټیکه دار مونږ له جیل ته د ننه راوړل هغه یې بند کړل
چه دا د جیل په قانون کښې نشته . ټیکه دار به د دروازه کښې ناست دې او چه څوک
څه اخلی نو د دی ځایه دې وړي نو مونږ چه د دې نه خبر شو نو په اتفاق سره
مو په دې فیصله وکړه چه هیڅوک به د دروازی له نه ځی . سپرنټنډنټ صاحب
د پرځوابونه راولیږل او چه پوه شو چه څوک د ننه نه راځی نو حکم یې وکړو چه ټیکه
دار دی د ننه ځی او څیزونه دې وړي او هغه ټول رعایتونه چه راجا صاحب

ketabton.com - The Digital Library

مونږ له راکړي وو رای صاحب دهغې په راکولو مجبور شو بله ورځ د سرفراز ملاقات له دهغه مشر وروره سربلند خان راغی دهغه ملاقات یې په دې وجه نامنظور کړه چه تاله اردونه درځی او پښتونځوا به کښې ملاقات بند دی ولی چه سپرنټنډنټ په پښتو ژبه نه پوهیږي مونږ چه خبر شو نو ډیر حیران شو او خفه شو دانقلاب زنده باد چغې مووهلې. سباله پرېلو د پرېلو نه موانکار وکړه هرکله چه رای صاحب دا قصه ولیده نو په سربلند خان پسې سړی ورولېږل، په تېښ کښې یې بیا مونږه راغی او سرفراز خان سره یې ملاقات وکړه. رای صاحب چه په ډېر وخبر وکښې شکست وخوړ او ورته معلومه شوه چه تر کومه پورې چه د دوی اتفاق وی نوزه کامیږی نه شم نو په مونږ کښې د نفاق اچولو کوښښ شروع کړو او هندوانو سره یې اشنایی او تعلقات جوړ کړل او دهغوی په ذهن کښې یې دا واچوله چه زه خوستاسو ورور هندویم او زما نقصان خو دهندوانو نقصان دی نو که چېرې تاسو زما مدد نه کوئ نو داخو هندو قوم ته نقصان رسوي دې ډې پر اپنلنډۍ اثر په یو څو قید یانو باندې وشو چه هغوی هم مونږ سره قید وو او تر ډېره حده پورې سپرنټنډنټ په دې کښې کامیاب شو چه څه قصه به پیښه شوه نو هغوی به هندوانو ته وی که چېرې دا موو کړل نو ستاسو هغه بیچاره هندو ورورته به نقصان ورسي دا ډهرناک خیالات د پنجاب په هندوانو او مسلمانانو کښې د پرزیات دی بله کمزوری می د پنجاب په لیډرانو کښې دا هم ولیده چه څه وخت یو څای شتی نو بیا ورونه وي خو چه یو تنې خودغرضی پیدا شی نو بیا هندو هندو شی او مسلمان مسلمان شتی. د دې قسم کمزوری چه د کانګرس په خلکو

ketabton.com - The Digital Library

کښې وی نو دنورو به څه حال وی ؟ اودغه وجه ده چه پنجاب کښې دکانګرس
جوړې مزبوتی نه شوې او هندوان مسلمانان وروڼه نه شول او سوراج خپلسل کړای شو.
خومره چه مونږ دګجرات په جیلخانه کښې په ارام وو هغه هومره د سی کلاس
قیدیان د پنجاب په جیلونو کښې بی آرامه وو او خومره چه مونږ سره ښه سلوک
و ، هغومره د هغوی سره بد سلوک و. حقیقت خو داوکه مونږ سره چیرې ښه
سلوک ؤ نو د دحکومت مهربانی نه وه دالاچادی وه د دراجا صاحب په ځای
د رای صاحب مقرر ول د حکومت د بدنیتی ترجمانی کوي په مونږ کښې د بعضې
خلکو داخیال رچه زمونږ نور وروڼه که پنجاب کښې دی اوکه سرحد کښې دي یا
په نورو صوبو کښې په تکلیف کښې دي نو مونږ له هم داخپل ارام پرښوول په کار
دي او د پنجاب بعضې لیډران وله د جیلخانو نه د سی کلاس قیدیانو نه خطونه را
لیږلی وو چه ستاسو خو زمونږ په تکلیف څه پروا نشته ، جیلونو کښې هم په مزو کښې
یئ او بهر هم خو داځل که بهر ته ووتو نو بیا به رانه په ستیجو نو کښې نئ نه. بعضې خلک
دې فکر هم وړی وو خو یا هم څه عمل ته تیار نه وو. دکاندهی جی زوی دیویداس
چه مونږ سره په دی جیلخانه کښې و په دې معامله قدم وچت کړو او مونږ
سره یې هم ددی متعلق مشوری شروع کړې یوه ورځ یې زه هم په دې مشوره
کښې شریک کړم اول خو په دی بحث وشو چه د سرحد خلک په دی معامله کښې
شریک کړو اوکه نه ؟ د بعضې پنجابیانو رایه وه چه د سرحد حکومت وحشي حکومت
دی په هغوی زمونږ دایجی ټیشن څه اثر کیدی نه شی په کار دی چه مونږ بوازې
د پنجاب د سیاسی قیدیانو نو د پاره قدم وچت کړو. خو اخر فیصله په دې وشوه

ketabton.com - The Digital Library

چه دسرحد ددی مظلومانو وروڼو دپاره هم څه ناڅه کول په کار دي بیایي زمانه
تپوس وکړو چه ستا څه رایه ده ؟ ما ورته ووې چه تاسو سره زما اتفاق دی خو زه
به دسرحد دنورو ملکرو نه تپوس وکړم او څه چه دهغوی رایه وی تاسوته به بې بیان
کړم. په دې جلسه خانه کښی مونږ دسرحد یو ولس کسان وو هغوی تی د اقصه وکړه
چه د. سی. کلاس دقید یانو په هکله دی کښی فیصله شوی ده چه دهر قسم دعا تونه
پریږدو تر هغه وخته پوری چه د. سی کلاس قید یانو سره دښه سلوک او ښه
خوراک منظوری شوی نه وي . ددې دپاره به دهندوستان په اخبارا تو کښی
پراپیګنده شروع کوی اوزمونږ دسرحد دپاره خرابوه نادره موقع ده که
مونږ دوی سره شریک شونو زمونږ دقید یانو دپاره به هم په ټول هندوستان
کښی پراپیګنده وشی . دتولو نه اول عبدالاکبر خان واخواب راکړو چه زه خو دې ته
تیار نه یم. علی کلخان او اغا لعل باچا هم دهغه تائید وکړو او سرفراز خان یکښی صرف
دومره خبره وکړه که تاسو مراعات پریښودل زه به بې هم پریږدم. چه زه پوه شوم
چه زما وروڼه تیار نه دی نو بیا ما دا تجویز پیش کړو چه دا کار دهر چا په مرضی پریښودل
په کار دی خواحمد شاه میا صاحب ووې چه هر څه به په کثرت رأی فیصله کوو ما ورته
ووې چه د تکلیف فیصلی په کثرت رأی کیدی نه شی ځکه چه تکلیف نه لږ خلک .
تیار پیدی شی . سردار رام سنګه ورته ووې چه دی ته ما او دی پریږدئ .
علی کلخان او لعل باچا دا تجویز پیش کړو چه مونږ به تحقیق وکړو که ټول خلک غواړی
چه مونږ مراعات پریږدو دو نو مونږ به بې هم ترک کړو ، په دی اتفاق وشو او ددوی
دپاره علی کلخان مقرر شو. زه پوه شوم ځکه چه تر اخره پوری ددی خط وکتابت نه

ketabton.com - The Digital Library

څه ونه وتل د مونږ په انتظار انتظار کښې رهاشو.

د دې قسم واقعات هیشه زمونږ په کمیټو کښې هم پیښیږي، هلته هم چه کوم خلک کمزوری وي او تکلیف ته تمکین نه وي نو دیوه فایده مند تجویز مخالفت به کوی او قوم او ملک ته د پرزیات نقصان رسوي نو په کار دی چه زمونږ په ذمه واره کمیټه کښې د دی قسم کمزوری خلک نه وي. دیو یداس او نور لیډران د کلاس مراعات پرښوول او د سی کلاس خوراک ته کښینا ستل ماته به خپل ځان د پر بلد ښکاریده چه زما سره دیو مقصد ملګری یو شان ګډ ران کوی او زه بل شان. لیکن زما د ملګرو د اکثریت د فیصلی نه مجبور وم. بعضی لیډران ناجوره شول خو دیو یداس د خاطره یې نه شول رای صاحب حیران شو چه دا څه چل وشو. په اخبارا تو کښې د ایجی تیشن پرا پیګنډه شروع شوه اخر د اچه رای صاحب حکومت ته ولیکل چه ماته اجازت راکړئ چه زه د دی ایجی تیشن سره غنه د دی چل نه بدل کړم. حکومت اجازه ور کړه او د تولونه اول یې دیو یداس او ورپسې یې د اکتر سیف الدین کچلو بدل کړل او یوکس نیم یې نور هم بدل کړل د دوی په بدلیدو نور خلک کمزوری شول او ورو ورو د سپرټ تلپاتې نت په ترغیب سره ځینو واپس کلاسونه واخیستل. اول کښې خو خلک هغوی ته د پر په قهر شول لیکن ورو ورو د هغوی ملګری زیاتیدل، صرف دهې کسان پاتې شول او نور و کلاس واخستو او دغسی د غه ایجی تیشن ختم شو. سیاسی قید یا نوله په کار دی چه هر یو قدم پخپل خیال وچتوي او نور څوک مجبور وی نه مجبور کسان چه رو به مومی نو د میدان نه بیا تښتی.

بعضی وخت زمونږ سیاسی د رونه په معمولی معمولی خبرو باندی ایجی تیشن

ketabton.com - The Digital Library

شروع کړي. اوخان په یولوی مصیبت کښې واچوي . مونږ چه جیلخانه کښې وو زمونږ کتونوته ببړي ځنځیرونه اچول چه هسې نه څوک داکتونه د جیلخانې دیوال ته ونلګوي او وتښتي ، نو زمونږ ورونو په دې ایجی ټیشن شروع کړه ماورته ډیر ووې چه دا ځنځیر خو مونږ ته نه اچوي کت ته یې اچوي خو چا زما خبره ونه منله او مونږ په یولوی مصیبت کښې اخته شو . زه په جیلخانو کښې په معمولی خبرو ایجی ټیشن نه منم اوپه کار دی چه ایجی ټیشن په جیلخانو کښې ونه کړو او کوم اسی لویه اهمه اوسیاسی خبره وي نو که په هغې باندې ایجی ټیشن کوئ نو باک نلري . زمونږ د جیلخانې سپرنټنډنټ راې صاحب یو ډیر عجیبه سړی وو چه هغه نه یه معلومه شوه چه یو سړی په دې جیلخانه کښې خوشحاله دی بدلپدل نه غواړي نو هغه ببړي بدلوو اوچه چا به ورته وې چه ما بدل کړه نو هغه ببړي نه بدلولو مانه ببړي همیشه دا پوښتنه کوله چه دې جیلخانه کښې خو سیاسی قیدیانو ته ډیر ارام دی دا جیلخانه به ښه خوښه وي نو ما به ورته وی چه زه دلته خوښ نه یم نو زه یې نه بدلولم لیکن احمد شاه حکیم عبدالرحیم صاحب اولعل باچا چه دوی دا جیلخانه ډیره خوښه وه او بدلپدل یې نه غوښتل هغوی یې بدل کړل اودنورو خلکو د بدلپدو تجویزونه یې کول چه دکاندهی جی او دحکومت د صلحې خبرې شروع شوې نو په دې وجه خلک دلته پاتې شول .

اوخه وخت چه دکاندهی جی اولاړه اړون صلح وشوه نو د اې کلاس بندیان یې فوراً ډهاکړل . زه هم د اې کلاس قیدي وم خو زه یې ببړي نه ښودم ما د سپرنټنډنټ نه پوښتنه وکړه چه زه خو هم د اې کلاس قیدي یم نو هغه راته وویل

ketabton.com - The Digital Library

چه ستا متعلق ماته حکم راغلی دی چه دی ترهغه وخته پوری مه پریږده چه تر کومه وخته پوری دې سره فضل حسین او سره صاحبزاده عبدالقیوم دې لیدلی نه دی، لیکن ماورله صاف ځواب ورکړو چه ته حکومت ته ولیکه چه هغه وخت تېرشو زه هغوی سره لیدل نه غواړم او که داخلک راشی هم زه ددوی سره دهیڅ قسمه خبری کول نه غواړم ځکه چه په مونږ مصیبت ډنو دوی ماسره نه لیدل اواوس چه ارام راغی دوی ماسره لیدل غواړي ته یې خبر کړه چه نه راځی. بلکه ورځی میا جعفر شاه او عبدالله شاه راغلل تولی قصی یې راته وکړې چه حکومت تاپرلپسو نه غواړی اوهماتما کاندهی ته یې ستا په سر ډیری غلطی اوبی بنیادې خبری کړې دي او داخبره ده چه هماتما کاندهی مونږ رالیږلی یو چه ستانه پوښتنه وکړو زه ددی په اوریدو ډیر حیران شوم ماوی چه سره په یوجماعت کښی وی او یا ورسره ملکوی وی دهغه خبره به څنګه نه منی او دهغه داصولونه به ولی انحراف کوي. بلکه داده چه ما اوریدلی دی، چه زمونږ لاټ صاحب سرسټورډپیرس حکومت ته داخبره کړې ده چه په دی صوبه کښی مونږ دوه کسه ځائیدی نه شو یا به دی وی یا به زه یم.

رهایئ:

کاندهی جی زماد حاله زمونږ خلکو خبر کړی و اوخه خلک ورله تلی هم وو هماتما جی لاردادون له لاړو اوهغه ته ووی چه دی خو نهمونږ دکانګرس سړی دی ته یې ولی نه پریږدې داخوته د صلحې خلاف کار کوي هغه وزته ووی چه تا له داپښتانه دوکه درکوي پښتون اوعدم تشدد؟ ته خولږ سرحد ته لاړشه

ketabton.com - The Digital Library

داخلک خو د تشدد نه ډک دي. کاندهی جی ورته اووئیل چه که ته باچاخان نه
پریږدی نو بیا زهونږ اوستا صلح ماته ده، نو زه یی پریښودم. عبدالاکبر
خان اوسرفرازخان زمانه وراندی دهاشوی ووخولاکلی ته تللی نه وواو
دګجرات په سنبارکښی دیره وو چه زما د دهایی نه خبرشو تومالـه دجیل دروازی
له راغلل اوزه چه دجیل نه بهر کیدم نو په زرګونو هندوان، مسلمانان اوسکهان
راجمع شوی وو زه یی په موټر کښی کښینولم اوپه سنبارکښی یی زما جلوس اوښکو
اوبیا یوه لویه جلسه وشوه ما دهغوی شکریه ادا کړه اویو مختصر تقریر می وکړو
چونکه ماته دلاهور د دوستانو له طرفه ډیر تار ونه اوتیلفونونه راغلي وو په دی
وجه زه لاهور ته لاړم په دغه وخت کښی زهونږ دجهیلم یو دوست د موټر سره
راورسید اومونږ اول جهیلم ته اوبیا لاهور ته روان شو. زه یی جهیلم ته په
زور روان کړم ولی چه مونږ دلاهور خلکو ته تیلفون کړی و لیکن چه څه وخت
جهیلم ته نزدې شو اوهغه ښځی اونر مو ولیدل چه زهونږ په انتظار کښی
دسنبار نه بهر راوتلی وو اوولاړو، ما زړه کښی ووې چه که مونږ دلته راغلی نه
وای نو دی خلکو ته به ډیره صدمه رسیدلی وه. زمونږ جلوس په تول سنبار کښی وګرځیده
اوبیا واپس دجیل دوست ځای ته راغلو او دلاهور دتلو انتظام مو وکړ. لاهور ته
کاډی دشپی په یوه بجه تللو، لنډه داچه لږ څه ارام موهم ونه کړی شو تهیس لږ راغلو.

لاهور کښی زما استقبال:

سرفرازخان کلی ته رخصت شو اوزه اوعبدالاکبرخان لاهور ته روان
شو، مولانا ظفرعلی خان پنډت سنتانم سره د نورو دوستانو په تیس کښی ولاړو

ketabton.com - The Digital Library

ې دپښتو سنتانم ځای ته روان شو اغالعل باچا اوعلی کلخان هم دلته وو.
خان دپښور نه دلعل باچا دیوتلو د پاره راغلی و ولی چه هغه یو کال قید واو مونږ
ې اندی خلاص شوی ولږ ساعت پس داخبر راغی چه ښځو په زنانه جیلخانه باندی
چه ولګوله او چه مسز جوتشی ماسره خبرې کولی چه په دی کښی په منډه منډه
ې لور راغله او ورته یې وویې چه موږی راپاخه مورچه ولګیده مونږ تول
وتر و نو کښی زنانه جیل ته روان شو او چه څه وخت ورسیدو نو څه ګوروچه
ل مخکښی جنډ ښځه ده او ښځی ترې چاپیره ناستی دي او قومی نظم وایی
ه په دی ده چه مسز اصف علی یې نه پریښوده، دی دپاره نور و ښځوی
ونږ هم دی ځای نه نه ځوچه ترڅو دارها شوی نه ده. په دې وخت او موږ
ې او واپس راغلو. په واپسی کښی مو دهلکانو په جیلخانه کښی خپل خدایی
ګار مکرم خان دترنا و شوګری سره د ملګرو ولیدو چه په بارک ختلی وو
ونږ ته یې اشاره یې کولی مونږ ورته ووی چه خفه کیږئ مه دې څو ورځو کښی
اص شئ دا زمونږ هغه هلکان وو چه دلاهور په شالیمار باغ نه پکټنګ قید
ی وو.

د جلوس وخت څلور بجی واو په څلورو بجو د کانګرس کارکنان راجمع شول
پاره خوځه د سولئ انتظام شوی و خو ما ووی چه زه په سولئ کښی نه ځم
س سره په پیاده ځم او دوی سره پیاده روان شوم. ځای په ځای مسلمانان
روان او سکهان زمونږ استقبال ته ولاړ و خلکو ته به یې په غاړه وکښی ګلونه
ی او د مسلمانانو او هندوانو له طرفه سپاسنامی راکړی شوې او په یو ځای کښی

ketabton.com - The Digital Library

یو مسلمان ماله یوه لونگی، او یوه کوله هم راکړه او هغه وی دتوپی په ځای
سر وه. مونږ سره په جلوس کښی د پری زنانه هم وی. زه د پرستری ش
لیکن چه د هغوی جوش او مینی ته به می وکتل نو موتر کښی نه کښینا ستم. ه
جلوس ختم شو او مونږ د جلسی ځای ته ورسیدو د جلسی ځای د خ
و په زرګونو بنځی، نر، هندوان، مسلمانان او سکهان جمع شوی وو،
د شپی په کاډی کښی پیښور ته راتلو نو د لاهور کارکنانو ته موو وی چه د
دی څومره مختصر کړی هومره به ښه وی ما د سپاسنامې په ځواب کښی مخ
وکه او د سپاسنامی ځواب می ورکړو او شکریه می اداکړه. دوی ته می تقریر
چه مونږ له بی غمه کښینا ستل نه دی په کار چه څومره کیدی شی هغومره ک
ولی چه دا سوله نه ده بلکه التواده. زما به داکوشش وی چه دا ینده جنګ
یو لک رضاکاران د عدم تشدد په اصولو تیار کړم. په دی سلسله کښی چه
څه موده پس د سود وم (ضلع مردان) په دوره لاړم نو هغوی ماته په م
سپاسنامه کښی او وئیل چه د یو لک (۱۰۰۰۰۰) رضاکاره چه تالی د لاهور ح
اعلان کړی دی ستا د شان سره نه ښایی، د دی نه معلومیږه چه په هغه و
په پښتنو زلمو او ځوانانو کښی څه قسم جذبه وه. چه جلسه ختمه شوه د وم خ
چاپیره شو چه موتر ته مو لاړه نه مونده، خلکو نه مو سوال وکړو چه مونږ له ا
کاډی به رانه لاړشی خلکو لاړه راکړه خو د هجوم په وجه د موتر یوه د روا
ماته شوه او دیل ته په وخت ورسیدو، ریل کښی سوار شو
روان شو. ملایانو چه د سحر بانګونه وی مونږ راولپنډی ته

ketabton.com - The Digital Library

ی پہ تیسن د انقلاب زندہ بادچغی وې زہ ولیږم خو ملامی خوږ پاتہ
ې ی نہ شوم چہ اخر می د سیتی صاحب اواز واورید و نو پوہ شوم چہ د اخلک
ونږ لہ راغلي دي. سیتی صاحب مونږ سرہ د ګجرات پہ جبل کښی قید و او
ښہ سہرې و او د پیکور و باتینګنو او چنو جوړولو د پرماهر و او د اخیزونہ بہ یې
ل نو مونږ لہ بہ یې راکول پہ د پرو خوارو را پاتې دم او د ریل نہ ورکوز شوم مونږ
ې و هغوی د پرخوشحالہ شو او راتہ کلک شول چہ مونږ سرہ بہ کوز پږئ پہ د پرو
ونو ترې خلاص شوم چہ پیښور کښی بہ راتہ خلک پہ انتظار وی او ورتہ می وویې
ې بہ راشم. نور خاتہ کیمبل پورتہ راورسید و، زہ د پاتې د ونہ وم چہ پہ دې کښی یو
ای خدمتګار زما کوتی تہ راوختو، د هغہ پہ لید و خوشحالہ شوم او ازمی ورتہ
ح هغہ پہ تو پو نوشو او بهر یې منډہ کړہ نور ملګری یې خبر کړل پہ دې کښی ګورم
د میا عیسی زرین خان دیوخوکسانو سرہ راغی او راترغاړہ شول معلومہ شوہ
دوی هم د پرو د جبل نہ راخلاص شوی دي. د دوی پہ لید وزہ جوړ شوم
غہ درد می بالکل ورک شو.

مونږ تول پہ یوہ د بہ کښی کښینا ستو او یو لوی ګپ مو وکړلو کا دې روان
او د نو بنار پہ تیسن و د ریدو باور دې خدای خدمتګار سرہ د نورو خلکو
ونږ پہ انتظار کښی ولاړ وو، د د بی نہ وتل راتہ مناسب بښکارہ نہ شو ما وې
ی نہ چہ د ریل روان شی نو د خپلی د بی پہ دروازہ کښی و د ریدم او یو څوخبری
دوی تہ وکړې او کا دې روان شو او پیښور لہ ورسید و تیسن لہ د پرخلک راغلی
مونږ د کا دې نہ کوز شو خلکو سرہ مو روغ جوړ وکړل بهر مو تدونہ ولاړ وو زہ

ketabton.com - The Digital Library

عبد الاکبر خان او میا احمد شاه په یو موټر کښې کښېناستو او لعل باچا او علي کل خان
بل موټر کښې کښېناستل زمونږ جلوس په ټول مینار کښې وګرځېد و او دهغې نه
مونږ کلي ته روان شوځکه چه هلته هم د پرخلک زمونږ په انتظار کښې وو. مو
چه دناقې تانې ته راورسېدو نو کوم ځای چه زه ګرفتار شوی وم په هغه ځای
دروازه جوړه وه او د داود زو د تخته بادی خان عبد الاحد خان او نور خلک زمو
استقبال ته ولاړ وو مونږ بې د موټر نه کوز کړو. خلکو سره مو روغ جوړ وکړل او دیو مخ
تقریر نه پس رخصت شو ځای په ځای خلک ولاړ وو اخر د اچه مونږ چارسدې
ورسېدو دلته په زرګونو خلک جمع وو دلته مونږ د موټر نه کوز بدل مناسب وګڼ
ما، میا احمد شاه او عبد الاکبر خان د موټر نه تقریرونه وکړل او اتمانزو ته روا
شو په زرګونو خلک مونږ سره روان شو څه وخت چه د اتمانزو مقبرې ته ورسې
نو مونږ موټرونه کوز شو او دهغو شهیدانو زیارتونو له لاړو چه لږ ې وړځی وړا
د پیر ټکیانو په کولو د اتمانزو په جلسه کښې شهیدان شوي وو. دا واقعه داسې وه
دلته اتمانزو کښې خدایی خدمتګار و جلسه کوله په هغې پسې فوج راغې او توپې چا پې
شو ورته یې وویل چه جلسه مه کوئ او ځئ ولې دوی نه تلل نو ډزې یې پرې وکړ
دوه کسان پکښې شهیدان شول او نور خلک تښتیدل، زمونږ جلسو ته به د هرې
زنانه هم راتللې، هغو زنانو کښې یوه جنۍ وه چه زما خورزه وه، دل ادانوم یې و ا
د رب نواز خان سالار اعظم خور وه. هغه د زنانه ونه راوړله او جلسې طرف ته یې
راوښوده کوم خلک چه تښتیدل هغوی کښې یوسه، ورته وویل چه یه جنۍ
دا ته څه کوې؟ نه وینې چه دا ډزې کېږي دی ورته وویل چه بې غیرتو تاسو تښتئ

ketabton.com - The Digital Library

خوزه مخامخ پری ورځم ددی جنبی په وینا دا ټول خلک ور واپس شول او د
ح نه چاپیره شول تو د فوج افسر تپوس وکړو چه د اخلک څه غواړی ، سعد الله خان
نه وویل چه دوی ستاتلاشی اخلی چه تاسو د دوی مړی دځان سره یونه سئ په
ی خبره فوجیان د خلکو د منځه ووتل اولاړل ، هلته ما د شهید انو په یاد کښی یو
تصر تقریر وکړو او خلکو ته می ووی چه د آزادی بوټی د ځوانانو د وینو په اوبه خوږ
ږ ي او کوم بوټی چه مونږ نکولي دي امید دی چه د پرزر به لوی شی ولی چه مونږ
انو ورله د خپلو وینو اوبه خور ورکړو . د دې ځایه مونږ جلوس مات کړو او عبد الاکبر
ی خپل کلی ته اومیا احمد شاه خپل کلی ته لاړل . زه سره د خپلو مهربانانو حجرې له
م ، کور هم زنانه و نه ډک و د هغوی لید ولا هم لاړم ، اکثر دوستان زمانه رخصت شول
ی زه په ارام نه شوم ولی چه څوک به تلل او څوک به راتلل ، څه وخت چه به د پردې خلک
ح شول نو د اک ته به راووتو او تولو ته به می یو تقریر وکړو . په دې کښی به د پردې
ی هم راغلی وې د مونږ په زنانه وکښی هم د پر جوش و او سیاسی شعور پیدا
ی و . مونږ چه د خلکو دې جوش و خروش ته وکتل نو پوه شو چه محکمه تیاره
او د کړو خت دی ددی موقع نه فایده اخیستل په کار دی ځکه چه زما د اتقین
چه دا عارضی سوله به پایداره پاتی شی نو په لپښتنو کښی موکار شروع کړو
پسی او وړځی ته به مونه کتل دوی لپسی کلی په کلی ، کور په کور په تولـه صوبه کښی
ځپلدم تول می د دنیا په حالا تو پوه کړل نو تسلی می وشوه ، ماله خدای د پاره
نګری راکړی او جیلخانو کښی یې د پر سنه تربیت حاصل کړی او ځکه چه جیلخانه
ی کار کنانو د پاره یوه تربیت ګاه ده . زمونږ د ننګی صاحب حق صاحب

ketabton.com - The Digital Library

د پر مخلص خدایی خدمتګارو ، ده سره چه به چا بحث کولو نو ده به و

ووې چه ته جبلخانی له دقام او ملک دپاره تلی یې نو چه هغه

به ورته ووی چه نه نو ده به ورته ووې چه ته په قرآن

نه پوهیږې . زه چه جبلخانی له لاړم نو په

قرآن پوه شوم نه مونږ دکار طریقه

داوه چه د صوبې دیو

سرنه

به شروع شو

نوبل سره ته به موګان

د سولو . مونږ په ټوله صوبه کښې او

د صوبې په ټولو ضلعو کښې یو شان کارکړی دی

خو چه په کومو علاقه کښې به خدایی خدمتګاران پیدا

شول نو په هغو علاقو کښې به تحریک

هم ترقی کړی وه .

ketabton.com - The Digital Library

کانګرس او ون پیکټ
(زمونږ دوري او تجربې)

دوری

(هشنغر، دواوه)

کتوزی، د کانګرس جلسه کراچی کښی

د خدایی خدمتګارو (سرخپوشو) بنه اثر، کراچی کښی مصروفیت، د هندوستان
وطن ته واپسی او د سرحد دوره (تل، هنګو، لاچی، احمدی باندوه، زرکی، لتمبر، بنو
نورنګ، ګکی، پیرو، شهباز خیل، د بړه اسماعیل خان، تانګ، کلاچی، کهل ارام، کوهل، پنیالم)
د پنجاب پښتنی علاقوته (کیمبلپور، میانوالی، عیسی خیل وغیره) زمونږ کار
او د پرنګیانو سازشونه، د کانګرس په ځای سرحد جرګه، ګاندهی جی
په بلنه باردولی ته، دیوی داس سره دوره
(بمبی، ګجرات، احمداباد)
بابره کښی، رامه، کمزوری ملګری، پرنګیانو تشدد زیات کړو
دیوی داس ګاندهی سرحد کښی

ketabton.com - The Digital Library

دوړې:

څه وړځی زه دخلکو نه پټ ناوخ کاره وم لیکن کوم وخت چه خلک کم شو
بیا زه او میا جعفر شاه او عبدالله شاه په لویه دوده ووتو. موټو کښی مود صوابی
دوره وکړه او شپی له زیارت کا کا صاحب له لاړو ځای په ځای زړ کونه خلک
ته ستړی مه شی له ولاړ وو. پښتنو کښی ورور ولي، قاموس مینه محبت
شعور پیدا شوی و، خلکو کښی دا سی جوش وچه بیان یی کولی نه شم. دنو
په جلسه کښی مالـه خلکو یوه سړه جوبه راکړه او دراکولو په وخت کښی یی راته وو
دا یادولره چه دا جوبه زمونږ په وینو سره ده چه زمونږ مظلومان درنه هیر نه
په مونږ ناوخته شو او زیارت له ناوخته ورسیدو، خدایی خدمتګار غږیا
مخی له راغلی وو او تر هغی ولاړ وو. چه مونږ ورورسیدو. زمونږ په ورتلو
خوشحاله شو او مونږ د فخر قوم میا حمید ګل صاحب ځای له لاړو، چونکه فخ
میا صاحب وفات شوی و هغه دخپل قام او ملک د پاره د پټی قربانی کړی وی
دی وجه مونږ هغه لاس نیوی له د تولونه اول لاړو، سیاله مو زیارت کښی
وکړه، چه جلسه ختمه شوه نو یا کلی ته واپس راروان شو. بیا ما د مشنغر او دوا
دوره شروع کړه او خلکو ته می د خدایی خدمتګارو اوجګو اغراض، مقاصد
کړل او هغوی می د خدایی خدمتګارۍ په تحریک پوه کړل. زه په دی پټ خو
شوم چه دهر کلی په جلسه کښی د پټی ښځی شریک یدلی لیکن چه د تنګی په جلسه ک
می د ښځو زور ولید و نو زړه می باغ باغ شو خکه چه زما د اعتقاد وه چه یو قوم

ketabton.com - The Digital Library

ترقی کولی شی چه دهغوی سره ښځی اوښه په اوښه لکه دکاډی د دویمی پایی روانی
شی، د الله تعالی شکر می اداکړه چه زمونږ خواری ځای ونیوه اوچه زمونږ زنانه
را بیداری شوې نو دپرامید ونه می پیدا شول چه که خیروی اوس به زمونږ قام
ترقی وکړی. د تنکی نه اباز وته لاړو، د اباز ونه قطب ته یو وروکی کلی دی چه هغه
کښی دپرمخلص خدایی خدمتګار او سیږي په دی خدایی خدمتګارو د اباز و
کاکاخیل میاکانو دپرظلمونه د پیرنګیانو په وخت کښی کړي وو ورته یې وئیل
چه خدایی خدمتګاری پریږدئ، لیکن د اباز و، کاکاخیل، میاکان په دې
نادره اراده کښی کامیاب نه شول اوزمونږ بهادرانو خدایی خدمتګارانو ته
د قوم او د ملک د خدمت په لاره کښی چه څه مشکلات اوڅه تکلیفونه د دی
میاکانو دلا سه رسیدلی وو هغه یې په دپرصبر او استقلال برداشت کړي و.
له دې ځایه دواوې ته پوری وتو دکتوزو خلک مونږ له مخی له راغلي وو دا د دوا-
وې مرکز هم و. دلته دپرخلک جمع وو، جلسه موکړه اوخلک مو د خدایی -
خدمتګارئ داغراضونه خبر کړل. شپې له متی له لاړو هلته موهم جلسه وکړه
د متی نه سبا دختی سره د خدایی خدمتګارو سیکو دپرئ ته لاړو په لاره چه څوک
خبر یدل دکومونه به زمونږ دلیدو له پاره راوتل او دې جلوس کښی به شریکیدل
چه دپرئ ته ارسیدونو زمونږ شمیر زرګونو ته رسیدلی و په دپرئ کښی چه جلسه
وشوه د جلسې نه پس مو دبری دواوی خلک رخصت کړل او مونږ شپې له انبا-
دپرله راغلو د دی ځای خلک په خدایی خدمتګارئ کښی سست وو د دې
د پاره په جلسه کښی ما ښځوته اپیل وکړه او ورته می ووی چه دا ملک څنګه د سنو

ketabton.com - The Digital Library

دی دغسی دښځوهم دی اوکه سړی خدایی خدمتګاری نه تیارنه وي نوتاسو ما
وتړئ اوتاسوخوهم ماسره وعده کړی وه : «دکه د زلمونه پوره نه شوه ـ فخ
افغانه جینکی به دې کتینه » دهغی تولی جلسی په مخکښی هغوویل چه مونږ به تا
تیاری یو اوستاسره دقام دخدمت وعده کوو چه څه وخت دجلسی نه فارغه شو ز
سره دیوځای خدایی خدمتګارو دولت پوري نه لاړم اودماښام لمونځ می هلته وکړ
او خلکوسره می دغه خبری وکړی . شپې له انبا ډپرته واپس راغلو ، سبا له سه
کړه راغلو هلته موجلسه وکړه اوترناوته راپوری وتو اوچه ترناوکښی جلسه وشو
نوشپې له اتمانزو له راغلو .

دکانګرس جلسه کراچی کښی :

چونکه دتول هندوستان دکانګرس دجلسی ورځی نږدی وی نوپه دې وجه
نوری دوری پریښوی اودجلسی دپاره موردتللو انتظام شروع کړو زما داخیال و
دهری علاقی جرګه دې یوبوځای خدایی خدمتګار دکانګرس جلسی له مونږ سره ولیږی
اودډوی خرڅ دې خپلی خپلی جرګی برداشت کړی دی کښی دوه فایدی وی یوه
خو به خدایی خدمتګار په دی سفرکښی تجربه کاریشی ، بل به زمونږ پرا پیګنډه په
تول هندوستان کښی وشی . زما داتجویز جرګی منظورکړو اودهرځای نه جرګو یوبو
خدایی خدمتګار باوردی راولیږلو . په اتمانزوکښی یوځورځی جرنیل عظمت خان
چه ډپرقابل اوهمتناک جرنیل و دوی له تدبینګ ورکړو دتولو دپاره یو شان وردی
جوړی شوې اوبیاکراچی له روان شوچه څه وخت پیښور ته ورسیدو نوخدایی
خدمتګارو ډپره پراپیګنډه اوجلوسونه کړی وو اوپه دی طریقه دخپل مقصد

ketabton.com - The Digital Library

عت کړی و ، شپږ خلویښت باوردی خدایی خدمتګار وو زه اوحاجی عبدالغفار
ن ، مقصودجان ، عبدالله شاه اوسعدالله پری دپاسه وو .

دخدایی خدمتګارو (سرخپوشو) سپنه اثر:

دخدایی خدمتګارو کمانډر مونږ سره ریشاه مقرر کړو اوخزانچی اومنتظم
مقصودجان شو ، مازیګر په ریل کښی سواره شو داګاډی نیغ کراچی ته تللو تیسن
تیسن چه به ګاډی ودریدلو نومونږ به ګاډی نه راکوز شو او دجلوس په صورت
کښی به راروان شو ، دول اوسنا به غږ پدل اوچه خلکو به واورپدل نو خلک به
جمع شول . نومونږ به خپله پرانیستله کوله ، سحروختی لاهورته ورسیدو دلته
دی بدلیدو . لاهورکښی دپرزیات خلک تیسن له زمونږ لیدو ته راغلی وو .
خدایی خدمتګار سره دخپل بیم باجی په قطارکښی روان شو یوه عجیبه نظاره وه
خلکو دومره اثر وشوچه زمایودوست ووی چه : ستاسو ددی ننئی مظاهری
معلومیږی داسی لکه چه نن دپیرنګیانو حکومت لنشته ، بلکه دخدایی خدمتګارو
کومت وی . بیا په ریل کښی کښیناستو اوریل روان شو او دانقلاب زنده باد په
سره کښی دخلکونه رخصت شو . چه یوځو تیسنه مخکښی لاړونو په تیسن یوی
ښځی اویو سړی مانه سوال وکړو چه مونږ له اجازت راکړه چه مونږ دې خدایی
خدمتګارو سره په یو ډبه کښی کښینو ، ماورته وې چه هلته ځای نشته تاسو به
تکلیف وئ لیکن دهغوی دډیرمحبت اواصرار په وجه ماهغوی له اجازت
رکړو ، وروسته معلومه شوه چه داسړی دبهګت سنګه پلار و اودوه ورځی شوی
وی چه حکومت بهګت سنګه پانسی کړی و اوداښځه دجلندر دجنکو دمدرسی

ketabton.com - The Digital Library

مشرې استاذه وه ، د بهګت سنګه د پلار په مخکښې هغوی نا مناسب ونه ګڼل چې د ولونه او باجي وغږوي لیکن هغه په غږ ولو باندې مجبوره کړل هغه دې چې زما زوی د قوم او ملک د پاره قربان شوی دی هغه مړینه دې ژوندی دی ، په دې وجه مونږ له خوشحالی کول په کار دي او په ټوله لاډۍ په دوی د ولونه وغږول بلله داچې هغه استاذه د هره زوره قومي ښځه وه . هغې د پرې قومي غزلي خدایي خدمتګاره ته یادې کړې او قومي نظمونه یې ورته ولیکل او وښودل او دوی سره به یې پخپله هم یوځای ویل . زمونږ خدایي خدمتګار به په هر یو ټیسن چې کاډي و د ر پلاو نو دوی به کوز شو او په یولاین کښې به جوړه جوړه روان شو ، د ول سړي به ورسره غږ بلل او دوی به انقلاب زنده باد ، فخر افغان زنده باد چغې وهلې ، د ټیسن ټول خلک به ورسره روان شو ، دوی ته به د پرخوشحالیدل او د پر عجیبه کار ورته ښکاریدلو .

کراچۍ کښې مصروفیت :

هرکله چې د کراچۍ ټیسن ته ورسیدو نو د پر خلک مونږ له ټیسن له راغلی وو ، عبد الخالق خلیق صاحب هم سره د یوځو نورو پښتنو د غلته موجود و . د کراچۍ د پرلپسې نه راغلی وو خو د ټیسن نه بهر ولاړ وو ، مونږ چې کاډي نه کوز شو او خدایي خدمتګار خپله وردۍ برابره کړه د بهارت سبها یو څو ځوانان چې سره کمیسونه یې اغوستي وو او په هغوی کښې د پښتو د یوان روشن لال هم ومالـه راغلل چې دا د ولونه ښه کړه ما تږي پوښتنه وکړه چې په څه سبب ؟ دوی ماته دا ووې چې بهګت سنګه پانسي شوی دی ، ما ورته ووې چې تاسو به په بهګت سنګه د پرخفه یئ که د هغه پلار ؟ د هغه پلار خو زمونږ سره په ریل کښې یو ځای راغی ، خدایي خدمتګار د ولونه او باجي نه غږول

ketabton.com - The Digital Library

هغه په زور په دوی وغږول او مونږ ته دهغه حکم دی چه د ډولونه به غږ وئ حکه چه هغه والی چه هلکت سنګه د قوم او ملک نه ځان قربان کړی دی هغه مړ نه دی ژوندی دی نو دا د خوشحالی مقام دی هغه په دی تیسن موجود دی تاسو تر ې پوښتنه وکړئ که چیرې دهغه رضا نه وی نو مونږ به د ډولونه بند کړو.

مونږ چه د تیسن نه دا وو تو نو په زړ کونو خلک مونږ ته ولاړوو د پښتنو د طرف نه خلیق صاحب مونږ ته سپاسنامه پیش کړه دهغې په ځواب کښې مایو مختصر تقریر وکړه او د هغوی شکریه می ادا کړه. د پښتنو دا خیال وچه مونږ پیاده د جلوس په شکل کښې د وی سره د کانګرس تر پنډال پورې لاړشو لیکن مونږ ته چا ووې چه مهاتما کاندهی جلوسونه بند کړی دي، په دې وجه مونږ په لاړو کښې سواره شو او د هغوی خواهش مو پوره نه کړی شو او خپل عذر مو ورته پیش کړه خو هغوی په دی خبره خفه شول.

څه وخت چه مونږ د کانګرس پنډال ته ورسیدو نو د کانګرس په پنډال کښې شور شو او د رضا کارو د تیارئ د پاره سیټی (شپیلی) وغږ یدې لیکن چه دا ورته معلومه شوه چه دا خو خدایی خدمتګار دي نو په قلار شو. حقیقت دا و چه څه وخت کاندهی جی راتلو نو تیسن له ورله د بهارت سبها سور کمیسی ځوانان تللی وو او تودی جنډی یې ورله مخې له ورې وې او د پرې ګستاخانه خبرې یې هم ورته کړې وې نو چه څه وخت مونږ سنبکاره شو نو زمونږ ورد ئ سره یې وې نو چا دا اواز وکړه چه هغه دی سور کمیسی راغلل او د کانګرس په پنډال حمله کوی. د هندوستان او انګلستان په اخبارونو کښې دا غلط خبرونه شایع شول چه سره خبو شو کاندهی جی له تودی جنډی ورې وې او هغوی د کانګرس نه بغاوت وکړه. د انګلستان اخبار اتو پرې لوی لوی

ketabton.com - The Digital Library

مضمونونه ولیکل او ډیری خوشحالی یې وکړه. خو د دروغو مزل لنډ وی او ترهغه وخته پورې وی چې ریښتیا بنکاره شوی نه وی. مونږ یې د کانګرس پر خاص کیمپ له بوتلو هلته لوی لوی تنبوان پرې ټکیدلي وو. په هغه کیمپ کښې خو ډیر تنبوان ووخو ما دځان او د خدایي خدمتګارو د پاره پنځه تنبوان کافي وګڼل او په هغو کښې موخپلې بستري خوړې کړې. مونږ لا دمه شوی نه وو چې د اخبارونو خبر لوښی راغلل او د کاندهي جي او د خدایي خدمتګارو د مخالفت سوالونه یې شروع کړل. ما ورته ووې چې د اتولې خبرې غلطي او بې بنیاده پراپیګنډه ده. زمونږ کاندهي جي سره او کانګرس سره هیڅ قسم مخالفت نشته او اخبار اتو کښې چې څه شایع شوي دي هغه کښې یوه ذره ریښتیا نشته، ټول خبرونه غلط او بې بنیاده دي. ما زیګر د پنډت مونن موهن مالویه جي زوی راغی او هغه زمانه د دې متعلق یولوی بیان ولیکلو او هغه یې د هندوستان ټولو اخبارانو ته ولیږلو.

د هندوستان ښځې، نر، د خدایي خدمتګارو او زما د لیدو د پاره خواهشمند وو او هر وخت به زمونږ په کیمپ کښې یو غوبل و او زرګونو خلک به زمونږ کتو له راتلل ولې چې هغوی ته خو پښتانه د ځناورو په ډنګ ښودلی شوی وه او دلته دا نیت او قومیت په اوچته پوړۍ ولاړ وو. د پښتنو متعلق په ټول هندوستان کښې دې غلطه پراپیګنډه شوی وه او دوی ورته متشدده خلک ښکاریدل خو اوس د کانګرس سره او بده په اوبده دعدم تشدد په لاره روان وو او د پیرنګیانو جبر او ظلم ته یې په صبر او استقامت چپلی سینې ډال کړې دي. دوی ته پښتانه او کانګرس سره ملګرتیا د پره عجیبه ښکاریده چې دوی پښتانه خدایي خدمتګار

ketabton.com - The Digital Library

پخپلو ستر کو ولیدل د دوی د عمل، د دوی د تنظیم، د دوی د اخلاص او د دوی د عدم تشدد نه خبر شول نو ستر کی یې وغریدې او تسلی یې وشوه او چې څومره پرا پیکنډی د دوی برخلاف شوی وې هغه یې دماغ زونه ووتلی. قسم قسم خلک به مالرآتلل او قسم قسم سوالونه به یې کول. مابه چې څومره زمانه کیدې شوه پوهول. د خدای پر شکر گذاره یم چې کوم خیالات دمودونه زمونږ خلاف د دی خلکو به زړونو کښې پیدا کړې شوي وو دهغوی تر دې حده پورې اصلاح او ازاله وشوه. بله داچه دلته د کانګرس دې جلسې له د تول هندوستان خلک راغلی وو، هغه تول د حقیقت نه خبر شول. خدای خدمتګار چې به څه وخت د کانګرس لنګر له د دوی خوړلو د پاره لاړل نو لوی لوی سیتمان به لاس په نامه د دوی خدمت ته ولاړوو او هر سړی به د دې کوشش کولو چې د خدایی خدمتګار و سره شریک شم او هر طرف ته چې به خدایی خدمتګار لاړل نو خلکو به یې د پرعزت کولو او څه وخت چې د کانګرس د اسالانه جلسه شروع کیدله، نو په دغه افتتاحی اجلاس کښې د شرکت د پاره کاندهی جی، جواهرلال نهرو او سردار پټیل خدایی خدمتګار و لپسې را اولیږل چې سړه د بینډ باجو په دغه غونډه کښې حصه واخلی. جواهرلال نهرو او دهغه بې بې کملا دیوی او خور بې بې سړه د خپلو دوستانو د خدایی خدمتګارو پریښه او باجې لیدو او اوریدو له به راتلل په تول ملک کښې د خدایی خدمتګارو یو درز و اوزمونږ د خدایی خدمتګارو په وجه د پښتنو د نیک نامۍ د پر لوبه پرا پیکنډه وشوه او هغه د بدنامۍ داغ د دوی د تندی نه وویښلی شو او د دوی په وجه خلکو پښتانه وپیژندل او هغوی سړې

ketabton.com - The Digital Library

مینه پیدا شوه .

دکانګرس په جلسه اوپنډال کښې خدایی خدمتګار دوته ازادی وه
ځای له تلی اوګرځیدی شول یا هغه پښتون وچه قول هندوستان کښې به
خلکو ستړکی پټولې او ډاکو قاتل ورته ښکاریده او یا داساعت دی چه دکانګرس او قوم
دوی دومره اعتبار پیدا شوچه دخپلو زنانو انتظام او حفاظت یې خدایی خدمتګار
ته حواله کړو بلکه داچه داکاره پرګران و نه دا انتظام پولیس کولی شواونه دکانګرس
رضاکارانو کولی شو خو دی خدایی خدمتګارو داسی په ښه طریقه سره وکړو چه د
انتظام او دسپلین ته دنیا حیرانه شوه اونور خلک خو پرې ده ، دپولیس یولوی افسر
چه دلته دانتظام د پاره لګیدلی و دخدایی خدمتګارو کمانډر عظمت خان ته یا
ټوپی کوزه کړه اولاس یې ورکړو او دده شکریه یې اداکړه . اوچه څه وخت به عظمت خان
ښکاره شونو دپولیس مقامی افسرانو به ورته سلامونه کول او دخدایی خدمتګارو
علاوه چه پولیس له به یې څه قسم حکم ورکړو هغوی به یې تعمیل کولو . ددی هم په کانګرس
اوتول هندوستان د پرښه اثر وشو .

کراچی کښې د پرښتانه اباددي چه د روزګار د پاره تللی دی . دهغوی دا
هش و چه خدایی خدمتګار وله میلمستیا وکړی او ددی د پاره یې روپی هم جمع
کړی وې دهغوی یوځو مشران دخلیق صاحب سره زمونږ کیمپ له راغلل اوماته یې
خپله اراده ظاهره کړه ما ددوی دمحبت او اخلاص دپره شکریه اداکړه او د
عرض می ورته وکړه چه تاسو خو زمونږ وروونه یئ مونږ ستاسو خدمتګار یو مونږ
ته په دې تلو کښې هیڅ عذر نشته اوچه څه وخت تاسو غواړئ مونږ به درشو خو دی

ketabton.com - The Digital Library

ی اتفاق نشسته پښتون دومره غریب دی چه دده پیسی په دوه ولکول په کار
دی . هغوی ووې چه مونږ چنده جمع کړی ده نو ماورته ووې چه دپخی دوه ی
خای دوی له اومه دوه دی ورکړی هغه به په څه فایده راشی هغوی ما سره په
ی اتفاق وکړه . بله ورځ مونږ هلته لاړو ، تولو پښتنو سره مولیدل کتل وشود
اچی نور خلک هم راجمع شوی وو هغوی ماله یوه سپاسنامه راکړه او دوه نیم سوه
پی یی راته پیش کړی ما د هغوی شکریه اداکړه او دسپاسنامی خوابی تقریر
وکړه او روپی می دخدایی خدمتګارو دپاره منظورکړی .

په کراچی کښی دجمعیة العلماء هند سالانه جلسه وه ، مولانا احمد سعید صاحب
هم ماته یوخط ولیکلو ، مولانا احمد سعید صاحب ناظم اوصدر صاحب مولانا کفایت الله
مونږ سره دګجرات په جبلخانه کښی یوځای اوسیدلی وو او زمونږ وړه ډیر ښه
ملقات جوړ شوی وو چه کله دی شی نوخدایی خدمتګاردی دجلسی په ورځ
مونږ سره شرکت وکړی چه مونږ سره امداد وکړی او مونږ له یی هم دعوتی خطونه
ولیږل ، مونږ په ډیره خوشحالی سره ددوی دعوت منظورکړو او خدایی خدمتګار
د هغوی خدمت اوامداد دپاره ورولیږل اوزه هم د هغوی جلسه کښی شریک
شوم . دخدایی خدمتګارو دانتظام اوخدمت نه هغوی تول ډیرخوشحاله وو
ماته یی د هغوی دانتظام ډیر تعریف وکړو .

دهندوستان دوره :

دکانګرس جلسه ختم شوه اودجلسی دختمیدونه پس مونږ په دوه ځایه تقسیم
شویوه دله دحاجی عبدالغفار ، میاعبدالله شاه اوسعدالله خان سره د هغو

ketabton.com - The Digital Library

خدایی خدمتګارو چه هغوی واپس تلل غوښتل، اوبله ډله زماسره وه چه مونږ
ټول هندوستان کښې ګرځیدل غوښتل اوخپله پرایښنه موکوله. زمونږ اوا
کلی ته روانه شوه اوداد ویمه زه اومقصود جان دخدایی خدمتګارو سره دکا
دمسلمانانو په اصرار بمبئی ته روان شو. مونږ مابنام داوبو په جهاز کښې سوار
د پرلپښتانه اودکراچی خلک زمونږ رخصت کړل وله راغلی وو مونږ چه څه وه
خپل سامان سمبال کړو نو بیا ټول په یو قطار کښې ودریدو او دجهاز نه موباج
ډولونه وهل شروع کړل په بندرکښې پښتنو شاډله واچوله اوهغه پر پیشکوی
کړه چه دجهاز ټول پیرنګیان اومسلمانه ددوی تماشی ته ودریدل لاندی یو پیر
په جوش کښې راغلو، سره جنډه ورسره وه میدان ته لی راو دګل لیکن یو پولیس را
راغی اوهغه لی ددوی نه وښکلو یو عجیبه کیفیت اوعجیبه نندارې وه چه په دې کښې
جهاز روان شواولږ ساعت پس د بندرهغه ټول خلک زمونږ دنظر نه غیب ش
بله ورځ مونږ بمبئی ته ورسیدو دلته په زرګونو خلک زمونږ استقبال له راغلي وو ولی
په اخبارا تو کښې زمونږ لویه پرایښنه شوې وه په کوم بندرکښې چه خلک جمع شوي
زمونږ جهاز لی هلته ونه درولو بلکه دهغه نه کوز په یو بل بندرکاه کښې لی مونږ کو
لیکن په یو ساعت کښې هغه خلک هلته راورسیدل، زمونږ لی یولوی جلوس په
کښې وویستو اوځه وخت چه مونږ دکانګرس دفتر ته ورسیدو نو جلوس ختم شو
بیا مونږ دارام دپاره چه کوم ځای زمونږ دپاره مقرر وو هلته لاړو، په بمبئی کښې
زمونږ دپره لویه پرایښنه وشوه، ځای په ځای موجلسی وکړې اوبله داچه ز
به ورته لو په مسلمانانو هم څه اثر وشو. خو په پیرنګیانو باندی مبږ ی لګیا شواو زمو

ketabton.com - The Digital Library

ف یې دا پرا پیکښوه په مسلمانانو کښې شروع کړه چې د اخلک هندوانو په دې غرض
ستې دي چې د اعتو نو سره د ولکې او باجې وغیره وي چې سباله مسلمانانو ته د هندوانو
د ولکو او باجو خو اعتراض نه وي. د هندوستان په مسلمانانو کښې دومره سیاسي
شعور نشته چې څومره په هندوانو کښې دي. سیاسي شعور په یو قوم کښې د اسمانه نه
ځي او چې په کومو قومونو کښې د سیاسي شعور خلک پیدا شي نو خپل قوم پسې وکړي
وي کښې سیاسي شعور پیدا کړي مسلمانان د پرښه قوم دي خو په هغوي کښې د اسي
ک تر اوسه پورې پیدا شوي نه دي. تاسي د هندوانو، مسلمانانو دې لیډرانو
فکر وکړئ د هندوانو مشران اولیډران قوم پرست دي خو د مسلمانانو مشران
یډران خان ماډران او خان صاحبان وي، دوي چې څه غواړي خان
غواړي یا پېرنګي له غواړي، د دې غریبانانو څوک غمخور نشته او څکه دوي د
ل وانو نه وروسته پاتې شول.

د پاډسي قوم له طرفه مونږ ته یوه سپاسنامه هم راکړې شوه، په جلسه کښې په
کونو نښې، نر، شریک شوي وو، ما د پېرۍ شکریې نه پس د خدایي خدمتګارئ
رورت او حقیقت ښکاره کړه او ما ورته وویل چې دا تحریک په دې غرض شروع
وي دی چې مظلوم د ظالم د ظلم نه خلاص کړي او هر څوک چې په دنیا کښې ظالم
ی که مسلمان وي که هندو وي او که پېرنګي وي دوي همیشه د هغوي مخالفت
و د پاره تیار وي. خدای ته خو د خدمت ضرورت نشته، د خدای خدمت د
خه د مخلوق خدمت دی.

د بمبیې نه پس دهلي له راغلو، دلته هم زمونږ استقبال له په زړګونو خلک راغلی

ketabton.com - The Digital Library

وو. زمونږ د میلمستیا انتظام جمعیة العلماء هند کړی و، مونږ هلته لاړو ا
ارام موو کړو او مازیګر یې زمونږ جلوس په ښار کښې وګرځولو، هندوانو او مس
نانوچه د کومې مینې او اخلاص مظاهره وکړه دهغه به درته څه ذکر کوم په تولا
زمونږ په جلوس خلکو ګلونه نوستل او ځای په ځای سپاسنامې راکړې شوې
مابنام جلوس ختم شو د جلسې په ځای کښې ښځې اونږ دمانشو اوسپږو په شا
راجمع شوي وو، ما په جلسه کښې دشکریې نه پس یو تقریر وکړو چه امید دی چه
ستاسو د زړونو نه هغه شکونه او وهمونه اوس لیرې شوی وي چه کوم ستاسو
زړونو کښې د پښتنو خلاف د بدمنانو پیدا کړي وو او په دی تقریر کښې مې د پ یلی
د ښځو د بهادرۍ او قربانۍ چه کومې هغوی د ازادۍ په دی تحریک کښې کړې
وې تعریف وکړه او دامې ووې چه د کوم قوم ښځې چه پیدا دی شی او د ملک
ازادۍ د پاره ملا وتړی نو هغه قوم څوک غلام ساتلی نه شی او هغه قوم
به د پر زرخپل منزل ته ورسیږي.

جلسه په دې ډول کامیابی سره ختمه شوه او مونږ تیسن نه لاړو او په ریل
کاډی کښې سوار شو لږ ساعت پس کاندهی جی هم سره د یو څو تنو خپلو ملګ
په دی کاډی کښې یو ځای امرتسر ته روان شو په هر تیسن کښې به ډکاندهی ج
دلیدو د پاره خلک راغلی وو، دومره شور او غوغا وه چه مونږ تړی خوب کو
نه شو اونه کاندهی جی اوده کیدی شو اوخه وخت چه زمونږ کاډی سهارنیو
ته ورسیده نو هلته د پر خلک راجمع شوی وو هغوی ته مونږ خبر نه وکړو خو
د جلسې اعلان هم کړی و او په زرګونو ښځې، نر، نیمه شپه تیسن سره نزدی

ketabton.com - The Digital Library

مونږ په انتظار کښې ولاړ وو هکاندهی جی خو بالکل د کوزېدو نه انکار وکړو دهغه
پس هندوان مسلمانان ماله راغلل اوماته يې د پرمنت وکړو چه ډکوره په
ی نیمه شپه کښې خومره منځئ ، نر راجمع شوي دي نو که چيرې ته هم مونږ سره
وزنه شوې ، نو دا خلک به د پرمايوسه شي اوراته يې ووې چه يوه کښته پس بل
ډی راځي . نوزه ددوی دخوشحالی له پاره ورسره کوز شوم . مونږ چه د جلسې
ام ته ورسېدو نو زمونږ د پاره د سنبارنه بهر خلک زمونږ په انتظار کښې
ست وو ما په دې خپل زړه کښې ووې که چيرې زه هم دوی سره راغلی نه وای
د دوی زړه ونړته به خومره صدمه رسېدلی وه . ز ما په راتلو يې هم څه ناڅه
ملی وشوه ، يو خو خبرې می د تقرير په شکل وکړې وخت راسره نه وبيا تړې
پس تيسن ته راغلو چه په دې کښې هغه ريل راغې اوپه هغه کښې مونږ سواره شو . راې-
اده هنسراج چه د جلند رو اوما سره د ګجرات په جيلخانه کښې يوځای قيد و اوپه
ه سره ې و اوچه کله به دده ملاقات و نو مونږ له د پرې غوړې زيږې دده کور والو-
و رلې . زما د پراشناو او مونږ سره يې د پرسنه تعلقات وو . ما د ده سره د کوزېدو
عده کړې وه اوزمونږ اراده وه چه جلند رکښې به کوزېږو د ده سره به د مه کوو بيا به
ې کاډی کښې امرتسر له لاړشو چه څه وخت زمونږ کاډی لودیانې ته راورسېدو
هغه خلک زمونږ ته خبر شوي وو ، منځئ ، نر ، تيسن له راغلي وو اود اکوشش يې
ولوچه مونږ سره دلته کوز شي مونږ يې په دې مجبوره کړو چه د جلند رنه واپس
د یانی له راځئ نو عده مو ورسره وکړه نو هلته تر ې مونږ خلاص شو او بيا هم
سره يوه منځنه په کاډی کښې جلند رته ورسېده نو لا له هنسراج او د هغه تبر او

ketabton.com - The Digital Library

خاندان او ورسره نور د پرخلک تپیسن له راغلي وو او دهغه هم مونږ سره امر تسر
ته د تللو اراده وه چه تپیسن کښې داسې غوښتل چه زه به يې د رتنه څه ووايم.
بعضې خدايي خدمتګار کاډې کښې پاتې شوا وخته ما سره کوز شو خوخپل سامان
يې کوز نه کړې شو مونږ جلند رته لاړو هلته مو د جنګو سکول وکتو. زګونو خلکو ته مې
يو مختصر تقرير وکړو او بيا واپس لودیانې ته روان شو مونږ يوه لارۍ کښې د لاره
هنسراج سره لودیانې ته لاړلو د ښار نه بهر د پرخلک ولاړوو د پروخت مونږ په
کشمکش او جلوسونو کښې ضايع کړو او د لته مولويه عظيم الشانه جلسه کړه خو ريل کاډې
رانه لاړلو. د دې ځای مسلمانانو خدايي خدمتګارو له د لارې انتظام وکړ او له
دې ځايه مونږ په لارۍ کښې امرتسر ته روان شو، ما زګيږ د رسيدو په بازارونو
کښې خلکو مونږ سره د پره مينه کوله چه دوی به زمونږ د لارې نه چاپيره شوا خر په
د پرو خوارو هغه ځای ته د رسيدو چه کوم ځای کاندهی جي کوز شوی و معلومه شوه
چه کاندهی جي ته هم خلکو په تپيسن د پر تکليف ورکړې وا و هغه ناجوړه هم و زه
د هغه ليدو له لاړم هغه مخ سره ترلی وو او په د پر تکليف کښې و. ما هغه خپل قول
د قيد ملګری که هندوان وو که مسلمانان وو که سکهان وو چه څوک ما سره ګجرات
په جيل کښې اشنا شوی وو وليدل. زما طبيعت هم ناسازه و په دې وجه ما مناسب
وګڼل چه د سکهانو د رونو نه اجازت واخلو او کلي ته لاړ شو.

وطن ته واپسی:

هغوی نه مې په د پر زور رخصت واخيستو. ما وې زه ناجوړيم هيڅ هم
نه شم کولی او تاسو مې پاتې کوئ نو زه به زيات ناجوړه شم هغوی رضا شوا وما

ketabton.com - The Digital Library

ي رخصت راکړي اومونږ دشپې په ډاک کاپي کښې را روان شو سحر
وختي نوښار ته راورسيدو او چې کوم خدايي خدمتګار ددې ځای وو هغوی
سو رخصت کړل اومونږ مردان ته روان شو، د مردان تيښن له په زرګونو خلک
راغلي وو، مونږ هغوی سره هوتی مردان ته لاړو دکلپانې په غاړه ديوی لوی
جلسی انتظام شوی وو چې جلسه ختمه شوه نو بياطور ومايا روته لاړو هلته هم د دوارو کلو
خلک راجمع شوي وو جلسه مو وکړه خلکو ته مو د دوری تول حال ووې او بيا
مونږ ه واپس انا نزو ته راغلو۔

يوخو ورځی ارام وکړو او چې سبه شوم نو د صوبه سرحد د دوری اراده می
وکړه چې په دې کښې: کوهاټ، بنو، د پېړۀ اسماعيل خان، د کميتو له طرفه
د عوتو نه هم راغلي وو، زه د تل او هنګو په دوره روان شوم په دوره کښې ما سره
د مانکانو بانډی د قاری صاحب زوی هم تلی ؤ هغه د پېړ خوش اوازه وتومی
ظمونه به يې ويل چې: «د ستاله ميچنو، نه وپرېږو ای سرکاره ولی مويږئ.»
دوی به په خلکو د پېړ سبه اثر کېدلو. په لاره کښې د درې تول اپريدی د رونه
خبر شوي وو زمونږ استقبال د پاره ځای په ځای ناست وو او د چای او
د دوی انتظام يې هم کړی ؤ، زمونږ د بنکاره کېدو سره دزی شروع شوې او
د پرخوشحاله شول، ما به د پر منع کول چې د زی مه کوئ زما نظر به خو د عدم
تشدد ده خو هغوی خو ازاد خلک وو کله منع کېدل. ځای په ځای چې به دوی جمع وو
مونږ به ورکوز شو او مختصر تقرير ونه به می ورته وکړل او د خدايي خدمتګاری په حقيقت
به می پوه کړل، د دی ځای نه اول تل اوبيا واپس هنګو ته لاړو او چې هلته مونږ خپل

ketabton.com - The Digital Library

د تحریک ورو نه ولیدل او جلسی وشوې نو واپس د کوهاټ ښارله راغلو، د کوهاټ خلکو خو یولوی نمایش کړې ؤ خو د باران په وجه رونق خراب شو، د جلوس نه پس مو جلسه وکړه او تقریر مو وکړو او خلکو ته مې د خدایی خدمتګارئ د جرګو جوړولو دعوت ورکړو چه سبا له بنوته روان شو په لاره کښې لاچی او احمدی بانډی، بانډۍ داؤد شاه کښې مو جلسی وکړې. بیا کرک ته لاړو هلته جلسه وشوه د زړې پیره تولې علاقه کښې وګرځیدو، واپسی کښې لتمبر ته راغلو او د محمد افضل خان ځای کښې مو جلسه وکړه کوهاټ کښې زمونږ د پرسنه کارکنان وو چه دوی کښې یو د زړکی عبدالغفار نومیدلو چه د قومی خدمت په لار کښې یې ځان قربان کړې ؤ، ده د خودکشئ په وخت کښې یو خط زما په نامه لیکلی پریښې وو، په هغې کښې یې لیکلی وو چه ما دیو خدایی خدمتګار په حیث تاسره دلوی خدای د ورځې دا لوظ کړې وو چه زه به د خدای د مخلوق خدمت دهغه درضا د پاره کوم اوکه په دې لاره کښې هر قسم تکلیف او مصیبت په ما راځی نو زه به د هغې مقابله په عدم تشدد کوم. چونکه د مسلم لیګ په نامه د نیوم خان عبدالقیوم خان حکومت دلته زمونږ د وهلو، ټکولو، قید ولو، مال تالا کولو، او جایداد ضبط کولو نه علاوه زمونږ د کورونو او زنانو بې پردګۍ هم کوله نو زما پښتنی غیرت دا برداشت نه کړی شوه چه کار خو او وچه ما تو پک را اخستی وی او د دې ظالمانو نه می خپل مدافعانه حق قتل عام خو چونکه ما تاسره دا لوظ کړی وو چه زه به په عدم تشدد پابند اوسم نو دې وجې نه زه خپل ژوند ختموم او د خدای سره سره تا نه هم معافی غواړم چه زه تاسره په هغه خپل لوظ تینګ پاتی نه شوم.]

دې ضلع کښې تقریباً یولک خدایی خدمتګار وو. دلته دلتمبر د کلی خان دسر

غیر ټګدان یاد

ketabton.com - The Digital Library

په غاړه مونږ ته د چایو انتظام کړی و مونږ چای څکله چه زمونږ د بنو خدایی خدمتګار
راو د سپېدل او مونږ و د سره په موټر کښی بنو ته روان شو، بنو والوهم مونږ د پاره د پر
نمایش کړی ؤ او په بنار کښی زمونږ یو عظیم الشان جلوس و سنګو او په زرګونو خلک
پکښی شریک شول د پېره ښه جلسه وشوه او د پر مخلوق و ډله راغلی وو. سالار یعقوب
خان او و یشوا متردله د پر کار کړی و، دلته ډهنډ وانو او مسلمانانو اتفاق دوی
کړی و هلته می هم یو مختصر تقریر د خدایی خدمتګاری متعلق وکړو، د هغه ځایه
سبا له مونږ د پر و ته روان شو، میراخیل کښی نورنګ او سرای کښی مو جلسه وکړه
لکی کښی موهم جلسه کړی وه. شهباز خیلو او پیزو کښی مو جلسه وکړه، لکی مروت
لاړو کښی راتلل هلته مو جلسی وکړې. د پر و ته نزدی مونږ د پاسونه پښتنو څه کلی
ولیدې او مونږ هغوی ته ودستانه شو، مونږ لا هغوی سره خبری کولی چه په دی
کښی یو موټر راغی او مونږ ته ډوډۍ چه زړ راځئ خلک د بنار نه بهر راوتي دي سخت
په انتظار کښی دي. مونږ هغوی سره روان شو او چه د د پر و بنار ته نزدې شو نو په
زرګونو خلک زمونږ په انتظار کښی ولاړ وو. زمونږ د موټرو په لیدو سره یې د انقلاب
او ځرافغان زنده باد نارې وو هلې، بازارونه، سړکونه، دکانونه یې بند کړی وو
ځای په ځای دروازی د پرې ښی جوړی شوی وې، زما په خیال دلته د پر لوی
لوی خلک راغلي وو، خو د اسی استقبال یې شوی نه ؤ زه یې په اس سور کړم او د جلوس
و راندی روان شوم، په زرګونو ښځې، نر، په دکانونو، بالاخانو او کوټو باندی
ولاړ وو. پیرنګیانو د پر کوشش کړی ؤ او په هندوانو یې د پر د باوونه کړی وو چه په
دی طریقه زما جلوس او استقبال و نه شی خو بالکل ناکامیا به شوی و. د ذې جلوس

ketabton.com - The Digital Library

تول انتظام هندوانو کړی وُ .

دپرهٔ اسماعیل خان کښی په دی وړځو کښی د قومی تحریک زور اوشوړو .
ددی سنبار په چاپیره علاقو کښی هم تحریک په زور کښی و ، تانک ، کلاچی ، کلاامام کوټ
بازار اوپنیالہ کښی خلک په تحریک کښی په زور اوشور کښی شامل پدل . سنبار کښی د سرونه
علاوه د بنځو اوورو هلکانو جلوسونه وتل . یوه ورځ د بنځو جلوس په بازار کښی
تیرپدلو هرکله چه داجلوس د ډاکټر جندړه رام چوک ته ورسید ونو دصوبه سرحد
انسپکټر جنرل پولیس ایس مانکر د جلوس د خورپدو حکم ورکړی وخو بنځو انکار
وکړه ، جرنیل د بنځو په دی انکار دپر غصه شو او تمانچه یی راوښکله او چلوله یی
چه ناڅاپه یو زلمی سردار بهګوان سنګه د ده لاس ونیوا وورته یی وویی چه تاله
شرم نه درځی چه په بنځو تمانچه چلوی . د جرنیل صاحب لاس وړچپدو او تمانچه
توی شوه پریوته جرنیل صاحب وارخطا شو او بنګلی ته لاړ او تمانچه د له یوسپاهی
یوړه . د بهګوان سنګه د دی جرئت بدله په ۱۹۳۱ع کال کښی د فرقه وارانه فسادانه
نه پس واخیستی شوه او هغه دیوقتل د دروغو په مقدمه کښی ونښوی شو او دپر
مصیبتونه یی پری تیرکړل اوچه ثبوت پری پیدا نه شو نو پری یی نښوده .

هندوانو ته حکومت دپر په قهر و اودغه وجه وه چه پینځه میاشتی پس یی
په هندوانو ، مسلمانانو ورواچول اوکور کښی یی وځنګول اولوی فساد وشو ، د
هندوانو مالونه یی پری لوټ کړل ، کورونه او بازارونه یی وسوزول او دپر هندوان
او مسلمانان قتل شول ، او دلکهونو روپو نقصان وشو او دپنیالی پرخان بهادر چه
هغه سره د ده پیټی کمشنر اوشیخ محبوب علی اسسټنټ دا صلاح ورکړه اودوه لاړی

ketabton.com - The Digital Library

یې هم ورکړی چې خپلو نوکرانو له سره وردی جوړی کړي او پوه یې کړو چې مونږ په ښار کښې فساد کول غواړو ، کوم وخت چې درته تیلیفون وکړم نو دغه دسره جامو نوکرانو له تو پکې او تمانچې ورکړه او ښار له یې دلوټ او اور لګولو د پاره فوراً راوړسوه ده هم دغسې وکړل . د پیرنګی د پټې کمشنر دا پالیسي وه چې یو خوا به هندوان ووهل شي لوټ به شي او بل خوا به سرخپوش خدایي خدمتګار بدنام شي او د دوی برخلاف به پراپیګنده په ټول هندوستان کښې وکړو چې کانګرس هم په دوی بدګمانه او خفه شي او دوی له ځانه بیل کړي . دشپې یوه عظیم الشانه جلسه وشوه ما پکښې یو مختصر تقریر وکړو چې زه ستاسو د هندوانو او مسلمانانو په اتفاق د پرخوشحاله شوم او امید کوم چې تاسو به خپل دا اتفاق دایمده د پاره قایم او دایم وساتئ او د ملک دازادۍ په لاره کښې به کافي حصه واخلئ . سبا له مونږ کلاچي له لاړو کلاچي کښې دکنډه پود خانان او رمضان خان وغیره ټول مونږ سره ملګري شول دلته د خدایي خدمتګارو جرنیل کنور بهان نارنګ صاحب د روستو بیا سالار شو او د هغه ځای خلکو زمونږ ښه استقبال وکړو ، جلسه مو وکړه خدایي خدمتګارۍ کښې خلک په د پرشوق داخل شول او جرګه مو هم جوړه کړه ، د کلاچي نه تانک ته لاړو او د تانک خو د پر زور ورپښتانه دی . د پرخلک په جلسه کښې شریک شول ، شپې له کل امام له لاړو ظفر خان د وی هم مونږ سره شامل شول ، دلته هم جلسه وشوه او د پرخلکو خپل نومونه خدایي خدمتګاري کښې ولیکل . له دی ځایه واپس بنوته لاړو ، بیا کوهاټ او پیښور ته واپس شو .

ketabton.com - The Digital Library

د پنجاب د پښتنی علاقو دوره :

خدایی خدمتگار ریکچه جوړه شوه نو مونږ ته ضلع کیمبلپور او ضلع میانوالی نږدې وې او پکښی زیاته اباد
زمود پښتنو وروڼو وه او دا دواړه ضلعی مونږ سره لګیدلی دی . کیمبلپور د پښتو د پوښتن کښی او میانوالی
د ډیره اسماعیل خان د پوښتن کښی ووځه وخت چه تحریک شروع شو نو دا ضلعی یې زمونږ نه کټ کړې او
پنجاب سره یې کړې ، دا ضلعی زمونږ کاونډ کښی دي ، نو مونږ دې کښی هم دوری کول
غوښتل ، خو ضلع کیمبلپور ته حکومت نه پریښودلو تر دې چه زمونږ خپل وزارتونه جوړ شول
بیا هم چا نه پریښودو . یو ځل مونږ د وزارتونو په وخت کښی د کیمبلپور په دوره تللو خیال مو
دا و چه اوس خو قومی وزارتونه دي مونږ به پریږدي خو چه داسې نه پوره وتلو نو پولیس
سنګینو نه چرا او ولاړوو مونږ ته یې سړک بند کړې وو مونږ ته یې ویل چه واپس شئ مخکښی
مو نه پریږدو ماورته وویل چه مونږ خو واپس نه ځو نو مونږ چه پوه شو چه دوی مو نه
پریږدي نو د لاړې نه کوز شو او د سړک په خوا کښی د غړه څنګ ته کښینا ستو دې کښی
د پرو وخت تیر شو چه هغوی پوه شول چه دوی خو واپس نه ځی نو بیا یې لاړې را او ستلې
او په هغی کښی یې مونږ کښینولو او کیمبلپور طرف ته روان شو ولی د کیمبلپور په ځای
یې خوشحال کړ ته بوتلو دسین نه یې پورې کړو ضلع کوهاټ کښی یې پریښودو ، د غه
شان چه کله مایا خدایی خدمتگارو اراده کړې ده نو چا پریښی نه یو او میانوالی ته به هم
کله نا کله ورغلو ، کیمبلپور کښی به د چچه علاقی ته کله نا کله ورتلو ، چه میانوال ته به لاړو نو
په علاقو به کرځیدو و کالاباغ ته هم تللی یو د غلته کالاباغ سړه ډبخت په نمر خانه یو کلی
دی هغی ته هم ورغلی یو او هغه علاقی ته هم تللی یو چه پکښی د اوسپنو کان دی او بیا
د هغی نه به عیسی خیلو ته ورتلو یو ځل چه مونږ عیسی خیل ته لاړو نو د هغه ځای نواب

ketabton.com - The Digital Library

جلسه نه پریښوده خپلو نوکرانو ته یې لوی لوی ډانګونه ورکړي وو چې څوک به جلسې ته راتلل هغوی به یې وهل ماداسې چل وکړو چې په بازار کښې روان شوم او په تلو تلو کښې مې خلکو ته خپل تقریر کولو سره ددې هم چې څوک به زما تقریر اوربلو ته راجمع شول نو هغه به یې په ډانګونو وهل، لنډه دا چې زه یې جلسې څه چې خبرو ته هم پرې نه ښودم خو هلته یو هندو هغه مونږ ميلمانه کړه او دهغه یو سړی د په هغې کښې یې زمونږ دپاره د دودۍ انتظام وکړه نواب صاحب هغه پسې جواب راولېږلو چې داسې مه پرېږده او دسړی نه یې وباسه خو هغه د نواب صاحب خبره ونه منله او مونږ هلته په ارام شپه تېره کړه چې سبا له جمعه وه مونږ دافکر وکړو چې د جمعې لمانځه له خو به د علاقې د پرخلک راځي نو مونږ به هم لاړ شو، دوی سره به لمونځ کښې شریک شو او که موقع وه نو خبرې به وکړو خو چې سبا له مونږ جماعت له ورغلو نو د نواب صاحب د ډانګ ماران د جماعت نه چا پېره ولاړ وو او چې جماعت ته ودرېدو نو یو بنیادم پکښې نه وو خوشې پروت وو مونږ ته دا معلومه شوله چې د نواب صاحب داسې ددې دپاره ولاړ وو چې د هغوی داخیال وو چې سبا له به دوی د جمعې لمونځ د پاره راځي نو زمونږ نه مخکښې یې دا بنډ وبست کړي وو چې جماعت ته دکلي او علاقې څوک رانه شي نو ځکه داسې یې ودرولي وو چې څوک راځي نو هغوی د جماعت نه منع کوي. چې مونږ په دې پوه شو چې دې علاقه کښې موکار نه ته څوک نه پرېږدي نو واپس شو.

یو ځل زمونږ د مردان یو خدایی خدمتګار جرنیل شاه ولی خان د څو تنو نورو خدایی خدمتګارو سره د کیمبلپور د ضلع د پنډۍ کهیپ تحصیل ته تللی وو هلته دوی په جلوس کښې روان وو، جرنیل صاحب ورانډۍ روان و جنډه یې لاسو کښې نیولې وه او

ketabton.com - The Digital Library

نور خدایی خدمتگار ورپسی ووچه دوی د دوست محمد صوبیدار کورته نزدی شول نو نوهغه او دهغه زوی غلام محمد ورته مخه ونیوله او په جرنیل صاحب یی په توپک وزاوکړه چه هغه شهید شو او بیا یی نور خدایی خدمتگار په برچو وډهل او په جلوس یی کاڼی وودول او جلوس یی تس نس کړه او جلسه خوړه شوه. زمونږ دپنجاب دونړه زمانه کیله کوی چه ته پښتنو ته کار کوی، زه ورته وایم چه زمونږ دا تحریک خو خدایی مخلوق دخدمت دپاره دی او مونږ خو کوشش کړی دی چه دهرچا خدمت اوکړو ولی زه څرخلی نه یم خوچا ستاسو خدمت ته پری اینبی نه یم.

ددې نه پس بیا څه وخت چه پیر ټکیانو اعلان وکړو چه دا ملک مونږ پریږدو نو یو ځل بیا زه میانوالی ته لاړم او په داؤد خیلو کښی یوه لویه جلسه وشوه. د میانوالی پښتانه نیازیان دي چه دپرښه اوبها درپښتانه دي. زمونږ جلسی ته په پرله پسې تعداد کښی په دپرشوق راغلي وو ما هغه جلسه کښی دوی ته تقریر وکړو دهغه تقریر یو څو خبری ماته یاددی زه یی تاسوته کوم ما ورته وویل چه ای ورونو! نن د قاموليو دنیا ده تاسی وینئ چه کومو قومونو کښی قاموليو او وروروليو راغلی ده نو هغه آسمان ته وخټل او اباد شول دا مونږ خوهم یو قوم یو نو دا مونږ ولې پاتې شو؟ دا مونږ ځکه پاتې شو چه مونږ کښی قاموليو، وروروليو مینه محبت او اتفاق نشته نو زه تاسو له ځکه راغلی یم چه تاسو زما قام یئ خو تاسو خپله ژبه پښتو نولی تمدن او تول څیزونه پرښی دي تردې چه لنګونه مو وهلي دي. دا هم ورته وایم چه یوه مورغی دسیل نه جدا شی نو هغه ورکه شی اوس دفیصلی وخت راغلی دی دا زما د قاموليو او غټو ولی فرض وو چه تاسو ته راشم او درنه تپوس وکړم چه تاسو به څه کوئ مونږ سره به ځئ

ketabton.com - The Digital Library

که پنجاب سره به څۍ مونږ خو پیرنکی جدا کړي وو چه پیرنکی څې نوتا سو به پنجاب
سره څۍ که مونږ سره به اوسیږئ نو په هغوی کښی یو سړی را پاڅیدو او هغه وویل
چه مونږ ستاسو درونه یو او پښتانیو اوتاسو سره به څو، مونږ به خپلو بچوته پښتو ښیو
بچوته څه چه مونږ پخپله هم پښتو زده کوو خوته به مونږ سره دا وعده کوې چه کم از کم
په شپږ و میاشتو کښی به یو ځل مونږ له راځې. زما او دهغوی وعده وشوه او جلسه
خوړه شوه، ملک آزاد شو، پاکستان جوړ شو خو مالاتر اوسه دهغوی سره دا وعده
پوره نه کړې شوه، ولی چه پاکستان جوړ شوی دی نو میا نوالی خو پیر [illegible]
کښی چا خدمت ته پریښی نه یم بلکه څومره موده چه پاکستان کښی وم نو لا به جیلخانه
کښی وم لا به کور نظر بند وم.

زمونږ کار او دپیرنکی سازشونه:

پیرنکیانو چه ولیده چه دا تحریک پښتنو کښی دځنګ داوډ په شان خوړیږی
نو دوی سره یره پیدا شوه او زمونږ دتحریک دتباهی کو ششونه یې شروع کړل
اول یې دپنجاب انګریزی اخبارانو کښی زمونږ بر خلاف دا پراپیګنډه شروع کړه
چه دا تحریک دکانګرس مخالف دی او په دې طریقه یې مونږ دکانګرس نه جدا
کولو او دکانګرس او دګاندهی جی امدادي رانه لیږی کولو، لیکن ما فوراً ډمیا-
احمد شاه او نورو ملګرو په سلا او مشوره یو اعلان وکړو چه دې حکومت
یوه غلطه پراپیګنډه زمونږ بر خلاف شروع کړې ده. مونږ دکانګرس ملګري یو
مونږ نه دکانګرس نه جدا یو او نه جدا کیږو، بلکه داچه دلاهور په اخبارانو کښی
چه دپیرنکیانو دا ډول دلاندې وو، دا پراپیګنډه شروع کړه چه مالیه په بمبئ کښی

ketabton.com - The Digital Library

دا پریدو دپاره شپیته زره روپۍ راکړی شوی وې حالانکه دا ټول دروغ وو ماخو په هندوستان کښې نه دچا نه چنده غوښتی ده اونه چا راکړې ده او نوری داسې طریقې یې هم اختیارکړې چه دقوم اوزما او اپریدو رونو په منځ غلط فهمی اوناچاقی پیدا کړي. لیکن دروغ درښتیا مقابله کولی نه شی:

«قل جاء الحق وذهق الباطل» یوه ورځی مادلاهور په تیس دانقلاب اخبار ایدیتر ولیدو هغه زما اشنا هم ولیکن پیسه چه یوقوم ته خوږه شی نوهغه بیا اشنایی او دوستی ته نه کوري راغی اوماته راترغاړه شو ماتری پوښتنه وکړه چه داستاکله اپریدو سره دومره اشنائی او ورورولی پیدا شوی ده هغه وخت دې دهغوی مدد نه کوو چه څه وخت پرې دپیرنګیانو دتوپو کړی وریدلې؟ اودامی ورته ووې چه دامکن کیدی شی چه دیو پنجابی دې دا پریدو سره زیاته همدردی وي؟ زماخپل قوم دی اوزه خو دهغوی خدمتګاریم. زدامکنه ده چه زمانه ستاهغوی سره زیاته همدردی وی؟ نوهغه راله خواب راکړو چه چونکه تاسو کانګرس سره یئ اوزمونږ پالیسی دکانګرس خلاف ده نو په دی وجه مونږ ستابرخلاف شو او ستاخلاف لیکو. ماورته ووې چه مونږ به اوس کانګرس پریږدو اومونږ خوتاسوله دغلی ووخوتاسو زمونږ هیڅ قسم امداد ته تیار نه وئ. حقیقت خودادی چه تاسو مونږ کانګرس سره کړې یو که تاسو اوس هم مونږ سره ملګری کیږئ او دپیرنګیانو دزور ظلم نه موخلاصوئ نو تاسو سره کیږو. ده سترګی سنګته کړې او روان شو. اسلام خو دنیا ته د آزادی دپاره راغلی و او دمظلوم دظالم نه دخلاصولو دپاره راغلی ولیکن نن دهندوستان مسلمانان به غلامی خوښ

ketabton.com - The Digital Library

دي او د ظالم ملکري دي اوبیا هم د اسلام دعویدار دي.

د کانګرس کمیټئ په ځای د سرحد جرګه:

زمونږ دا خیال وچه د صوبه سرحد «د کانګرس کمیټئ» نوم دی «جرګه» شی نو دا به ښه وی ولې چه زمونږ خلک په کانګرس نه پوهیږي او دا هم وچه مونږ خدایی خدمتګار د کانګرس سره ملګري وو او کانګرس کښی نه وو. اوبله خبره دا هم وه چه د صوبه سرحد کانګرسیانو به زمونږ مخالفت کوو او مونږ سره یی کمک نه کولو نو ځکه مونږ غوښتل چه د کانګرس کمیټئ نوم دې «جرګه» شی. مونږ دتولی صوبی کارکنان خدایی خدمتګار او د صوبی کانګرسیان د جرګی جوړولو د پاره راجمع شو او مونږ تولو په شریکه جرګه جوړه کړه د تولو کارکنانو دا خیال وُچه زه دې صدر شم او صدارت دی منظور کړم ولی زه د دې د پاره نه وم تیار نو په دې وجه د صدارت د پاره دوه نومه پیش شو. د ښاغلی خلکو د علی گل خان نوم پیش کړو او مونږ د کلو خلکو د میا احمد شاه نوم پیش کړو. میا احمد شاه د رایی په اکثریت سره صدر مقرر شو، د جنرل سکرټری د پاره ما د پیر بخش وکیل د پیښور نوم پیش کړو او په اتفاق سره هغه منظور شو او کار مو شروع کړه، زمونږ کار ورځ په ورځ په ترقی وُ، زمونږ په خلکو کښی احساس جذبه او شعور پیدا شوی وُ او ورځ په ورځ په زیاتیدو وو خو حکومت زمونږ دی تحریک ته کتنی نه شو او هیڅ وخت زمونږ د تحریک د بربادی نه قلا د نه واو په دی کوشش کښی وچه په څه چل زما د ورې او کلی په کلی ګرځیدل بند کړی، اخبارات و کښی یې زما برخلاف غلطی پراپیګنډا شروع کړی او مها تما جی ته یی هم زما متعلق دروغ ولیکل، لیکن

ketabton.com - The Digital Library

مهاتما جی ددوی ددروغو په دام کښی رانغی . ماچه څه وخت د کوهاټ ددودی
بیا اراده وکړه اوځه خدایی خدمتګاری هم دخان سره کړل نو د سرحد حکومت
والیسرای ته ولیکل چه د کوهاټ علاقه زمونږ د فوجی برتی مرکز دی اوکه چیری دده
پکښی دوره وکړه نو بیا به دا علاقه زمونږ د لاسه لاړه شي نو په کار دادی چه دی گرفتار
کړه شی . والیسرای مهاتما کاندهی ته ولیکل چه مونږ هغه گرفتار دو . مهاتما جی جواب
ورکړو که چیری هغه گرفتار وئ نو زمونږ اوستاسو چه کومه صلحه شوېده هغه به
ماته شی . ماچه د کوهاټ دوره شروع کړه نو حکومت څلور افسران ما پسی مقرر
کړل یو د کوهاټ دپټی کمشنر بل پولیس کپتان ورسره د علاقی مجسټریټ او
بل دبار د پولیس یو پیرنګی چه هغه به دپڼسنه پینتو ویله چه کلی په کلی وګرځی او
خلک دې ته تیار کړی چه نه ما کلوته پریږ دی اونه ماته راجمع شی لیکن په دې هم
څه ونه شو مونږ چه به کوم کلی ته تلو دوې به زمونږ نه مخکښی تللې وو خلکوته به لې
وې چه کوئ هغه راروان دی چه کلی ته لې پرې نږ دئ خلکو به ورته وې چه دا
مونږ څنګه کولی شو تاسوې بند کړئ زمونږ کلوته لې مه راپریږ دئ بیا به لې ورته
وې چه خبری ورسره مه کوئ جلسی له مه ورځئ په یو کلی کښی زمونږ جلسه وه دوی
هم هغې جلسی له راغلل ما خلکوته تقریر کولو چه مونږ خدایی خدمتګار یو او مونږ د خدای
دپاره د دی قام او ملک خدمت ته ملا تړلی دی ، دا ملک او دا قوم خوښ تاسو هم دی
تاسو کښی څوک شته چه مونږ سره په دې خدمت کښی شریک شی نو یو پاڅېدو چه
زما نوم ولیکه بل پاڅېدو چه زما نوم ولیکه ، بل پاڅېدو چه زما نوم ولیکه ، داد بار دی
پیرنګی ماته را نزدی شو او ماته لې ووې په دی خلکو دی څه چل کړی دی دا به

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ دیوسپاهی نه دومره یرپدل چه دهغه په مخکښی به یی کلمه نه شوه ویلی
اوس دادی مونږ ولاړیو او دوی په زړه کښی هیڅ وبره نشته ګڼیادي
خپل نومونه دخدایی خدمتګارئ دپاره پیش کوي ماورته دوې چه داچل
پری مانه دی کړی ، داپری تاسوکړی دی داستاسو دظلم نتیجه ده . یومثل دی چه تنګ آ
بیامونږ بنوته لاړولکی صروت اودرسره نورو کلوکښی اوسړی نورنګ
کښی موجلسی وکړی ، جرګی موجوړی کړی ! اوخدایی خدمتګار بړتی شو. دښو
شاوخوا تول کلی مووکتل جلسی موپکښی وکړی ! اوخلک مو دحقیقت نه خبردار
کړل بیاموهاتی خیلوکښی دیوی لویی جلسی انتظام وکړو اوپه هغه مقام موجلسه
وکړه چه کوم ځای چه په ۱۹۳۱ع کال کښی پیرنګیانو په یوه لویه جلسه ګولی چلولې وې او
دپرخلک شهیدان شوي وو اوګرفتار شوی وو اوقید شوي وو . مونږ چه هاتی
خیلوته نزدی شو نومالمه دپولیس یوافسر یوسل وخلور خلویښت دفعه (دقانون
یوسل وخلور خلویښتمه ماده) کښی نوتس راکړو چه هلته به نه ځې ماد هغه دتعمیل نه
انکار وکړو نو بیامی داخیال وکه ماوې که زه جلسی ته ځم نو جلسه به بنده کړی
نو بیامی دافصله وکړه چه خپل تول ملګری می هاتی خیلوته ولیږل اوزه لتمبرته
لاړم اودلتمبر دخان محمد افضل خان په حجره کښی اوده شوم . مانښام محمد افضل
خان سره زما دملګرو دجلسې نه واپس راورسیدل حالات یی راته بیان کړل
چه دپره شنه جلسه وشوه اوخلکو په حکومت چه تړلی دی جلسی نه منع کړی ! لعنت او
ملامت ووې اوبیاواپس کوهاټ ته راغلو اوکومه علاقه چه دغلته زمونږ نه پاتی وه هلته مو
جلسی وکړی جرګی جوړې شوی اوخدایی خدمتګار جوړ شول .

ketabton.com - The Digital Library

د کاندهی جی په بلنه باردولی ته تګ:

چه د کوهاټ سټار له راغلو نو خبر شو چه د پیښور نه خبر راغلی دی چه مهاتما جی غوښتی یم. لیکن په کوهاټ کښی صرف د هغو علاقه پاتی ده ماویل چه د کوهاټ دوره ختمه کړم نو بیا به لاړشم مونږ د هغو دوره وکړه خای په خای جرګی جوړی شوې نو بل استازی راپسی راغی چه ته کاندهی جی د پاره زر غوښتلی یی اولیکلی دی چه چه ټول کار ونه پریږده او فوراً باردولی ته راشه زمونږ کار تقریباً ختم شوی و. زه سبا سهار له پیښور نه لاړم او د پیښور نه باردولی ته روان شوم چه بهوپال ته ورسیدم نو د نواب صاحب اې. پی. سی. شعیب قریشی صاحب چه زمونږ د خلافت ملګری و او د مولانا محمد علی جوهر زوم و ولاړو ماله راغی جوړ تازه موو کړل زما هم پیر مهربانه واو ماته یی ووې چه راځه سفر کښی به ستړی شوی یی او نواب صاحب وایی چه لږ ارام وکړئ او بیګاله به دهغه میلمه یې ماوړته ووې چه هلته به کاندهی جی زما انتظار کوی د نواب صاحب شکریه او په واپسی کښی به د دوشم خو هغه پری نه ښودم نو زه و د سره دریل نه راکوز شوم او د سره روان شوم چه مهمان خانې ته ورسیدم نو شوکت علی صاحب هم هلته موجود و او په سبا له نواب صاحب راته ووې چه تاسو د سره ولاړ شی له بوزو هغه سره به دې لیږه کاته وشی او چه ته څه غواړې هغه به درکړي باردولی ته مه ځه. خو ما د هغوی دې خبری سره اتفاق ونه کړو هغوی په ما ډیر زور واچوو خو کار ونه شو سبا له تری زه رخصت شوم او باردولی ته روان شوم تیسن له سردار پټیل او دیوی داس راغلی وو. تیسن ته نزدی د باردولی اشرم و داد کاندهی جی اشرم دی او دې کښی همیشه او سیږ. کاندهی جی

ketabton.com - The Digital Library

سره می ملاقات وشو څه خبري موو شوې کړې وه او زه سفر هم په تهره کلاس کښې
کوم. وې لمبل او جامې می بدلې کړې چه ما زنګیر شو نو کاندهی جی سره هوا خوری له
روان شوم. سی. آی. ډی یو مسلمان انسپکټر زمونږ د خبرو اوربل ودپاره
مونږ پسې روان وخو چه څه وخت ورته زمونږ فکر شو نو شرمنده شو او واپس شو
کاندهی جی ما سره دسرحد بحث څه لږ ډیر په ورځ کښې یو ځل کولو، لیکن د اخبرو
یې لاړ ته کړې نه وه چه د حکومت په شکایت می راوللی یې. یوه ورځې یو مسلمان پټیل
(نمبردار) زما د میلمستیا د پاره راغی او کاندهی جی ته یې وویې چه که ته اجازه کوې
نو سبا له به دې زما میلمه شې هغه په ډیره خوشحالۍ اجازت ورکړو او د تلو په وخت
کښې ورته وویې چه په ده باندې ښې غوښې وخوره. دلته خو مونږ په دالونو سره
لږ هغه زه چپل کورته بوتلم د هغه ډیر ښکلی کور او هغه ډیر په ښه حالت کښې و
ډیر محبتی سړی و د هغه هغه اخلاص او محبت به زانه هیر نه شی.

دیوی داس سره دوره:

دیوی داس کاندهی د کاندهی جی په مشوره د بارډولی دوره باندې شروع کړه
او څومره اسرهونه چه دلته وو هغه ټول یې راوښودل. د دې اشرمونو (تربیت کاه)
هغه ساده ژوند کې زما ډیره خوښه شوه تر دې پورې یې په ما اثر وکړو چه زما هم دا
خیال پیدا شو چه د خدایی خدمتګار و د تربیت د پاره به زه هم داسې اشرمونه جوړوم
د دې لمحاې خلکو د ازادۍ په جنګ کښې ډیره قربانی ورکړې وه او تر اوسه پورې
د ډیرو خلکو جایداد ونه چه لیلام شوي دي هغه لاهغسې دنورو خلکو په قبضه کښې
دي. دلته د مسلمانانو او هندوانو تعلقات هم ډیر ښه وو او د حکومت په ډیرو کوششونو

ketabton.com - The Digital Library

او دباورنو هم مسلمانانو دهند وانو محکی اخیستی نه وی او که څه ناڅه یی اخیستی وی
هغه یی هم واپس کړی وی ما چه کوم کوم ځای تقریر ونه وکړل هغه داس ووچه مسلمانانو،
دا ملک دهند واو مسلمان دواړو دی او دوی دازادی دپاره تاسو دواړو له اتفاق
په کار دی اوکه په چا کښی داهمت نه وي چه دازادی په جنګ کښی حصه واخلی نو
دومره خو ورله په کار دی چه دازادی په جنګ کښی چه دچا محکی اوما لونه لیلا میږی
چه هغه وانخلی اوکه چیرې چا اخیستی وي نو مناسب دادی چه وس یی ورته
پریږدي . مسلمانانو ته می ووې چه ویښ شئ که چیرې او ده پاتی شوئ نو دا کوم
انقلاب چه راروان دی دې کښی به لاهوشئ ؟ انقلاب سیلاب دی او همیشه اوده
قومونه وړي او ویښ ابادوی تاسو ویښ شئ او منظم شئ او دانقلاب نه کته واخلئ .
څه وخت پس جواهر لال هم دلته راغی او بیا مونږ تول سره د کاندهی جی بمبئی
له لاړو او د بمبئی نه بیازه کاندهی جی او دیوی داس گجرات له راغواو دلته کاندهی
جی دیوبل نوی اشرم بنیاد کښېښود . دلته نزدی د مسلمانانو هم یوه عربی مدرسه
وه چه هغوی زمانه خبر شو ما پسی راغلل اوزه او دیوی داس ورسره د هغی مدرسی
کتولو لاړو . په دې مدرسه کښی د پښتانه طالبان هم وو د هغوی په لیدو د پرخوشحالی
شوم او د پرې خبری می ورسره وکړې . د مدرسی مقام او احاطه د پره ښکلې وه تول
طالبان او استاذان محبتیان وو او ما سره یی د پرې د محبته د کې خبری وکړې د
طالبانو په اصرار ما هغوی ته مختصر تقریر وکړو او ورته می ووې چه د ستن د پرخوشحالی
یم چه ستاسو سره می ملاقات وشو ځکه چه زما ستاسو نه د پر توقعات دي که تاسو
د دنیا تاریخ وګورئ نو قومونه د طالبانو د قربانو په ذریعه ازاد شوی دي . دیویدا س

ketabton.com - The Digital Library

یی هم مجبور کړو هغه هم ورته یو مختصر تقریر وکړو بیا ببرته راغلو او کاندهی جی سره یو
خای شو بیلونږ مدراس ته لاړو او خواوشا په توله علاقه کښی وګرځیدو. زما د پری
ورځی وشوی او دامی خواهش وچه واپس لاړی خو کاندهی جی زه نه پریښودم او
پوهولم یی هم نه او ما سره به یی د سرحد متعلق خبری کولی او بیا به یی حکومت سره خط
وکتابت کوو چه په دی کښی ما په اخبارا تو کښی ولیدل چه دمیا احمد شاه او عبدالاکبر خان
او علی گلخان وپیر بخش دوی په مینځ کښی جګړه پیدا شوې ده او دله بازی جوړه شوې
ده او جګړه کیدوه خایه شوې ده. د دې په لیدو زه خفه شوم ولې چه زما د دله
بازو او نفاق نه د پره کرکه کیږی او زما دا یقین دی چه کوم قوم کښی نفاق او دلبندی
هغه خپل منزل ته رسیدی نه شی اونن چه مونږ غلامان یو د دې وجه نفاق دی او
پرې جنبې دی ما کاندهی جی ته خپله اراده ظاهره کړه چه زما په غیر حاضری کښی
دا واقعات پیدا شوي دي ماله تلل په کار دی نو کاندهی جی پس له دې نه دوا یسرای
تولی قصی راته وکړی. ما ورته ووې چه دا تول دروغ دي ته وایسراته ولیکه چه دا تول
بی زما برخلاف د دروغو پراپیګنډ دی او که ستا یقین نه کیږی نو مونږ به هم درشو
او هغه خلک ته راوغواړه چه تاله چا دا لیری درکړی دی چه ریښتینولی (سپیناوی)
ورسره وکړم. هغه تماجی زما د دې تجویز سره اتفاق وکړو چه زه به ورته ولیکم چه ته
منصف شه ایی هم وایسراته ولیکل چه لاړه اړون ما باندی د پره تاکید کړی وچه
تا ضرور سرحد ته لاړشه نو که ته ماله اجازه راکوې نو زه به هم سرحد ته لاړشم. د وایسرای
نه دا جواب راغی چه ستاسو د اتلو ضرورت نشته دی او نه زه دا مناسب ګڼم چه په
دی وخت کښی ته سرحد ته لاړشی نو کاندهی جی ماته وویل چه زه پوه شوم ته چه

ketabton.com - The Digital Library

یی ، پرنګیان دانه غواړی نه خُه خپل کارکوه او بیایی دیوید اس نه ووې چه دی احمد
آبادله بوخُه او دهغه خای هغه اشرم ورته وښیه او دهغه خای خلک چه هلته دي هغه
ورته وښیه . زه اودیوید اس احمد اباد له روان شوا وچه هلته ورسیدو نو خورشید
بهن سره موبه قیس ملاقات وشوا و دری ورځې هغه اشرم له لاړو .

د احمد آباد د پرمزیدار او ښکلی اشرم دی اود پرعجیبه خای کښتی دی او
دیولوی خوړ په غاړه اباد دی تول اشرم کښې دیوید اس ډکر زاهم د اشرم نر
ښځی زمانه چاپیره شول اوماسره یی د پره مینه محبت ښکاره کړه ماسپنام چه زه خُه
وخت دلمونځ نه فارغ شوم نو دوی تول ماله راغلل او دسرحد متعلق یی ماته سوالونه
شروع کړل چه د بعضی سوالونو په اوریدو به زه حیران شوم ولی چه دهغو به هیڅ بنیاد
نه و هغه به صرف زمونږ د بد نامولو پراپیکنده وه . دخورشید بهن د اخواهش وچه
احمد اباد ته نزدې یولیښتون پیر دی اود هغه د پرمریدان دي اود پر رسوخ لري
نوکه چیرې هغه مونږ سره ملګری شی نو دهغه په ذریعه مونږ د پرخه کولی شو ماسره
هغه پیرله لاړشه ماورته ووې چه زما خو هیڅ انکار نشته خو دا کار د دی قسم خلکو نه د
اونه یی د دی قسم خلک کولی شی زه دی قسم خلکو پسی د پرکر خیدلی یم . دیوید اس هم
زما د خبرې تائید وکړو نو پس له هغه یی هغه خبره پریښوده . ماسره د دوې د پرې خبرې
وشوې اوزمانه یی د پر تپوسونه وکړل اوماسره دخورشید بهن د پر مذهبی مباحثې پس
یی داخیال پیدا شو چه زه ستاسره سرحد له خُم اومونږ چه خه وخت واپس کاندهی جی
له روان شو نو دا هم راسره روانه شوه او کاندهی جی ته یی ووې که چیرې ته ماله اجازت
راکوې نو زه د خدمت د پاره سرحد له خُم نو هغه اجازه ورکړه اوورته یی د اووې چه په

ketabton.com - The Digital Library

دې خبره سوچ عمور او فکر وکړه . احمد آباد باندې شپږ سوه کاله مسلمانانو حکومت
کړې دی دلته مسلمانانو ډېرې ښې ښې ابادۍ دي مونږ هغه ډېخوانو بادشاهانو آبادۍ
وکټې دلته ډېرې کارخانې دی چه کېږي پکښې جوړ پږې هغه موهم ولیدی او بل پکښې دهند
وانو یولوی قومی کالج دی چه هغه ته « وډ یاپټ » وایي دهغه لیدو له هم لاړو وډ یاپټ والو
زه میلمه کړم اویوه شپه می ورسره وکړه ، دا ډېر ښکلی کالج دی او ډېره ښکلی ابادی ده
دی کالج ډېر زبات قوم پرست هلکان پیدا کړي اوروزلي دي او هغوی دهند وستان
دازادی دپاره ډېرې قربانی ورکړې دي چه څه وخت ما وډ یاپټ کالج کتلو نو یو هلک می
وولیدو چه زور ور دانډت لي وهلو ما تپوس وکړو چه داڅوک دی هغوی وې چه داد
کاندهی جي نومې دی . په کالج کښې هلکان نه وو د تحقیق نه راته معلومه شوه چه هغه
ټول ټن په ټکران کښې خواره شوي دی اوکلي په کلي ګرځي نوزه پوه شوم چه دا په ښار ستیا
قومی کالج دی اوپخپلو طالبانو کښې لي قومی جذبه پیدا کړې ده اوداډوی له چه داکوم تعلیم
ورکېدی شی داریسټینی تعلیم دی .

په احمد اباد کښې ډېر پښتانه دي هغوی سره می هم لیدو کاته وشو هغوی
ی هم د خدایی خدمتګاری په حقیقت پوه کړل په اخری ورځ د احمد اباد دهند وانو
مسلمانانو یوه لویه جلسه وشوه په زرګونو ښځې ، نر ، پکښې شریک شول ، هغوی ته می مختصر
تقریر وکړو د هغوی دهغې مینې محبت شکریه می اداکړه او ورته می ووې چه مونږ یوه
ډې ورورولي جوړه کړې ده چه دهغه نوم خدایی خدمتګاری ده خدایی ته خود خدمت
ضرورت نشته د خدای خدمت د خدای د مخلوق خدمت دی او مونږ که هندوان
ي او که مسلمانان یو د خدای مخلوق یو د بنمنانو دیوبل نه جدا کړی یو خو په حقیقت

ketabton.com - The Digital Library

کښې یو یو. جلسه ختمه شوه او مونږ واپس کاندهی جی له راغلو. کاندهی جی له د والیسرای
لارد ولنګډن خواب راغلی و زما په لید و په خندا شو چه ته بالکل ریښتینی یې او
حکومت دروغجن دی. حقیقت دادی چه حکومت د خدایی خدمتګار و د تحریک
نه یرې ږی او د تحریک نه غواړی، زه پوه شوم او اصلیت راته په ښه شان معلوم شو
والیسرای چه دلته مه راځئ او ماته هم لیکی چه تاته د سرحد د تلو اجازه نشته نو خه
تاسو خپل کار کوئ حقیقت داوچه د حکومت د دې پراپیګنډ نه چه مطلب داوچه
د کاندهی جی او زمونږ په منځ کښې مخالفت پیدا کړی ما ونیسی او زمونږ تحریک ختم
کړی، اوچه حکومت پوه شو چه کاندهی جی په هیڅ شان دوی نه پرې ږدي نو مونږ
د هغو د پنجونه پاڅ شو، دوی ته معلومه شوه چه که مونږ دې ونیسو نو د کانګرس
د اسوله ماتیږي، زمونږ د پرکسان دوی د ایکسوچوالیس په ذریعه (د قانون د
یوسل و څلور څلویښتمې مادې په حکم) نیولی وو. د دوی مطلب خو زما په نیولو کښې
و خو دې کښې ناکامیا به شول. کاندهی جی زه یوه میاشت خان سره وساتلم او چه
د هغه تسلی وشوه نو زه یې رخصت کړم. دیوید اس هم ما سره د احمد اباد ه پورې
د اغی زما د هغه ځای نه د روانید و په وخت د هاتماجی سکریټر مهادیو دیسایی
صاحب د اغی او ماله یې یوه لویه پرپره د اکړه چه هغه مهاتماجی ته زمونږ د چارسدې
اسستنټ کمشنر لیکلی وه د اهغه پرنګی وچه حبیب نور پرې حمله کړې وه او هغه
پرې پاڅه شوی و. د بابړې د د رامی قصه هم پکښې وه هغه راته ووې چه د د
خواب هاتماجی له را ولیږه ما چیتی حبیب کښې واچوله او کاډې کښې را روان
شوم یوه شپه می اجمیر کښې، یوه شپه می جیپور کښې او بله شپه می دیلی کښې

ketabton.com - The Digital Library

وکړه او بیا کلی ته واپس راغلم .

بابړه کښی د پرامه اوزمونږ کمزوری ملګری :

څومره چه به حکومت مونږ سره سختی کوله هومره به زمونږ خلک پوهیدل او چتیدل او څومره چه به زمونږ تحریک ترقی کوله او خدایی خدمتګار زیاتیدل هومره به حکومت خپل زور او ظلم زیاتولو. دچارسدې او بابړې بعضی ماشومانو هسی د توقو یوه د پرامه وکړه لیکن حکومت خو بانه لتوله زه په دوره وم د پښتی کمشنر زمونږ سکرټر عبدالاکبر او احمد شاه او عبدالله شاه وغونښتل او په دوی یې دومره رعب واچولو چه عبدالاکبرخان د پرامی والونه خپله بیزاری څرګنده کړه داجرئت یې ونه کړو چه د پښتی کمشنر ترې ویلی وای چه داخو دهلکانو لوبه وه ، داسی لوبی هلکان تول عمر کوی خو حکومتونه دومره اهمیت نه ورکوي . حکومت ته چه زمونږ کمزوری معلومه شوه نو فوراً بله ورځ یې چارسدی ته فوجونه اوتوپونه راغلل او د پرامی هلکان یې کرفتارکړل او فوجونه یې د پرانګو بابړې او چارسدی په کوټو کښی ورخوشی کړل . بله داچه په یوه عامه جلسه کښی دچارسدی په جامع مسجد کښی میا احمد شاه په دی هلکانو ملامتیا وویله او خپله بیزاری یې ترې ظاهره کړه چه د دی نتیجه داشوه چه حکومت هغوی ونیول اویومیې بوکال او دوه یې دوه نیم کاله په دی دومره معمولی خبره قید کړل. زه چه د دوری نه واپس راغلم نو پرانګو بابړې او چارسدی له لاړم خلک می جمع کړل او د صبر تسلی یو تقریر می ورته وکړو او د حکومت په دی قسم پالیسی می نکته چینی وکړله چه داخو دهلکانو نوبه قوته وه حکومت ترې بوقه جوړه کړه . زمونږ خلکو کښی چه خفګان اومایوسی پیدا شوې وه هغه لږی شوه او تسلی یې وشوه . زمونږ په ملګرو باندی

ketabton.com - The Digital Library

د پښتی کمشنر دومره یره او هیبت راوستو چه ماته په دوه پښې شوچه نه تولو ورځ دوړې کوې ، جلسی کوی او په هغو کښې غیر ذمه دارانه تقریرونه کوې او خلک دومره خدایی خدمتګار شول چه په هغو قابو موندل ګران شو ، په دی وجه موږ د تحریک نه استعفا کانی ورکوو . چونکه دوی زمونږ زاره ملګری وو نوزما د دوی استعفا کانی خوښی نه وې نو دا فیصله موو کړه چه مردان ته لاړ شو او قاضی صاحب عطاءالله خان او ثمین جان سره دې کښې مشوره وکړو . مونږ لاړو او د قاضی صاحب سره موشپه شوه د شپې مو دا خبری شروع کړې ، زما عجیبه ملګری وو په کار خو دا چه د شپې ورځې په کار کولو ماته داډاډ راکړې وای خوزه یې ملامته کولم . د دی تولو خواهش دا وچه زه دې دا جلسی پرېږدم او د دوی په شان په قلاره دې کښینم ما ورته وویې چه کار دا باندی مه پرېږدئ او چه تاسو څنګه وایئ هغسی کار به کوم تاسو ماله یو لیکلی تقریر راکړئ زه به هم هغه په جلسو کښې خلکو ته کوم لیکن هغوی دا هم ونه منله او راته یې وویل که ته دا جلسی بس کوې نو مونږ استعفا کانی ورکوو قاضی صاحب ، ثمین جان او د هغوی نورو ملګرو د هغوی ملګرتیا کوله ما دوی ته وویې چه دکاندهی لاړه اړون سوله چه ده دا عارضی سوله ده او دا رونه تیل کانفرانس چه دی دا کامیابه ږی نه او دا چه کله ناکامیابه شونو د تولو نه اول به ما نیسی او که مونږ تقریر وکړو او که ونه کړو که جلسی وکړو او که ونه کړو نو هم تړې خلاصیدې نه شونو دا مونږ له خدای یو وخت راکړې دی په کار دی چه د دی نه فایده اوچته کړو او شپه او ورځ په ځان یوه کړو او په دی خپل قام پسی وګرځو او چه دا تاسو دا وایئ چه خپل تقریر کښې دا خبره مه کوه چه « د پېړنګی یو بنګړی مومات کړې دی

ketabton.com - The Digital Library

او پاتې پښتنو ملا وتړې چه دا بل ښکرلي هم مات کړو» نو اوس تاسو ماته ووائی
چه زه دا وخه وایم نو څه ووایم؟ هغوی ماته وویل چه ته وایه چه مونږ حکومت ته
لاس ورکړی دی ما ورته ووې چه زه ستاسو نه پوښتنه کوم چه ایا په دی خبرو
به پښتانه پوه شی او کومه جذبه چه زه پیدا کول غواړم هغه به پکښې پیدا شی؟
دهغوی خبرو ته می مجبوراً غاړه کښې ښوده چه دوی راته جدا نه شی حالانکه
داخبره ماته ښه نه ښکاریده او عجیبه خولا داوه چه زمونږ دوه جلسی مقرری
شوی وې او دهغوا علانونه هم شوی وو یوه سودم کښې اوبله دخلیلو په پسینه
وړی کښې راته لی ووې چه دې له به هم نه ځې، میا عبدالله شاه او جعفر شاه
ووې چه مونږ خو استعفا ورکوونکن دی اوکه سبا ولې چه حکومت مونږ گرفتار
وي. مونږ دپره تسلی ورکړه خو رضا نه شو بیا مونږ ورته ووې چه ښه ده استعفا
ورکړئ خو چه اخبارونو کښې یې چاپ نه کړئ ځکه چه حکومت به ددی نه ناجائزه
فایده اوچته کړی خو هغوی دا هم ونه منله دهغوی دا خیال وُچه ددی نه
مونږ حکومت خبروو چه مونږ ددی تحریک نه ویزاره یو. زمونږ دې نورو
دوستانو ورته ووې چه داخبری دحکومت نه هسې هم پټې نه پاتې کیږی
خو بیا هم هغوی په اخبارونو کښې اعلان وکړه. شپه دپره تلې وه ددی
خبرونه پس مونږ اوده شو خو دغه شپه په ما دپره بې ارامه تیره شوه او
تکی خوب می ونه کړی شو مادی خپل بد نصیبه قوم ته کتل چه اول خو دوی
دخدمت څوک نه وی اوکه څوک یو نیم پیدا هم شی نو څوک دخدمت موقع نه
ورکوی. سحر چه زه اوقاضی صاحب ډکر ځُبد و دپاره لاړو نو ماقاضی صاحب ته

ketabton.com - The Digital Library

دا خبره وکړه چه ښه ده چه تاسو دانا دوا به ماکوئ نو چه د قیامت په ورځ حساب
کتاب کیږي نو زه به ستاسو ګریوان نه لاس اچوم او د دې تولو خبرو ذمه وار به
تاسوئ او ستاسو د دې فیصلې نقصان چه قوم او ملک ته رسیږي د دې ذمه
واري به هم ستاسو په سر وي نو قاضي صاحب ماته ووې چه زه څه وکړم ماته
هم دا خبره مناسبه نه ښکاري خو که نه يې منو نو دوی تښتي او مونږ به دا که
پریږدي. چه چای موخکله نو قاضي صاحب دوی سره د صودم او د سپینې
وړې ذکر وکړو او دوی يې په دی رضا کړل چه دې جلسوله دی د لارښې
خو په دی شرط چه تاسو د سره لارښئ او چه تاسو ورته څنګله وائ هغسې تقریر
به کوي یوی جلسې له راسره میا صاحب احمد شاه او بلی له راسره عبدالاکبر
خان لاړل. د صودم په جلسه کښې چه قوم کومه سپاسنامه راله راکړی وه
نو په هغې کښې دا ذکر هم وچه تاسو د پښتنو دشمان سره چه دیوک خدایی
خدمتګار واعلان کړئ او دالږ دي مونږ د دی نه زیا توته تیار یو. د دی
علاقې خانان او ټول خلک د قاضي صاحب دکار په برکت مونږ سره د ملګرتیا
دپاره تیار شو. د سپینې وړې جلسه چه شروع شوه نو په دې ښځې هم دې جلسې
له راغلې وې چه په دی کښې یو هوایي جهاز راغې او په دې ښځو راغوته شو
د بړی ښځې وتښتیدی لیکن ماچه ورته اواز وکړو چه تاسو څنګه پښتنې یئ
چه د هوایي جهاز نه تښتئ نو ټولې واپس شوې، هواباز خپل جهاز د پرځله
دهغوی په سر نو تیر را تیر کړو چه ښځې وننه یوبدې نو مایوسه شو او واپس
لاړو چه جلسه ختمه شوه نو زه د میا صاحب سره کلی ته راغلم نو دی دوه ی

ketabton.com - The Digital Library

پاتی شوی اوزه دکلی نه بهرته تلی نه شوم دخدای دی فضل ته کوره چه زما تلل
راتلل بند شو نو بیا خلکو اتما منزوله تلل راتلل شروع کړل زما کار جاری شو او دپر
سنګه بد لومیا صاحب چه د لوی جرګی سکرتر و د خصوصی معاملاتو د فیصلی د پاره
یی لویه جرګه اتما منزوله راوبلله چه کار ختم شو نو پیر شهنشاه او سردار رام سنګه
ماته د دودی کولو وی ماورته ووی چه زما خو عذر نشته خو صدر صاحب عبدالاکبر
خان او احمد شاه میا صاحب زه د دودرونه منع کړی یم تاسو که ما غواړئ نو دهغوی
نه اجازت واخلئ: هغوی میا صاحب مجبور کړه اومالیی اجازت راکړو او هغوی
سره د دودی د پاره روان شوم. ما د کوهاټ او بنو کلی په کلی دوره وکړه او
دپری ورځی می پکښی تیری کړی دپری جرګی جوړی شوی او دپر خلک خدایی
خدمتګار شول. چه دهغه ځایه واپس راغلم نو سید فضل لطیف په هری چند
کښی دلوی جلسی انتظام کړی واوتولو مومندو اورانیزوله یی دعوت ونه لیږلی
وو. هغه زه هغی جلسی له بوتلم دپر مخلوق جلسی له راغلی وو جلسه وشوه ما
پکښی تقریر وکړو چه: ای پښتنو وروڼو مونږ تول یو قوم یو او دیو بابا اولاد یو
زمونږ مثال دیوی ونی دی چه دی کښی دپری ځانګی وی خو مونږ یی یو وی
او چه څوک دهغی ونی نه یوه ځانګه پری کوی نو دهغی ونی سوری ته نقصان رسی
اوکه دهغی ونی مونږ وچ شی نو تولی ځانګی یی وچی شی نو نن ورځی پیرنګیان
لګیادی دغه ځانګی وروره پری کوی، تاسو وینئ شئ که دغه ځانګی ختم شی
نو ستاسو مچی به په نور پاتی شی او دسهسوری به یی وړک شی اوکه چیری دغه
مونږ وچ شو نو دغه تولی ځانګی به یی وچی شی یوه به هم پاتی نه شی، زه تاسو ته

ketabton.com - The Digital Library

وایم چه دښمن لګیا دی تاسو ودکوی او په دی کوشش کښی دی چه دا مونږ وچ
شی که تاسو نه دا مونږ وچ شو نو بیا به ودک شئ . پاځئ ! داخپل کور جوړ کړئ
دا بېل بېلوالی پریږدئ یو قوم شی ، که یو قوم شوئ نو ستاسو دښمنان به هم اباده شی
او اخوت هم . چه جلسه ختمه شوه نو زمونږ د تنکی کارکنان کلی ته رخصت شول اوزه او
فضل لطیف باچا بدرګی ته اوبیا رانیغ زوته لاړو او دهغی علاقی دورې مووکړه چه د
هغه ځایه واپس شوم نو غلام محمد خان د لوند خور د جلسی انتظام کړی ؤ زه
او میا احمد شاه او عبد الاکبر خان هلته لاړو . دلته هم ډېره لویه جلسه وشوه او
ډېری زنانه ورله راغلی وې او په هغه جلسه کښی ما سره زنانو داوعده وکړه چه :
« که د زلمونږ پوره نه شوه - فخر افغانه جینکی به دې کتینه » جلسه چه ختمه شوه نو
میا احمد شاه او عبد الاکبر خان واپس راغلل اوزه یی هغوی ته د بائیزو د دوری
دپاره پریښودم او غلام محمد خان سره پاتی شوم . مونږ د بائیزو او شموزو
دوره وکړه . زه د بائیزو د کارکنانونه ډېر خوشحاله شوم ځکه چه هغوی پخپله
علاقه کښی ډېر کار کړی و او د تولونه زیاته زما د خوشحالی خبره داوه چه کوم ځای
به جلسه وه او چه کومی سنځی به په کوتو (باغونو) جلسی ته ناستی وې نو هغو سره به
څرخې هم وې او هغوی به د جلسی شروع کیدونه وړاندې څرخی کولې بله داچه
غلام محمد خان اوزرین خان به زما دارام ډېر فکر کولو د دوی په برکت به زه په
ارام وم ، بله داچه غلام محمد خان اوزرین خان په زنانه وکښی ډېر کار کړی و .
په لوند خور کښی د سنځو جلسه وشوه ، په زرکونو سنځی ورله راغلی وې او مالی یی سپاس
سنامه هم راکړه او تقریرونه یی هم وکړل په دی زه خوشحاله شوم ولی چه بغیر

ketabton.com - The Digital Library

د سنبځونه یو قوم ترقی کولی نه شی ولې چه زمونږ دکور او بچو تول پرورش د هغوی
په لاس کښی دی او زمونږ دکاډی چه کومی دوه پایی دي نو یو سړی دی او
بله سنبځه ده نو نا سو پخپله خیال وکړئ چه یوه پایه پنچروی نو کاډی به څنګه لاړشی؟
په سپاسنامه کښی دوی دا مصرع لیکلی وه :الا که د زلمونه پوره نه شوه - فخر افغانه -
چینکی به دې کښه » له دې ځایه زه او غلام محمد خان دیوی ورځی د پاره
یو سفر وله لاړ هلته دیو سفر ویوه عظیم الشانه جلسه وه ، زرګونو خلک او خدای
خدمتګار جمع وو داسی لویه جلسه مابل ځای لیدلی نه وه ، ما په جلسه کښی تقریر
وکړو چه خدایي خدمتګار ځان ته خدایي خدمتګار وایي ، لیکن خدای ته د
خدمت ضرورت نشته ، د خدای خدمت دهغه د مخلوق خدمت دی او د خدای
مخلوق یوازی مسلمانان نه دی ټول دهغه مخلوق دي ، که هندو دی که سکهه دی
که عیسایي دی زمونږ فرض د دنیا نه ظلم ورک کول دي او مظلوم د ظالم نه خلاصول
دی . مونږ به د هغه قوم او حکومت مخالفت کوو چه څوک د خدای په مخلوق ظلم
کوي که ظالم زمونږ ورور او مسلمان هم وي . بله دا چه زمونږ خدمت به د خدای
د پاره وي د څه غرض د پاره به نه وي مونږ له چه څوک څومره تکلیف راکوی زور
زیاتی رابانډی کوي مونږ به بدل نه اخلو بلکه مونږ به صبر کوو او هغه سړی ،
قوم یا حکومت د پوهولو کوشش به کوو ، چه جلسه ختمه شوه مونږ د شپی دارام
د پاره سودم ته راغلو دلته زمونږ ملګرو امیر محمد خان او مهر دل خان او شاکر الله
چا او د هغوی ملګرو په دی علاقه کښی د پرښه کار کړی و . دلته هم د پره ښه جلسه
شوه او د دی ځای په زنانو کښی هم دا زادی د جذبه پیدا شوې وه ، د دی ځای د

ketabton.com - The Digital Library

دوری دختمپدونه پس دسلیم خان په دپری کښی دمومندو لوبه جلسه وشوه
دعلاقی تول مومند راجمع شوي وو او دډي تحریک په غرض او مقصد می پوه کړل چه
دا تحریک زمونږ د وروروڼو او قامونو تحریک دی او مونږ دا کوشش کوو چه دقومونو
پښتنو یوه وروروڼو او قامونو جوړه کړو او دوی ذروونو نه بغض، کینه، تورېکنی
او دښمنی لیری کړو چه اتفاق پکښی پیدا شی، محبت او همدردی پکښی پیدا شی
او یو قوم شی. ای وروڼو! که یو قوم شوئ نو تاسو له خدای داسی ملک درکړی دی
چه د دولتونو او نعمتونو نه ډک دی خو ستاسو د بی اتفاقئ په وجه پری نور خلک مزی
کوي او که تاسو یو قوم شوئ نو ستاسو ملک بل څوک خوړی نه شی ستاسو دنیا
او اخرت به ابادشی او دا داسی ملک دی چه دې کښی به یو سړی غریب پاتی نه شی تول
به خانان شی.

دپره ښه او کامیابه جلسه وشوه او خلک د دی تحریک په غرض او مقصد پوه شول
او د انقلاب زنده باد، فخر افغان زنده باد په چغو کښی جلسه خوړه شوه بیا له دی څخه
مونږ منکاډرکی ته لاړو خلکو سره کښینا ستو. د لته زمونږ تحریک ښه روان دی او
د پر مجلسونه موو کړل او بیا تری رخصت شو. خپل کلی ته لاړم په دې د پر کړ خپدو او
تقریرونو می اواز ناست و مړی می خوږ پاڼه ناجوړه شوم لږ ارام می وکړو لیکن زما په نصیب کښی
ارام چیرته و؟ که زه به خلکو پسی نه تلم نو خلک ما پسی راتلل او ارام می نه شو کولی ما به د پر پوهول
خونه پوهیدل، دا دهغوی هغه د پر محبت و او که خبری می ورسره نه کولی نو خفه کیدل به.

د پښتنو کلیانو د جبر و تشدد زیاتوالی:

د سرحد حکومت دکاندهی لاړه اړون د سولی هیڅ پروا نه کوله، ورځ په ورځ

ketabton.com - The Digital Library

ی نوی نوی حکومته اوقانونه په مونږ لګول اول خو خدایی خدمتګار په چونو بند ووچه نه
ه حُی. بیایی په سړکو نو هم کړُیدو ته نه پریښوول، بیا حکم جاری شو چه څومره جرنیلی
سړکونه دی د هغوته څلور څلور میله یو خوا بل خوا جلوسونه جلسی او په وردو کښی کړُیدل
ل دي، علاقه په علاقه ددې نه علاوه دفعه ایک سو چوالیس (۱۴۴ مه ماده) ولګیدله او
لیس ته اختیار ورکړی شو چه تاسو پخپل حکم چه څوک نیسئ نیوی شئ. په صوبه سرحد کښی
لیس راج جور شو. یوه ورځی زه دخان بهادر میا مشرف شاه دزوی فاتحی له قلم څلور
د ایی خدمتګار باور دئ هم راسره ووچه د مردان دجرنل وادې له ورغلم نو زمونږ
الید وسره یو پولیس سنتری دامنډه کړه او دعام سړک دروازه یی زمونږ موټر ته
ه کړه بله لاره نه وه مونږ د موټر نه کوز شو او هغه ته مو ووې چه داخو عام سړک دی
بله لاره هم نشته مهربانی وکړه دروازه راته لیری کړه هغه راته ووې چه سړک مړک نه
زنم ماته خو دا حکم دی چه دسړو جاموسړی په دی سړک مه پریږده او که هغه څه ویلي
یایی په توپک وله. توپک یی مونږ ته مخامخ کړو او راته یی ووې چه کله شی نو لاړ
ئ! چاچه زه پیژندم هغوی ورته په پرووې چه داسی مه کوه دوی ته دروازه لیری کړه
ه ووی چه ماته دخپل افسر حکم دی دروازه دوی ته نه شم لیری کولی مونږ واپس شو
نهر په غاړه د پولیس لاین سړک ته راووتو تاسی دا مو دی خبری نه خبر کړه هغه
ه ووې چه زمونږ صاحب سره په دی کښی لیدل په کار دی ماورته ووی چه داخو
ا د صاحب حکم دی دلید ونه به څه جوړشی؟ تاسو فکر وکړئ چه ستاسو ماسره داسی
ل وي نو عامو خدایی خدمتګارو ته به څومره تکلیف وي؟

په کلوکښی لاړو کوټو کښی به پولیس بی ګناه خلک وهل سواره به راتلل کلوکښی کړُیدل

ketabton.com - The Digital Library

او دخلکو ستروته به یې ماتول، لیکن مونږ د خپل طرف نه په سوله تینګ اوسیدو او د اسی
کار مونه کولو چې په مونږ څه الزام راشی او دا ټول تکلیفونه مونږ په صبر او استقلال تیر ول
او بیا په اخره نوبت دی ته ورسید و چې دوهلو په ځای به یې خدایی خدمتګار قتلول
شپې به د دوی بار د رالارل په دفتر کښې چې به دکوم خدایی خدمتګار دیوتی وه هغه به
یې ونیو او چې څه به ورسره وهغه به یې تری واخیستل او بیا به یې په توپک ویشتو. دغه شان
یو صوبه دار چې زمونږ یو خدایی خدمتګار غریب بې ګناه په اور مړو کښې و ویشتو هغه وخت
چغې وهلی چې زه یم او هغه یې شهید کړو، د کلو خلکو پولیس ونیول او توپکې یې تری واخیستې
خو زمونږ تحریک دومره اثر په پښتنو کړی و چې تشدد یې ورسره ونه کړ صرف ریوټ
یې وکړو او چې اسسټنټ کمشنر راغی نو توپکې یې ورکړی. پیرنګیانو ته یې قهر په دی وو تلو
چې خلکو تشدد نه کولو پیرنګیانو به خلک مجبورول چې تشدد وکړی چې مونږ ورته بهانه
جوړه شی او ښه پرې زړونه یخ کړو او برباد او تباه یې کړو. د خدایی خدمتګارو اصل
صبر و خپل ځانونه یې خدای ته سپارلي وو او په دی یقین وچې یوه ورځ به زمونږ ه د
مظلومیت رنګ راوړي. پیرنګیانو به ویلی چې مونږ ه دی خلکو حیران کړی یو مونږ کو
کوو چې دوی تشدد وکړی. د تشدد علاج خو مونږ ه سره نشته ځکه چې مونږ سره د تشدد
د پرسامان دی خو د عدم تشدد علاج را سره نشته.

(The non violent pathan is more dangerous than the violent pathan)

پیرنګیانو به داخبره د هره کوله چې د عدم تشدد په اصولو روان پښتون د متشدد پښتون نه د پرخطرناکی
چې د کراچي د کانګرس د سالانه جلسې نه واپس راغلو زمونږ د صوبې لاټ صاحب
ما سره ملاقات کولو خواهش ظاهر کړو او ما هم یې د بعضی کسانو په خولې خوابونه راولیږل

ketabton.com - The Digital Library

لیکن ما چه د پیر نکسیا نو زور او ظلم اوزیاتی نه کتل نو زړه می نه غوښتل چه لاټ صاحب
سره ملاقات وکړم او نه مانه پکښې د قوم او ملک څه فاید ښکاریده ولی چه یو طرف ته یې
یا وجود د سولې زمونږ د رانیزو قیدیان پرې نه ښودل او بل یې د لوبو توقو په ډډامه
زمونږ بچی گرفتار کړل او په خدایی خدمتګارو یې توده تیاره جوړه کړې وه ، په دې وجه
ما د هغه د ملاقات نه انکار وکړه لیکن زما د انکار با وجود حکومت اصرار کولو چه ما
سره دی خامخا وبنی نو یوه ورځ زما مشر ورور ډاکټر خانصاحب راغی او ما ته یې
وی چه د حکومت د ډمې اصرار دی نو ملاقات ورسره وکړه نو ما ورته ووې چه لا ډ-
صاحب زمونږ د جماعت د صدر او سکرټر سره ولی ملاقات نه کوي ولې چه ذمه وار
ملک خو هغوی دي او زما خو څه ذمه واری نشته او که چیرې ما سره ملاقات کول
غواړي نو زه ورسره په دې شرط ملاقات کوم چه موجوده وخت کښې د حکومت
د طرفه کوم مشکلات مونږ ته پیښ دي که د هغې حل کول په اخلاص او ایمانداری
سره غواړی . لیکن لاټ صاحب دی شرط ته غاړه کښې نه ښودې او وې ویل چه په
سیاست کښې ایمانداری نه وی نو ما ورته ووې چه ایمانداری نه وی زه داسی
ملاقات کول نه غواړم حکمه زما سیاست دا ایمانداری دی په دې وجه هغه ملاقات
نه شو .

څه ورځې پس زمونږ ملګری میا احمد شاه صاحب د څه خبرې د پاره مسټر-
ټرنټ چه د پولیس نائب جرنیل و او زمونږ د صوبې د سی . آی . ډی لوی افسر و
ی و او بیا دوباره لاټ صاحب له لاړل ، لاټ صاحب بیا هغه سره زما د ملاقات
ېره تازه کړه نو میا صاحب ماله راغی او ما ته ایې ووې چه لاټ صاحب سره ملاقات

ketabton.com - The Digital Library

وکړه ما ورته ووې چه ماته په ملاقات کښې څه عذر نشته خو زه پکښې څه فایده
نه وینم ستا او دهغه د اګفتګوی هم تسلی بخش نه دی او بیا د پرانکړ د فیوج متعلق د
ځواب چه مونږ سره طاقت دی او بیا دلادې نه دښلد ولو ځواب چه مغه ښه پایی خوښ
سوخټک و. دمیا صاحب طبیعت زما په انکار خفه شو نو بیا یی جوګه را وغوښته او جرګی
ته یی دا مسئله پیش کړه او جرګی په کثرت رای دا فیصله وکړه چه ملاقات کول نه دی
په کار په دې میا صاحب نور هم خفه شو لیکن په پرومنټو نو قاضی صاحب او علی اصغر
خان میا صاحب رضا کړه، د فیصلی نه پس ما دهغه نه پوښتنه وکړه چه فردوس خان
او غلام محمد خان نه تاسو د ملاقات په حق څنګله لاسونه وچت کړی وو هغوی په خپله
کښې ووې چه مونږ خو ددی ویری نه لاسونه وچت کړی وو چه که نه د سره ملاقات
ونه کړی نو مونږ به ګرفتار کړی او بیا به جنګ شروع شی.

دیو جماعت کارکنان چه دوبری نه داسی کار د نه کوي نو دهغوی نه قوم ته او
جماعت ته نقصان رسیږي. دا خبره حکومت دلته پری نښوه، دا بیسرای ته یی
د رسوله اوزما برخلاف یی غلط پراپیګنډه شروع کړه چه دده د پرانکیا نو
نفرت دی دده مونږ سره ذاتیات دي ځکه مونږ سره ملاقات نه کوی او
دا بیسرای په دی الفاظو کاندهی جی ته شکایت وکړه، کاندهی جی ماته ولیکل چه
ته خپل لاټ سره ملاقات وکړه زه پوه یم چه ته په څه وجه ملاقات کول نه غواړی
خو دوی ستا برخلاف پراپیګنډه کوی او په خلکو کښې ستا متعلق غلط فهمی پیدا
کوي اخر زه مجبور شوم او دا خبره می د جرګی انتظامیی ته پیش کړه او دهغوی
په اجازه می لاټ صاحب سره په نتهیا کلی کښې ملاقات وکړه.

ketabton.com - The Digital Library

مالاته صاحب ته په خدایي خدمتکارو د ظلمونو اود رانیزو د قید یانو
وي لیکن باوجود دی خبرو د پیرزلکیانو په پالیسی کښی څه فرق رانغی بلکه
د اول نه زیات شول. حقیقت دادی چه د دوی د اتول ملاقاتونه د دې قوم او
ملک دفاید ی د پاره نه وی، دې کښی د دوی مقصد داوي چه د اسې به څنګه
دوکه کړه خپل مقصد به تری پاتی کړو او د خان سره به یې ملګری کړو او ما څخه مره
ملاقاتونه کړی دي نو بغیر د لالچ نه می پکښی بل څه لیدلی نه دي. حکومت د
مالیی په بهانه ظلمونه شروع کړل دا نه چه کوندی خدایی خدمتکارو د مالیی نه
انکار کړی وخونله دومره ارزانه شوې وه چه خلک تنګ وو د مالیی وس یې نه کیده
او د مالیی بقایا یوازی په خدایی خدمتکارونه وې د دوی نه زیاتی نه زیاتی په سرکاری
خانانو او ملکانو دی خوهغوی ته یې څه نه وې خواران خدایی خدمتکار به یې تنګول
مالونه به یې لیلام کول حوالاتونو کښی به یې اچول اولا دهغوی برخلاف به یې دا پروپګنډه
هم کوله چه دوی د مالیی ورکولونه انکاري دي پخپله یې هم نه ورکوی او نور خلک هم
منع کوي حالانکه دا بالکل دروغ وو، خلکو سره په ډښتیا مالیه نه وه او خدایی خدمتکارو
سره هم نه وه دی به حکومت ته وې چه دا تاسو نور وخلکو سره څنګه سلوک کوئ
وغسی مونږ سره هم کوئ، مونږ خو هم ستاسو رعیت یو چه لعضی خلکو ته معلومه شوه
چه حکومت د خدایی خدمتکارو په کړولو خوشحالیږي نو په خدایی خدمتکارو یې
د دوغو مقدمی شروع کړی، په دواوه کښی د جبار خان او المیر ملک د لاسه خدایی
خدمتکار په اور کښی ولاړوو. په اباز و کښی آفتاب ګل میا او یحیی میا او د دوی نورو
رونو او عزیزانو خدایی خدمتکارو د ورکو په کوتو کښی بند کړل او د بوسولو کی یې

ketabton.com - The Digital Library

ورته وکړل . ددې کاکا خیلو ، میاکانو د پیرنګیانو سره دومره محبت او اودهغوی دومره وفادار اوخدمتګار ووچه څه وخت به دخدایي خدمتګارو د زړاتلونه خبرشو نو توپکي بهرې ورپسې واخیستې او دهغوی مرګ ته به تیارووو . دمالیې په بانه د تنګ عبدالله جان میا اودهغه زوی چه په خلکو څومره ظلمونه کړي دي دهغوبیان کولو نه شم ده هم خلک په کوتو کښې بند کړي دي او دبوسولوکي يې ورته کړي دي فضل الرحمن خان دشوقدر سړی خو پرېږده دښځو بې عزتي يې هم کړي ده . بله داچه زمونږ دهشنغر په کلوکښې اومیروکښې د پولیس تانه دار کرځید و او هرچا نه به يې پوښتنه کوله چه دلته هم څوک خدایي خدمتګار شته او چه څوک به خدایي خدمتګارو هغه به يې وهلو ټکولو او بې عزته کولو . دملکنډ ایجنسي دسخاکوټ کلي نه يو څوماشومان زما دلید و د پاره راتلل نو پولیس تري خبرشو اول خوپه دوی د پرد باوونه وکړل چه دوی ونه یرېږدل اوچله اراده يې پرې نه سنبوه نو بیا يې دومره ووهل چه سړي يې ورله مات کړل . هغوکښې یوماشوم زما ورور داکټر خانصاحب مات سړکاندهی جی له ولیږلو چه هغه دغو ورځوکښې شمله کښې و او دا ټول حال يې ورته ووې . حقیقت دا دی چه پیرنګیان دغو ورځوکښې بالکل لږ پوهه شوی ووا و دګنهګار او بې ګناه تمیز نه کا ندهی جی داسې خبرې وایسره ولیکلې او ورته يې ولیکل چه دکې د تحقیق د پاره زه سرحد ته تلل غواړم خو وایسرا اجازت ورنه کړه ، حقیقت دا دی چه پښتنو باندې څومره ظلم کېدلو داټول پیرنګیانو کولو . هغوی دا نه غواړل چه پښتانه دې راوپښ شي او منظم دې شي اوپه دې کښې دې اتفاق او سیاسي شعور پیدا شي .

د دیوی داس کاندهی دسرحد دورې :

مهاتما جی وایسرای ته دوباره ولیکل چه که حکومت ماله اجازه نه راکوي نو بیا د

ketabton.com - The Digital Library

جواهرلال یاپتبل له اجازت ورکړی چه هغوی سرحد له لاړشی او تحقیق وکړی چه څوک
سوله ماتوي ؟ خو حکومت ددی نه هم انکار وکړو حکه چه سوله خو دوی مانوله بیا
کاندهی جی وابسراته ولیکل چه زما زوی دیوی داس له اجازت ورکړه حکومت دې ته
هم تیار نه شو اخوچه کاندهی جی د حکومت نه مایوسه شو نو وایسرای ته یې ولیکل چه سبنه ده
له ما له اجازت راکوئ اوکه نه راکوئ زه سرحد ته څم ، نو پس دهغی نه حکومت په دی رضا
شو چه سبنه ده مونږ دیویداس له اجازه ورکوو په دی شرط چه هیڅ قسم جلسی او جلوس نه
نه وی . کاندهی جی مونږ له تار راکړو چه دیویداس سرحد له راځی لیکن استقبال جلوس
او نمایش به نه وي . دیویداس راغی او مونږ دده استقبال ونه کړو . او دیویداس چه
له وخت راورسید نو مونږ ته یې هم دهاتماجی هغه خیال ظاهر کړو چه څه وخت مونږ د
پښور نه اتمانزی ته روانیدو نو مونږ دیویداس ته ووې چه د پښور نه تر اتمانزو پورې
سړک دلسو لسو کزو په فاصله خدایی خدمتګار د حفاظت دپاره درته ودروو خو هغه د
دې نه انکار وکړو چه سباله مونږ تهکال له لاړو نو خبر شو چه دلته ارباب عبدالغفور خان
او د باد شاهی عاشق شاه باچا او په ترخه کښی د پیر بیګناه خدایی خدمتګار حکومت کړی قرار
کړی و ، او د ارباب عبدالغفور پلار ارباب جمعه خان د دیوی داس دپاره میلمستیا
کړی وه . د خلیلو ، موضدو زمونږ ټول کارکنان موجود وو او دیوی داس ته یې هغه
ولی قصی وکړی چه حکومت مونږ سره کړی وې . بله ورځ اتمانزو له روان شو . مونږ چه
سبا ره روانیدو نو موټر نه و . نو په لاری کښی کښپنا ستو او چه د شاهی باغ نه لږ واړه
د زرین خان دتر نکزو موټر راغی دوه سنګلی خدایی خدمتګار په سنګلو ورو کښی
کښی ناست وو او سره جنده پری لګیدلی وه مونږ دلاسه نه کوز شو او موټر کښی

ketabton.com - The Digital Library

کښېناستو . زه اودیوید اس اوخورشید بهن دری واړه روستو کښېناستو موټر
روان شو اودپر په تېزی روان شو . یومشهور ظالم ډاکو مفرور چه په قاضی مفرو
مشهور و مونږ ته دسړی یاب دپل په غاړه قلی خان چه دحکومت سړی و . دلوخوځنګل
کښی کښېنولی وچه زمونږ موټر ورورسېد و او هغه دوه خدایی خدمتګار چه دموټر مخ
کښی ناست ودهغی باقاعده وردی وی نو دهغی ډاکوانو داخیال راغی چه دا به د جرنیل
موټروی نو بهتره کښېناستل اوبله داچه دوی ته خو دا معلومه نه وه چه موټر به موټر کښی
خو ولی چه مونږ دا دی نه په لاری کښی ناست و . خو مونږ پسی چه کومه لاری وه هغی
دغه مفروران راپاتېدل اودزړی پری وکړی دا هغه لاری وه چه مونږ پکښی ناست
و ، سړی پکښی زخمیان شول ، مالونه یی ټرپ واخیستل اویو بل ته یی دوړی چه هغوی خ
دپ لاری کښی نشسته چه مونږ ورته ناست وو . دغه لاری چه چارسدی ته را ورسېده
مونږ ته یی داتول حال ووړی بیا ماته زمونږ دموټر هغه ډریورووړی چه مونږ دغه ځا
له را ورسېدو نوماولیدل چه دغه لوخو کښی یو سړی را وچت شو اوبیا کښېناستو غال
چه دوی به داخیال پیدا شوی وی چه دا موټر خو دجرنیل معلومېږی ځکه چه جنډ
هم پری ګلیدلی ده او باوردی فوځیان هم پکښی ناست دی اوددی له خوقلی خا
پولیټیکل ایجنټ ډایری ورلیږلی وه چه باچا خان اودوه ملګری یی په لاری کښی
درروان شو دوی ځکه پسه موټر غرض ونه کړه اوپه هغه لاری یی ډنډی وکړ
چه مونږ پکښی دپېښور نه ناست وو . مونږ رزړه کښی دوه چه ددی لاری دو
نه خبر شو نوچه دچارسدی هسپتال له ورغلو هغه زخمیان موهم پکښی ولیدل
هغوی راته داتول حال ووړی . ددغو ډاکی مادونه چه خلک خبر شول دغو ډاکی

ketabton.com - The Digital Library

پسی داکری ارنور خدایی خدمتگار اوعام خلک داووتل خودوی تری وتبتپدل
اوچه تیراته وراسپدل نوزمونږ اپریدی ورونه ددی واقعی نه خبر شوي وو
هغوی یې وښیول او هغه مالونه یې تری واخیستل او داقاضی مفرور یې قتل کړو اوکومی روپۍ
چه زمونږ په سرقلی خان ورکړی وې هغه تری هغوی واخیستی او دخلکو هغه سامان
یې مونږ ته راالیږلو اوهغه مونږ خپلو خاوندانو له ورکړو چه هغوکښی یوه تماچه هم وه .

داپریدو وروڼو داخیال وچه کدا دپښتنو مسلمانه دکاندهی جی زوی او
خورشید بهن دوی وژلی وای نو دپښتنو به په هندوستان کښی څومره بدنامی
شوی وه دغه وجه وه چه اپریدو دوی قتل کړه که نه وې نو ازاد قبایل هغه سړی
نه وژنی چه دوی ته پناه وروړی وي . ددی مفرور په سر پیرنګیانو اپریدو له
دیرې روپۍ ورکولې ، ولی هغوی نه اخیستې .

داشکردی چه دپیرنګیانو دحکومت دا منصوبه خدایی ناکامیابه کړه که د
کاندهی جی زوی یادخورشید بهن چه دا د « دادا بایی ناوروجی » نومی وه دا-
دا بائی ناوروجی دکانګرس بانی واو دده په کوشش کانګرس دی ځای ته رسیدلی
وکه دا دلته په سرحد کښی وژل شوی وای نو پیرنګیانو له به هم دپښتنو برخلاف دپرا-
پګندې سبنه موقع په لاس ورغلی وه پښتانه به یې دنیا کښی بدنام کړي وو ، او
هندوان او پارسیان به یې هم دپښتنو نه ویزاره کړي وو اوکوم اثر چه په هندوستان
کښی او په کانګرس د خدایی خدمتګار و په وجه پیدا شوی وهغه ته به دپرلتصان
رسیدلی وای اوپښتانه به بیا دپیرنګیانو زور او ظلم ته یوازې پاتی شوی وای او
دنیا سره به یې دستر کو لګیدو شان نه وپاتی شوی . خومونږ خدایی خدمتګار وو

ketabton.com - The Digital Library

او د دوو په ځای دی یوه شی ، د شپی مونږ د میا صاحب میلمانه شو
محمد زمان میا صاحب احمد شاه میا مجبور کړچه زمونږ سره
بمبی ته لاړشی احمد شاه میا هم د تلو انتظام وکړلو ، زه او دیوید اس
د ده په تلو ډیر خوشحاله شو او سبا له بمبی ته روان شو په لاره کا دی کښی
میا صاحب او دیوید اس کا غذات درست کړل .

ketabton.com - The Digital Library

د راونلا تیبل کانفرانس وړاندوکنې

د جرګې مشرانو کنبې اختلاف ، شملې ته زما ټک ، شمله
کښې مصروفیت ، فارن سکرټر او
هوم سکرټر سره
لیدل

ketabton.com - The Digital Library

په بمبئی کښې د آل انډیا کانګرس کمیټئ جلسه وه اوهغې له دغول هندوستان ممبران
راغلي وو څه وخت چه مونږ د بمبئی ټیسن ته ورسیدو او دکادی نه کوز شو نو میا احمد شاه
ماله راغې او ویې ویل چه ماته خو دیوبند اس ووې چه ته دکانګرس ځای
له لاړشه دا خو داسی شوه چه ماله یې جواب راکړو، امیر محمد خان دهوتی درته ووې
چه ماته یې هم داسی ویلی دی لیکن ما ورته ووې چه کوم ځای فخر افغان صاحب وی نه
به هم هلته یم نو بیا هغه چپ شو لیکن میا صاحب وی چه زه یې ستا سو نه منع کړی یم او ما
یې خواب راکړی دی تاسو سره نه ځم ماهم د میا صاحب د راضی کېدو کوشش وکړو خو دی
رضا نه شو نو بیا زما څه مسلمانان دوستان ټیسن له راغلي وو موټر یې راوستلي وو هغوی
سره می په تاو رضا کړو لیکن د میا صاحب طبیعت خراب شوی وو بله ورځ مونږ د میا صاحب
لیدو له لاړو، دی موولید ولیکن طبیعت یې درست نه ؤ ماته دکلیاړی دیوه هر بان
پښتون نه معلومه شوه چه میا صاحب د پرخفه دی او وایی چه بس نور کار نه کوم او کلی ته
روان دی. دیوی داس چه ددی واقعی نه خبر شو هغه ورته ووې چه ماخو په دی
خیال ویلی وو چه دلته به تاته تکلیف وی په مځکه به ملاسته وي، دال، چپاتی به خوړې
او هلته دکانګرس د مبلمنو د پاره د پرسنه انتظام دی خو د میا صاحب خفګان لیږی نه
شو ماهم میا صاحب ته د پرمنت وکړو چه واپس مه ځه چه مونږ خپله فیصله کانګرس ته
وکړو او دکانګرس هغه بله د لهم راغلی ده ځکه ستاموجودګی ضروری ده خو چه سبا له مونږ
خبر پلاو میا صاحب تلی و زمونږ معامله دکانګرس ورکنګ کمیټئ ته پیښ شوه او زمونږ د

ketabton.com - The Digital Library

د صوبہ سرحد لوبہ جرګہ نوم یې منظور کړه او مالیه یې اختیار را کړو چه څنګه ستاسو بنه وي په سرحد کښې هغسې تنظیم جوړ کړه .

د جرګې مشرانو کښې اختلاف :

د صوبې د پښتو یووړو سردار عبدالرب نشتر په دغه وخت کښې دا اعتراض وکړو چه دوی (خدایی خدمتګار) خو د کانګرس په اصولو کاربند نه دی ، بلکه فرقه دارانه نعرې وهی او په مثال کښې یې اووئیل چه دوی د نعرې تکبیر الله اکبر اواز کوی ، کاندهی جی ددې نه تپوس اوکړو چه د الله اکبر څه معنی ده ، نشتر صاحب جواب درکړو چه : خدای لوی دی . نو کاندهی جی ورته جواب کښې اووئیل چه ولی خدای ورکوتهی دی څه ؟

دغه شان دوی کامیاب نه شول ، د دی فیصلی نه پس مونږ سرحد ته راروان شو د را رسیدو سره ما خپل کار شروع کړو او د مردان او صوابۍ په دوره روان شوم میا صاحب خضه دیوی داس نه شو او نقصان یې خپل قام ته ورسولو او زما مخالف شو او چه کلی ته ورسیدو نو د بلې د لی جوړولو کوشش یې شروع کړو او د صوبه سرحد لوبه جرګه یې هم را وغوښته چه د بمبئی د فیصلی د نه منلو د پاره یې تیاره کړې ، مالیه یې هم خبر را کړو او د جرګې وروسته له را غلم او دا معامله لوی جرګې ته پیش شوه میا صاحب د بمبئی د فیصلی په مخالفت کښې تجویز پیش کړو او تقریر یې وکړو او تائید یې عبدالاکبر خان او غلام محمد خان دلوند خوړو کړو ، بیا ما قول حقیقت ممبرانو ته بنکاره کړو ممبرانو زما سره اتفاق وکړو او د بمبئی د فیصلی تصدیق وشو .

زه چه په دوره صوابۍ له لاړم نو د پرخو شحاله شوم ځکه چه د دی ځای خدایی خدمتګارو په هر کلی کښې د پرزیات کار کړی و او هر ځای د جرګې او خدایی خدمتګار په

ketabton.com - The Digital Library

د پر تعداد کښې جوړشوی و. زمونږ د تحریک د پرزور یا په تحصیل چارسدې کښې د اویا په صوابی کښې. د دغه ځای خدایی خدمتګارو راته یوه د پر عجیبه قصه وکړه دوی وې چه تا ته معلومه ده چه زمونږ د ترنګزو حاجی صاحب سره د پرزاړه تعلقات دي. په ابتدا کښې چه تاسو راغلئ او دلته خدایی خدمتګاری جوړه شوه نو په دغو ورځو کښې مونږ حاجی صاحب له د مومندو غازی اباد له تلی وو هلته مونږ د حاجی صاحب د مشر زوی فضل اکبر باچاګل سره په مجلس کښې د خدایی خدمتګاری خبره وکړه هغه وې پام کوئ چه کوریځ خدایی خدمتګاری ونه کړئ دا سنه تحریک نه دی مونږ د پر حیران شو بیا موحاجی صاحب نه ځان له پوښتنه وکړه ځکه چه هغه مو پیرو او مونږ یې مریدان وو چه باباجی باچاخان زمونږ علاقه کښې د خدایی خدمتګارئ تحریک شروع کړی دی او مونږ او نور خلک پکښې شریک شوی دی ته مونږ ته ووایه چه دا تحریک سنه دی او که نه؟ نو حاجی صاحب راته وویل چه دغه تحریک د پیرنګیانو په حق کښې دی که مخالف دی؟ مونږ ورته وویې چه د پیرنګیانو مخالف دی نو هغه راته وویې چه دغه خو جهاد دی او تاسو کوریځ نه ما د پیرنګیانو مقابله ونه کړئ شوه زه د پیرنګیانو نه دې تو د روغړه نو له راغلم او باچاخان دغه جیلخانو تکلیفونو او تاوانونو ته سینه ډال کړې ده. په خدایی خدمتګارئ کښې ملا د ده سره وترئ! مونږ ورته وویې چه مشر باچاګل صاحب وایی چه خدایی خدمتګاری مه کوئ نو هغه یې را وغوښتو او ورته یې وویې باچاګله داسې خبری مه کوه که نه وی عاق به دې کړم. مونږ په دې د پر خوشحاله شو چه حاجی صاحب هم ستاسره کلک ملګری دی.

زمونږ د صوبې جرګې چه فیصله زما په حق کښې وکړه نو میا احمد شاه صاحب خپله استعفا پیش کړه او منظور شوه او خلک خپلو کلوته روان شول. زما طبیعت هم د دوړې په وجه

ketabton.com - The Digital Library

خراب و پیښور نه لاړم چه ډاکټر صاحب به دارو راکړی اونه به لږ ارام وکړم لیکن دډیرۀ
اسماعیل خان رمضان خان راپسی راغی چه پاڅه چه ډیرۀ اسماعیل خان ته لاړشو هلته
ډیرۀ بربادی شویده حکومت هندوان مسلمانان جنګولی دي اوډیر خلک یکښی مړه
شوي دي اوډیر اسبابونه اوابادی سوزیدلی دي ډیر ننګی [illegible]

شملې ته ترماتګ:

چه پیښور ته ورسیدو نو مالډهاتما کاندهی له طرفه تار راغی چه ددی تار په لیدو
شملی ته راروان شه رمضان خان اوما په دی فیصله وکړه چه دشملی نه په مخه به ډیرو
ته درشم. رمضان خان چه ماته ډیرۀ اسماعیل خان دهندوانو دتباهی اوبربادی
ټول بیان وکړو نو زه پوه شوم چه پیرنګیانو دوی له هغه سزا ورکړه چه دوی زما درومبی
دورې په موقع زما استقبال په ډیر شان اوشوکت سره کړی و اوزما عظیم الشان جلوس
یی په ټول بنار کښی ګرځولی و ټول بنار یی بنایسته کړی و. ډیټی کمشنر دوی ته ویلي وو
چه دباچاخان استقبال جلوس جلسه تاسومه کوئ که نه دوی نو ټباه به شئ خو دوی ونه منل
زما زړه ته په دی واقعه لویه صدمه ورسیده چه دا پیرنګیان به زمونږ دا مسلمانان تر
کومه په دنیا کښی شرموي اوبد ناموی.

زه د دوه خدایی خدمتګار و سره شملی ته په کاډی کښی روان شوم. چه زمونږ کاډی
لاهور ته ورسیدو نو سړه سړه ول سنګه کولیشر سره زما دنور و ملګرو او دوستانو تیسن
ته راغلی و اوما ته یی دوی چه دسکاټ لنډ لوی کانفرانس دی اومونږ هغه کنفرانس ته
روان یو او دجلسی ځای تیسن ته نزدی دی نو دوی زه مجبوره کړم او جلسی له یی روان
کړم په جلسه کښی خپل ټول دګجرات دجیلخانی دوستان ولیدل باران ورښید و مایو

ketabton.com - The Digital Library

مختصر تقریر وکړو او سبکھانو وروښو ته می وویی چه په ۱۸۵۷ع کال کښی ستاسو اوزمونږ
پنجاب اوسرحد په وجه هندوستان غلام شوی دی اوس زمونږ اوستاسو فرض دی
چه پاڅو، ملاوتړو اوهندوستان ازادکړو . داکوم نفاق اوجګړی چه زمونږ دښمنانو
زمونږ په کور کښی پیدا کړی وی دا هندوستان دازادئ دپاره ډیری خطرناکی دی
مونږ له بغیر دخپل ذاتی غرض دملک اوقام خدمت په کار دی . چه جلسه ختمه شوه نو ښاغلی
زاده هنسراج صاحب په زور جلسه ته بوتلو اودشپی په کاډی کښی هغه ځایه شملی ته
روان شو سحر وختی زمونږ کاډی کالکا ته ورسیده او دهغه ځایه به موټر کښی شملی ته
روان شوچه ورسیدو نوجواهرلال اډیی له زمونږ دبوتلو دپاره راغلی و . مونږ هغه سره
دمهاتماجی ځای له لاړو لیکن مهاتماجی دوایسرای ملاقات له تلی ولږ ساعت پس
راغی اوهغه سره مومولاقات وشو . دلږ ارام نه پس مونږ تول یوځای شونو کاندهی جی
دوایسرای دملاقات حال وویی اوما اوجواهرلال نهرو ته لږ وویی چه حکومت دصوبه
سرحد اویوپی تحقیقات ته تیار نه دی اوس چه ستاسو څه رنګه رضا وی چه هغه شان
کړی شی مونږ دواړو ورله داځواب ورکړو چه ستاپه رضا مو رضا ده اوپه دیی فیصله
وشوه چه مهاتماجی دیی ګول میز کنفرانس له لاړ شی . وراندی دا فیصله شویی وه چه په
دی دواړو صوبو کښی چه حکومت کوم ظلمونه کړی دی که حکومت ددیی تحقیقات نه کوی نو
کاندهی جی دیی ګول میز کنفرانس له نه ځی . خومونږ په دیی نتیجه دډیر غور نه پس ورسیدو
چه ګول میز کنفرانس خودتول هندوستان دازادی سوال دی مګر ددوو صوبو دظلمونو
دتحقیقات په نه کولو کاندهی جی له دکنفرانس نه پاتی کیدل نه دی په کار . موټر ونه راغلل او
سامان پکښی کښیښودی شوچه کاندهی جی ایمرسن هوم سکرټری سره په تیلیفون خبرې

ketabton.com - The Digital Library

وکړي نو دغو دواړو صوبو نه علاوه نورې خبرې چه حکومت د مهاتما کاندهي سره منلې
وي دهغونه هم په شا شوي و. مهاتما جي د موټرونو نه سامان راکوز کړو او موټرونه يې
رخصت کړل او په راونډ ټيبل کنفرانس کښې يې د شرکت اراده پرېښوده چه څه وخت موټرونه
رخصت پدل نوجواهرلال درته ووې چه انتظام په کار دی ولی چه په تلوکښې صرف يوه
سباني ورځ پاتې ده دی ته وينا په کار ده چه د سبا ورځ د پاره دی تيار واوسي خو
مهاتما جي د دی خبرې په اوريدو پرېږده شو اوويلي وې چه هيڅ ضرورت د انتظام نشته
که حکومت غواړي چه زه د ګول ميز کنفرانس کښې شريک شم نو هغه به د دی خبرې
انتظام وکړي چه ما په وخت درسوی. کاندهي جي ته ماووې چه ته د هغه شان حکومت ته
ډير کلک شه او کلکی خبرې ورته وکړه نو ته به وګورې چه بيا به حکومت د هر څه د پاره تيار
شي ولی چه دا يو ډير عجيبه حکومت دی. مهاتما جي وخندل اوويلي ويل چه زه اوس خدای
خدمتګار کيږم. ما چه څه رنګی وې هغه شان وشوه چه سبا له حکومت هغه ټولې خبرې
منظوری کړې او د کاندهي جي د رسولو د پاره ديو خاص کار د انتظام يې هم وکړه اود
سپينې ميل اود جهاز د پاره يې تاروونه ورکړل چه د کاندهي جي د رسيدو پورې ايسار شي.
د تلو په وخت کښې کاندهي جي ووې چه په راونډ ټيبل کنفرانس هيڅ نه کيږي زه صرف
د الله د اړون د زړه د پاره حُم. د دی کنفرانس د کاميابۍ اميد نشته تاسو خپل
کار جاری وساتئ او ماته يې وويل چه هاول فارن سکرټر اوايمرسن هوم سکرټری
ماته ليکلی دي چه د دی مونږ سره نه ګوري او هغوی ستاسره د ليدل غواړي نو
هغوی ضرور وګورئ. ما ورته ووې چه کاندهي جي زه د پيرنګيا نو سره ملاقات نه
کوم نو ده راته وويل دا زه چه کوم نو ما ورته وويل چه ته خو مهاتما جي اوزه خو کمزوری

ketabton.com - The Digital Library

انسان یم په ښوید انی پښه نه ږ دم هسی نه چه وښوئیږ م، خوچه ته وایی زه به
ورسره وویئم د رخصتید وپه وخت کښی ما ورته ووې چه کاندهی جی چه سرحد پر
مظلوم دی چپرته هیر د رنه نه شی. ددی په اوریدو یی وخندل اوویی ویل چه
د سرحد وروښه زه هیروالی نه شم. زما دوا ډه خدایی خدمتګار د کاندهی جی مخکښی
اومونږ ورپسی روان شو. دخلکو دومره غوبل وچه مونږ یی کله وکړو اوزه دهغه
تماجی نه د پرورو ستړ پاتی شوم او دا دوه خدایی خدمتګار زما مګری ددې سره
د تیسن پوری لاړل. زما دلید و د پاره یوه دوه پښتوریان راغلی وو په دی وجه هغه
د تیسن پورې ونه رسیدم. درواپسد و وپه وخت کښی کاندهی جی هغه دوه خدایی
خدمتګار خان ته نزدې کړل اوویی ټپول او دوی ته یی وویل چه کله تاسو نه دوی نو
زما را رسید ل د پرګران و.

شمله کښی زمونږ مصروفیت:

د پولیس افسرانو او نورو خلکو چه په دغه موقع یی د خدایی خدمتګار ولیدل
نو د دوی د کارګذاری نه د پر متاثره شول او د دوی به یی د پر تعریفونه کول ا
د خدایی خدمتګار وپه شمله کښی د پر رعب قایم شو او مونږ چه به د غلته بازار و
کښی ګرځیدو نو نور خلک خو پر پږ ده پیرنګیانو او میانو به هم خدایی خدمتګار و پیژ
ندی وهلې او ویلی به یی چه دا هغه ریل شرټ (سرخپوش) دي. چه سباش
د پنجاب یو خان بهادر چه په انټیلیجنس د پیارټمنټ کښی و د هغه زوی چه زمون
په اسلامیه کالج پیښور کښی سبق وې ماله د چا یو دعوت راکړو ما ورته ووې چه
پلار خو د سرکار نوکر دی هسی نه هغه ته نقصان ونه رسي خو هغه زما خبره منظ

ketabton.com - The Digital Library

نه کړه نوښه می ورته کړل . ددی طالب علم پلار سیسل هوتل کښی اوسیده مونږ له
یی هلته چایی وکړه . زه سره دهغه دوو خدایی خدمتګارو هوتل ته ورغلو هلته د پیر
پیرنګیان تامت ورچای یی ټکلی نوچه دا خدایی خدمتګاریی ولیدل نو په دې تعجب
یی ورته وکتل مونږ له یی ددغه ځای نه ځان له دچای ټکلوا انتظام کړی واوما سره
یی د فیروزخان نون چه هغه وخت د پنجاب وزیر وو اودوه د پنجاب ټیکه داران یی
سپلمانه کړی وو مونږ چه کښینا ستو نو لږ ساعت پس سر فیروزخان نون راغی اوچه
زه یی ولیدم زښتو ډیر جوړ کړو اوراته یی ووې : « خانصاحب ! آپنی تو غضب کردیا
آپ کانګرس کی ساتھ مل گئے ھو؟ » خانصاحب ! تاخو عجیبه کار وکړو د کانګرس سره
ملګری شوې ؟ اوس به هغوی مونږ له خپل حق رانکړي . ماورته ووې چه ملک صاحب
ته لږ په ارام سره کښینه نوخبرې به وکړو چه کښینا ستو نو ماورته ووې چه ملک صاحب
مونږ څه چل کړی وای مونږ خو کانګرس له تاسو لږ لی یوکه چیرې تاسو زمونږ مدد
کړی وای نومونږ کانګرس څه کوو . مونږ خو اول لاهور ته د رغلو اومسلم لیګ ته
موووی چه مونږ ستاسو مسلمانان درونه یو زمونږ یو تحریک دی هغه اصلاحی
تحریک دی مونږ د پیرنګیانو د حکومت خلاف نه یو ، مونږ د خپل قام اصلاح کول
غواړو اوپیرنګیانو په مونږ زور ظلم زیاتی اوتوره شپه جوړه کړی ده اودنیا زمونږ نه
خبر نه ده . مونږ د مسلم لیګیانو نه داهیله وکړه چه تاسو زمونږ په حال دا دنیا خبر ه کړئ
چه دی پښتنو څه ګناه کړی ده چه دې پیرنګیانو پې توره شپه جوړه کړی ده چه په پښتنو
دا دومره ظلم ولی کیږی ؟ اوپه مسلم لیګ پسی دهلی اوشملی هم لاړو خو تاسو زمونږ
مدد نه غاړه کښینښودله اومونږ له مولاس رانکړو نومونږ به څه کول ؟ مونږ مجبور

ketabton.com - The Digital Library

وو سیلاب اخیستی و نو کانګرس لاس راکړو اومونږ ورسره ملګری شو او اوس هم زه تاته وایم یوازی د پنجاب مسلمانان دي زمونږ ملګرتیا وکړي نومونږ د ټول هندوستان د مسلمانانو په ملګرتیا پسی نه ګرځو صرف ستاسو د پنجاب د مسلمانانو ملګرتیا غواړو که تاسو داکوئ مونږ اوس هم د کانګرس پرلپښود وته تیار یو اوس هم د کانګرس ورکنګ کمیټئ ناسته ده زه به استعفا ورکړم نوسر فیروز خان نون ووي چې: « هم سوچ کر جواب دینګے » یعنی مونږ به په دی خبره فکر وکړو اوبیا به ځواب درکړو. بیامی هغه شپاړس کاله پس بهار صوبه کښی چه هلته یولوی فساد شوی و ولیدو ما ورته ووي چه ملک صاحب تاخو ماله هغه ځواب را نه کړو ؟ نو وي خندل ستر کی یی ښکته کړی او روان شو. نواوس دي دهندوستان مسلمانان فیصله وکړی چه مونږ یوکه پنجاب؟

څه وخت چه زمونږ خبرې اوچای ختم شوې او روانیدو نوزمونږ میزبان په شمله کښی د سبا د پاره د ډوډی د عوت راکړو سباله د ډوډی په وخت کښی چه ورغلو نو په هوټل کښی ټول پیرنکیان اومیمانې په کرسو کښی ناستی وې مونږ له په بیل ځی کښی انتظام شوی و. زمونږ سره د لاهور د سول انډ ملټری ګزټ د اخبار چلوونکی اوبل د کلکتی د ستیټسمین خبرلوځی هم په دی دعوت کښی وو. ما سره د انګریزی اخبار ایډیټر خبری شروع کړی چه اوس خو سوله وشوه نو د خدایی خدمتګار وځه ضرورت دی تاله په کار دی چه دا تحریک فوراً ختم کړی ؟ ما ورته ووي سبه دی خو په یو شرط هغه وي هغه څه دی ؟ ما ورته ووي چه هغه دادی چه پیرنکیان دي د دي ملک نه لاړشی اود ا ملک دي ازاد کړي نو بیا به دا تحریک پخپله ختم شی. د دي په اوریدو هغه عصه شو او څومره چه مونږ د دی میز نه چاپیره ناست و نو هغوی تولو ورپوری وخندل

ketabton.com - The Digital Library

وي هم دپرې خبرې وشوې ، دوډې ختمه شوه اکثر مېلمانه رخصت شول . خان
بهادر صاحب او دهغه زوی او دکلکټې خبر لوڅې پاتې شول . خان بهادر صاحب
خدایي خدمتګار و متعلق مانه تپوس وکړو ما ورته توله قصه بیان کړه بیا هغه
ورته ووې چه ستا سود دې تحریک برخلاف ما دپرې غلطې خبرې اوریدلې وې خو
وس مانه معلومه شوه چه دا دپرنیک تحریک دی او دخدای دمخلوق دخدمت
پاره دی او اخر کښې یې راته ووې چه زه هم خدایي خدمتګار یم او دې خدایي
خدمتګار و سره یوځای تصویر و باسم بیایي یو انګریز فوټوګرافر راوستو او مونږ
سره یې یوځای تصویر و ښکو دهغې نه پس مونږ رخصت شوو او خپل ځای له دارام
د پاره لاړو .

دفارن سکرټرۍ او هوم سکرټرۍ سره لیدل :

ما زیګر دهستر هاول فارن سکرټرۍ خط راغې چه سبا له ما په لس بجې وو ینه
او دهغه سکرټرۍ راته ووې چه ستاد تلو د پاره به زه خپله رکشه درولیږم ما ورته
ووې چه ستا مهربانی ده زه خدایي خدمتګار یم ، رکشه کښې نه څم خکه چه سړې یې
راکابړی سبا له به پخپله پښو درشم سبا له ټیک لس بجې ورغلم هغه دبنګلې نه بهر ته
راووتو او زه یې خپل دفتر ته بوتلم . لږ ساعت پس استینټ فارن سکرټرۍ ویلی
هم راودسپارو . دی ما سره دپر ملاو . دی په پښور کښې دپټنۍ کمشنر هم واو
دبند وبست مهتمم هم پاتې شوی و . خبرې شروع شوې ما ورته تولې قصې وکړې
هغه ماته ووې چه زمونږ او دپښتنو خو دپرسنه تعلقات وو داځکه چل وشو چه په
مونږ او تاسو کښې نفاق چا پیدا کړو ؟ ما مستر ویلی نه وکتل ما ورته وې چه دده نه

ketabton.com - The Digital Library

تپوس وکړه چه دا تولی قصی د مستر ویلی په مخکښی شوي دي یا زما او دهاوا
د تحریک متعلق خبری شروع شولی او په خبرو خبرو کښی هاول صاحب ماته د پر
شننه شننه باغونه وښودل خو ما ورته ووې چه زه په دوه پیسو کوزاده کولی شم. دیو
پیسی دوه دی او په بله پیسه تلپدلی باتینکن مالـه خدای هرڅه راکړی دی. زه څانله
څه نه غواړم چه څه غواړم هغه د قوم د پاره غواړم. که څه راکوئ نو هغه زما دی قوم له
راکړئ. حقیقت دادی چه لکه څه رنګ مستر هاول او وئیل د پښتنو او انګریز انو
تعلقات ښه وو خو په انګریزانو کښی دګریفت جیمی سن. میجر کول او کیرو غوندی کسان
راپیدا شول او دا تعلقات یی خراب کړل. په دې کښی د مستر ایمرسن هوم سکرټری
تیلیفون راغی ماته ده ووې چه ایمرسن صاحب دی او وایی چه ما سره دی ملاقات
وکړي ما ورته ووې چه ده خو ما سره د ملاقات وخت مقرر کړې نه دی، خو ده ماته
ووې چه له دې ځایه ځي لاړه کښی بنګله ده ورسره ووینه مستر هاول د پرشراف
سره ؤ او ما سره یی په د پرشرافت کښی خبری وکړې او ده ټول عمر په ملازمت
کښی په صوبه سرحد کښی پښتنو سره تېر کړی دی چه زمونږ ملاقات ختم شو نو مستر
ویلی ووې چه زه به دې د هوم سکرټری دفتر له بوځم لیکن مستر هاول ما سره
پخپله د هغه دفتره پوری پیاده لاړلو نه په رکشه نه په اس سور شو، اس یی ورپسی
سائیس نیولی راوستلو زما په انتظار کښی د مستر ایمرسن هوم سکرټری اردلی
ولاړو زه اوفادر سکرټری له یو بل نه رخصت شو او اردلی زه د هوم سکرټری
دفتر ته بوتلم. هوم سکرټری یو عجیبه سړی ؤ او ما سره یی عجیبه خبری کولی او
دباد و نه یی هم رابانده ی کول اول خو یی راته داووې چه تاپه مېرټ کښی تقریر کړی دی

ketabton.com - The Digital Library

ه دپیرنګیانو مخونه سپین دی او زړونه تور دي که چیرې زه ستا داخبرې ونه لندن
خبار راتو کښې شایع کړم نو بیا به ستاسو صوبې له هیڅ ورنه کړې او تول پیرنګیان به مو
خلاف شی . ما ورته وویې چه ددی خبرې وجوهات خو ما پخپل تقریر کښې څرګند کړې
دی او زه په دی رضایم چه زما هغه قول تقریر ته شایع کړې یوازې داخبره مه شایع
کوه چه دولایت خلک په حقیقت خبر شی او زه یې هم خبر ول غواړم .

بیایې راته وویې چه ته په حکومت دباوونه کوی چه که چیرې دوی مونږ له خپل
حق راته کړو نو مونږ ده به داسی وکړو او مونږ به داوکړو . دپیرنګیانو حکومت داسی
کمزوری شو چه ستاسو دباوونه به یې پرې ما ورته وویې چه زه په چا دباوونه
نه کوم زه خو خدایې خدمتګار یم او څه چه زما د قوم خواهش دی په هغه حکومت
خبروم . اختر پت مهره نه دی چه که چیرې تاسو مونږ له خپل حق راته کړو نو بیا به
وکتی شی نو سړی لږ نرم شو او ویې ویل چه مونږ خو تاسو له خپل حق د سکوو اخر کښې
راته وویې چه خدایې خدمتګار د عدم تشدد پابند نه دی همیشه تشدد کوی ما
ورته وویل چه مثال خو راته وضبیه تینګ تینګی (زنګ) یې وغږ ولو دده سکرټری
راغی ورته یې وویل چه فائل راوړه هغه لاړ او فائل یې راوړه چیرته پکښې تشدد
راوښه وتو راته یې وویې چه سر بند کښې لیدلی ان ونیوی شو نو خلک تانې پوری ور
سره لاړل او چغې وډهلی چه انقلاب زنده باد ما ورته وویل چه ما نن ستانه واورېدل
چه چغې وهل تشدد دی چه دهغوی لیدلی ان مو بیګناه ونیول او تانې ته مو بوتلل نو هغوی
به دومره هم نه کول چه دوی سره تانې پوری تلی وای بیایې ناری وهلی وای . ملاقات
ختم شو او زه دهوم سکرټری نه رخصت شوم . په ایمرسن کښې او په هاول کښې خو مره

ketabton.com - The Digital Library

فرق دی حقیقت دادی چه ایمرسن په پنجاب کښې لوی شوی و او هاول سرحد کښې
پښتنو سره لوی شوی و. زه چه واپس خپل ځای له تلم نو د سبسل هوتل سره هغه زمونږ
د کالج طالب علم او د کلکتې د اخبار هغه خبر لوځی ولاړ وو زه یې په زور هوتل ته بوتلم او د
هغه په کمره کښې چه کښېناستو نو ماته یې ووې چه نه سبا له ضرور والیسرای دوینه او خان
بهادر صاحب هم راغی هغه هم ددې خبرې تائید وکړو ما ورته ووې چه زما دلیدې
ویلنګډن ملاقات خواهش و خو هغه ناجوړه ده نو په دې وجه یوازې والیسرای سره
نه وینم او په یوه بله موقع به دوارو سره ملاقات وکړم زما والیسرای سره د ملاقات
خواهش نه و ولی چه زما ورسره څه کار نه وهسې می د هغه وخت ولی ضایع کوه خو دوی
د پراصرار وکړ نو ما ورته ووې چه سبه ده که هغه ماته وليکي نو زه به ورسره ملاقات
وکړم دوی ووې چه هغه خو داسې نه کوی نو ما ورته ووې چه ما هم چا ته د ملاقات درخواست
نه دی کړی. دوی ماته ووې چه مهاتما جی هم والیسرای ته د ملاقات د پاره ليکي ما ورته
ووې چه د هغه به د غه اصول دی او زما دا اصول دی. چه زما څه کار ورسره نه وي نو
هسې د ملاقات څه ضرورت دی. زه په شمله کښې د هغه د اشنا رای بهادر سره او سپدم
دوی رای بهادر صاحب ته تیلفون وکړو یو بل تجویز یې پیش کړو لیکن ما هغه هم
نامنظور کړو سبا له یې رای بهادر صاحب سره په تیلفون خبرې وکړې: او هغه یې هم خان
سره ملګرې کړو لنډه دا چه هغه ماته ووې چه ته د ملاقات د پاره خط مه لیکه ستا سکرټر
دې ولیکي. زما والیسرای سره څه کار نه و نو دا تولې خبرې ما ته بې فایده ښکاریدې خو
دې تولو دوستانو مجبور کړم. والیسرای ته یې خط ولیکلو د لاندې یې د تاج محمد
زما د سکرټرۍ دستخط وکړو د والیسرای سکرټرۍ ته یې تیلفون وکړ چه مونږ د ملاقات

ketabton.com - The Digital Library

پاره یوخط درلیږ وچه فوراً یې والیسرای ته پیش کړې هغه هم خوشحاله شوا وما
ی بهادر صاحب ته ووې چه تاسو زما د ضمیر خلاف کار ما باندی کوئ او دا می
ته هم ووې چه هر چیری زما د ضمیر خلاف چاپه یو کار مجبوره کړی یم نو دهغه نتیجه
نبه نه ده وتلی. ما ژیکر د خط لواب راغی چه د والیسرا صاحب طبیعت سنبه نه دی سبا
ملاقات کیدی نه شی او دهغه سکرټر ما له یوه خاصه چیټی ولیکله او په تیلیفون یې
هم دهغوی علنه معذرت وکړو چه والیسرا صاحب خفه نه دی هسی نه څه بل خیال
پیدا نه شی. حقیقت دا و چه والیسرا صاحب پټه دی خفه شوی وچه ده ماته پخپله خط
نه دی لیکلی او د سکرټر په ذریعه یې ما له خط راولیږلی دی او زما د هغه ملاقات خبری
هم وته د سپکی ووې. زه داویلی شم چه دا زما غلطی وه دی خلکو سره زما دا قسم خبری او
بحثونه په کار نه دی و او مونږ خلکوته په کار دي چه په داسی خبرو کښی چپ پاتی کیږو
او د پری خبری نه کوو او که مشوره یا څه خبره کوو نو خپلو همخیالو دوستانو سره کوو
هر سری خپل راز او ارادی نه خبروی نه دی په کار.

په شمله کښی دیوی هفتی اړام سره زما صحت سنبه شو. زما د پروهند انو، مسلمانانو
سره ډیر خاتو نه ربشتول او دهغوی په زړه کښی چه د د پره اسماعیل خان د فساد په سلسله کښی
کومی غلطی خبری او شکونه حکومت پیدا کړی وو دهغی د لیری کولو کوشش نه می وکړل د
خدایی خدمتګار تحریک د حقیقت نه می خبر کړل او تسلی می وکړه چه د اجاعت د خدای
د مخلوق خدمت او اړام د پاره جوړ شوی دی او د دوی کار د ملک د ازادی او
ترقی د پاره دی. یوه لویه جلسه موشمله کښی هم وکړه او خلکوته می تول حقیقت
د خدایی خدمتګار و د تحریک منکاره کړو. د د پره مسلمانانو او هندوانو

ketabton.com - The Digital Library

په دعوتونو کښې شریک شوم او د جمعې په ورځ مې د شملې په جامع مسجد کښ
لمونځ وکړو او یو مختصر تقریر مې هم وکړو چه اسلام دنیا ته څه دپاره راغلی
و؟ هغه وخت د مسلمانانو څه حال و؟ اوس د مسلمانانو څه حال دی؟ نن په غلامی
کښې پراته اوخوښ دي حالانکه غلامي په اسلام کښې نشته. اسلام کښې غلامي
د خدای لعنت دی. مسلمان او غلامي دوارې متضاد څیزونه دي. د افغانستان
کونسل جنرل سره مې هم ملاقات وشو. لنډه دا چه په دې خورځوکښې مې د خدای
خدمتګارو د پاره ښه کار وکړو او خدای دې د پراپیګنډې ښه موقع په لاس راکړه او زما دا امید نه زیات تعارف وشو.

زه د شملې نه امبالې ته لاړم او دلته ما د جیلخانې یو د پرمهربان دوست لاله دونی چند ولید چه د هغه
په بلنه دلته راغلی وم. په امباله کښې موږ څو شپې یوه جلسه وکړه او د جلسې نه پس د پرو مسلمانانو او هندوانو
سره مې ولیدل. مسلمانان غریبانان دلیدل، دنه درلودلو په وجه دا سې یې بادي ته ر سپدلي
دي چه د سیاسي ژوندۍ نه اډو خبر نه دي او نه یې څه خپل دا سې جماعت شته او نه د بل جماعت سره کار کوي.

د امبالې نه لاهور ته راغلم پټنا ت سنتانم زما د جیلخانې دوست وهغه سره د هغه کور ته لاړم. د فقیر پرس
(ازاد مطبوعات) خبرلوڅې مو راوغوښته او چه څه غلطې خبرې د سوا ینډ ملیټرۍ کړیت هغه ایډیټر چه ما سره د
شملې په هغه دعوت کښې خبرې شوې وې او په اخبار کښې ډ د شهید اکولود پاره شایع کړې وې، ډهنې تردید
مې وکړو. د پخپل اخبار کښې لیکلې وو چه باچا خان کانګرس نه جدا کیږي. دا خبرې چه سر نواب صاحبزاده صاحب
عبدالقیوم لوستې وې نو ما پسې یې سمدې لاهور ته راولیږه. چه باچا خان ته وایه د خدای دپاره چه د کانګرس نه
جدا نه شې او که جدا شوې نو بیا پیرنګیان زمونږ ضولې هیڅ نه راکوي. په لاهور کښې را ته زما د جیلخانې یو ملګري وویل
چه ته چه هیڅ ډاډه شې د هندوانو مېلمه کیږې او مسلمانانو سره نه ډېره کیږې نو ما ورته وویل چه په لاهور کښې خو د هر
مسلمانان زما دوستان دي کوم یو را ته ووې چه د اشه زما مېلمه شه او نه نه یم ورغلی. زه پښتون یم، پښتنه
خوبي سته په کور کښې هم دوه دي نه خوري.

ketabton.com - The Digital Library

خپله صوبه کښې کار

د پېړۍ سماعیل خان ته، اتمانزوته واپسی، د احمد شاه معامله،
یاد د پروپه دوره (ښنوں، کوهاټ) د سرحد لویه جرګه
د هزاره دوره (پکلی، بفه، شنکیار، دودیال
مانسهره سپیله، نوښهر، ایبټ اباد، هري پور، سرای صالح، کلابټ، چچ، غرغشتی)
د هزاره نه واپس، ترنګزو حاجی صاحب او خدایی خدمتګاری
د خلیلو مومندو دوره، د مانړ کانو باندې، اورمړ او
خالصې جلسې، لاټ سره لیدل، نوښار تحصیل
کښې جلسې، صوابۍ تحصیل کښې جلسې

ketabton.com - The Digital Library

د پېړۍ اسماعیل خان ته تګ:

بیا د پېړۍ اسماعیل خان ته روان شوم، چې د پېړو ته ورسېدم نو راته معلومه شوه چې رمضان خان حکومت کو فتار کړی دی او چې د پېړو د سارهغه تباهي او بربادي او دهندوا و مسلمان نفرت او دښمني می ولیده نو د پېړۍ یات خفه شوم او د تصفیې د پاره می د کوهاټ او بنو هندوانو او مسلمانانو پسې هوا بونه ولېږل چې هغوی فوراً راشي او د دې مسئلې د جوړولو کوشش وکړي. هغوی زما په جواب نوراً راغلل سلا او مشورې مو وکړې او خان خان له موهندوانو او مسلمانانو سره ولیدل لیکن یو خو حالت د پېړ خراب و او بل پکښې حکومت کوتی وهلی او خپل سړي یې په هندوانو او مسلمانانو پسې ټکولي وو او مونږ ډې کاهیابی ته نه پرېښود و غړیانان هندوان به راضي شوي وو لیکن غټو هندوانو سولی ته نه پرېښودل او مسلمانان د وکیلانو په لاس کښې لوبیدل او هغه یې نه کوله ولې چې هغوی وې چې زمونږ دکان به سوړشي. په د پېړو کښې چې کوم خلک د سرکار تعلق دار ندو په دې فساد کښې هغوی ته د پېړ نقصان رسېدلی و. دا ټوله کاروایي د حکومت وه او شیخ محبوب علي چې د ټلې اسسټنټ کمشنر و او لکه څنګه چې د پېړ نګیانو د پاره د امان الله خان په وخت کښې کابل تباه کړی و د غسې د هغوی د پاره د پېړو اسماعیل خان هم تباه کړو.

زه د خپلو ملګرو سره پنیالې له لاړم او هغه خان بهادر له د غم او هغه نمایشي مرخپوش می پخپله ولیدل چې فسادي کړی و خان بهادر راته وې چې ما له شیخ محبوب علي چې د دې ځای اسسټنټ کمشنر دی دوه لاډی د دې کسانو د رسولو

ketabton.com - The Digital Library

د پاره راکړې وې اوصونږ خو د حکومت خلک یو څه چې راته والې هغه کوو، ماورته وې چې حکومت
به هم وې خو دا دې خپل قوم دی، خپل قام سره څوک داسې بد نه کوي. د هغه زوی غلام-
سرور خان د عملګر یونیورسټۍ نه په چوتې راغلی و صونږ سره یې د پېښور مینه بنکاره
کړه، ماورته وې چې بابا دې پوه کړه چې سبا له د دې خپل قام حکومت جوړشی نو دې
به څه خواب ورکړي بیا تر دې واپس د پېښور ته راغلو د خان بهادر عبدالرحیم خان کنډۍ
په ذریعه کرنل ژل چې د دغه ځای د پښتې کمشنر و ما له د ملاقات دعوت راکړو خو ما د هغه
سنګلی له تلل مناسب و نه ګڼل او عبدالرحیم خان ته مې وې چې که چېرې ستا ځای کښې مو
ملاقات کیدی شي نو ماته پکښې انکار نشته. د پښتې کمشنر هم په دې خبره راضي شو او هغه
صونږ له د چا یو دعوت راکړو لیکن مستر ایلام زمونږ د صوبې د پولیس جرنیل و په دوره
د پېښور ته راغلی او د پښتې کمشنر یې د اسې ملاقات نه منع کړو خو ده پخپله ما سره د پېښور
د نواب په ځای کښې ملاقات وکړو. د پولیس جرنیل ښه سړی و خو د خبرو چل نه ورتلو په
خبرو کښې یې ماته وې چې د د راسې متعلق چې د حکومت خلاف تاکوم تقریر کړی وزه په
هغه کښې تا هډوخت کړفتار ولې شم ولې چې ستا ذمه دار ملګری په هغوی الزام لګوی
او تا د هغه خلاف په حکومت الزام لګولی دی ماورته وې زه د ګرفتارئ نه نه یږم
خکه خو حکومت ته ډېښتیا وایم او څوک چې یږې د هغوی حکومت ته ډېښتیا ویلی نه شي
ته منصف شه چې دا حکومت د توقی نه بوقه جوړه کړی نه ده؟ او د بچو د توقی د رامی له
اهمیت و ورکول د اسې حکومت شان شایان دی؟ بیا یې راته وې چې ستا دا حکومت
خو بس نه دی نو سیاولې د دی ملک نه ټل خوانه ځي؟ ماورته وې چې جرنیل صاحب دا ملک
زمونږ دی اکه ستا دی؟ نو د ه راته وې چې ستا سو دی ما وې څنګه د خپل ملک نه

ketabton.com - The Digital Library

بل ملک له لار شم او دا به ښه نه وی چه تاسو د ازمونږ ملک مونږ ته پریږدئ چای خته شوه او مونږ خواره شو.

بیا د رمضان خان ملاقات له لارم ملاقات می ورسره وکړ او د حالات راته معلوم شو. زه دهند وانو او مسلمانانو په سوله کښی لګیاوم لیکن په څه نتیجه ونه رسیده بلکه دلویو هند وانو داخیال وچه مونږ د خدایی خدمتګارو دلاسه تباه شوی یو ماورته ووې چه داڅنګه؟ دوی راته ووې چه دا داسی چه ددی تحریک په وجه د حکومت رعب وداب پاتی نه شو، حکومت کمزوری شو او امن بی قایم نه کړی شو او مونږ لوټ او برباد شو. مونږ خو مزبوت حکومت غواړو مادې په اوږدو پرو وخندل چه ښه ده چه حکومت ته ګناه نشته نو لا له حجی ستاخو مره نقصان شوی دی او ستاسو په دې ښار کښی څومره خدایی خدمتګار دی؟ څواب ئی راکړو چه زما خو څه نقصان نه دی شوی او نه دې ښار کښی خدایی خدمتګار شته ماورته ووې چه دکومو خلکو چه نقصان شوی هغوی خو ماته لیکلی بیانو نه راکړي دی چه دا فساد د حکومت په شرارت شوی دی او مونږ د حکومت له لاسه برباد شوی یو.

اتمانزوته واپسی د احمد شاه معامله:

په دې دوران ماته یو خط راغی چه ته فوراً اتمانزوله راشه داسی واقعات پیدا شوی دی چه د مشورې ضرورت دي. زه لا نه ړم اولګیاوم داکوشش می کولو چه د هندو او مسلمان سوله وشی. لیکن ورځ په ورځ مونږ په ځای ددی چه سولی ته نزدې شو لیرې کیدو چه په دې کښی جرنیل عظمت خان راغی او زما په نوم یې یو دستی خط راوړی و هغه کښی لیکلی وو چه د دی خط په لیدو فوراً راروان شه. د شپې می د عظمت خان نه

ketabton.com - The Digital Library

پوښتنه وکړه چه خیر خو دی هغه راته ووایی چه نور خو خیر دی لیکن میا احمد شاه زمونږ
مخالفت شروع کړی دی . ددې ځای کار کډوډ ونو سحر مونږ ټول دډیرونه روان
شو . اتمانزوته ورسیدو نو معلومه شوه چه میا احمد شاه صاحب زما مخالفت کښی په خدایی
خدمتګارو کښی ځانله یوه دله برابرولو کښی مصروف دی او دجرګو په ممبرانو کښی هم دنفاق
د پاره تګ و دوو خط وکتابت یی شروع کړی دی . ددی خبری په اوریدو خفه شوم ولی
چه زما د میا صاحب غوندی تعلیمیافته سړی نه دا امید نه وچه دی به په یوه معمولی خبره
په قوم کښی دوهره نفاق پیدا کولو کوشش وکړی اوبل چه ددی نه خبر شوم چه حکومت
زمونږ په دی اختلاف ډیرې خوشحالی کړی دی اوخپلو حاکمانو ته یی حکمونه جاری کړی
دی چه د میا صاحب امداد وکړی او د عبدالغفار خان مخالفت وکړی . جعفر شاه او
عبدالله شاه راغلل اوماته یی دا تجویز پیش کړو چه مونږ داغوا روچه ته اومیا صاحب د
یوځو ملګرو سره زمونږ کلی کښی جمع شئ اومخامخ خبری وکړی . ما دهغوی دې تجویز
سره اتفاق وکړو اوسباله زه احمد شاه . عبدالله شاه . تاج محمد خان . حاجی عبدالغفار خان
او عبدالاکبر خان د میا جعفر شاه صاحب کلي ته لاړو . یو ځای شو چه دوډی وموخوړه
نو ما سنجتن په یوه کمره کښی کښیناستو او وروسته موبندکړل . خبری شروع شوې . احمد شاه
دی خوا اخوا خبری کولې اوچه په زړه کښی یی څه و هغه یی نه ظاهرول یا یی نه شو ظاهرولی
شپه ډیره تیره شوه ماورته ووې چه میا صاحب خپل مطلب ووایه نو هغه بیا هم شپ
شپ وکړل اووې وې چه ماته دلوی جرګی فیصله منظوره نه ده یوه عامه جلسه دې
وکړی شی اوهغوی ته دې دا معامله پیش کړی شی چه هغوی دا فیصله وکړی . ماورته
ووې چه سبه ده مونږ ته ستا داخبره منظوره ده لیکن که هغې عامی جلسی دا فیصله

ketabton.com - The Digital Library

وکړه چه مونږ دکانګرس نه نه جدا کیږو نو بیا به دغه خبره ومنی؟ نو ځواب یې راکړو چه
بیا به زه استعفا وکړم ماورته وویې چه استعفا خو دی ورکړې ده چه دعامی جلسې مخه
تیار نه یې نو د جلسې څه ضرورت دی؟ بیایې داخبره وکړه چه زما په هند انو باور نشته
هسې نه چه سبا له راسره دوکه وکړې نو بیا به مونږ څه کولی نه شو نو ته مونږ له اجازت راکړه
چه مونږ یو بل جماعت جوړ کړو چه سبا له زمونږ لاس دهند وانو برخلاف ازادوی
ما ځواب ورکړو چه زه منافق نه یم زه دی اجازه درکولی نه شم ولې چه داخیز د خپل
قوم د پاره مفید نه ګڼم پاتی دهند وانو دوکه شوه نو زه دې په باره کښی ستا په خلاصت
کښی داعرض کوم چه ستا داخیال درست نه دی چه ګیني مونږ کانګرس سره یو ځای
شو نو مونږ ورپوری وتړلی شو اوهند وان چه هر څه کوی مونږ به خپل لاس خو ځولی
نه شو بلکه زه تاسره داوعده کوم چه کله کانګرس مونږ سره دوکه وکړه اهغه ساعت به
کانګرس پریږدو ته به مخکښی یې مونږ به درپسی یو اوچه ته څه وایې هغه به کوو نو کم
از کم ته دهغې پوری وارخو وکړه اخر ستا زما متعلق څه خیال دی زه خو چه هر څه کوم د
خپل ملک د پاره کوم. عبدالله شاه اوجعفر شاه هم زما دخبری تائید وکړه او ویې ویل
چه کول میز کنفرانس په لندن کښی شروع دی دا د سود او زیان وخت دی مونږ له
انتظار په کار دی او داخبری پریښودل په کار دی او بل یې دیوخاص سرکاری سړی
خبره وکړه، احمد شاه ته یې وویې چه هغه ماته ویلی دی چه احمد شاه دی داخبری
پریږدی په دی حکومت دپری خوشحالی کړی دی او مونږ له یې حکم راکړلی دی
چه د عبدالغفار خان خلاف د احمد شاه مدد وکړئ میا صاحب مو په دې رضا
کړه چه هیڅه ده زه به اختلاف پریږدم او په قلاره به کښینم او د نتیجې انتظار به کوم

ketabton.com - The Digital Library

مونږ تول خو نحاله شو او او ده شو سحر وختی چه لمونځ مو وکړو نو زه عبدالله شاه
عبدالاکبر خان، حاجی عبدالغفار خان او تاج محمد خان د جعفر شاه د باغ لید ولو
لاړو زه تړې او دس ماتی له لاړم، چه واپس راغلم نو حاجی عبدالغفار خان او
تاج محمد خان خفه ولاړو د راتلې وو ې چه احمد شاه میا په بیکانی فیصلی باندی تینګ
نه شو هغه اوس مونږ ته څه نوی قصی وکړې او عبدالاکبر خان یی زمونږ نه بیل کړ.
زه هم ددې په اوریدو خفه شوم په دی کښی سړی راغی چه چای تیار ده نو چه چا یو ته
کښینا ستو نو احمد شاه صاحب بیا هغه قصې شروع کړې چه بیکا فیصله شوې وې ما ورته
وې چه ددی خبرو فیصله خو بیکا شوی ده، اخر احمد شاه میا صاحب دخپل زړه
هغه پته خبره خرګنده کړه اوما ته یی وې چه زه ددې خبری برداشت کولی نه شم چه
تول خلک دې دیوسړی په خولی پسی روان شي ما ورته وې چه میا صاحب همیشه په
دنیا کښی خلک یوسړی پسی روان وي او دا خو د قوم او ملک د پاره ډیره دفایدی خبره
ده چه تول قوم په یوسړی متفق شی نو خپل منزل ته ورسی خو دې خبری ته کتل په
کار دی چه هغه سړی چه څه کوی دځان د پاره کوی او که د قوم د پاره؟ په خپله خوښه
کوي که د ملک و په سلا؟ که دځان د پاره کوی او مخپله خوښه یی کوي نو بیا هغه پسی تلل
نه دي په کار. او دغه ځای ته خلک په خدمت رسېږی نه په مخالفت. ته زمانه زیات
خدمت وکړه هغوی به زمانه زیات ستا خبری منلو ته تیار شی تاچه په ولایت کښی
سیلونه کول هغه وخت زه ددی خپل قام د پاره په جیلخانه کښی پروت وم او میچنی
می اوریدلې ددی بحث مباحثو نه دایوه فایده وشوه چه هغه سړی د میا صاحب د اصلی
غرض نه واقف شو. عبدالله شاه او جعفر شاه غیر جانبداری ظاهره کړه عبدالاکبر خان

ketabton.com - The Digital Library

وو ی چه زه به پس له دی نه سیاست نه کوم او حاجی عبدالغفار خان او تاج محمد خان سره یې وعده وکړه چه تاسو سره به د سکول په کار کښې مدد کوم مونږ تول خپلو کلوته روان شو. عبدالاکبر خان میا عبدالله شاه خان سره په زور قاضی خیلو ته روان کړه مونږ پوه شوچه عبدالاکبر خان کمزوری سړی دی میا صاحب وایه دوکه ورنه کړی دعبدالله شاه په احمد شاه چه دده تر بور او سنه ورځ نه پیر زوکیده. عبدالله شاه د پیر د له باز او د پیر و جنبو جور د لوما هرا و شوقی سړی و او د اتو له تماشه د ده جوړه کړی وه.

مونږ د احمد شاه دوی کلی ته لاړو ولی چه مونږ د عبدالله شاه د رور اکبر جان میلمانه ووچه د ده دی نه فارغ شو نو حاجی عبدالغفار خان ماته راننوتی شو او وی ویل چه عبدالاکبر خان خوبی بالکل بدل کړی دی ماوې ته یې پوه کړه هغه وې ما پری د پرکوشش وکړه خو پوهیږی نه. سبا له کلی ته راغلو بله ورځ ماو لیدل چه عبدالاکبر خان او احمد شاه زما برخلاف یوه لویه پروپه چاپ کړی وه پکښې لیکلی دوچه زمونږ د مصرو په شان په اوبو کښې اوبه نشو او زمونږ هیڅ هستی پاتی نه شوه. په دې اشتهار د احمد شاه، عبدالله شاه او عبدالاکبر خان دستخطونه وو. مونږ خپل بعضی ممبران را غونډ کړل او دهغوی په مشوره می دهغوی په شان چاپ شده خواب ورکړه او زه دیوخوخدایی خدمتکار وسره بیا د ده پرو په دوره روان شوم.

د ده پرو دوره:

په دی وخت کښې خبر شوچه زمونږ لات صاحب سره ستوو ر ده پیرس چه د ده پر سنه او شریف سړی و دغرنه پریوتو او مړ شو او دهغه په ځای سره ریلف کرف لات شو دی یو فوجی سړی و ده خیالات مونږ ته معلومه وو دی و روکی زمونږ په صوبه کښې لوی

ketabton.com - The Digital Library

شوی دی ، دی چه د وزیرستان ریزیدنت و نوده یو خپل افسر ته د خدایی خدمتګار متعلق خپل خیالات ظاهر کړی وو چه کله غوندی وینه تویه شی نو سبنه به وي . دلات کېدو سره یې شملی تنه ویکل چه زه عبدالغفار خان گرفتار وم ولی چه دا د هر سبنه وخت دی د دې نه فایده اخیستل په کار دی ، په دوی کښی نفاق پیدا شوی دی خو شملی د هره اتفاق ونه کړو ځکه چه کول میز کنفرانس روان و د مرکزی حکومت داخیال وچه مهاتما گاندهی د ده په گرفتاری لندن کښی څه قدم وچت نه کړی . او ده ته یې ویلکل چه دا اختلاف به دوی پخپله تباه کړی زمونږ د دخل ضرورت به پاتی نه شی ، هغوی د نور هندوستان ته کنټل او د دی د خبرنه وو چه پښتون د نور هندوستان په شان نه دي ، دا یوځوندی قام دی اول پوهه ندو اوس پوه شوی دی او سیاسی شعور یې پخپلی راغلی دی نو هغه به دنا پوهو کار و نه کړی .

مونږ: چل کار او خپلو د ورولو زور د کړو ولی چه ماته معلومه شوه چه حکومت مونږ د هر زد گرفتار ول غواړی . کلی په کلی وګرځیدو او خلک مو په حقیقت پوه کړل او دی خبری له مو د هر زور د کړو چه زمونږ جنګ د عدم تشدد جنګ دی او دې لاره کښی چه هر ډول تکلیفونه او مصیبتونه راځی نو په صبر یې تیر وو . مونږ به د چا نه بدل نه اخلو مونږ خدایی خدمتګار یو خدای به زمونږ بدله د ظالم نه اخلی مونږ د ښځو په دوره وو نیمه شپه د جلسی نه فارغه شوي وو ایله موسترکی و راغلې وې چه د عمر زوی عبیدالله خان چه د پولیس کپتان و د لات صاحب یو دستی خط یې راوړو په هغه کښی یې لیکلی و چه زه تاسره د ډیره اسماعیل خان د تقریرونو متعلق گفتګو کول غواړم ته مهربانی وکړه پیښور ته راشه ماورته ویلکل چه زه د قانون برخلاف تقریرونه نه کوم اونه می کړی

ketabton.com - The Digital Library

دي تاته که څه غلط خبر رسيدلی وي دا به ستاد خفيه پوليس والو غلطی وي زه په
وخت کښی درتلی نه شم خکه چه ما د خپل پرو کرام نه ټول خلک خبر کړی دي زه هغه پلي
نه شم څه وخت چه فارغ شوم نو پيښوړته به درشم نو که تاته ضرورت ښکاريږي زه به ت
سره ووينم چه څه وخت می دا خواب ليکلی عبيدالله خان له ورکړو نوفوراً روان شو د
دپره اسماعيل خان په دوره کښی حکومت د پرکوشش وکړو چه زه بعضی علاقوته لا
نه شم او د دی د پاره يی خان بهادر عبدالرحيم خان ما پسی راولېږلو خو زمونږ
مقامی ملکرو داخبره خوښه نه کړه او مونږ د تولی علاقی دوره وکړه بيا مونږ بنو ت
لاړو جرنيل عظمت خان زمونږ نه مخکښی دکار د پاره دلته راغلی و، د بنو دوره مو
کلی په کلی وکړه.

مونږ چه دنګی نه مروتوته روان شو نو مونږ له خورشيد جن، سعدالله خ
او د جواهرلال اوښی په موټر کښی مخی له راغلل او راته يی ووې چه جواهرلال دا
حکم راليږلی دی چه تاسو فوراً د سرحد لويه جرګه جوړه کړئ او د قواعدو په مطابق
کار شروع کړئ ما ورته ووې نه دی تاسو د جلسی د پاره خلکو پسی خطونه جاری
کړئ او په مقرر تاريخ به زه درشم مونږ د جلسی د پاره تاريخ مقرر کړو او هغه
نه پس دوی پيښوړته لاړل او زه د بنو نه د کوهاټ دوری لپاره لاړم د کوهاټ
دوره هم په ډيره شان وشوه د لته زمونږ په ژړ کونو خدايی خدمتګار وو
جلسی مو وکړی کلی په کلی، تپه په تپه وګرځيدو مونږ چه څه ډنګه دوری د پښتون
د اتفاق د پاره شروع کړی وې د غسی دوری میا احمد شاه د پښتون د نفاق د
پاره شروع کړی وې خو دا يو څيز يی زمونږ نه زيات وچه ده به زمونږ برخلاف

ketabton.com - The Digital Library

پوپړي هم چاپ کولې اخبار اتو کښې به يې هم زمونږ برخلاف پراپېګنډه کوله د
پنجاب اخبارات هم دده ملګري وو ولې دهغوی مقصد هم د پښتون کور وړانول
دی د احمد شاه دوی مقابله زمونږ خدايي خدمتګار خصوصاً جرنيل انځر کل
او عبدالمالک استاذ دچا دسدی وکړه او احمد شاه دوی پخپل مقصد کښې
کامياب نه شول . مونږ چې دکوهاټ دوره ختمه کړه او د پير شهنشاه صاحب
پرځای کښې موشپه وه نو زمونږ دهغو او ټول بعضی مخلصان ملګري چې د ميا-
صاحب د پراپېګنډې نه متاثر شوي وو د تحقيق د پاره دغلته راغلل او ماته يې
ووې چې دا تاخه چل وکړو چې د پښتنو يو ځان ټولجاعت دې کانګرس کښې مدغم
کړلو تا خو به اول مونږ ته دا خبری کولی چې دا جاعت او تحريک خو د پښتنو دی ما
ورته ووی چې تحريک خو هم هغسی د پښتنو تحريک دی د کانګرس سره خو صرف مونږ
تعاون کړيدی چې هغوی هم د پيرنګيانو نه د هندوستان ازادی غواړی او دا
د تعاون فيصله خو ستاسو لويی جرګی کړې ده مونږ خو جيلخانه کښې قيد وو پښتنو
باندی چې څه وخت پيرنګيانو توره شپه جوړه کړه او خدايي خدمتګاريې ګرفتار کړل
نو مونږ دګجران په جيلخانه کښې ووچې جعفر شاه او عبدالله شاه راغلل او مونږ
ته يې وويل چې پيرنګيانو په مونږ توره شپه جوړه کړې ده او تحريک تباه کول غواړي
مونږ څه وکړو ؟ مونږ له چې راغلل نو زما خو ملاقات هم بند و احمد شاه او
عبدالاکبر خان د سره ملاقات وکړه او مونږ په شريکه دا رايې ورکړې چې لاړشئ
د مسلم ليګ سترانو سره ووينئ چې مونږ سره امداد وکړي . د ی لاړل او بيا
راغلل اووې ويل چې مسلم ليګ زمونږ ملګرتيا ته تيار نه دی او کانګرس وايي چې

ketabton.com - The Digital Library

تاسو هم د ملک ازادی غواړئ او د عدم تشدد په اصولو کار کښت ۱۱ او مونږ هم نو په دې وجه مونږ ستاسو امداد ته تیار یو مونږ ورته ځواب درکړو چه واپس لاړشئ او خپلې لویې جرګې ته دا مسئله پیش کړئ هغوی راغلل او جرګې فیصله کړه چه مونږ کانګرس سره ملګرې کېږو او ملګرې شول او هغوی زمونږ پرایپګنډه په اخبارونو کښې وکړه او د تحقیقاتو د پاره یې جرګه راولېږله. داخو د هغوی د ملګرتیا برکت دی چه هر کرښم او ستاسو سره جلسې کوم که دا نه وي نو زه به اوس چیلخانه کښې قید وم او داتاسو چه لګیایئ د تحریک کار کوئ داخو د کانګرس برکت دی که نه وی نو پیرنګیانو تاسو کار ته پرېښودلئ څه؟ د هغوی تسلی وشوه او خپل کلی ته روان شول او مونږ پېښور ته راروان شو.

چه راورسیدو نو معلومه شوه چه حکومت زمونږ کار پی ولا خدائی خدمتګار په مخه کړی دی. دوی په پېښور ښار کښې د سامان دیوځای نه بل ځای ته وړلو او رسولو کار کولو. دا پرسخت او مشقتی کار و، او مقامی خلکو نه شر کولی دا د بهرنۍ راغلی خلک و او اکثریت یې کښې زمونږ د مومندانو و رونو و او قابو سل په سل د خدائی خدمتګاری په تحریک کښې شامل و، او مقدمی پرې جوړې کړې. ي او د باوونه پرې هم کوي چه خدائی خدمتګاری نه لاس په سر شئ که نه وی نو د دی ملکه ځکه او چه په دوی کښې کوم د کار خلک وو نو په هغوی یې دا مقدمه جوړه کړه چه تاسو د پی ملک نه یئ او په فلانی دفعه (قانونی ماده) کښې مونږ تاسو د دی ملکه باسو، داخلک د پرد کار او تکړه خلک او ښه پښتانه وو پلرونه اونیکونه یې د افغانستان نه راغلی وو او هلته زمونږ په صوبه کښې اوسیدل. دوی ته یې وئیل چه:

ketabton.com - The Digital Library

تاسو خپل ملک ته لاړشئ حال دادی چه داغریبانان خو پلار په نیکه دلته اوسیږی. مونږ دمالګو په منډهی کښی دحکومت ددی ظلم برخلاف یوه لویه جلسه وکړه اوپه زرګونو ښځی نر، پکښی شریک شول اودحکومت ددې رویې برخلاف موتقریرونه وکړل. زمونږ دجلسی نتیجه ښه شوه اوپه حکومت یی دومره اثر وکړو چه هغه خلک یی پریښوول اومقدمې یی واپس کړې.

ددې دوړو اوبی ارامی په وجه زما طبیعت بیاخراب شو دلته می ارام کولی نه شو. دخوددرځودپاره کوه مري ته لاړم قاضی عطاءالله اوغلام محمدخان هلته وو. په کاډی کښی کښیناستم اومری ته ورسیدم. شیرښادرخان دبروج لادی کښی ناست و اوخپل کلی ته راتلوچه زه یی ولیدم. دلادی نه راکوز شو اومامره یوخورځی پاتی شو. څه ورځی می ارام وکړو چه طبیعت می ښه شو نوزه اوشیرښادرخان واپس راغلو.

دسرحد لویه جرګه:

کانګرس مالهٔ اختیار راکړی وچه ستاسو څه رنګی خوښه وی دسرحد لویه جرګه جوړه کړه لیکن ماپه پیښور کښی دتولې صوبې کارکنان راجمع کړل اوددی خبری کوشش می وکړه چه دکانګرس دجرګی سره په یوځای والی کښی څه اختلاف پیدا نه شی. خو زمونږ دپیښور ودرونه په دی رضا نه شو اوبیامی دکوهاټ اوبنو کارکنانو ته ووې چه زه پخپل اختیار دسرحد صدر نه مقرر کوم. تاسو په اتفاق سره یو صدر خوښ کړئ هغوی پیر شهنشاه خوښ کړو اوصدر شو. اوسعدالله خان په اتفاق سره جنرل سکرټری شو اومرکزی دفتر موهم اتمانزو کښی مقرر کړو ولی چه هغه دجرګی او

ketabton.com - The Digital Library

خدایی خدمتگارو ډومبنی مرکزو . دصوبې جرګه جوړه شوه اوکانګرس له موددی خبری خبرورکړه ،هغه قوم دنیاکښی دپر بد قسمته وی چه هغوی کښی داسی خلک پیدا شی چه پخپله خو قوم اوملک دخدمت دپاره تیار نه وی اوچه څوک پکښی د خدمت دپاره پیدا شی نو هغوی خدمت ته نه پریږدي . دا خلک چه څه وخت د پاره جیلخانی ته لاړشی نو داخیال کوی چه زه خو اوس لیډر شوم او خپل ځان دوړاندی کیډو کوسښښونه شروع کړی اوخپل غرضونه یی په مخه واخلی اوکه څوک دخدای دپاره ددی قام خدمتونه کوی نو دهغوی مخالفت شروع کړی خو هر څوک چه دخدای دپاره دقام خدمت کوی نو دهغوی مخه څوک نه شی بندولی اوهغوی دچا مخالفتونه نه کوي ځکه چه خپل څه غرض یی نه وی مخالفت خوذاتیاتو کښی پیدا کیږی . دښاردي وړونوته هم مونږ دمیا صاحب په شان دپر منتونه وکړل چه دی کښی څه شسته نه اودقام خدمت دی راځی چه په شهکیه ورته ملا وتړو ! خو دوی هم خپلو غرضونو په مخه کړی وو او دجرګی اوخدایی خدمتګارو خلاف یی پراپیګنډه شروع کړه اودی ته یی فکرونه کړو چه په دی طریقه خو مونږ خپل ځان ته اوقوم ته نقصان رسوو اودغلامئ ځنځیرونه مضبوط.

په دیلی کښی دکانګرس ورکنګ کمیټئ اجلاس واو دهغه دپاره د ۱۹۳۱ع کال د اکتوبر میاشت مقرره شوې وه زه دلوند خور غلام محمد خان سره دیلی ته لاړم . په ورکنګ کمیټی کښی ما داخبره پیش کړه چه تر اوسه زمونږ دملکنډ ایجنسی قیدیان په سوله کښی رها شوی نه دي اوهغه شان جیلخانه کښی پراته دي او مونږ ته حکومت داوایي چه دا علاقه دکانګرهی اړون پکیټ نه بهر ده دورکنګ کمیټئ دا اجلاس

ketabton.com - The Digital Library

دې مرکزي حکومت ته سفارش وکړي چې زمونږ د املاکو د قیدیانو پرېښودې دوي
وویې چې موږ له دکاندهي جي د راتلو پورې انتظار کول په کار دي.

دهرا د دورې:

د ورنګ کمیټې جلسه ختمه شوه او زه او غلام محمد خان واپس راغلو نو بیا مادهرا د
دورې شروع کړه ولې چې دې اوسنۍ دورې کښې صرف دا ضلع زمانه پاتې وه. شل پینځه
ویشت خدایي خدمتګار مې دهرې تپې نه یو یو راوغوښتل او دهغوی سره مې سپینه
شان او شوکت هرا دې ته بوتلل دې دورې کښې د سستۍ جان شاکر د باچاګۍ چې د پرخوش
اوازه هلک وُموتږ سره وده به دانظم وې: «انګریزه ځه خپل وطن ته کوږیزه». مایو
پوه او هوښیار خدایي خدمتګار پټ چې له ولیږلو چې دهغه ځای حال معلوم کړي. او په پټه
خلکو سره زما د ورتلو مشوره وکړې ولې چې دې علاقې ته حکومت زمونږ خدایي خدمتګار
نه پرېښودل او په دې بدلسلوکۍ سره یې واپس کول نو ما د اغوښتل چې زه غوروتپه
(اوناځاپه) دې علاقې له لاړشم او چې حکومت خبر پرې شي چې زه دغلته رسېدلی یم
موږ سحر وختي په ریل کښې د پېښور نه راروان شو. حکیم عبدالسلام صاحب له مو
مخکې خبر ورکړې وخت وخت چې زمونږ کاډې شا د پرې ته ورسېدو نو حکیم صاحب
په تېسن والا د موږ کاډې بدل کړه او بل کاډې کښې سوار شو او چې هرې پورې تېسن
ته ورسېدو نو د پرخلک زمونږ د استقبال د پاره تېسن ته راغلي وو. چونکه زمونږ پروګرام
دپټلي و په دې وجه دکاډې نه کوز نه شوم او دخپلې د بې په دروازه کښې و دریدلم او
د خلکو شکریه مې ادا کړه یو څو خبرې مې هم وکړې چې په واپسۍ کښې به ستاسو په خدمت
کښې حاضر یږو. کاډې روان شو موږ چې مخکښې لاړو نو یو موټر موږ په سړک ولیدو چې

ketabton.com - The Digital Library

سر خپوش پکښی ناست دي اوریل سره يي په منډه پرینبی دی د دوی په لیدو ډیر خوش-
حاله شوم چه شکردی دلته هم خدایي خدمتګار جوړ شوي دي . مونږ چه په حویلو ستیشن
کښی دکا ډی نه کوز شو نو هغه موټر هم راورسید . دوی هم راکوز شوا ویې ل ته ودریدغاړه
شو بیا مو یوه لادی کرایه کړه اوپکلی ته روان شو . زه په لادی کښی سور شم او باجی والا
مو موټر کښی سواره کړل . هغوی مخکښی اومونږ ورپسی شو . دکوهاټ ډپټی کمشنر
په شان دهزاره ی ډپټی کمشنر اپ کینسن هم چه څه وخت زما د راتلو نه خبر شوی دی
نو لږ پونی شوی دی اوپه دی نه پوهیدو چه څه چل وکړم . په ډیر وکوشښ زما نډی یې
غلام ربانی وکیل په دې خبره راضی کړو چه زه به بیا ستا و رور چه په بنیاد کښی سب ډویژن
و اوموقوف شوی دی بحال کړم که ته د دوی مخالفت ته ملاوتړې . مونږ چه د حویلو
ستیشن نه روان شو د سړک په غاړه چه کوم کوم کلی راتلل هغوی ته به موخله قصه کوله .
ایبټ اباد ته ورسیدو او چه د بازار نه مینځ کښی تللو نو ډیر خلک زمونږ د راتلو نه خبر
شول . څه وخت چه مانسهرې ته نزدې شو عبدالقیوم خان سواتی وکیل چه زما د خلافت
ملګری اوما سره یې قید تېر کړی و سپیدو کلی سره د څونورو معتبرو مشرانو زمونږ هر کلی
ته ولاړوو دهغه نه معلومه شوه چه غلام ربانی وکیل د حکومت په مشوره مانسهره کښی د څو
کسانو سره ولاړ دی اوهغوی له یې توری جنډی ورکړی دی . مونږ لږ څه توله صوبه کښی
د اتماشه لیدلې نه وه اوچه هغه ځای ته ورسیدو نو داخل موټرونه موو ودرکړل هغوی کښی
څو کسانو زمونږ د موټرونو دوو درولو کوشش هم وکړو خو مونږ موټرونه و نه درول لیکن
یو عجیبه سړی می په نظر راغی چه په یولاس کښی یې توره جنډه ده او په بل لاس یې مونږ ته
سلامونه کول ورو سته معلومه شوه چه داخلک یې دوکه کړی وو بې خبره یې راوستی وو

ketabton.com - The Digital Library

او تودې جنډې ورکړې وې

پکلی ته ورسید و دلفی خلک تقریباً دوه میله مخی له راغلی وو مونږ ورسره پیاده
لفی ته روان شو ماښام ورسید و مونږ لې دسین په غاړه یو ښه ځای کښی ډیره کړو. دغه
ځای ډیر هوار دی. دتورو جنډو په دی قصه چه دغه خلک خبر شول نو ډیر خپه شو. د
هزاری خلک پښتانه دی خوژبه تری ورکه شوی ده د ډیرو کلو د خلکو د دی تورو جنډو
په وجه مونږ سره همدردی پیدا شوه او مونږ سره خدایی خدمتګار شول. دلفی او ددی
علاقی ټول خلک سبا له په جلسه کښی شریک شول. دلفی جرګی او خدایی خدمتګارو د
جلسی ښه انتظام کړی و. دتورو جنډو په وجه زمازره ته هم ډیره صدمه رسیدلی
وه حالانکه په داسی څیزونو سیاست کښی خپکان کول په کار نه وی چونکه دا زما اول
ځل و ماچیرته پخپله صوبه کښی تورې جنډې لیدلی نه وه ځکه ډیر خفه شوی وم او دا
زما کمزوری وه. ما په جلسه کښی ډیر تیز تقریر وکړو او دی خلکو ته می ووې چه تاسو
خپله ژبه پښتو هیره کړې ده دغسی تاسو کښی پښتو هم نه ده پاتی شوې. د پکلی بعضی
خلکو هم تقریرونه وکړل او په ډیره کامیابی سره زمونږ جلسه ختمه شوه خلک خواره شو
ماښام حاجی فقیر اخان هم د پیښور نه راورسید و دی زمونږ ډیر زور ور کارکن دی
چې هزاری ضلع کښی ډیر کار کوي. مونږ د هزاری د دوري پروګرام د حاجی فقیر اخان
او نورو کارکنانو په مشوره جوړ کړو. مونږ د پکلی په علاقه کښی ځای په ځای جلسی وکړې
او په هزاره کښی پکلی د اسی علاقه ده چه خپله ژبه پښتو وایی. کوم ځای چه پښتو خپله
ژبه پرې پښتو دی نه ده هلته زمونږ تحریک ډیر کامیاب وي څه وخت چه مونږ د شینکیاری
د جلسی انتظام کړو نو حکومت زمونږ په جلسه کښی د شرارت د پاره خپل څه خلک راولیږل

ketabton.com - The Digital Library

د خدای فضل وچه هغوی جرئت ونه کړی شو او جلسه په دیره کامیابی ختمه شوه. هزاره کښی حکومت کوشش کولو چه زمونږ په لاره کښی مشکلات پیدا کړی خو خلکو کښی پوهه راغلی وه او د غلام ربانی تورو جنډو مونږ له کافی کار کړی و او خلکو کښی یی پوهه او احساس پیدا کړی و. مونږ اخری جلسه دوه یالوکښی وکړه او د دی ځای د پرتګالی پینا نه دی د دوی اول د جلسی څه خیال نه و او نه یی زمونږ په تحریک کښی د شرکت څه خیال ؤ لیکن د دوی یو سړی غلام ربانی په تورو جنډو کښی شریک کړی و او د دی غیرته یی خپل کلی کښی جلسه وکړه او مونږ سره د خدایی خدمتګارو په تحریک کښی شریک شو. حکومت چه به څومره زمونږ مخالفت کولو نو هغه څیز به زمونږ د پاره مفید او د حکومت د پاره مضر ثابتیدو ولی چه مونږ هر څه کول نو د خدای د مخلوق د خیر د پاره موکول. له دی ځایه مونږ مانسهری له راغلو، په زړ کونو خلک زمونږ استقبال له راغلی وو او زمونږ جلوس په بنار او د بنار په بازارونو کښی کړ شید و او چه د غلام ربانی وکیل کور له راغلو نو د انقلاب زنده باد چغی یی وډهلی او د بعضی خلکو خو دا اراده وه چه دده په کور کانی و وړی خو ما منع کړل چه دا زمونږ اصول نه دی. زه دا په دعوه سره ویلی شم که حکومت دلته دتورو جنډو دا قصه کړی نه وای نو شاید چه دومره خلک به په جلوس کښی شریک شوی نه وو.

مونږ د مانسهری نه سپید وته لاړو او د سبا د پاره مو مانسهره کښی جلسی اعلان وکړه، د سپید وتو خانان زما هربانان وو، خو عبدالقیوم خان او غلام رسول خان می د جبل خانی یاران وو. شپه مو په ارام سره تیره کړه، سبا له نو ښی د علاقی مشرانو سره خبری وشوې او د هغوی په زړونو کښی چه غلطی پرا یښنډی ی زمونږ د تحریک برخلاف غلط فهمی پیدا کړی وې هغه لیری شوی. د چای نه پس مو د تلو انتظام کړ

ketabton.com - The Digital Library

چه په دې کښې د مانسهرې انسپکټر راغې اومالې يې د ډپټۍ کمشنر خط راوړو اوداخبره يې هم وکړه چه ډپټۍ کمشنر سره د پوليس کپتان مانسهرې ته راغلې دي . ماچه خط پرانستونو هغه کښې ليکلې وو چه په جلسه کښې د غلام ربانی سره ته ددې تحريک مباحثه وکړه اوبل کړه فساد وشونو څوک به يې ذمه وادي او انسپکټر راته ووې چه داتول شرارت ددې ډپټۍ کمشنر دی ماوې چپ شه ته خو سرکاری نوکر يې . ما ډپټۍ کمشنر ته وليکل چه دې معامله کښې دبحث مروت نشته زه دلته د خدايي خدمتګاری د تحريک اشاعت له راغلی يم زما کار اشاعت دی اوبيا منل الله منل ددی خلکو کار دی . پاتی شو فسادونو زمونږ نظر په دعلم نشته ده که چيرې څوک مونږ سره فساد کوي هم مونږ وروسره فساد نه کوو نو په دی سبب که چيرې فساد وشونو دهغه ذمه وار به ته يې . تا نه دا رخصت شو اومونږ هم مانسهرې ته روان شو په لاره کښې چه به څوک خبر بدل نو مونږ سره به ملګری کيدل چه مانسهرې ته ورسيدونو د هر خلک مونږ سره ملګری شوي وو اوهلته د جلسې په ځای کښې به زرګونو خلک راجمع شوي وو . د جلسې ځای سره نزدی موځه خلک جمع وليدل د تحقيق نه راته معلومه شوه چه دا د حکومت خلک دي او حکومت په څه چل ول د دوډی پيسو په طمعه ، لالچ دا خلک دی علاقی ته زمونږ د مخالفت د پاره راوستلی وو او دلته جلسه کوی اوهغه وکيل ګلياو تقريرې کولو خو په دی پوه نه شوم چه په کومه موضوع تقرير کوي .

ماخو خلوته پخپله جلسه کښې د خدايي خدمتګاری حقيقت بيان کړه اوخلک می په دی پوه کړل چه خدای ته د خدمت ضرورت نشته د هغه خدمت د هغه د مخلوق خدمت دی ، دا ملک خدای مونږ له راکړی دی او د غه شان خدای هر يو قوم له يو ملک ورکړی دی ، د دې د پاره چه هغوی او د هغوی بچی پرې اباد شي ملک خو زمونږ دی خو

ketabton.com - The Digital Library

اختیار یې دبل دی اودغه وجه ده چه زمونږ بچي وږي تږي اوبرېښلدني ومړي پدی
نور خلک کوي . غلامی دخدای لعنت دی اومونږ له ددی لعنت نه خان غلا صول په کار
دی اودا به هله وشی چه مونږ کښی قام ولی ، وروروولی ، اتفاق اومینه محبت پیدا شی . مونږ دا
دنیا دقاموالی دنیاده اوتاسو وګورئ چه چاکښی قاموالی اووروولی او اتفاق دی ، نوهغه باد
دي اوچه کومو قومونو کښی پرې ، جنبې تر بکښی او دښمنی دي هغه برباده دي ، ډه امید کوم چه
تاسو به زما په دی خبرو غور اوفکر وکړئ که دې کښی یو ازی زما فایده وی نومه یې کوئ او
که دې کښی ستاسو دنیا او اخرت گټه وی نو عمل پرې وکړئ چه تاسوا بادئ اوستاسو
بچی اباد شی . په کار دی چه تاسو هم تولو پښتنو سره په دې تحریک کښی شریک شئ . دا جلسه
د هره په کامیابی ختمه شوه ، هر یو کار چه دخدای د پاره وي دهغه مخه څوک نیوی نه شی
حکومت پخپل فریب کښی کامیاب نه شو ، جلسی سره زمونږ دیو مهربان حامی وُ هغه له د
اوام د پاره لاړو . دعلاقی د پر معززینو جلسی له داغلی وو هغوی سره خبری وشوې د
حاجی فقیر اخان اوحکیم عبدالسلام په تجویز اوتائید ددې خبرې فیصله وشوه چه زه
دې دهغو خدایی خدمتګارو سره یو خای یو تصویر و باسم چه پکلی کښی دحکومت د طرفه
پرې ظلم اوزیاتی شوی دی . جبلخانو کښی یې اچولي دي او په بینتو نوبل وهلي دی . داد
پکلی د معززینو اومخلصانو یوه ډله وه چه ددوی داخلاقو درته څه ذکر وکړم . علی گوهر خان
چه په دوی کښی یو خان و راته دوی چه پلار می دحکومت دوپری نه ددی تحریک د پر
مخالف دی زه یی دکوره شړلی یم خکه چه زه خدایی خدمتګار یم زه ددی پروانه کوم
او دخپل مظلوم قام د بیدارولو کوشش کوم دیوبل مولانا صاحب نه معلومه شوه چه څه
وخت یې مونږ په بینتو نو وهلو نو ما سپیرنتلنټ ته ووې چه زه عالم یم ما مه برېښلدو

ketabton.com - The Digital Library

نوزه یې دپرېښ ښینته وو هلم او زمانور ملګري یې پنځه لس پنځه لس ښینتونه وهلي وو.
دپکلي د خدایي خدمتګار رویوي بلي خبري په ما پرې اثر وکړ. دا تلو په وخت
کښې می علي ګهرخان او یو څو نور د خدایي خدمتګارونه وویې که ستاسو خوښه وي
نوزه به موږ ځان سره پېښور ته دسیل د پاره بوځم نو راته یې وویې چه زه خو مود
کښې ی خو زمونږ په سر د پرکار دی دی نه تلی نه شو نوزه ددې په اوږدو
د پرخوشحاله شوم چه د دوی دې تحریک سره څومره محبت دی.
مونږ د پکلي د مانسهري نه را رخصت شو حکیم عبد السلام صاحب
د هري پور زمونږ سره ملګري وهغه د نعمت الله خان دعوت د شپې د پاره
منظور کړې و او مونږ ما ښام دهغه ځای ته ورسیدو. دهغه د کلي نه جدا کور
و حجره وه. شپه مو په ارام سره تېره کړه، سبا له را روان شو، حکیم صاحب زمونږ
د تلو د پاره یوی لاډی سره خبره کړې وه لیکن سبا له هغه را نغله، مونږ پیاده روان
شو لاډه کښې چه به کوم کلي په مخه را تلو نو هغه کښې به موخپل تبلیغ کولو زمونږ د پاره
د اپیاده تلل ښه شو ځکه چه د پرکار و شو کله چه مونږ نو انشهرته نزدې شو نو د پر
هندوان او مسلمانان زمونږ په انتظار کښې ولاړ وو او چه مونږ یې ولید و نو
انقلاب زنده باد چغې یې وهلې هغوی زمونږ جلوس په ښار کښې وویستو.
مونږ د پر مستري شوی وو، مونږ یې دارام د پاره یو ځای ته بوتلو ما ښام نزدې
د ارام مو وکړو، د دوی مو وخوړه او د شپې د پاره یو بل ځای ته لاړو سحر
ختی چه څوک زمونږ لیدو له را غلی وو هغوی سره مو خبری وکړې. دلته مونږ ته
معلومه شوه چه په هندوانو او مسلمانانو باندې حکومت د پر زور اچولی وچه

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ بایکاټ وکړي. او استقبال ونه کړي خو کامیاب نه شو سبا له چې مونږ جلسې
له ورغلو نو په زړ کونو هندوان او مسلمانان جمع وو او جلسه ډېره په کامیابی وشوه او
خلک می د خدایی خدمتګارئ په تحریک پوه کړل او ورته می وویې چې هر چا له چې خدای
ملک ورکړي دی نو دهغه اختیار دهغه قوم دی، یو مونږ بدقسمته خلک یو چې ملک
زمونږ دی او مزې پرې نور خلک کوي، په کار دی چې مونږ ټول په شریکه ملا وتو
چې خپل ملک ازاد کړو مونږ به ابادشو او زمونږ مچي به ابادشي، چې خه وخت ما تقو
ختم کړو نو زمونږ د پښتنو یو قاضی چې د پولیس انسپکټر و ما نه را نزدې شو چې تاسو
چېرته ځئ ما ورته وویې چې ایبټ اباد له هغه وویې چې هلته ایکسوچوالیس دفعه لګید
ده (د قانون ۱۴۴ ماده نافذه ده) او زه د پولیس کپتان را لیږلی یم چې د خلورو نه ز
کسان یو ځای تللی نه شي. ما ورته وویې چې ډېره ښه ده مونږ به خلور خلور ځو لیکن
یقین نه دی چې کپتان صاحب په دی خپل حکم ټینګ پاتی شي ولی چې په دغه طر
به زمونږ ډېره پراپګنډه وشي چې مونږ له دې ځایه په مختلفو مرکو نو خلور خلور
شو نو قاضی صاحب زما په خبره پوه شو او کپتان له یې ځواب یوړ. مونږ د تلو اتنا
کولو چې قاضی صاحب بیا راغی او راته یې وویې چې کپتان صاحب وې چې دوی ته
کښی یو ځای د تلو اجازت دی. دکاکول او دنور و کلو خلک راغلی و وچې مونږ س
زمونږ کلوته لاړشه خو زمونږ پروګرام جوړشوی و نو دوی سره می وعده وکړه
دوباره راشم نو دې به شم. مونږ لاډی کښی سوار شو او ایبټ اباد له روان شو
خدایی خدمتګار و خپله باچه خان و دوه یا درې کښی غښ و له. چې د ایبټ اباد سنا
نزدې شو نو یو سب انسپکټر ولاړ و هغه زمونږ لاډی ودرولې او ویې ویل چ

ketabton.com - The Digital Library

صه غږ دی، ملرانه ووېل چه تاسره لیکلی حکم شته هغه وې نه نو ما ورته ووې چه مونږ
بغیر د لیکلی حکم نه باجه نه بندوو نو هغه ووې چه سبه ده نوزه موده پتهی کمشنر له بیایم مونږ
ورته ووې چه نه مو هر چیرته بیایي مونږ د تلونه انکار نه کوو خو ته هم زمونږ سره په دی
لاری کښی کښینه و لې چه خلک به جمع شی او دلته خو دفعه ایکسوچوالیس (۱۴۴ ماده) ده نو
د خلکو جمع کیدل خلاف قانون دی خو هغه زمونږ د دی خبری هیڅ پروا و نه کړه هغه زمونږ
د لاری مخکښی روان شو او مونږ ورپسی لاړی وړو وړو روانه کړه او باجه موغږ وله
چه چا به دباجی واز اوریدونو مونږ پسی به راتلو او چه څه وخت د پولیس لاین ته ورسیدونو
نو هر خلک راجمع شوي وو هلته پولیس سره دا فسرانو تیار ولاړ وو هغوی مونږ ته ووې
چه دا باجی والا د پتهی کمشنر غواړي ما ورته ووې چه دده قصور څه دی؟ او که چیرې
د قصور ده تاسره دوی بیایئ نو بیا مونږ هم ورسره څو، مونږ ټول بوځئ په دی
شمکش کښی د دوساعت تیر شو باجه غږ یې او خلک جمع کیږي او په دی کښی بهادر
خان انسپکټر ماته راغږ دې شو چه د خدای د پاره دا باجه خو بنده کړئ! باجه می
بنده کړه یوه عجیبه نظاره وه د ملر سو هلکان د دفترونو کارکنان او د بنار خلک په
دوساعت کښی په ټولو راجمع شو او که حکومت مونږ سره چیرې چار کړی نه وای نو زمونږ
دومره پراپیګنده شوی نه وای او دومره خلک به زمونږ نه خبر شوي نه وو. اخر د دې
ټ مباحثې نه پس مونږ ته اجازه وشوه او مونږ دایبټ اباد اسلامیه سکول ته راغلو
چه دا ځای دایبټ اباد خلکو زمونږ دارام د پاره مقرر کړی وسبا له د جمعې ورځ وه
مونږ اعلان وکړو چه سبا له به جامع مسجد کښی وعظ کیږي تاسو ټول هندوان
مسلمانان داوریدو د پاره راشئ! مونږ لږ ارام وکړو بیا مو دایبټ اباد مسلمانانو

ketabton.com - The Digital Library

سره د تحریک متعلق تبادلهٔ خیالات وکړل او ورته می وویې چه مونږ هم د قوم یو، مونږ
له هم د خپلی آبادی او ترقی د پاره څه جد وجهد په کار دی او که ټول عمر یه دی نیستی
او غلامی کښی پرانه یو نو ورک به شو. زمونږ اصلی مطلب قوم کښی مینه، محبت، اتفاق
و رور ولی او اتفاق پیدا کول دی د هر هندوان او مسلمانان به زمونږ الیدو کتولو راتلل
او هر چا ته اجازت و. کور کا او نور فوجیان او بنځی او بچی هم زمونږ لیدو له راغلل مونږ
و رسره د مینی محبت خبری وکړې او د خپل تحریک په غرض مو پوه کړل چه مونږ به د
خدای د پاره ستاسو او د قوم خدمت کوو. حکومت خو دنعه ایکسو چوالیس پیدې
وجه ګلولې وه چه دلته جلسه ونه شی او خلک زمونږ د تحریک نه خبر نه شی. څه وخت چه
حکومت خبر شو چه سبا له د جمعی ورځ ده او جامع مسجد له دا یبت اباد د خلکو نه ډ
نور د بهر خلک هم د لمانځه د پاره راځی نو دا جلسه زمونږ د پاره ښه نه ده نو د پټی کښی
د جامع مسجد امام سره د کمیټی د ممبرانو را وغوښتل او هغوی ته ووې چه په هر
طریقه چه کیدی شی باچا خان د تقریر نه منع کړئ. مونږ شپه په آرام تیره کړه ج
چای مو څکله نو امام صاحب د کمیټی ممبرانو سره راغلل او ما سره یې خان له خبر
وکړې ما ورته ووې چه تاسو د پټی کمشنر له ووایئ چه مونږ دا کار کوالی نه شو ولې
جماعت د ټولو مسلمانانو دی او یو مسلمان بل مسلمان د جماعت نه منع کولی نه شی
خو زمونږ مذهب دی او زمونږ خو دومره زور نشته چه یو مسلمان په جماعت کښی
نه منع کړې شو تاسره زور شته ته یې ولی نه منع کوې؟ بیا می ورته دا خبره وکړه چ
د پټی کمشنر په دې کښی بل څه مطلب نشته هغه پوه دی چه جماعت د هر مسلما
خو مونږ مسلمانان په کور کښی جنګوی او بې اتفاقی را کښی پیدا کوی. مونږ مسلما

ketabton.com - The Digital Library

ولې د دښمن په لسه پخپل کور کښې ناچاقي پیدا کوو ؟ زما خبرو په هغوی باندې اثر
وکړو او د پښتې کمشنر له دوان شول . چه د پښتې کمشنر پوه شوچه زما داوونه چلیدونو
قلا دشو . په جماعت کښې دومره هندوان او مسلمانان جمع شوچه د پښې اینبودو
ځای نه و . دماښخه نه پس زه پاخیدم او تقریر موشروع کړو . د قرآن شریف خلورایاتونه
می ولوستل او ترجمه می خلکو ته وکړه چه خدای پاک وایي چه زمانه امداد په صبر او اتفاق
سره غواړئ او خدای وایي چه څوک زما په لاره کښې مرسټی نو دا مره نه دی ژوندی
دی خو تاسو به دی نه پوهیږئ او خدای پاک وایي چه زه د صابرانو ملګری یم بیا وایي
چه زه پخپلو بندګانو ازمیښت کوم د مالونو، او ځانونو، او اولاد، او فصلونو هرکله چه دوی
ته زما په لاره کښې څه نقصان ورسی نو دوی ووایي چه مونږ هم د خدای یو او هغه له
به ورځو، د هغه خلک زما د رحمت حقدار دي او دوی په سمه لاره روان دي او بل ځای
خدای پاک وایي چه په تاسو کښې دې داسې یوه ډله وي چه خپل کار ونه پریږدي او
ځی او خلک د بدی نه منع کوی او نیکی ته یې رابولي . زما وروڼو ! مونږ د خدای د پاره
د خدای د مخلوق خدمت ته ملا ترلې ده که تاسو هم د خدای د مخلوق خدمت کول
غواړئ او خدای رضا کوئ نو مونږ سره په خدایي خدمتګارئ کښې ملا وتړئ چه
دا دنیا موهم جنت شی او اخرت کښې هم د جنت حقدار شو .

جلسه په دې ډول کامیابي ختمه شوه د تلوانتظام موکولو چه په دې کښې زمونږ د کلی
دیوخان زوی چه هلته سب انسپکټر وو راغی او راته یې وویې چه بهادر خان انسپکټر زه
غاله راالیږلی یم چه څه وخت دوی روانیږی نو باجه دې نه غږ وي ما ورته وویې چه بهادر
خان خو زمونږ ډیر دی خوزه نه پوهیږم چه ده ته په باجه غږ ولو کښې څه تکلیف دی ؟

ketabton.com - The Digital Library

زما د طرفه د سلام نه پس ورته ووایه چه که چیری تاته زمونږ په باجه ذاتی څه تکلیف وي نو
مونږ به باجه بنده کړو اوکه تاته څه نقصان نه وي نو ته زمونږ باجه څه کوې؛ زمونږ په ملک
کښې دیسی افسران خپل فرض نه پټرنی اونه یې پوره کوي بلکه همیشه د خپلو انګریزانو افسرانو
د پاره هغه کارونه کوي چه هغه د دوی فرض نه وي .

لادی ته یاده وه ، مونږ لادی کښې هر پیور ته روان شو ، په لاره کښې د حویلو په
تیسن خلک جمع وو هغوی ته می هم یو مختصر تقریر وکړو . په سرای صالح کښې خلک زمونږ
په انتظار کښې وو خو په مونږ ناوخته شو نو خواره شوي وو . د هر پیور خلک عریبانان د
سبا د نه بهر زمونږ په انتظار کښې ناست وو مونږ ما سختن ورورسیدو او دوی د
انقلاب زنده باد ، فخر افغان زنده باد چغې وو هلې او زمونږ جلوس په یاز اړو نو کښې
وګرځید و بیا لاړو د دوی د موو خوړه او بیا اوده شو ، د بخشالی کجران شهزاده صاحب
می د حالات معلومولو د پاره چې ته لیږلی و هغه هر پیور ته راغی او ما نه یې د چې حال
ووې چه خلک د پرزیات په شوق کښې دي ستاسو د ورتلل د پرضرورۍ دی ماده سره
وخت مقرر کړه ، د دی خبری می پرې د پرتاکید وکړه چه د اخبره عامو خلکو ته زما د
تللو نه وروانډی معلومه نه شی ولې چه بیا به حکومت زمونږ لاره کښې رکاوټونه واچوی
مبالغه چه مونږ د چا مسلمانه وو ، د رغلو او چه هلته ورسیدو نو یو مولوی صاحب چه مالګه راته
خدایی خدمتګار و منع کولو خو ما د ورته ووی چه راپریږدی . نو ماله راغی ، ما خان
سره کښینولو چه د دوی د وخت راغی نو خلکو لیږکولو خو هغه په زوره د دوی کښې خان شریک
کړه . زما مهربان محمد اکبر قریشی راته ووې چه بیکایو خوتنه د تورو جنډ وسره راغلی
وو په سړک والاړ وو خو چه د خلکو زوږ یې ولید و نو غریبانان ګډوډ شوا و خبری تری پاتی

ketabton.com - The Digital Library

شوې ما ورته وې چه دومره خلک ووچه ماتودی جنډی هیڅ لیدلی نه دي . چه د
جلسې ځای ته ورسیدو نو د پر پولیس لاتې په لاس ولاړوو اوچه زه تقریر ته پاڅیدم
نو هغه مولانا می ولیدو چه په زوره زوره تقریر کوی اوځه کسان ورته ولاړ وو . خلکو وې
چه داخلک حکومت راغونډ کړي دي ، خانان ، ملکان دی اوزمونږ برخلاف جلسه کوی .
مونږ اول فیصله کړې وه چه ددی ځای نه به شپې له کلابت ته ځو اوسبا له به هلته
جلسه کوو . په جلسه کښې می ددی اعلان وکړو . کلابت دا باسین نه دي غاړه دی او
صوابی په بله غاړه ده دایوسف زی دی اودهغه ځای خان زمانخان زما د پر واقف و
دایوځل دی دصاحبزاده فضل رحمان په ځای کښې لیدلی و ، ما اوقاضی عطاء الله خان
ته یې د پر کلک ست دمیلمستیا کړې و ، زه خبر نه وم چه دحکومت په لمسه به مونږ د
خپل کلی نه منع کوي مونږ چه څه وخت کلابت ته نزدې شو نو د کلابت دخان تره د خپلو
سړو سره کوتک په لاس ولاړ دی او مونږ خپل کلی ته نه پریږدي حالانکه چه په هغه کلی
کښې دهغوی یوور ورعزیز مهدی زمانخان دغلته زمونږ د جلسې انتظام کړې و
او مونږ یې میلمانه کړې و ، زمونږ لادی والا د پر تکره سړی وچه مونږ داخلک ولیدل
نو مادې لادی والا ته ووی چه ته دالادی لږه ودروه ، دې خان سره زه لږه خبره
کوم ده ماته ووې چه ته داخلک نه پیژنې ، داهزاره وال پښتانه دي اوده خپله لادی
پرې ورتېزه کړه خان مخامخ زمونږ لادی له راغی اوسوتی پکړې زمونږ نه چا پیره
شو د رایو ډیره دوی لادی نیغه ودوسته اوزمونږ لادی ترې تېره شوه دوی ورپسی
منډی ووهلی خو ودوسته پاتی شو اومونږ کلی ته ورسیدو . په هزاره کښې خو دفعه
ایک چوالیس (۱۴۴ ماده) لګیدلی وه نو په سبا له موجماعت کښې خلک جمع کړل . دجماعت

ketabton.com - The Digital Library

نه بهر اسستهنت کمشنر سره د دغو تولو خانانو او پولیسو ناست وو زمونږ تقریر یې
اوریدلو ما پخپل تقریر کښې داخبره وکړه چه ای د هزاره ی پښتنو د سینه نه دې غاړه
اوهغه غاړه ټول یوسف زی دي تاسو خولږ هغې غاړې ته وګورئ چه هلته څه حال دی
او دلته ستاسو څه حال دی؟ بله داچه ما د تولې صوبې دوره وکړه او په هرځای کښې حکومت
زمونږ مخالفت ته خلک لمسولي دي خو مونږ بل ځای تورې جنډه لیدلی نه ده، دا موږ په
هزاره کښې ولیدله او نه په مونږ پسې چا کوتکې را اخیستی دي چه زمونږ کې نه مه راځئ او
نه یې زمونږ د جلسې مقابله کښې چیرته جلسې جوړې کړې دي دا هر څه مونږ د الته په هزاره
کښې ولیدل هغه هم پښتانه دی او تاسو هم پښتانه یئ راځئ چه د دې وجه معلومه کړو ما
چه په دی مسئله څومره غور او فکر کړی دی نو دجه یې دا ده چه تاسو خپله ژبه هیره کړې
ده او تشه ژبه د ږنه ورکه شوی نه ده بلکه و هره هغه پښتو د ږنه هم ورکه شوی ده. د
هزاری پښتنو! زما داخبره یاده ولرئ چه د چا نه ژبه ورکه شوی ده هغه ورک شوی
دي او چا نه چه خپله ژبه سپکه شوی ده هغه سپک شوي دي. جلسه ختمه شوه مونږ سره
چه کوم لاری والا راغلی وو نو د واپسی په وخت کښې هغه پولیس منښه وهلی وو او وړته یې
ویلی دی چه پام کوه چه سبا له دوی پسې رانه شی.

چه ادې له راغلو نو لاری نه وه تمتمونه و لاروو لیکن پولیس منع کړی وو چه
دوی سره لار نه شي یو تمتم والا ووې چه زه د پولیس هیڅ پروا نه کوم او تاسو سره څم
مونږ د هغه په تمتم کښې خپل اسباب ونه کښېښود ل او ده سره پیاده روان شو تو له لار
په غره کښې وه د پر دمزی سړک را ترایی وه، چرایی وه لاره کښې چه کوم کلی
په مخه را تلل هلته به خپل کار کولو. حکیم صاحب او زمونږ د هر پور کرنیل صاحب محمد حسین خان

ketabton.com - The Digital Library

مخکښې د انتظام د پاره تلي وو ولی چې د کلابت دواقعی نه پس مونږ په دی نتیجه ورسیدو
چې زمونږ مقامی ملګری مخکښې لږ ډل په کار دی چې هغوی خپل کار وکړی د دغه ځای
یو ځلمی خان زمونږ د میلمستیا انتظام کړی و د اکلی د اباسیند په غاړه اباد دی مخکه
یې لږه ډډه خوا باده ده جلسې لاړو په جلسه کښې د علاقې خلک راجمع شوي وو د پوري
اباسیندل د غاړې خلک هم راغلي وو. د دی علاقې خلک په پښتو پوهیدل او د پښتو
نظمونو پورې د پېر اثر کړی و شپه هم مونږ د غه زلمی خان سره تېره کړه د پېر مخلص
او شهیر هلک و پولیس پرې د باوونه کړی وو چې د اخلک میلمانه نه کړی خو ده
یې څه پروانه وه کړی افسوس دی چې د ده نوم زمانه هېر دی. سبا له د دوی کلی
ته نږدې یو بل کلی و د هغه کلي خان مونږ میلمانه کړو چې هلته لاړو نو هغه خان راته
ووې چې د اسمیلا وکیل میا علی حیدر شاه چې د هغې علاقې د پښتې او د پېر پایی بهادر
خان چې هلته د پولیس انسپکټر و په مادېرکو ششونه وکړل چې زه تاسو میلمانه نه کړم
خو ما د لته ځواب ورکړ چې تاسو می میلمانه یئ نو هغوی هم میلمانه کوم ولی چې تاسو
حاکمان یئ او هغه می میلمانه دي هغه خان ما ته په خندا شو چې د اخوستا پښتو یان
دی او ځان له پښتانه هم وایی. د هر پور په علاقه کښې چې څومره مشکلات مونږ ته
پیدا شوی وو د اددی دوو سره برکت و او دوی پیدا کړی وو د الاځه کوې چې مونږ
کوم ځای ته د خپلو ورتلو او جلسې کولو خبر لږ لی و هغه ځای د دی ځای نه دولس
دیارلس میله لیرې و مونږ یوه لاړی کړې وه. چې د روانېدو وخت راغی نو معلومه
شوه چې علی حیدر شاه او بهادر خان زمونږ هغه لاړی د پولیس تانی ته بوتلی وه هغه
د ډایور ورته چغې وهلې چې هغوی سره می وعده کړې وه او کرایه می تری اخیستی ده ولی

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ پښتودیان ورونه، سرکاری افسران ورته وایی هغوی پرېږدۍ مونږ بوځه او چې د سرکاري کار دپاره دلادی ضرورت وی نو ته څنګه بل څوک بوتلی شې. علی حیدر شاه دپټمی او بهادر خان انسپکټر چې مونږ سره کومه لوبه هزاره کښی کړې وه راسی مونږ سره په ټوله صوبه کښی چاکړي نه وه اودریم سړی چې ددوی نه هم دوه کوتی دپاسه ؤ خوشدل کپتان ؤ۔

مونږ چې خبر شو نو حکیم صاحب عبدالسلام غریب د پرپوښانه شو هغه سوالی پیدا کولو پسی اوپې ته روان شو او مونږ پیاده روان شو مونږ شپږ میله پیاده تلی وو چې حکیم صاحب ددوو موټرونو سره راورسېده مونږ په دوو موټرو کښی نه ځائېدل ولیکن هغه موټر والا د پرښنه سړی واو په زوره یی پکښی ځای کړو مونږ تکره وو او مونږ به اکثر ټولی دوری پیاده کولی خو وخت به راسره دو دلته خو را سره دهغو خلکو فکر وچې زمونږ انتظار به کوی، جلسی نه چې مأیوسه شی خواره به شی زمونږ په دی پیاده تلو کښی دومره فایده خو شوه چې په لاره کښی به موکوم کلی مخی ته راتلونو په هغه کښی به موکار وکړو۔ چې مونږ د جلسی ځای ته نزدې شو نو خلک غریبانان په انتظار کښی ولاړ وو دا کلی هم دهغه مخکښی کلی په شان دا باسیند په غاړه واو د تامی په خواکښی و۔ جلسه په ډېره کامیابی ختم شوه او خلک مو دخدایی خدمتګاری دتحریک نه خبر کړل۔ دغرونو نه مشوانی قوم راغلی و دوی مونږ سره خدایی خدمتګاری کښی دملګرتیا وعده وکړه۔ مونږ چې به هر چیرته تلو نو د پټمی میا صاحب او بهادر خان انسپکټر به راپسی وو مونږ دشپی د پاره دې کلی کښی پاتی شو، دشپې د ټول کلی سنجی راجمع شوی ما او حکیم صاحب ورته تقریر ونه کړل چې ترکوی پورې تاسو

ketabton.com - The Digital Library

دقام دپاره ملا تړلی نه ده قوم وچتېدی نه شی اودخپل ملک دجامو اغوستو وعدی
می تړی واخیستی چه دخپل ملک جامی به اغوندي .

زمونږ دی جلسی له دپوری علاقی د زروبی صدر سره دیوځای خدایی خدمتګار و
هم راغلی وو او مونږ ته یې وویل چه له دی طرفه وزګار شئ نو زمونږ کلی ته به راځئ ،
مونږ دخپلو تلوارادې پته ساتلی وه چا ته معلومه نه وه چه مونږ په کوم خواځو سره حل
پولیس هم راغلی وو او دپنجاب پولیس هم راغلی وو هغوی هم تحقیق کولو خو مونږ ته
دخپلی ارادی نه څوک نه خبرول . چه سحر چای مو وڅکله نو ما حکیم صاحب ته ووې
چه ته زمونږ دپاره دپنځو تمنونو انتظام وکړه او بیا موهم خبره پته وساتله چه
کوم خوا به خو ؟ چه مونږ ادی له روان شو نو دزروبی صدر صاحب دوی موږ رخصت
کړل اوداوعده می ورسره وکړه چه دپنج دوره ختم کړو نو صوابی ته به درشو او ضرور
به ستاسو کلي ته درځو په دغه وخت کښی ماخپله ارادې ظاهره کړه چه زما داخبره
دپنج یو تنه داد واورید نو په منډه مونږ نه مخکښی لاړو اوزمونږ یو تمنچی په
زور روان کړو اوزمونږ نه وړاندی ورسید و . ما حکیم عبدالسلام صاحب
اودهغه ډیری کارکنان دپیری شکرئ نه پس واپس رخصت کړل صرف دهریو
هغه کورنیل صاحب راسره پنج ته روان شو تمنونو کښی سوار شو سړک کچه وشکي
وی ، خو پرونه وو اوریکونه وو ، اسونه په ډیر تکلیف و ، اکثر به ورسره پخپلو پښو تلو
ځای په ځای خلک سړک ته زمونږ دلیدو دپاره راوتلي وو هغوی سره موخبری
وشوې . زه به دعاموخلکو مینی او اخلاص ته حیرانیدم او شکر به می کولو چه الله تا
په پښتنو ډیر فضل اوکرم کړی دی چه ددوی په زړونو کښی دی دقاموئ اوورورولی

ketabton.com - The Digital Library

احساس پیدا کړی دی، مونږ چې چې ته نزدې شو نو په زړ کونو خلک زمونږ په انتظار
دکلي نه بهر ولاړ وو او جنډې ورسره وې. زمونږ په لید و هغوی نو هم راوراندې
شول او چې راښکته دې شو نو مونږ هم هغوی سره پیاده روان شو، څه وخت چې د پنجاب
په حد کښې داخل شو نو مونږ پولیس اوخانان او ملکان ولیدل چې ولاړ دي توپک ډزې
او تودې جنډې یې په لاس کښې دي سړک کچه وه، ځکه نه وو او په هر خلک وو، په دې
وجه دومره دوړې وې چې تیاره یې جوړه کړې وه. مونږ چې دې خلکو ته نزدې شو
نو خدایې خدمتګار او نور خلک و د ښاغلي عبدالرحیم خان مالګه راغلې
اوداته یې وویل چې پولیس د ته سړک بند کړې دی او یو پیرنګی هم ورسره دی مونږ
مخکښې نه پریږد دي ماوړته وې چې څه حکم ورسره نشته چې اخر په څه وجه مونږ
نه پریږد دي هغه وې نشته پولیس په توپکو سنګینونه جوړ او کړی دي او مونږ ته
یې نیولي دي ماوړته وې چې څه حکم ورسره نشته نو ورځئ پرې مه وده ښ
هغه پیرنګی د پولیس کپتان و او د هغه تاریخ او خواب و مخکښې هم چې مونږ خدایي
خدمتګار چې له راغلي وو نو د ولونه یې تړی شلولي وو جنډې یې تړی اخیستې وې
او چې ته یې نه وپریښې. هغه پولیس له د ګولۍ چلولو حکم ورکړی و خو مونږ هجوم
چې یې ورغی نو په هغوی داسې هیبت راغلی وچه توپک یې چلولی نه شو او د وسته کړ
به تلل په دې ټیل کښې پیرنګی هم ټیله شوا وچه څه وخت هغه پوه شو چې پولیس ګولۍ
نه چلوي نو ځپله یې یو توپک واخیست نو امین جان خان ورته سینه برابره کړه
چې وله هغه باندې هم هیبت راغی او امین جان نه یې پوښتنه وکړه چې عبدالغفار خان
چیرته دی؟ امین جان پوه شو چې د ګولۍ نه چلوي نو زه یې ورته وښودم هغه مالګه

ketabton.com - The Digital Library

راغی او ماته یی د پره په مشکله داووی چه ما سره حکم دی ما لاس وچت کړو او خدایی خدمتګار دد ربدل ما هغه پیرنکی ته ووی چه د اخوستا د پره بی وقوفی ده چه تا ماته حکم نه دی سپکاره کړی تاله په کار وچه ماته دې مخکښی حکم سپود لی وای مونږ د حکومت حکم منلو ته تیار یو اوس که دا کولی چلپد لی وای خلک مړه شوی وای نو د دې به څوک ذمه وار و ؟ هغه ومنل چه دا زما غلطی وه . د خدایی خدمتګار و په ده دومره رعب پریوتی و چه ټول ږچپد و او حکمنامه یی اوږه ولی او لوستلی هم نه شوه ماتړې واخیسته او ومی لوسته هغه کښی لیکلی ووچه تاسو دلته جلوس او جلسه کولی نه شئ ما هغه له د پره تسلی ورکړه او ورته می ووی چه مونږ ته بالکل دا حکم منظور دی د سرحد حد ورته نزدې و ما هغه ته ووی چه مونږ سرحد کښی خو جلسه کولی شو ؟ هغه ووی چه بی شکه دا حکم د پنجاب د پاره دی مونږ سره هغه ټول خلک سرحد ته واوړه د او یوه لویه جلسه موو کړه ، په دی جلسه کښی د پنجې د ټولی علاقی د هر کلی خلک شریک وو ما جلسه کښی د خپلو راتلو مطلب بیان کړو او د خدایی خدمتګاری د تحریک نه می خلک خبر کړل او ورته می ووی چه تاسو هم پښتانه یئ او مونږ هم پښتانه یو د یو بابا اولاد یو مونږ غواړو چه تاسو هم مونږ سره په دې نوي ورورولي خدایی خدمتګاری کښی شریک شئ زمونږ د ټولو پښتنو به یوه جرګه وي قومی مسئلی به هغوی فیصله کوي او په دې وسیله به د یوبل د غم تکلیف او مصیبت نه خبر یږ و نو مونږ به هم د نورو قومونو په شان یو قوم شو مونږ به اباد شو اوزمونږ بچي به اباد شي .

جلسه ختمه شوه او خلک رخصت شول ، ټول خلک خواره شول ، مونږ ځان ته په میدان کښی پاتی شو د روا پدو د پاره موکولو چه په دی کښی د اسمیلا هغه د پټهی میا

ketabton.com - The Digital Library

اودپیر پایی انسپکټر راغلل اوزه یی بیل کړم اوداته یی وویې چه مونږ ستاسره دوږی
ولی یو څوخبری کول غواړو. ددوی ورودولی خو مونږ هزاره کښی لږ لی وه دا غلامان
ورونه یو عجیبه مخلوق دی چه حاجت یی پیښ شی نو دسړی ورونه شی او دپیر نکیانو
دپاره چه ملاوتړی نو دسړی برخلاف هرقسم حربی استعمالولو نه تیاردی. ددوی په
ملک اوقوم باندی هیڅ کار نشته اوهر وخت په دی کوشش اوفکر کښی وی چه مونږ
به څنګه داسی کار وکړو چه صاحبان خوشحاله شی او په هغوی مواحسان وشی اډاهرڅه دخپل ځان
دپاره کوی د صاحب دخوشحالی دپاره یو ذلیل نه ذلیل کار ته هم تیاردی. مارته ووې چه څه
وایئ دوی راته شروع شوچه تاته معلومه ده چه په دغه علاقه کښی حکومت په تا باندی دډغه
ایک سوچوالیس ولکولو په دې کښی ته نه جلسی کولی شی اونه تقریرونه کولی شې نو دغه به
سبنه نه وی چه تاسوله مونږ لاډی در کړو اومونږ سره هرهیوډته لاړشی اویالدغه ځایه
پیښوډته لاړشئ! مادوی لیدلی ووچه دپیرنګی سره ناست وو اوخبری کولې داپتئ
وډته هغه پرا وکړه وه چه په هرطریقه چه وی چه دوی ددی علاقی نه واپس شی هغه دپنجاب
څخه افسرنه وخو صاحب خوړ او ددوی دپاره ډ صاحبانو خوشحالول یوه لویه خبره
وی ماوډته ووې چه واپس تلی نه شو اونه مونږ دلته نورهم دوږه کوونکی مونږ دغرغشتو
خان مسلمانه کړی یو غرغشتوته خوا وهغه سره شپه تیروو سبا له به په دی لاره پیښوډته
خو. ماخپل خدایی خدمتګار په څلورو څلورو ټولو کښی تقسیم کړل اوغرغشتوته روان شو
چه هغوی لاډل نو یازه هم دسودم دسالاډ صاحب اوعبدالرحیم خان سره غرغشتوله
روان شوم اودخان حجری ته موځان ورسولو مابنام نزدې وچای موو څکله لږ ادام
موو کړو د مابنام دلمونځ نه پس می دکلی خلکو سره ولیدل، خبری موو کړی بیا مونږ تول

ketabton.com - The Digital Library

دودی نه کښینا ستو چیرته زما دخولې نه داووتل چه دا پیرنکی سبه سړی ونوزمونږ -
خدایی خدمتګار دهرپور کرنیل راته ووې چه سبه سړی چیرته و، داخو بیا ورسته
سبه سړی شو اول خو چه مونږ ته نزدې شو نو ما سره جنډه وه فوراً یې زما په جنډه حمله
وکړه اوزما نه یې جنډه وښوه اوچه ما چک ورکړو اوجنډه می ترې خلاصه کړه نو بیا
یې په ما حمله کوله چه په دې کښې غوبل جوړ شو. بله داچه هغه خوسپایانو له حکم ورکړی وچه
په دوی کولی وچلوئ خوسپایان وارخطا شوی وو، دی په خدایی خدمتګارو
دمخکښې نه عادت و. زمونږ خدایی خدمتګار چه دلته په دوه راغلی وو دهغوی
نه یې جنډه په زوره اخیستی وه او دولونه یې ورله هم شلولی وو اوبیایی واپس کړی وو
دده داخیال وچه داځل به هم زه هغسی کامیاب شم خو داځل خدای داسی وشړمولو
او داسی بې رعبه شو چه زه یې دږته بیان کولی نه شم، دالاځه کوی چه دخلکو په زړونو
کښې دحکومت رعب پاتی نه شو.

شپیه دپیره په خندا اوخوشالی تیره شوه سحر خدایی خدمتګار وچای څکلی
دهرپور کرنیل صاحب محمد حسین بهر په پیره ولاړو چه ما دده څه خبری واورېدې
ما دا وغوښتو اوورته می ووی چه څه خبره ده، هغه اووئیل چه یو خوافسران راغلی وو ما
دننه زاپری نه ښول ځکه چه تاچای څکلی. ماوې راپرېږده چه دننه راشی چه را دننه
شول نوما وخندل اوورته می ووې چه خیر دی بیا موخه نا دږشاهی حکم راوړی دی؟
نوهغه وخندل ویل چه زمانوم نا دږدی، دچایو ست می ورته وکړو چه ماچای وڅکلی
هغه یوبل حکم مالړاکړو چه ددفعه ایکسو بیالس (دقانون ۱۴۲ ماده) مطابق تاله حکم
درکېدی شی چه ته فوراً ددی علاقی نه وځه ماورته ووې چه حکم ماته منظور دی چه څه

ketabton.com - The Digital Library

دودی وخورو نو فوراً له دی ځایه روان شوا و ستاسو د حکم تعمیل به وکړو مونږ چه دودی وخوړه نو د تلوانتظام مو وکړو خو معلومه شوه چه لا دوه الا وله او تم تمو نو اپولیس حکم ورکړی دی چه داخلک په سور لی کښی بوتلو ځی مونږ یو تم تم داسباب د پاره هم پیدا نه کړو ماتول خدایی خدمتګار بیا څلور څلور کړل خپل اسبابونه مو واخیستل او روان شوچه ما سپینبین شو د سړک په غاړه یو کلی و لمانځه له ورو کړ ځید و خلک چه خبر شونو یو ساعت کښی جماعت د کلي د خلکو نه ډک شو د لمانځه نه پس مو خلک د حکومت د زور او زیاتی او د خدایی خدمتګاری نه خبر کړل او په دې مو پوه کړل چه دا حکومت مونږ پښتانه ته څه قسم ترقی او اتفاق ته نه پریږد ي تاسو په دې خبره ځان پوه کړئ .

دهزاري نه واپسی :

په دی کښی بیا هغه افسران راغلل او راته یې وویې چه تا ایک سو جوالیس ماته کړه ماوې په لمونځ هم دا دفعه ماتیږ ي ؟ نو نور څه ترې جوړ نه شونو یوه یا دو دفعه یې راته ښکاره کړه چه دنور پریوتو نه اول د پنجاب نه بهر شی او که بهر نه شوی د قانونی کاروایی به درسره وشی ما هغه د پښتی کمشنر ته ولیکل چه لاړی او تم تم تاسو په مونږ بند کړی دی مونږ سره څه داسی ذریعه نشته او نه هوایی جهاز شته چه دنور پریوتو نه وراندې د پنجاب د علاقی نه بهر شو مونږ ته د پنجاب نه بهر کیږ و د پاره څه انکار نشته که تاسو اله د بهر کیږ و انتظام کولی شئ ددې نه پس افسران مخکښی او مونږ ورپسی په سړک کښی ځای په ځای زمونږ د بند ولو د پاره یې ونی اچولی وې ، مونږ خبر شوچه د پښتی کمشنر او د پولیس کپتان سره د خپلو خانانو او ملکانو راغلي دي او مونږ ته وراندی په سړک ولاړ دي نو زه د خدایی خدمتګارو نه مخکښی شوم او چه څه وخت مونږ هغوی ته نزدی شوا و خلکو مونږ ولیدو

ketabton.com - The Digital Library

نو دشاو خواخلک دغلته راغونډ شو او مونږ پسې روان شو، مونږ منع کول چې ایک سوچوا-
یس دې مونږ سره مه راځئ خو هغه دخدای مخلوق چاپه قبضه کښې راوستی شول
هغه مجسټریټ او د پولیس کپتان ماله راغلل او راته یې ووې چې زمونږ په کوشش سره
د پیټی کمشنر صاحب راضی شو چې ستاسو د پاره د سودلي انتظام وکړي، د پیټی کمشنر
هم زمونږ مخې له راغی، زه ترې شوی وم او به مې وځکلی هغه خلکو ووی مونږ تاسو له
چای پخه کړي دا، مونږ سره چای وځکئ، مایی شکریه ادا کړه او ورته مې ووی چې ستاسو
چای مونږ وځکلی او که ژوندۍ نو بیا به راشو. په خبرو کښې د خدایی خدمتګار وذکر
راغی نو هغه د پیټی کمشنر راته ووې چې ستاسو نظریه د عدم تشدد نه ده، داخو چل دی
دوس چې ستاسو طاقت نشته نو تاسو تشدد نه کوئ خو چې طاقت پیدا کړئ نو بیا به تشدد
کوئ ماورته ووې چې زمونږ دا تحریک د ښځیتیا و تحریک دی، مونږ منافقان نه یو
چې په خوله مو لیوه وي او په زړه مو بله وی. خدایی خدمتګار لاړی نه وختل او زه چې
بهر ته ختم نو هغه د پیټی کمشنر راته ووې چې د خدای د پاره بیا دې علاقی ته راشې
او ورته وې چې چې کښې زمونږ لپښتانه ورونه دي، دوی د پنجاب نه جدا کړئ، نو بیا به
زه راځم. مونږ دوی نه رخصت شو، زه د پولیس کپتان ځان سره خپل موټر کښې کښېنولم
د خدایی خدمتګارې په لاړی کښې کښېنول. تانه دا رهم ما سره موټر کښې ناست وما ته
ووې چې ته دې خلکو له څومره تنخوا ورکوې؟ دهغه په دې خبره ما د پرو خندل او
راته مې ووی چې دوی ستاسو په شان د کرایي تتوان نه دي دا هر یو سړی د خپل جایداد
مالک دی او په دې کار کښې خپلې پیسې لګوي نو هغه راته ووی چې بیا دې نه فایده څه؟
او ورته ووې چې فایده دا ده چې مونږ خپل قوم د غلامۍ نه ازادوو، د پښتنو د غلامۍ نفرت

ketabton.com - The Digital Library

دی اودغلامی ژوندتیرولوته تیارنه دی چه په دی کښی داتک کلاته ورسیدو اوزمونږ
نه لاری دپرووروسته پاتی شوی وه .نو دهغی دپاره داتک په داک بنګله کښی ایسار شو .
داتک داک بنګله دپره په بنګلی ځای کښی ده . مونږ برنډه کښی ناست وو اوابا سینډته
موکتل نوهغه راته ووی چه پښتانه بل شان قوم دی دوی دپنجابیانو په شان نه دی
ماورته ووی چه تاخولا اصلی پښتانه لیدلی نه دی ته که چیری یوځل پیښور له راغلی نومونږ
به درته ټول پښتانه وبتیږو . دخدایی خدمتګارو لاری راورسیده مونږ پاچید و
موټر کښی کښیناستو اولخیرابادته ورسیدو نو دموټر اولاری نه کوز شواوهغه پیرنګی
دپر په مینه محبت زمونږ نه رخصت واخیستو اوزمونږ یو ورپوکی خدایی خدمتګار
باچاګی یی ځان ته نزدی کړو اومایی شکریه اداکړه اوهغه راته سره دوستانه ملګرو رخصت
شو . دخیرابادپه بازارکښی مونږ دلاری انتظارکولو چه خلک خبرشول په یوساعت
کښی دپر خلک راته چاپیر شول مونږ نوښاره پوری یوه لاری وکړه ومابنام نوښارته
راورسیدو . مونږ به وختی رارسیدلی وو زمونږ لاری چه په لاره راتله نوپوفوجی د
اوتوپک په لاس رامنډه کړه ، لاری والاته یی ووی چه ورپرږه مونږ لاری ودریږه
هغه راته توپک نیغ کړو اووی ویل چه که لاری مدوانوئ اوس موبه توپک ولم ماورته ووی
چه مونږ خوکمزوری خلک یو ستادتوپک دځواب نه یوکه چیری دخدایی خدمتګارویوځ
ته تلل جایز نه وی نومونږ ته ووایه چه کوز شو . په دی کښی دهغه صوبیدار راغی هغه
هم ووی چه ماسره هم حکم نشته زه صاحب پسی لځم ، صاحب یی هم راغی هغه چه مونږ ته
وکتل نووایس شو . نه رانزدی شواونه یی راسره خبری وکړی . هغوی نه یی ووی چه دا د
پولیس کاردی اخرچه پولیس راغی اودتلو اجازه یی راکړه ماورته ووی چه مونږ په دی

ketabton.com - The Digital Library

نه شو چه داود د لی موولی یو او اوس پریږدي موولي نو هغه پولیس والا وخندل اوویي
وي چه دسه کار په دماغ کښې فرق راغلی دی.

نو بیا رکښې می تول خدایي خدمتګار رخصت کړل په دې کښې یو پیرنګی راغی او
هغو خدایي خدمتګار وته یي وویل چه زه اوس عبدالغفار خان لیدی شم؟ ماورته وویي
چه په دیره خوشالی مونږ خو خدایي خدمتګار یو او هر چا سره کوروهغه سره می ولیدل
پایزه پیښور ته ران شوم لاډی په لاره کښې پنچره شوه ما سختن پیښور ته ورسیدو۔
خدایي خدمتګار په دفتر کښې پاتی شول اوزه او باچاګی دواکټر صاحب بنګلی له لاړو.
سانه اول هم یوه ګمنامه چیټی راورسیدلی وه چه په هغه دچا نوم نه وخو مانه یي لیکلی وو
چه زه تاخبر وم چه حکومت دا فیصله کړې ده چه تاستا وروره اوستا تول خاندان ګرفتار کړي
او دی ملکه مولبری کړي۔ اویوي جزیری ته مو ولیږي خوزه د دې خبرو فکر نه کوم خکه چه
څوک د خدای دارې دقام خدمت کوي نو دا هر څه پکښې وي اوس بیا خپلو دوستانو
خبر کړم چه دسرحد حکومت مرکز ته لیکلی دی چه څه وخت دې ګرفتار کړو داسې یو ملک
ته یي لیږل په کار دی چه هغه ډیر لیرې وي او دسرحد باد پرې نه لګی اول چه دګجرات
جیلخانه کښې و نو دسرحد تول کار به یي چلولو داځلی داسې ځای ته یي لیږل په کار دی
چه دې دسرحد د خلکو نه خبر نه شي او که داسې و نه شو نو دې تحریک ختمول مشکل دی.
سرحد حکومت کوشش کوي چه تاسو زر ګرفتار کړي ماورته وویي چه څوک هاتیان
ساتی نو دروازې لویي پریږدي تاسو دې پروامه کوئ چه خدای شته نو هیڅ
غم نشته حکومت به خپل کار کوی او مونږ به خپل کار کوو.

ما سره فکر وچه حکومت به ما د صوبه سرحد دوړې ته پریږدي که نه؟ ما هغه

ketabton.com - The Digital Library

دوره په سنبه شان وکړه دهزاره‌یې دوره می هم وکړه کوربه کور، علاقه په علاقه وګرځید
اوس می هیڅ پروانشته که حکومت می هر څه نیسی نو می دې نیسی .

د ترنګزو حاجی صاحب او خدایی خدمتګار:

د پاچاګل په نوم زمونږ خلاف یوڅه پراپیګنده شروع شوی وه زما پرې یقین نه
کیده ما وې دی خو حاجی صاحب زوی دی او حاجی صاحب زمونږ ملګری دی دی
به څنګه زمونږ برخلاف پراپیګنده کوی نو ولې می په ۱۴ جون ۱۹۴۲ د دوهم جنګ دوران د
د پریښتو مومندوته ولیږه چه حکومت خبر نه شی ولی لاړو او هغه یې لیږده د پرې خبرې
ورسره وشوې، دغه وخت حاجی صاحب د ترنګزو وفات شوی وو او باچاګل کل اختیا
وو خو چه واپس راغی نو بله ورځ زه صوابئ له تلم په لاره کښې د هوتی بازار کښې مولانا ګل باد
په مخه راغی هغه اشاره وکړه زه ورته ودریدم هغه ښل کړم ده راته وې چه ستا برخلاف
ټوله پراپیګنده قلی خان کوي خو باچاګل په نوم یې کوي زه سبا له مومندوته ځم او باچا
سره ددی فیصله کوم چه راچرته خدای مونږ له یو سړی پیدا کړی دی نو ده پسې د پراپیګ
مه کوه او که کوې نو بیا مونږ له ددې خبرې یو بل سړی راکړه .

زه دیوخو ورځو له دحال معلومولو د پاره اتمانزو له لاړم او په دې فکر کښې وم
نن دی که سبا حکومت دې نیسی وخت ضایع کول په کار نه دی او نه کور کښې ناست
او څومره چه کیدی شی کار کول په کار دی . ما خو د صوابئ ټوله دوره ختم کړې وه . خو
خلیلو مومندو جرګو او خدایی خدمتګارو متعلق راته داسی خبرونه رسیدلی وو
هلته بعضی داسی خلک شته چه د خپلې ناپوهۍ په وجه خلکوته دوکې ورکوی او د مر
عالیه د حکم نه بغیر داسی کارونه کوي چه مناسب نه دی او جرګو او خدایی خدمتګار

ketabton.com - The Digital Library

هم داسی خلک شته چه مذهبی جامه کښی په دله کښی نفاق پیدا کوی. بل داچه د ارباب عبدالغفورخان او عاشق شاه باچا په نیولو خلکو کښی تېزی هم پیدا شوی ده نو ما وې چه دې علاقی له لاړشم چه کلی ته ورسېدم نو راته معلومه شوه چه زما ورارہ عبیدالله خان چه دمالیی په حوالات کښی بهوک هړتال کړې و دهغه حکومت پرلېنوا و په مرتر کښی یې د کپتان صاحب بنګلی ته ورسولو زه دهغه دلیدو د پاره واپس منډه ورته لاړم.

د خلیلو مومندو دوره:

ما د خیلو مومندو دوره شروع کړه چونکه دفعه ایک سو چوالیس ګډیدلې وه نو مونږ یوه لوبه جلسه ټهکال کښی د شپې په یو جماعت کښی وکړه حکومت ځای په ځای دفعې لګولی وې او زمونږ جلسې یې بندی کړې وې سبا له کلوته روان شو او کلی په کلی به ګرځیدو او خلک به مو په خدایی خدمتګاری پوهول او دوباره می په جماعتونو کښی وعدی واخیستی چه تشدد به نه کوو صبر به کوو ولې چه خدای د صبرناکو ملګری دی او چه خدای د چا ملګری وی فتح به د هغه وي. رومبی جلسی مو د مومندو ټپې په پاوکی، بادرکلی، بلاه بیره، شیخان، شاب خیل، متنی په جماعتونو کښی وکړې او خلک مو پوه کړه دلته می د خدایی خدمتګارو نه بیاد عدم تشدد وعدی واخیستی اخری جلسه مو لنډی کښی وکړه او خلک می په دې پوه کړل چه داتاسو چه زما د بادشاهی چغې وهئ نو چه دا تحریک مونږ شروع کړې دی داخو د باچایی د پاره نه دی چه زه دی بادشاه شم او که چېرې تاسو ما بادشاه کړئ نو اول خو په اسلام کښی باچایی نشته او بله داچه ستاسو به خاوری په سرشی

ketabton.com - The Digital Library

او زما به مزې وي نو تاسو پوه شئ چه نه ما او نه بل خپل باچا کړئ . مونږ باچایان
جوړول نه غواړو ، باچایانو نه موضوع نشته زمونږ به یو مشر وی او دقوم په رایه
او مرضا او مشوره به وي او هغه سړی به وی چه دقوم خدمتکار وي ، د خان ، غریب
او میا ملا فرق به نه وی بلکه هر هغه سړی به وی چه هغه نیک او ایماندار او دقوم او ملک
خیر خواه وی تکلیف نه او قربانی او د هر خدمت یې دقام او ملک کړې وي او چه دغه
مشرئ اهلیت او پوهه هم پکښې وي ، زمونږ حکومت به د جماعت تابع وی جماعت
به د حکومت تابع نه وي . بادشاهی خراب شی دی او دقوم او ملک پکښې د هر نقصان
دی . او که چیرې نن یو باچا سبه هم وی نو سبا به یې زوی باچا وي نو څوک ویلی شی
چه کوندی هغه به هم سبه وي او باچایان کله د خپل قوم ترقی غواړی ؟ ولی چه هر
وخت دا خیال کوی چه که داخلک پوه شول نو ما به لیرې کړي نو هغه هر وخت د قوم د
پوهی لاره کښې خنډ اچوی دا ملک زمونږ د ټولو پینټنو دی نو مونږ یو سړی نه خان
کوو زمونږ به کوشش داوی چه قول خانان کړو او داسی حکومت به جوړوو چه هغه
کښې مساوات وي او د ټولو خلکو پکښې یو شان خیر او فایده وي ، که پوره وی او که
سپوره وی په شریکه به وی . امن وی ، انصاف وي زمونږ به د ټول قوم یو ه جرګه
وي او د هغې په خوښه به یو صدر وی .

زمونږ جلسو کښې به ښځې هم شریکیدلې . د خلیلو مومندو د دوره چه ختمه
شوه نو اخر کښې به زه دا وایم چه د خلیلو مومندو جرګو او خدایی خدمتکارو په
سبه انتظام دی هر کلی کښې دفتر دی او په هغه کښې شپه او ورځ د خدایی خدمتکارو
پهره وي . په هر دفتر کښې یو کارپرداز دی چه ګټه په ګټه غریبی دا ټول

ketabton.com - The Digital Library

انتظام د ارباب عبدالغفور خان اوسید عاشق شاه باچا دی.

ماتړ کانو باندې، اوږد خالصه:

خبر راغی چه قادی صاحب ټخپل کلي ماتکیانو باندې کښی دیوی لوی جلسی انتظام کړې دی او ماته یې لیکلی دي چه مونږ د خپل تحصیل د خدایی خدمتګارو د تربیت د پاره کیمپ کوو دی د پاره ستاد تلل دلته ضروری دی. ما د هغوی دعوت منظور کړو او د اتمانزو نه سحر وختی د سستی جان کلی ته لاړم ولی چه باچا جی راته وې چه زمونږ د کلی په لاره تلل په کار دی، د سحر چای موسستی جان سره وشکله. د پیر انکو صدر او سالادهم را ورسیدل او بیا مونږ نستی ته روان شو، زمونږ د راتلونه چه د نستی خلک خبر شول نو د پیر خلک راجمع شو هغوی ته می یو مختصر تقریر وکړو او د دی ته می ووی چه خپل کور جوړوو، د شمنی، تر بکښی، پری جنبی او نفاق پریږدو د دی دلاسه زمونږ کور برباد دی، د نستی نه مونږ د سینډ غاړی له لاړو د بیړی انتظام شوی و بیړی تیاره وه صدر صاحب او سالاد صاحب واپس شول مونږ په خیریت سره له سینډ نه پورې وتوځای په ځای خدایی خدمتګار ولاړو و ماته یې اس راوستی و خوزه پیاده دوی سره روان شوم. د قادی صاحب کلی ته ورسیدو قادی صاحب د پرسنه انتظام کړی و د فتراو د هغه احاطه یې شکلی کړې وه. خلک د فتر کښی ناست وو تبادله خیالات وشول او د پودی وخت شود دودی نه پس جلسی له لاړو جلسه د کلی نه بهر وه، د پیر خلک و او په زرګونو تنو اونښتی راغلی وو جلسه کښی تقریرونه وشو، نظمونه یې وویل، زما د تقریر وخت کښی می اول د دی د پاره چه د قادی صاحب زامن حکومت کړفتار کړې وو همدردی ظاهره کړه او خلکو ته

ketabton.com - The Digital Library

می ووې چه نن دی که سبا په مونږ یو امتحان راځلونکی دی تکلیفونه او مصیبتونه راځلونکی
دي که تاسو په صبر سره دغو مقابله وکړئ نو امید دی چه مونږ به کامیاب شو او خلکو ته
می داهم ووې چه مونږ خدایي خدمتګار ستاسو د خدای د پاره خدمت کوو ولې چه
تاسو زمونږ قوم یئ او احسان د رباندی هم نه کوو خکه چه دا زمونږ فرض دی او یوازی
زمونږ نه دی د ټولو پښتنو فرض دی ، مونږ ستاسو ګټمند وی یو اوکه چیرې داسی
خلک په ملک کښی وي چه د دی خپلی ګټی د پاره ملاتړ لی نه شی نو نه ډیر ښه لیکن
زمونږ پښې دې دشمن ته نه راکاږي ، اوکه زمونږ ملګرتیا نه کوی هیر دی خوچه د
قوم او ملک د دشمن سره ملګری نه شی . بیا ښځوله د غلم او هغوی تر ټولو ووې چه د ملک
چه څنګه د سړو دی داسی ستاسو هم دی او داستاسو چه څنګه خیال دی چه سړي لوی
دي او ښځه وړوکې ده دا په اسلام کښی نشته لویي په عمل ده که ښځه با اخلاقه ، نیکه
او پاکه وي نو هغه لویه ده اوکه د غه شان یو سړی وي نو هغه هم لوی دی اوکه د غه شان
یوه ښځه بد عمله ، بد اخلاقه وی نو هغه وړوکی ده اوکه یو سړی هم د نه شان وی نو
هغه هم وړوکی دی ، په دې ملک کښی ستاسو مونږ سره یو شان حصه ده ، ښځه او
سړی دکا دی دوه پایې دی که یوه پنچر شی نو کا دی مخکښی تلی نه شی . جلسه په کامیابی
ختمه شوه .

زمونږ د اور مړو صدر صاحب او ورسره د پر خدایي خدمتګار راغلی وو زه
هغوی مجبور کړم او ځان سره یې او رمړوته بوتلم د دوی د فتر ته چه ورسیدو نو زه
اول د خپل شهید خدایي خدمتګار صوبیدار صاحب د بچو کتوله او د عاله لارم بچي یې ما
له د راغلل او خپله غیږه کښی می کښینول د عامی ورته وکړه او سپما نده کا نوله می تسلی

ketabton.com - The Digital Library

ورکړه چه مرګ شته اوخلاصی تری نشته او دی خو په داسی مرګ مړدی چه خدای
ورته ژوندۍ یلی دي خو مونږ پری نه پوهیږو او چه تر څو دا دنیا اباده وي دهغه نوم
به هیر نه شی ، دشپی موجماعت کښی جلسه وکړه دلته هم جلسې بندې دي سباله ذ
اورمړو منځنی کلی له لاړو دلته زمونږ په خدایي خدمتګارو کښی بی اتفاقی وه دوی
می د خدایي خدمتګاری په مطلب او مقصد پوه کړل اوورته می ووې چه تاسو په دی
تحریک خان نه دی پوه کړی اوتاسو نه هیره شوی ده چه مونږ خدای سره داوعده
کړې ده چه مونږ به پرې جنبی ، دشمنی ، تر بګنی ، مخالفت ، جګړی اوبی اتفاقی نه
کوو نوزه سناسو په خدمت کښی داعرض کوم چه څوک دشمنی ، تر بګنی ، پری جنبی ،
پریښودی نه شی نوهغوی دې خدایي خدمتګاری کښی نه داخلیږي اوچه داخیزونه
کلی پریږدی نوبیا دی خدایي خدمتګار شی اوکه دې کښی هم داخیزونه پری نه
ږدو نو ددی ورور ولی فایده څه شوه ؟ دې خیزونوخومونږ بر باد کړی یو. زما په
تقریر دوی بنه پوه شول اوځه اثر پیدا وشو. له دی ځایه مونږ دریم کلی ته لاړو ، اودمړ
دریم کلی دي ، هلته موهم په جماعت کښی جلسه وکړه . زمونږ دویرولو د پاره حکومت
دجلسی په رخت کښی دپر باد پر پولیس راوستلی وو چه خلکوی هیڅ پروا ونه کړه
نوبیالاړل . ددی ځایه زما اراده وه چه کیچوری له لاړشم لیکن زما طبیعت خراب شو
اوهغه دسړک نه دوه میله لیری وه اوپیاده مزل و . نوبیا شپی له میاں کوجرو له لاړواو
بابو فضل الهی سره مو دخوندشپه تیره کړه دشپی موجماعت کښی جلسه وکړه اوچه خلک
زمانه خبر مثل نوښځی ، نر په دیره مینه محبت جلسی له راغلل سباله هزارخانی له
لاړو. ددې ځای د جرګی او خدایي خدمتګارو انتظام می دیر خوښ شو اوبیا په دی

ketabton.com - The Digital Library

علاقه کښی کلی په کلی وګرځیدو او خلک می په عدم تشدد په ښه شان پوه کړل او په صبر می د پرزور ورکړو او ددی ځی دوره ختم شوه.

لاټ سره لیدل:

زما طبیعت ښه نه وخکه چه نه د شپی ارام واوته د وړځی باچاکی دستی جان شاکرد وهغه به نظمونه اورول هغه هم ناجوړه شو هغه می هم کلی ته رخصت کړو زه پیښور ته راغلم او د اکټر صاحب سره پاتی شوم هغه راته د لاټ صاحب د ملاقات په باره کښی ووی چه تاته به یاد وی چه څه وخت ته په ډیره اسماعیل خان کښی یې دوسره وې نو ماته لاټ صاحب یوه چیټی ستاد ملاقات د پاره راولیږلی وه، زمونږ مخکښی لاټ صاحب مړ شوی و او دهغه په ځای سر رائیلف کریفټ لاټ شوی و ما وته ووی چه ماته په ملاقات کښی څه عذر نشته، هغه لاټ صاحب له زما د موجودګی خبر ورکړو او درې بجې ملاقات مقرر شو زه ټیک درې بجې د لاټ صاحب بنګلی له لاړم دهغه سکرټر زما په انتظار کښی ولاړو ماته یې ورلیږې کړو اولاټ صاحب له یې بوتلم، لاټ صاحب ماله مخی له راغی اوزه یې ځان سره په کرسی کښې بنولم او سکرټری بهر ته راووت او مونږ لپسی ورپوډی شو دروغ جوړ نه پس اول سوال یې په ما داوکړو چه زه تول عمر پیښور کښی پاتی شوی یم خو ته می لیدلی نه یې ما وته ووې چه تاسوله اکثر هغه خلک راځي چه خپل کار ونه لری. بیا د خدایی خدمتګار و خبری شروع شوې، د ه راته ووې چه زمونږ او د پښتنو د پرښه تعلقات وو خو د بعضی خلکو په کړمو تقریرونو هغه تعلقات خراب شوما وته ووې چه تعلقات په تقریرونو نه خرابیږي تاته به معلوم وی چه جیمسن پښتنو سره کوم قسم سلوک کړی او ددی په اوږدو سره لاټ صاحب ستر کی ښکته کړې.

ketabton.com - The Digital Library

جیمیسن د پولیس کپتان وچه په ۱۹۳۱ع کښې د چارسدې په شراب خانه مونږ پکښې لګولی
و ده د خدایی خدمتګار و مخصوص ځایونو ته د کی کوزی ځورندی کړی او د خسی توب
مشین یې د پسې راوړو او د هر خدایی خدمتګار پرې خسیان شول او دا اواز به یې کولو
چه د پښتنو نوغی ورکوم خدایی خدمتګارونه به یې جامی وشلولې او بربند به یې کړل او چه
په وهلو کښې به یې هوسه شونو د غولو د متیازو یو د ندو کی جوړ کړی ؤ هغه ته به یې کذا ډکوه
دا زمونږ لښتانه د مرګ نه هم بد ګڼری ماورته ووی چه کوری مونږ خدایی خدمتګار
هم ستاسی د عیسټیو نو مونږ سره هم کم از کم هغه سلوک کوئ چه نور د عیت سره یې کوئ
نو هغه ووی چه مونږ یوشان سلوک کوو او خلک بې ګناه نه ګرفتارو و ماورته ووې
چه په دی ستاسره بحث نه کوم لیکن اکثر خدایی خدمتګار بې ګناه ګرفتار وئ او د
د روغو مقدمی پرې جوړ وئ ده ووی چه هغوی څه ناڅه کړی دی ماورته ووې چه
د سودم خلانو څه کړی دی چه تاسو ګرفتار کړي دی ؟ او د مردان په حوالات
کښې پراته دی شاه پسند خان او الله داد خان د جلیل څه تقصیر کړی دی ؟ شیر
بهادر خان او د هغه نور و خورانو څه قصور کړی دی ؟ اخر کښې د ازاد مرحد خبرې شوی
ماورته ووی چه تاسو د پولیټیکل ایجنټ په محکمه په کرور و نو روپی لګوئ نو د دی نه
څه فایده وشوه ؟ نو ده ووې چه مونږ خپله علاقه په دې باندی د دی خلکو د شر نه
بچ کړی ده ماورته ووې چه د څومره مودې نه تاسو په دې لګیایئ او تر کومه حده کامیاب
شوي یئ نو ده ووې چه د دیر شو کالو نه زمونږ د اکوشش دی خو تر اوسه پورې
کامیاب شوي نه یو ماورته ووې چه مونږ له پنځه کاله موقع راکړئ او تاسو چه څومره
روپی لګوئ د هغې شلمه حصه مونږ له راکړئ بیا زمونږ او د خپل کار مقابله وکړئ که زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

هغه لاره فایده منده وه نو هغه جاری وساتئ ! ماته یې وویې چه تاسو به څه کوئ ما
ورته وویې چه مونږ به دغه روپۍ د خلکو په تعلیم صنعت او حرفت باندې ولګوو
او د خلکو به دایقین راولو چه مونږ داهر څه د قوم د فایدې دپاره کوو او د قوم خیر غواړو
پښتون داسې قایم دی چه دی د زور په نسبت په احسان زر تابع کیږي بیا به نه
پخپله د اکی کوی او نه به بل څوک پریږدی. نو چه دلاټ صاحب نه نور څه جوړ نه شو
نو ماته یې وویې چه دې ملک ته د روس او افغانستان نه د پرو د وړه توپه دی
وجه مونږ داکار کله پریښوی نشو او د افغانستان نه چیرته کمولی شو؟ ما ورته وویې د افغا
غریب خواړو څه خبره مه کوه ولی چه هغه تاته معلومه ده چه خپل خان هم ساتلی نه شی
نو په مونږ به څه حمله وکړی ؟ او بله داچه ستاسو په افغانستان کښې کوم باچا خوښ
نه وی نو هغه باچایی کولی نه شی پاتی روس شو نو که د هغه نه تاسو ته خطره وی نو په
کار دی چه مونږ له د خپل ملک واک او اختیار راکړئ په قول هندوستان کښې ستاسو
دومره فوج نشته لکه چه نن په سرحد کښې زمونږ خدایی خدمتکار دی. چه مونږ
له اختیار راکړئ نو بیا که روس زمونږ په ملک راتلونو مونږ به یې مقابله کوو او زمونږ
ښځې نر به د ملک د حفاظت دپاره تیاروی نو بیا روس حمله نه شی کولی او که دا نه وی
نو مونږ خوستاسو د پاره جنګ نه کوو اوس مونږ پوه شوی یو چه جنګ دې مونږ
کوو او مزی دې ستاسو وی. زما د پردی خبری ده نوټ کړی او راته یې ووی چه
زه سبا له دیلی ته څم او د دی خبرو ذکر به والیسرای سره وکړم بیایی راته ووی چه
زه امید کوم چه اینده به هم دغه شان زما او ستا ملاقات کیږی ما جواب ورکړو
چه لکه داځل چه دې څه ډنکی ما پسی پولیس راولیږلی و دغه شان ما پسی پولیس راولیږه

ketabton.com - The Digital Library

نو زما اوستا ملاقات به کېږي . ده راته وويې ته خو عجيبه سړی يې ته خولږ بهر وکوره څومره خلک زما ملاقات ته راغلي دي زه ورسره ملاقات نه کوم اوتا ته زه وايم چه زما ملاقات ته راځه اوته نه راځې نو ما ورته وويل چه دا بهر خلک چه راغلی دی دا خو خپل غړي نو پس راغلي دي او زما څه غرض نشته . ملاقات ختم شو او زه د ډاکټر صاحب بنګلی له راغلم . په سبا له مې د نوښار د تلو انتظام وکړه .

د نوښار په تحصيل کښې جلسې :

د لسم د سمبر سحر وختی زه سړه د خپلو مومندو خدايي خدمتګارو نوښار ته لاړو او د دفتر ته ورغلو صدر صاحب سړه د نورو خدايي خدمتګارو دفتر کښې موجود و اولږ ساعت پس د سيند د غاړې د کلو په دوړه روان شو په لاره کښې مې د شا هباز ګړۍ جرنيل وليد وچه پوليس په لاری کښې جيلخانی له بوتلو او دوه نيم کاله يې قيد کړی ؤ . مونږ باران کښې د کنډو جلسه وکړه او دهغه نه پس صدر صاحب او د نوښار کارکنان رخصت شو او مونږ د اکوړی جرنيل صاحب سړه پورې وتو او پيرسبا ک کښې موجلسه وکړه او د پيرسباک نه شپې له زړې مينې له لاړو خلک راته انتظار کښې وو د شپې موهلته هم جلسه وکړه او د سحر لمونځ نه اول د زړې مينې نه روان شو باقی تول د سيند د غاړې کلو کښې موجلسې وکړې او خلک مود تحريک په غرض پوه کړل شپه موخيرا باد ته ورسوله . زما طبيعت داول نه سبه نه ؤ اوازمی ناست و او د دې بې ارامۍ په وجه نورهم ناجوړه شوم . ما به د پرکوشش کوو چه دکار نه پس می ارام ته پريږدي خو دوی نه پريښودم . د شپې مود لته جلسه وکړه . په دولسم د سمبر د ختکو علاقه کښې د اباسيند په غاړه خپرا باد کلی ته نزدی د يوی لوی جلسی انتظام مود کړو

ketabton.com - The Digital Library

هغی له دصوابی تحصیل په زړکونو خدایی خدمتګار راغلی وو دپنځو خلګ هم په شنارو
راپورې وتی وو اومونږ ولاړو کښی راغلی وو. زه دلږ ارام نه پس جلسی له لاړم،
شاعرانو قومی نظمونه واوریدل په ډیر اثر یې وکړو اخر کښی ما پخپل تقریر کښی ووې چه
زمونږ دصبر جنګ دی مونږ به دوهلو او ښکنځلو بدل نه اخلو مونږ به صبر کوو
اوخان به خدای ته سپارو مونږ خو خدایی خدمتګار یو خدای به زمونږ بدل
اخلی دخپلو زړونو نه خود غرضی او نفاق لیری کړئ ځکه چه دا دلاسه بربادۍ
شوی یو خان کښی ښه اخلاق پیدا کړئ ولی چه دښو اخلاقو نه لیرې څوک ترقی کولی
نه شی. بله خبره می داوکړه چه ای پښتنو وروڼو زه په دی نه پوهیږم چه تاسو ولی
دپیرنګیانو نه یریږئ دوی خو ستاسو په شان بنیادم دی ستاسو په شان یو
قوم دی تاسو خو پرو جنګو او نفاق تباه کړئ ویره د رکښی پیدا نوی ده، دچا
په زړه کښی چه دخدای ویره وی نو دهغه په زړه کښی دبل چا ویره نه راځی او دچا
نه یریږی او دچا په زړه کښی چه دخدای ویره نه وی هغه دهر چا نه یریږی. نو په
دی وجه چه مونږ دحکومت افسرانو نه یریږو. ای وروڼو تاسو په زړه کښی دخدای
ویره پیدا کړئ او بیا می تولوته اپیل وکړو چه کوم کلی کښی جلسه وی. نو هلته دوډی
چای مه کوئ اومه پاتی کیږئ اودکلی خلکوته می هم ووې چه چه له چای، دوډۍ
هم مه ورکوئ مونږ غریب قام یو خلکو له چای، دوډی نه شو ورکولی بیا می دې
خلکوته ووې چه ای وروڼو! تاسو دخدای دپاره یوه ورځ روژه نیوی نه شئ؟
اوکه څوک دوډی دله پخه هم کړي نو تاسو یې مه خورئ نو چه یو ځل خلکوته دوډۍ
پاتی شی نو بیا به داسی نه کوی.

ketabton.com - The Digital Library

صوابی تحصیل کښې جلسې:

زه ښیاد فردوس خان سره مانیږی ته روان شوم په لاره یو بو پاسې راته
ووې چه باچاخانه زه خونن ایله پوه شوم چه پیرنګی هم زمونږ په شان بنیادم دی.
شپه می فردوس خان سره په ارام تیره کړه سبا له یو خدایی خدمتګار وفات شوئو
دهغه جنازه مړوکړه بیا مودملاصاهبی دځای تصفیه وکړه. دوی ملاصاهبی له ځای
وسکړی ویوکس یتیم پکښې خفه وهغه موراضی کړو بیاله دی ځایه باچاته روان شولی
چه زمونږ د باچاخانان بی ګناه پولیس ګرفتار کړی وو. دلته موجماعت کښې جلسه وکړه
بیا کلابټ له لاړو دکلابټ په خلکو کښې حکومت څه بی اتفاقی پیدا کړی وه خودغرضو
خلکو پکښې شرارت کولو ماورته هم په هغه معامله تقریر وکړو چه فکر وکړی دهغه
ښه اثر وشو اردوانیدو په وخت کښې دکلابټ دخان زوی راته ووې چه تسلی
ساته مونږ پوه یو مونږ څوک جنګولی نه شی. له دې ځای نه زروبی ته لاړو هلته
موهم جماعت کښې جلسه وکړه په زړګونو خلک راجمع شول دپره کامیابه جلسه وشوه
زه پوه شوم چه په خلکو کښې سیاسی شعور پیدا شوی دی. له دغه ځای مرغزته
شپې له لاړو په مرغز کښې مودشپې جلسه وکړه، دمرغز جرګه اوخدایی خدمتګار
زیړه مخلصان اوپوه دی. دوی راته دخپل مصیبت ټولی قصی وکړې اوراته یی
ووې چه نیکناه دپولیس هغه پیرنګی ووهلو اوبیایی دکلابټ خلکو نه وې چه دعوی
هم پری وکړی خو په مونږ دکلی خلکو دعوی ونه کړه ددوی جرګه قابل اوپوه سړی
دی اودا دهغه قابلیت دی چه دا جذبه یی په خدایی خدمتګارو کښې پیدا کړی
ده. سبا له دمرغز نه قبلې ته یوکلی دی دهغه صدر صاحب مجبورکړو اودسحر چا یو

ketabton.com - The Digital Library

له هلته لاړو ، خلک چې زمونږ نه خبر شو نو راجمع شو هغوی ته می هم دوړو ولی او قاموليو مختصر تقرير وکړو او بيا له دې ځايه کوتې له لاړو او بيا توپې له لاړو ولې چې دې ځای د پرکارکنان حکومت گرفتار کړي وو . توپې کښې پکتنګ لګيدلی وو . دهغه کتوله لاړو ما پرې بعضی سوالونه وکړل چې تاسو ولی پکتنګ لګولی دی ؟ دوی ووې چې داخلک بدليشی مالونه خرڅوي ماوړ ته ووې چې تاسو څه غواړئ ؟ دوی ووې چې دخپل ملک مال دی خرڅوي نو ماترې تپوس وکړو چې دی کښې ستاسو فايده ده او هغه کښې موځه نقصان دی ؟ دوی ووې چې د ملک مال چې خرڅ ښ ي نو پيسې به زمونږ ملک کښې پاتې کيږی او چې د پردی ملک مال خرڅ ښ ی نو پيسې به پردی ملک ته ځی . زه د پرخوشاله شوم ولې چې داکوم خدايی خدمتګار ولاړ وو نو هغه د يو وړو کی کلی بی تعليمه هلکان وو او نوری چې می ترې پوښتنې وکړې نو دهغوي هم پوره ځوابونه راکړل دلته هم پوليسو په خدايی خدمتګارو د پرظلمونه کړی وو . زه پوه شوم چې زمونږ په قوم کښې يو پوهه راغلی ده بيا می جماعت کښې تقرير وکړو او خلکو ته می ووی چې داخدايی خدمتګار ستاسو ګټه وی دی تاسو له ستاسو د پلار دنيکه بايللی ملک ګټې نو تاسو د سره ولې بد سلوک کوئ ؟ که پيرزګيان مونږ سره هر قسم سلوک کوی نو مونږ ترې ګيله نه کوو خکه چې هغه غير قوم دی او هغوی سره غم دی چې که پښتانه راته خپل ملک ازاد کړی نو زمونږ به څه حال وی ؟ زمونږ ګيله ستاسو نه ده تاسو خو زمونږ قوم يئ او دا ملک زمونږ شريک دی که دا ملک ازاد شی نو دی فايده خو به ټول قوم ته وی . چې جلسه ختمه شوه نو د (مينئ) مولانا صاحب راته ووې چې مونږ سره به ضرور ځی او زمونږ د خلکو د پرخواهش دی چې هلته موټر هم جلسه

ketabton.com - The Digital Library

و ماورته ووې چه مولانا صاحب ته زما حال وینې زه ناجوړه یم پریږده چه زه واپس
شم او چه کله البته شنه شوم نو بیا به ستاسو کلی ته درشم دوی راضی شوا و مونږ صوابی
غلو، په صوابی کښې په زړ کونو ښځې او نر جمع وو او سالار صاحب منیر خان، نجوبای
ردوس خان ډیره ښه انتظام کړی وو هغوی ته می تقریر وکړو خدایی خدمتګار رانه
ړه شوه چه سیکاله به مونږ سره شپه کوئ ماورته ووې چه تاسو ماوینئ چه زه ناجوړه
وبه دې ناجوړه وجود لکیا یم شپه او ورځ کار کوم خکه چه نن دی که سبا دی حکومت
ږ نسي او د خدمت موقع نه راکوي او دا ټول انتظار راونه تهیل کنفرانس ته دی
ه کوشش کوم چه خومره کیدی شی چه په دې خپل قوم کښې دوری وکړم او دوی
سره باندی پوه کړم.

هغوی اجازه راکړه او شپې له تولاندی له لاړو شپه ښه په ارام تیره شوه
ه خبر شوم چه میا احمد شاه صاحب او ډله یی هره میاشت زما برخلاف کتابکی چاپ
ي او خلکو کښې خوروی او دلته یو مولانا صاحب د هغوی دپاره سخته پراپیګنډه شروع
پ ده ما هغوی ته ووې چه مونږ خو د خدای دپاره لکیا یو د دی قوم خدمت کوو
م زمونږ ملګرتیا وکړه نو دوی به ازاد شی او که زمونږ مخالفت یی وکړو نو دوی به
د شی ولی چه بغیر د قوم د امداد نه مونږ خپل منزل ته رسیدی نه شو. غم او فکر هغه
ره وي چه د خان دپاره کار کوي او څوک چه د خدای دپاره کار کوی هغوی هیڅ غم
ر نه کوي. احمد شاه میا به هره ورځ زما برخلاف هغه قصه په اخبارونو کښې لیکله او
ستونه به یی هم چاپ کول، لیکن ما وله چرې هم خواب نه ورکولو ولی چه د دی نه بیت
ی جوړیده ما خو خپل کار کولو او په دی خبرو می وخت نه ضایع کولو، بی شکه چه دروغ

ketabton.com - The Digital Library

دځه وخته پوري په خلکو کښې غلط فهمي پیدا کولی شي خو چه د بښتیا دانښې نو د روغ پا
کیدی نه شي . چه سبا له مونږ په دغه کلي کښې د یو مهربان فاتحې له لاږو هلته د هغه ډ
کښې می خپل زوړ ملګری او مهربان مولانا سره ملاقات وشو او ورته می وویې چه مولا
صاحب په سیاسیاتو کښې کله مونږ منځ کښې څه اختلاف راغلی وی نو اځه بلده خبره نه
رسول الله صلی الله علیه وسلم هم وایي چه اختلاف دامت رحمت دی او مونږ ته چه د ر
په ځای زحمت شوی دی دا زمونږ ذاتیات دي ، مونږ له خپل زاړه تعلقات پرلپښو و
په کار نه دي اوزه چه ستاسو کلی ته راشم نو ملاقات خو راسره کوئ . د دغه نه پس مو
جماعت له روان شو ، مولانا صاحب می هم ځان سره روان کړو خلک جمع وو مولانا صا
ته می وویې که ته څه ویل غواړی نو وایه مولانا صاحب وویې وخت تنګ دی زه څه
ته خپل تقریر وکړه ، ما خلکو ته وویې چه ای ورونو ، عزیزانو تاسو خپل ځان پخپل س
اوزیان پوه کړئ زه نه پوهیږم چه خلک زمونږ مخالفت ولې کوي مونږ خو خلکو
یو . تکلیفونه او مصیبتونه په ځان تیر وو او کله قوم له کوم په کار دی چه دوی هم زمو
په شان دپرنګیانو مخالفت وکړي ولی چه هغوی مونږ غلامان کړي یو . زمونږ د
نیکه ملک یې رانه نیولی دی ، دا ملک خو خدای مونږ له اوزمونږ بچو له راکړی دی خ
دخود غرضئ اوبې اتفاقی په وجه هغوی زمونږ په ملک مزې کوی ، خلک وایي چه زمو
جرګه پاتی نه شوه ، مونږ د مصر په شان په کانګرس کښې اوبه شوا خدایي خدمتګا
دهغوی رضا کار شول ، دا خبره غلطه ده زمونږ جرګه جرګه ده او زمونږ دا خدایي خدمتګا
دي دا خبره داسی ده چه مونږ کانګرس سره تعاون کړي ، یو خو دا فیصله مانه ده کړې
لوبي جرګې کړې ده او د میا صاحب او عبدالاکبر خان په رضایي کړې دا تاسو خو لږ یا د کړئ

ketabton.com - The Digital Library

ښ کانګرس سره نه وو نو پیرنګی په مونږ توره شپه جوړه کړې وه او په مونږ خدایی خدا-
کار ولي داسې لوبې کړې وې چه په دنیا کښې به په ډیرو کمو خلکو داسې لوبې شوې وي
مونږ یې تول جبلخانو کښې اچولي وو او چه هر کله ستاسو جرګې فیصله وکړه او مونږ کانګرس
سره شو نو دهغوی په کوشش مونږ د جبلخانو نه راباندې شو او دادی ستاسو په جلسه
کې تقریر کوم که دهغوی کوشش او امداد نه وای نو اوس به مونږ تول خدایی-
خدمتګار په جبلخانو کښې پراته وو په دې وخت کښې مونږ پیرنګی له دخپل اتفاق په
ډیو ښکر مات کړې دی او که مونږ اتفاق وکړو نو دابل ښکر به یې هم مات شی او د
ده زور او ظلم نه به خلاص شو. او د کانګرس سره خو مونږ هم ددی د پاره ملګرې شوې
چه د خپل ملک ازادۍ تاسو مهربانی وکړئ او په دې خبرو خان پوه کړئ.

وخت لږ وو ما خپل تقریر ختم کړو، کالوخان کښې راته د پرخلک په انتظار کښې ناست
وو په دې وخت کښې مولانا صاحب ماته ووې چه زه هم څه ویل غواړم نو دی خلکوته
په ما ورته وئیل چه تا ته خو ما وئیلی وو چه تقریر وکړه، تاونکړو اوس زه دلته زیاتی
انتظار کولی نه شم، ولی چه کالوخان کښې د پرخلک ماته انتظار کښې ناست دی، ته دوی
ته تقریر وکړه، او ماله اجازه راکړه چه زه کالوخان ته لاړ شم. زما د روانیدو سره
ټول خلک روان شول، په دی وجه مولانا صاحب خه تقریر ونه کړې شو.

مونږ چه کالوخان ته ورسیدو نو خلک جمع وو خلکوته می ووې چه ای ورونو
او بهنو دا وایئ چه زه نن تاسو له د کامدار خان د ګرفتارئ د غمخوارئ له پاره راغلی
یم؛ زه غمخواری له راغلی نه یم بلکه تاسو له مبارکی له راغلی یم او تاسو له مبارکی
ورکوم چه ستاسو د اسې یو ننګیالی خان وچه ستاسو د پاره او د تول قوم او ملک

ketabton.com - The Digital Library

دپاره جیلخانی له لاړو اوزه دهغه مودبی له او خپلو خپلوانو له دخان راسې
نیک کارته جیلخانی له په تلو مبارکی ودکوم. بیامی دی خلکو ته ووې چه ای و
هرڅه چه تاسو سره کیږي په هغه صبر کوئ دازاد نه چا بازار موندلی نه دی او د
کاسه نسکوره ده څومره چه پیرنګیان په مونږ ظلم اوزیاتی کړی هغومره به
تباه شی او مونږ به تری خلاص شو.

ددې ځای نه بیا ادینه ته لاړو هلته هم خدایی خدمتګار وته می د
تلقین وکړو او بیا سمیلا ته لاړم. په دې خلکو کښی دپرجوش او خروش و
چه پیرنګی زور او ظلم شروع کړې و. دوی ته می هم د صبر او تحمل تشدد تلقین
اویا ما بنام شهباز کړئ ته ورسیدم دلته یی هم زمونږ جرنیل صاحب نیولی و
هم دپرجوش و خلکو له می تسلی ورکړه اوخدایی خدمتګار وله می د جرنیل ص
دقید مبارکی ودکړه. دلته می دګجرات نجشالی صاحبزاده صاحب ته ووې چه یو
تیاره کړه لیکن دخپلو تلوذکر می هیڅ سره ونه کړو داخبره می پته وساتل چ
ځای له مونږ تلو هغه ودکو تهی کلی و او دا دومره پولیس چه مونږ سره کړ ځ
دا به په هغو خلکو لوی بوج و صاحبزاده صاحب نه به چه چا پوښتنه وکړه نو هغه
چه مونږ ګجرات نجشالی ته ځو. مونږ تانکه کښی روان شو او دسړک په غاړه یو
کلی و مونږ چه څه وخت دپولیس موټر ولید و نو کلی له دننه شو پولیس زم
خبر نه شو هغه ګجرات له نجشالی له روان شو. دکلی خلک چه خبر شول نو بنځ
زمونږ لید ولو راغلل زما په رانکو دپرخوشحاله شو خدایی خدمتګار وته
چه څه چاکړه تیار وی هغه راوړي اوکه نه وی نو خیر دی شپه به مونږ د

ketabton.com - The Digital Library

تپره کړو خو چه زمونږ د پاره نوی پخلی ونه کړي ! چه دوی موږ خوړه لږ ارام
موږ کړو تو له درخ بی ارامه وو د پرستری شوي وو خو تول خلک جماعت کښی را
جمع شوی وو هغوی وویې چه باچا خان دې مونږ ته یو څو خبری وکړي. دلمونځ نه
پس د هغوی د محبت می اول شکریه ادا کړه او بیامی ورته د تحریک متعلق یو څو
خبری وکړې اوبه دې خبره می د پرزور واچولو چه په هر مصیبت به صبر کوئ.

سبا له هوتی له لاړو. چه کلپانی ته ورسیدو نو څه کورو چه پولیس والا په
شکو کښی خر پر ناست دی ماته یې وویې چه تو له شپه د پاسې کر خیدلي یو او یا
د لته کښینا ستو او د مردان نور پولیس هم تو له شپه تا سو پسې منډی وهلي
دي خو تاسو یې مونډلی نه یئ د غه انسپکټر ما له د د فعه ایک سو چوالیس (د قانون
۱۴۴ ماده) حکمنامه راکړه هغه کښی یې لیکلی وو چه ملکنا ایجنسی له به نه څې ما
غلام محمد خان دلوند خوړته ویلی وو چه هلته لاړشی هغه لاړو او دوی گرفتار
کړو نو په مایې د دې د پاره د فعه وګلوله چه دی خبر شی نو خامخا به ملکنا ایجنسی
نه څی او حکومت مونږ نه ایجنسوته پریښود و او نه قبایلوته مونږ د پر کوشش نه کړي
وو چه مونږ دې د رونوته لاړشو او دوی هم مونږ د پښتنو په دی نوی و رودی
کښی شریک کړو او دایې لاځه کوي چه هغه د خدایی خدمتګار و هغه حکومت هم چه
جوړ شو نو هغوی هم زمونږ دې قبایلی و رونو ته په تللو نه خوشالیدل. ولې چه هغوی
ویل چه پیر نکیان به خپه شی. حقیقت دادی چه حکومت خو زمونږ وخو واک ګورنر
د هوتی نه تو د و له لاړو زمونږ یو د پرزور خدایی خدمتګار او بها د رکاکن
عبدالرحیم خان مړ شوی و ماسره یې د هزاری د ورې کړې وه او چه څه وخت مونږ

ketabton.com - The Digital Library

چې له تلونو چې پولیس والا راله تهوکونه نیولی وو نو ده ماته وویې چې څه چل وکړو م
ورته وې چې ورځئ پرې نودی پرې دتهولونه مخکښې ورغی. دده په مرګ مونږ
ته د پر نقصان ورسیده مونږ خو په دوه وو جنازه موونه کړې شوه، فاتحه می
وکړه دهغه مورا و خپلوانولره می د اډګیرنه وکړه، دهغه قبر له لاړو راما اوتهولو خلاي
خدمتګار وورته د پره دعاوکړه بیا می جماعت کښې یو مختصر تقریر وکړو او دوی ته می
وویې چې د عبدالرحیم خان په مرګ مه خپه کیږئ خدای به هغه وبښی او دهغه په
ځای به داسلام د خدمت دپاره د پر خلک پیدا کړي. بیا (مایاروو) ته لاړو د
مایاروو صدر صاحب د پر مخلص اودکارسړي دی دغلته د پر خلک جمع شوي وو هغه
لږ ایسار شوا و خلکونه می هم یو څو خبرې وکړې.

دوی ځامی نه مردان ته راغلو او دلته خبر شوم چې د سودم خانان ده
شوي دي زما طبیعت د پر خراب و ماغوښتل چې د قاضی صاحب په ځای کښې ل
ارام وکړم خو خلکو ارام ته نه پرلیښودم. قاضی صاحب می پوه کړو چې بیکاله به دلت
راځم خلکو ته می وویې چې ستاسونه رخصت یم مخکښې ځم خو خلکو زه کله پرلیښودم چ
اوس له روان شوم نو خلک رانه رخصت شول مونږ اوس سره نزدی دهغه کلي ل
ورغلو پولیس والا راپسې وو، دهغوی نه چیرته خلاصیږو؟ مونږ لمونځ کولو چې
خلک خبر شول او خدایی خدمتګارو زر زر وردئ واغوستې او یو ساعت کښې
کلی خلک راجمع شول دهغوی د محبت شکریه می ادا کړه او بیا می تری اجازت
واخستو او مونږ د قاضی صاحب ځای له لاړو. د قاضی صاحب ځای کښې د سودم
خان ناست و اول می دهغوی مبارکی ورکړه بیا مو خبرې شروع کړې ده راته وویل

ketabton.com - The Digital Library

چه ستاد اتلل سودم ته د پرضرورۍ دی ولی چه په غریبو خلکو کښی حکومت یوه غلطه پرا پیکنډه شروع کړې ده چه په حقیقت یې پوه کړې چه دوی کښی غلط فهمی پیدا نه شی. ما ورته وویې چه زه خو پیچر شوی یم لږ ارام کوم نو په شلم دسمبر به درشم.

مونږ سبا وختی اډې له لاړو یوه تانکه موکرایی کړه او درکې له راغلو بیا پیاده کل اباد له لاړو خلک د پرې په جوش کښی وو. ما ورته د صبر او عدم تشدد تلقین وکړو. د کل اباد نه شپې ته چیل کلي محمد نامې له راغلم دلته مې دمې ته نیت و خو د اتمانزو نه خبر راغی چه په شلم دسمبر باندی د سرحد دلوی جرګې جلسه ده او د خط په لبد و راروان شوم. مونږ یوه شپه دلته وکړه سبا له اتمانزو له لاړو چه هلته و رسیدو څه کوروچه د نو ښار د تحصیل شل، پنځه ویشت افسران خدایی خدمتګار په اډې کښی راغلل زما په لبد و راکوز شو او جرګې له لاړو هغوی راته وویې چه زمونږ د جرګې فیصله وکړه ده زمونږ فیصله وکړه ما وې چه خدایی خدمتګار خو په عهد و جګړې نه کوی، په خدمت کښی جګړه نه وي جګړې خو په ذاتیا تو پیدا کیږی زما د اوینا هغوی د پرې محسوسه کړه او ټول د پر ملامته شو نو بیا می ورته وویې چه سالار اعظم صاحب له لاړشئ هغه به فیصله وکړي. هغوی وې چه هغه میری له تلی دی ما وې میری ته لاړشئ هغوی سالار صاحب پسی لاړل.

دلوی جرګې اجلاس:

د دوی د وخت وچه سالار صاحب را ورسید زمونږ جرګې له راغی زه خوجور نه ودم. ما تري اجازت واخستو چه ارام وکړم او د دوی فیصله په خوشالی او په رضا سره وشوه. سبا له وختی دوی واپس لاړل د سرحد لویه جرګه را ورسیده

ketabton.com - The Digital Library

جلسه شروع شوه د ټولونه اول حکیم عبدالسلام صاحب دا تجویز پیش کړو چه یو دیپوټیشن مقرر کول په کار دي چه هغوی میا احمد شاه صاحب او عبدالاکبر خان راضی کړي او ځان سره یې شامل کړو مایی تائید وکړو او ماوویې چه مونږ خو لیږی کړي نه دی ، هغوی جدا شوي دي که هغوی بیا راتلل غواړی نو جرګی ته به هیڅ عذر نه وي . دد واوې شاد محمد خان ددې تجویز مخالفت وکړو چه هغوی خو د جرګی نه بغاوت کړی دی او د جرګی برخلاف کار کوی .

بل تجویز دکانګرس دامداد اخیستو ددی تجویز ما سخت مخالفت وکړو ماوویې چه تر اوسه پورې مونږ دکانګرس نه یوه پیسه هم نه ده اخیستی او خلک رابسی خبری کوی اوکه تاسود کانګرس نه امداد واخیستو نو بیا خو به حلکومت او برخلاف خلک سبه پرا پیګنډه شروع کړي ماورته داهم وویې چه جواهر ال مانه په دی خفه شوی و د ډاکټر انصاری په کور کښی د ورکنګ کمیټئ اجلاس وهغه راته وویې چه مونږ به هغه مخکښی کانګرس له په پیښور کښی څلور، پنځه سوه روپۍ د میاشتی امداد ورکولو ستاسو جماعت د پرلوی دی تاسوله به د پرامداد ډکو ماورته وویې چه دا ملک یوازی ستاسودی که زمونږ هم دی ؟ که ستاسوهم وی او زمونږ هم وی نو بیا تاسونه امداد ولې واخلو هغه مانه په دې خفه شو او د ډاکټر انصاری صاحب ته یې وویې چه دی خو پرمغرور ډه دی او دا تجویز هم نامنظور شو، بیا سردار رام سنګه زمونږ خدایی خدمتګار یو تجویز پیش کړو چه دانګلستان وزیراعظم چه د سرحد د حقوقو متعلق کوم تقریر کړی دی هغه تسلی بخښ نه دی او مونږ ته منظور نه دی لیکن ټمین جان وکیل دده د تجویز مخالفت وکړو او دا تجویز یې پیش کړو چه دا ریفارم

ketabton.com - The Digital Library

مونږ له اخیستل په کار دی . قاضی صاحب اوعلی اصغر خان ووی چه څه راکوی دا به واخلو او نور به ګټو . مالویی جرګی ته ووی چه دی په اخیستو کښی زمونږ قوم اوملک به څه ترقی وکړی پیرنګیان داسی نادانان دي چه مونږ له به هغه حقوق راکړی چه په کوم کښی زمونږ فایده وي ، نو ما وویل چه زه دی هم مخالف نه یم که چاته پکښی فایده سنکاری نو وادی خلی خو دی تجویز هم شاد محمد خان دوا وی سخت مخالفت وکړو چه مونږ مکمله ازادی غوښتله او اوس هغه اصلاحات واخلو چه ټول هندوستان ترې انکار کړی دی ، په دی کښی هیڅ فایده نشته . دثمین جان تجویز وغورزیده اودسردار رام سنګه تجویز پاس شو نوری هم چه څه خبری وي هغه فیصله شوې او جلسه ختمه شوه

اویو څو ممبران شپی ته پاتی شول او نور لاړل .

په دوه ویشتم دسمبر په پینور کښی

یولوی دربار وچه

هغه کښی

هم دریفارمز خبرو

تجویزو . ډاکټر خانصاحب له اومالیه لاټ صاحب

دعوتنامی راپیژلی وي ، ما او قاضی عطاء الله او ډاکټر

په دی خبری وکړی چه تلل په کار دی که نه زه خو ناجوړه وم لیکن په دی

ketabton.com - The Digital Library

فیصله وشوه چه په داسی حالت کښی چه حکومت لکیا دی په خدایی
خدمتکار وظلمونه کوی نو تلل په کار نه دی او موږ هغی لاړ نه شو.
زما طبیعت نور هم خراب شو او تبه می هم ورسره
پیدا شوه، په دی وجه ډاکټر صاحب
د علاج د پاره پیښور ته
بوتلم
زه یی په خپله بنګله
کښی ډیره کړم او زما علاج یی شروع
کړه او خلک یی راته بند کړل زما علاج خوارام و.

ketabton.com - The Digital Library

زه هزاری باغ جیل کښی
باهر عامه گرفتاری

زمونږ گرفتاری، عامه گرفتاری او تشدد
هزاری باغ جیل ته
بهادره ښځه

ketabton.com - The Digital Library

په دې کښې د سړه اړتیا تار راغی او خو شید بهن هم راته لیکلی وو چه کاندهی جی به په اووه ولیشتم د سمبر راو د سمبر ی نوته په شپږ ولیشتم تاریخ راشه. زه ناجوړه وم خو داتلل هم ضرور وو، په دی وجه ما اراده وکړه چه پنځه ولیشتم د سمبر به سحر وختی په فرنټیر میل کښې بمبی ته روانیږم. ما سره د تلود پاره قاضی عطاءالله خان امین جان او داکوړی جرنیل هم تیار شو او فیصله په دی وشوه چه مونږ به پیښور نه روان شو. قاضی صاحب به په نوښار کښې را سره شی او داکوړی جرنیل به په اکوړی را سره مل شی خو انسان ته خپل تقدیر معلوم نه دی، تقدیر په تدبیر پوری خاندی په څلیر ولیشتم د سمبر ما خپل کاغذونه تیار کړل او د تیسن د پاره می تانګی والا ته هم ووې د اکټر صاحب ته ما وویل چه په پنځه ولیشتم سحر وختی راشه، د اکټر صاحب او میم صاحب کلی ته تلل، په دغه وخت کښې د ارباب عبدالغفور پلار د ارباب جمعه خان زما پوښتنی ته راغی. ما ښنام د اکټر صاحب یواځی د کلی نه راغی او میم صاحب لی کلی کښې پریښوه.

زمونږ گرفتاری:

چه په دی کښې زمونږ یو مهربان راغی هغه ووې چه ماته معلومه شوی ده چه تاسو بیګاله گرفتار وی د اکټر صاحب دا نه منل هغه ووې چه دا راز به پټ وي خو ما ورته ووې چه که مونږ گرفتار شو. زمونږ هغه مهربان زمونږ نه رخصت شو، ما سره چه کوم کاغذات وو هغه می خپل نوکر حنیف الله له ورکړل چه دا میم صاحب له ورکړه. د اکټر صاحب راته اواز وکړو چه پولیس راغلل زمونږ د بنګلی نه چا پیر شول او یو پیر نګی ماله راغی او راته یی ووې چه تاګرفتار دوم، ما ورته ووی چه د پیره ښه ده ستا او ستا

ketabton.com - The Digital Library

د حکومت به شکریه ادا کړم چه ما گرفتار کړی خکه چه زه ناجوړه یم اوارام نه می څوک نه پریږدی اوس به ارام وکړم هغه پسی یوه میمه راغله ماهغی ته د بنګلی ورلیږی کړه او په ارام می کښینولـه .

حکومت ته دمیم صاحب دوی رآتلل معلوم نه دا یی ددې دپاره رالیږلی وه چه ډاکټر صاحب بنځه میم صاحب به یوازې وي دا به ورسره شپه تیره کړی لږ ساعت ورلیږی بل پیرنګی راغی هغه مونږ په څلیږ ولیشتم د سمبر د شپې گرفتار کړو د بنګلی نه بهر راغلو اوزه یی په یو موټر کښی او ډاکټر صاحب یی په بل موټر کښی کښینولو هغوی زمونږ د گرفتارۍ دپاره د پولیس راوستلی وو شاید چه د هغوی به دا خیال و چه مونږ به ورسره جنګ کوو . ډاکټر صاحب د شپې په جامو کښی راغی ماورته ووې چه جامی بدلې کړه معلومه نه ده چه مونږ چیرته بیایی . ډاکټر صاحب جامی بدلی کړی چه د پینسو نه واوړید نو زما خیال وچه هر ییوورته به مو بیایی چه دې کښی دا تګ پلټ ورسید و دلته قول موټرونه و دروبدل پل بند و ماسره چه کوم پیرنګی وهغه ورکوز شواو سنټری ته یی اواز وکړو چه فلانی صاحب ته ټیلیفون وکړه او ورته ووایه چه مونږ ته ورلیږی کړه لږ ساعت پس ورلیږی شو مونږ چه د پل نه پورې وتو موټرونه ودرېدل او مونږ یی د موټرونه کوز کړو دلته د پولیس په چوکۍ کښی یوه کمره وه مونږ یی ورننه کړو زما طبیعت د پرخراب وتللې هم نه شوم نو ماله هغه پیرنګی کټ راوړو اوزه په هغه کښی څملاستم ، ډاکټر صاحب ته یی هم یو کټ راوړو . په دې کښی لږ ساعت پس قاضی صاحب راورسید ، دهغه نه پس سعد الله خان زما ورارہ هم راورسید ، قاضی صاحب ماسره او سعد الله خان ډاکټر صاحب سره څملاستل اوښه په ارام موخوب وکړو . سحر وختی

ketabton.com - The Digital Library

مونږ سره دهغو پیژنګیانو تیسن له لارو هلته د پر پولیس ولاړوو اوزمونږ د پاره یې دیو سپیشل تړین انتظام کړی و مونږ یې هغه کاډی کښی وردننه کړو اوزما په ډبی کښی دننه یې په مونږ توپک په لاس اوسنګین جراو پیره ودروله اوکاډی روان شو تاسوته به یاد وي چه مالاټ صاحب سره ملاقات کولو نوزماخبرې یې نوټ کولی اوده وې چه دا به زه وایسراي سره کوم نو نتیجه دا شوه چه د رونډ تیبل کنفرانس فیل شو نو په هندوستان کښی یې د تولونه اول زه ګرفتار کړم اود تولونه یې خطرناک ثابت کړم دغه نوتونه یې د دې غرض د پاره اخیستل. په دی شپه چه زه یې ونیولم هم په دغه شپه په سرحد کښی هم پنځه سوه مشران خدایی خدمتګار ګرفتار شول.

عامه ګرفتاری اوتشدد:

زما د نیولونه پس په توله صوبه کښی عامی ګرفتاری شروع شوی چه د خدایی خدمتګارو قید یانو تعداد چه زرګونو ته ورسیده نو بیا یې نور نه نیول بیا به پولیس او د رنډ مارشل په کلو ورتللو اوخدایی خدمتګار به یې وهل او تکول په یخو اوبو کښی به یې اچول اوکورونه به یې ورته تالاکول. د چارسدی په تحصیل خدایی خدمتګارو پکتنګ شروع کړه شل شل کسان به هره ورځ راتللو پولیس والو به په کوتکونو وهل او خلکو به ګرفتاری ورکولی.

دهریپور په جیلخانه کښی دنورو تولو جیلخانونه زیات خدایی خدمتګار قیدیان وو یوازی دی جیلخانه کښی دیارلس زرونه زیات قیدیان وو، حکومت په دوی د پر ظلم شروع کړو چه دوی تنګ شی او معافی وغواړی. په یخ ژمی کښی یې دوی له یو یو کمبل ورکړی وچه د سیږونه ډک ؤ د سیمټو بارکونه ووهغه به یې پرې وویخل یوه جوړه جامی دی هغه ببلې هم وویخلی. باران به ورېدو، جامی به یې جنګلو کښی خورلی؛

ketabton.com - The Digital Library

ړي اوکمبل ببرلی د خان نه تاوکړی و شپه به په ناسته تېره شوه په دویمه اوکله په
ر دریمه ورځ به یې یوه چپاتی ورکړه چه یوه نوری به شوه چه سړی به پوهیدونو بیا به ختم
ره . د دې ظلم برخلاف یو بوډا هندو خدایی خدمتګار خبری بندی کړی وی او چې
ولې روژه یې ویوله چه ترمرګه یې جاری وساتله . شپږ میاشتی پس هغه مریشو اوخپلو
چو د حبلخانی نه مرینو ته یوړو . د دې ظلم برخلاف دا تمانزو حیات کل خدایی خدمتګار
خاوليښت ورځې بهوک هرتال وکړه او د سرانجام خان سپرتمنډنت په خوله یې مات کړو
هغه ورسره وعده وکړه چه ستا مطالبی منم . سرانجام خان چه سپرتمنډنت شونو
ید یانوله یې تسلی ورکړه او زور ظلم یې ختم کړو او قید یانو مشقتونه شروع کړل . دده
ا سلوک د پیرنګیانو خوښ نه شو نو دی یې بدل کړو او دده په خای یې د بهار صوبې
و پیرنګی راوغوښتو چه نوم یې سمتھ و . هغه هم په اول اوله کښې خدایی خدمتګارو
سره سنبه جنګ وکړو او خدایی خدمتګارو سنبه په نره دده مقابله وکړه . د تاټ وردې
لاړې اټکړی . بندي چکی ، د نلوه بیړی او نورې سزاګانی یې ورکړې د ډیرې کاله
ې په خدایی خدمتګارو دغه تکلیفونه تېرکړل خو سمتھ کامیاب نه شو او دده نه پس
یا خدایی خدمتګارو سره د پرسنبه شو .

زمونږ د کتو زو عبدالله جان او دهغه پلار قلی خان ته پیش شو هغه د چا-
سدی اسستونت کمشنر و هغه په عبدالله جان رعب واچولو کچری د خلکو نه د که
ره پولیس ولاړو قلی خان ورته ووی چه ته د پیرنکی حکومت خلاف نظم وایی چه:
د انقلابه شم خارخار » عبدالله جان ورته وویل چه زه اوس هم داوایم په فخر یې
ر چغه داسی وویل « د انقلابه شم خارخار - که څوک می سرکاندی په دار دار » زمونږ د

ketabton.com - The Digital Library

خوانانو دجرئت داسی د پری قصی دی چه هیڅ شان دجادعب پی اثر نه کوی
داخو د ته مامثال بیان کړو .

هزاری باغ جیل کښی :

حکومت مونږ سره دسرحد نه یو سړدارخیل د پولیس انسپکټر له خپله طرفه
لګولی و و ، هرې صوبې ته چه به زمونږ کاډی روانیږی نو دهغی پولس به زمونږ د
نګرانی او حفاظت انتظام کولو او هغه به راسره کیده . د پنجاب پولیس یو انسپکټر
چه په مونږ لګیدلی و ددی انسپکټر داکار وچه کله به مونږ د ډبی کړکی لپری کړه
نو دی به راغی او هغه به یی بنده کړه اخر ماوخته ووې چه انسپکټر صاحب مونږ
خو بنځی نه یو چه مونږ کړکی دهوا د پاره لیری کړو نو یی بنده کړی چه دوی څوک
ونه وینی او زمونږ داد صوبه سرحد انسپکټر سړدارخیل د پاکټر صاحب او د ډاکټر
صاحب د پراشنا و او دا به یی هم وې چه زه د پاکټر صاحب د مرګ نه بچ کړی یم
قاضی صاحب سره داخبار د پرشوق و ده به د هغه خپل اشنا نه اخبار غوښته خو هغه
دویړی نه اخبار نه ورکولو زماخو همیشه دا قاعده ده چه گرفتار شم نو چه کوم پولیس ماسره
وي نه تړي تپوس کوم او نه تړي څه غواړم . زمونږ د اکاډی چه به د کویلي او او
اخیستو د پاره ودریدو نو مونږ لپسی خو به کړکه او ورونه بنده وو او که زمونږ به کوم
بله و ته شوق شوی و نو دی پنجابی به نه پرلپسو دو . څه وخت چه زمونږ کاډی یو
ته ودریدو نو زمونږ د چارج اخیستو د پاره یو انګریز افسر او یو کوره سارجنټ
راغی او چه هغه چارج واخیستو نو زما د پی له راغی او د ډبی دروازه یی لیری
کړه او ماته یی ووې چه راځه راکوز شه تاسو کښی د کرځه پښی آزادی کړه . او س

ketabton.com - The Digital Library

دغه انګریز اوډ پنجاب د دغو مسلمانانو افسرانو د رویې مقابله وکړئ ! انګریز سره
و زمونږ جنګ د اومونږ تر یې حکومت اخیستو او د ازمونږ مسلمانان پنجابی
رور ګو چې مونږ د دوی د پاره حکومت کتلو. د اورځ د دوی د (ډیره دن) ډومبی
رخ وه هغه ډیره مینه محبت مانه شراب را وړو مانه یې د ډیر ډیره مینه محبت سره
یش کړل ما ورته و وی چې معافی غواړم زه شراب نه څکم هغه زما په دې خبره حیران
وزه به د هغه د رواداری او محبت هیڅ ډیری هیر نه کړم اوشه وخت چې اله اباد ته
رسیدو نو د دلته یې زمونږ نه د اکټر صاحب کوز کړو او هغه یې د اله اباد نیني جیل ته
یږه . بیا یې سعد الله کوز کړ او هغه یې د بنارس جیل ته ولیږه . بیا د بهار صوبه
شروع شوه او دلته یې قاضي عطاء الله صاحب زمانه کوز کړو او د ګیا جیل ته یې
یږه اوزه یې د هزاري باغ جیل له روان کړم . د هزاري باغ جیل د تیسن نه
ولینټ میله لیږی دی . زه چې یې موټر کښې کښېنولم نو ما سره دوه پیرنګیان
د پټې کمشنر رو . بل د پولیس کپتان وکښېنا ستل او د ازمونږ سردار خیل
سپکټر هغوی سره کښېنا ستو . کښېنا ستو سره هغوی ماله یو انګریزی اخبار راکړه
چې سردار خیل انسپکټر خپلو دوستانو او محسنانو له یې نه ورکوو) چې زه یې جیل ته
ښه کړم اوزه یې بارک له بوتلم نو د جیلخانې افسر چې هندوو راته ووې چې د اتا
ره چې د پولیس افسره داڅوک دی ؟ ما ورته وې چې مانه ولې د ده پوښتنه
ې ؟ نو هغه راته وې چې مانه خو پر رذیل سړی ښکاره شو هغه مانه وویل
دا د پر خطرناک سړی دی فکر ورته کوه . زه یې یو بارک کښې یوازې بند کړم
دوی دانه لاړل . مانه لږ ې ر دلوی صاحب (سپرنټنډنټ) اوورو کی صاحب

ketabton.com - The Digital Library

(جیلر) دلید ونه دبل چا د راتلو یا لیدو اجازت نه و . زما د بارک وړاندی
یو سړک چه په هغه به جیل والا تللی راتللی هغه یی بند کړ ماسره د خدایی خدمتګار و
د پرفکرا و غم و . په تنهایی کښی زه ناجوړه کیږم . دلته زه بالکل تنها وم خوب
به می پوره کولی نه شتو او د وډی می هم خوا نه نه کیده چه په دی کښی می یوشپه
خوب ولید وچه یولوی سین دی دهغه په غاړه یو سنبلی کنبد دی زه په هغه کښی
ناست یم چه په دی کښی سیلاب راغی او دی کنبد ته راننوتو د آکنبد یی وجړقوونه
د پرووړپلدم ماوی خدای دی خیر کړی چه زما د پاسه را پری نه وځی خو څه
ساعت پس هغه سیلاب تیر شو او کنبد یکښی لاهو نه شو . پاتی شو . چه د خوبه راویښ
شوم د خوب په لیدو د پیړه تسلی می وشوه . او هغه د پرغمونه او فکر نه می کم شو ځکه
چه زما زړه ته داخبره راغله چه زمونږ په تحریک دهیبت کوم سیلاب راروان دی هغه
په خیر تیر شو . او تحریک یکښی لاهو نه شو . بیا می فکر وکړ چه داتوله وخ داسی بی کاره
ناست یی نو صحت خوبه دی . نو خراب شی څه شغل او کار په کار دی چه زه پری مشغول او
داوخت می پری تیر پږی نو سپږ نقنلدنت صاحب ته می وویل چه زه دلته بیکاره ناست
یم او بیکاری ماته سنبه نه سنبکاری ته ماله یوی . تسکوړه او رمبی راکړه چه زه چیل بارک
مغلبنی دابنجړه ځمکه اباد وم . په دی کښی به خانله سبزی کوم . هغه ماته دوه قیدیان
راکړل . هلته چه کومه لږه غوندی ځمکه وه هغه می اباده کړه او سبزی او کالونه می پکښی
وکړل . ددی نه ماته دوه فایدی وشوی ، یو خو راته کار پیدا شو چه زه به پری مشغول
اووخت به می سنبه تیږی . او بله داچه یوازی وم نو د خبرو ملګری ی پیدا شول .
زه د « شاهی قیدی » وم . د پیښی کمشنر به داله هره میاشت راتلو دهری میاشتی

ketabton.com - The Digital Library

په اول تاریخ به راغی . دې کښې هغه چې ناغه کړې نه وه هغه هم د دې کلونو او سبزو
کلونو د پر شوقیې و ماسره به یې هم پکښې د پر امداد کولو کله نا کله به یې والده محمونه هم
راوړل . د پر ښه سره یې وکښې د پر انسانیت و دی چه به هره میاشت راغی اوزه به یې
ولیدم زما د اتنهایی به یې محسوسوله او زمانه به یې تپوس کولو چه تا ته څه تکلیف
نشته ؟ ما به ورته ویل چه جیلخانه خو د تکلیفونو خای دی . زما د عادت دی
چه په جیلخانه کښې نه څه غواړم اونه شکایت کوم او نه (complain شکایت)
کوم او تول تکلیف په خان تیروم . شپږ میاشتې تیرې شوې او ده خپله ولیدل
چه صحت می خراب شو او نور هم خرابیږی نو لغیر زما د وینا نه یې د صوبه سرحد حکومت
له ولیکل چه ده له یو ملګری په کار دی او په کیا جیل کښې د ده ملګری دی هغه دې
جیلخانې ته را بدل شی . هلته قاضي عطاء الله خان و هغه غریب هلته یو ازې و او زما
هم زیات په تکلیف کښې و زه به څه نا څه . و ده کیدم او خوب به راغی او هغې غریب
خوب نه ورته اونه و ده کیدی شو خکه چه د تنهایی په وجه یې یو کال هلې و خوب
نه ولګری . د کیا جیلخانه د هندوستان په تولو جیلونو کښې کرمه ده بله داچه زه او قاضي
صاحب په یوه صوبه بهار کښې وو او د اکتر صاحب او سعد الله خان په بله صوبه یعنی
پنجاب کښې وو و لې سره یې کرافیټ زما او د قاضي صاحب د پر مخالف و نو مونږ د واړه
هغه یو خای کولو د هغه په خای یې ماله د اکتر صاحب راولیږلو . چه د اکتر صاحب راغی
مونږ یو بل ته ورته غاړه وتو او کال پس یې قاضي صاحب سعد الله له ولیږده .

ماسره څنګ په څنګ د بنځو جیلخانه وه په هغې کښې سیاسي قیدیانې وې د
هغو د پر شاد خو رهم پکښې وه . یوه ورځ چوتې صاحب د پټې سپر تنهنټ ماله

ketabton.com - The Digital Library

راغی ، ماله یی ووی چه ښځو ډېر تنګ کړی یم اوراته وایی چه نه مونږ ته دی وښیه
اوکه راته یی نه ښیی نو مونږ ایجی ټیشن کوو داخوزه کولی نه شم نو ته مهربانی وکړه دوی
ته جواب ولیږه اوما ترینه خلاص کړه ماهغوی ته جواب ورولیږلو اوی تری خلاص شو
چه ډاکټر صاحب راغی اوهغه ولیدل چه ماخو دی همیشه په ادرک کښی ښندی
اوزه خو به نینی چیل کښی جواهرلال سره همیشه بهر گرځیدلم نو دهغه ی باغ جیل
سپرنټنډنټ چه هغه یو پنجابی واو ډاکټر صاحب سره دیورپ په خنګ کښی یو خای
پاتی شوی وخو ډېر ښه دل سړی و. ډاکټر صاحب هغه ته دېر گرځیدو خبره وکړه نو
ده ووی چه : « نه بهایی میں ماراجاونگا » یعنی نه ورورو داخبره مه کوه زه ب
اووهلی شم لیکن ډاکټر صاحب داخبره نه پریښوه نواخر مونږ ته د ادرک نه بهر گرځیدو
اجازت وشو. په دې جیلخانه کښی بابو راجندر پرشاد اود بهار ای لوی لیډر را
قید وو. اچاریه کرپلانی هم دلته وهغوی نه زما نه خبر وو اونه زه دهغوی نه خبر
مونږ چه بهر گرځیدو یوه ورځی مودهغوی یو ملګری ولیدو نوهغه ډېر حیران ش
تاسو کله راغلي یی ماورته ووې چه زما خو دلته اتمه میاشت ده او ډاکټر صاحب
خو ورځی کېږي چه راغلی دی . هغه راته ووې چه دلته خو مونږ د بهار ډېر سیاسی
قیدیان یو بیا به مونږ کله کله دهغوی لیدو له ورتلو. د بهار خلک ډېر ښه
خلک دي ، د بهار هغه داروغه صاحب د راجندر پرشاد کلاس فیلو او همصنف
و ډېر ښه سړی و او د قوم پرستو سره یی ډېره همدردی کوله . مونږ یوه ورځ چه
صاحب سره داخبره وکړه چه ددی خای چه کوم سیاسی قیدی راهاکېږی هغه
ورځ مازیګر مونږ له درهاکیدو نه مخکښی راالیږی . مونږ به هغه له صبا مستیا کو

ketabton.com - The Digital Library

ـ بهار خلک د پرښه خلک دي لیکن داچوت چات پکښې د پرزیات دی مونږ سره
ـ یو خای په اوسیدو په دې خلکو کښې د پر بدلون راغی او د پره اصلاح یې وشوه ، یوه
ـ رځ یوسیاسي قیدی زمونږ میلمه وچه چای راغله نوچای سره کرمې کړې پیکوړې
ـ تلیدلی باتینکن هم ورسره په پیالې کښې چای درکوله او بیا به می پیکوړی پخپل لاس
ـ رکولی او داکتر صاحب به تلیدلی باتینکن هم هغه له ورکول او هغه چای سره پیکوړی
ـ و باتینکن هم خوړل او چه چای ختمه شوه نو هغه د پرو خندل او بیا یې مونږ ته وویې چه
ـ ه مونږ کښې دوسره چوت چات دی چه یوه ورځې مسلمان ډاکی راغی او هغه مالزما
ـ خط راکړو نو هغه نه د خط اخیستو په وخت کښې یوه خنده هغه نیولی وه او بله خنده
ـ ا نیولی وه . په دغه وخت کښې زما وروره ماسره ولاړ و هغه په ما او به وار ولې او راته
ـ ې وویې چه ته خو پلید (بهرشت) شوی .

د بهادر لپاره زما محبت و دهغوی محبت زه د زړه نه نه شم اونښکلی .

ـ بهار ښځې نړ د پر بهادران دي او هغوی د ملک دازادی د پاره د پرې قربانۍ
ـ رې دي اوزه به د ته دیوې ښځې قصه وکړم چه هغه مونږ سره قیده وه .

بهادره ښځه :

یوه ورځ چوتا صاحب راغی او خندل یې او ماته یې وویې چه تاته نن دیوې ښځې
ـ صه کوم چه دلته قیده ده ، نن جیلخانې له دهغې وکیل خاوند ملاقات له راغلی و او هغه
ـ ره پنځه بجې وو د ملاقات په وخت کښې خپلې ښځې ته یې د پرمنت وکړو چه دا دوه واړه ته
ـ خله اودادې ای لوی به ماسره دي ښځې ورته وویې چه دا ټول به ته ساتې ما خو دا ټول
ـ ا تل خوتا زما خبره د نه منله نو اوس یې ساته نوچوتا صاحب وویې چه ما هغې ښځې ته

ketabton.com - The Digital Library

وویې چې دابچی ولې نه ساتې نو هغې ځواب راکړو چې څه وخت دکانکوس د جنګ بیکل
وډهل شو نو مادې خاوند ته وویې چې دا د ملک اوتوم جنګ دی ته هم اړ یشه خو ده وویې
چې زمایو دوه مقدمې دي چې دا ختمې شی نو بیا به لاړشم . څه وخت بس می ترې پوښتنه
وکړه چې مقدمې ختم شوې که نه ؟ نو ده وویې چې لږ ې غوندې پاتې دی . څه وخت
می بیا تری تپوس وکړو نو هغه دغه ځواب راکړو چې دې بچوسره څه وکړو ؟ مادې چې د
بچي به زه ساتم ولی دی قید ته تیار نه و اوزه پوه شوم چې جیلخانې له نه ځي نو زه پخپله
راغلم پکټینګ می وکړ اوقید شوم اوبچی می ده ته پرېښودل . دکوم تومې تبحو کښې چې
دومره تومیت او بهادرۍ وي نو هغوی ضرور خپل منزل ته رسی دا دغه وجه وه چې
انګریز مجبوره شو اوزمونږ ملک یې پرلیښو .

د ډاکټر صاحب د راتلونه پس یې بیا مونږ بل بارک ته بدل کړو . دغه بارک سره د پر
مخکه شارډ پرته وه ماچو تا صاحب ته وویې چې زه دا مخکه اباد وم ما سره املاد وکړه چې
ماله دوه قیدیان راکړل . ما په هغه مخکه شروع وکړه اوابادۍ می کړله . په دې مخکه یوارته
هم د ما الو بالو کښې قسم قسم سبزۍ وکړلې . د بهار پیښتې د پرۍ خوږې وویې یولوی پټی
می سنبه جوړه کړو اودامې پکښې وکړلې . د پټی کمشنر به میاشت په میاشت راتلو ماسره د
په دې کار کښې د پره دلچسپی وه اوکله ناکله به یې د ملو تیپرو تخم هم راکوو اوراته به یې
چې زما هم د زراعت سره د پره شوق دی . دا جیلخانه په ځنګل کښې وه کله ناکله به د مزه
اوازونه مونږ اوریدل اوپه دې جیلخانه کښې به د شپې د پره مارانې راتلل اوهغه
داسې زهریله وو چې سړی به یې وچیچلو اوفوراً به ورته انجکشن ونه شو نو دوه کینټې
کښې به مړ شو . زه به د شپې د دوه دې نه پس کرځیدم . سپرنټنډنټ صاحب خو د

ketabton.com - The Digital Library

منع کولم چه مار به دی وچپی نو ما به ورته وې چه زه ونه کړځم نو نه خوب راځی او نه می
دوډی هضم کیږی نو بیا هغه ماله یو کیس لمپ واخیستو او دشپی به چه کړځیدم نو هغه
به د ملازم سره و هغه به مخکښی واوزه به وړپسی وم او چه کله به برسات شروع شو
نو دا ماران به د پر زیات شول او چه مونږ به دشپی کړځیدو نو چه چیرته به د پنډو کی
و نو هغی کښی به بیشماره ماران ړپیدل. دا ماران وړوکی وړوکی و و خو د پرخطر
ناک وو. ځه به وختی سحر پاځیدم. یوه ورځ چه پاځیدم نوکر کابی کښی می پښه منډله
خو چه دا کر کابی می په پښه سموله او هغه نسکوره شوه نو یو کریت مار تړی روان شو،
خدای تړی رسا تلم دلته زمونږ یو مشقتی و. داکتر صاحب سره به ني د پرکپ لګوو.
په دې کښی د پرقیدیان د څنګلی علاقی وو د اکتر صاحب ته یې وې چه مونږ ښځی او
نر لاسونه سره ورکړو او په جمع ګډ پرو. یوه ورځ تړی مونږ پوښتنه وکړه چه په څه
قید شوی یې؛ نو هغه وو یې چه سړی می وژلی و او چه مقدمه را باندی جوړه شوه نو
خپلو ډاله وکیل ونیو وکیل راته بیان او بنو چه دا به کوی. ما وته وئیل چه دا خو دروغ
دی اوزه دروغ نه وایم. وکیلانو خلکسره دروغو اموخته کړې دي. حقیقت دا
دی چه دا وکیلان چه دکوم وخت نه پیدا شوي دي نو په دی ملک کښی دروغ او
دروغو مقدمی زیاتی شوی دی. خو ما دروغ ونه وې او د پښتیا می وی، چه د پښتیا و
په برکت له پانسی نه خلاص شوم.

حکومت زما پجوله الاونسی نه ورکولو حالانکه د اکتر صاحب او قاضی صاحب
پجوله یې ورکولو او بله لوبه یې مونږ سره داکړی وه چه زما جاید اد خو پرو، خو
دګودر نمنت په اشاره زمیندارو زما حصه ګډو ډه کړه او مالیې څه نه راکول

ketabton.com - The Digital Library

نو زما زوی غنی د پیسو دنشت په وجه د امریکی نه والپس شو او خپل تعلیم لې پوره نکړو ، زما هغه د پیټو باغ چه پوخ شو اویو دوه مونږ خوږ لی وی چه زمونږ د رهایی حکم راغی مونږ خو د پری پیټی کړلی وې او هغه ټخی شوی دی اګوچه په دې جیلخانه کښی دننه د پیټو د کړلو حکم نه نو خو مالـه جرنیل خاص اجازت راکړی و نو چه مونږ خلاصیدو جیلوالا او قیدیان د پرخپه وویل یی چه تاسو د هاشئ او لاړشئ مونږ به دا د بیخه وباسو . پیټی په پخیدو راغلی وی د پری خوږ پی دی . اول په دی جیلخانه کښی د پیټو د کړلو اجازه وه خو هغه قیدیانو ایستلی وی دیوال ته اینبی وی او تښتیدلی وو نو خکه د پیټو کړل بند شوی و .

چه د اکټر صاحب نه ونو زما د خوراک د پر بد حال و د دی خلکو او زمونږ خوراک کښی د پر فرق دی او زه ټخلی باندی نه پوهیدم چه د اکټر صاحب راغی نو بیا کار بنه شو ولی چه هغه به د پر بنه ټخلی کولو او بیا یی زمونږ مشقتی ته چل وسنبوده هغه بیا مونږ له بنه دودی ټخوله ما به د اتوار په ورځ روژه نیوه او وی سره به می د خبرو هم روژه وه ولی چه زما د پر و خبرو کولو عادت و او د پر قهر یدم به د روژه ماتی د پاره به ماله د اکټر صاحب ټخله ټخلی کولو او به د غږ ورځو کښی چه کاندهی جی بهوک هړتال کړی و نو ما هم ورسره کړی و او ما ته داسی یاد دی چه اته ورځی و . د اکټر صاحب ما ته ووی چه زه چه په نینی جیل کښی وم نو جواهر لال راته ووی چه مونږ غوا ړو چه خدایی خدمتګار و سره مالی امداد کړو نو وده وی چه ما ورته ووې چه د پره بنه ده ، ما ورته ووې چه د اخو دی د پر غلط کار کړی دی مونږ خو د کانګرس نه امداد نا خلو مونږ هم د خپل ملک د پاره جد وجهد کو

ketabton.com - The Digital Library

کانګرس هم

کوی نو مونږ له

دهغوی نه امداد اخیستل

خو ماته مناسب نه ښکاري او

په دې خو مانه جواهر لال خفه شوی و

مونږ دهغوی نه ولې امداد واخلو

مونږ خدایي خدمتګار به دوه،

دوه نیم لکه خلک وی

نو کانګرس

به مونږ له څومره

امداد راکوي بله دا

چه دوی اوس امداد ورکړی

زهغه خوبتولوته رسیدی نه شی

نوپه دوی کښی به بې اتفاقی پیدا شی

خو دا ښه خبره وه چه کرپلانی

رهاکید و نو ما هغه ته ووې

چه مونږ د کانګرس نه

مالی امداد نه غواړو

داکتر صاحب ته

ketabton.com - The Digital Library

جواهرلال ویلی وو نو ده دامداد خبره منلی ده ته چه لاړ
شی نو دا امداد بند که اوتومولیل دانوته ووایه
چه هغه وې چه خدایی خدمتګار د کانګرس
نه امداد نه اخلی. زمونږ باور چې چه
زمونږ د رهایی واوربدل
نو په ژړا شو ماوړته
ووې چه
زمونږ په رهایی خفه لی؟
نو هغه وې چه نه ستاسو په رهایی
خوشحاله یم خو ماسره د ځان غم دی، جیلو الاهم
زمونږ په رهایی خفه وو زه هم په هغو خپلو پیښتو لپی د پرخفه وم.

ketabton.com - The Digital Library

زما په صوبه سرحد او پنجاب بندیز

د آل انډیا کانګرس کمیټی اجلاس

واردا، کلکټی کښی، بمبئی کښی، قید دوه کاله سابرمتی۔

جیل، بریلی جیل، المورہ جیل، رهایی، وارډ پی ته، دجیل اولاد سره ملاقات

انتخابات او کانګرس ورکنګ کمیټئ، زه بمبئی کښی، د فیض پور کانګرس

دپښتنو په هکله غلط فهمی، انتخابات، صوبه وار اکښی، د کانګرس۔

وزارتونه، صوبه بنارس، دهلی بګوات، کانپیاوار کښی

د هندوستان د مسلمانانو فکر

د سند او بلوچستان دوره

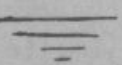

ketabton.com - The Digital Library

په سرحد نه ما بندیز:

د دی کاله پس مونږ د هزاره ی باغ جیل نه ډها شوا و پتهنې ته راغلو او د هغی سبځی مېلمانه شوچه وکیل خاوندی جیل ته نه تلو او د اتللی وه او مونږ سره جیلخانه کښی قید وه. په بهار کښی زمونږ د پر سیاسی قیدیان ملکری وو او زمونږ او د هغوی د پر بنه تعلقات ووچه زمونږ د رهایی نه خبر شو او مونږ پتهنی ته راو د سپد و نو راجندر پرشاد او هغه نور لیډران مونږ سره راغلل، زمونږ یو لوی جلوس د ریلوی سټیشن کو او جلسه وشوه، د جلسی نه پس مونږ له حکومت دا نوتس راکړی وچه پنجاب او سرحد باندی تاسو بندیز. مونږ له کاندهی جی او جمنا لال بجاج د عورت والښودلی وچه تاسو چه حکومت په سرحد او پنجاب بند کړی ئی نو دلته واردی ته راشئ. بیا مونږ واردی ته روان شو.

آل انډیا کانګرس کمیټئ اجلاس:

مونږ په دسمبر ۱۹۳۴ع کښی ډها شوی وو. په بمبئ کښی د آل انډیا کانګرس کمیټئ اجلاس و نوچه زمونږ د رهایی خبر کانګرس ته ورسید نو د کانګرس کمیټئ استقبالیه کمیټئ دا فیصله وکړه چه باچاخان دی د دې کانګرس صدر شی او راجندر پرشاد چه د آل انډیا کانګرس صدر مقرر شوی وو د هغه تار راغی چه زه صدر منتخب شوی یم خوستا په حق کښی مستعفی کیږم خو ما دا خبره منظوره نه کړه او د تار په ذریعه می اطلاع ورکړه چه زه سپاهی خدایی خدمتګار یم، زه صدارت نه کوم، خدمت کوم. د دې جلسی پنډال زما په نوم جوړ شوی و او مونږ چه

ketabton.com - The Digital Library

په کومه دروازه ورننوتو هغه لویه اوښکلی دروازه هم زما په نوم جوړه شوی وه ، مونږ په دغه اجلاس کښی شریک شو عبدالخالق خلیق صاحب اوزمونږ نور دپرپښتانه - وړونه چه زما ستړی مه شی له راغلی وو هغوی هم دې جلسه کښی شریک شوی وو. څه وخت پس مونږ دواردهې نه کلکتی ته لاړو اوهلته دکلکتی کارپوریشن مونږ ته استقباليه ایډریس راکړو اوبه کلکته کښی زمونږ لوی استقبال وشو .

چه څه وخت کلکتی له تلم نو کاندهی جی سره می سلا اومشوره کړې وه چه پنجاب او سرحد ته خوزه تلی نه شم اوهسی کښې پاستی هم نه شم زه خوخدایی خدمتګار یم خدمت به کوم نواوس په دې باقی هندوستان کښی بنګال اوبل سنده دی چه دلته دمسلمانانو اکثریت دی ستا څنګه خوښه ده چه کومه صوبه کښی شروع کړم ؟ نو په دی فیصله وشوه چه بنګال کښی کار په کار دی ، نو کلکتی ته لاړو ، په کلکته کښی زمونږ دپرلوی استقبال وشو ، ما دمسلمانانو په علاقه کښی خپلو تقریرونو کښی مسلمانانو ته داخیال ظاهر کړو چه زه ستاسو دخدمت دپاره راغلی یم اوزه په کلوکښی کار کول غواړم ولی چه یوخو قوم په کلوکښی اوسی اومصیبت زده اوبی خبره خلک هم هلته وی بل بنارونو کښی اخبارونه هم وی ریډیو کان هم اوکلوکښی داخیزونه نه وی . نوزه خود هغوی دخبرولو دپاره راغلی یم اوهغوی ته ورځم .

کلکته بنارکښی دمسلمانانو یو مجلس (انجمن) واوسهروردی صاحب ددی مجلس مشر و اوده هسی نور مسلمانان هم دې مجلس کښی وو . دی مسلم مجلس ماله دعوت راکړی و چه مونږ ورغلو دبنګالیانو درواج مطابق هلته دتګلتکور انتظام هم شوی و ، چه دسندرواوکانی وخت وشو نو ما خواهش وکړو چه دومره به بس وی

ketabton.com - The Digital Library

اوس به څه د مطلب خبری هم وکړو او چه کله ما د اخواهش ظاهر کړلو چیزه د مسلمانانو علاقو او کلوته د تل غواړم چه هلته کار وکړم ، نو دی لیډ رانوته می خواست وکړو چه ما سره یو تن داسی په کار دی چه زما د خبرو ترجمه په بنکالی کښی کوی نو هغوی دا معذرت اوکړه چه د مسلمانانو په علاقه کښی د ملیري د تبو ورځی دی ماشی دی او هلته تک د صحت د پاره مضر دی یعنی هغه پخپله تک او خدمت خو پریږده داسی کوشش وپه ما هم هلته د تللونه منع کړی خکه چه د هغوی په لیډ ری کښی فرق راځی.

زه چه څه وخت د مسلمانانو نه مایوسه شوم نو د اکتر پرونو لا چند کهوش چه زما د دوست واود کانګرس دور کنګ کمیټی ممبر هم وهغه می د دې حال نه خبر کړو هغه ته می ووې چه ما سره کلوته لاړشه خکه چه د غه خلک صرف په بنکالی پوهیږی او مالته بنکالی نه راځی هغه راته ووی بنه ده زه دې هر قسم خدمت کوم او د کلو په دوره د ره د ځم خودا د بنکال خلک خومره دي هلته ته څه کوې ؟ زه او هغه د کلو په دوره روان شو ، مونږ چه به کوم کلی ته لاړونو ما به پخپله طریقه کار شروع کړو خلکو له به ورته لوخبری به مو ورسه کولی او ورته به می ووې چه دا هندوستان د سره زر د ملک دو ، هر کور کښی به پی و ، غوړی او وی ایجی وې لیکن اوس څه چل دشو چه د دی څیزونو قات (قحط) دی او زمونږ ایجی وژلی تږي بربنډ خوار وزار دي ؟ هغوی عزیبانو به زما خبری په غور او فکر اوریدلې او په اخر کښی به می ورته وې چه تر کومی پورې دا ملک ازاد شوی نه دی او د دی ملک واک اختیار دستاسو په لاس کښی راغلی نه دی نو تاسو او ستاسو بچی ا د یدی نه شی او په کیډه مړیدی نه شی دا ملک خدای مونږ له راکړی دی خو زمونږ د خود غرضۍ او ناپوهۍ بی اتفاقی د په وجه د دی ملک واک اختیار د انګریزانو دی او ستاسو په ملک

ketabton.com - The Digital Library

هغوی اباد دي . په دې طریقه مونږ چه خو ورځې په هغه علاقه کښې وګرځېدو نو بیا به مو یوځای د جلسې دپاره خوښ کړه زمونږ په اوله جلسه کښې پنځوس کسان راجمع شوي وو اوخه ورځې پس چه مونږ دویمه جلسه وکړه نو هغې له دوه سوه خلک راغلی وو او دغه شان پرله پسې د خلکو شمېر زیاتېدو . په دې وخت کښې می پرو فولا بابو ته وویې چه تاویل چه د خلک مړه دی تاولیدل د خلک مړه نه دی ، ژوندی دی . دا مړه نه دی خو دې غریبانو خلکو غمخواړ او همدرد نشته چه خدمت یې وکړې اوراویښ یې کړئ چونکه کانګرس جلسه شروع کېدله نو مونږ په هغې کښې د شاملېدو دپاره بمبئ ته راغلو . د کلکتې زماد هستو کښې په دوران کښې غنی او ولی دوارې ماسره وو .

د بمبئ د کانګرس په اجلاس کښې د عیسا یانو د سوسایټۍ څوکسان مالـه پنډال له راغلل او مالـه یې دعوت راکړو . زه ورسره لاړم نو هغوی زمانه د خدایی خدمتګارۍ په باره کښې پوښتنه وکړه ما ورته د خدایی خدمتګارۍ تولـه قصه بیان کړه چه مونږ څه وخت خدایی خدمتګارۍ کښې داخلېږو او قسم خورو او خدای سره وعده کوو چه د خدای د مخلوق خدمت به کوو . د خدای خدمت د خدای د مخلوق خدمت دی بیا می ورته هغه ټول حالات او ظلمونه بیان کړل چه په مونږ ټپر شوی وو .

ما ته دغه وخت پوره دا معلومه نه وه چه د بښتیا ویل هم د پیرنګیانو په قانون کښې جرم دی ، د کانګرس اجلاس ختم شو او مونږ واپس واردی ته راغلو ، نو ګاندهي جي سره موسلا مشوره وکړله او بنګال ته می د واپس تلو پروګرام جوړ کړو او دا فیصله موو کړه چه تر کومې پورې ما ته د خپلې صوبې د تلو اجازه شوې نه ده نو تر هغه وخته به د غلته کار کوم زما د دغې ارادې پته چه حکومت ته ولګیده نو هغوی وویل چه د بنګال هندو خو دیښ شوی دی

ketabton.com - The Digital Library

او دا مسلمان که هم راوبین شو نو بیا زمونږ خیر نشته، نو په بمبئ کښې چې هغو عیسایانو ته ما کوم تقریر کړی و پولیس راغی او په هغې کښې یې زه ونیولم او بمبئ ته یې روان کړم چې هلته په تیسن کوز شوم نو د پری بنځې او سړي زمالید ولې راغلي وو زه یې جیلخانې له بوتلم او زما مقدمه شروع شوه کاندهی جې مالهٔ خواب راولیږه چې دا وخت دقید نه دی دکار دی ته جیل له مه خو معافی وغواړه ماورته ووی، ما ته ښه معلومه ده چې حکومت مانه پریږدي نو معافی ولې وغواړم؟ خو هغه پخپله خبره د پرتینګ والو ما ته یې ووی چې صرف دومره ووایه چې Regret یعنی زه افسوس کوم. زما خو یقین وچې ما حکومت نه پریږدی خو کاندهی جې هغه خبره می ومنله خو سره دهغې یې هم زه دوه کاله سخت قید کړم.

سابرمتی جیل:

زه یې څه ورځې د بمبئ په جیلخانه کښې وساتلم او بیایې سابرمتی جیل ته احمدآباد ته چالان کړم دهغه ځای یو انګریز سپرنټنډنټ و د پرسخت مزاج یې و او د جیل قانون یې خدایی قانون منلو. زه یې ایکی یوازی په یو واړه کښې بند کړم او دهغه واړه نمبر دا ته هم دننه دا تلو اجازه نه وه هغه به دوامره دروازی ته جندره واچوله او پخپله به بهر کښې پناست. د دې ځای په خوراک کښې او زمونږ په خوراک کښې د پرفرق و مالهٔ یې بې کلاس راکړی ولیکن د دی صوبې په بې کلاس او زمونږ د صوبې په سی کلاس کښې هیڅ فرق نه و دلته د بې کلاس دپاره کټ نه و او په محکمه به څملاستو ماسره څوک دخبرونه و دلته د پرېږدکان وو ما به دوخت د تپرولو دپاره هغوی سره لوبې کولې د دې خراب خوراک په وجه زه ناجوړه شوم او زما انفلوئنزا شوه او بالاخره

ketabton.com - The Digital Library

ددی سختی بیمارۍ زه چا هسپتال ته بوتلم اونه یې ماله په وار په کښی کټ راکړو.
زه دسیمنټو په فرش پروت وم ماله چه یې کوم تر پرې دلاندی اچولو د پارۍ راکړې و
هغه دومره لنډ وچه ما به پښې وغزولې نو په سیمنټو به پرتې وې او داغوستو د پارۍ چه
یې کوم کمیل راکړې و دومره لنډ وچه سر به می پټولونو پښې به می بربنډ پاتې او چه پښې
به می پټولې نو سر به می بربنډ شو. دا ما سره ټول انتقامانه سلوک چه وُ. ددی دوه
وجې وې. یو چه مستر ایمرسن د ګجرات په جیلخانه کښی د معاینې د پارۍ راغلی و، د
هغه وخت د پنجاب وزیر وُ نو زه پخپله کلۍ ناست وم، دی دننه چکۍ ته راننګی
اوزه ورته د اخلاقیانو قیدیانو په شان جنګلی ته نه وم و د بدلی دی په هغې
خفه شوی و او س دی د مرکز هوم سکرټری دی، او بله خبره دا وه چه شمله
کښی وم د کانګرس د ورکنګ کمیټې اجلاس له تلی وم ماته وویلی شوه چه وایسرای
سره ملاقات وکړه، زما ورسره څه کار نه و او هسې هغه سره ملاقات کول د هغه وخت
ضایع کول وو ما وې چه زما ورسره څه کار نشته نو ملاقات دې څه د پارۍ وکړم او که
د وایسرای را سره څه کار وی نو هغه دی راته ولیکی نو زه به ورسره ملاقات وکړم
ما خو سمه خبره کړې وه خو دوی ته ګستاخی بنکاره شوه. څه موده پس صوفیه سوم جی
زما ملاقات له راغله، دا په هغه وخت کښی تول هندوستان د کانګرس د زنانو د رضا
کارو کمانډره وه چه ورو ورو ته یې بیا د سعد الله خان سره واده وشو، او د هغه نه
پس کماندهی جی هم زما ملاقات له راغی، کماندهی جی چه زه ولیدم او زما سره د حکومت
د سلوک نه خبر شو نو ډیر خفه شو او د هغه په کوشش سره یې څه موده پس ماله ای
کلاس راکړو. د کماندهی جی نه ورانډی سردار پټیل هم زما ملاقات له راغلی و کماندهی جی

ketabton.com - The Digital Library

دخپل عادت له مخه د ملاقات په وخت کښې ما سره د ډېرې توقې وکړې اوزه يې د ډېر وخندلم ما سره ملاقات باندې پابندي وه چه به غير د خپلوانو نه بل چا سره ملاقات نه شي کولې او احمد اباد کښې خو زما خپلوان نه وو ، کله ناکله به د سعد الله خان صوفيه بمبئ نه زما ملاقات له راتله هغې له يې هم اول د ډېر تکليف ورکړې واجازه يې نه ورکوله هغې په ډېر زور اجازه حاصل کړې وه او دې به ورته ووې چه زه خو دده دوراره سعد الله خان سره خو يم زه خويي رشته داره يم .

په دې جيلخانو کښې قيد يانو سره د ډېر خراب سلوک کېږي زه به يې تل په هغه خپل وار د کښې بند ساتلم او د هغه نه اخوا دې خواد کړ شي واجازت هم نه وما ته به يې څوک نه پرېښود ل يوه ورځ زه اتفاقي د ملاقات نه راتلم ملاقات به زما د دروازې دپاسه د سپرنټنډنټ په دفتر کښې کېدو په دروازه کښې دکښې دننه جوقيديان ولاړ وو دروازه کښې د دوی تالاشي کېده بربند وو يولنګوټي به يې وچه وراندې ولاړه به يې پټ و نور به ټول بربند و بس يو مزې شان به يې د ملا نه چاپېره وه په ليدو يې حيران شوم داسې معامله ما په بل جيل کښې ليدلې نه ده هغه قطار نه به يې يو قيدي راښکرو هغه ټوکړه چه د ده فرض به يې پټ کړې وُ هغه به يې پرانيسته قيدي غريب به ټول بربند شو او بيا به يې هغه کښېنولو او پاڅولو ماوې داځکه ذليله اوشرمناکه طريقه ده نو هغوی راته ووې چه داقيديان بعضې څيزونه په ځان کښې دننه اوجيل ته يې دننه کوي نو ځکه يې مونږ کښېنو و پاڅو وچه هغه څيز به تري په کښېنا ستو پاڅيدو کښې پرېږدي .

ماله خويي اې کلاس راکړو خو د کجراتيانو اوز مونږ پښتنو په خوراک کښې د ډېر

ketabton.com - The Digital Library

فرق دی دلته داسی باورچي نه وچي زمونږ په شان خوراک يې پخ کړي واى. په دې
دوران کښې د جيلخانو جرنيل په دوره راغى اوځه وخت چه ماله راغى نو ما وړته وې
چه دلته زما د پخلى باورچي نشته نو په بمبئ کښې چه زه قيد وم هلته چه يې ماله
کوم باورچي راکړې نو هغه ماله راوغواړه اوبله دا چه د دې خاى د آب وهوا
زما د طبيعت موافق نه ده نو ما د دې جيل نه بلى جيلخانى ته بدل کړه جرنيل صاحب
ښه سړى و په صوبه سرحد کښې پاتى شوى و هغه ماته ووې چه زه تا پنجاب ته بدلوم
اوستاد پاره د پيښور نه پښتون باورچي راغواړم ما هغه ته ډير ووې چه پنجاب
زما داخيستونه پاره تيار نه دى. زه په پنجاب بنديم اونه پښتون باورچي
نه غواړم. ماله خو د بمبئ هغه باورچي راکړه! د هغه خيال خو ښه و. ده وې که دې
پنجاب ته بدل شى نو کوټه به نه زده پاتى شى او پښتون به د ده په طبيعت کار کوى خو
هغه د حقيقته خبر نه و هغه کوشش وکړو خو د پنجاب حکومت زما داخيستونه
انکار وکړو او د پيښور نه حکومت يو داسى قيدى راولېږلو چه پخول او وړل
نه او د تهى بى مريض هم و نو زه يې بيا د دې جيل نه د ستر کټ جيل بريلى ته
بدل کړم.

د غلته لوى جيل هم و او هغه کښې سياسى قيديان هم ووکه نه يې هلته بوتلى
واى نو ماته به ارام ولېکن هغوى خو ماله تکليف راکولو د غسى زما د قيد سخت تر بدو.

بريلى جيل:

د بريلى په وړو کى جيل کښې يې زه په يو بارک کښې خان له بند کړم دا نوره
جيلخانه خو اوچته وه اوزما د غه بارک ښکته و زه به د جيلخانې نه هغه ته په پوړو

ketabton.com - The Digital Library

وکوز یدم زه یوانړی وم ! زه یوانړی ناجوړه کیږم او اخبار هم نه شم کتی نو سپر نقلنت ته می ووې چه ماله لږه مخکه راکړه ابا ده به هم کړم او سبزی به کړم نو هغه ماله مخکه راکړه او کار می شروع کړو. ډاکټر صیب هم لکه زما په صوبه سرحد او پنجاب بند وو، خو چه کله هلته په صوبه سرحد کښی د مرکزی اسمبلئ دپاره دیو ممبر د انتخاب اعلان وشو نو د دی صوبی جرګی ډاکټر صیب خپل امید وار نامزد کړو. اګرچه ډاکټر صیب ته اجازت نه وو چه هغه د خپل انتخابی مهم په سلسله کښی صوبه سرحد ته لاړشی مګر بیا هم هغه په ډیرلوی اکثریت د غه انتخاب وګټو او چه کله هغه د مرکزی اسمبلئ ممبر منتخب شو نو هغه صوبه سرحد ته د تللو اجازت ورکړی شو.

د بریلی جیلخانی له سعد الله خان او د هغه ښځه زما ملاقات له هم راغلی وو. سعد الله خان راته ووی چه کور نز راته وې چه د هغه دارام دپاره مونږ د دې ځای نه باورچی ورلیږلی دی ما وخندل او ما ورته وې چه کور نز صاحب ته ووایه چه کاکا می ستاد پر شکر گذار دی لکه چه تا هغه له زوروره باورچی لیږلی دی سعد الله خان ته می ووې چه هغه خو د دق مریض و هغوی د دی دپاره والیږلی وچه دا مرض په ما هم ولګی او باورچی هم نه وما په ډیری خواری سره بیرته واپس ولیږه، د ی جیل ته ماله غنی او ولی هم ملاقات له راغلی وو چه ډاکټر صاحب د مرکزی اسمبلئ ممبر شو نو هغه ته د صوبه سرحد حکومت د تلو اجازه ورکړه او بیا یوه ورځ سره د خپلی هلئنی زما ملاقات ته راغی.

ډاکټر صاحب سره د هغه لور مریم او زما لور مهر تاج هم وه، د ملاقات نه مخکښی ډاکټر صاحب جیلوالو سره د پره جګړه هم کړی وه، جیلوالو ورته وې چه جیل کښی

ketabton.com - The Digital Library

د دریو کسانو د ملاقات اجازت وی او تاسو څلور یی از مونږ د ملاقات اجازه
به زمونږ د صوبه سرحد حکومت ورکوله اجازه دوی له دیوخط په ذریعه ورکړی شوی
وه او څکړه دی جبلوالو جوړه کړه ملاقات وشو. بل څل قاضی عطاء الله خان
او څمین جان راغلی وو. څمین جان دنوښاد حلقی نه د صوبائی اسمبلی دپاره
د درښد لی وو او دنوښاد حلقی خدایی خدمتګار ددده مخالف وو څکه چه دده به
هر ډیپور کښی ګډی وډی خبری کولی. ددده خواهش وچه قاری صاحب او د خوشکو
سیف الملوک نه ولیکه چه ددده مخالفت نه کوی ما دوی نه ووی چه زه خو قیدیم دا
خو د بهر خلکو کار دی خو دوی نه مجبوره شوم او خطونه می ولیکل او زما د هغو خطونو
په وجه ددده مخالفت هغوی پریښود او دی منتخب کړو او ممبر شو لیکن د وزارت جوړ-
ولو په وخت کښی چه دی (څمین جان) وزیر نه شو نو زمونږ نه خفه شو. نو بیا زمونږ نه
لاړو او هماغه څمین جان چه ما د قاضی صاحب په سفارش ورته خط ورکړی و او د هغی
په وجه کامیاب شوی و د هماغه قاضی مخالفت شروع کړو. څرنګه چه د خدایی-
خدمتګاری تحریک خدایی او بی غرضه تحریک دی نو کله چه خدایی خدمتګار و یو
زښتینی خدایی خدمتګار اسمبلی ته کامیاب کړی دی هغه د دوی په کار راغلی دی
او کله چه یوسړی دوی د خپلو غرضونو او تعلقاتو په وجه و د ولی دی نو اول خو هغه
نا کامیابه شوی دی او که څوک کامیاب شوی دی نو هغه هم د دوی په فایده نه دی راغلی
بلکه د فایدی په ځای یی جماعت ته نقصان رسولی دی. بیرسټر عبد الغفور خان
خو اډو د صرف خدایی خدمتګار نه و او نه یی څه قومی خدمت کړی ولیکن د ډاکټر صاحب
د دوستی په وجه نامزد شو. دی هم د وزارت امیدوار و خو څوک څوک به وزیران

ketabton.com - The Digital Library

کېدل ؟ وزیران خلور وو او امیدوار د پرو وو . د اکتر صاحب بنګله د پارتی بازو یوه
اډه جوړه شوی وه او په اخر کښی دې خو د غږ غو جماعت سره بې وفایی وکړه . د غسی غلام
غوث او جهانګیر خان کوندې اډو د سړه کامیاب نه شو .

ما چه به په هغه پټی کښی کار کوو نو ما سره جوخت یو بارک د هغه کښی به هر وخت
ژړا انکولا وه یوه ورځ می د قید یانو نه پوښتنه وکړه چه د اځه قصه ده ؟ هغوی ورته
چه که شاجی خبر شی نو مونږ ترې څوک خلاصولی شی نو هغوی راته ووی چه شاجی صاحب
د پیسو د پاره د قید یان وهی او چکو کښی یې بند وي او که په دی کار ونه شی نو بیا
ورسره د پردې شرم کار کوي جامې ترې وباسی او بیا یې یو بل ته مخامخ کښینوی او هر یو
له نوسی وکړی د یو بل د شرم له ځایونو نه وینښته راوباسي . قید یان د دی شاجی
دلاسه د پرتنګ وو اخر مستر پامر د جیلخانو جرنیل چه په پښتو لا ړنو د هغه په ځای
کرنل سلامت الله خان د جیلخانو جرنیل شو . پامر د پرېلدې خو رو او جیلرانو ورته
رشوت کښی حصه ورکوله څوک د پوښتنې نه و د اځکه د قید یانو ، خوارانو د احال دی او
کرنل سلامت الله خان د پرېښه سړی وو . دی په اول ځل بریلی ته راغی نو نا څاپه جیل ته
رانښوت . د هغه د اطرلقیه وه چه هغه به جیلوالا نه خبرول بلکې خو رهم نه و نو جیلوالا ترک
د پرویږدل چه د جیل د سر وازی له راغی او وې لیدل چه قید یان بهر صفایی کوی نو شکمن
شوا و فوراً یې د هغوی تلکتونه راوغوښتل ، سخت وختی و د جاکمان نه وچه جرنیل صاحب با
د ومره وختی راځی شاجی د پر قید یان د صفایی د پاره وښکلي وو چه زما به نوم وشی
خو خدای کیو کړو او معطل شو قید یان پری د پر خوشحاله شول . شاجی موقوف شو
د جیلخانی داروغه چه د پر بلدې خورو ، بد اخلاقه هم وه ، ما سره نزدی زنانخانه و

ketabton.com - The Digital Library

هغی له به هر وخت تلورا تلوز ما چه خو مره تجربه ده دا کاروونه همیشه قید یا نو بنسټ سره کیږی.

یخنی کښی خو دلته کذا ره کیږدله خو کرمی کښی دپره کرانه وه یو خوزما هغه بارک دپر په دوغل کښی وتنګ و اولوی لوی دیوالونه تری چاپیره وو زما وروکی بارک د هغه د اوسپنو دجنګلونه دک و او په هغود پاسنه تهکری پرانه وو او په هغه کښی ځای په ځای سوری وو په هغه کښی به نور لکیدو دیو پی دجبلخانو وزیر سرمها راج سنګه د هغه جبلخانی له راغی او ما سره یی دپری خبری وکړی همدرد اوښه سړی و او زما دپاره یی ولیکل چه دی دډی ددی ځای نه دیخ ځای جبلخانی ته بدل شی. اپریل اومی کښی یو پی کښی دپره سخته کرمی وی او جون کښی برسات مات شی څه وخت چه برسات شروع شی نو موسم ښه شی او کرمی کمه شی.

دالموړه پی جبل:

حکومت دا اپریل اومی هغه سخته کرمی په ما دغلته ټهره کړه او په جون کښی چه برسات مات شو نو زه یی دالموړه پی جبل ته بدل کړم ما چغی وهلی چه اوس خو برسات مات شو اوس خلک دغرونونه میدانونو ته راځی او تاسو ما غړه ته لیږئ هغوی به وپی دا د حکومت حکم دی، حکومت خو مالګه څه ارام نه راکوو خو خپله پرانیستنه یی کوله چه مونږ سیاسی قید یانو سره ښه سلوک کوو. زه چه دالموړی جبل ته لاړم نو هغه خلک هم حیران شول چه حکومت خو عجیبه توقه وکړه په الموړه کښی به اکثر باران نه وو او کله کله به اته، نهه ورځی شپه او ورځ. باران د زه به یوازی هغه خپل بارک کښی ناست وم دزول او باران په وجه به اکثر ناجوړه وم زه چه دبریلی په جبلخانه کښی وم نو

ketabton.com - The Digital Library

جرنیل سلامت الله خان زما کتوله راغی دپرښه سړی و ما ته یی ووې چه څه خبره دې شته ما ورته ووې چه دا زما مشقتی ماله دودی ښځوی او په هغی نه برهیږی او دده تی بی مرض دی نو ما دده نه خلاص کړه نو هغه یی زما نه بدل کړو او وایی پس یی سرحد ته ولیږلو دالموړی په جبل کښی داسی سړی نه ووچه ماله یی دودی ښځه کړی وای او زما طبیعت هم ښه نه وو پرځه به می خوړی هم نه شو بیا هم دیو سړی ضرورت خو وسپرنتنډنټ ښه سړی و او ما سره یی پیره هم ورکړی وه او دهغه د اکوښش وچه ماله دبهرنه یو ښه باورچی راکړي نو چه حکومت ته یی ولیکل نو ما نه یی تپوس وکړو او ما منع کړو خو هغه ولیکل او حکومت دبریلی دجیل نه یو قیدی راولیږه چه دا دده زوړ باورچی دی هغه زما باورچی نه دی بلکه زما جار او مار دی چه سپرنتنډنټ صاحب راغی نو ما ورته ووی چه تاخو زما نه منله زما هغه خبره وشوه که نه؟ دپیرنګیانو حکومت د هغه چا دپاره دپرروند دی چه دچا زړه کښی دخپل قام مینه محبت وي. څه وخت پس جرنیل صاحب دلته الموړی ته په دوره راغی ما سره یی ملاقات وشو هغه ما ته ووی چه دلته بارانونه دپرديي اوستا صحت هم ښه نه دی که ته غواړی نو زه به تا دبریلی سنټر جیل ته بدل کړم ولی چه هلته نور سیاسی قیدیان هم دی خو ما ته لږه موده پاتی وه نو هغه می دې جیل کښی تیره کړه او په ۱۹۳۶ع کښی د اګست په میاشت کښی رهاشوم

رهایی:

دوهاکید و په وخت کښی سپرنتنډنټ دحکومت له طرفه یو نوتس راکړو چه هغه کښی یی لیکلی ووچه سرحد او پنجاب ته تلی نه شی زما په خیال ددی لویه وجه وه چه په دغو ورځو کښی زمونږ د صوبی د اسمبلی ایلکشن کیدونکی و نو ځکه یی نه

ketabton.com - The Digital Library

بند کړم هسې نه چې دده په اثر د خدایي خدمتګار و زیاته کامیابي ونه شي. دغه شان چې په ۱۹۳۲ع کال کښې زه او د اکتر صاحب د هزاره ی باغ جېل نه رها شو نو هغه وخت هم زه او د اکتر صاحب یې په سرحد او پنجاب بند کړي وو خکه چې هغه زمانه کښې د مرکزي اسمبلي انتخابات کېدونکي وو. با وجود دې چې زه یې خپلې صوبې ته پرېښودم نه. خو یا هم مونږ خدایي خدمتګار و په څلویښتو کښې نولس سیټونه وګټل خکه چې مونږ صوبه کښې کار کړي و او عوام مو د ووټ په اهمیت او حقیقت پوه کړي وو او هغوی کښې شعور پیدا شوی و.

واردي ته تګ:

زه د جېل د دروازې له راغلم نو بهر مې د پرکانګرسیان ولیدل چې زما د رهایي نه خبر شوي وو. زما خو هغه وخت اراده وه چې وارد ي له لاړشم مګر د الموري خلکو پرې نه ښودم یوه شپه مې ورسره وکړه د شپې هغوی یوه لویه جلسه وکړه او ما پکښې مختصر تقریر وکړو او سبا له وارد ي له روان شوم زمونږ کا دې په یوتیسن بدلیدو د پرخلک هغه تیسن له ما له راغلی وو زه و د له راکوز شوم زما اراده وه چې د اوخت زه په تیسن کښې تېر کړم خو هغوی په زور خپل ښار ته روان کړم د دوډۍ د خوراک نه پس راغلم او په بل کا دې کښې سور شوم چې وارد ي ته ورسېدم نو تیسن له جمنا لال بجاج، مهادیو د پسایي او نور د پرخلک راغلی وو معلومه شوه چې کاندهی جي په وارده کښې نشسته او خلور میله بهر ته سیوا کرام کښې اوسېږي ما و لمبل او جامې می بدلې کړې شپه می وارد اکښې وکړه سبا له سیوا کرام ته لاړم په سیوا کرام کښې یوه کوټه وه چې کاندهی جي د څوکسانو سره ملته ناست و زما په لیدو د پرخوشحاله شو او مخې له راغی. زه یې

ketabton.com - The Digital Library

خان سره کښېښولم او تپوس ونه يې وکړل.

د سيټ جمنالال بجاج زوی ماسره سيوا کرام ته تللی و هغه وېل چه باچا خان دې په وارده کښی په هغه زور ځای کښی چه په ۱۹۳۴ع کال کښی دی او ډاکټر صاحب پکښی ډېره وو واوسي. ډکاندهی جی هم داخواهش وخو زما هم داخوښه وه چه زه دی په سيوا کرام کښی پاتی شم خو بيا زما داخيال پيدا شو چه هسی نه دوی ورو په ارام کښی مخل نه شم خکه چه دغلته يوه کوتهٔ وه او هغی کښی دوی خلور شپږ کسان ډېره وو او ډکاندهی جی مېرمن او ورسره يو خو بنځې هم وې کاندهی جی زما په خيال پوه شو نو ماته يې ووې چه کوتهٔ تکليف نه وی نو مونږ ته ستا په پاتی کېدو کښی هيڅ تکليف نشته. دويمه کوتهٔ دده بنځو د پاره وه ماته خوشحاله وم زما ضرورت خو په پرکم وو ډکاندهی جی د پوښی سره يې يو بل پوزی واچولو وې دا يو ستا او يو زما! دغه کوتهٔ کښی مونږ ډېر کسان وو خو ماته څه تکليف نه وو چونکه زمونږ مقصد يو و نظريه يوه وه دهغه په وجه مونږ يو وو. پښتانه وايی چه زړه تنګ نه وی نو خای نه تنګېږي.

دخپل اولاد سره ملاقات:

زما د رهايی نه چه خلک خبر شو نو غنی، ولی او مهرتاجه زما ليدو له راغلل د مهرتاجی دوه کاله تعليم ضايع شوی و او د الاشکر وچه ډاکټر صاحب مهرتاجه او د هغه لور (مريم) چه دوارهٔ هم زولې وې او يو بلی سره يې ډېره مينه محبت و. دا دوه کاله هغوی سره ډېره وه. ولې بيرته کلی ته لاړ او غنی او مهرتاج ماسره پاتی شول هلته خو تش ايشيدلي شيان وو ولی هغه خو ډېری نه شول او مهرتاجه او غنی هغه شان نه وه. زه په دی فکر کښی وم چه مهرتاجه د مسلمانانو په يو بنه سکول کښی داخله

ketabton.com - The Digital Library

کړم ما داسی سکول نه شو مونډی نو ډیر وخت تیر شو او اخر مجبوره شوم او د پروفیسر مجیب صاحب په امداد می مهر تاجه په لکنهو کښی د مسلمانانو په یو سکول کښی داخله کړه ، غنی هم کولې (کولا . لوکون ناتھ) نه لاړو چه هلته لې د تړو په کارخانه کښی کار کولو پاتی لعلی شو هغه په ډیره دوان کښی د کرنل براون کیمبرج سکول کښی سبق وې چه دهغه چوتهی وشوه نو هغه هم ماله وار دې نه راغی د غه سکول په انګریزی طریقه و . انګریزی خو ورته له او په اردو باندی نه پوهیدو ماته داخبره فایده منه بنکاره نه شوه فیصله می وکړه چه دی په داسی سکول کښی داخل کړم چه انګریزی سره اردو هم وي د کاندهی جی په صلاح می هغه د پنج کلی په یو کیمبرج سکول کښی داخل کړو . دا پونې سره نزدی د آب وهوا په لحاظ ډیر ښه غوره ده .

انتخابات او کانګرس ورکنګ کمیټئ :

په دغه ورځو کښی د الیکشن قصی وې نو د کانګرس ورکنګ کمیټئ د دې د پاره راغونډه شوه . په دې بحث وچه د کانګرس په تکټ څنګه خلک ودروو ؟ زمارایه خو داوه چه مونږ له په کار دی چه د کانګرس وفادار ازمایلی شوي غړي ودروو چه دقام د پاره چا څانی او مالی قربانی کړې وي خو د اکثر و ممبرانو خیال داو او دغه فیصله هم وشوه چه که یو سړی د کانګرس په تکټ دستخط کوي او پیسی هم ورسره وي او د کامیابی امید لې وی نو هغه به مونږ و درووو نو د کانګرس به ډیر ممبران منتخب شی خو داسی کسانو کانګرس ته کافی نقصان رسولی دی او بیا په هغه وخت چه کله کانګرس د وزارتونو د پرښودو فیصله وکړه . د ورکنګ کمیټئ په اوله جلسه کښی چه زه کښینا سټم نو معلومه شوه چه د دوی په منځ کښی ډیر اختلاف

ketabton.com - The Digital Library

دی یوطرف ته جواهرلال واوبل طرف ته سردار پټیل اوراځکو پال اچاریه وو
کاندهی جی سره می هم داذکر وکړو هغه هم په دی اختلاف خوشحاله نه وو هرکله
چه زه په دغه پرو جنبو کښی نه وم زما دوارو د لوسره د پرسنه تعلقات وو
اوکوشش می شروع کړه چه ددوی اختلافات کم شی، زه نو په دې حده پورې
هغه کښی کامیاب شوم. په بمبئی کښی د کانګرس جلسه وه، څرنګه چه زه په بمبئی کښی
قید شوی وم نو دهغوی د پرخواهش وچه زه دې دغه جلسه کښی شریک شم.
دکاندهی جی دا خبره خوښه نه وه اوزما د بمبئی د ټلو مخالف وهغه پوهیدو
چه دی به بیا څه تقریر وکړی اوحکومت به ورته بهانه جوړه کړی اوقید به یی کړی
جواهرلال چه خبر شو نو د پرخفه شو کاندهی جی له لاړو اوپخپله ذمه واری اجازت
حاصل کړو اوزه یی څان سره بمبئی ته بوتلم.

زه بمبئی کښی:

د بمبئی خلکو زما د پرسنه استقبال وکړو، د بمبئی هغه کرمچین ایسوسیشن
چه د چا سره په تقریر زه قید شوی وم، هغوی او د هغوی سره نورو جماعتونو ما
له ایډریسونه راکړل. په ورکنګ کمیټی کښی د قرارداد نو په سلسله کښی چه به اول
خو مره بی اتفاقی وه زما د کوشش په وجه هغه اختلافات نه وو اوپه د پرسنه طریقه
هغه جلسه ختمه شوه. ما د جلسی نه پس خو ورځی صوفیی او سعدالله سره تیری کړی
اوبیا سیواګرام ته راغلم. سیواګرام ته به هر قسم خلک کاندهی جی له راتلل یوازی
سیاستدان نه. د سیواګرام ژوند د پرساده او باقاعده و، د غلته وروره
زمونږ شهر زیاتید و. دکاندهی جی خو دا خوښه نه وه چه دلته دې د خلکو تعداد

ketabton.com - The Digital Library

زیات شی تواخري رخصت ورکړو . دبنځو، نرو شپږ کافی زیات شوی و، دهغوی
د اوسیدلو د پاره هم هغه دوه کوټی وي هلته دي خبري څه باک نه واکثر به
هلکان جنګی په برنده کښی یوځای څملاستل خو زما داخبره خوښه نه وه دغه
هلکان اوجنګی دپرښه اوپاک وو، خو زما داخیال وچه دوی په دي انمینښت کښی
اچول په کار نه دی ما داخبره غوره وګڼله چه هلکان اوجنګی دي بیله بیله برنده
کښی څملی، ګاندهی جی هم دا تجویز خوښ کړو .

په ۱۹۲۷ع کال د کانګرس د انتخاباتو وخت را نزدي شو او د راج ګوپال
اچاریه نوم د صدارت د پاره تجویز شو او فیصله پری وشوه لیکن څو ورځی پس
په مدراس کښی دیوی واقعی په بنا هغه خپل نوم بېرته واخیستو مګر دا هغه
یوه بهانه وه حقیقت دا وچه هغه د مدراس د اسمبلی د پاره د ډاډل غوښتل
اوکه چیرې هغه د کانګرس صدر شوی وای نو بیا خو د اسمبلی د پاره د ډاډلی
نه شو، نو جواهر لال وویل زه د ډاډ یږم، په سیو اکرام کښی لږي ورځی پس د ورکنګ
کمیټئ یو اجلاس وشو سردار پټیل دا تجویز پیش کړو چه جواهر لال دی دوباره
د کانګرس صدارت ته ونه ډاډ یږي . جواهر لال وویل که چیرې باچا خان
د ډاډ یږي نو زه نه د ډاډ یږم اوکه چیرې باچا خان نه د ډاډ یږي نو بیا زه د ډاډ یږم
خو زه دی خبرې ته تیار نه وم، کله چه هغه په دویم ځل د کانګرس صدر شو نو یو
بیان یې ورکړو چه دهغه نه د بعضی خلکو داخیال پیدا شو چه دهغه د دی بیان
مطلب دادی چه زما کامیابی د سوشلیزم په وجه وشوه او دا د سوشلیزم کامیابی
وه . زمونږ د کانګرس کمیټی بعضی ممبرانو په دي بحث وکړو او دا فیصله یې وکړه چه

ketabton.com - The Digital Library

ددی خواب کښی مونږ هم یو بیان اخبار ونوله ورکړو بابو راجندر پرشاد او پتیل یو بیان تیار کړو او دستخطونه یې پرې وکړل . مالویه مهادیو دیسایي ددستخط دپاره راوړو لیکن ماته هغه خبره دغسی نه بښکاریده نو دستخط می ونه کړو او مهاتما جی ته می ووې چه ښه به داوی چه جواهرلال ته یو تار ورکړئ او پوښتنه ترې وکړئ چه ددی بیان نه ستاخه مطلب دی ؟ ما ورته ووی چه زما داخیال دی چه دهغه دا مطلب دی . تاریې ورکړو جواب راغی چه زما دبیان نه کوم مطلب تاسو اخیستی دی هغه نه دی . دکاندهی جی . جواهرلال سره دپره مینه وه . جواهرلال خو کاندهی جی دلاسه پرې شان کنلو خو بعضی خلکو کوشش کولو چه ددوی په مینځ کښی خفګان پیدا کړی نو تر څو پورې چه زه هلته وم نو مابه ددې غلط فهمولیږی کولو کوشش کولو او دوی کنګ کیتی د نورو ممبرانو په مینځ کښی به می هم کوشش کاوه خکه ماته بې اتفاقی د متصل په لاره کښی خندونه بښکاریدل او هره یوه دله کښی چه بې اتفاقی پیدا شی نو د کامیابی پرځای ناکامیابه شی .

د فیض پور کانګرس :

د ټول هند دکانګرس کیتی سالانه جلسی دپاره فیض پور خوښ کړی شو . فیض پور د بمبئی په صوبه کښی یو کلی دی مابه هیشه کاندهی جی ته ویل چه قوم خو په کلو کښی اوسیږي او دهغه زما ددی خبری سره اتفاق و ، دغه وجه وه چه دوی زمونږ په شان دکلو دخلکو نه کار اخیستل شروع کړل خکه چه کلو کښی عوام اوسیږي او هر یو تحریک چه عوامو ته ورسی نو کامیاب به شی مونږ خکه د لیښتنو په زلمو او زړو لیسې کلی په کلی ګرځیدو او دا زما عقیده وه چه دښار خلک خو تعلیم یافته وی خکه چه هلته

ketabton.com - The Digital Library

اخبارونه دی، سکولونه او د تعلیم او تربیت د پرخایونه وي او په کلوکښې نه وي او خلک
بې خبره وي.

دکانګرس نګر په دیره لویه پیمانه تیارشوی و د ورکنګ کمیټئ د تولو ممبرانو د
پاره ځان له خانه له خایونه وو زماخای ددی نو رو نه لوی و زما هم داخیال و او د
دوی هم چې د صوبه سرحد خلک به راځي او ماسره به دیره وي خو افسوس دی چې
دغه کانګرس له د سرحد نه څوک رانغلل. ماسره مهرتاجه او مریم اولعلی تللی وو
خو هغوی به ماسره نه وو، هغوی صوفیې سره د جنګو په کیمپ کښې وو. صوفیه د سبې
د صوبې د رضاکارو جنګو کمانډر وه او دهغې رضاکار هم د خدمت د پاره کانګرس
له راغلې وي. مهرتاجه او مریم هم په رضاکارو کښې شاملې وي او تولې ورځ به یې کار کولو.

په دغو ورځو کښې ایم. این. رای رها شوی و هغه هم دی جلسې له راغلی و
دهغه د پر تعریفونه په اخبارونو کښې شوي وو او کوم خلک چې تاشقند ته تللي وو هغوی
به هم د ده صفتونه کول خو دی چې ما د نزدې نه ولیدو او خبرې می ورسره وکړې نو
ماته داسې سړی ښکاره نه شو. د ورکنګ کمیټئ ممبرانو سره به یې هم کپ لګولو، مهاتما کاندهی
ته به هم نزدې نزدې کیده او خوشامندې به یې کولې. دکانګرس پنډال کښې یې یو
تقریر هم وکړو خو خو ناک نه و خکه چې د سړې په زړه کښې یوځه وي او وایي بل څه نو
په خلکو د هغه د پراثر نه وي زما خو داخیال وچې دی هرڅه چې کوی د دې د پاره کوی
چې د ورکنګ کمیټئ ممبرشی او چې پوه شو چې دا کار نه کیږي نو وروسته وروبې دکانګرس
مخالفت شروع کړو او خبره دی خای ته ورسیږي چې بیا د هغه نه زیات بل دکانګرس
مخالف نه وو او مهاتما جی پسې به یې هم بلدې ردې وي.

ketabton.com - The Digital Library

دفیض پور په کانګرس کښې چه به هر کله ماته لږ ډیر فرصت وشي نو چا پیوه کلوته به تلم او دکلو حال یې ډیر خراب و دغریبي او جهالت زور و. د مسلمانانو حالت زیات قابل رحم و. دهغه وجه داوه چه هندوانو کښې داسې خلک ووچه کله کله به یې دهغوی خبر اخیستو او هغوی به یې د دین دنیا د حال نه خبرول. مګر د مسلمانانو خوا نو څوک غمخور نه و دخدای اسره یې ته پراته وو. زه چه څومره د هندوستان په کلو کښې ګرځیدلی یم نو ما لیدلی دی چه د مسلمانانو جذبه د هندوانو نه کمه نه ده، بلکه داچه مسلمانان د چوت چات نه وچت دي او هندوانو کښې دغه مرض ډیر دی اوچه تر کومه مالیدلی دی نو هندوان په نسبت د مسلمانانو (سوشلی بیک ورډ) دي اجتماعی طور ورو رسته پاتې دي. څومره چه مسلمانان زر ترقی کولی شی هندوان هغومره زر نه شی کولی، ولی قومونه خو په دعوو او تشو خبرو ترقی کولی نه شی چه په کومو قومونو کښې نیکان، پاکان او بې غرضه اولیاء خدای د پاره د خدمت خلک پیدا شی نو هغوی ترقی وکړی. خدای دې په مسلمانانو کښې داسې خلک پیدا کړي.

د پښتنو په هکله غلط فهمی:

زه چه په هندوستان کښې وم نو ما به ډیر کوشش کولو چه د پښتنو متعلق چه کوم غلط فهمی پیدا شوي دي د دې صفایي وکړم، ځکه ځکه چه د هندوانو ډیر عالم او باخبر لیدلی، د هغه ماته داخبره وکړه چه په سرحد کښې او ازاد قبایلو کښې د هندوانو مال او عزت محفوظ نه دی ماورته ووې چه تاسرحد لیدلی دی؟ هلته تللی یې؟ وې نه! نو ماورته ووې چه دا د ملک د د ښمنانو غلطی پراپیګنډه ده دي هلته د هغوی مال خان او عزت د دی ځای نه هم محفوظ دی او قبایل خو ښپل همسایه هندوسره کولو ته

ketabton.com - The Digital Library

تیاروي. دپیرنګیانو په علاقه کښې دلته هم اوهلته هم دهند ومسلم دبې اتفاقۍ دپاره
حکومت داسې کارونه کوي چه دوی دیوبل دښمنان کړي، دکلکړ په فکر کښې دا
خبره نه راتلله چه دومره سنګلی پیرنګیان هم دومره خراب کارونه کولی شي نو ماورته
دوی چه دلته په ۱۹۲۲ع کښې په ملتان کښې دهندوانو، مسلمانانو فساد چا جوړ کړو؟
کانپور کښې هندوان مسلمانان دچا په لمسه قتل شول؟ اوپرون تاته نزدې بمبئ
کښې دهند ومسلم فساد کښې دچا لاس و؟ لاهور کښې دشهید ګنج جګړه څنګه
پیدا شوه؟ په کوهاټ اوپیښور اسماعیل خان کښې دا دومره لوی فساد دهندواو
مسلمان چا وکه؟ دې ټول هندوستان کښې چه هندواو مسلمان لاس په ګریوان
دی ولې؟ ده د دې ټولو غور اوفکر نه پس وویلی چه تاسوله په کار دی چه په دی باره کښې
کتابونه اورسالې ولیکئ نو ماورته ووې چه زمونږ ذریعې محدود دي دی تاسوله په کار دی
چه تاسولا رښتیا اودهغه څې حالات پخپله وګورئ اوبیا دهغه متعلق اشاعت وکړئ
تاسو دامریکې نه اویورپ نه خوخبرئ اودخپل ملک دیوی حصې نه ځان نه خبروئ پخپله
تاسو معلومات نه کوئ، نه ورځئ، نه ګورئ خودبل په خوله پسې ځئ.

دپښتنو په باره کښې چه څومره غلط فهمي پیدا شوی وی ددی دلیرۍ کولو دپاره
دکار نبه ځای سیوا کوام وخلکو چه دلته به دهر ملک نه دهر خیال اودهر عقیدې خلک
راټول ما مره به دخبرو دپاره نبه موقع وه بلله داچه کله نا کله به می دهندوستان مختلفو
علاقو دورې کولې اودعامو جلسونه علاوه به می دهغه ځای هندوانو، مسلمانانو سره
تبادله خیالات کول اودکانګرس خلک می هم دې ته تیار کړل چه دفیض پور په دی عام
جلاس کښې دسرحد اتو متعلق یو ریزولیوشن پاس کړي. دکانګرس دځینو ذمه دارو

ketabton.com - The Digital Library

خلکو په زړونو کښې داخیال پیدا شوچه دهند وستان دازادی اړامن دپاره داخبره
ضروری ده چه مونږ دی دسرحد خلکو سره تعلقات پیدا کړو مګر هغوی ددی خبری نه
خبر نه ووچه په دی لاره کښې څومره دپر مشکلات دي خکه چه پیرنګیانو داکله غوښتل
چه دهند وستان او دسرحد اتو دخلکو تعلقات دی پیدا شی پیرنګیانو مونږ له موقع
نه راکوله چه ازاد وقبایلو سره خپله ورورۍ جوړه کړو نو هند وستان له بریې څرنګه دا
موقع ورکوله چه هغوی سره تعلقات قایم کړي . پیرنګیانو خو مونږ هم قبایلو ته نه پریښودو .
سیوا کړام ته به دیورپ دپاره ښځې اوسړي راتلل لکه فادر الون (FLWON) فادر
سی ایف اینډروز اومیری . دسره په نسبت ښځو کښې هم هلمدی زیاته وه کله کله به
هغوی زمانه دسرحد اتو او دخدایی خدمتګارۍ تحریک تپوسونه کول . یوه ورځ سیوا
کړام ته یوځوتنه پیرنګیان راغلل هغوی سره دنا کپور لوی پادری هم و . هغو پیرنګیانو
دازادو قبایلو تپوسونه کول اومابه خوابونه ورکول چه په دی کښې پادری صاحب ووې
او داسې شروع یې وکړه چه زه په خیبر کښې پاتې شوی یم زه دا پرېږدو نه ښه واقف یم هغه
ښه خلک نه دی خکه چه هغوی پیرنګیانو ته برند او نیغ نیغ ګوري ماو خندل اوپادری
صاحب نه می تپوس وکړو چه دوی ولې تاسو ته برند او نیغ ګوري نو هغه ووی چه هغوی
زمونږ نه نفرت کوي ماوې چه ستا داخبره درسته نه ده حقیقت دادی چه هغوی پیرنګیانو
ته خکه بدګوری چه هغوی تاسو وینی نو په زړونو کښې داخیال راپیدا شی چه دا هغه خلک دی
چه په توپو، ماشین ګنونو، بمونو زمونږ کلی، زمونږ کورونه ورانوی، اوزمونږ ښځې، نر-
مالونه اوبچي تباه کوی . زماپه دې خبره هغه نورو پیرنګیانو وخندل اوپادری
دپرکچه شو .

ketabton.com - The Digital Library

وزارتونه :

په هلک کښې د اسمبلو الیکشنونو شروع شول او اکثر و صوبو کښې د کانګرس امیدواران کامیاب شول. د صوبې انتخاباتو نتیجو په پښتنیان او د هغوی برخې د پرحیران کړل هغوی اولیدل چې د هغوی د پښتنې ستنې را وغورځیدې، بیا د صوبې د وزارتونه لوی نوا ب سر محمد اکبر خان هوتی د امیر محمد خان د لاسه شکست وخوړ. سر صاحبزاده عبد القیوم د یو خدایی خدمتګار عبد العزیز خان د زیدی د لاسه ارباب شیر علی خان د تهکال د ارباب غفور د لاسه، د مهمند نواب د اسلم خان د لاسه، خان بهادر قلی خان د صاحب کل جرنیل خدایی خدمتګار د لاسه، راپریوتل او د غه شان د پښتنیانو ملاتړ خان بهادران، د لانی بها دران، خانصاحبان او رای صاحبان وغورځیدل.

د ۱۹۳۵ع د ایکټ د لاندې د صوبایی اسمبلو د پاره د انتخاباتو نتیجو تولې دنیا ته عموماً او پښتنیانو ته خصوصاً داخبره په ډاګه ترسره کړه چې کانګرس په حقیقت کښې د عام اولس نماینده دی، ثبوت یې دا و وچې په هغه وخت د هندوستان د یوولس صوبو نه په اتو صوبو کښې د کانګرس اکثریت وو. باقی درې د مسلمانانو اکثریتی صوبو کښې مقامی د لی کامیابی شوې، صوبه سرحد چې د مسلمانانو اکثریتی صوبه ده (۹۳ز) هغه هم د کانګرس سره لاړله.

خلور ورځې پس په دهلی کښې د کنونشن د پاره یوه جلسه مقرره شوه چې هغه کښې د آل انډیا د اسمبلو ممبران راجمع شول او په دې خبره بحث جوړ شو چې دې وخت کښې مونږ له څه قسم قدم اوچتول په کار دي. وزارتونه واخلو که نه؟ د دې جلسې له د سرحد د پر کارکنان راغلي وو. د دوی سره مودې پس می هغوی سره ملاقات وشو. په ورکنګ کمیټي کښې څه ورځې تاوده بحثونه وشول. جواهر لال د وزارت جوړولو سخت مخالف و او د ورکنګ-

ketabton.com - The Digital Library

کمیتئ اکثریت یې په حق کښې وزه هم اول د وزارت مخالف وم خو بیا زما خیال بدل شو
خکه چه کوم کسان چه د وزارت په حق کښې وو هغوی به هم داوې چه مونږ د وزارتونه
ددی د پاره نه اخلو چه مونږ دې ډډه «پیرنګی اصلاحات» وچلوو بلکه زمونږ دا اراده ده
چه ددی په ذریعه به مونږ دا «د پیرنګی اصلاحات» ناکامه کړو . زمونږ د وزارت
اخیستو فایده داده چه زمونږ پله مضبوطه شی، کدا کار څنه کیدل نو فوراً به وزارتونه
پریږدو . دویمه نکته چه په کوم باندی د وزارت د اخیستو مخالفینو اصرار کوو، هغه د
صوبایی کورنوانو خصوصی اختیارات وو چه کوم د دغه ایکټ د لاندی هغوی ته حاصل
وو . فیصله په دی وشوه چه ترکومی پورې کورنوان د صوبایی وزارتونو دا تسلیه ونه کړی
چه هغوی به په وزارتی فیصلو کښې مداخلت نه کوی نو تر هغی ډیوزارتونه نشی اخیستی .
د پرووخو بختونونه پس ورکنګ کمیتئ د وزارتونو په حق کښې تجویز پاس کړو کنونشن
کښې هم ددې په حق کښې او مخالفت کښې د پرتقریرونه وشول مګر اکثریت د ورکنګ
کمیتئ تجویز پاس کړو د پاس کیدونه پس په هغه جلسه کښې صدر د تولو صوبو ممبرانونه
د وفاداری حلف واخیستو او بیا خلک رخصت شول . زه یوځو رځی د پلی کې ایسار و
او بیا واردی له لارم .

مونږ وارد اوسیوا کرام کښې :

زه چه تر څو هلته وم نو غنی او مهر تاجه ماسه وارده کښې وو . د لالي هغه
سکول خوښ نه شو هغه د واردې په سکول کښې داخل شو د دی سکول هیډ ماسټر
نا اکیم د پرښه اوقومی سړی و او د پره لږه تنخواه یې اخیسته د هغه ښځه د پل ایم
اې وه د پره ښه اوقوم پرسته ښځه وه هغی به هم د جګو په سکول کښې په لږه تنخو

ketabton.com - The Digital Library

کارکولو ددی دواړو ماشومانو پرښه تعلقات او همدردی وه زما د اوسېدو خای سیوا کرام دواړو نه خلور میله لیری و دلالی د پاره تلل راتلل کران وو نو دوی سره ډېره شو. کله ناجوړه چه به په چوتې راغله نو ماشومان به سیوا کرام کښې وه. ولی، په وار وار کښې و او په دوېمه، دریمه ورځ سیوا کرام ته راتلو دلالي چه به کومه ورځ چوتې وه نو دلته به راغې یوه ورځې وختې غنی سیوا کرام ته راغې په دغه ورځ دکاندهی جی د پیدا کېدو ورځ وه چه ډوډۍ ته کښېنا ستونو غنی کاندهی جی ته ووې چه نن ستا د پیدایش ورځ ده ما وختې ځان راوړسوو چه نن به قسم قسم شیان خوراکونه وي لیکن داخو بیا هغه بې خونده ایشیدلی کډوډی چه تل یې زه خورم. هغه غنی ته ووې چه ته هره ورځ سحر وختې دلته راځه غنی وخندل وې. زه په دې ایشیدلي کډو پسې هره ورځ دادومره منزل کولی نه شم داکه چېرې اوس پولاووای او وریسره سوریکې چرګ وای نو زه به دې کار ته تیار شوی وم. داخو د تو قو یوه خبره وه او په خندا تېره شوه سبا له کاندهی جی ماله ووې چه د اهلکان دي دوی باندې جبر په کار نه دی زما داخیال دی چه د دوی د طبیعت د خوراک انتظام وکړو ما ورته ووې داخو غنی تو قه کوله او زما داخیال دی چه هغه په هیڅ رنګ دې خبرې ته تیار نه شی کاندهی جی په هغه ډېر کوشش وکړو خو کامیاب نه شو د غه شان په مهر تاجه باندې هم ډېر وسونه کړي وو خو هغې هم داخیز و نه نه وو منلي ډېر خوشحاله شوم چه دوی کښې دومره سره یتوب وچه دبل د جذبا تو خیال یې ساتلو د سیکاون کلی چه سیوا کرام ته نزدی وو د صفایی د پاره کاندهی جی یو تنخواه دار ټاپ مقرر کړې و زه ورسره متفق نه وم. زما رایه داوه چه دکلو خلکو له

ketabton.com - The Digital Library

تربیت ورکول په کاردی چه هغوی دکلی صفایی خپل فرض وګڼی اوخپله یی
کوی بله داچه دهندوستان په لکونو کلی دي که د دومره کلود صفایی دپاره مونږ
یو سړی مقرر کړو نو دهغو دپاره کرورونه روپۍ په کاردي . یوځل دانسی وشوه چه
دسیکاون دغه سړی زیاته تنخواغوښتله دوی ورله تنخواه زیاته کړې هم وه مګر
داځل یی زیاته نه کړه هغه کار پریښود اولاړو . خبر داغی چه دصفایی هغه سړی
تبدیل کړی دی . نوګاندهی جی ووی چه داځی چه مونږ ورله لاړ شو مونږ دصفایی
سامان واخیستو اوورروان شو .

په دی ورځو کښی دبهار دصوبی دزلزلې ځپلی علاقی دجوړولو په سلسله
کښی دسویزرلینډ یولوی انجنیر راغلی و اودلته پیښین و دلالی هم چوتهی وه وتلې
می ووی چه هلکه تیا دپنډه هغه وې دځه دپاره ماوې دصفایی دپاره هغه په ژړا
شو چه زه خودخلکو غوندې نه شم هغه موپریښوا ومونږ ټول روان شو چه
کلی ته ورسیدو نوجوړه جوړه شو هغه انجنیر پریښه سړی وپه ونه ماسره یو
شان وزه اوهغه جوړه شو ګاندهی جی جوړه نه و نوهغه موخپل جمعدار کړه
اوصفایی موشروع کړه خومونږ ته داسی معلومه شوه چه دا دکلی خلک زمونږ
په صفایی خوښحاله نه دي کوم ځایونه چه به مونږ پاک کړل نوزمونږ دلیری
کیدو سره سم ځنی هلکان اوجنکی به راټلل اوهغه به یی بیا ناولی کول هغه انجنیر
راته ووې چه معلومیږي چه په دی خلکو کښی زمونږ ددی خدمت د
احساس ماده نشته معلومیږی چه زمونږ خلاف مظاهره کوي ما اوهغه
داخبره دپره محسوسه کړه چه مهاتما جی غوندی سړی یوکلی ته دصفایی دپاره ځی

ketabton.com - The Digital Library

او د خلکو د احوال دی. ژه په دی خبره د پوهه وم چه کله واپس راغلو نو یو ملګری
ما له تسلی راکړه چه شکر وباسئ چه تاسو یی په کانو نه یئ ویشتی او صفایی ته یی
پریښودئ . میرا بحن اوکنو (کنو د کاندهی جی نمسی و او میرا بحن دیوانکریز
امیرالبحر (Admiral) سلیډ لور وه چه خان یی د هندوستان د غریب ولس
خدمت د پاره کاندهی جی ته وقف کړی و) هغوی هم دواړه دی سره نزدی یو کلی
ته د صفایی د پاره تللی وو نو خلکو صفایی ته نه پریښوول او دوی صفایی کوله نو د
کلی خلکو وړو اولیو په کانو و ویشتل او بله عجیبه خبره خو لا داده چه مونږ خپل خای
له راغلو او زمونږ هغه خدمتګار چه سیوا کرام کښنی یی خدمت کولو خبر شو چه مونږ
د هغوی کلی له صفایی ته تلي وو هغوی زمونږ کار پریښود او و تښتیدل د هغوی په
خیال او عقیده مونږ اچوت شو، پلید شو او د پلید و خلکو کار کول د هغوی په خیال
ګناه وه . مونږ په سیوا کرام کښنی د اوبو د پاره د پر بنګلی کوهی ویستلی و او د هغه
د پرې منبی اوبه وې او هغه اوبه مونځکلی هغوی به هم دې اوبو نه خپل منګی د کول
هغوی د اکوهی پریښود او بل مونږ ته نزدی یو شار کوهی وچه اوبه یی د ځکلو نه وې
د هغه نه به یی اوبه د کولی او ځکلی . کومو خلکو چه به دلته زمونږ کار کولو نو دا ټول
په هندوانو کښنی نیچ ذات وچه و رته اچوت وایی او نور هندوان دوی خان ته
نزدی نه پریږدی او په حینو ځایونو کښنی چه په چا د دوی سوچ وشی نو هغه پلید ګڼی .

د کانګرس وزارتونه :

د هندوستان په اکثرو صوبو کښنی کانګرس الیکشن وګټه او دوی اکثریت
شو . په صوبه سرحد کښنی د حکومت د پیر مخالفت او بی ایمانی سره هم په ټولو پښتو کښنی

ketabton.com - The Digital Library

نولس ممبران خدایی خدمتگار کامیاب شول، حکومت د خدایی خدمتگارانو خلاف
تول خپل اثر رسوخ استعمال کړی و او د خدایی خدمتگارانو د مقابلې د پاره یې د
صوبې خانان، ملکان، وکیلان یوکړل د دوی د عمرونو د بښمنیو جوړه یې وکړه لیکن
بیا هم زه داویلی شم چې خدایی خدمتگارو به الیکشن کتلی وای او اکثریت کښې به
راغلی وای که دهغوی نه خینې غلطی نه وای شوی او د پرو جنبو او خود غرضونه یې
کار اخیستی نه وای او اصولی خلک یې منتخب کړی وای، سره د دې هم اسمبلۍ
کښې د دوی مضبوط پله وه د دوی مقابله کښې بله پله دومره لویه نه وه بیا هم
حکومت بې ایمانی وکړه او د قانون او قاعدې برخلاف سرجاج کنګم د خدایی
خدمتگارو په خای سره صاحبزاده عبدالقیوم ته د وزارت جوړولو دعوت ورکړو
او هغه حکومت جوړ کړو دهغه او د سره پله هم نه وه، دې ټپلې حلقه کښې فیل شوی
و، عبدالعزیز خان تړې سیټ کتلی و دې دهزارې نه کامیاب شوی و. هغه
د پیر ټکیانو سړی و او چې اسمبلۍ کښې د پیر ټکیانو خومره سړی وو هغوی مجبوراً هغه
سره ملګری شول. لیکن بیا هم د اوزارت د شپږو میاشتونه زیات ونه چلیدی
شو او د حکومت د پرو کوششونو باوجود مات شو او د خدایی خدمتگارو حکومت
جوړ شو.

د کانګرس اول کښې چې په کومو صوبو کښې اکثریت وموندو وزارت جوړولو نه
انکار کړی و ځکه چې کانډهی جی حکومت ته یو شرط وړاندی کړی و هغه دا چې کورنران
به د وزارت په کار دونو کښې غیر ضروري مداخلت نه کوی. د ۱۹۳۵ء کال ایکټ تول
اختیارات کورنرانو له ورکړی وو او هغوی د قانون له مخه د وزارت په لویو او وړو کارونو

ketabton.com - The Digital Library

کښې مداخلت کولی شو. حکومت دګاندهی جی دغه شرط ونه منلو ولی چې هغوی خو د
اوږدې پیشوخوړه کړې وه. پیرنګیان دی نه تیار نه وو چې هندوستان ته دی طاقت او
اختیار ورکړې. اول کښې کانګرس د وزارتونو جوړولونه انکار وکړو. حکومت دخپلو خلکو
وزارتونه جوړ کړل خو دغه چیرته چلیدی شول، د مبرانو اکثریت ورسره نه وخولږه
موده وروسته دکانګرس په ځینو غړو کښې د دی شرط برخلاف کنګوسی شروع شو
او راج کوپال اچاریه دې خبرې ته تیار نه شو چې مونږ له وزارتونه اخیستل په کار نه دی
مونږه پیتل کښې وو دا د سمندر په غاړه یو کلی دی. ګجرات کښې ګاندهی جی راجګوپال اچاریه راوغوښتو. س. دار پټیل هم دلته و ګاندهی جی دوه شپې او ورځې هغوی
سره بحث وکړ خو دغه خیال یې بدل نه کړې شو هغوی وې چې مونږ له غیر مشروط
طور وزارتونه اخیستل په کار دي او دغه دا هم خیال وچې دا څومره موده مونږ
وزارت نه دی اخیستی نو دقام او ملک تاوان شوی دی. راجګوپال رخصت شو
او مونږ ټول د راجاجی په دی کار خفه وو لیکن د خدای فضل و حکومت دګاندهی جی
شرط منظور کړو. اود سنده، پنجاب او بنګال نه علاوه د هندوستان په ټولو
صوبو کښې دکانګرس وزارتونه جوړ شول.

مونږ دسیګاون دکلی نه لږ ببرته اوسیدو او د آب وهوا په لحاظ دغه ځای
د پرښه وخو د برسات په زمانه کښې به دګرځیدو تکلیف ولاړه هم کچه وه او مالداری
یې دپره وه، اکثر به د پیرۍ خټې چترې وې او څادرونو او بنیاد موته به د پر تکلیف و
او بل خوا ته به هلته په پټو او د پیرو کښې د پر کاپۍ و وچه دالاړی پرې جوړ یدی شوی
خو د بې اتفاقۍ او بې تنظیمی په وجه دا کار پاتې و ګاندهی جی دا کار شروع کړو او په

ketabton.com - The Digital Library

یو کال کښې مویوه لاره پیدا کړه . دلته ماشی د پرو و خو ملیریا کمه وه . یوځل په کاندهی جی
د ملیریا سخته حمله وشوه هغه دارو هم نه خوړل ، څه وخت چه هغه بې هوښه شو نو
مونږ ورله سول سرجن راوغوښتو هغه دا تجویز وکړو چه زه دی هسپتال له ولړم
مګر هسپتال خو پرپږد ده هغه دارو نه خوړل په دی وجه د هسپتال نه پاتی شو مونږ
تولو ورته په اتفاق ووې او اخر موږ په دې راضی کړو خکه چه مونږ سره د پرغم و او
دهغه ناجوړتیا مونږ تول وارخطا کړې وو . مونږ تول ورسره هسپتال له لاړو په
خو ورځو کښې دهغه صحت ښه شو . هسپتال له یوه ورځ یوسړی راغی وه ویې ماران
ورسره وو دکاندهی جی په مخ کښې یې پیتار کښې بنوده او سه یې تری اوچت کړه هغه
کښې قسم قسم ماران وو . کاندهی جی ته یې نزدی کول مګر ما تری منع کړو چه په دی
څیز څه اتباء دی بیا دهغه سړی خواهش وچه زه د اماران د تبرک د پاره د بابا
په غاړه کښې اچوم . کاندهی جی خندل خو ما منع کړو هغه وې . دا ما دم کړې دی د
نقصان یې ذمه وارنیم ، ما ورته ووی که څه نقصان وشو نو زه به ستا ذمه وای څه کړم ښه
داده چه دا کار و نه کړې او هغه می دی کار ته پری نه ښوده . بل ځای بیا په سیوا کرام کښې
زمونږ بل ملګری ناجوړه شو دهغه محرقه تبه شوه څه ورځې پس میرا بهن هم ناجوړه شوه
او محرقه یې شوه هغې ماته ووی چه معلومیږی داچه زما هم محرقه (تبګی) ده مونږ سره
دهغې زیات فکر و خکه چه پیرنګیان اکثر د محرقې نه مړي اودې ته مونږ نوې ما ددوی
دوا ورو په ډیر خدمت کاوه خو دې به راسره د پر فکر و او د میرا بهن به می زیات خدمت کاوه .
په دغه ورځو کښې دهاتما جی یو دوست په بنارس کښې یوه عبادتګاه جوړه کړې
وه چه په هغې کښې دهر مذهب خلکو ته اجازه وه چه په کومه طریقه هغوی د خدای عبادت

ketabton.com - The Digital Library

کوی کولی شی ، دهغی دافتتاح دمراسمو دپاره مهاتماجی اوزه بنارس ته لاړو ، مهرتاجه هم ماسره وه او دهندوستان دمختلفو علاقونه دپرنارسیه اوزنانه دغه افتتاح د پاره راغوښتل شوی وو . ددی رسمونو دادا کیدو په وخ د هر مذهب او ملت خلک موجود وو په دغه عبادتخانه کښی دهر مذهب خلکو خپلو طریقو د خپلو مذهبی کتابونو تلاوت او دعا کانی وکړی زما په خیال دپیړنکیانو دا تلونه لپس دهندوستان په تاریخ کښی دا رومبی ځل وچه دهر مذهب پیشوایان په دیره مینه او محبت سره یو ځای راغونډ شوی وو او عبادت یی کولو .

بنارس ، دیلی ، گجرات ، کاتیاواړ :

مونږ دبنارس نه دیلی ته راغلو ، بیا دگجرات کاتیاواړ ته لاړو ، په کاتیاواړ کښی ما د مهاتماجی کورا و خپل خپلوان ولیدل هغوی دپرسنه خلک وو او دکاندهی جی سره یی دپرمینه محبت و ، یوه شپه موهلته وکړه ، بیا گجرات ته راغلو او احمدابادکښی د دیاپت کښی چه دهندوانو یو دپرلوی قومی کالج دی دیره شوو دیاپت په رښتیا یوقومی کالج دی ولی چه ددی شاګردان چه دتعلیم نه فارغ شی نو هغوی کلوته ځی او د خپل قوم او ملک خدمت کوی . دگجرات دمیونسیپلیټی دخلکو د طرفه سپاسنامه را کړی شوه دا دپرسنه خلک دی مهاتماجی سره یی دپرمحبت دی یوازی محبت نه دی دازادی په جنګ کښی هم دهیڅانه وروسته نه وو ، خو وړځی پس سیوا گرام له راغلو زه چه خو مره هندوستان کښی گرځیدم نو ما به لیدل چه هره صوبه کښی په سیاسی اقتصادی او تعلیمی لحاظ بلکه په هر لحاظ مسلمانان د هندوانو نه دپرو ر وسته وو خو مره چه به ما په دی خبرو فکر کوو نو دی نتیجی ته ورسیدم چه یوازی کاندهی جی نه دی

ketabton.com - The Digital Library

جواهرلال نه دی مالویه نه دی ، پتیل نه دی ، راجندر پرشاد نه دی ، سوباش ، را-
ځکوپال اچاری نه دی ، بلکه په سوونو داسی خلک دي چه ډاکټران ، انجنیران تعلیمیافته
خلکو مدرسی جوړی کړی دي اولکیادی ، دخپل قام او ملک خدمت کوي . دې خلک
خان خان له په کلوکښی دیره دي خلک یی کلوته نه پریږدی او ددوی په لاره کښی خنډان
اچوی سره دهغی هغوی په صبر استقلال دخپل قام خدمت کوي او هیڅ قوت هغوی
دخلکو خدمت نه لاری نه اړولی نه شی دهغو خلکو لوی تعریف داوچه ژوندی دې پر ساده
اوسپه ډیرلږ خیز به یی گذاره کوله . په وارده کښی یوځل دوارد دی دکلو دکارکنانو حلسه وه
هغوی تول راغونډ شوی وو زه هم د (ونوبا) هغه نوی اشرم کتوله تلی وم دهغو کار-
کنانو په حلسه کښی مشریک شوم ډیر خوار اوکمزوری وو زما زړه پری وسوجا جوجی چه
ددې تنظیم صلاح او اوینو باجی یی سکرټری و ورته می ووی چه داځود قوم ملکیت دی
غریبانو دخوراک څه انتظام په کار دی اوکمزوری سړی د قوم او ملک خدمت کولی نه شی
جاجوجي ووی چه قاسم زما پوره اتفاق دی اوس زمونږ حلسه کښی دا تجویز وړاندی
کړه . حلسه کښی چه ما دا تجویز وړاندی کړو چه ددوی تنخواه دی زیاته شی ، نو دهغوی د
کارکنانو نه یوسړی پاڅېد و هغه وویل چه زمونږ دا ملک ډیر غریب دی اول خو مزدورۍ
دی نشسته اوچه مزدوری دي نو دری آنی دسړی وی اولس پیسی دمنځی وي او مونږ
خو بیا هم څلور آنی اخلو زمونږ پتیل داشان ډودی خوری لکه مونږ یی چه خوړو د
تنخواه زیاتولو ضرورت نشسته ولی چه داخلک به وایی چه مونږ خو دباجړي وچه ډوډۍ
نه بیا مو مواوداز مونږ خدمتګار زیږی غوږی خوړی .

بله داچه دهندوانو امیران ، سود اګر اکثریت دهر یو قومی تحریک سره په زړه کونو

ketabton.com - The Digital Library

لکونو روپو امداد کوي بل طرف ته مسلمانان دي تاسو وګورئ هغوی کښی دخدمت څوک دی دهغوی تعلیمیافته امیران، سوداګران، وکیلان دی چه روپی ورکول خو پریږده دقوم اوملک دترقی څه خیال هم په زړه کښی نه لری دغه وجه ده چه مسلمانان زوال سره مخامخ دي. دغه وجه ده چه په هندوستان کښی هندوان وچتیږی اومسلمانان پریوزی دهندوستان دمسلمانانو راته دا تجربه وشوه چه کوم سړی دپیرنګیانو خیرخواه وی، هغه ددوی لپاره وي داسی حالاتو کښی به څنګه ترقی وکړي.

دهندوستان دمسلمانانو دپاره فکر:

زه چه په ټول هندوستان کښی ګرځیدلی یم نو مسلمانانو کښی جذبه شته خو غمخوري نشته اوخیرخواه یی نشته. سیواګرام ته به کله ذاکرحسین صاحب راتللو ده سره زما دې برتعلق و دی دجامعه ملی اسلامیه دیلی پرنسیپل وماده ته هندوستان کښی د ګرځیدلو اوپخپل ذهن دحالاتو اوواقعاتو اثر په تفصیل سره بیان کړو اوورته می ووې چه دلته په مسلمانانو کښی رښتینی خدمتګار پیدا شوی نه دی ترقی کولی نه شی په مسلمانانو کښی هم په سره سینه تعمیری کارکول په کار دی اودهندوانو په شان مسلمانانو له په کار دی چه ځای په ځای کارکنان پیدا کړی چه ددوی دترقی دپاره کار وکړي اومرکزونه جوړ کړي. زه دی نتیجی ته رسیدلی یمه چه په چوف اوکوف باندی قومونه اباد نه کار په کار دی! او نه د جلسو د تقریرونو په واسطه په هغوی کښی ژوند پیدا کیدی شی نو ما اراده کړې ده چه دمسلمانانو د پاره کار وکړم اوددوی له د اصلاح دپاره مرکزونه قایم کړم اوچه تر کومی ساته خپلی صوبی ته د تللو اجازت نه دی شوی ددوی څه خدمت نه کړم مګر ما سره ددی خبری دپر فکر دی چه که چیری ماته دخپلی صوبی د تللو اجازت وشو نو ددوی

ketabton.com - The Digital Library

خدمت به بیا څوک کوی؟ خکه چه زه خو بیا دلته پاتی کیدی نه شم او په ما د خلو خلکو د خدمت کولو حق دی نو که چیری په دی کښی زما سره ستاسو اتفاق وی او د مسلمانانو دا کار فایده مند کښئ نو بیا تاسو زما د ملګرتیا د پاره سره پیدا کړئ چه هغوی دې کار ته د خدای د پاره ملاوتړی او که چیری زه لا پرشم نو دوی دلته ناست وی او کوم بوتی چه مونږ کړلی دی هغه له او به ورکوی او وچیږی ته یې پری نږدی. بل سوال د پیسو دی مسلمانان رسمی خیراتونه خو په زکوی ملګرو خدای د مخلوق دابادی د پاره یوی پیسی ورکولو ته تیار نه دی دغه اخبره چه په دوی کښی نیک او دابادئ تحریک چلیدل ګران دی.

زما خو دا خیال وچه دا کار دې دسنده د صوبی نه شروع شی خکه چه هلته د مسلمانانو ابادی د پره ده او په تول هندوستان کښی د سنده خلک په هر لحاظ روسته پاتی دی زمونږ دبل ملګری دارایه وه چه د بنګال نه دی بیا شروع شی او د سهارنپور هغه پروفیسر صاحب داخبره وکړه چه که چیری تاسو د دی کار ابتدا د سهارنپور نه وکړه نو د پرزور به ترقی وکړی او د پرزور به تول هندوستان کښی خورشی خکه چه د یوپی مسلمانان د سنده او بنګال د مسلمانانو نه زیات پوه او مترقی دي او بله داچه سهارنپور کښی د پری مذهبی مدرسی دی چه هغو کښی د پردیو طالبان دسنده او بنګال دي او د هندوستان د هری صوبی خلک پکښی شته دا د هندوستان د مسلمانانو تعلیمی مرکز دی او که دا مرکز د غلته جوړشی نو د دغو طالبانو نه به سنده او بنګال کښی او نور د صوبو کښی د پره کار وا خیستی شی مونږ تولو په دغه ځای اتفاق وکړو چه کار به د دغه ځایه شروع کوو او منتظر د وچه څه وخت به هغه یو خوسری زما سره پیدا شی.

خو د ځی ما په سیوا کرام کښی انتظار وکړو چه څه جواب رانغی نو بیا زه جواهر لال

ketabton.com - The Digital Library

سره یو. پی ته لاړم. بابو راجندر پرشاد ماته بهارته د تلو او دوری کولو وعدې اخیستې وه
نو زه په الهاباد کښې سم چې پروفیسر عبدالباری صاحب راغې زه او هغه دواړه پټنې ته لاړو
او په صداقت اشرم کښې دیره شو هغه اشرم دګنګا سین په غاړه و او د پردمزی اشرم
دا اشرم د بهار د صوبې یو مسلمان بیرسټر مظهرالحق جوړ کړې و هغه د کانپور د جماعت په
معامله کښې هم د حکومت برخلاف د مسلمانانو مرسته کړې وه افسوس چې د هغه نه وروسته
په مسلمانانو کښې داسې خوک نه وچې د غه اشرم پې اباد ساتلی وای او په دې وجه
د هغه وراثت کانګرس ته پاتې شو اونن ورځې د غه ځای د بهار د صوبې د بهار کانګرس
کمیټې دفتر دی.

مونږ د دوهمې دیارلسمې ګرام جوړوو چې د پنجاب میل دا کسید نه خبر
راغې او د خبرې د سره سم د کانګرس کارکنان د مدد د پاره هلته ورسیدل. په دې
کښې د پرخلک مړه شوي وو او د مړو پټ ندل نه کیدل چې دا هندوکه مسلمان دی
چې په چا به د هندو شک کیدی شو نو هغه به پې سوزوو او چې په چا به د مسلمان شبهه
وه نو هغه به پې ښخ کړو او د مړو نه علاوه د پرخلک زخمیان هم وو او هغوی پې د پټنې لوی
هسپتال له راوړل خدای دې چا ته نه ښیي، د مصیبت یو عجیبه منظر وخو ورځې پس مونږ
د څپلې دوهمې پروګرام جوړ کړو او کافی ورځې مو د بهار په صوبه کښې دوره وکړه. د بهار په صوبه
کښې د شیرشاه سوري قبر دی چې مونږ هلته جلسه وکړه نو د دعا د پاره د هغه زیارت له
ورغلم د هغه قبر ساده قسم جوړ دی او ښکلی ګنبد دی او چار چاپیره تری او به دي دا ولو
تالاب د پر ښکلی دی لوی شیرشاه ته می د زړه د اخلاصه دعا وکړه خکه چې هغه د پښتنو ګټندو
سیاستمدان او ښکیالی پښتون وچې مغلوله پې ماتې ورکړې وه او د مغلونه پې د پښتنو هغه

ketabton.com - The Digital Library

حکومت دوباره اخیستی واویایی حکومت په تول هندوستان جوړکړی و د کلکتی نه تر پیښور
پوری سړک ده جوړه کړه دی . دخپل حکومت د تینګولو د پاره یی د بهار په صوبه کښی د پرو
پښتنو له د پرجاکیرونه ورکړی و و مونږ د هغو پښتنو اولاد اوجاکیرونه هم ولبدل . یوکس
دوه ډ میلانه کړی هم وو مګر د هغوی اوس هغه خوند نشته خلکو د خپل پلار نیکه ژبه هیره
کړی ده افسوس چه په پښتنو کښی داکمزوری شته چه خپله ژبه هیره کړی . یو . پی کښی هم
د پر پښتانه دي د هغوی هم د غه حال دی ذاکرحسین صاحب افریدی پښتون دی د ژبی
په هیرید و د خپلو نه سړی پردی شی . د بهار په صوبه کښی پښتنو سره د پرجاید اد ونه وو خو د بدا
عملو په وجه تری تول لاړل اونن د پر خراب ژوند تیروی .

د بهار د دوری نه وروسته زه بیرته سیوا کرام ته راغلم د پری مودی نه د سنده د
کانګرس ممبران ماپسی وو او دایی خواهش وچه زه دی سنده ته لاړشم او د هغه ځای په
مسلمانانو کښی څه کار وکړم زما هم خوښه وه ولی چه د سنده مسلمانان د پرورو سته پاتی
شوی دي او مظلومان دي او مونږ خدایی خدمتګار خو د مظلومانو ملګری یو او مونږ خپل خدای
سره داوعده هم کړی ده نوزه د سیوا کرام نه سنده له لاړم . زما خو دا خیال وچه سنده کښی به
کافی ورځی تیروم ، سنده ته چه ورسیدم نو ما د کانګرس دوو کرانو په مشوره د خپلی دوری یو
لوی پروګرام جوړ کړو او د حیدرابادنه موشروع کړه مسلم لیګو خو زما د دوری د خرابولو د پاره د
شرارت پروګرام جوړ کړی و خو د سنده وزیراعلی چه د پر قوم پرست او شریف انسان و خبر شو او
مسلم لیګو ته یی ووې چه عبدالغفارخان دلته زمونږ د قوم خدمت له راغلی دی په کار دی چه مونږ
تول ورسره مدد وکړو او که مدد نه شو کولی نو شرارت خو د شرم خبره ده ، زه خبر شوی یم چه ستاسی
د شرارت څه خیال دی خو که دده په دوره کښی موشرارت وکړو نو د پر بد به د رسره وکړم . دده په

ketabton.com - The Digital Library

چه مسلم لیګ په قلاړشو او ما خپله دوره په اطمینان سره وکړه . په دغو درځو کښې د سنده وزیر
لی خان بهادر، الله بخش سومرو د ده زما سره دېر مینه وه ، په حیدرآباد کښې موجلسې وکړې
د پرهنداوانو او مسلمانانو سره مو خبرې اترې وشوې ، د دې ځای نه کراچۍ لاړو ، په
اچۍ کښې مو کافي وخت تېرې کړې او دېر کار مو وکړو ، د کراچۍ نه سکر ته لاړو او د سکر نه
د آباد له راغلو ولې چه داخیال مو پیدا شو چه په بلوچستان کښې کار کول زیات ضروري دي.

د بلوچستان دوره :

د دېرې مودې نه زمونږ د بلوچستان د رونړو د اخواهش وو چه زه د بلوچستان
لاړشم ، ما د پرځله کوشش وکړو خو حکومت نه پرېښودم ، په دغه درځو کښې عبدالصمد خان-
کزی چه د بلوچستان د پښتنو رښتینی خدمتګار او رهنمادی په ما زور ولګو وچه ته
چستان ته لاړشه ، په لاره کښې می الله بخش سره ملاقات وشو د هندوستان په سیاست
د دېرې خبرې وکړې . هغه د پاکستان د جوړېدو په حق کښې نه وو ځکه چه د پنجابیانو نه
د زړه ستري وو او پنجابیانو سره یو ځای کېدو ته تیار نه وو ، هغه دې خبرې ته تیار وو
د کچرې سنده ، بلوچستان ، سرحد او کشمیر یو ځای شوو نو دا به دېره ښه وي ، الله بخش
د مرو د سیاسي مخالفت په وجه د مسلم لیګ یو لیډر محمد ایوب کهرو بیاورو مشوقتل کړو .
زه په خیریت سره کویټې ته ورسېدم ، څو وخت چه زمونږ باور کادي د بلوچستان
سرحد کښې داخل شوو نو تر کویټې پورې په لاره کښې دوه پلس کېدو ویره وه ځکه چه زه یې
د پرځله راواپس کړې وم ، په هر سټیشن چه به می د پولیس افسر ولیده نو دا خیال به می پیدا
د چه د جوړې حکم یې راوړې دی . زه په خیریت کویټې ته ورسېدم ، زما داخیال دی چه
د مت جناح صاحب ته چه د هغه تعلق مسلم لیګ سره وو اجازت ورکړی وو نو ما ته یې هم اجازت

ketabton.com - The Digital Library

راکړه ، ولی چه زما تعلق کانګرس سره وو .

عبدالصمد خان اچکزی ستمیشن تیر راغلو ، په ستمیشن کښی نورهم د پیر هندوان ، مسلمانان راغلی وه
مایوخورو رځی کویته کښی تیری کړی اویاد کویټه نه فوت سند مین ، قلعه عبدالله ، هنه باغ ، کلستان ، چمن
لورالای او د بلوچستان نورو ځایونو دوره می وکړه ، د پره د خوشحالی لوکا میابه دوره وه اوزره می په دې
هم د پره خوشحاله شوچه پښتانه او بلوچ راوینس شوي دی هغوی سره می جلسواد مجلسونه
کښی د لپښتنوا و بلوچو د رورولی خبری وکړی او پلی کښی ما سره د اکثر د پښتنوا و بلوچو
اتفاق وو ، ځینو لپښتنو زمونږ د پښور د خلکو نه شکایت کولو او د پره گیله من وو چه پښتنی نه
ورو ستو ماته معلومه شوه چه د دی وجه پښور کی حاکمان وو یعنی د پښور هغه کسان
چه د غلته د پیر نګیانو نوکران وو او پیر نګیانو د خپل کار د چلو لو لپاره د غلته مقرر کړی
دي افسرانو د خپلو د نورو سره شریفانه سلوک نه ووکړی بلکه د سره یتوب نه پریوتی ، د فرعونیت
بد ترین سلوک کوو او د هغوی په زړه کښی د تولو پښتنو و نه نفرت پیدا کړی و ما هغوی ته
تسلی ورکړه او پوهه می کړه چه دیو څو کسانو په ګناه تاځو د پښتنو پر تول پښتانه مه نیسئ ا
بخدای دی نو پښتانه داسی بی ننګه نه کړی بلکه داچه د ی حکومت زمونږ نه د ی بلکه
پیر نګیانو د ی ، بله داچه په دوی کښی د د ې حاکمانو اکثریت د هغه خانانو ، میاکانو ا
ملایانو وو چه دانګریز د خوشحاله ولو لپاره دا دلته چه تاسو سره کوم سلوک کړی د ی او
یی کوی دایوازی تاسو سره نه کوی بلکه مونږ سره یی هم هلته په هغه خپله صوبه کښی کوی
د پره عجیبه خبره وه چه دلته د د ی پښتنو سرکاری افسرانو د پنجابیانو افسرانو سره د ل
چه په شریکه یی د بلوچستان پښتانه او بلوچ خوړل . د بلوچستان د دوری نه وروسته
مونږ جیکب آباد ته راغلو ، په جیکب آباد کښی د اکټر جیت رام چه د کانګرس صدر

ketabton.com - The Digital Library

حمد امین کوسوم مونږ سره یوځای شو په جیکب اباد کښی د هند وانو او مسلمانانو
ه لویه جلسه وشوه ، په دی جلسه کښی د سیول او پولیس د افسرانو دا اراده وه چه څه
ر بړی وکړی خو د وزیر اعظم الله بخش په مداخلت څه کړ بړی و نه شوه ، مونږ د
لوچستان د هغی تولی علاقی دوره وکړه چه په بریتش بلوچستان کښی د پښتنو اکثریت
کښی دی ، زما او د عبدالصمد خان اچکزی دا رایه وه چه د بلوچستان هغی برخی ته هم
ر شو چه بلوڅ په کښی اباد دي ، د ډاکټر جیت رام او محمد امین کوسوم دا رای وه
ه مونږ د بلوڅو د غی علاقی ته لاړه شوو ، مونږ هلته لاړو خلک تول په شوق او په مینه
غونډه شوي وو چې د جلسی وخت راغی نو زما دا اراده وه چه په هغه جماعت کښی جلسه
کړو چه د بازار په سر کښی وو او د نورو ملګرو د اخیال وو چه هغه ډاک کښی دي وکړو چه
بازار نه هغه طرف ته وو هلته د جلسی انتظام وشو ، جلسه چه شروع شوه نو د بلوڅو یو
یس راغی ، د جلسی په خوا کښی ټهر شوا و جلسی ته یې سنبه وکتل د هغه نه لږ ساعت
س د بلوڅو یو تولی ټبروند په لاس جلسی ته راګډ شول او بغیر د تپوس نه یې
خلکو را باندی کړل چه سړی ته به یې د هغه ورکوو د علی علی چغی به یې و هغه وهلی
ر نا تر سره بی د سره یې په بل ځای کوزار نه کوو په یو ساعت کښی میدان خالی
وو زما یوی خوا ته ډاکټر جیت رام او بلی خوا ته محمد امین کوسو په کوسو ناست و
ه وخت چه د جلسی تول خلک وتښتیدل زه یوازی پاتی شوم نو زما نه چاپیر
ول سره وړځ یې را باندی جوړه کړه او دا کوشش یې کوه چه زه هم وتښتم خو زه و نه
ستیدم . په هغه وړځ ما څپل سر خړ ئیلی و او په کرسی سر تور ناست و م زه پوهه
م چه سنبه کوزار به اخلی خو تښتیدم نه کتل می چه د دی څه کوی زما نه ښی طرف ته

ketabton.com - The Digital Library

محمد امین کوسو و هغه یې په سر وهلی و او بی هوښه شو او د کرښی نه را پریوت
بل طرف ته د اکتر جیت رام و په هغه یې هم سرمات کړی و هغه هم د کرښی نه په خاوا
کښی را پریوتی و زمانه چاپیره د پر و کړ خپل چه دی به هم د نور و خلکو په شان
وتښتی پوهه شو چه دی نه تښتی او مونږ خپل کار و کړو نو بیخپله وتښتیدل زه پا
چه و می کتل نو د کوسو او د اکتر د سر نه وینو داره ې وهلی بل څوک نه و و عجیبه حالت
معلومیده چه د د اکتر جیت رام او کوسو په باره کښی و رته خاص هدایت شوی
او زما په باره کښی هم و رته هدایت شوی و ، بیا و رسته معلومه شوه چه د غه بلوڅ
رئیس د دوی د پر دوست و او دوی پری احسانونه کړی و و مونږ سیول سر جن
پسی یوسړی په موټر کښی ولیږلو دوی مو یو ړل او چه کوم ځای مونږ د پر مه و هلت
مو کتهونه کښی و اچول و بیا یې نه و د ر پدله حالت بی خرابیدلو او عبد الصمد خا
او زمونږ نور ملګری هم خو ږ و و خو د و مره نه د مقامی خلکو نه معلومه شوه چه دوی د د
قصی نه خبر و او په تحصیل کښی را پورت هم کړی د مګر سرکاری افسرانو د دې کار نه
نه نیوله حقیقت خو دا و چه د اتول کار د سرکار په اشاره شوی و نو افسرانو یې خلا
مخه بند ولله یوازی دا ځای نه په تول بلوچستان کښی حکومت کوشش کړی و چه
زمونږ جلسو کښی ګډبډی پیدا کړی ولی په پښتنو کښی د و مره پښتو لا یاتی وه چه
د خپل مسلمه عزت و کړی ما زنګیر د هغه علاقی پولتیکل افسر چه پوځی کپتان و او هغه
و او د اتوله قصه هغه کړی وه . خپل اسستنټ سره ماته راغی او د دې واقعی تپوس
یې را نه و کړه او را ته یې و وی کړ چه پیرې تاسو پدی خلکو مقدمه چلول غواړئ د عوی
پیری کوئ نو زه به د هغی انتظام و کړم د غه اسستنټ د پښتو د علاقی د صوابی تحصیل

ketabton.com - The Digital Library

د دویانو د کلی وو مادوی ته په خواب کښی ووی چه مونږ خدایی خدمتګار دچا نه
بدل نه اخلو، مونږ مظلومان یو، زمونږ بدل خدای پاک اخلی هغوی چه ماسره خبری
کولی نو د حکومت د طاقت باوجود ملامته اوخړ غوندی ښکاریدل ښه ساعت ماسره
و بیا رخصت شو. تیاره مانښام شو مسول سرجن راورسید هغه وخت زمونږ د
زخمیانو بد حال و او د محمد امین کوسو حالت ډیر خراب و، د زاتلو سره ډاکټر د هغوی
د وینو بندولو کوشش وکړو او مونږ تمریي وویل چه د دوی حالت ډیر خراب دی د دوی
پاره څه انتظام کیدی نه شی ښه به داوی چه د حیکب اباد هسپتال تمریي ورسوو مونږ
هغوی په موټرونو کښی واچول او تهر ما سختن حیکب اباد ته ورسیدو مسول سرجن
ډیر ښه سړی وو، د رسیدو سره د هغوی لپاره ډیر ډیر انتظام وکړه هغوی یې ځان
په کمرو کښی واچول پټی مرهم وشول او چه د هغوی انتظام وشو نو بیا مونږ چلو
خایونو ته رخصت شو، چه شپه قبره شوه زه مصادوختی هسپتال ته لاړم مسول سرجن
مونږ نه مخکښی راغلی و او په مایی زیږي وکړه چه د دوی د بچ کیدلو زیات امید پیدا شو
د وخت چه دوی د خطر نه بهر شول او حالت یی ښه شو، نو زه حیکب اباد نه حیدرا باد ته روان شوم
د حیدرا باد ته زما کادی سره وختی ورسید کله چه ستیشن ته ورسیدم نو لا تیاره وه او سباختلی نه و
د رو فیسر ملکانی صاحب د کانګرس د کارکوونکو سره ستیشن ته راغلی وُ زه ډیر حیران او
خوشحاله شوم په دې چه خان بهادر الله بخش وزیر اعظم د سنده ستیشن کښی حاضر
او حیران په دې شوم چه زمونږ لوی خلک د اسی خلکو مخی له نه ځی او خوشحاله په دې شوم
چه د ملک او قوم خدمتګار د سره دومره مینه لری، زمونږ لویو خلکو کښی دا ماده نشته په حیدرا
باد کښی د سنده د کمیټی د ممبران راغونډ شوی وو او د عامی جلسی نه ورسته زما او د هغوی

ketabton.com - The Digital Library

ترمینځه خبری اتری ومشوی ، د دې ډول مباحثې نه وروسته هغوی ماته
دوه د مطلب خبری وکړی اوراته یې وویل چې کله ته واردی ته وراسی نو
دا خبره به مهاتما کاندهی اودودکینګ کمیټې ممبرانو ته وکړې . یوه دا
چې دې صوبه سنده کښې په مسلمانانو کښې د خاکسارانو تحریک
ورځ په ورځ په ترقی کښې دی که چېرې د دې صوبې په مسلمانانو کښې
د خدایی خدمتګاری تحریک شروع شی نو نبه به وي ځکه چې
خدایی خدمتګاری یو قومی ملی تحریک دی چې په هندو او مسلمان
کښې د همدردی او د ورورولی جذبه پیدا کوی او دا بل تحریک
په مسلمانانو کښې تعصب پیدا کوی ، ماورته ځواب ورکړو چې دا کار نه
چې دی داسی خلک کولی شی .

دیو سرې په زړه کښې چې د خپل قوم او د خپل ملک
محبت او همدردی وی بیا به خلک د هغه خبرو منلو ته تیار وی
که هغه سړی د هر ملت او مذهب وی بله خبره یې دا وکړه چې مونږ
د خلکو لپاره څه کولی نه شو او نه مو د هغوی خدمت ته زمونږ د صوبې
د کانګرس مشران جی رام داس ، دولت رام پریږ دی او نه مونږ د هغوی
لپاره په اسمبلی کښې څه کولی شو او نه کلوته د هغوی د خدمت او پوهه
کولو لپاره تللی شو ، ما ترې پوښتنه وکړه چې ددی وجه څه ده هغوی
راته وویل چې د کانګرس د چلولو لپاره جی رام داس ته اکثره چنده او امداد
سرمایه داران ورکوی او هغه سرمایه دار دانه غواړی چې د دوی مودفایدی

ketabton.com - The Digital Library

دی اسمبلی کښی څه قانون پاس کړی شی او یا دی دکانګرس خلک
والو او مزدورانو ته لاړ شی او هغوی دی پوهه اورا ویښ کړی څکه
د هغوی په پوهه کښی د سرمایه دارو تاوان دی ، ددی له پاره مونږ
وله څه کولی نه شو اوکه وکړو بیا هغوی مونږ سره ملګری کیږی
واړه بیا مونږ ته چنده نه راکوی سبه به داوی چه ته زمونږ دا معامله
ننګ کمیټئ ممبر انو ته ورسوې . زه د حیدر آباد نه واردی ته روان
شوم کله چه ورسیدم نو په داسی وخت چه جی رام داس
هم حاضر و نو له قصه می دهغه په مخکښی
د کانګرس کمیټئ ته وکړه . زه چه دی
وخت کښی وارده
کښی وم (رفیع احمد صاحب)
چه دغه وخت دکانګرس ګائب صدر او ماته وویل چه باچاخانه
تاسو پښتنو مونږ پسی ولی را اخیستی ده
چه سرکار ته مشکلات
پیدا کوئ
ما ورته وویل چه هغه کومه
داسی خبره ده چه مونږ په ناجایزه تاسو ته تکلیف درکړی
دی نو ده راته وویل چه عنایت الله مشرقی مونږ کرفتار کړلو
د حکومت نه معافی وغوښته مونږ پریښود نو ستاسو د سرحد نه

ketabton.com - The Digital Library

ورپسې پښتانه خاکسار داغلل او تمانچې پرې کښودې چه مونږ دې وژ
تاخو مونږ وشر مولو چه معافي دې وغوښته . هغه ورته منکرشو وې
دادې وغ دې او قسمونه ئې ورته وخوړل چه تحريک نه پريږدم هغه دې
خلکوله وپرې بيا کار شروع کړو نو مونږ بيا ونيولو هغه بيا
معافي غوښتله خلک تړې ويزاره شول او
تحريک کمزورې شو دهر يو تحريک
انحصار په ليډر
وې .
چه بهادر اوهوښيار وې
نو تحريک خلک هم زړه ور اوپوهه
وې چه ليډر کمزورې او تنګ نظره دې نو تحريک خلک
هم بې زړه اوتنګ نظره وې .

ketabton.com - The Digital Library

د خدایی خدمتګار وزارت

د خدایی خدمتګار وزارت ، د مونږ وزیران او پیرنګیان

د جواهر لال دوره ، د پیرنګیانو افسران او زمونږ

حکومت ، پښتانه راوینس شول ، ګاندهی جي دوره

وزارتونه او خدایی خدمتګار

ketabton.com - The Digital Library

زه اوه کاله پس خپلی صوبی له راغلم . زه په ۱۹۳۱ع کال کښی گرفتار شوی وم او په
۱۹۳۷ کښی راغلم زمونږ په خلکو ډیر زور زیاتی او ظلم شوی ولیکن دهغوی جذبه مړه شوی
نه وه ، د خلکو د مخونه ماته معلومیده چه زړونه یی د جذباتونه ډک دی زه چه نه وم نو سړی
جامی هم نه وې حکومت بندی کړې وې زه چه راغلم نو سړی جامی هم راغلی څه وخت چه
خدایی خدمتګار و واورېدل چه زه خپلی صوبی ته راورسیدم نو بیا هغوی بند یزته کتلی
نه دی تولو خپلی سړی جامی واغوستی مګر حکومت د سړه چیرونکړو هغه تولی پابندی
د خدایی خدمتګارونه وچتی شوې .

زما په غیر حاضرۍ کښی حکومت چه څومره ظلمونه کولی شول هغه یی د صوبی په خلکو
او په تېره بیا په خدایی خدمتګارو کړې وو د خدایی خدمتګارۍ د بربادۍ د پاره یی تولی طاقتونه
استعمال کړې وې خو کامیاب شوی نه و بلکه خدایی خدمتګاری زیاته ترقی کړې وه او خلک
کښی پوهه او سیاسی شعور پیدا شوی و ، څه وخت پس زه د اسمبلی د ممبرانو سره اېبټ
اباد له لاړم چه هلته د اسمبلی د ممبرانو اجلاس و . د هزارې د پر خلک زما هر کلی له راتولو
شوی وو ، د ستری مه شی نه پس یوه جلسه وشوه چه په هغی کښی ما تقریر وکړه او د خلکو
شکریه می ادا کړه بیا خپلو خایونو له لاړو ، زه د هزارې د خلکو مبلمه وم ، غنی اوولی هم راته
وو هغوی زمونږ د پاره خان له انتظام کړې و . په دی وخت کښی د مسلم لیګ او حزب اختلاف
په مینځ کښی اختلاف و ، د صاحبزاده صاحب د وزارت د اکوشش وچه د اوزارت د
مات نه شی او خدایی خدمتګارو زور نکولی وچه مات دې شی . صاحبزاده صاحب لویه
جبی اولوی لوی ملایان ، میاکان راغونډ کړې وو هغوی به هره ورځ جلسی کولی هغه

ketabton.com - The Digital Library

دروغ اوبهتان جوړولو زما برخلاف یې تقریرونه کول حال داچه زه نه په اسمبلی کښی وم او
نه د پارټی لیډر وم ، دهزاره ی یولوی بزرګ مولانا محمد اسحاق صاحب مانسهروی چه
د خلافت په وخت کښی زما ملګری هم و او په هزاره کښی یې د پرکار کړی و او خلکو به په جوپان
کښی په اوږه اوکړ خولو او پیرنګیانو پلټی کښی نظر بند کړی و . هغه پخپل تقریر کښی زما متعلق
دا وویل چه یوه ورځ عبدالغفار خان پلټی له راغلی وزه ورسره وم لیکن هغه چیرته یولمونځ
هم ونه کړو او د شپې په جلسه کښی چه څه وخت هند وانو او مسلمانانو هغه ته ګیتا او قرآن پیش
کړل هغه قرآن ته د پاڼو توجه ونه کړه په بنی لاس کښی یې ګیتا واخیستو او کس لاس کښی یې قرآن
واخیستو . زما په باره کښی د مولانا محمد اسحاق صاحب دا تولی خبری دروغ وې زه
یې شکه جلسی له پلټی له تلی وم لیکن مولانا محمد اسحاق خو یو ساعت د پاره راغلی وُ او هغه وخت
کښی یې ماته ویلی وو چه زه د دی خلکو په جلسو کښی شرکت نه کوم خو چه د اجلسه ستاد پاره ده
وته خو د اسلام یو مجاهد یې نو ځکه زه بیکاله د دی جلسی له ضرور راځم په دی جلسه کښی ماله
چا قرآن اوګیتا پیش کړی نه وو بلکه زما په تول عمر کښی ماته په جلسه کښی چا قرآن اوګیتا پیش
کړی نه دی چه په کوم قوم کښی دا قسم خلک د دین سستنی کنلی شی نو هغه دین کله په دا سی سستنو
ښنګیدلی شی په دغو دروغو کښی پیرنګیانو دا غوښتل چه د خدایی خدمتګار وو په مقابله کښی
په دی صوبه کښی دی یوه بله ډله هم جوړه شی نو د صاحبزاده صاحب په ذریعه فوراً مسلم
لیګ جوړشو او د دوی جلسی شروع شوې . د دی نه څه موده مخکښی جناح صاحب د مسلم
لیګ د جوړولو په خیال صوبه سرحد ته راغلی وخو کامیاب شوی نه و او د پرمایو سه تلی وُ ځکه
چه په هغه وخت کښی د پیرنګیانو دا پالیسی نه وه او هغوی په صوبه سرحد کښی د هیڅ قسم
لیګ جوړ ښت نه غوښتل . په دغو جلسو کښی به هم مولانا صاحب محمد اسحاق د کانګرس

ketabton.com - The Digital Library

بر خلاف او د مسلم لیګ په حق کښې تقریر ونه کول . په جلسه کښې توری پوسړی پوښتنه وکړه چه
مولانا صاحب ستا خو ربي پیر کامران د خدایی خدمتګار و په ټکټ والا و نو تاد هغه د پاره
پرا پیګنډه کوله او مونږ ته دی وی چه خدایی خدمتګار قومی او په پرېښه تحریک دی نن څه چل
وشو او کوم دلیل پیدا شو چه خدایی خدمتګار خراب او د هندوانو جماعت شو د غه شان یوانی
دی نو زه هم د پرملایان وو چه مونږ سره یې قید و نه تپر کړی وو په دی ز مېښت کښې کامیابه
شوي وو خو د پیسو په ز مېښت ناکامیابه شول . ز مونږ یو قومی کارکن مولوی شاکر الله
صاحب د نوښار د خدایی خدمتګار د امید وار میا جعفر شاه مخالف شو او د تاج محمد خان
خان بهادر ملګری شو . څه وخت پس د عمر زو خان بهادر سعد الله خان مونږ مسلمانانه
کړو . دی د صاحبزاده صاحب د وزارت په وخت کښې وزیرو . دی د عوت ته یې صاحبزاده
صاحب هم را بللی وو . صاحبزاده صاحب چه راغی نو ما سره یو خای کښې ناستو د راشه درشه
نه پس یې راسره داخبره شروع کړه چه مخوا به د هندوستان د خلکو ستر کی دی خواته وې او
د دی ملک خلکو چه به څه ویل هغوی به هغه کول لیکن افسوس دی چه د دی ملک د خلکو ستر کی
او س هندوستان ته دي او هغوی چه څه وایي د وی هغه کړی ما ورته وې چه صاحبزاده
صاحب چه ته د حالا تو نه پوره خبر نه یې نو ځکه داسی خبری کوې او س هم هغه حالت دی بدل
شوی نه دی او س هم د هغو خلکو ستر کی دې طرف ته دي او س هم چه د دی طرف خلک څه
وایي هغوی هغه کوی څه وخت چه سول اینډ ملیټری کمیزت اخبار داغلط خبر شایع کړه
چه باچاخان د کانګرس نه جدا کېږی نو دی صاحبزاده صاحب عبد القیوم ما پسی لاهور ته
سړی راولېږلو او خط یې ورکړی و زه د شملی نه لاهور ته راغلی وم نو دلته می هغه سړی ولیدو
هغه راته زبانی هم ووې چه صاحبزاده صاحب وې چه باچاخان ته وایه چه د خدای د پاره

ketabton.com - The Digital Library

کوری دکانګرس نه جدا شی او که ته دکانګرس نه جدا شوی نو بیا پیرنګیان زمونږ
ولی له هیڅ نه وړکوي . د پروخبرونه پس ما ده ته د خپلی صوبی خبری شروع کړې
ده ته ووې چې ما کوم حقوق چې حکومت مونږ له راکړی دي زه منم چې دا نیمګړی
اقص دي او دی په ذریعه مونږ د خپل قوم او ملک د پاره هغه کار ونه نه شو کولی
مونږ زړه یې غواړي خو بیا هم په دی کښی دومره څه شته که په اتفاق سره مونږ
سش وکړو نو د پیرنګی په ځای پښتون دی ملک مالک کیدی شی نو اوس زه
انه پوښتنه کوم چې د پیرنګی په مقابل کښی ته مالک کیدی شی ؟ هغه ځواب راکړو
ره نه مالک یم او نه مالک کیدی شم ولی چې زه د پیرنګیا نو مقابلی ته تیار نه یم ما
ووی چې ښه ده ستا په پښتنو دا وخ پیرزو کیږی چې د پیرنګیا نو په ځای دی
نه دی خپل ملک مالکان شی نو هغه ووې چې بی شکه زما زړه هم دغه خیز غواړي
ر ته ووی چې دا خو به هله کیږی چې ته بل چاله موقع ورکړې . نو هغه ووې چې
لکل دی ته تیار یم نو ما ورته ووی چې ښه به دا وي چې ته د وزارت نه استعفا
ځکه چې زه دا مناسب نه ګڼم چې اسمبلی کښی متابر خلاف د عدم اعتماد ووټ پاس
غه ما سره وعده وکړه او په دی خبره راضی شو چې استعفا به وکړم لیکن ما ته چې
ه شوی ده نو سر جارج کننګم ګورنر هغه دی کار ته پری نه ښودو او دا افسوسناکه
ر شوه چې ما د هغی مخه نیوه یعنی په اسمبلی کښی دده په خلاف د عدم اعتماد
اد پاس شو او د عدم اعتماد ووټ پاس کیدو سره د خدایی خدمتګار د
ډاکټر خانصاحب ته یې د وزارت د جوړولو دعوت ورکړو او د صاحبزاده صاحب خان
ی خدمتګار د وزارت جوړ شو .

ketabton.com - The Digital Library

د خدایی خدمتګار وزارت،

دوزارت جوړید لو سلا او مشوری د پاره مولانا ابوالکلام ازاد او بابو راج
پرشاد ایبت اباد ته راغلل د خدایی خدمتګار د اسمبلی پارټی په ممبرانو کښې چې څ
دوزارت خواهشمند و هغوی د خدایی خدمتګارانو په ذریعه د خپلو خواهشاتو د پوره
د پاره کار شروع کړو. د دی تولو سره غنه ثمین جان وکیل و، دده د پرشوق وچه وزیر
د قاضی عطاء الله په مقابله کښې د پرخلک دده په طرف وو او ددې وجه هم دغه وه چې
صاحب د خپل وزارت د پاره کوشش نه کولو او هیڅ ته یې ویلی نه وو تر دی پورې چې ما
هم د دی خبری کنایتاً هم ذکر نه وکړی د خدایی خدمتګار و د مشوری نه پس زه، د اکټر
مولانا ابوالکلام ازاد او بابو راجندر پرشاد کښینا ستو او په حالاتو موغور وکړو. د
رایه وه چې زمونږ صوبه د پره وړه صوبه ده مونږ له د دریو یا زیات نه زیات د خلورو
زیات جوړول په کار نه دی. په دی دوران کښې ثمین جان ماله هم راغی او ماته
چې زه په دې خبره رضا یم که چیرې ما او قاضی صاحب پارلیمنټری سکرټریان کړ
یوازی نه قاضی به هم راسره وي د اهغه ثمین جان خان دی چې قاضی صاحب دده
ماله د بویلی چیلخانی له راغلی و او دده د پاره یې زمانه مجبوراً د نوښار په خدایی
خطونه واخیستل چې دده مخالفت دی نه کوی په دی وجه دی د اسمبلی ممبرشوچې
په دې پوه شو وزارت په دوو تونه دی او د وزیر اعلی په مرضی دی او بله دا چې د
پارلیمنټر سکرټریانو هم مخالف وم خکه چې زمونږ صوبه د پره وړه ده دومره ګنجایش
نشته او نه دومره کار شته نو مونږ د افیصله وکړه چې د اکټر صاحب مره دی، د
وزیران وي او په هغه کښې دی یو هندو وي او دوه مسلمانان چې د هغ

ketabton.com - The Digital Library

د اسمبلی ممبران مونږ سره ملګری شوي وو او د صاحبزاده صاحب برخلاف يې
ووټ ورکړی و نو مونږ ورسره داوعده کړې وه چې يووزير به دهزاری وي پاتې
يو وزارت شو نو د اکټر صاحب قاضی عطاءالله صاحب واخيستو او دهزاری نه يې
محمد عباس خان واخيستو. په هندوانو کښې زما رايه وه چې لاله بنجورام د ډيپټی اسما-
عيل خان دې وزيرشی ځکه چې هغه دکانګرس زور کارکن دی او قيدی هم تيرکړی و او
دې ټول بااصوله سړی و، د مولانا صاحب دوی داخيال وچې راى بهادر ايشرداس په هندوانو
کښې لايق اوبا رسوخه سړی دی، دی دې وزيرشی ليکن زمونږ د تولولاله بنجورام
خوښ و او هغه وزير مقررشو. حقيقت دادی چې کانګرس په بارسوخو راى بهادرانو
پسې ګرځی او مونږ په خدمتګارو پسې ګرځو. کله چې زمونږ وزارت جوړشو نو زمونږ
دافکر وچې خومره زمونږ نه کيدی شی خلکوته فايده ورسوو مونږ په اسمبلۍ کښې دغه
تجويزونه پاس کړل. يوموماليه کښې معافی وکړه اوبل د کوهاټ، بنو او مروته خلکوته
داوبو د پټ تکليف و دهغوی داوبو دانتظام د پاره موخه روپۍ منظورې کړې او دامو
اراده وه چې هرکال به چې خومره کيدی شی د دی خلکو د اوبو د پاره روپۍ منظورې وو تر
هغې پورې چې داخلک په اوبو مارې شی. د کوهاټ د کرک تحصيل داحال وو. چې هلته به
زمونږ مينډ و اوخړينډ و د شلو او دوه ويشتو ميلونه د څښلو اوبه راوړلی دوزارت
دا کوشش وو چې د څښلو اوبو د هرې علاقې ته ورسوی او چې کله وزارت دوه کاله پس
استعفا ورکوله نو هغوی دومره کړې وه چې بيا د دغې علاقې خلک داتو ميلونه لرې اوبو
پسې نه تللل او اکثر وکلوته خراوبه وو ورسولی شوی. د اوبو دا مسئله به بيخی حل شوی
وه خو د پښتنو په پرو جنبو او خودغرضو د اکارتر سره کيدو ته پرې نه ښو، ولی چې هرکلی به ويل

ketabton.com - The Digital Library

چه او به اول مونږ له راکړی. ددی دپاره مویوه سرکاری کمیټی جوړه کړه او ما پکښې ممبری
ددی دپاره منظوره کړه چه دا دعامو خلکو د فایدی او خیر کار دی خو افسوس دی چه
زمونږ د خپلو خدایی خدمتګارو د بی اتفاقی په وجه خلکو نه چه کوم قسم خیر او فایده
مونږ د رسول غوښتل و نه رسولی شوه او هغه کار نیمګړی پاتی شو. کانګرس د خپلو
وزارتونو دپاره داهم ضروری ګڼله چه د صوبی قانونی مشیر یعنی ایډوکیټ جنرل به
ګورنر په خوښه نه مقرریږی بلکه دده واک دی دوزیرانو سره وی او دهغوی چه
د خپلی خوښی نه کوم قسم سره غواړی هغه دی ګورنر مقرروی. دبهار صوبه کښی د ګورنر
او وزیرانو په مینځ کښی لویه جګړه شوې وه او نوبت د استعفا ورکولو ته رسیدلی و
د غو د رځوکښی سر سلطان احمد د بهار د صوبی ایډوکیټ جنرال و هغه د سرکار
د پر خیر خواه و نو ګورنر نه غوښتل چه هغه دې دغه عهدی نه لیری کړی شی او وزارت
غوښتل چه دده په ځای خپل اعتبارې سړی مقرر کړی په دی باندی د وزارت او
ګورنر ترمینځه جګړه وشوه او چه ګورنر پوه شو چه وزیران په دې خبره استعفا ورکولو
ته تیار دی نو یایی د هغوی خبره ومنله، سر سلطان احمد لیری شو او د کانګرس
سړی مقرر شو. د غه شان زما هم داخیال و چه زمونږ وزارت دې هم خپل سړی په
دی عهده مقرر کړی په د غو د رځوکښی سر د ار راجه سنګه ایډوکیټ جنرل و د اکټر
صاحب په دی مسئله ګورنر سره خبری وکړی خو هغه دده لیری کولو ته تیار نه و نو راجه
سنګه پخپل ځای ایډوکیټ جنرل پاتی شو، نو نتیجه داشوه چه زمونږ د وراثت خوکلي
د د اکټر صاحب او زمونږ نه واخیستل که زمونږ خپل ایډوکیټ جنرل وای نو د پاس
شوی قانونی زراعتی بل مطابق به عمل شوی و زمونږ د صوبی خلکو ته به تاوان نه وی رسیدلی

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ داوراثت به اخیستی شوی نه‌ؤ اومونږ ته به‌هم تاوان نه‌وی رسیدلی. زما طبیعت
ه نه‌ؤ نوزه د خوږ خپل پاره هوا کلی نه‌لاړم دایو بنکلی دارام ځای و اوما پکښی خوږ ځی
ام وکړو بیا دډی ځای نه فقیرا خان سره د اګرور په دوره لاړم. مونږ چه په ۱۹۳۰ع
ل کښی خدایی خدمتګاری جوړه کړه دا تحریک د پښتنو د طبیعت موافق او د پر زد
پښتنو کښی خورشو خو پیرنګیانو مونږ له موقع رانه کړه دیری نیمی میاشتی پس یی ګرفتار
ه اوزمونږ قوم او خدایی خدمتګارو سره یی بی حده ظلمونه وکړل خو خومره چه دوی
م کولو تحریک زیات خوریدلو پیرنګیانو زمونږ دا تحریک دباونه کړی شو او چه
ونږ عارضی سوله د کاندهی جی او لارډ اروین په مینځ کښی وشوه نو بیا هم مونږ
نګیانو کار ته نه پریښود وځای په ځای به یی راته ایک سو چوالیس (د قانون یوسل
لور څلویښتمه ماده) دفعه لګولی وه او په هزاره کښی خویی مونږ ته د پر مشکلات
اګړی وو نو دلته مونږ په تسلی سره کار نه وکړی بل زمونږ نه دمیا احمد شاه د له
م جدا شوی وه هغوی هم زمونږ برخلاف د پری غلطی خبرې خوړی کړی وی خو
ری هم پخپلو ذلیلو ارادو کښی کامیاب شوی نه وو اوس چه مونږ اووه کاله پس
ی صوبی ته راغلو او د خدایی خدمتګارو وزارت هم جوړ شو نو مونږ دلتوی سره د خدایی
متګاری تنظیم شروع کړو، هزاره کښی هم مونږ له دکار کولو موقع په لاس راغله
هغی علاقی دوره می وکړه.

زمونږ وزیران او پیرنګیان:

څه وخت چه اول زمونږ وزارت جوړ شو نو په نوکر شاهی خلکو باندی که هغه
یزان وو او که دلیسیان وو هیبت او ویره راغله، د شوتونه، ظلمونه بند شول

ketabton.com - The Digital Library

لیکن افسوس چه دا حالت تر دې پرده وخته پاتی نه شو نو کرشاهی زمونږ وزیرانو سره خلط
ملط شو او دهغوی د خوی، بوی نه خبر شول او تعلقات یې ورسره قایم کړل نو بیا پخپله
زړه پالیسی روان شول، رشوت خوړ پرې ده دوزارت او خدایی خدمتګاری تحریک
ته نقصان ورسید و که زما په هغه تجویز عمل شوی وای نو دومره تاوان به مونږ وای
شوی زما دا تجویز وچه وزیرانو له دضرورت نه زیات تعلقات پیرنګیانو سره په کار نه دی
او نه دضرورت نه زیات هغوی سره خلط ملط کېدل په کار دی ځکه چه زما تجربه ده
چه غلام قومونه د پرکمزورۍ وی او حاکم قوم ته ټینګ نه دي. حاکم قوم کښې یو قسم کشش
وی او محکوم قومونه خو په خو ځان ته راکاږي. دغه وجه وه چه ما به پیرنګیانو سره
نه لیدل هغوی به زما خلاف پراپیګنډه کوله چه دده د پیرنګیانو نه نفرت دی. زه خو خدای
خدمتګار یم او د خدای خدمت خو د خدای د مخلوق خدمت دی ایا پیرنګیان د خدای
مخلوق نه دي؟ او دا نه چه ګوندی په دی کښې یوازی زمونږ وزیران فیل شول، د
امتحان که مونږ کښې په هر چا راغلی وای هغه به پکښې پاتی راغلی ؤ ددی نه هغه سړی چه
کېدی شی چه ددی قسم موقع پیدا کېدو نه ځان وساتی ما د ډاکټر صاحب د پاره د پیرنګیانو
سره داسی تعلقات د پرخطرناک ګنړل ځکه چه په هغه د مجلس د پراثر کېږي هغه چه د انګلستان
نه راغلی و نو په هغه د پیرنګیانو د پراثر و پیرنګیان ورته پاک اوریښتونی بنکاریدل
خپل قام خلک ورته دروغجن بنکاریدل. زه دا منم چه پیرنګیان پاک اوریښتینی دی
د خپل قام د پاره، مګر د بل قام د پاره او خصوصاً په سیاست کښې دغه شان نه دی.

د جواهر لال دوره:

په دغو ورځو کښې جواهر لال سر حد ته راغی، پنډت جواهر لال چه زمونږ صوبې

ketabton.com - The Digital Library

په اول ځل راغی نو په ټول ښار کښی مونږ ددې جلوس وګرځولو، په زړګونو خدایی خدمتګار
ورته هرځای ولاړ وو او بیا په شاهی باغ کښی یوه لویه جلسه ددې په درناوی وشوه دې جلسې له
سرکاری او قومی د هر مخلوق راغلی وو قومی نظمونه پکښی وویلی شوسره ددې چه جواهرلال
په پښتونه پوهیدلو خو ددې نظمونو او ددې نظارې او ماحول نه د هر متأثر شوی و دا نظم
چه پکښی وویل شو چه: (زمونږ سړی جامی زړې کړی د خانانو نوکرانو) نو د هر وخلکو ورته
د زړل او چه تهکال له تلونو جلوس کښی یو سیکه چه د خدایی خدمتګار د کمانډر او باورډ
مخکښی روان واو د نعرهٔ تکبیر چغې یې وهلې ما جواهرلال ته ووې چه وګوره دا سکه
دی خو دلته د دومره قومیت او اتفاق خدایی خدمتګارۍ پیدا کړی دی چه دی د نعرهٔ
تکبیر نارې وهی د ډاکټر صاحب ځروجي ته زما د اشکایت وکړو چه دی مونږ د پیرنګیانو
سره د تعلقاتو ساتلو نه منع کوی، جواهرلال ما سره په دی مسئله د هر بحث وکړو چه دا
خبره د تهذیب نه لرې د پریوتی ښکارې ما ورته ووې چه زه منم ما ته هم دا خبره سمه نه ښکاری
دی خو دی کښی دومره فایده نشته لکه چه څومره پکښی نقصان دی نو مونږ به هغه تهذیب
نه کړو چه په هغه زمونږ قوم او ملک ته نقصان رسیږی لیکن هغه زه په دی خبره مجبورهٔ کړم
چه ماله په دی معاملا تو کښی د خل کول په کار نه دی. نو ما دا خبره غلی کړه چه کله به زه پیښور
ولاړم نو ما به کتل چه یا به د ډاکټر صاحب د پیرنګیانو مېلمه واو یا به پیرنګیان د ده مېلمانه
شه. د ده او د پیرنګیانو تعلقات دومره زیات شوچه حکومتی کارونه خو پرېږده هغوی
مونږ کو نو معاملو کښی هم د خل شروع کړه د پیرنګیانو او د خپل قوم په باره کښی د
ډاکټر صاحب هم بیا هغه زړه رویه شوه چه په د هر و کوشښونو بدل کړی شوی وه خبره
وه چه د ډاکټر صاحب دا رایه وه چه پیرنګیان عموماً او مونږ خصوصاً د وزارت سره د هر

ketabton.com - The Digital Library

تعلقات وو او زمونږ سره یې پېره همدردی وه او دده ورور محمد ظفرخان زمونږ
زمه دار خدایی خدمتګار و. ددوی ټول خاندان زمونږ تحریک کښې دهرڅانه ورڅاندی
وو او دنورو وکیلانو په شان چالاک اودر وغجن نه وه ما داغوره وګڼله چه د محمد نواز
خان نه حقیقت معلوم کړم ماوې چه دی پوه نه شی او حقیقت معلوم شی. خیر زه دده
خای له لاړم ورسره کښینا ستم خبری موشروع کړې اخره کښې می تری ددی خبری
پوښتنه هم وکړه چه تاله خوبی هم دمسلم لیګ دعوت درکړی دی هغه وې هو اخوچه
دوسته یې فکر وکړو نو بیا پښیمانه ؤ خو خبره یې دخولی نه وتلی وه چه لږ فکر یې وکړو
نو راته یې ووې چه ماباندی خو دې چل وکړو زه واپس پښور ته راغلم او ډاکټر صاحب
می ددې خبری نه خبر کړو حقیقت داوچه ددی قسم خبرو کښې خدایی خدمتګار و ته
هم قصور و په پرداسی خدایی خدمتګار ووچه وزارت ته یې غلط خبرونه رسول او
په دی وجه د ډاکټر صاحب عقیده په دی ټینګه شوی وه چه ددوی ټول د رد غجن دی
مګر په خدایی خدمتګارو کښې رښتینی خلک په ډیرو وو خو د رد غجن یکښې وو د هغوی په
وجه رښتینی هم د شک نه خلاص نه شو. زمونږ چه حکومت جوړ شو نو مونږ له نورو
خلک راغلل او مونږ په خدایی خدمتګارانو کښې واخیستل د خلک د خدمت د
پاره نه بلکه د اقتدار او دولت د پاره او هم د خدایی خدمتګارانو د بدنامولو د پاره
په جماعت کښې داخل شوی وو دا زمونږ نه لویه سهوه او غلطی وشوه چه دغه خلک
مونږ پخپل جماعت کښې واخیستل په کار دی چه کله زمونږ جماعت اقتدار ته ورسید
نو دغسی تماشبین خو دغه اوابن الوقت کسان دی پخپل جماعت کښې دځه مودی
د پاره نه اخلی او چه بیا کله یې اخلی هم تحقیق په کار دی چه دا سی خلک واخیستل شی

ketabton.com - The Digital Library

چه هغوی حقیقت کښی د خپل غرض د پاره نه د قام د خدمت د پاره پاڼه نه راځی زمونږ د صوبې ډګورنر جارج کنګهم په باره کښی د ډاکټر صاحب عقیده وه چه دی د پرښه سړی دی او هغه خپل دوست او مرد کار کنلو د هغه دې عقیدی سره زما اتفاق نه وو زه منم چه کنګهم د پرښه اډمنسټریټر وخو د پرښه پیرنګی هم زمونږ د پاره هیڅه کیدی نه شو ولی چه زمونږ او د هغوی قامی مفاد بېل وو.

د ګاندهی جی دوره:

او س صوبه سرحد کښی خپل وزارت و، په راتلوڅه بنديز نه وُ نو ګاندهی جی هم په ۱۹۳۸ع کال کښی راغی د هغه هرکلی او استقبال چه په کوم شان وشو هغه یو تاریخی حیثیت لری. کوم څیز چه په ګاندهی جی د پرزیات اثر کړی وهغه د باورد ی خدایی خدمتګار و هغه نظم وضبط وُ چه هغوی څومره په خاموشی حوصله او انتهایی وقار دا دزرکولو، لکونو خلکو جلسی او جلوسونه سمبالول ګاندهی جی ولیدل چه څومره په مینه او اخلاص خدایی خدمتګار خپل جلوسونه او جلسی منظم او قابو ساتی او دایی هم ولیدل چه په جلسو او جلوسونو کښی او لسونه څومره په جوش او بې باکه منته د خدایی خدمتګارو سره تعاون کوي. ګاندهی جی غوندی کړ ځنده او جهان دیده قامی او اولسی مشر هم په دې مجبور شو چه ولي ویل: «د ما پخپل ژوند کښی داسی خاموشه او منظمی جلسی د پرې کمی لیدلی دی» او څکه ګاندهی جی دا امید پیدا شو چه ددی د رنو او تو ږ زنو پښتنو په ذریعه د خپل ژوند دا مقصد حاصل کړی او لکه والی د زما دعاده چه پښتانه دې نه یوازی د اچه هندوستان له ازادی وګټی بلکه د دغه ازادی په برکت تولی دنیا ته د عدم تشدد دا زدین اصول ور معرفی کړی.

ketabton.com - The Digital Library

کاندھی جی به مونږ سره خندل چه د شپې تولې شپه ما په کاډي کښې تکی خوب نه دی کړی ولی چه د پنجاب په هر تیسن به مخلوقات راغلل د اتیل او دیکی به وې او چغې سوری او کړیکي به وې. کاندھی جی په غوږ ونو مالوچ تو مبلی وو، په دی لړکښې ماته د جواهر لال نهرو هغه خبره را یاده شوه چه کله هغوی په اول ځل د صوبه سرحد په دوره راتلل هغه ویل چه د پنجاب په تولو تیسنونو کښې تولې شپې خلکو چغې وهلی دی او مونږ یې تکی خوب ته نه پریښولو هغه نهرو جی چپل اند از کښې ویل چه د هغو یوه سړی د اکوشش وچه زما غوږ له خوله راوړی او د انقلاب زنده باد چغه یکښې ښه په زوره ووهی لکه چه د دی خلکو د اخیال وي چه د جواهر لال په غوږ کښې یه چغه وهلو به انقلاب راشی خو هغه ویل چه یو تیسن کښې کاډي د د ډبلو او ما بیا دې چغو او کړیکوته خان تیار ولو چه کړکی نه می سره کړو نو څه کورم چه د تیسن دیوسره تړلې سړې پوړی په پلیټ فارم دیره جامو خدایي خدمتکارو لاړې دي نه تیل شته نه کړیکي نه دیکې شته، نه چغې، نه غوږل شته، نه د اندل یو مشر مالـه راغی راته یې وویې: «مونږ ستاسو تری مه شی ته راغلی یو او تاته هر کلی وایو». زه ودرکوز شوم هغوی تولو ماته په شریکه د باجوسره سلامی وکړه. جواهر لال وویل چه زه د دومره متاثر شوم چه زما غوني زیک زیک شو او بیا یې میا افتخار الدین ته چه هغه وخت د پنجاب کانګرس صدر و مخ کړلو یې ویل: «همیں کسی کے بتانے کی ضرورت ہی نہ پڑی کہ ہم شریف پٹھانوں کی دیس میں پنچے ہیں» یعنی مونږ ته د دی ویلو ضرورت نه شو چه چا راته ویلی وي چه مونږ د شریف پښتنو خاورې ته راورسیدو.

کاندھی جی چه د سرحد په دوره راغی نو اوله عامه جلسه په چارسده کښې مقرر شوه فدا عبد المالک صدر او انځر کمل سالار و دوی چه څرنګه خدایي خدمتکار و او څرنګه

ketabton.com - The Digital Library

خدمت یی کړی واویایی چه څرنګه دکار خلک پیدا کړي وو نه داسی کار چاپه صوبه کښی کړی
اونه داسی خلک چاپه صوبه کښی پیدا کړي وکاندهی جی چه جلسی له راغی په جلسه کښی په زړ
کونو خلک ناست وو دهغوی په راتلو یوسړی دخپله خایه ونه خوزیدو. دکاندهی جی موتر راغی
ستیج سره ودریدو مونږ دموټر نه راکوزشو. موټر لاړ. مونږ ستیج ته وختو هلته جلسه
شروع شوه، خلک خاموشه ناست وو تقریرونه یی اوریدل. کاندهی جی دی جلسی نه
دپرمتاثره شوا وچه تقریرله پاخیدونو ویې وې چه زه په دپره دنیا کښی گرځیدلی یم. دپری
جلسی می الیدلی دی خو ما داسی دسپلین اوداسی جلسه لیدلی نه ده اویا چه تلونوچه
څرنګی راغلی وو هغسی لاړل موټر ستیج له راغی دی پکښی کښینا ستوچه دی لاړ نو جلسه
خوړه شوه نه مخکښی اونه خوک وروسته خوځیدلی دي. زمونږ دچا رهبری یوخان و
هغه به وې چه زه په داسی یوه دله کښی نه شریکیږم چه دکومی دلی مشر چه بنجارهی او
قصاب اوشاخیل وي. زمونږ مشر هی په خانی نه وه په خدمت وه. زمونږ داتمانزو
جرنیل شاخیل و زیارتکل نوم یی وو، ددوی ماتحت دپرخانان، اربابان، میاکان او
ملایان وو، ددوی حکم به یی لکه دتنخوادارونوکرانو په شان منلو اودایوانهی ددوی نه و
دهرافسر چه هغه به هرځوک و، په خدایی خدمتګارکښی یوه ښکلی وروروالی وه محبت و
او هکارته به چه مقرر شو هغه به یی په مینه محبت کولو. کاندهی جی دتولې صوبې دورې شروع
کړه، دپیښور نه پس مونږ کوهاټ ته روان شوچه درې ته ورسیدو نو دپرافریدی د
هغه استقبال ته راتول شوي وو پکښی څه هندوان وو دا هغه هندوان ووچه دغه ازاده
قبایلی علاقه کښی اوسیدل او دکانونه یی کول ما کاندهی جی تهووی چه دوی نه تپوس وکړه
چه په دی ازاده قبایلی علاقه کښی ستاسو مال، ځان اوعزت محفوظ دی؟ دلته هم چیرې

ketabton.com - The Digital Library

په تاسو د اکی پریږدی نو کاندهی جی تری تپوس وکړ نو هغوی ورته ووې چه زمونږ هر څه محفوظ دي اوچه څوک په مونږ زور زیاتی کوی نو دوی د هغو مقابله کوی ماورته ووې کاندهی جی! هغه ټولی د اکی سیاسی د اکی دي د پیرنګیانو په رعیت کښی اوتاسو پری ویروی ولی. زمونږ د رایو ورکو زمونږ کار دی به هغه چلولو. ولی د پرښه د رایو ورکی. چه کوهاټ ته ورسیدلو نو د کاندهی جی استقبال ته د پرخلک راغلی وو یا لویه جلسه وشوه بیا ددی خاطر بنو ته لاړو بیا د پرو اسماعیل خان ته لاړو. دهغه ځایه پیښور ته راغلو او د پیښور نه مردان ته لاړو اوبیا د مردان نه هزاره ته لاړو. اوبیا د هزاره نه کاندهی جی هندوستان ته روان شو. کاندهی جی د خدایی خدمتګارو د د سپلین او عدم تشدد نه د پرخوشحال و.

د سرحد د خلکو سره د کاندهی جی دومره مینه محبت وچه ماسره یې وعده کړې وه چه که ته وایی نو زه به شپږ میاشتی په صوبه سرحد کښی اوشپږ میاشتی په سیګوګرام کښی تیروم. سردار پتیل سرحد ته د کاندهی جی په راتلو خفه و او په دی خبره یې ورسره همیشه اختلاف کولو. سردار پتیل دا نه غوښتل چه کاندهی جی سرحد ته لاړشی د پتیل دا کوشش وچه مسلمانان په کانګرس کښی را نه شی. کانګرس کښی یوسی وچه هغه مسلمان وخوړه ته هندو ښکاریدلو نو هغه ته یې ویلی وو چه پام کوه دا مسلمانان دی نه کانګرس ته را نه شی.

کاندهی جی ته د صوبه سرحد وکیلانو او بیرسټرانو د اکټر صاحب په ښکلله کښی یوه سپاسنامه دسردار عبدالرب نشتر په ذریعه پیښ کړې وه او په هغی کښی یې ورته لیکلی وو چه مونږ په دی فخر کوو چه ته زمونږ هم پیشه یې یعنی وکیل یې. کاندهی جی ورته د پیر مزید ارجواب ورکړو چه: زه ستاسو هم پیشه نه یم دا څه ښه پیشه نه ده دکوم وخت نه چه ما د خدای د مخلوق خدمت شروع کړې دی نو دا پیشه می پرښښی ده تاسو له

ketabton.com - The Digital Library

هم په کار دی چه دا پیشه پریږدئ او دملک خدمت ته ملا وتړئ .

زمونږ د وزارت قایمید ولږ ه موده شوې وه چه په دې کښې ډګورنر یو سرکاری دعوت (ایټ هوم) راغی څنګه چه په دی کښې د شرکت د پاره نور د خلکو ته لیکل شوی و په دی کښې یې د اکتر صاحب له هم دعوت ورکړی و . په دغو ورځو کښې په کلکته کښې د کانګرس ورکینګ کمیټئ جلسه وه نو ځکه چه د اکتر صاحب ما سره داخبره وکړه چه مونږ ډګورنر په دی ایټ هوم کښې شریک شو که نه ؟ ما ورته وویل چه د کانګرس وزیران په هیڅ قسم سرکاری دعوتونو کښې شریکیږی نه شی . هغه وویل چه سبه به داوی چه د کاندهی جی نه تپوس وکړی ! او بیا ما له تار راکړی ! که چیرې دده اجازه وی نو په هغه تار کښې صرف "هو" ولیکه او که نه وی نو صرف "نه" ولیکه . زه چه کلکتی ته ورسیدم او د کاندهی جی نه می پوښتنه وکړه هغه وویل چه د غه رنګ سرکاری څیزونو کښې مونږ نه شریکیږو نو ما د اکتر صاحب له ورد "نه" تار ورکړو څه وخت چه د اکتر صاحب ته تار ورسید نو هغه ګورنر ددی خبری نه خبر کړو او ګورنر داخبره پته نه کړه او په "ایټ هوم" کښې د د اکتر صاحب خلاف د پره پراپیګنډه وکړه . ملک خدا بخښ ته یې د خلکو په مخ کښې وویل چه د اکتر صاحب خو شرکت غوښته خو د بره نه ورله تار د اغی نو ځکه شریک نه شو کله چه زه واپس راغلم او ددی خبری نه خبر شوم نو د اکتر صاحب ته می ووی چه د اسې ستا دوست نه دی او داخبری د دوستی نه دی بلکه د شرافت نه هم لیری دی مګر د د اکتر صاحب د اسی طبیعت وچه د ارنګه خبری به هغه ته لږی وړځی یا دی وی بیا به تری نه هیری شوې .

په کلکته کښې سوباش چندر بوس او د هغه وروره شرت چندر بوس د ورکینګ کمیټئ د ممبران و د پاره د پرښه انتظام کړی و او د هر یوې د ارام او خوشحالی فکر

ketabton.com - The Digital Library

به یې ساته ګاندهی جي یې پخپل کور کښې ډیره کړې وه. زه یې دیوډ پرلوی تعلقدار سره ډیره کړې وم او دغه شان دنورو ممبرانو حال وه. دګاندهی جي به یې په خدمت کولو. زه ګاندهی جي سره ناست وم چه سوباش بابو هم راغی دی دخپلی ناجوړتیا نه پوره جوړ شوی نه وه او ګاندهی جي ورته ووې چه ته خو لا پوره جوړ شوی نه یې نو دکانګرس صدارت خو کولی نه شې ده ووې نه جي! زه خو اوس په پرمنبر یم او دغه کار کولی شم، زه پوه شوم چه دده دا دومره دارومدار دی خبری دپاره دی چه په جلسه کښې د ورکینګ کمیټې ټول ممبران دده تجویز پاس کړي. لالی په هغوی خو کښې دانتر نس امتحان نه وو ورکړی او په واړه کښې وُ جمنا لال جي بجاز چه اجلاس لږ اتلو نو لالی یې خان سره راوستی وه. لالی سره یې **ډیره** مینه کوله او په ډیر زوریې ماته ایله دیوی شپې د پاره پریښې وه. دجلسې دختمیدو نه پس هغه ګاندهی جي سره واړه دی ته لاړو او زه خپلی صوبې ته راواپس شوم.

وزارتونه او خدایی خدمتګار:

مونږ خو وزارت ددی دپاره اخیستی وچه خپل جماعت مضبوط کړو او دپیرنکی دله کمزوری کړو، ددی دپاره په سرحد کښې موهغه ټول انعامونه بند کړل چه دسرکار له طرفه به خلکو له ورکیدی شوولی چه په دی صورت به دی خلکو رڼې دخلکو له بیت المال نه اخیستی او خدمت او تابعداری به یې دپیرنکیانو کوله او دغه شان انریزی میجسټریتی موهم ماتې کړې او ضلعداری موهم ماتی کړې. خکه چه داټول خلک دپیرنکی دله وه. بل کار مو داو کړو وچه غریب خلک مو دملکانو دځوکیدارۍ نه خلاص کړل چه په دی وسیله نه هغوی به خلکو په ډیر زیاتی او ظلمونه کول. زمونږ دا هم اراده وه چه دګاونمیردان

ketabton.com - The Digital Library

دې هم مات شی ځکه چه داهم د پیرنکی یوه مضبوطه دله وه ، مونږ غوښتل چه دهغوی په ځای دی دمالیی د تولولو د پاره په هر تحصیل کښی نایب تحصیلدار مقرر شی ، مګر په دی کښی کامیاب نه شو ځکه چه زمونږ د اسمبلی ځینی ممبران پخپله نمبرداران وو دا زمونږ د غلط انتخاب نتیجه وه او اینده له پاره مونږ له ددی نه سبق اخیستل په کار دی بله داچه د کوهاټ د تییری ریاست په خلکو دوه ظالمانه تیکسونه ووچه هغه ته به بوا او تیرنی ویلی شو ، په اسمبلی کښی دهغه د لیری کولو د پاره قرارداد پاس شو .

یوه بله عجیبه خبره د رته وکړم ، یوه ورځ زه او قاضی صاحب په ایبټ اباد کښی مازیګر په سړک کې ځیدو مونږ ولیدل چه زمونږ نه وړاندی جینکی دي او وړپسی هلکان دی ، دا ما ته بده ښکاره شوه ، ما قاضی صاحب ته وویل چه ستاسو د وزیرانو د ومره اختیار شته چه ددی مخنیوی وکړی ځکه چه داخو زمونږ بچی دی ، د دوی عزت زمونږ عزت او د دوی بی عزتی زمونږ بی عزتی ده قاضی صاحب راته وویل چه مونږ قانوناً دومره اختیار نه لرو ، ما ورته وویل چه مونږ د خپلو لونو ، خویندو او میاندو د عزت حفاظت نه شو کولی نو د داسی حکومت نه څه فایده . تعلیم کښی هم څه نه څه ترقی وشوه په اخر کښی سکولونه پرانستی شول او هغه کښی کافی برخه د جنکو د پاره وه او څومره چه مونږ غوښتلو هغومره تعلیم خو ریدی نه شو ځکه چه ددی د پاره په بجټ کښی لږ رقم مقرر شوی و چه د هغه زیاته برخه به د محکمی په خرڅونو لګیده له مونږ هغه کښی هم څه بچت وکړو ، د انګریز د ایرکټر په ځای موږ دیسی سړی ولګولو او د انسپکټر عهده مو لیری کړه نور هم پکښی ګنجایش ومکړ د هغه اصلاح زمونږ دوسی نه بهر وه . د تعلیم په باره کښی چه کوم زیاتی د پښتنو برخلاف پیرنکیانو کړی دی هغه یې په هندستان

ketabton.com - The Digital Library

کښې دبل چا سره کړې نه دی . د پښتنو د یوه د پاره ددی بې کاره تعلیم یې هم د پر لږ
انتظام کړی و او د دغه د تعلیم طرف ته یې اړه وخه توجه نه وه کړې بلکه د بنمنی د پښتنو
سره دا کړې وه چه ابتدایی تعلیم یې په مورنۍ ژبه نه وه او په پردۍ ژبه کښې د پښتنو
د خپلو یوه د پاره د خپلو مدرسو د جوړولو کوششونه به وکړل او مدرسې به یې جوړې
کړې مګر حکومت ددې په خلاف چه هغوی سره امداد کړې وای د هغه مخالفت یې
یې کولو او د هغو د بندید و کوششش به یې کوو . زمونږ وزارت دا قدم هم او چت
کړو چه په ابتدایی مدرسو کښې یې پښتو ژبه لازمی وګرځوله او بل طرف ته زمونږ
قوم ټول عمر د بلی د پرق دلاندی تیر کړې وهغوی اختیارات لیدلی نه وو او نه ورته
دا معلومه وه چه اخر زمونږ اختیارات څومره دي مونږ دوه اځیز ګټلی و او قوم
د دې غوسټله او دا هم پریږده چه د جایز او ناجایز هیڅ قسم تمیز نه و او د هر
سړې دا خیال وچه لوټ دی نور د وکړو او زه پاتی شوم نور قوم خولا پریږده د
د خدایی خدمتګار د هم دا حال وچه هر وخت به د وزیرانو په بنګلو کښې ناست وو
تا ښې او تحصیلونه د دوی نه خالی نه وو او هر یو به چه څوی که هغه به وشو خو سنه
او که هغه به ممکن نه و نو بیا به یې د وزارت برخلاف پراپیګنډه کوله چه د غریبانو
خلکو د پاره څه وشو او مخالفینو به هم پری مالګه ، مرچکی دوه وول ، بیا به یې
کلو کښې پراپیګنډه کوله چه د خدایی خدمتګارو او غریبانو هیڅ ونه شو په هغه
طریقه د غونډو دانانو دوستانو خپل تحریک ته نقصان ورسولو ما چه به د خدایی خدمتګارو
دی کار ته کتل نو حیرانیدم به او د ځان سره به می وې چه خدایه دا هغه خلک دي
چه دوي خدای سره وعده کړې وه چه مونږ به ستا د پاره د خپل قام او ملک

ketabton.com - The Digital Library

خدمت کوو لپاره د څه لالچ نه د پېرافسوس خبره خولا دا وه چه څه وخت به یو ملامت
و یا یوه وظیفه وه نو دهغی د پاره به سلوخدایی خدمتګارو د درخواستونه ورکړی وو
څو وظیفه به یوه وه یوسړی له به ورکړیشوه هغه به هم خدایی خدمتګارو دانوریوکم
سل خدایی خدمتګار به قول خفه وو، اودوزارت اودخپل تحریک برخلاف به یې
صرخای پراپګنده کوله اوتشه پراپګنده نه وه. کنځل اوبدویل به هم ورسره و.

کومه ورځ به چه دنوکرو د پاره د مقابلی امتحان ونوعجیبه نظاره به وه په
سوونو امیدوار به وو اوهر یوامیدوار مړه به د سفارش د پاره جرنیلان، کرنیلان
ملدان اوناظمان راغلی وو عجیبه خبره خولادا وه دهغوکسانو د زامنو د پاره به
ی هم سفارشونه کول چه پلرونویی د حکومت د پاره دوی سنه په بولي وو اوشه موالی
و اوپه موجوده وخت کښی هم د پېرګنګیانو ملګری وو. ماته به د خدایي خدمتګارو
سی کارونه د پرېښ اومګروه سنګار پدل که دامیدوار به څه وشواوکه نه ددوی
و به وشو په موټرو کښی به وګرځیدل چای، دوډی به یې وخوړل اوپالوده پرې
پاسه. په دی کښی بل لوی نقص داوچه قول کسان خو به نوکران کیدی نه شول نو
غوکسانو اودهغوی خپلوانو به خدایی خدمتګارونه پیغورونه کول چه لجبلخانی
سوټپری کړې اوفایدی دنورو خلکو دی ستاسو پکښی څه وشو؟

زموږ د وزارت نه یوه لویه غلطی داهم وشوه چه د سرحد هغه وحشی اوظالمانه
ون چه موږ ته لوړ ورسره مخالفت کړی و اوزه قول عمر پېرګنګیانو په دی قانون
ی گرفتار کړی اوقید کړی وم، دی وزارت اول دغه سرحدی قانون مات
و. هغه پېرګنګیانو زموږ د وزارت په ذریعه بیا واپس جاړی کړو جماعت سره یې

ketabton.com - The Digital Library

څه سلا او مشوره څه چه زه یې هم خبر قدری نه کړم. حال هم دا چه په کار دچه دا سی
نه وای شوی د جماعت نه تپوس شوی وای او که چیری د جماعت رضا نوی نو د وزیرانو
هیڅ حق نه وچه هغه مروقانون یې بیا زاړوندی کړی وای. په دی قانون یو خو د پیښکیانو
اقتدار ذیات شو ځکه چه په جرګو کښی د مقرر بدو په طمع خلک ورمات شول او سلامونه
یې شروع کړل اوبل زمونږ د پرخلک د سرحدی قانون په ذریعه حکومت قید کړل او یا
خو مونږ هیڅ ویلی نه شول ځکه چه دغه قانون مونږ پخپل وزارت کښی اجرا کړی وا و
زه تول عمر پیښکیانو په دی قانون کښی قید کړی یم اوبل طرف تول سرکاری نوکرانو
زمونږ برخلاف یوه منظمه پراپیګنډه د خپلو افسرانو په ډاګیر نه شروع کړه، د دی
اړه د وزارت څه پروانه کوله او نه یې څه ګنل د پرځله ما سره په خپل ځان له پرو شکایت
ملازمانو د خلکو په مخکښی د خدایی خدمتګارو برخلاف قصی کړې دي. دغه شان
زه یوځل سره د عاشق شاه باچا د مومندو د کوه دامان په دوره وو. د هغی علاقی
تاښیدار به مونږ سره وهغه به زمونږ برخلاف پراپیګنډه کوله او خلکو ته به یې ویل
چه باچا خان خو غواړه حلالوی ان تردی چه په یوه لویه جلسه کښی حسینو کسانو د دده په
لمسه شور جوړ کړو اوزما د تقریر په دوران کښی یې راته داسوال وکړو چه ته غواړه حلا
لوی ماورته وې چه زه خو قصاب نه یم او مسلمانی خو څه په غوا حلالو باندی نه ده
دا قصه د اکټر صاحب اونورو وزیرانو ته ورسیده اول خو د اکټر صاحب د عاشق شاه
باچا په خوله یقین نه کولو او چه یقین یې وشو نو بیا یې هم د هغه تاښیدار څه ونه کړی شو
دا خو پریږده زمونږ کلی کښی د جواری پرو د اکټر صاحب د ری ځله بخپله د دی
پر بند ولو د پاره راغلی و لیکن بند نه شو ځکه چه دا خو د پولیس کار وا و پولیس ملا

ketabton.com - The Digital Library

نه کولو هغوی خو به یکښنی حصه اخیستله . داکټر صاحب پخپله یوسړی په رشوت
نیولی و په هغه مقدمه چلید له خواخوږ مجسریټ بری کړو . حقیقت داوو چه سرکاری افسران
دصوبی دوزارت نه نه وو بدل ولی چه دوی هغوی له سزا نه شوه ورکولی ، چه کوم سرکاری
افسرنه به وزارت نارضا شوا د هغه له دسزا ورکولو اراده به یی وکړه ، نوکونکو اولوی انګریز
افسرانو به دغه افسر سمدستی دصوبی په خواکښنی ایجنسوته بدل کړو اوپه دی طریقه به هغه
دسزا نه بچ شو . نتیجه دا شوه چه سرکاری افسرانو دوزیرانو په ډاکه حکم عدولی کوله اود
هغوی سره یی دهیڅ قسم تعاون نه کوو . د دی تولو خبرو د پاسه داکټر صاحب خیال وو
چه سرکاری افسران د هغوی وزارت سره تعاون کوی . په خوشدل کپتان د ونود تولو
مقدمه جوړه شوه او بد پکښنی راګیر شو نوکورنر راغی اوداکټر صاحب ته یی ووی چه
داسړی به زه ددی ځای نه بدل کړم خودا مقدمه تری واپس کړه داکټر صاحب ته خپلو
ملګرو ویلی ووچه داکپتان د پر خراب سړی دی ده په خدایی خدمتګار د پر ظلمونه کړی
دي وهلي یی دي ، شړمولي یی دی ، بیګناه یی قیدکړی دی . خو داکټر صاحب عجیبه سړی
و ، د دی تولو خبرو د پاسه هغه یی ګورنر په خوله بدل کړ . د غه خیال زمونږ او زمونږ
د تحریک د پاره د پر خطرناک و اودغه وجوه وه چه د حکومت ملاز مانو زمونږ تعاون
کړو او انګریزانو به چه څه ورته ویل هغه به یی کول او د دی ملاز مانو دایقین وچه واک
اختیار د دوی نه بلکه د انګریزانو دی د غه شان زمونږ د اسمبلی ممبران او د پستر کټ
بورډ ممبرانو هم دا خبره هېره کړه چه مونږ د قوم په ووټ منتخب شوی یو او هر څه
چه کوو په کار دی چه د قوم د پاره وکړو . عجیبه خبره خولا دا وه چه په ډسټرکټ بورډ کښی
د نورو ځایونو کښی چه به کوم سړی دوی مشر مقرر کړو هغه به په دیانتداری سره کار کاوه او د

ketabton.com - The Digital Library

خپلو اصولو پابند به و او ددوی ناجایز سفارشونه یې نه منل نو دوی به د هغه غوږ ځولو کوشش کولو. لویه د افسوس خبره داوه چه ددوی خپل خدایی خدمتګار و ورو ددوی سره به یې په یوه کلۍ قید و نه تړ کړی وو د هغه په ځای به یې هغه سړی له روټ ورکولو چه خدایی خدمتګار به نه و د نلۍ مار به ژوبله کړی وه به یې غوږه ی زیږی وهلې او ددې خوشامندی به یې کولی. د جګړاخان په دوی غوږی زیږی وهلې وې او بله داچه دی خو د پیر نګیانو د نلۍ مار و، هغه زمونږ خدایی خدمتګار نه وخوتول د هغه ملګری شول او هغه یې د خپل خدایی خدمتګار په مقابله کښې کامیاب کړو. وزیرانو به هم چا سره سلا مشوره نه کوله هغوی زمونږ دی و د رونو داسی وار خطا کړی وو چه خپلو کښې هم د دوی سلا مشوره نه وه و نه د اصولو پابندی وه. والیسرایی راغی دوی د هغه هر کلی وکړه او بیا د دوی کښې و رسره د ډاکټر صاحب شریک شو مانه د کانګرس دهای کمانډ نه تار راغی چه داخه مو وکړل؟ د غه شان زمونږ د اسمبلی په ممبرانو کښې هم د لې جوړی شوی وی په دستر کت بورډ و نو کښې هم پرې جنبی وې د خدایی خدمتګارانو هم د غه حال و نو ر خو لا پرې زده چه د ډاکټر صاحب او قاضی صاحب په مینځ کښې د کلی کھړی ارباب عبدالرحمان خان او میا جعفر شاه سخت اختلاف پیدا کړی و. ډاکټر صاحب او قاضی صاحب زمونږ د پر ذمه دار خدایی خدمتګاران وو او د وزارت نه مخکښې د دوی یو بل سره د پره مینه محبت، و رور ولی او ښه تعلقات وو. زمونږ چه به په ملک کښې د ورځ کوله نو زمونږ خلاف به پر نګیانو پراپیګنډه کوله او ملایانو تته به یې ویل چه دوی بالشویک دی. دوی مذهب ورکوی او تاسو ورکوی او خانانو. ملکانانو تته به یې ویل چه دوی خوستاسو نه هر څه اخلی او غریبانانو له یې ورکوی. ملایانو مونږ سره د ښتینی ولی نه کوله او د هغوی یې منل. او د هغوی خبرو پسې تلل. ولی خانان او ملکان یې د اتلل

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ ځه بی بی تپوسونه کول، زه د دواوی په دوره وم چه د غلته څه خانان او ملکان راغلل
اوزمانږ تپوس وکړو چه مونږ څه اوروچه تاسو زمونږ نه جاید ادونه اخلئ، اوغریبانانو له بی
ورکوئ، ماورته اووئیل چه مونږ له خدای داسی ملک راکړی دی چه د دولتونو او نعمتونو نه ډک
دی، که مونږ ازاد شو او دا ملک زمونږ شی او مونږ ملا وتړو، دا ملک اباد کړو، نو څوک به غریب
پاتی نه شی، مونږ به تول خانان شو زمونږ څه ارادې نه ده چه ستاسونه جاید اد او ملک واخلو
مونږ خو ستاسو حالت هم سنه کول غواړو او د وږی مړول غواړو، که دا وږی مارې شی نو
تاسو ته څه تاوان دی، که تاسو د پیرنګیانو ملک ته لاړئ نو هلته نور خلک خو پریږده د مزدورانو
بی بنګلی او موټر ونه وو او ستاسونه تپوس کوم چه ستاسو موټر شته، بنګله شته؟ که زمونږ تحریک
کامیاب شو نو د ملا حالت به هم سنه شی او د خان او ملک حالت به هم سنه شی، مونږ دا هڅه چه
کوو نو د خان د پاره نه کوو، دا د دی قوم او ملک د پاره کوو.

چه مونږ د صفایی کار شروع کړو او کلوته تلو جاروکانی به راسره وې، جماعتونه، حجری
اولاری، کوڅې به موجارو کولی، نو د پیرنګیانو ایجنټانو به خانانو، ملکانانو او ملایانو ته وویل
چه دروی د دی جارونه مطلب دادی چه په تاسو جارو راشی او دا ملک دغه شان ستاسونه پاک شی خو زمونږ په کوښش قوم کښی رورولی، عزیزولی، قام ولی او سیاسی شعور پیدا
شوی و، نو چه څومره به دوی زمونږ خلاف پراپیګنډی کولی هومره به په قوم کښی مونږ سره د
خلکو همدردی زیاتیده، ولی چه هغوی به لیدل چه مونږ خو هغوی خدمت کوو او د هغوی د حق
پاره پیرنګیانو سره په جګړه یو، تکلیفونه، مصیبتونه او جیلخانی تیروو. خلکو به ویل چه جیلخانی
روی تیروی او حق زمونږ د پاره غواړی، دغه وجه وه چه د قوم او خلکو مونږ سره د پوره همدردی
ه، خلکو ته معلومه وه چه د "۱۹۱۹ع اصلاحات" هندوستان نه قبلول، هغوی وئیل چه لږ دی

ketabton.com - The Digital Library

ولی دصوبه مرچد نوابانو خانانو، صاحبزادګانو، سیدانو اوزبرګانو دا اصلاحات غوښتل
خو پیرنګیانونه ورکول. ورته یې وئیل چه تاسو لپښتانه په حکومت څه پوهیږئ تاسو خنګلیان
خلک یئ دا اصلاحات څودوی (خدایی خدمتګارو) مونږ له ګټلی دی. بیا دی قوم ته معلومه وه چه
دا دوټ خو باچاهی وه. خکه چه حکومت په دوټ جوړیږی او دوټ راله دوی ګټلی دی.

حقیقت دادی چه زمونږ تحریک ته د هر نقصان اقتدار ورسولو. دا خو دغرنه خلک
دا اقتدار په انتظار کښی وو چه اقتدار راغی. نو دوی په مونږ کښی را ننوتل. دوی خو خدمت له نه وو
راغلی اقتدار پسی راغلی وو، نو مونږ کښی یې دهغې خپل اقتدار د پاره پری جنبی پیدا کړی.
اقتدار خراب شی نه دی مونږ هم چه کوشش کوو دا اقتدار د پاره کوو. خو اقتدار د حکومت
د پاره نه، د خدمت د پاره زمونږ د خدایی خدمتګارو خو دا قاعده وو چه مونږ به د یو کار د پاره
څوک مقرر ولو، نو مونږ ټول به د اغونډ شو. ما به ورته اوویل چه دا کار دی اوددې کار د پاره
مونږ له یوسړی په کار دی، تاسو یوسړی خوښ کړئ چه د دی کار لایق وی او ما ته یې راکړئ
هغوی به یوسړی خوښ کړو او ما له به یې راکړو. داسی به په دی کار کښی نه د چا خفګان وو
نه کیله، نه مخالفت. مونږ به تو لاندی کښی د خدایی خدمتګارو صدر انتخابوو، او بیا
خان صدر منتخب شو. هغه ما له راغی ما ته یې اوویل چه باچاخانه زه خو خدایی خدمتګار
زه کله صدر یم هم به خدمت کوم او کله صدر نه یم هم. زمونږ مولوی صاحب به صدارت خوښ ته الیږی
نو خوښ به دې نه وه چه دا صدارت هغه له ورکړم، ما ورته اوویل چه ستا خوښه ده. نو زما هم خوښه
ده. نن تاسو دی سیاسی جماعتونو ته ګورئ، په دوی کښی دا جګړی، مخالفت پارټی بازی
او جدایی دا څه څیز پیدا کړی دی دا اقتدار!

زه دی قوم ته وایم چه تاسو تر خوبی غرنه، دیانتدار، ایماندار، په قوم او ملک مین

ketabton.com - The Digital Library

خلک پیدا کړی نه دی، نو نه دا ملک ازادیږی او نه داقوم.

بیا ووټ دی، نوزه د ووټ مخالف نه یم. دا مونږ چه په کومه طریقه خپلی جماعتی او قامی فیصلی کوو دا ووټ نه دی؟ او دا جمهوریت نه دی؟ او دا ووټ مونږ په قربانو کتلی نه دی؟ خو زه دا وایم چه زمونږ داقوم د ووټ په حقیقت پوهول غواړی او باید چه په دی یې هم پوه کړو چه ووټ هغه چا له ورکول په کار دی چه څوک یې مستحق دی. د ورور عزیز ته یا په پیسو ووټ خرڅول نه دی په کار. زه خو وایم چه څوک په پیسو ووټ خرڅوی د هغه د ووټ حق خیستل په کار دی. د خود غرضو خلکو په وجه خدایی خدمتګار و کښی هم خود غرضی پیدا شوه. دیوی حلقی نه به یو ممبر کښیناوه، خو استونه به سلو کسو ورکړل. چه یوسړی به وشو نو یو کم سل به خفه وو بیا به یې پارلیمنټری بورډ ته بلدرد وئیل. د غه حال د ملا زمتو وو چه ځای به یو وو. اوامیدواران به سل وو. نو نوکری خو به یوه وه. دیوسړی به ورسیده. یو به خوشحال شو. یو کم سل به خفه وو. نو بیا به یې متعلقه وزیر ته کنځل کول. او مسلم لیګ به دا پراپیګنډه کوله چه د غریبو څه حال شو. بیا به ما له هم راغلل شکایت به یې راته کولو. ما به ورته وئیل چه دا سړی چه مقرر شوی دی دا خدایی خدمتګار دی او که نه؟ دوی به او وئیل چه خدایی خدمتګار دی، ما به ورته او وئیل چه خدایی خدمتګار دی نو بیا خو دا یوه نوکری ده یوسړی ته به رسیده. بله دا چه ما به تپوس کړو چه دا کوم خدایی خدمتګار چه مقرر شوی دی دا د وزیرو د ورور عزیز دی. د هغه د ورور د وزیر مقرر کړی دی نو وئیل به یې چه نه. نو بیا به ورته ما او وئیل چه دا ښه کار نه دی چه تاسو خپلو وزیرانو لپسی بلدرد وائی.

پیر ګلیانو نه خو دا معلومه وه چه دا یو اصولی جماعت دی چه څه وایی هغه کوی

ketabton.com - The Digital Library

مونږ خلکو ته وئیلی وو چه څوک یې کهتی هغه به یې څتی او پیرنګیانو ته داهم معلومه وه چه
دوی دنور و سیاسی لیډرانو غوندی نه دی چه قوم سره د انتخاباتو وخت کښی کومی وعدی
وکړی نو یوه هم نه پوره کوی نو چه زمونږ وزارت شونو هغوی سره فکر شوا و زمونږ د بد
نامولو کار و نه یې شروع کړل . یوه ورځ قاضی صاحب ماله راغی چه د اکتر صاحب خو د کورنۍ
کنګرس سره د ملا ز متونو په باره کښی داوعده وکړه چه دی د باره به کمپی تیشن
(Competition) (د مقابلی امتحان) وی چه څوک لایق او قابل وی هغه به اخیستی
شی که چیری داسی و نه شی نو اید منستریشن (اداره) به خراب شی داقسم مسئلی د
زمونږ یوه کمیټی وه ، هغی ته پیش کیدی . زه هم د کمیټی ممبر وم ، ما قاضی صاحب ته
اووئیل چه ته هغه کمیټی راوغواړه ، څه وخت چه د کمیټی اجلاس شروع شو نو ما د دا اکتر
صاحب نه تپوس وکړو چه د اکتر صاحب تا ډګودنر سره فیصله کړی ده ؟ د اکتر صاحب
اووئیل چه کمپی تیشن نه وی نو بیا خو به قابل خلک رانشی اید منستریشن به خراب شی
ما ورته اووئیل د اکتر صاحب ملا د انګریزانو په حکومت کښی داسی خلک لیدلی دی چه
ملازمان دی او د دستخط کولی نشی . بله داچه پیرنګیانو ته به څوک د ملازمت دپاره
پیش شونو دوی به تری اول داپوښتنه کوله چه د سرکار دپاره څه خدمت کړی دی
او هغه خلک به یې اخیستل چه د سرکار خدمت به یې کړی وو . نو مونږ ته هم په کار دی
چه هر هغه اخلونو داپوښتنه تری کوو چه تا یا ستاپلار د دی ملک او قوم څه خدمت کړی
دی او دا خدایی خدمتګار خوتهول عاجزان دی ، دوی خو پخپل اولاد پیخپل کلی کښی
هم سبق نه شی ویلی او دولتمند خو دلته نه چه په یورپ او امریکا کښی پخپلو بچو سبق ویلی
شی نو د دی خو دا مطلب شو چه قربانی خو غریب وکړه او چه څه کلته او شوه نو هغه

ketabton.com - The Digital Library

خانانو بچو واخیستہ چہ خوک د ملک او قوم دا زادی جنگ کښی د پیرنکی ملکری دو
زہ د کمپی تیشن (مقابلی دامتحان) خبرہ منم خو پہ دی شرط چہ تاسو دی غریبانانو
بچولہ دغہ شان تعلیم ورکړئ ۔ څنگہ چہ دولت مند خلک خپلو بچولہ ورکوی ما وتہ اووئیل
چہ کہ تاسو دی سرہ اتفاق نہ کوئ نو سبہ بہ داوی چہ استعفا ورکړئ ۔ پاکتر صاحب
راتہ جواب کښی اووئیل چہ زہ ددی کمیتی نہ استعفا ورکوم ۔

لنډہ داچہ زہ پہ دی نتیجہ ورسیدم چہ څومرہ زرکیدی شی مونږ لہ وزارت
پرپښودل پہ کار دی ځکہ چہ زمونږ تحریک تہ دفایدی پہ ځای تاوان رسوی زمونږ
دا سمبلی پہ ممبرانو کښی ورځ پہ ورځ اختلافات زیاتیدل ، چا بہ د پاکتر صاحب
نہ شکایت کولو او چا د قاضی صاحب نہ دا اختلاف اصولی نہ وبلکہ ذاتی واخرنوبت
دی تہ ورسید وچہ دوزارت ماتولو د پارہ دھزاری ضلع د کانگرس اسمبلی
ځینی ممبران د اتک پہ پاک بنکلہ کښی مخالفو ممبرانو سرہ د سلا او مشورې د پارہ جمع
شول مگر خدای خبر چہ ولی څہ فیصلی تہ ونہ رسیدل ۔ د بعضی خلکو داخیال وچہ
خان بہادر سعد اللہ خان او اورنگ زیب خان پہ کور کښی دوزیر اعظمی پہ عہدہ
باندی وران شول ۔ د آل انډیا کانگرس کمیتی پارلیمنټری کمیتی صدر مولانا ۔
ابوالکلام ازاد پخپلہ سرحد لہ راغی مگر دا مسئلہ حل نہ شوہ ځکہ چہ د ذاتیاتو شخصی
مسئلی حل کیدی نہ شی دا سمبلی بعضی ممبرانو زہ مجبور کړم چہ پہ دی معاملہ کښی
مداخلہ وکړم د ھغوی ھم داخیال وچہ سبہ بہ داوی چہ مونږ داوزارت پرپرږدو
زما خو داول نہ دغہ خیال و مگر د وزیرانو پہ کار دونو کښی می مداخلت نہ کولو ځکہ چہ
ذمہ داری د ھغوی پہ سر وہ ۔ ما د خدایی خدمتگار لویہ جرگہ جمع کړہ او د وزارت دا

ketabton.com - The Digital Library

خبره می ورته وراندی کړه تولو ممبرانو په دې خبره اتفاق وکړو چه حکومت مونږ سره تعاون نه کوی نو مونږ له په کار دی چه وزارت پریږدو خکه چه ددی نه زمونږ تحریک نه ګټه نه رسی بلکه نقصان رسی. اجلاس ختم شو او ما د صوبې دخدایی خدمتګارو لوبې جرګې نه د دریو د ریوکسانو یوه کمیټه جوړه کړه او د اسمبلی ممبرانو نه می ووی چه مسباله به تاسو راځئ او یو یوکس به ځان ځان له خپله رایه اوبیان دی کمیټی له ورکوئ مسباله چه هغی کمیټئ خپل کار شروع کړو نو د امیر محمد خان د هوتی نه غلاوه نور تولو ممبرانو د وزارت په حق کښی رایه ورکړه زه حیران شوم او بهر ته راوتم تولو ممبرانو ته می ووې چه داځکه خبره ده پرون تاسو د وزارت مخالف دئ اوس یې ملګری شوئ پ اکټر صاحب ماته ووې که ماته اجازت وی نو دا راز به زه سنبکاره کړم ما اجازت ورکړو هغه ووې چه دوی تول وایی چه وزارت دې وی ملګروی دې هغه څه چه مونږ ورته وایو. لیکن دغه خبره مونږ ته منظوره نه ده نو په مونږ د دباو اچولو د پاره دوی بیا د وزارت دماتېدو تهپه کوي. خیر مونږ خوازه شو ملګرو وزارت د پرلښودو په باره کښی زما رایه نوره هم تینګه شوه او خو ځله د آل انډیا کانګرس های کمانډر ته می داخبره وراندی کړه چه تاسو مونږ له اجازه راکړئ چه مونږ د سرحد وزارت مستعفی کړو ځکه چه مونږ ته دفایدی په ځای نقصان رسیږی هغوی اجازه نه راکوله او راته به یې ووې چه تول وزارتونه به په یو ځل پریږدو. ما کړه خدای فضل و چه دیورپ دویم لوی جنګ په (۱۹۳۹ع) کښی شروع شو.

وزارتونه مات شول:

کله چه یورپ کښی د جنګ په شروع کیدو برتانیې د جرمنی خلاف د جنګ اعلان

ketabton.com - The Digital Library

کړو نو دهغی سره سره یې دهندوستان دطرف نه هم دجرمنی خلاف دجنګ اعلان وکړو
کانګرس په دی اعتراض وکړو چه دټپرو صوبائی انتخاباتو نه دا خبره واضحه ده چه
مونږ دهندوستان داولس نمایندګان یو. نو په کار داوو چه دهندوستان دطرف نه
جنګ دا اعلان کولو نه وړاندی دهندوستان دخلکو رایې معلومه کړی. شوی وی بله
مطالبه یې دا هم پیښ کړه چه که دبرتانیې اودا تحادی طاقتونو دا اعلان صحیح وی
په دوی په دنیا کښی دصلح اوامن اوازادی دپاره جنګ پرځی نو کانګرس ټینګوی چه
آیا په دی که به هندوستان هم شامل وی اوکه نه؟ مخکښی ورته بیا کانګرس دوه دلیل چه مونږ
ګڼی شکه ددغو اصولو دپاره جد وجهد کوو او حکومت برتانیه له دا تسلی ورکوو چه هندوستان
هم په دی جنګ کښی صفوی سره څنګ په څنګ ودریږی اودهیڅ قسم قربانی نه به غاړه
نه غړوی خو په شرط ددی چه حکومت برتانیه دا اعلان وکړی چه دجنګ په خاتمه به هغوی
هندوستان له ازادی ورکړی. چونګه حکومت برتانیه ددی اعلان کولو نه انکار وکړو نو
ددی خلاف دا حتجاج په طور دکانګرس ټولو صوبای حکومتونو په جمع استعفا وکړه او مونږ
دا ای ددی مصیبت نه خلاص کړو. دوزارت دماتیدو نه وروسته مادتولی صوبی دورې
کړه. دوزارت په وجه چه په صوبه کښی کوم جمود پیدا شوی و دوزارت په پرلپښود واو زمونږ
لوښتو نو جلسو او تقریرونو په خلکو کښی ورو ورو بیا ژوند راپیدا شو. دیورپ دویم لوی
جنګ شروع شو. دکانګرس دپاره داخبره نه وړی وه چه دجنګ په باره کښی قوم دخپلی پالیسی
خبر کړی. دکانګرس ورکینګ کمیټی ددی کار دپاره په وارده کښی راجمع شو. پنډت
جواهرلال نهرو چین ته تللی وهغه یې دتار په ذریعه راوغوښتو هغه دهوایی جهاز په ذریعه
ځان راورسولو په دی کښی فیصله وشوه چه بله میاشت کښی به بیا راجمع کیږو او حتمی فیصله به کوو.

ketabton.com - The Digital Library

پیرنګیانو ددی نه پس په تول هندوستان کښې د مسلم لیګ وزارتونه جوړ کړل خو زمونږ صوبه کښې یې د مسلم لیګ وزارت قایم نه کړو ، ګورنر کنګم به وئیل چه دلته زه د مسلم لیګ حکومت نه جوړوم ، که زه چیرې حکومت جوړوم هغه به د ډاکټر خانصاحب وی. نو زمونږ خلک په دی خوشحال وو چه د مسلم لیګ حکومت نه جوړوی خو زما دی سره اتفاق نه وو ، او زما د ګورنر داخبره خوښه نه وه ولی چه ما وئیل چه د مسلم لیګ حکومت جوړشی نو چه خلکو ته د خدایی خدمتګار د حکومت او د مسلم لیګ د حکومت فرق او ښه او بد معلوم شی خو اخر هغې ګورنر چه دلته د مسلم لیګ حکومت نه جوړوو ، د مسلم لیګ حکومت جوړ کړو زه په جیلخانه کښې چه خبر شوم چه د مسلم لیګ حکومت جوړشو ، نو ددی په جوړیدو قوم پرست خلک د پرخفه وو ولی زه خوشحاله وم ، خلک حیران ښکاریدل ، ما به ورته وئیل چه زمونږ داقوم د پرعجیبه دی ، تاسو نه کورئ مونږ دوه اینز ګتلی دی او دوی روپی غواړی ، مونږ سره روپی نشته نو زمونږ نه خفه وو مونږ دوه اینز ګتلی وو هغه به مو ورکولو او مسلم لیګ به دا هم نه ورکوی او هم دغه شان وشوه .

ketabton.com - The Digital Library

د خدایی خدمتګار و غړو ی پر ز ی

انفرادی سول نافرمانی ، زما د قتل سازش ، هزاره کښی د خدایی خدمتګار و کیمپ ، اتمانزو کښی کیمپ ، عالمی جنګ

او کانګرس ، قبایلو ته د خدایی خدمتګارو وفد و نه ، هندوستان پریږدی

تحریک ، د میرولیس واقعه ، زما گرفتاری

او هری پور جیل ، وزارتو نه جوړیږی .

ketabton.com - The Digital Library

اخود ۱۹۴۲ کال په دسمبر کښې ورکنګ کمیټئ د انفرادي سیول نافرمانۍ قرار داد پاس
کړو او دا فیصله یې وکړه چې دا سیول نافرمانۍ به صرف د آل انډیا کانګرس کمیټئ ممبران د
مرکزي اسمبلۍ ممبران او د صوبایي اسمبلۍ ممبران کوي او د دې پاره هدایات او
قواعد هم خواره کړل چې په دې طریقه به دا کوي . په پیښور کښې مونږ د خدایي خدمتګار د
په دفتر کښې راتول شو یو یو ممبر به موږ ته غوښتلو ، هغه ټول هدایات او قواعد به موږ ته
بیانول نو بیا به مود هغو عملي کولو او پوره کولو وعده ترې اخیستله . بیرسټر قیوم
د مرکزي اسمبلۍ ممبرو کله چې ډاکټر خانصاحب د صوبې اسمبلۍ ته ودرید نو هغه
د مرکزي اسمبلۍ د ممبرۍ نه استعفا وکړله او پخپل ځای د پیښور نه باریو بیرسټر
عبدالقیوم ممبر کړو . زما په ده پرې اعتبار نه وو او دې څه چې ددې ټولو دا سمبلو
ممبرانو نه مې هم امید نه وو چې دوی به په دې پوره عمل وکړي نو ده له مې اجازه نه وه
کوله . ډاکټر صاحب راته ډډه د پاره ډېر منت وکړو نو اجازه مې ورکړه دا هم د ورکنګ کمیټئ
پاس کړي وه چې شاید د سیول نافرمانۍ سره به داخلک ګرفتارشي . که ګرفتار شول خو
سبه او که حکومت و نه نیول نو دوی له په کار دي چې کور کښې نه وي په دې قام پسې کلي
په کلي وګرځي او د سیول نافرمانۍ تقریر ونه دي کوي تر هغې پورې به ګرځي څو پورې چې
ګرفتار شوی نه وي . لیکن افسوس دې چې د ډېرو لږو خلکو ددې پابندي وکړه اکثرو
کسان ورځ دوه اخوا دې خوا وګرځیدل او پخپلو کورونو کښې کښېناستل او وکیلانو خو
دومره کمال وکړو چې دا کار خو پرېږده خپل وکالت یې شروع کړو او د ټولو نه اول بیرسټر
قیوم په وکالت شروع وکړه . هزاري دوکیلانو خو دا حال وچې خدایي خدمتګار د په کچه

ketabton.com - The Digital Library

پلټنک کولو هغوی کچری، بند ولی خدایی خدمتګار به ګرفتار ېدل او په دغو کچرو کښی ستیه-
ګری وکیلا نو په پیسو باندی دخلکو مقدمی کولې اود تولونه عجیبه خبره خولا داوه چه دې
وکیلا نو نه کچری، پرلپښودې اونه تحریک. ما پخپله داوکیلان او بیرسټران راتول کړل او
ودته می وویې چه داتا سود خدایی خدمتګارۍ دا صولونه مخالف کار دی کوئ خپل
ځانونه اوجماعت بدنامولئ نومهربانی وکړئ یاکچری پریږدئ یاجماعت هغوی دې
دوارو ته تیارنه وو ځکه چه په کچرو کښی پیسی وې اوجماعت کښی عزت وقار زمونږ ځینو
خدایی خدمتګارو ملګرو په پرېښه کار وکړو، پخپلو خلکو کښی کلی په کلی وګرځېدل خلک یې
پوه کړل خو حکومت نیول نه، اخر ستری شول اوکار تریې پاتی شو. زمونږ جماعت کښی
دا قسم خلک په هر کلی وو، زمونږ تعلیمیافته دلی هغه کسان چه انګریزی تعلیمیافته وو اوکه مذهبی
تعلیمیافته و د قوم اوملک سره یې څه کار نه واونه یې څه همدردی اود لچسپی لوله بلکه دیو
معمولی غرض د پاره به یې زمونږ تحریک سره مخالفت کولو. په ستمبر ۱۹۴۱ع کښی د هشنغر
په یوکلی شیرپاو کښی زمونږ کیمپ و، دسهار په غاړه نورخانه طرف ته لګېدلی و د هشنغر
خلکو ددی کیمپ انتظام کړی وکوم ځای چه زمونږ کیمپ و د هغه نه چاپېره فصلونه اولوبی
لویې کنډې وې زمونږ د علاقی اسستنټ کمشنر یو پیرنګی واو میجر کول یې نوم و زمونږ د
تحریک په هر مخالف وهسی خو هم هر پیرنګی زمونږ د تحریک مخالف وی اوهر پیرنګی مونږ
خپل دښمنان ګڼی چه په څه طریقه زمونږ تحریک ته نقصان ورسوی بیا هم هغوی هر کار په
یوه مناسبه طریقه باندی کوی لیکن دا پیرنګی لا بل شان و دی خو تحریک خو پریږده زمونږ
په مرګ هم حصار نه و. دی چه زمونږ د کیمپ نه خبر شو نو زمونږ کیمپ ته نږدی دوه
ورونه کاکاخیل میاکان ووچه د هر ظالمان د وهغه یې راوغوښتل اوورته یې ووې چه

ketabton.com - The Digital Library

دغه وخت هندوستان کښې وو ، هغه لاځه کوې چه زمونږ دهغه چاچې لور چه دمور
میراث يې هغې له ورکړې ومړه شوه نو د شريعت مطابق دهغې میراث ښځې ته رسيدو
اوتر اوسه پورې ماله حکومت راکړې نه دی . دا ميجر کول د ډېر عجيبه سړی و دا بله عجيبه
يې واوری چه چرې به ده ته د خدايی خدمتګار و مقدمه پيش شوه نو خدايی خدمتګار
به يو قسم بيان کولو اوده به بل قسم ليکلو د خدايی خدمتګارۍ په مقابله کښې دهر قسم بې انصافی
اودروغ ته تيار و ډېر نالايقه سړی و هغه به خپله نالايقی خپله منله يو ځل ما سره يو ځای
شوی و ، په خبرو خبرو کښې يې راته وويې زمانه خلک کيلی کوي مګر حقيقت دا دی چه
د ادحکومت بې وقوفی ده چه زه يې په دی عهدې ګلولی يم زه يو نوجی سړی يم زه په قانون
څه پوهيږم . ددې ټولو خبرو سره سره هم هغه پيرنګی و ، د پيرنګيا نو په راج کښې د
پيرنګی د پاره دلايق اونالايق سوال دسره نه و . بس دغه کافی وو چه پيرنګی دی د ددې
خدمت په سلسله کښې هغه ترقی وکړه د ډېره اسماعيل خان د پښې کمشنر ولګيد و .

د هشنغر د کيمپ نه وروسته زمونږ بل کيمپ په دولسم ستمبر ۱۹۴۱ کال کښې
په هزاره کښې وشو مونږ به د خدايی خدمتګار و د تعليم او تربيت د پاره دغه شان
کيمپونه کول او ورسره به موجلسې هم کولې . په ايبټ اباد کښې زمونږ جلسه وه تقريرونه
کېدل زه هم په سټيج ناست وم چه په دی کښې خان ميرهلالی صاحب په سټيج
ودريد و او تقرير يې شروع کړو چه څه وخت ده د جناح صاحب نوم واخيستو نو د نوم سره
سره سم ما دلمنی نه وينيو و او کښې می نولو اوزه پاڅيدم جلسی ته مخاطب شوم او ورته
می وويل چه ای خدايی خدمتګارو د رونو مونږ خدايی خدمتګار يو خدای ته د خدمت
ضرورت نشته زمونږ کار د خدای د مخلوق خدمت دی زمونږ کار په چا اعتراض نه

ketabton.com - The Digital Library

او نکته چیینی نه ده او دا زمونږ کار نه دی چه په نورو جماعتونو او دهغوی په مشرانو نکته چینی او اعتراض وکړو زمونږ کار دادی چه مونږ خپل پروګرام خلکوته پیش کړو چه مونږ ستاسو د پاره دا غواړو او دا کار یوازی نه کیږی دا به هله کیږی چه تاسو د سره ملګری شئ ملک هم ستاسی او زمونږ شریک دی. قوم هم شریک دی او کار هم شریک دی. زه به چه کومه جلسه کښی وم او چا چه به خپل تقریر کښی دیوجماعت یا دیولوی سړی نوم په بده واخیستو نو ما به کښینولو او پوهولو چه ته خدایی خدمتګاری تانه په ټول کس یا جماعت د اعتراض کولو حق نشته ته که خلکوته څه وایی نو د خپل جماعت په باره کښی ورته وایه حقیقت دادی چه زمونږ دغه اصول وو.

په دې کیمپ کښی دا فیصله وشوه چه مونږ به په اتمانزو کښی د قولی صوبی یولوی کیمپ کوو په نهم نومبر ۱۹۴۱ کښی په اتمانزو کښی یولوی کیمپ وشو په دی کښی زمونږ د قولی صوبی دهغې برخی نه خدایی خدمتګار او د جرګی ممبران شریک شوي وو. د ری سوه شپیته تنه پکښی خدایی خدمتګار وو او یوسل و پنځوس د خدایی خدمتګار د جرګو ممبران وو. د دی نه علاوه د کشمیر شیخ عبدالله، بخشی غلام محمد او افضل بیګ د خپلو ملګرو سره شریک شوی وو. دغه شان د بلوچستان عبدالصمد خان اچکزی سره د ملګرو راغلی و او دغسی د کیمپونو دا سلسله په ټوله صوبه کښی مونږ جاری وساتله او د خدایی خدمتګارو تربیت پکښی په ښه شان سره وشو او د جلسو په ذریعه موعاً خلکو سره هم تعلقات زیات او پاخه شول او په دې کار خلک پیدا شوچه قام او تحریک ته یې ډېره فایده ورسوله.

په ۱۹۴۱ کال کښی جاپان هم په دویم لوی جنګ کښی شریک شو په فلپاین یی

ketabton.com - The Digital Library

حمله وکړه او چې د بړمانسرحد ته راورسیدنو کانګرس دا مناسب وګڼل چې پخلو فیصلو باندې په دویم څل غور وکړي ددې دپاره یې باردولی کښې د کانګرس دورکنګ کمیټۍ جلسه جوړه شوه . دا پرته څمه جلسه وه اولس ورځې جاري وه ، د کانګرس دورکنګ کمیټۍ د ممبرانو په مینځ کښې یو اصولی اختلاف پیدا شو هغه دا وچه مونږ د عدم تشدد دلارې تلنې اختیار کړو او که د تشدد دلارې اختیار کړو ؟ کانګرس تول عمر د عدم تشدد په لاره تلنې او په دې وخت کښې د اکثرو ممبرانو دا رایه وه که چیرې پیرنګیان مونږ له خپل حق راکوي نو په دې وخت کښې مونږ هغوی سره هر قسم امداد ته تیار یو او د تول عمر د عدم تشدد دا اصول به هم قربان کړو ، مګر ګاندهي جي دې ته تیار نه و او نه زما هغوی سره په دې اتفاق و ، زه او ګاندهي جي یو طرف ته وو او هغوی تول بل طرف ته وو دا خو یې چې د راتلونکي شو پاس شو نو په دې وجه ګاندهي جي او ما د کانګرس ورکنګ کمیټۍ نه استعفا وکړه او په دې فیصله وشوه چې په وارده کښې دې زړ تر زړه د آل انډیا کانګرس کمیټۍ یوه جلسه وشي او دا خبره دې وروراندې شي . زه په وار دا کښې وم چې ما له دکن حیدرابادنه دغنی او د هغه سخاوخوابنی د طرف نه خط راغی چې دغنی لور وشوه ، مونږ ته میاد کلیادی دې راکوو . زه بیا دکن حیدرابادته لاړم د روشن مشرۍ خورستیښن ته راغلی وه ، او زه هغی سره هغوی کره لاړم ، د روشن مور او خور او بوډا پلار د پرښه ښکلی خلک وو . د هغی پلار د حیدرابادښه ځایونه مانه وښودل ، د ښار نه بهر د دوی د پرښکلی کور وو ، زه د می غوښتل چې څو ورځې د سره تیرې کړم ، هغوی هم نه پریښودلم چې نړۍ راشم . خو کله ته راغلم او کار می شروع کړو .

د ورکنګ کمیټۍ دا میټنګ ختم شو او مونږ تول خپلو ځایونو ته لاړو ، څنګله چې د

ketabton.com - The Digital Library

آل انډیا کانګرس کمیټې جلسه نزدې وه زه بمبئ ته لاړم او د جلسې د پاره ایسار شوم
د جیلخانې دخوراک په وجه زما غاښونه خراب شوي وو هغه مې اوښکې وو او په بمبئ کښې
مې نوی غاښونه اېښودل . سعدالله د بمبئ په کارپوریشن کښې انجنیر وُ ، هغه مې خبر
کړې وُ ، هغه نو تیښته راغلی و اوزه د هغه کره لاړم . بمبئ کښې د هغوی د پر بنګلی کور و
صوفیه چې ددې بی بی وه د پېړۍ ښه جنۍ وه ، د پېړۍ قوم پرسته وه ، زما به یې د پرمدار
کولو ، په دغو ورځو کښې یونس جان هم بمبئ کښې وُ او ما سره دیره و او د جناح صاحب سره
یې د پرتګ راتګ و او ما ته یې د جناح صاحب د پرقصې کولې او را ته به یې وې چې جناح
صاحب وایي چې ما نه چا پېړۍ ټول بلدیانته او خو د غرضه خلک دي او که چیرې د عبدالغفار
خان په شان یو سړی راسره ملګری شي نو کوړې به چې زه به څه وکړم . هر سحر چې به دې
تلو نو ما به پوهولو چې کوره پام وکړه زما ذکر جناح صاحب سره ونه کړې زما داخیال وُ چې هغه
به ضرور د ده سره زما خبرې کوي چې دې ورسره بغیر زما د تپوس نه څه وعده نه وي کړې
چې جناح صاحب د مسلم لیګ د خیال سړی دی او زه د خدایي خدمتګار د خیال سړی یم او
مسلم لیګ ما ته د پېړۍ نګیا نو ځوړه شوې د له بنګا رېدې ګړیونس جان زما په نصیحت عمل
ونه کړو او اخرې ورسره زما ذکر وکړو . جناح صاحب ورته وویې چې زما له طرفه ورته
د چا یو دعوت ورکړه . ګړزه هغه شپې له د کانګرس جلسې له واردې ته روان وم ،
نو په دې وجه مې تیلفون په ذریعه د هغه شکریه ادا کړه او معذرت مې ورته پیش کړو
او واردې ته روان شوم .

د کانګرس د جلسې د پاره د هندوستان د ټولو صوبو نه خلک راغلي وو ځکه چې د دې پېړۍ
د همه جلسه وه کوم قرارداد چې ورکنګ کمیټې باردولي کښې پاس کړې و هغه وړاندې شو

ketabton.com - The Digital Library

د پرېښونه پرې وشو، زما هم اراده وه چې ممبرانو ته خپل خیال بیان کړم، مګر د جلسې صدر مولانا ابوالکلام آزاد ما له اجازت را نکړو او هغه قرارداد په اکثریت سره پاس شو د پاس کېدو نه پس ما د کانګرس نه استعفا ورکړه، مولانا صاحب راته وویې چې د اخبار والا وسره ددی ذکر مه کوه، دا زما کار دی زه به یې اخبارونو کښې د خپل طرف نه شایع کړم مګر شرط به داوی چې ته به د خپل ځان په ځای د خپلې صوبې یو سړی مقرروې او کله چې ږی ستا د صوبې کار کونکو نه ستا د دایې ضرورت وی نو دا به هم ورکوې. کانګرس هغه د سول نافرمانۍ انفرادی ستیه ګره هم واپس واخیسته، دوی که د پېرنګیانو د خوشحالولو د پاره خو مره خوشامندۍ وکړې خو د پېرنګیانو په زړونو کښې زمونږ د پاره د رحم ګنجایش نه و او د دوی نیوه خبره یې هم ونه منله.

د کانګرس جلسه ختمه شوه زه پېښور ته راروان شوم ما د صوبې جرګه راغونډه کړه او په اتفاق سره مودا کتو صاحب د کانګرس د ورکنګ کمیټۍ ممبر مقرر کړو، د ممبرانو تسلی می وکړو، دوی ته می د جرګې کار وسپاره او د خدایې خدمتګارو کار ما واخیستو، مولانا بیا هم زما هغه استعفا شایعه نکړه، اخر پرېږده مودې پس یې شایع کړه. د غورځوکښې جاپانیان په پرې تېزۍ مخ په وړاندې روان وو، امریکې او پېرنګیانو له یې د پرشکستونه ورکړل جنګ د هندوستان سرحد ته را ورسېد، برما هغوی قبضه کړه او په مخه راروان وو ملایا د فکر پیدا شو چې که دوی د غسې راروان وی نو ممکن دی چې د پرزور د هندوستان یوه برخه ونیسی او شاید چې ټول ملک کښې ګډبډی پیدا شی.

زما دا یقین ووچې څنګه پېرنګی ته د جاپان د طرفه خطره هندوستان ته او بیا د یخوا زمونږ اړخ ته را نږدې کېږی نو پېرنګی به ضرور دا کوشش کوی چې په دې ملک

ketabton.com - The Digital Library

کښی فساد وکړی ، داسی خبرونه هم مونږ ته راورسېدلی وو چه پیرنګی دخپلو ایجنټانو
په ذریعه په قبایلی علاقو کښی ددی قسمه غونډی کړی وی تردی چه یوه غونډه په پیښور
شبقدر کښی دخان بهادر قلی خان په ذریعه دمومندو رابللی وه چه هغی ته دصوبی
ورنر کنټکم ځپلیه هم ورغلی وو . مونږ دا محسوسوله چه دپیرنګی به داکوشش وی
چه مونږ پښتانه سره یخپل منځ کښی ورلاندی باسی . نو مونږ له په کار دی چه ددې د
سره دغو علاقوته خپل خلک ولیږو او دوی پوه کړو چه مونږ دیو بابا اولاد پښتانه یو
پیرنګیانو دوی زمونږ نه بیل ساتلی وو . تاسوته به یاد وی چه کله په ۱۹۲۰ع کښی
پیرنګی په خدایی خدمتګارانو ملک سورتنور کړو نو زمونږ داتول قبایل ورسره د
مومندو او اپریدو نه واخله تر وزیرستانه پورې دوی خپلو پښتنورونړو په مرسته
پیرنګی مقابل ته وډریدلی وو ، دهغی په نتیجه کښی پیرنګی خپله ټوله توجه دیخوا وګرځوله
ددی لرا او بر پښتنو شلوون وشی ، او زمونږ او دغی قبایل رونړو د تعلقاتو دخرابو
خاطر زمونږ په منځ کښی په هیڅ قسمه فریب دهوکی دروغ او بی ایمانی بی صرفه ونکړه .
چه دخدایی خدمتګاری تحریک شروع کړو نو د پرځله می داکوشش وکړو چه زه د
خپلو دې دروڼو له لارشم دا د پښتنو یو تحریک دی ، دوی هم پښتانه دي چه دې تحریک
کی مونږ سره شریک شی ولی پیرنګیانو پرې نه ښودم ولی چه پیرنګیانو دې چه دهغوی
زمونږ په منځ کښی ورورولی جوړه نه شی ، دقبایلو مسئله زمونږ قامی مسئله وه زما
خیال زمونږ دمرګ اوژوند مسئله وه ، ددی کار دپاره ما دخپلی صوبی دوړه مشروع
چه خپلو خلکو سره په دی حق کښی سلا او مشوره وکړم او ددی کار دپاره خدایی خدمتګار
کړم چه هغوی دی دقبایلو علاقی له لارشی او خپلو پښتنو ورونړو ګرځی هغوی دی د

ketabton.com - The Digital Library

موجوده حالاتو نه خبر کړې او په هغوی کښی دې وروولی، عزیز داری، اتفاق پیدا کولو کوشش وکړی.

په دغو ورځو کښی پیرنکیانو یو وزیر هندوستان له رالیږلی وچه دهند وستان او انګلستان په منځ کښی روغه جوړه وکړي دده نوم سر ستیفورډ کرپس و، زه په کوهاټ کښی وم چه ډاکټر صاحب راته تیلیفون وکړو چه دغه شان قصه ده او ما پسی دوه کنګ کمیټی نه خبر راغلی دی چه مشمله کښی حاضر شه، ما ورځه اتفاق وکړو او ورته می ووې چه لاړشه ځکه چه مونږ تولو داغوښتل که پیرنکیان په دوغه جوړه مونږ له خپل حق راکوی نو ددی نه به بله ښه خبره کومه وي، ډاکټر صاحب لاړو دغه وخت په پیرنکیانو پرې سخته وه جاپان دسیلاب په شان راروان و او دهر چا داخیال وچه جوړه به وشی او مونږ له به خپل حق راکړي مګر پیرنکیان دهندوستان پرلښو دو ته کله تیار وو؟ ددغو خبرو په نتاکامی د هندوستان خلک ډیر مایوسه شوا و دا یقین یې وشو چه پیرنکیان مونږ له خپل حق نه راکوی او دا شک یې پیدا شو چه پیرنکیان به هندوستان جاپان ته پرېږدي او مونږ ته یې نه پرېږدی دی مایوسی دخلکو عقیده هم کمزوری کړه خلکو به وې چه په عدم تشدد خه کیدی نه شی مونږ له په کار دی چه دخپل ملک دازادی دپاره د تشدد نه کار واخلو او دغه وجه وه چه دهندوستان په مختلفو علاقو کښی د پرتشدد و شو. د یورپ او امریکی هم ډیر عجیبه خلک دي، د جنګ نه مخکښی به دوی او د دوی اخبارونو ډکا جی د پرزیات تعریفونه کول او عدم تشدد یې د دنیا دامن، صلح، ابادی او ترقی دپاره د پرښه سیکم ګڼلو مګر کله چه جنګ شروع شونو بیاخو پیرنکیانو او امریکی ته امداد ضرورت واو پخپله یې په تشدد لاس پوری کړی و هغه وخت یې په عدم تش

ketabton.com - The Digital Library

کښې کښه وه او اوس يې تشدد په کار و نو چه کانګرس يا کاندهي جي به د عدم تشدد نوم واخيستو دا به د دوی په طبيعت بدلکيدو او د کاندهي جي برخلاف به يې په اخبارونو کښې لوی الوی مضمونونه چاپ کول ماچه به د غه مضمونونه ولوستل نو د غو خلکو پوری به د پرون خندا راتله او د غه خلک به هم راته د خپلو خلکو په شان خو د غږنه او بې اصوله بښکاريدل.

قيايلوته د خدايي خدمتګارو وفدونه:

ما د تولې صوبې دورې وکړه ، لويې لويې جلسې وشوې او تولو د خدايي خدمتګارو سره سلا مشورې وشوه ، تولو ما سره داومنله چه په دې نازک وخت کښې په کار دی چه خپلو قبايلي وروڼو له لارښې او هغوی په دې تول حقيقت پوه کړي ، د صوبې دورې می شروع کړه او د دې کار او خدمت د پاره د صوبې په تولو ضلعو کښې د پروکسانو ماته خپل خدمات وړاندې کړل . زه چه د دوری نه بيرته راغلم نو شاد محمد مهبوبی می ملکنډ ايجنسی ته ولېږه ، په ملکنډ ايجنسی کښې زمونږ د پر خدايي خدمتګارو وو په ۱۹۳۰ کال کښې چه په نورو ضلعو کښې د خدايي خدمتګارۍ تحريک شروع شوی و نو د غلته هم شروع شوی و او د دی ايجنسۍ پښتنو وروڼو د ۱۹۳۰ کال په جنګ کښې مونږ سره سمه برخه اخيستې وه شاد محمد خوښه وړځی د غلته کار وکړو خو کله چه پولیټيکل ايجنټ خبر شو نو هغه يې فوراً گرفتار کړو او د ری کاله يې سخت قيد کړو .

پيرنګيانو په هيڅ شان نه غوښتل چه مونږ د دې د غلته کار وکړو خو مونږ هم فيصله کړې وه چه د دی نازک وخت کښې به د قبايلو وروڼو علاقه کښې کار کوو ولی چه د اخوزمونږ د ابادی او بربادی سوال د ی مونږ د افيصله وکړه چه که پيرنګي اجازه کوی که نه خو مونږ به د غلته کار کوو او په پښتنو کښې به پوهه او اتفاق پيدا کوو .

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ د صوبې ګورنر سر جارج کنګم و دی د پرنږم ، هو ښه یار او چالاکه سړی و
ما ورته یو خط په دی مضمون ولیکه چه : لا تر نن په دنیا کښی د انقلاب یو زور ور سیلاب راروان
دی ، مونږ ډیر وچه چیرته زمونږ په کور کښی ګرځیدونه شی او مونږ ځپلو کښی برباد نه شو
نو دا من د قیام د پاره مونږ دا خبره ورته کړه چه ازاد و قبایلو ته وفد ونه ولیږو او هغوی دی
حقیقت نه خبر کړو . مونږ تاله تسلی در کوو چه مونږ هلته ستاسو د حکومت برخلاف د هیڅ قسم
کار نه کوو مونږ خپل غم اخیستی یو او هغوی سره به خپله د وروری ، همدردی او قامولی
خبره کوو ، امید دی چه څومره زر کیدی شی ته به مونږ ته د دغه خیر کار د پاره اجازت
راکړې څه ورځې تیرې شوې ، زما د خط خواب را نغی بیا می ورته ولیکل که چیرې ستاسو ښه وی
او که دی خوښه نه وی مونږ نو ورستاد اجازت انتظار کولی نه شو ، د فلانی تاریخ پورې که ستا
اجازت را نغی مونږ به خپل وفد ونه د پې علاقو ته ولیږو ، مونږ د خپلو وفدونو د لیږلو د پاره
۵ د اګست ۱۹۴۲ کال مقرر کړی دی ۰» دا لیک می د یونس جان په لاس ګورنر ته ولیږه ګورنر
نته کلی کښی و . یونس جان چه نته کلی ته ورسیده نو ورته معلومه شوه چه ګورنر ځپلو بنګله
کښی ټول پولیټیکل ایجنټان او د صوبې ټول د پټی کمشنران راغونښتی و و او هغوی سره
په دی معامله کښی سلا کوی یونس راته داهم وویل چه فیصله یی په دې وکړه چه د صوبه سرحد
علاقه کښی دوی نه منع کوو او په ازاد و قبایلو کښی به د پولیټیکل ایجنټانو په ذریعه څومره چه
کیدی شی مونږ ته به مشکلات پیدا کوي او زمونږ د خیر دا کار به ناکامیابه کوي یونس جان
زما د خط خواب راوړو هغه کښی ګورنر مونږ له یو قسم اجازت راکړې و مونږ سبا له د کامدار خان
په مشرۍ کښی یو وفد د ملکنډ په لاره باجوړ ته ولیږه کله چه وفد د ملکنډ ایجنسۍ تر سرحده ورسید
نو د ملکنډ پولیټیکل ایجنټ رسمی اوسوات را نیزی ، خانان ، ملکان را ټول کړی وو او

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ وفد ته یې لاړه نیولی وه او وړاندې یې نه پریښوول، پیرنګیانو مونږ ته لوی شر او فساد جوړ کړی و او مونږ یې کور کښې جنګولو. دوی کامدار خان د وفد مشر ته ووې چه تاسو واپس څئ مونږ لاړنه درکوو هغه ورته ووې چه زمونږ کتاب کښې واپس تلل نشته مونږ به یا وړاندې څوا ویا به مړ د اوکه باچاخان راته ووې چه واپس شئ نو بیا به علته واپس شو، اګرچه ددې خانانو، ملکانو نیت سبه نه و او د پولیټیکل ایجنټ په بدنیت رالیږلی وو مګر کله چه دوی زمونږ سره د خلکو جوش او هډوډی ولیدله نو د لاړې د بندولو جرئت یې ونه کړی شو او بیا د غو ملکانو، خانانو جرګه مالمه مرکزله راغله او ماته یې د پرمنت وکړه چه مونږ پولیټیکل شرموي ته د اجرګه واپس کړه، ما دوی پوه کړل چه د اجرګه خو ستاسو د پښتنو د خیر د پاره ما د رالیږلی ده خو هغوی د پیرنګی نه د پر مجبور وو اخر فیصله په دې وشوه چه په ملکنډ کښې د ملکنډ ایجنسئ کار به مقامی خدمتګار کوی او مونږ به یې نه منع کوو او د وفد دې د ملکنډ په څای د کوټ اوکړی په لاړه باجوړته لاړشی ما ورله دوفد په نوم خط ورکړه چه تاسو د ملکنډ دلاړې په څای د کوټ اوکړی، اتمانخیلو په لاړه باجوړته لاړشئ. د کوټ کلی کښې کاکاخیل، میاکان وو هغو ظالمانو د پولیټیکل د خوشحالی د پاره زمونږ وفد ووا هه، په کانو یې ووښتل کریوانونه یې تری وشلول. باجوړ کښې هم پیرنګیانو د وفد درسید ونه منکښې جاسوسان لیږلی وو او پیسې یې خوری کړې وې چه د اوفد هندوات دې او د هندوانو ایجنټان دې او د مسلمانانو غلام کولو له هندوانو رالیږلی دی او پرده د افسوس خبره داده چه باچاګل صاحب د حاجی صاحب د ترنګزو مشر څوی هم زمونږ خلاف د غسی پراپیګنډه په خلکو کښې کړې وه په یو څای کښې هلکان زمونږ د وفد مړک ته تیار شوي وو خو مشرانو منع کړل او ورته یې ووې چه صبر وکړئ چه دوی راشی او

ketabton.com - The Digital Library

مونږ تری پوښتنه وکړو ، وفد چه کلی ته ورغی حجره کښی کښیناستل ، نو عبدالمالک صاحب فدا پاخېدو او هغوی ته یې ووې چه زمونږ پښتنو وروڼو مونږ باچاخان تاسوله درلی دی له پاره رالیږلی یو چه په دنیا کښی د جنګونو یو لوی سیلاب روان دی که مونږ یې خبره پاتی شو نو لاهو به شو . باچاخان وی چه زما وروڼو ته دوایئ چه پری جنبی پریږدئ نیږی کښیږدئ روغی جوړی وکړئ چه مونږ دغه وخت کښی ددی قابل شو چه یو بل سره امداد وکړو او د سیلاب نه ځان وساتو او باچاخان داهم ویلي دي چه تاسو څوخې کوئ هسی نه چه سبا په جنګ کښی کارخانی بندی شی او تاسو بربنډ پاتی شئ او غلی دانی په کور وکښی وساتئ چه وزي پاتی نه شئ . اوبل وفد مونږ باچاګل صاحب له مومند وله د فضل رحیم ساقی صاحب په مشرئ په ۱۹ اګست ۱۹۴۲ کال کښی ولیږلو دوی اول باچاګل صاحب سره ولیدل او ورته یې ووې چه باچاخان وې چه زمونږ اوستاسو خو پر تعلقات وو داخه چل دی چه په اخبارونو کښی په مونږ ستاد طرفه دکفر فتوې چاپ کیږی او دسیکو پریئ پولیټیکل ایجنټ قلی خان پخپل لاس هغه خانانو لپسی ګرځوی او هر چاته والی چه وګورئ باچاګل صاحب به باچاخان باندی دکفر فتوا ګلولی ده . زمونږ خو داخیال دی چه داکار پیرنګیان دخلې خاتنه کوی . باچاګل صاحب زمونږ ساقی صاحب ته اوږده قصه وکړه او دا اقراریې وکړو چه دا صالیږلی دی چه اخبارونو کښی داخبرې چاپ شی او خلک دباچاخان نه واوړي . پیرنګیانو د کابل حکومت سره هم سلاکړې ده چه که مونږ په جاپان جنګ بایلو د نوداتول د صوبه سرحد ملک به تاسو پریږدو او دا پښتانه دا اسلام په نوم دجاپان سره وجنګوئ که جنګ موږ وګټلو نو بیا تاسو حکومت به پری جوړ شی . باچاګل وې چه زه د دغه دپاره میدان اوارم ، نو ساقی صاحب ورته ووې چه صوبه سرحد کښی خونور تنظیمونه هم شته دهغوی برخلاف ولی قدم

ketabton.com - The Digital Library

نه اوچتوئ نوهغه وخندل اووایی ویل چه مونږ ته خو باچاخان یولوی خلک په لاره کښی
پروت دی دا تور تنظیمونه خوزه په یو سوک سمولی شم، خوساقی صاحب ته داپته ولګیدله
باچاګل صاحب چه داځه کوی دافغانستان د صدراعظم محمد هاشم خان په اشاره یی کوی.
وفد بیا په تولو مومندو کښی ګلی په ګلی ګرځیدل اوزما د دوردولی اوعزیز ولی پیغام
یی هرچا ته ورسولو، مومندو وروڼو ورسره هرځای دعاد خیر وکړه اودمومندو مشران
اوملکان ټول د باچاګل نه برخلاف شوی وو ځکه چه ده په افغانستان کښی خپلو خوشامندانو
ګروله لونګی کړی وی. داوفد پنځوس ورځی پس واپس شو اومرکز ته ماله راغلل اود
خپلی دوری رپوټ یی مفصل راکړو، مایو وفد تیراته، افریدو وروڼو له هم لږ لږ لی وخو
هغه په څه وجوهاتو واپس راغلو، نوساقی صاحب دوردګی ته می ووی چه زه غواړم
چه ته د دوو نورو وخدایی خدمتګارو سره تیراته لاړشی اوهغوی ته زماله طرفه دوردولی
عزیزدادی ه اواتفاق پیغام ورسوی چه ګډیری ددی جنګ مصیبت زمونږ په ملک
راشی نوچه مونږ یوبل سره د تکلیف په وخت کښی امداد وکړی شو اوکه خدای پیژنګیانو نه
زمونږ ملک آزاد کړو نوځکه د تولو پښتنو قومی جمهوری حکومت جوړکړی شو، ساقی صاحب
اودزیرو فقیرمحمد اودپیښور تحصیل د پاوکی ګلی عبدالمجید خان می ورسره ملګری
کړل. دوی په ۳۱ اکتوبر ۱۹۴۲ کال تیراله لاړل، په مختلفو لاروکښی ورته پولیټیکل ایجنټ
یوویشت سوه خاصه دارکښیتولی وو خو دوی تری خدای په امان کړل اوتیراته ورسیدل.
دوی د افریدو اتو قومونو کښی اودورکزو خوارلسو خیلونو کښی قامی جرګی جوړی کړی، توله
تیراکښی یی دورې وکړی، خلکو ورسره د دوردولی سلوک وکړو. ماله ددې وفد د تلونه
وراندی خوشحال خان ملک دین خیل راغلی وو دې وفد زماځای له راولیږه، زه به ورسره

ketabton.com - The Digital Library

کار وکړم ما ورته وویل چه مونږ سره خوپیسی نشته دي زمونږ خو دا کار دخدای دپاره
کوو خو ده ډیر اصرار وکړو اووېل یې چه زه خو هم دخدای دپاره کوم نو ملا دوفلد ده
ځای له ولېږلو ما دخپله طرفه ساقی صاحب له څه پیسی ددوی دخپل خرڅ دپاره او دجرګی
دپاره ورکړې دوی چه لاړل نو هلته یې کار شروع کړو جرګه هم وشوه او خدمت یې هم
شروع کړو په تیراکښی یې دوړی شروع کړې شیخ محبوب علی پولیټیکل ایجنټ واو حکومت
زمونږ دا کار نه خوښولونو هغه ورپسی لګېدلی و. دغو ورځو کښی عاشق شاه باچا زما د
اجازت نه بغیر ورپسی تیراته لاړو اوزه نه پوهېږم چه په کوم خیال یې داسی خبری وکړې
چه دخوشحال خان ملک دین خیل داخیال پیدا شو چه دوی سره خو ډېر مال دی او هند-
وستان ددوی هر قسم خدمت کولو ته تیار دی، نو بیا عاشق شاه باچا واپس راغی او
خوشحال خان دساقی صاحب نه دپیسو مطالبه وکړه ساقی صاحب ورته ووې چه مونږ
سره خوپیسی نشته سره ددوی جولوکښی واچوو اوجلسی له څو اوکه تلاسره خپل ملک
په چا خرڅول غواړئ نو بخپله ورسره خبره وکړئ ده ورته ځواب ورکړو چه زما دځای نه
څئ زما فقیران نه دي په کار نو هغوی افضل خان زخه خیل خپل کورته بوتلل او هغه ورسره
دوه نیم کاله په تولو تیراکښی دخدای دپاره کار وکړو اود بارو ان د صاحبزادګانو سره
دیره و هغوی هم دوفد سره دخدای دپاره ډېر کار کړې دی تیراکښی صرف دوه بزرګان
داسی ووچه دپیرنګیانو داثر نه پرې وو یو دځو کنو دانګوری ملا صاحب اوبل د بارو ان
صاحبزاده صاحب عبدالرزاق، دمحمود اخونزاده زوی محمد سعید خوورته سپین
ووې چه زمونږ لنګر او نور کاروبار تول دپیرنګیانو په امداد چلیږی داسی ورله دځو نزی
بزرګ صاحب هم ځواب ورکړی و.

ketabton.com - The Digital Library

دوزیرو آزادوقبایلوته می یوکسیز وفد میرزا تاج محمد خاموش لیږلی وهغه
وزیروته وزسید اوفقیر ایپی صاحب سره یی ملاقات وشو اوزما دورورولی پیغام یی
ورورسولوخوقام کښنی ونه کړځید وځکه چه فقیر صاحب ورته ووی چه دلته ستاد کړځید و
حاجت نشته داقام جوړشوی دی زه چه څه ورته وایم هغه کوي نودی واپس راځی.
بل وفد کښنی دپرانکو عبدالحکیم ستی جان اود بهتنوجرنیل عبدالرحمان می مسعودوورو
له ولیږل خوهغوی دوارهٔ حکومت گرفتارکړل، ستی جان یی واپس راولیږه اوجرنیل
عبدالرحمان بیتنی دتانک دوه کاله قید شوچه ته ولی دهشنغردسره سره مسعودوله
روان وي. یووفدمی دتل اوهنکودخدایی خدمتګارو کړمي ته ولیږه هرکله چه سدیقی
ورسید ال نویوجومات کښنی دیره شول، دکړمی پولیتیکل ایجنټ ورسپی خپل ملکان
اوسپین ږیری راولیږل. هغوی دوی ته ووي چه سبه به داوي چه تاسو واپس شئ
اودلته ونه کړځئ دوی ورته ووي چه داولی مونږ خوتول دیوي علاقی پښتانه یوتاسو
هلته راځئ اومونږ دلته راځو. ملکانوورته ووي چه مونږ دپولیتیکل ایجنټ نه مجبوریوتاسو
خپلی علاقی له نه پریږدو، دپریکټ نه پس هغوی دوفد دغړو پښی لاس وترل او
ترک کښنی یی واچول اوتل اوهنکولهیی ورسول. هغوی هم راغلل اومالی داحال دوي.
زمونږ ددي وفدونوپه تلوکړځید وکښنی اوخلکوسره لیده کاته اوتبادله خیالاتو
کولوپه وجه آزادوقبایلوورونوکښنی لویه تبدیلی پیدا شوه اوپه پښتنوکښنی دقاموملی
وورورولی احساس اوپوهه پیدا شوه، زمونږ دباجوړ دوفد مشر کامدارخان
وو چه ورسره صدر صاحب محمد اسراد اوفدا عبدالمالک اوناظم سرفرازخان هم دو
کامدارخان چه واپس راغی نو دانور ملګری می شاته باجوړکښنی پاتی شول، اومیان صاحب

ketabton.com - The Digital Library

عبدالحکیم د چینکئ سره دیره شول۔

بچولایی د تعلیم ورکولو د پاره یوه مدرسه هم پرانسته دهغی هم پرمنیه اثر وشو زمونږ یوخدایی خدمتکار د باجوړ نه پیښور ته راتلوچه په لاره په مومندو کښی غلو وشو کولو، د باجوړ خلک په دې پرخفه شوا وتش خفګان نه هیه یی وکړه اود هغو غلونه یی حساب واپس واخیستو او هغوی معافی هم وغوښته۔

پیرنګیا نو او د افغانستان حکومت زمونږ د دی وفد د نوډ نو کامیا به کولو د پرکوششونه کړی وو خو خدای کامیاب نه کړل۔ د اخیره ما محسوس کړی وه چه د هریو تحریک د پاره یو مرکز ضروری وی د پرځایونه می وکتل خو په څه وجوهاتو به پاتی شول د سر د ریاب د پل نه په قبله د کوډو او سره ریاب منځ کښی د سیند په غاړه یوه دښته وه یو میل برده سویل غاړی ته یو چمن او میدان و، د غه ځای ځنګل و تنهایی وه د غه ځای موخوښ شو او د اګړی او کوډو پښتنو د امګله د مرکز د پاره وقف کړه۔

په ۵ اګست ۱۹۴۲ کال مونږ د چارسدی د کیمپ نه وروسته مونږ د مولوی خدایی خدمتکار د منیر خان د باغ نه د خرولو خانګی د پیلی هرچا د ځان سره، سره زماچه خوښ خانګی اخیستی شوی هغه مورا د اخیستی او مخلو پښو سر د ریاب ته روان شو۔ د لګوبندۍ د بست محمد اسرار خان صدر صاحب کړی و، مونږ لاړو ستنی مو بنځې کړې لرګی مو پری سواره کړل، لښتی او لوخه مو پرې واچوله او د غلته دیره شوه، شپه او وړځ به لس، اته خدایی خدمتکار به ما سره د غلته وو، دوه دیه به د اله وارث خان بخواله او کتوئ به مو بخپله بخوله، د دی ځای نه مونږ د تولی صوبی د خدایی خدمتکارو سره رابطه قایمه کړه، د دوی چه به څه کار وو د لته به ما له راتلل او زماچه به څه کار و د خدایی خدمتکارو

ketabton.com - The Digital Library

په ذریعه به می خبروال دغه محکمه بنجره وه ، مونږ به د سحر دچای نه پس تشکوری
واخیستلی په کار به موشروع وکړه ، د ډوډی د وخته پوری به مومحکمه جوړوله بیا به موپه
هغه کښی سبزی کول شروع کړل ، اتمانزو کښی دغنی بتی وه په هغی کښی مودمرکز دپاره
د خښتو انتظام وکړو او دپرانکو او با بړې خدایی خدمتګار د هغود او لودپاره دوه
دبری دیرې راوستی وې چه دهغی یوسر مرکز ته راسیدلی و بل سر یې اتمانزو کښی و
دغه شان په یوه وړځ کښی تولی خښتی راوچلیدی: دآبادئ دپاره مودسیند په غاړه
ځای خوښ کړو هلته مو یو هال دهغه سره دوه کمری او دوارې طرف ته برنډی
جوړې کړې او د دویم چت په جوړولو موشروع وکړه ، دیوالونه جوړشوا وچت پری لاندې
جوړشوی ، چه پاکستان جوړشوا ومونږ گرفتارشو د دی په ابادئ کښی تول کارخدایی
خدمتګار او پخپله کړې وو . زه به هم ورسره لګیاوم ګلکار له به می خښتی ورکولی . دهری تپې نه
به لس ، پنځه لس خدایی خدمتګار د اړه وار راتلل او خپل خرڅ ، خوراک به یې هم دځان سره
راوړل . یوه هفته کار به یې کولو بیا به دبلی تپی خدایی خدمتګار راتلل . زمونږ اراده وه
چه دلته به سکول او هسپتال هم جوړوو او دپردو خلکو داخیال ظاهر کړې وچه مونږ به
دلته ځان له کورونه جوړوو تردې حده چه مونږ دلته دخپلی مقبری فیصله هم کړې وه .
بیرسټر قیوم چه وزیر اعظم شو نو دمرکز دورانولو اولیلا مولو فیصله یې وکړه دآګری خانانو
ورته وې چه دا ځای ورانوه مه دا خوهسی هم زمونږ جایداد دی ، مونږ به یې لیلام
کښی واخلو او مدرسه یا هسپتال به یې کړو . قیوم وې چه زه به داخامخوا ورانوم او
د دې خدایی خدمتګارو دمرکز دانښه ورکوم ځکه چه که دلته یې نښه پاتې وي نوچه
بیا دوی په لاره حتی والی به چه دغه زمونږ مرکز وچا دې لیلام ته غاړه کښی نښوده آخر

ketabton.com - The Digital Library

د شپږم نمبر کلی یو مومند نور محمد واخیستو او په بمبو نو یعنی د اینا مینټ باندی یې ورله بنیاد-
ونو پوری والو زول + نور محمد لسپنټون وو- ده فرنګی ده خو شحالوول - او قیوم ته ده منزه

دهند وستان پریږدئ تحریک: کیبل ته ځواب د تخریب کار کټ کړی
په آخر کښې شپږ زره ډالر جمع کړه - چې ده مرد

کله چې دکرپس مشن ناکامیاب شو نو دهند وستان په خلکو کښې مایوسی پیدا شوه زړ
او دافکري پیدا شوچې بغیر دمقابلې نه پیرنګیان مونږ له څه نه راکوي په دغو وختو کښې په بمبئ کې
کښې دورکنګ کمیټئ اجلاس و، په دې وخت کښې دکانګرس (QUIT INDIA) یعنی «هندوستان
نه ووځئ» تجویز پاس کړو او مهاتما کاندهی او دورکنګ کمیټئ ټول ممبران ونیوی شو
دنیول کېدو سره په ټول هندوستان کښې د پیرنګیانو برخلاف زور ور جد وجهد شروع شو
چې دکانګرس ذمه دار کارکن پیرنګیانو قید کړل او وروسته څوک ذمه دار کسان او مشران
پاتې نه وو او خلک هم د پیرنګیانو نه مایوسه شوي وو. نو خلک دعدم تشدد په ځای د تشدد
په لاره روان شول. پیرنګیانو د تشدد مقابله په تشدد وکړه او پیرنګیانو هم داغوښتل هغوی
د عدم تشدد د مقابلې چل نه ورتلو او د تشدد څخه هغوی سره دومره سامان و وچې په لږ وخت
د تشدد تحریک ختم کړو او په خلکو یې دومره زور ظلم او زیاتی وکړو چې په دنیا کښې به د وحشی
نه وحشی قوم په چاکړی نه وي، سړی خو پریږده چې د نبځو سره یې داسی سلوک وکړو چې
په لیکلو یې ماله شرم راځی. دګنهګار، بې ګناه تمیز نه کولو، د نبمنان څه چې د خپلو وفادارو
ملګرو د نبځو سره یې زیات شرمناک سلوک وکړو. داسی واقعات پکښې راغلی دی چې په فوج
او پولیس دکارروایی نه علاوه پیرنګیانو په کلوباندی دهوایی جهازونه په میشن ګنونو ګولی
ورولی دی او کلوباندی یې بمونه غورزولی دی. د سرحد په صوبه کښې زمونږ جرګه اوخدایی
خدمتګار هم راټول شوچې په دې خبره غور او فکر وکړي چې په دې وخت کښې مونږ له څه

ketabton.com - The Digital Library

کول په کار دي، کانګرس دهندوستان په هره صوبه کښې دجدوجهد پاره يو ډيکټيټر مقرر
کړي ودغسې زه يې ددې خپلې صوبې ډکټيټر مقرر کړې وم . ما ته دې اجلاس کښې حاجي فقيرا
خان ووې چه ته خو ددې صوبې ډکټيټر مقر رشوې يې مونږ څه له دا غواړې حکم کوه مونږ به
د هغه تعميل کوو . ما ورته ووې چه دا خبره خو ټيک ده . خو زما په طبيعت کښې ډيکټيټري نشته
زه به هر يو کار د ملګرو په مشوره باندې کوم . ديو دماغ په ځای به د ډيرو دماغونو فيصله
غوره وي . په اجلاس کښې دهزارې حاجي فقيرا خان ووې چه مونږ له په کار دي چه
تار ونه پرې کړو او پلونه وران کړو ما ورته ووې دا ټشدد دي خو بيا به هم تا له اجازه درکړم
خو دومره وايم چه کوم سړي تار پرې کړي يا پل وران کړي نو نيغ به تا نې له ورځي اوډيوټ
به کوي چه دا کار ما کړې دی ، ځکه چه زه د پيرنګيانو حکومت نه غواړم . ددې فايده به دا وي
چه ددې کار په وجه به دغه کلو عاموخلکو باندې تشدد نه کيږي هر څه سزا چه وي دې به برداشت
وي او که داسې ونه کړئ نو د کلو په خلکو به ډير تشدد وشي او دهغوی چه مونږ سره کومه
علاقه دي د هغه به ختمه شي نو دغه تجويز په ځای پاتې شو . بل تجويز ما وړاندې کړو چه مونږ له
ډيل وفد ونه هر يو عدالت اوهر يو ډيسې افسر له ليږل په کار دي چه دوی ته ووايو چه کويټ .
فد يا قرارداد پاس شوی دی نو تاسو له په کار دی چه نوکرۍ پريږدئ ، بل دا تجويز پاس شو چه د پيرنګيانو په
عدالتونو به چيپاوونه کوو او د کرسونه به يې پاځوو او عاموخلکو ته به وايو چه خپلې فيصلې کورکښې پخپله کوئ پيرنګيانو له
نه ځئ داخو زمونږ دقوم او ملک دښمنان دي او پيرنګيان خپل حکومت په مونږ باندې هم ددې نوکرانو
ذريعه چلوي . خو چه زمونږ وفدونو پوره نتيجه ورنه کړه نو مونږ بيا چيپاوونه شروع کول .

چيپاوونه :

په پښور ، مردان ، کوهاټ او بنو کښې خدايي خدمتګار د ضلعو په کچه باندې چيپاوونه شروع سول او ل او خدايي خدمتګار

ketabton.com - The Digital Library

چانه گرفتارول بلکه پیښ دری سره بهیي ووهل دا وهل به پولیس کول او د پولیس سره به دخانانو او د بابانو د ډنډه مارهم د کومک د پاره ملګري وو او څه موسندي هم د خدای خدمتګارو د وهلو او د سرکار د امداد د پاره راغونښتی وو، په مردان کښې هم د غه حال وملګرهلته د خانانو د ډنډه مار نه وو. د سوات باچا میاګل صاحب د هر سوانیان د دوی د وهلو د پاره د سرکار په امداد کښې راالېښلی وو. د ی ظالمانو به په داسی ننګ تر سې وهل کول چه زه یې بیا نولی نه شم د چا سر او پښه به یې نه کتل او اکثر به یې خدای خدمتګار د غونډل د غوایانو په شان په نیغو وهل. اکثر خدای خدمتګار به زخمیان شول، د چا سر مات، د چا لاس او د چا پښې. څوک به په وهلو کښې مړه شول، د پښتو د کمشنر په دفتر چه خدای خدمتګارو چاپو وکړو نو د نورو کوتک مارو سره د پښتو کمشنر مرزا اسکندر پخپله کوتک په لاس راووتو او په خدای خدمتګارو یې را باندې کړل. حالانکله پیرنګیا تو مونږ پسې کوتک را اخستی نه دی، او نه یې پخپل لاس مونږ وهلی یو، خو د ی مسلمانان وروڼه پسې کوتک را اخستو او په دی وهلو تکولو کښې به د خدای خدمتګارو یا ایډیشنل پولیس او انتظامی پولیس دایری ماتی کړی او په کچهرۍ به ورننوتل، او حاکم کسه به پیرنګی وو ورته به یې وویل چه پیرنګیه ته د اووزرو میلونه راغلی یې. دا زما ملک دی، دا مونږ ته پریږده او ته خپل ملک ته ځه او که دیسی به وو نو ورته به یې وویل چه تو م فیصله کړی ده چه ته د پیرنګیانو نوکری پریږده. سید اکبر خدای خدمتګار د سکندر مرزا په ګډا ر به زړه وتلکیدو او د غلته شهید شو. پیرنګیانو پخپل لاس وهل نه کول. د دې چاپلوسی کا ندې د کوجرو کړې شاکرالله باچا وچه د اچاوو نه یې د دومره په بهادرۍ او هوښیارۍ تیا منظم کړې وو چه هغه پیرنګیان چه د ه سره یې مقابله کوله پرې قایله وو.

ketabton.com - The Digital Library

د مردان، د چپاو کمانډر سالار منیر خان او بیا عبدالعزیز خان او هغه هم د پرله پسې بمبارۍ د هغه چپاوونو نه چلوي وو. د چپاوونو زور په لویه پیمانه یا پښتون کښې و یا مردان کښې و مردان کښې به د هري کچرۍ په وړاندې پولیس او ایډیشنل چاپیره کوتک په لاس والا وو. خدایي خدمتګار به راغلل. نعرهٔ تکبیر الله اکبر. فخر افغان زنده باد چغه به یې وهله او د پولیس او ایډیشنل ګیره به یې ماته کړه او په کچرو به د ننوتلو او د پولیس او کوتک مارو به پرې را باندې کړل مات کوه به یې کړل بیا به یې لاري کښې واچول او چیرته لیرې به یې وغورځول هابه ددې چپاو د حالاتو معلومولو او د سلا مشورې د پاره دوه ځله کوټې خو حکومت ډه نه منع کولم. آخر د حکومت پالیسي بدله شوه او کومو خدایي خدمتګارو چې په چپاوونه کول د وهلو نه علاوه د هغو نیول یې هم شروع کړل او ددې خبرې تجویز یې هم وکړو چې زه تري څه کار ونه کړې شم. زه د کار د پاره مردان ته روان وم، د مردان نه بهر راته پولیس ناسته وو. هغوی ونیولم او راته یې ووې چې مردان ته ستا د تلو اجازت نشته په موټر کښې یې کښېنولم او بېرته پېښور ته یې راوستم د سنا رنه یې بهر نه پرېښودم، بل ځل کوهاټ ته روان شوم، سپینې تانې سره پولیس ناست وو مونږ یې د لاري نه کوز کړو تولې ورځې یې را باندې سپینه تانه کښې تېره کړه مازیګر یې په لاري کښې پېښور ته راوستو او هلته یې پرېښود. دوما د حکومت دا طریقه مناسبه ونه ګڼله د قوم د خبرداري د پاره مې د پېښور په چوک یادګار کښې جلسه جوړه کړه، په دې جلسه کښې ما خلکو ته د هري خبرې وړاندې کړې: یوه دا چې د حکومت دا زما سره کومه طریقه روا نه ده، دا ما ته قوته ښکاري ما سره دې دا قوتي نه کوسي پادې، ما ونیسي او یا دې ما پرېږدي. بله دا چې هیڅ مونږ له خدای ګټه راکړه او مونږ آزاد شو نو دا خبره زما یا د ولړۍ ملګ زمونږ د ټول قوم او ټولو پښتنو

ketabton.com - The Digital Library

سپکی خبری وکړي زه پخپل ځان وم دومره می ورته ووې چه پښتانه داسی خبری نه کوی ستا مطلب وشو پیرنګیا نو ستا خبری واوربدی ترڅو به دې وشی. همدغه شان وشوه زه یې دهر پور جیلخانی له بوتلم اوچکی کښی یې بند کړم ډاکټران واو هسپتال هم خو هغه زما د پاره نه وقیدیان خو خوک د خدای بندګان نه کښی. زما به ټول وجود دهدونه کول اوشپه د پرسخته تیره شوه سبا له ډاکټر وکتم هغه پریشانه شوخه ملهم عونډی یې زما په پښتو پوهیږل چه سپرنټنډنټ راغی ما نه یې تپوس وکړو چه څنګه یې؟ پښتانه که د پرتکلیف کښی وي چه څوک تری تپوس وکړی نو ورته وایی چه سنه یم ما هم ورته دغسی ووې سپرنټنډنټ حکومت له خبر ورکړو چه سنه دی هغوی اخبار کښی اعلان وکړو چه هغه سنه دی هسپتال کښی یوهندو ډاکټر و هغه مشر ډاکټر ته ووې چه زمه داری په تا ده، بدنامی به ستاوی تاله په کار دی چه حکومت خبر کړې هغه حکومت ته ولیکل چه دغه خبر غلط دی، دی جوړ نه دی حکومت سول سرجن راولیږه هغه زما معاینه وکړه بیایې ایبټ آباد له فوجی هسپتال له بوتلم ایکسرې وشوه معلومه شوه چه زما د وه پښتی ماتی دي. سول سرجن پخپله زما پښتی وترلی او پلاستر یې پری ولګول، په ترلوسټ زه لږ به ارام شوم، څو ورځی پس می اخبار کښی ولیدل چه د جیلخانی سپرنټنډنټ وایی چه هغه روغ جوړ دی سبا له چه سپرنټنډنټ راغی هغه اخبار می هغه لله وښولو نو هغه راته ووی چه تا راته ووې چه سنه یم ما ورته ووی چه دا خو پښتنوا صطلاح ده ستا خو ستړګی وی تا نه لیدم چه زه څنګه وم؟

څه وخت چه مونږ د پیرنګیا نو خلاف سول نافرمانی شروع کړه هغه وخت کښی هغوی د افغانستان د حکومت په امداد د ملایانو په ذریعه کار شروع کړو، عجیبه خبره خو یې داوه

ketabton.com - The Digital Library

چه پیرنګیانو په ما د کفر یوه فتوه تیاره کړه او په هغه باچاګل او مانکی ملا دواړو دستخطونه
وکړل او د دواړو د ملا یانو تائید وعجیبه خبره خو داوه چه مذهبی معاملو کښی د مانکی
ملا او هلې ملا تعلق ارچیری متفق شوی نه دی او دیو بل مخالف وو چه یو بل به یې
د کفر فتوې کولې لیکن زما په فتوه د دواړو د یو اتفاق وو لی چه د ا د کفر فتوه پیرنګی ګلولی
وه او بله خبره یې داوکړه چه افغانستان هم پښتانه دی، د صوبه سرحد خلک هم په کار دی
چه د اعلاقه هم افغانستان سره شی او د دې خبرې اشتهارات یې په ملک تقسیم کړل خو
جلسې یې کولې او په هغو کښې به یې د اتقریرونه کول چه د املک دې افغانستان سره شی
ولی پیرنګیانو ورته هیڅ نه وې. د دې خبره یې داوکړه چه حاجی محمد امین چه زمونږ
دوی پیښور علاقې نه تللی و او په هغه کښې پیر شوی و، د افغانستان د حکومت
په مصلحت پیرنګیانو د باچاګل په ذریعه پیښور ته راوغوښت، هغه دلته د دې خبرې
کوشش وکړو چه د پښتو سیاسی توجه د پیرنګیانو نه بل خوا ته واړوي نو د پموپه بازار
باندې د ه پکټنګ ولګاوه د غه وخت خدایی خدمتګار د پیرنګیانو په کړو چپاوونه
ګول او د خدایی خدمتګارو تولو توجه د ملک د ازادۍ او د پیرنګیانو برخلاف وه په دې
کښې حاجی محمد امین خان راغی ملایان د سره ملګری شول او ارباب عبدالغفور
د تهکال هم د سره ملا و تړله او د خلکو توجه یې د پیرنګیانو نه اړوله. دا هغه محمد امین
دی چه په مسجد نبوی کښې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په حضور کښې یې ما سره
وعده کړې وه چه نه به تاسره یوځای د خدای د مخلوق خدمت کوم چه دوی به
پکټنګ له ورغلل نو د مې به راووتی او خلکو ته به یې وې چه وګورئ هلته خدایی خدمتګارو
د پیرنګیانو په کړو پکټنګ ګلولی دی دوی راغلی دی، زمونږ په لاډغه » یې پکټنګ

ketabton.com - The Digital Library

کړم او دا ایبټ اباد جیل لږی بوتلم او یوه تنکه کوټه کې کښې یې بند کړم ، دغه کونډۍ به بالکل یوازی د ټول جیل نه جدا وه ، ما سره د خبرو اترو قدرې څوک نه و .

کله چه زه د هریپور جیل نه چالان شوم نو جیلو الاؤ په سیاسی قیدیانو توره اشپه جوړه کړه په دوی یې چای بندی کړې چاچه به ناری وهلی چکو کښې واچول . څه وروسته خو دوی چغې مغې وو هلی خواخرې چغې بندی کړې پنجیل کار پښیمانه شول ، دوی مشر انور جیلو الو ته ووې چه مونږ د سره سوله کوو ، جیلو الو ورته ووی چه د پره سبه ده چغې بندی کړئ نو دوی په منځ کښې سوله وشوه که دوی زما خبره منلی وای نو زه به یې هم تری نه وم چالان کړی او دوی ته به هم دومره تکلیف نه ورسیدلی او نه به د کوز و ستر کو په سوله مجبور شوی وای . مالې دا ایبټ اباد جیل کښې یو بوډا مشقتی راکړی و ، هغه به مالـه دودی پخوله ، د ری میاشتی قید وُچه د هغه به کله ملاقات راغی او دی به ملاقات الله لاړ نو چه به راغی ما به تری تپوس کوو چه د کور او د بال بچ دی څه حال دی ؟ نو ده به راته ووې چه زه ملاقات له لاړشم نو ښځې او وارې می د جنګلی نه اخوا ولاړوی ژاړی او زه د جنګلی نه دی خوځارم څه خبری ونه کړو ، دی دهغه اړی و د پرسبه سره ځم . یوه ورځ تری ما تپوس وکړو چه زما د دی کوتنی لاندی چه دا بار کونه دي نو چه دنیمې شپې نه شپه واوړی د اقیدیان شور کوی چه داڅه کوی ؟ ما د خوبه و باسی ته ورته ووایه که وظیفی کوی نو د رد و د ی کوی او ما د ی د خوبه نه و باسی نو هغه راته ووې چه دا شور ځکه وی چه دا ایبټ اباد دی دلته واوره پریوځی د دوی یخنی کیږی ، دوی له یې دوه زړی کمبلی د رکړی دي نو دا شور په دغه وجه وي . د دی جیلخانی دا روغه عمر بیک یې نوم د مسلمان واو په کوړی چود باندی مشهور ؤ هغه چه سبا له مالـه راغی ما ورته ووې چه د قید یا نوسره کمبلی نشسته

ketabton.com - The Digital Library

یخنی یې کیږي مادخوبه وباسي مهربانی وکړه کمبلی ورکړه ده راته ووی چه کمبلی نشته
ده به د پرلمونخونه اودسپونه هم کول چه دی بدل شو نو دده په ځای یو هندو داروغه
راغی ، دهغه راتلو سره چه قید یا نو ورته شکایت وکړو نو دوه نوی کمبلی یې هریوله
ورکړې . چه زه خبر شوم ماتری تپوس وکړو چه داکمبلی دی راوغوښتې ؟ نو هغه وې
نه داخو په کوداام کښی پرتی وې . ددی ځای د پټی کمشنر سکهو او د پرښه سړی و
دی چه جیلخانی ته راغی نو ماته یې داخبره وکړه چه جارج کننګم به داخبره کوله چه زه
د داکټر خانصاحب نه دسترحد وزارت بل چاله نه ورکوم خوځه موده پس یې مسلم لیګ
له ورکړو ، اورنګ زیب خان وزیر اعلی شو ، یوه ورځی د اډپټی کمشنر راغی د پرخپه و
او راته یې ووې چه کورنر خوښ وې چه بغیر د داکټر خانصاحب نه بل سړی وزیر نه مقرروم
ده یو قسم ماسره همدردی کوله ، ماورته ووې چه زه خوشحاله یم چه کورنر مسلم لیګ له
حکومت ورکړو او د داکټر صاحب په ځای اورنګ زیب خان یې مقرر کړ ، هغه حیران شو
او پوښتنه یې وکړه چه داولی ؟ نو ماورته ووی چه زه په دی خوشحاله یم چه دې قوم خو
دا زمونږ حکومت ولید و نو دا ښه ده چه د مسلم لیګ حکومت هم وویني او پکښی تمیز
وکړي او بله داچه د دی حکومت اختیارات هم د پرکم دی او زمونږ دی قوم خو حکومت
لید لی نه و او نه د دی حکومت نه خبر دی ، نو یو کار دی چه هغه مونږ کولی نه شو زمونږ
د اختیارده بهر دی ، قوم وایی دا راله وکړه مونږ که د پرورته وایو چه مونږ یې کولی نه شو
دا زمونږ په اختیار کښی نه دی خو دده تسلی نه کیږي او راته خفه شی ، خفه څه چه بیا
زمونږ مخالفت شروع کړي ، او دو یمه خبره دا ده چه مونږ دوه اتی کتلی دي او دې
راته روپۍ غواړي نو مونږ روپۍ د کومه راوړو ؟ نو دوي زمونږ حکومت هم لید لی و

ketabton.com - The Digital Library

او اوس به د مسلم لیګ حکومت وویني نو په حقیقت به پوه شي او هغه شان وشوکه چیرې د احکومت مونږ پرلپښو دی نه وای نو د راتلونکي الیکشن ګټل ګران و دوی به کامیاب شوی وو، خلکو ولیدل چه مونږ خو په روپۍ کښې دوه اشیز خو ورکولو او کوم کار چه به زمونږ په اختیار کښې وهغه به مو ورله کولو او مسلم لیګ خو خان ته نزدی هم نه پرلپښو دل او نه یې ورله څه کول یوه ورځ کرنیل سمتهه چه د پښور د جیل سپرنټنډنټ د ایبټ اباد له په دوړه ماله راغی نو زما ځای یې ولیدو څه وخت چه بهرته ووت نو سپرنټنډنټ ته یې ووې چه تا باچاخان د کوتر و په کوته کې کښې بند کړې دی؟ هغه سمت ته په ډیر ادب اوغلی غوندې ځواب ورکړو چه د سرحد د حکومت د احکم دی په دی کښې زه څه کولی شم، کرنیل سمت هغه وخت د هغه ځای نه ګورنر ته تیلفون وکړو ورته یې ووې چه سر جارج څوک یوبها در د بنمن سره د اسی سلوک کوی څنګه چه تا باچاخان سره کړې دی! چه په یوه وړه کوته کې کښې دی یوازی اچولی دی؟ ګورنر پخپل کار شرمنده شو او خپل حکم یې واپس وا خیستو او حکم یې وکړه چه ده له بنه ځای او ملګری ورکړئ کله چه سمت صاحب بیا راغی او ماته یې د ملګرو ووې چه څوک غواړې ما ورته ووی چه ستا څوک خوښ وی هغه راکړه هغه وې چه دوی به تا سره وی که ماسره ماورته ووی چه ماسره به وی ده ووی چه بیا خو په کار دی چه ته یې خوښ کړی، نو چه ستا څوک خوښ وی هغه راته ووایه نو ماورته و لی او شیر دل خان یاد کړل هغه یې ماله راولیږ ل چه هغوی راغلل نو دهغوی نه معلومه شوه چه سالار انځر ګل په دیره د اسماعیل خان جیل کښې دی او د پر ناجوړه دی نو ما سپرنټنډنټ ته ووی چه مونږ له د بخلی د پاره خپل سړی راکړه هغه وې چه څوک غواړې؟ ماوی انځر ګل غواړم او هغه

ketabton.com - The Digital Library

د پرو په چپل کښې دې هغه يې راوغښتو چې انځر کل جرنيل راغې نو دومره ناجوړه وچه
ذکر خبل وهم نه وزمونږ په پورو راختې نه شوخو د خدای فضل و د اکترانو يې علاج
وکړو او مونږ ورله ښه خوراک په اکتر مقرر کړو نو وړځ په وړځ ښه کيده زما په هغه
کوتنۍ کښې په مشکله دوه کښته راتلل او نورځای پکښې د ملاستې هم نه و، نو سالار صاحب
به زما دکټ دلاندې څملاستو او شيردل خان به دولی دکټ دلاندې څملاستو څه وخت
پس حکم راغې او ماته چې نزدې دهسپتال کومه کمره وه هغه يې ولی دوی له ورکړه ځپل
ځای پاتې شوم او دوی دبرې واړه هغې کمرې له لاړل.

مونږ جيلخانه کښې ووچې خبر شو چې بنګال کښې قحط دی او د پرځلک دولږی
نه مړه شول مونږ له چې حکومت کوم راشن راکولو نو نيم به مونږ خوړلو او نيم به موهغه
مصيبت زده خلکو له چې جمع کولو او چې د برجمع شو نو مونږ حکومت ته وويل چې دا بنګال له
ولږه خونه حکومت هغه بنګال له ولږه او نه مونږ ته يې واپس راکړو په دغو وخوکښې
د ولی ستر کې خوږه مشوه دغه يوه ستر کې وه . هغه بله يې په شړۍ کښې خرابه شوې وه
مونږ سره د پرفکر و سپرنټنډنټ دفوج د ستر کو ماهر راوغوښتو خو څه فايده ونه شوه
مونږ دې سپرنټنډنټ ته ووې چې ته حکومت ددې حال نه خبر کړه دې غواړې چې
بمبۍ ته لاړشم او په هغه چپل اکتر علاج وکړم ، سرجارج بغير د څه شرط نه هغه
رها کړو او د علاج اجازه يې ورکړه چې دې تلونو ماورته ووې چې ولی ته يې د علاج
دپاره پريښودې نو که علاج دې وشو نو بيا به هم د حکومت برخلاف څه کارته هغې
پورې نه کوې چې داد قيد ميعاد دې پوره شوی نه وي .

زمونږ د پرملګرې چې د قيده رها شو او په هريپور کښې کوم پاتې شونوزه يې

ketabton.com - The Digital Library

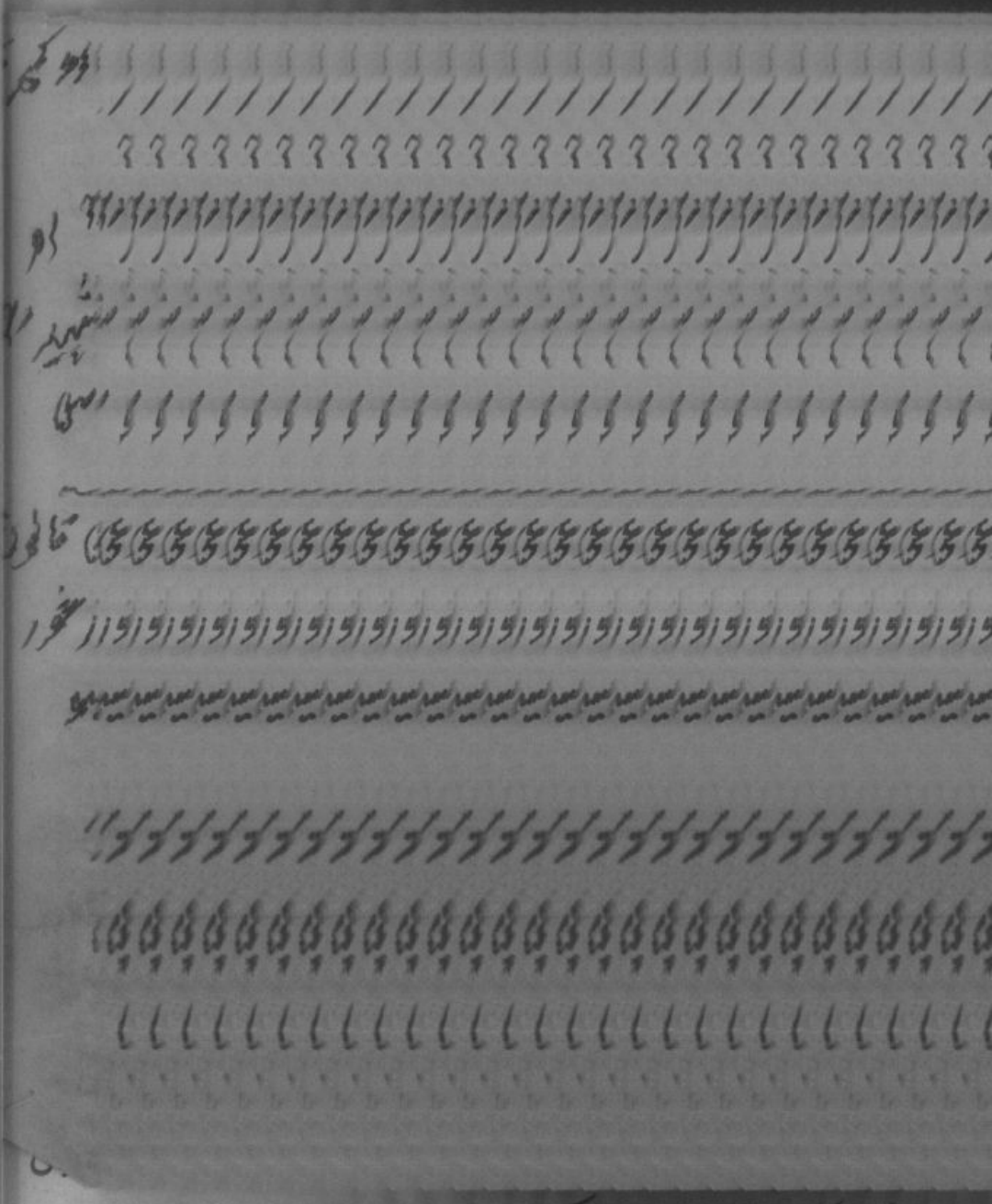

چې یوځای کېږو هغوی اجازه راکړه ، مونږ به هر اتواد یوځای کلېدو په دې
خپل تحریک او په قومي معاملو باندې به موږ بشونه کول نو زمونږ به تجربه کیدلله زمونږ
یو جرنیل د پرېښه مېړي و ، دوی خپل مشر مقرر کړي وخو دوی به ټوله درځ هغه
پسې خبرې کولې نو یوه ورځ ما راوغوښتو او ورته مې وویې چې جرنیل صاحب ، دوی
دمشرۍ نه استعفا ورکړه ، هغه لاړو او دوی له یې استعفا ورکړه ، نو دا تواد په

ketabton.com - The Digital Library

درځ چې مونږ یوځای شو نو دوی راته ووې چې باچا خانه ته زمونږ مشر شه او که ته نه کوی نو یو مشر راله خوښ کړه ، ما څه ځواب ورنکړو او خبره می بله خوا واړوله چې بل اتوار به بیا جمع شو ، نو دوی بیا ما پسی شو چې مونږ له یو مشر مقرر کړه نو زه پاڅیدم او دوی کښی می هر سړی ته ښکته پورته وکتل چې تولوته می په غور وکتل نو ورته می ووې چې دوی کښی خو ماته داسی سپک او ذلیل او بی غیرته سړی ښکاره نه شو چې ستا سو مشر یی کړم ، تا سو عجیبه مخلوق یئ او څان ته خدایی خدمتګار هم وایئ ، قید و نه هم تیروئ ، نو چې کوم سړی خپل مشر مقرر کړئ نو بیا هغه ته کنځل کوئ ، هغه سپکوئ ، ډېره دافسوس خبره ده ، دوی چې شول او بیا یی ماته د مشر خبره اونه کړه ، مونږ چې د هر یو پور په جبلخانه کښی وو نو یو قیدی ماله راغی چې ای باچا خانه چې ستا دي خدایي خدمتګار و زه جبلخانی ته د دریو میاشتو د پاره راوستی وم او راته یی وې چې بس میاشت نیمه کښی رهایی ده ، ما شپږ میاشتی تېری کړی اوس زه ورته وایم چې ما پرېږدئ چې زه لاړشم او دوی می نه پرېږدی ما ورته وې زه دی پرېږدم نیغ ځه دفتر ته ، ما هیڅ خدایی خدمتګار دی کار څه منع کړی دی ، چې په زور او چل څوک جبل ته مه راولئ ، دا تحریک ته دفایدی په ځای نقصان رسوی .

خلک په ډیر زور جبلخانی له په تلو مه مجبور وی او په خوشامند و منت دو که خلک جبلخانی ته مه بیایی ، ستا سو خو دا خیال دی چې د پر خلک جبلخانی ته لاړشی نو زمونږ به په حکومت رعب قایم شی لیکن دکهزو رو خلکو په بوتلو تا سو سپک کېږئ او وړه تا سو چې تحریک بدنامویئ ، منم چې د ډېرو خلکو په تلو په حکومت روب پرې وځی لیکن چې

ketabton.com - The Digital Library

هغوی مضبوط او با اصوله وی. ما په جبلخانه کښی چرکان ساتلی و او هغوی له به ما په خپل لاس خوراک ورکولو. هغوی ما سره داسی اموخته شوی وچه څه به زما غږ نه کښی ناست وځه به زما په اوږه وسوره بدل، یوه ورځ می اوږه کلک اخکلی و، دوی له می ورکول خوک زما په لاس، څوک زما په غږ کښی او څوک زما په سر ناست و. کرنیل سمت چې ته په دوه راغلی وچه ماله راتلونو دا تماشه یې ولیده نو د چل افسران یې تول واپس کړل او زما د چکو په شا، شا راغی، زه تری خبر نه یم او دی زما شاته ولاړ وی، تماشه یې وکړه بیا یې ماته وویل چه: (good morning) (صحر دی ښه شه). چه ما وکتل سمت صاحب و ما ته یې وویل چه داځه کوی؟ ما ویل چه دا زه چه څه کوم په دی کښی ستا سو د پاره سبق دی، کوره دا معلومه ده چه مونږ دوی حلالوو او خورو، خو چه زه و ر سره محبت کوم او په کښې یې مروم نو دوی زما په غږ ه کښی او څوک زما په اوږه، او څوک زما په سر ناست وی. دوی نه تاسو له سبق اخیستل په کار دی. کوره داحیوان دی خو چه زه و ر سره مینه کوم نو زه ماد غږ ی نه نه کوزیږی او انسان خو اشرف المخلوقات دی که دهغه سره مینه وشی نو ولی دی دسړی دوست نه شی.

کرنیل سمت یو بهادر سړی و او بهادران یې خوښ و نو ده څخه اقرار وکه چیه ما جنګ په تاسو بایلود. بیا یې وروسته خدای خدمتګار و سره د پره مینه پیدا شوه او مینه سلوک یې و، او زما خو پری دومره اثر شوی و او زما یې دومره قدر کوو چه په ۱۹۴۱۷ کښی چه زمونږ دسکو د پری کښی جلسه وه، چه کورم چه کرنیل سمت خپل زوی دلاسه نیولی ستیج له راغی، دهر کلی نه پس یې ماته وویل چه زما د دې زوی په سر لاس راکاږه ما هغه ځان ته راښکته کړ که او ده ته می وویل چه ته ماله جلسی له څله راغلی ته خو سړی کاری

ketabton.com - The Digital Library

نوکریي اوکړه پاکستان جوړشی نو تا به د نوکرئ نه مات کړی. ده وخندل اووې ویل چې پاکستان په کومه ورځ جوړشی زه به دلته نه یم. دده مسلم لیګ هم بدی ایشو او پینبوړ په جیلخانه کښې یې سنه دوولی و، ځکه چې بیرسټر قیوم پرې دباوکړی وکه چیرې زمونږ حکومت شی بیا به څه کوی؟ رښتیا وه چې پاکستان په کومه ورځ جوړشو، نودې خوا جنډی اوچتیدی او تو پې خلاصیدی او هغه خواکرنیل سمت سره دخپلې کډې په فرنټیر میل کښې انګلستان ته روان و.

په ۱۹۴۵ کښې زمونږ دلعضی ممبرانو په زړه کښې داخیال پیدا شوچې زمونږ په صوبه کښې وزارت سنبه دی که مونږ وزارت واخیستو نو دنورو کارونو نه علاوه دا سیاسی قیدیان چې د دری کالونه را په دی خوا په جیلخانه کښې پراته دی هم رهاشی. زمونږ د اسمبلی په ممبرانو کښې العضی کسان دحکومت اووزارت دپرشوقیان و، دوی سول نافرمانی کوالو ته تیارنه و، دپلاوونه یې کولی نه شول، دوی خپل کارونه کول اوخدایی خدمتګار په چپاو ولو کښې څه میره، څه قیدیان اوځه زخمیان شول، نوخلکو دوی ته سنبه نه کتل ځکه چې دوی پخپله هم کارکولو ته تیارنه و اونورې کار ته نه پریښودل. تردې چې العلی زمازوی یې هم چپاو کولو ته نه پریښوده. دوی چې دوزارت جوړولو کوشش شروع کړه نو دیکه توت په کیمپ کښې ساقی صاحب اوکیمپ کمانډر سالار شیرعلی خان ددوی مخالفت شروع کړو او ډاکټر صاحب یې هم دځانه سره هم خیاله کړه. دوی دا سمبلی خپل قول ممبران دصوبې نه یکه توت کیمپ له داجلاس د پاره راوغوښتل چې دوی دځانه سره دوزارت په جوړولو کښې متفق کړی. خوهغوی چې به راتلل نو ساقی صاحب به پوهول چې اجلاس هم ناکامیابه شو. اخرچې ساقی صاحب تیراته لاړو نو دوی ته صحنه خالی شوه

ketabton.com - The Digital Library

مګر په صوبه سرحد کښې چه مونږ څه کول نو هغه مونږ یوازې دخولې په تبلیغ او تشولاسونو کول . ولې چه زمونږ سره هیڅا مالی مرسته نه ده کړې . او بعضې خلکو به لا زیاتی په مونږ دا الزام هم لګولو چه دوی څه تعمیری کار نه دی کړې او د قوم روپۍ یې خوړې هو یحې کالونی په دیلی کښې وه او سیوا کرام په وارده کښې او چه څه وخت به پرانستنا (عبادت) شروع شو . نو د تولونه مخکښې به مادر قرآن شریف تلاوت وکړو . خلکو ته به د هغه ترجمه وکړه . زمانه پس به یو جاپانی د بده مذهب پیرو کار خپل متاجات بیان کړل او بیا به پرانستنا شروع شوه . دکاندهی جی په زړه کښې د تولو مذهبونو یو شان احترام وا او هغه به د تول مذهبونه حق ګنهل او زما عقیده هم دغسې ده . د قرآن شریف او د ګیتا مطالعه خو ما په سنه شان سره کړې ده او څه وخت چه زه په پیره غازی خان جیل کښې سکهانو سره قید وم نو د هغوی نه می د ګرنتھ صاحب زیاته حصه اوریدلې وه د بده مذهب مطالعې سره زما د پرشوق وو ولې چه مونږ خلک د اسلام نه مخکښې د بده مذهب پیرو-کار وو لیکن د بده مذهب کتاب ماله په لاس را نغی . انجیل می د طالب علمی په زمانه کښې په مشن های سکول کښې ویلی وو ولې چه زه د هغوی د سکول طالب علم وم تورات می لږ د پیر جیلخانه کښې کتلی و . د زردشت د پارسیانو مذهب د کتابونو د کتلو می هم د پرشوق و ولې چه هغه خدای مونږ له را لیږلی و او په بلخ کښې پیدا شوی دی . "خدای په قرآن کښې وایي چه ما هر قوم ته د هغوی نه یو هادی لیږلی دی" . لیکن تر دی وخته پورې ما د هغه متعلق هیڅ لټریچر بیا نه موندلی . خو رشید بهن او نورو پارسی دوستانو ماته ویلی وو خو هیڅا د هغه یو کتاب ماته را نه لیږلی . "زما مذهب ربنتیا ، مینه محبت او د خدای د مخلوق خدمت دی" . "مذهب همیشه د نیاته د اخوت او محبت پیغام راوړی دی .

ketabton.com - The Digital Library

دکومو خلکو په زړونو کښې چې د بنې نوع انسان د پاره روادارۍ، مینه، محبت نه وی اود کوم سړي په زړه کښې چې نفرت، بغض، کینه وی نو داسې سړي د مذهب نه پرلیږی وی.

د الیکشن په وخت کښې مسلم لیګ په صوبه سرحد کښې د پراپیګنډې د پاره یو پنجابی میجر خورشید راالیږلی وُ چې د خپلې بدعملۍ په وجه د فوج نه موقوف شوی وهغه یې ددی غرض د پاره راولیږلو چې هغه پښتنو کښې خانه جنګۍ پیدا کړي اوداسې تقریرونه به یې کول چې د تشدد نه ډک وو، ده به ویل چې دا یو څو خدایي خدمتګار لیډران دي چې دی قوم کښې ددوی د سوخ او اثر دی، دوی قتلول غواړی اوداسې خلک پیدا کړئ چې هغوی ته مونږ لس لس، شل شل زره روپۍ ورکړو چې هغوی دا لیډران مړه کړي ځکه چې ددوی د مړ ک نه بغیر زمونږ لاره ازادیدی نه شی، داسې ددې د پاره سرحد، ته راغلی وو چې پښتانه په کور کښې د جنګوی او کړی چې د خدایي خدمتګارو - رهنمایانو قتل کړي شی نو د قوم همدردی خو خدایي خدمتګارو سره ده، نو د بدل اخیستلو به ضرور کوشش کوي اود مسلم لیګ لیډران به قتلوي. او په دی طریقه به پښتانه نه یې کور کښې په جنګ، جګړه اخته شی، اوددوی به برباد شی، میجر خورشید یوازی زمونږ تباه کول نه غوښتل بلکه د پښتنو ټول قوم یې تباه کولو.

زلمی پښتون:

څه وخت چې زمونږ خلک د میجر خورشید ددی ارادی او سکیم نه خبر شول نو هغوی د خدایي خدمتګارو د حفاظت د پاره نوی جماعت د غنی په مشرۍ کښې جوړ کړو چې نوم یې (خُلمی پښتون) و او په دی کښې هغه خُوانان شریک شول چې د چا عقیده په عدم تشدد باندی نه وه ولی چې هغوی په دی غرض د غه جماعت

ketabton.com - The Digital Library

الیکشن :

مخکښی الیکشن راروان و نو ما دا فیصله وکړه چې زه په الیکشن کښې په دا سې حالاتو کښې حصه نه اخلم ځکه چې د الیکشن کمیټه خو د وزارت جوړولو د پاره وی، زمونږ د وزارت شته خو دهغه داحال دی چې د دی برخلاف پراپیګنډې د دوی ماتحت خلک کوی او دوی ورته لاس ترزنی ناست وی.

په کلکته کښې د ورکنګ کمیټې اوډ پارلیمنټری بورډ شریک جلسه وه زه هم ورله تلی وم او په کښې شریک وم، دا ټوله جلسه د الیکشن د پاره وه ما د هغوی په مخکښې دصوبه سرحد حال بیان کړو او هغوی ته می ووې چې الیکشن خو د وزارت د پاره وی چې الیکشن وګټو او وزارت جوړ کړو، زمونږ وزارت شته او پیرنګیان او د هغوی ملګري زمونږ د وزارت برخلاف پراپیګنډه کوی او زمونږ دومره اختیار نشته چې دوی نه تپوس قدرې وکړو نوزه تاسو خبروم چې زه په راتلونکی الیکشن کښې حصه نه اخلم. پارلیمنټری بورډ ووې چې په هره طریقه چې دی چې په الیکشن کولو راضی کړو خوزه یې اماده او رضامند نه کړی شوم چې د ورکنګ کمیټې اجلاس ختم شو نو ما کاندهی جی ته ووې چې تاخو زما دا ټوله قصه واوربلده نوزه په دی الیکشن کښې حصه نه اخلم نو هغه هم ما سره اتفاق وکړو.

زه کلی ته راروان شوم کار می کولو زما خو د الیکشن سره اتفاق نه ؤ کار سره می اتفاق وکړو کښې وزکار نه کښې نا ستم په ملک کښې می دوری شروع کړی حکومت په زور شور زمونږ مخالفت شروع کړی وما ته دا پته وګلبده چې حکومت اسلامیه کالج بند کړو او د غه شان د صوبې ټول کالجونه او سکولونه بند وي او هلکان د مسلم لیګ د پراپیګنډې

ketabton.com - The Digital Library

د پاره کلواو ښارونو ته لیږي دا راته هم معلومه شوه چه د پیرنګیانو ښځې هم په ملک کښې
کرځي او د خانانو ، ملکانو ، ښځو ته وایي چه مونږ تاسو کره راغلی یو د سر نه لوښته غواړو او
زمونږ لوښته دوټ دی مونږ له به ووټ راکوئ او د پراپګنډې د پاره د سیکم شهنواز لونه
اونوری له پنجاب نه د هری جنګی سرحد له راغلی دي . د پنجاب نه مسلم لیګیان د علیګړ مسلم
یونیورسټی هلکان او د کلکتې اسلامیه کالج طالب علمان او د هندوستان د نورو ځایونو
نه کارکنان لیډران په ډیر لوی تعداد سره سرحد ته راغلی دو دوی نه علاوه حکومت او
مسلم لیګ د سرحد او پنجاب پیران د کوټو نه راوښکی وو . وي چه دا وخت د کوټو نه د ډاډځی
میدان ته شئ او مانکی صاحب (د مانکی پیر صاحب امین الحسنات) یې هم راوښکی دا و
مونږ ته یې مقابله کښې د ډیر لوی وو ، دوی ما سره واقف و ، دده د پلار فاتحې له هم زه تللی
وم ، او کله نا کله چه به زه په دوره لاړم نو دده سره به مې لیدل ، نو ده ما پسې یوسړی را ولیږه
چه زه ستاسره د ملاقات له درځم ، ما ورته وویل چه دی دی نه راځی زه به درشم . دی د پښور
په چونې کښې اوسیده . یوه بنګله ورله حکومت ورکړې وه ، زه ورغلم او دی می ولید او
د پرې خبرې مو وشولې ، ده ما له د جیب یو کاغذ را وایسته او را ته یې وویل چه دا مالا جناح
صاحب راکړی دی او په دی کښې یې لیکلی دی چه که پاکستان جوړ شو نو په دی کښې به اسلامي
شریعت وی ، ما ورته وویل چه څنګه یې . دي حیران شو او را ته یې وویل چه ولی ؟ ما ورته وویل
چه په اسلامي شریعت کښې د جناح صاحب ځای شته ؟ نو تا له به یې څرنګه جوړ کړی ، ما ورته وویل
چه ته خو باید چه د اسلام نه واقف یې ، نو ته پخپله فکر وکړه چه که سبا له دلته اسلامي شریعت
جاري شي نو چه د دی مسلم لیګ د مشرانو به څه حال وي ؟ ما چه د پیرنګیانو او میمانو زمونږ
په مقابله کښې دا دومره جد وجهد او دلچسپي ولیده نو زما خیال بدل شو ، الیکشن ته صرف

ketabton.com - The Digital Library

یوه میاشت پاتی وه نو ما کار شروع کړو دا د ۱۹۴۶ کال د متحده هندوستان اخری الیکشن و ، دی الیکشن ته مسلم لیګ داسی رنګ ورکړو او خلکو ته به یی ویل چه دا الیکشن په هندوستان او پاکستان دی چه پاکستان غواړئ که متحده هندوستان ؟ په هندو او مسلمان و چه کفر سره ځئ که اسلام سره ځئ ؟ په مندر او په مسجد و چه جماعت له دوټ ورکوئ که د رمسال له.

په دی الیکشن کښی مونږ میا جعفر شاه او دکلی کړئ ارباب عبدالرحمان نه و د دول ځکه چه دوی د ډاکټر صاحب او قاضی صاحب په مینځ کښی اختلافات پیدا کولو او ډاکټر صاحب ته به یی زما په سر هم لمسون کولو چه باچا خان داخل تا نه وزیر اعظم کوی او قاضی صاحب وزیر اعظم کوي. د دوی دا تولی خبری دروغ وی. مونږ ډاکټر صاحب وزیر اعلی کوو، مونږ صرف دومره ویل چه ډاکټر صاحب د (لا اینډ آرډر) نه اخلی، دا د قاضی صاحب له ورکړی ځکه چه ډاکټر صاحب له سرکاری افسران دوکه ورکولی شی او قاضی صاحب له یی نه شی ورکولی، خو ډاکټر صاحب ووې چه که جعفر شاه او ارباب عبدالرحمان نه و د دوی نوزه هم نه و د پښتم مونږ د ډاکټر صاحب نه مجبوره شوا و دوی موو د رول جعفر شاه او ارباب عبدالرحمان تش په نامه خدایی خدمتګار و و خو چه څه وخت پاکستان جوړ شوا و د قیوم وزارت راغی نو د تولو نه اول دکلی کړئ ارباب عبدالرحمان را اوګډه د قیوم پی خپل ځای کښی میلمه کړو، جعفر شاه پی هم را وغوښت او دوی مسلم لیګ کښی شامل شول او ورته پی ویل چه مونږ به کوشش کوو چه نور خدایی خدمتګار هم په مسلم لیګ کښی شامل کړو.

د هندوستان دنور و مسلمانانو په شان پښتانه جذباتیان نه و و مونږ په دوی

ketabton.com - The Digital Library

کښې د پرکار کړې وې په دوی کښې سیاسی شعور راغلی وکولی په کور، کلی په کلی ورپسی کرځیدلی وو دوی موپوه کړی وو او په دوی کښې پوهه او بیداری راغلی وو د اسلام نه واقف شوي وو دوی د اسلام په نوم چا دوکه کولی نه شوه، دلته خدایی خدمتګار د پرکار کړی وهندوستان کښې مسلمان غریب د اسلام نه چا خبر کړی و؟ په اسلام چا پوه کړی و؟ سیاسی شعور او پوهه پکښې چیرته وه؟ دهغوی د پوهې څوک و؟ او د اتحاد نه خو په یو قوم کښې پخپله نه پیدا کیږي او د اخوچه پکښې څوک په قام او ملک او اسلام مین خلک پیدا شی نو پکښې کار وکړي. هندوستان کښې د اسی خلک تر اوسه مسلمانانو کښې نه دی پیدا شوي نو ځکه د اسلام په نوم دوکه کیږي او خود غرضه خلک د اسلام په نوم تری فایدی اخلی. بله د اچه د هندوستان د مسلمانانو لیډرانو هغه سړی وو چه د پیرنګیانو خاص الخاص وو. یا به سر وو، یا نواب، یا خان بهادر خدایی خدمتګار و شپه او ورځ په دی یوه میاشت کښې چه کار وکړو نو سره د دی چه پیرنګیا نو او مسلم لیګ د پره مودې د غړی وهلی وې، مسلم لیګ په دی الیکشن کښې شکست وخوړ او خدایی خدمتګار په یولوی اکثریت سره کامیاب شو، پنځو سو کښې یو دیرش خدایی خدمتګار وو، دوه سیټه جمعیة العلماء هند وکنټل، باقی اودلس سیټه مسلم لیګ وکنټل.

په صوبه سرحد کښې شپږ ضلع دي په پنځو ضلعو کښې کوهاټ، بنو، د ډیرهٔ اسماعیل خان، مردان، پیښور کښې مونږ کامیاب شو او په هزاره کښې هم تول پښتانه دی خو ژبه یې پرلیښې ده هلته چه په کومو علاقو کښې چه پښتو وه نو هلته پښتانه کامیاب شو او چیرته چه ژبه هیره کړې وه او هند کولي وې هلته مسلم لیګ کامیاب شو حکومت

ketabton.com - The Digital Library

او د حکومت پر ژوند مونږ بر خلاف چې څومره کار کړی وُ دومره مسلم لیګ نه وکړی
د حکومت دا کار مونږ ته ډیر مکروه اود ائین خلاف ښکاره دیده نو مونږ کښینلا استو او
دا فیصله مو وکړه چې وزارت نه اخلو او د وزارت د جوړولو نه موانکار وکړو او د سودیل
مونږ تر هغه وخته پورې د وزارت اخیستو ته تیار نه یو چې تر کومه پورې حکومت مونږ له
دا اجازه رانه کړي چې الیکشن کښې کومو ملازمانو زمونږ خلاف حصه اخیستې ده او
د قواعدو اوضوابطو خلاف ورزۍ یې کړې ده چې د هغوی بر خلاف مقدمې جوړې
کړو او مجرمانو له مناسب سزا ورکړو. زمونږ د دې فیصلې سره د اکثر خانصاحب اتفاق
نه وُ. سعد الله، سردار پټیل د دې فیصلې نه خبر کله سردار پټیل چې خبر شو نو هغه
مولانا ابوالکلام ازاد د دې مسئلې د حل کولو د پاره سرحد ته راولیږه او پیښور کښې
زمونږ اجلاس وشو.

ما مولانا صاحب ته صافه اوپاکه خبره وکړه چې کومو سرکاري ملازمانو زمونږ بر خلاف
قدم وچت کړی دی که مونږ ته دا اختیار نه وی چې مونږ هغوی له سزا ورکړی مشو او نو مونږ
داسې وزارت نه اخلو. مولانا صاحب واپس دیلی ته لاړو او هلته یې دوه لیسرانه لیږلو خط
واخیستو او بیا راغی، په دې خط کښې دا لیسرا په څه کول مول طریقه زمونږ شرط منلی و
نو مونږ وزارت خو واخیستو خو په دې شرط چې د وزارت اختیارات به یوې مرکزي
کمیټې سره وي. زما دا رایه وه چې د هرې ضلعې د خدایي خدمتګارو نه دې، د دوه دوه
کسان واخیستې شي او د هغوی نه دې دغه کمیټې جوړه شي خو شرط به دا وي چې
دغه کسان به د حکومت ملازمانو سره لیدل کتل نه کوي او نه به د وزارت سره تګ
راتګ کوی نه به د چا سفارش کوی بلکه دوی به د وزارت د پاره د کار کولو پیروګرام

ketabton.com - The Digital Library

جوړوي اووزارت به ددوی د منظور شوی پروګرام نه خلاف کار نه کوي ددی کار
د پاره مادتولی صوبی دوره وکړه اودغسی کسان می هم پیدا کړل کمیټی می تری
جوړه کړه خو افسوس دی چه هغوی دغه کار ونه کړو ولی چه هغوی خپل غرضونه
نه پریښوول نودغه سکیم کامیاب نه شو. حقیقت دادی چه مونږ کښی لا داسی خلک
پیدا نشوی نه دی او هغه چه مونږ وئیل چه کومو سرکاری افسرانو د قانون، اخلاقو او
سرپیتوب خلاف په الیکشن کښی د خدایی خدمتګارو خلاف کار کړی دی. هغوی لا
سزا ورکوو، هغه کار هم ونه شو.

د آئین ساز اسمبلی ممبران:

اوس د دستور ساز (قانون ساز) اسمبلی د پاره د انتخاب مسئله راځی. دغه په پاره کښی
دا فیصله وشوه چه د هری صوبی څومره ممبران په حصه کښی راځی نو هغه به د صوبایی اسمبلو ممبرانو په ووټ جوړ
یږي، زمونږ د سرحدی ممبران د سپتمبر یوزه شوم، یو محمود لانا ابوالکلام آزاد مقرر
کړو. مسلم لیګ د هندوستان د مسلمانانو ذهنونه دومره بدل کړي ووچه د دوه په
شان بالاعمله عالم مسلمان او د قربانی مرغی سیاستدان په ټول هندوستان کښی په
مسلمانانو کښی نه وخوده له چا ځای ورنکړو نو مونږ د خپلی صوبی نه منتخب کړو یود
مسلم لیګ د سپتمبر نوهغه د هزاری د ضلعی نه سردار بهادر منتخب شو، دا مرکزی
اسمبلی هم وه او آئین سازه اسمبلی هم وه، مسلم لیګ د دی بایکاټ وکړو مادې
د مسلم لیګ مسلمانانو ممبرانو ته د هر منت وکړو چه راځئ چه په دی کښی شریک شو
مونږ به هندوانو ته ووایو چه تاسو که د سوشلست جمهوریت» جوړوئ نو مونږ
د هر څه کښی شریکیږو، په دی کښی د مسلمانانو د پره فایده ده ولی چه مسلمانان

ketabton.com - The Digital Library

په هندوستان کښې غړیانان دي اوهندوان امیران دي. په دې آئین کښې دا
داخبره شته چه څوخت دا آئین جاري شو اومرکزي حکومت جوړشو نوهره صوبه
چه په اکثریت سره فیصله وکړي چه زه ددې حکومت نه جلاکیږم نوجلاکیدی
شي. که چیرې مونږ پوه شوچه زمونږ داخبره نه منې نوبیا زمونږ په صوبه سره حد
کښې اکثریت دی اوستاسو په پنجاب، بنګال اوسنده کښې اکثریت دی، زمونږ
ټولې خپلې خپلې اسمبلۍ به قرارداد پاس کړي چه مونږ مرکز سره نه اوسیږو، بیا به
مونږ ټول په شریکه یو حکومت جوړ کړو. که چیرې مسلم لیګ زما داخبره ومنلې وی
نو نه به پنجاب تقسیم شوی وی نه بنګال. خو مسلم لیګ مسلمانان داسې لیونی وو
چه څوک به مسلم لیګ کښې نه وو. هغه به یې د سره مسلمان نه ګڼلو.

کرپس مشن:

چه دویم جنګ عظیم شروع شو نو د امریکې سیاسي مشرانو وویل چه تر څو د
هندوستان سیاسي مسئله حل شوی نه وی نو هندوستان جنګ کښې زمونږ تائید
کولی نه شي. نو هغوی د برتانیې په حکومت دباو اچول شروع کړل چه هندوستان
ته ازادي ورکړي. پرزیډنټ روزویلټ داخبره بیا بیا مستر چرچل ته وراندې
کړه، نو انګریزانو هم محسوس کړه چه د امریکیانو په دې مطالبه غور وکړي. انګریزانو
ددې د پاره کرپس مشن هندوستان ته ولیږلو، خو دا مشن ناکام شو، د جنګ حالت
ورځ تر ورځ خرابیدو نو امریکیانو بیا پیرټکیانو له مخ را واړولو. نو لارډ ویول اللند
ته لاړ او د وزیر هند سره یې مشوره وکړه چه د هندوستان د سیاسي مسئلې د حل
د پاره یو ګول میز کنفرانس راوبلي. په دې ګول میز کنفرانس کښې مستر جناح ویل چه

ketabton.com - The Digital Library

د مسلمانانو نمایندګان به صرف مسلم لیګ مقرروي او د هندوانو نمایندګان به
کانګرس . مولانا ابوالکلام آزاد چه د کانګرس صدر وُ د دې سره اتفاق نه کولو، هغه به ویل
چه کانګرس به د هندوستانی قومیت په حیثیت کنفرانس کښې شاملیږي . په دې
اختلاف دا کنفرانس هم فیل شو . دا به ډیره دلچسپه خبره وه چه پیرنګی به دې خبره
ټینګ ولاړ وو ، چه کانګرس دې مسلم لیګ د ټول هندوستان د ټولو مسلمانانو
واحد نماینده جماعت تسلیم کړي ، ولی حقیقت دا وو چه کله په ۱۹۳۷ع کښې هم دې پیرنګی
په هندوستان کښې انتخابات وکړل ، نو هغې کښې دیوولسو صوبو نه په اتو کښې قطعی
اکثریت کانګرس حاصل کړو ، باقی د مسلمانانو د ډیرۍ اکثریتی صوبې وې چه هغه مقامی
پارټو سره وې او مسلم لیګ سره یوه صوبه هم نه وه ، سنده کښې د الهی بخش سومرو
حکومت وو چه هغه یو قوم پرست سړی وو او د کانګرس د ممبرانو حمایت هغه ته حاصل وو
پنجاب کښې دیونینسټو حکومت وو چه هغې وزارت کښې د مسلمانانو سره هندوان او
سکهان هم شامل وو ، هم داشان بنګال کښې حکومت د مولوی فضل الحق وو چه هغه هم
د غیر مسلمو په مرسته خپل حکومت چلولو ، مګر د دې هرڅه با وجود پیرنګی ستړی کې
کړي وي او په دې نښتی وو چه کانګرس دې مسلم لیګ د مسلمانانو واحد نماینده جماعت
ومنی او تر دې حده پورې لاړ چه پورته شمله کنفرانس یې هم په دې یوه مسئله باندې ناکامیا به
اوختم کړو ، د دلچسپۍ خبره دا ده چه دا موجوده پاکستان مونږ د اخلو او د ۱۹۳۷ع
د انتخاباتو نتیجې وړاندې کېږدو ، نو د پیرنګی او د مسلم لیګ حقیقت به معلوم شی ، په دغه
انتخاباتو کښې د سنده او سرحد نه یو ممبر هم د مسلم لیګ نه وو منتخب شوی او د پنجاب
د ټولې صوبې په مسلمانانو کښې صرف یو ممبر د مسلم لیګ وو ، یعنی د دې ډیرۍ واړو صوبو

ketabton.com - The Digital Library

د مسلمانانو دیوسل وپنځه پنځوس ممبرانونه د مسلم لیګ صرف یو ممبر او دغه یې دعوه، وه.

شمله کنفرانس:

برتانوی حکومت په دغه وخت کښې مجبور وچه هندوستان تخپل حق ورکړي د دې دپاره یې دغه کال د مارچ په ۲۳ نېټه راوربل چه هغوی هم دغه کال د مارچ په ۲۳ نېټه راورسېدل.

دې مشن د آل انډیا کانګرس او مسلم لیګ جماعتونو سره خبرې اترې شروع کړې، د دې مقصد دپاره یې څلور څلور تنه نمایندګان د هر جماعت نه وغوښتل، دا اخبرې اترې په ۲ مې ۱۹۴۶ په شمله کښې شروع شوې د کانګرس له خوانه دا کسان مقرر شول:

۱- مولانا ابوالکلام ازاد د کانګرس صدر،

۲- جواهرلال نهرو.

۳- سردار پټیل.

۴- زه (عبدالغفارخان).

د مسلم لیګ له خوانه دا کسان راغلل:

۱- محمد علی جناح چه د مسلم لیګ صدر،

۲- لیاقت علی خان. جنرل سکرټری

۳- راجه محمود آباد.

۴- عبدالرب نشتر.

د برتانیې دلیبر حکومت نه دا وزیران راغلی وو:

۱- لارډ پیتک لارنس وزیر هند.

ketabton.com - The Digital Library

۲- سر ستیفرد کرپس .

۳- مستر الکزاندر .

۴- لارد ویول دهند وایسرای .

د پورته ذکر شوو نمایندګانو ترمنځ خبری شروع شوې . په اول ملاقات کښې چې څه خبری وشوی دهغې نه پس مونږ د کانګرس څلور واړه ملګري مهاتما کاندهی ته لارو هغه مونږ ته وویل انګریزان د پرچالاک اوهوښیار دي تاسو په خبرو اخته کړي او په هغه اودغه به موتهر باسي . تاسو دهرڅه نه مخکښې دوی نه پوښتنه وکړئ چې ایا دوی هندوستان پریږدي اوکه نه ؟ بله داورته ووایئ چې تاسو انګریزی فوځ ددې ملک نه وباسئ اوکه نه ؟ په سبا چې مونږ جرګې ته لارو نو جواهرلال نهرو دوی ته داخبری وکړي چې تاسو هندوستان پریږدئ اوکه نه ؟ اوتاسو دا انګریزی فوځونه ددی خاوری نه وباسئ اوکه نه ؟

لارد ویول ورته په ځواب کښې ووې چا ته یې پریږدو ؟ تاسو (کانګرس او مسلم لیګ) جوړه نه کوئ نو مونږ به دا ملک چا ته پریږدو ؟ جواهرلال نهرو ورته وویل : که مونږ ته یې نه پریږدئ نو دوی (مسلم لیګ) ته یې پریږدئ خو تاسو ووځئ .

ددې خبری په جناح صاحب ښه اثر وشو اوهغه وویل چې مونږ جوړه کوو . ددې نه پس مونږ تول راوو تو اوجناح صاحب اوجواهرلال نهرو یوی بلی کوټې ته ننوتل اولږ ساعت پس راووتل اوبیا تول دجرګې په ځای سره کښېناستو او فیصله داسی وشوه : یو وفد دې مقرر شی چې یو تن د کانګرس او یو تن د مسلم لیګ نماینده پکښې وی او دریم سړی پنج به یې داسی څوک وی چې د دواړو جماعتونو په اتفاق انتخاب شی کومی خبری چې

ketabton.com - The Digital Library

دکانګرس او مسلم لیګ له خوا فیصله شی هغه به وملی شی او کومی چې په هغې کښې اختلاف او لانجه وي هغه به دغه وفد فیصله کوی.

لارډ پیتک لارنس مونږ ته نمایندګانو ته ووېل چې تاسو به په دریو ورځو کښې دننه دغه دری کسیز وفد انتخابوئ او مونږ ته به یې نومونه راولیږی. مونږ لارډ او کاندهی جی ته موده خبره وکړه مونږ چې دری ورځې پس اجلاس ته راتلونکاندهی جی مونږ ته ووېل چې "مسلم لیګ څه غواړی" هغه ورته وکړئ خو چې خبره وړاندې نه شی!

چې مونږ راغلو او کښېناستلو نو لارډ پیتک لارنس د جناح صاحب نه پوښتنه وکړه چې هغه قصه موخنګه کړه؟ جناح صاحب ورته وویل څه قصه؟ ما چې د جناح صاحب دا لفظونه واورېدل نو عبدالرب نشتر صاحب ته می اشاره وکړه چې دلته راشه: هغه ماته راغی نو ما ورته وویل ای هلکه ورانوئ یې مه! مونږ چې نن اجلاس ته راتلونکاندهی جی مونږ ته ووېل چې مسلم لیګ چې څه غواړی هغه ورته ورکوئ نو تاسو چې څه غواړئ هغه یې (درکوی) دری خبرې ضمانت زه کوم. نشتر صاحب لارډ او د جناح صاحب شانته ودرېدلو. دې ډېره وخته پورې ولاړو خو هغه ورته هیڅ توجه ونه کړه نو بیا لارډ پخپل ځای کښېناست او خپره وړاندې شوه پیتک لارنس ورته ووېل چې: ای جناح صاحب تاخو وعده کړې وه؟ مګر هغه هیڅ ونه وېل او جرګه ناکامه اوخوره شوه.

کیبنټ مشن:

څه وخت چې دسملی کنفرانس ناکام شو اوله هغه نه وروسته په انګلستان کښې نوې انتخابات وشو او لیبر پارټی کامیابه شوه نو اعلان یې وکړ چې هند وستان په بلاره کښې موږ چې څه اول ویلی وو هغه به سرته رسوو او عمل به پرې کوو.

ketabton.com - The Digital Library

دوروسته واقعاتونه داخبره ثابته شوه چه دهغوی خبری دزړه داخلاصه وې. البته دکرپس مشن دناکامۍ نه وروسته دچرچل حکومت دا فیصله کړې وه چه د جنګ تر ختمیدو پورې دې د هندوستان مسئله تاخ کښې کښېودلی شی.

کله چه صونږ پوه شو چه پیرنګیان هندوستان نه ازادی ورکولو باندې مجبور شول نو ماکانندهی جی ته وویل چه داخل حکومت راشی نو تاته پخپله اخیستل په کار دی، حکه چه تا خو ولیدل، ال چه دا معمولی بی اختیاره حکومت راغلی ؤ نو وزیرانو به دچا نه منل، اوس خو پوره اختیارات را دروان دی نو په کار دی چه دا حکومت ته پخپل لاس کښې واخلې. که چیرې ته یې وانه خلی نو دا درته وایم چه که داخپل خوی دیوی داس پرې کښېنوې نو دا حکومت داسی یوه څیز دی چه دانسان دماغ بدل کړی، نودی به هم بیاستا خبره نه منی، بلکه به داوی چه ته لکه دلیستن په شان حکومت پخپله واخلې. که کاندهی جی حکومت اخیستی وی مکمل کړې یې وی که بیا یې خوښ نه ؤ نو دماؤ په شان به یې پرلښې وی.

خوته پوهیږم چه هغه زمادوی خبری سره په څه وجه اتفاق ونه کړو، که چیرې ده حکومت اخیستی وی نو هندوستان به دومره تباهی اوبربادی شوې نه وه. دلیبر حکومت داختیار حاصلولو نه پس دپرزړیو پارلمانی هیئت هندوستان ته راولیږه.

دفروری په ۷-۱۹۴۶ع لارډ پیتک لارنس وزیر هند په پارلیمنټ کښې دا اعلان وکړچه موږ تاسوی حکومت هندوستان ته یو کیبنټ مشن لیږو چه د هندوستان دغه ایندکانو سره د ملک دازادی په باره کښې خبری وکړی.

دغه وفد د ۱۹۴۵ - ۴۶ په ژمی کښې هندوستان ته راغی اومعلومه شوه چه دامشن به په لارډ پیتک لارنس وزیر هند، د تجارتی بورډ پریزیدنټ سر ستیفورډ

ketabton.com - The Digital Library

کړلپس او دبحری محکمی اول لارډ ای . وی الکزنډر باندی مشتمل وی . دکیبنټ مشن د پلان مطابق به صرف دری محکمی د مرکزی حکومت تر اختیار لاندې وی، دادری محکمې د دفاع ، امور خارجه او مواصلاتو محکمی وې . مګر دې مشن بخپل پلان کښی یو نوی تجویز وړاندی کړچه هندوستان یی په دریو حصو تقسیم کړی دی (A . B . C) ددې دپاره چه د مشن د ممبرانو دا خیال وچه د اقلیتونو په زړه کښی به اطمینان پیدا شی په B برخه کښی پنجاب سنده ، صوبه سرحد اوبرتانوی بلوچستان چه دا د مسلم اکثریت علاقی وې ، په C برخه کښی بنګال او اسام شامل دی . په C برخه کښی د مسلمانانو د پرلږ اکثریت او اوپه A برخه کښی د پورته ذکر شوو نه علاوه د هند نورې ټولې صوبې شاملې وی. په دې دول د مسلم اکثریت صوبوته تقریباً پوره خود مختاری حاصله وه په دی لحاظ په B او C برخو کښی د مسلمانانو اکثریت یقینی و او هغوته داحق ورکړشوی وچه خپل ټول اختیارات تر لاسه کړی ، ترکوم خایه پورې چه د مرکز سوال و د هغه سره صرف هماغه دری محکمی وې . په دې پلان کښی داهم وه چه په یوزون کښی کومه صوبه او سیدل نه غواړی او په اکثریت سره فیصله وکړی نو دهغی زون نه وتلی شی . دکیبنټ مشن پلان کانګرس او مسلم لیګ دواړو ومانه . په اول سر کښی جناح صاحب د دی سکیم مخالف وخو څه وخت چه مشن په صفا الفاظو کښی وویل چه نه مونږ د ملک تقسیم منو اونه دازاد ریاست سفارش کوو نو بیا جناح صاحب د مشن سکیم ومانه او پکښی شریک شو . په اخری ورځ جناح صاحب داخبره تسلیم کړه چه د اقلیتونو د مسئلی د حل دپاره چه دکیبنټ مشن پلان کوم حل پیش کړی دی ، ددې نه زیات کومه بله منصفانه فیصله نه شی کیدلی ، په هرحال هغه ددی نه زیات مشن باندی نور شرطونه نه شو منلی هغه کونسل ته وویل چه کیبنټ مشن چه کوم سکیم وړاندی کړی دی هغه د زیات نه

ketabton.com - The Digital Library

زیات ددی. په دې وجه هغه مسلم لیګ ته مشوره ورکړه چه دا سکیم ومنی او کونسل په اتفاق سره ددې په حق کښی رایه ورکړه.

د کانګرس او مسلم لیګ له طرفه ددی پلان منل د هندوستان د تاریخ یوه روښانه واقعه وه له دی نه دا ثابتیده چه د هندوستان د ازادی سخته معامله د خبرو او مفاهمت له لارې فیصله شوه نه د تشدد او جنګ له لارې.

د کانګرس صدارت:

تر دغه اوخته مولانا ابوالکلام ازاد د ۱۹۳۹ عیسوی کال نه مسلسل صدر راغلی وخکه چه د دویم عالمی جنګ، او ملک کښی دهغه په نتیجه کښی د جد وجهد په وجه د نوی صدر انتخاب نه شوکیدی. هر کله چه جنګ ختم شو نو د کانګرس د نوی صدر د انتخاب سوال پیدا شو په دغه وخت کښی عام خیال دا وچه مولانا ابوالکلام ازاد دې صدر پاتی شی خکه چه دده په صدارت کښی د برتانیې لیبر حکومت او د هندوستان د مشرانو خبری اترې شوی وی او هم دده د صدارت په وخت کښی د شملی کنفرانس وشو، رایه داوه چه ښه به داوی د نوموړی په صدارت کښی د هندوستان د ازادی کار تر سره شی ولی د صدارت په مسئله د کانګرس په مشرانو کښی اختلاف و د سردار پټیل او د هغه د طرفدارو د خواهش وچه دی (پټیل) دې صدر شی.

مولانا ابوالکلام ازاد نه د اتولی خبری معلومی وې هغه ددی په زنا کښی د صدارت نه د استعفا ورکولو او اینده صدارت نه کولو فیصله وکړه خو دهغه د خیال وُچه دهغه نه پس دې یو داسی سړی صدر شی چه په هغو نازکو اوهمو حالاتو کښی د مولانا صاحب د نقطه نظر مطابق کار وچلولی شی، ددې د پاره هغه نه جواهر لال نهرو موزون سړی ښکاریدو او هغه خپله رایه

ketabton.com - The Digital Library

دجواهرلال نهرو دصدارت په حق کښې په یو اخباري بیان کښې څرګنده کړه. ګاندهي جي هم د سردار پټیل په صدارت خوشحاله وو خو مولانا صاحب ددې بیان نه پس هغه خپه ونه ویل او جواهرلال نهرو صدر شو.

دجواهرلال بیان:

د «کیبنټ مشن پلان» د قبلولو نه پس په هندوستان کښې دیره ښه فضا پیدا شوه خو ددې نه وروسته جواهرلال نهرو په بمبئ کښې په یو پریس کنفرانس کښې داسې بیان ورکړو چې دافضایي ګډوډه کړه.

د ۱۹۴۶ کال د جنورۍ په لسمه نیټه جواهرلال نهرو نه په بمبئ کښې په دغه پریس کنفرانس کښې داپوښتنه وشوه چې ایا آل انډیا کانګرس چې دغه تجویز منظور کړو نو ددې دا معنا شوه چې کانګرس دغه پلان په پوره ډول تسلیم کړو؟ نو ددې په ځواب کښې ده ووېل چې «کانګرس چې په دستور ساز اسمبلي کښې کښېنې نو ځان به ددې معاهدو پابند نه ګڼي او هغه وخت چې څنګه حالات پیدا کیږي دهغو مطابق به په آزادۍ سره فیصلې کوي.» ددې وضاحت نه پس د پریس نمایندګانو تپوس وکړو چې ایا ددې مطلب داشو چې کیبنټ مشن پلان کښې ترمیم کیدې شي. جواهرلال نهرو ددې جواب کښې اووېل چې کانګرس صرف په دستور ساز اسمبلي کښې دشاملیدو وعده کړې ده او هغه ځان په کیبنټ مشن پلان کښې د بدلون اوکسي زیاتي کولو مجاز ګڼي.

د مولانا ابوالکلام ازاد دارایه وه چې دا د هر غلط کار وشو هغه پخپل کتاب کښې وایي: زه په وضاحت سره ددې لیکلو ضرورت محسوسوم چې دجواهرلال نهرو بیان غلط ؤ او دا وینا صحیح نه وه چې کانګرس د خپلې مرضۍ مطابق په پلان کښې څنګه چې وغواړي ترمیم کولی شي

ketabton.com - The Digital Library

اصل خبر داوه چه مونږ دامنلی وو چه مرکز کښی به وفاقی حکومت وي او د مرکز سره به صرف دری محکمی وی نوری تولی محکمی به د صوبو سره وی او دهغو په اختیار کښی به وي مونږ دا هم منلي وو چه صوبی به په دری گروپونو A، B، C کښی ویشلی کیږي په دی شرط نو کښی کانگرس د خپلې طرفه د معاهدی د نورو جماعتونو (فریقینو) د رضا نه بغیر د هیڅ تبدیلی کولو حق نه لري.

د جواهر لال په بیان عکس العمل:

په مستر جناح د جواهر لال نهرو د غه بیان د هر خواب تاثیر وکړو. د غه بیان داسی و چه په هر چا باندی سنه اثر نه شو کولی. جناح صاحب دا موقف اختیار کړو چه د جواهر لال نهرو بیان د کانگرس د ذهن ترجمانی کوی. د ده دلیل دا وو چه کانگرس د ډیرو زړ خپلې رایه بدلوی او حال دا دی چه انگریز لا دلته موجود دی او د ده (کانگرس) لاسونه اختیار نه دی را غلی نو اقلیتونه په کوم اعتماد یقین کولی شی چه د انگریز انو د تلو نه پس به کانگرس بدل نه شی او د کانگرس نظر به د غه شان نه شی دا کوم څه چه د جواهر لال په بیان کښی سنکاره شوی دی، د دی سره صمد ستی مستر جناح یو اخباری بیان جاری کړو په هغه وخت کښی یی وویل: «د کانگرس د صدر د دی بیان سره هر څه بدل شول او اوس په هر څه د نوی سره د غور کولو ضرورت پیدا شو.»

جناح صاحب لیاقت علی خان ته وویل چه د مسلم لیګ د کونسل اجلاس راوبلە ل خوا. له یی بیان ورکړو چه مسلم لیګ کونسل په دیلی کښی د کیبنټ مشن پلان څکه منلی وو چه مونږ ته یقین راکړی شوی وو چه کانگرس د اسکیم منلی دی او د هندوستان د پاره چه به کوم دستور جوړیږي د اسکیم به د هغی بنیاد وی هرکله چه اوس د کانگرس صدر اعلان کړی دی

ketabton.com - The Digital Library

چه کانګرس په دستور ساز اسمبلی کښې د خپل اکثریت په زور په دغه پلان کښې بدلون راوستی شی ددی دا معنا شوه چه اقلیتونه به د اکثریت رحم وکرم ته پاتی وي. جناح صاحب، په دغه بیان کښې وویل چه د جواهر لال ددی بیان مطلب دادی چه کانګرس دکیبنټ مشن پلان مسترد کړی دی نو خکه وایسرای ته په کار دی چه مسلم لیګ دغه پلان منلی دی نوده ته د وزارت جوړولو دعوت ورکړی.

انترم حکومت:

دغه شان په ستمبر ۱۹۴۶ کښې عبوري حکومت جوړشو، جناح صاحب خو اول ددی نه انکار وکړ خو بیا وروسته د لاردویول سره د خبرواترو نه پس، پی په ۱۵ اکتوبر ۱۹۴۶ کښې عبوري حکومت ومانه او په هغې کښې شریک شو. لاردویول غوښتل چه زور تر زوره انترم حکومت جوړشی.

په دې وخت کښې زه ناجوړه وم نو کاندهی جی وویل چه تر څوچه دی راغلی نه وی او د ده رأیه مو معلومه کړی نه وی مونږ عبوري حکومت نه جوړوو. لاردویول زه مونږ د صوبې چیف منسټر ډاکټر خانصاحب ته تیلفون وکړچه زه خپل هوایی جهاز درلیږم، باچا خان په دې کښې دیلی ته راولیږه. زه ناجوړه وم، ما ورته وویل زه په هوایی جهاز کښې نه څم او بیا په ریل کاډی کښې دیلی ته لاړم.

هلته په کانګرس کښې په دوو مسئلو بحث وُ. یوه داوه چه جواهر لال نهرو ویل چه زه سردار عبدالرب نشتر په کابینه کښې نه اخلم خکه چه دی په انتخاباتو کښې په خپله صوبه کښې ناکام شوی دی او دی د قوم نماینده نه دی، د جواهر لال دا اعتراض معقول وُ، چه کوم یوسړی په خپله کورنۍ حلقه کښې د صوبې انتخاب نه شی کټلی نو هغه د ټول هند وستان

ketabton.com - The Digital Library

په مرکزی حکومت کښې د کومې جمهوري نمایندګۍ حق لرلی شی .

کانګرس داخبره هم وایسرای ته کړې وه چې په داسې حالاتو کښې که باچاخان وغواړي نو داسې دار عبدالرب نشتر عبوري حکومت کښې اخیستی شی ، کنې نونه ، بله داخبره وه چې کانګرس وې چې د مسلمانانو کوم حق چې وُ هغه مسلم لیګ ته ورکړشو او کانګرس دهندوانو حق دې اودهغوی دارایه وه چې مونږ د کانګرس دبرخې نه مسلمان ته حصه نه ورکوو . ماورته ووېل چې زمونږ په عبدالرب نشتر هیڅ اعتراض نشته ، زماخیال وُ چې دې خوپه پښتونخوا دې کې دې راته شي نو بل پښتون ته خو دا موقع نشته ، ماوې اخر پښتون خو دې ، دې به داسې لوبه ونه کړي لکه چې یې وکړه . د ده په بارهٔ کښې جواهرلال نهرو ماته داکیله وکړه چې داسې مونږ سره ستا په خوله مقرر کړې دې خو داسې سره نه دې . مادا هم وې چې مسلمانانو په کانګرس کښې ډېرې قربانۍ ورکړې دي اوداسې نه وي چې دوې ته د کانګرس له خوا یووه برخه ورکړې شي . د دې به په مسلمانانو نه اثر وې . زمادا دواړه خبرې کانګرس ومنلې . لارډ ویول وویل چې مسلم لیګ ته داخله وزارت ورکړئ . خو سردار پټیل په دې تینګ وو وچې دا بل چا ته نه ورکوم ، نو بیا جناح صاحب وویل چې ماله یو بل داسې دزمه واري وزارت راکړئ ، نو کانګرس ورله فینانس منسټري ورکړه . سردار پټیل داتجویز غنیمت وګڼه او هغه یې د هندو ذیات تائید وکړ . نو کانګرس لارډ ویول ته وویل چې لیګ له فینانس منسټري ورکړه لارډ ویول جناح صاحب ته وویل چې وزارت مالیه واخله ، هغه ورته وویل چې دوه وزیرې پس به جواب درکوم . غلام محمد چې (وروسته بیا د پاکستان گورنر جنرل شو) محمد علي چودري او نورو مسلمانانو چې دې محکمې کښې کار کولو مسلم لیګ ته راغلل ډېره خوشحالي وکړه او ورته یې وویل چې دا ډېره اهمه محکمه وه په دې تاسو ته مبارکباد درکوو . او لیاقت علي خان ته یې وویل

ketabton.com - The Digital Library

چه ته هیڅ فکر مه کوه مونږ به په دی کښې تاسره د پرامداد وکړو، په دی خبره جناح صاحب
وزارت اخیستلو ته تیار شو او لیاقت علی خان د مالی وزیر شو.

اخر کانګرس عبوري حکومت جوړ کړو او چه څه وخت دا حکومت جوړ شو نو پیرزو نکیانو
د کانګرس د حکومت د بد نامولو د پاره په وزیرستان بمباري وکړه چه زه خبر شوم نو زه
لاړم او جواهر لال می د دی قصی نه خبر کړه چه ته وزیر اعظم یې او دا استاد وزارت، د قلمدان
کار دی او ته تری خبر نه یې او نه تری چا خبر کړی یې ددی نه قبایلو ته ستاسو د حکومت
متعلق د پری غلط فهمی پیدا کیږی بله داچه په سرحدی قبایلو د حکومت په کرورونو
روپی لګی او هغه روپی پولتیکل اود قبایلو ملکان اخلی او خوادی خو اخرځ شی
او قبایلو له څوک هیڅ نه ورکوی او باوجود دومره خرڅ هغو خلکو ته هیڅ فایده نه رسیږی
او اوس چه د غه اختیارات ستاپه لاس کښې راغلل تاله په کار دی او ستا فرض دی چه
د دغی علاقی خلک پخپله وویني او هغو خلکو سره یو خای شی، د غه خلک د پر سنه خلک دی
او د پر عاجزان او مظلومان دی او د هغوی اکثر ملک غړونه دی او که د غو خلکو سره لږ
احسان وشی او د هغوی د قوت لایموت د پاره څه ذریعه پیدا شی نو د اګریس چه کله کله پیدا
کیږی دا به هم ختم شی، ما جواهر لال په دی خبره رضا کړو او هغه ما سره وعده او کړه
چه هغه به ضرور د دغی علاقی دوره کوی او د غه علاقه او خلک به ګوری، او دا یې هم وی
چه څومره زمانه کیږی شو نو زه به یې د دغو خلکو د پاره کوم.

لیکن چه څه وخت جواهر لال سرحد ته د تلو اراده وکړه نو چه د صوبه سرحد ګورنر
لنکیږو خبر شو نو هغه د یلی ته لاړ اول یې جواهر لال په خپله ولید و ورته یې وویلی چه سرحد
ته مه راځه، او چه هغه و نه منله نو بیا یې والیسرای خبر کړ چه پنډت تهرو یا ید صوبه سرحد ته

ketabton.com - The Digital Library

رانه شی . والیسرای نهرو ته ووایل چه ته سرحد ته مه خه . نوهغه ورته ووایل چه ضرور قبایلو
له خپله اوسرحد ته راغی . چه غه وخت کیږو د ډیلی نه واپس پیښور ته راغی نو ټول پولټیکل
ایجنټان یې راوغوښتل اوهغوی یې دهغه دوری مخالفت ته تیار کړل اودپولټیکل
ایجنټانو نه علاوه مسلم لیګ یې هم په شاو تپاوه . جواهرلال چه پیښور له هوایی جهاز کښې
راغی اوبیا چه دډاکټر صاحب چه د صوبه سرحد وزیراعلی و و بنګلی ته تلو نو په چوپنې کښې
مسلم لیګ چیغې ووهلې حال آنکه په چوپنې کښې سیاسی سرګرمۍ بندی وې چا جلوس
ویستی نه شوا و نه چا چیغې وهلې شوې . تاسولږ فکر وکړئ چه ډاکټر صاحب د صوبې
وزیراعلی ؤ اوجواهرلال دهندوستان وزیراعظم اوپه سرکاري دوره راغلی وو
دا ټول دکیږو شرارت ؤ . اوافسرانو اوپولیس اومسلم لیګ چه څه کړې دی نو دده په
ډاډه یې کړې دی . دا ټول مشکلات چه زمونږ په لاره کښې حایل و دا ټول کورنو کیږو
پیدا کړې وو .

قبایلی علاقې اوجواهرلال :

مونږ اول دوره د وزیرستان نه شروع کړه اوچه په دوره روانه ده نو کیږو په
جواهرلال د هر زور اچولو چه باچاخان خان سره مه بیا یه چه ډاکټر صاحب راسره دی
نو دده څه ضرورت دی ، خو جواهرلال راضی نه شو ، اوزه یې هم خان سره روان کړم . د
وزیرستان پولټیکل ایجنټان انګریزان وو هغوی زمونږ مقابله په شریفانه توګه وکړه
مونږ اول میرانشاه له لاړو د قبایلو جرګه د مخکښې نه راغونډه وه اوپه محکمه ناست وو
اودپولیټیکل اوزمونږ د پاره کرسۍ وې زه جرګې سره په محکمه کښې ناستم څنګه چه دوی
پولټیکل پوه کړې وو ، څه وخت چه جواهرلال جرګې ته تقریر شروع کړو نو داخلک ټول

ketabton.com - The Digital Library

پاخپل اودایی ووې چې مونږ دهند وانو حکومت نه منو. دا زمونږ قبایل و رو نه عجیبه خلک دي، جواهرلال خو دوی دخیبر پاره راغلی ؤ او تقریر کښې هم ورته دا خبره وکړه چې زه خو ستاسو دخیبر پاره راغلی یم ددی خای نه بیا مونږ ورزملک ته لاړو وپه ورزملک کښې هم دغه اړه وشوه خو دومره زیانه وه چې یو ملک جهانګیر چې د اکثر صاحب ورله لاس ورکولو نو هغه لاس ورنه کړو او وې ویل چې ته دهند وانو ملګری یې، تا له لاس نه درکوم. د ورزمک نه چې روانیدو نو زمونږ سره د حفاظت دپاره چې اکوم فوج ؤو هغه دهند وانو ؤ. دوی جواهرلال ته وویل چې مونږ ته یو تقریر وکړه نو جواهرلال ورته تقریر وکړو او دهغې نه پس هغوی دګاندهي جی زنده باد او جواهرلال زنده باد او باچاخان زنده باد ناری وو هلې. چونکه په وزیرستان کښې زمونږ د دوی انتظام د فوج په لاس کښې ؤ او هغه هندوان وو، نو دلته هیڅ قسم کړبړی ونه شو.

مونږ چې بیرته میرانشاته راغلو نو دا ټول پولیټیکل ایجنټان او ریزیډنټ موجود وو، نو جواهرلال ترې دا تپوس وکړه چې دا په کورو رونو روپه په قبایلیو باندې لګیږي نو تاسو دې خلکو دپاره څه کړې دي؟ هغوی ورته ددی خبرې ځواب نه ؤ ولی چې هغوی دخلکو دپاره څه کړې نه وو. نو ما پکښې مداخلت وکړ چې دوی خو پښتنو دپاره څه کړې دي. انګریزان زما په خبره خوشحاله شول خو چې ما او ریسې دا خبره وکړه چې دوی په دې پیسو په پښتنو کښې داسې بد عادت ونه او دې پیسې محبت پیدا کړې دي چې پیسې ورته ونیسي نو بیا هر څه کوي او جایز ناجایز نه ګوري. په دې خبره پیرنګیان خپه شول.

بیا مونږ له میرانشاه نه وا نې ته لاړو چې دا هم وزیرستان ؤ دلته پولیټیکل ایجنټ

ketabton.com - The Digital Library

هنډ وړ ، دهغه نوم دیوان شیوسرن لال ډ ، دلته زمونږ د پرلوی استقبال وشو. زمونږ د پلمستیا دپاره قبایلو والګډان راوستلی وو . دجوا هرلال نهرو تقریر دلته خلکو په پرسنیټه شان واوریده او دهغه تائید یی وکړ.

تورخم :

د دغه ځای نه واپس پیښور ته راغلو په سباله مود تورخم دوره شروع کړه د خیبر پولیټیکل ایجنټ مسلمان و، صاحبزاده خورشید یی توم وچه جمرود ته ورسیدو نو سړک ته په لږه فاصله باندی افریدی ناست وو او چه مونږ یی ولیدو نو په لاسونو کښی یی چیترې وی هغې مونږ ته وخوځولې او مونږ ښیغ تورخم ته لاړو دغه د افغانستان او هنډ وستان سرحد دی . اوشه وخت چه مونږ دغلته چای څکله ، یوزلمی افریدی راغی او پولیټیکل ایجنټ ته یی ووی چه دوی خو زمونږ مېلمانه دی ، دوی سره داسی سلوک په کار نه دی چه مونږ راروان شو اولنډی کوتل ته رانزدی شونو پولیټیکل تحصیلدار په منډه منډه راغی او ورته یی وویل چه دلته خوشنواری راجمع شوی دی ، مونږ چه هلته ورسیدو نو هغو خلکو په مونږ کانی راوډول ، پولیټیکل ایجنټ زمونږ نه مخکښی وهغه کوز شو ، هغه سره چه کوم سپاهیان وو هغوی ته یی ووې چه په ډوډۍ پرې کړی نو هغه خلک چه یو څو ډزې پرې وشوی وتښتیدل . زمونږ د موټرو شیشې مات شوی خو مونږ بچ شو او په کافورنه لګېدلو صاحبزاده صاحب یوشریف سړی و زمونږ د حفاظت دپاره یې زمونږ نه مخکښی و . د ډوډۍ انتظام صاحبزاده صاحب زمونږ دپاره کړی و مونږ د ډوډۍ نه وخوړه هلته څه خلک موجود وو هغوی سره موخبرې اترې وشوې او واپس پیښور ته راغلو.

د ملکنډ ایجنسی :

بله ورځ زمونږ دوره د ملکنډ ایجنسی وه دغلته هم

ketabton.com - The Digital Library

پولیټیکل ایجنټ مسلمان وُ شیخ محبوب علی یې نوم و، دی د شیخانو د کلی و، په
خراب انسان وُ، د خیبر په دوره کښې چې مونږ تلونو د دوری انتظام د پولیس په
ذریعه و د اکټر صاحب ته ماووی چې د ملکنډ د دوری انتظام د فوج په ذریعه کول
په کار دی لکه څنګه چې په وزیرستان کښې شوی و او که نه د فوج انتظام نه شی کولی
نو بیا به مونږ د خدایی خدمتګارو په ذریعه د خپل حفاظت انتظام وکړو، ولی چې هلته
پولیټیکل ایجنټ شیخ محبوب علی دی. مونږ خبر شو چې شیخ محبوب علی د راغلی دی او
کودنۍ کیږو سره یې ملاقات کړی دی. دا سړی د انګریزانو په وفادار او بې ضمیره
ایجنټ و، دی په کمینه سړی وُ او د ده د لاسه د پښتون قوم په پیر تباه شوی وُ. په
افغانستان کښې د برتانوی سفیر هیمفری په چاکرۍ کښې د امان الله خان
حکومت تخته د ده په ذریعه اوړېدلی وه او (بچه سقاو) یې د کابل په تخت کښېنولی و
په دې پیره اسماعیل خان کښې د هند وانو خلاف فساد هم د ده کړی وُ ولی چې دی د غه
وخت کښې هلته اسسټنټ کمشنر وُ، لیکن د اکټر صاحب یو عجیبه سړی وُ چې مونږ د
هوایی جهاز نه په رسالپور کښې کوز شو، نو زمونږ د انتظام د پاره د ضرب پولیس وو لاړ
وو. زه په پرخفه شوم، نو ماووې چې زه دې دوره کښې دوی سره هیڅ هم نه ولی
جواهر لال می یوازې پرېښوی نه شو، مونږ د رسالپور نه په موټرونو کښې روان
شو چې مونږ سخاکوټ ته ورسېدو، نو راحت خان دوی زمونږ د استقبال ته ولاړ وو
نو مونږ ورته کوز شو او هغوی سره کښېناستو چې په دې کښې شیخ محبوب علی هم
راغی. یو ساعت پس له دې نه رخصت شو، شیخ زمونږ خلاف انتظام کړی وو لیکن
چې ده کوم وخت مقرر کړی وُ مونږ د هغه وخت نه مخکښې ورسېدو، مونږ د ده په

ketabton.com - The Digital Library

بنګله کښې نا است وو او چای موڅکلی چه په دی کښې مود خلکو چغې واوربدې د
شپې یې د. ډاکټر صاحب ډیری خوشامندی کولې، زمونږ نه هم چا پیر کړ خو د
ډیر خفه شا منلګرسرې ؤ دده بنګلی سره جوخت، دوه کمري وې معلومیږی داسی
چه هغه د میلمنو د پاره وی، زه او جواهرلال هغه کښې څملاستو او ډاکټر صاحب یې
ځان، سره پخپله بنګله کښې اوده کړو. ده مونږ له دجرګی راغونډ ولو څه انتظام نه
وکړی، زمونږ د سخاکوټ راحت خان خدایی خدمتګار راغی، نو مونږ ورته وویل
چه د دې علاقی خلک خبر کړه چه سحر له مونږ له راشی چه شیخ خبر شو نو موټرې ورله مات
کړو. او هغه چپل خلک خبر نه کړی شول او که څوک خبر شو هغه چا مونږ له را پیری نه ښودل
سحر وختی راحت خان راغی او مونږ یې خبر کړو چه شیخ محبوب علی په هر خلک را
غونډیدې دی، تاسو چپل د بچاو انتظام وکړئ مونږ سره دوه لاډی وې چه هغه کښې
پولیس وو او په هره لاډی کښې پولیس سره یو یو پیرنګی و مونږ خبر شو چه هغوی شپې
تیر ولو ته د دی خاطر نه د رګی له تلی دی چه راحت خان زه د دې قصې نه خبر کړم نو
ما ډاکټر صاحب ښبل کړو او ورته می وویل چه دې شیخ داسی قصه جوړه کړه. شیخ مونږ
ته مخامخ ولاړ ؤ او ما چه ډاکټر صاحب سره خبری کولی نو شیخ مونږ ته غوږ ایښی و
زمونږ خبری یې واوربدې نو ډاکټر صاحب له راغی او مونږ ته یې وویل چه زه به داسی
سزا ومی یم؟ ااو ولی پښتون نه یم؟ او ته خو زما پلار یې نو زه به د خپل پلار لحاظ هم نه کوم؟
ډاکټر صاحب کښې ډاکمزوری وه چه هغه به د خوشامندو نه په هر متاثره کیدو ما ورته
وویل، چه ترکومه پورې زمونږ کار د راغلی نه دی مونږ نه خو زمونږ د پولیس کار د او
د ده یوه مشوره وه او هغه څکه د شپې د پاره دلته نه وپاتی شوی او د دغه وخته پورې

ketabton.com - The Digital Library

راغلی نه وو. خوده ډاکټر صاحب ته ووې چه راځئ چه څو! که مونږ شو اوکه ډاکټر صاحب شو خو روان شوو، د شیخ موټر مخکښی و او زمونږ موټر وروسې وُ، چه قلا له راوړسیدو نو دهغی نه یوځو انګریزان راوتی وو مونږ ته ولاړ وو. ده موټر ودرولو مونږ هم ودرېدلو مونږ د موټر نه کوز شو او دهغه انګریز انو سره قلا ته ننوتلو، شیخ صاحب لاړ، مونږ یې یواځی پرېښلو، څه ساعت پس مونږ د قلا نه راووتلو، مونږ چه لږ مخکښی شوو نو په سړک یوه لاری ولاړه وه، سړک یې بند کړی وُ او د پرخلک دغره د پاسه ولاړ وو، د سړه باد د چغو سره یې په مونږ کانی راوورول شروع کړل ډاکټر صاحب موټر کښی مخکښی تاست وُ او زه او جواهر لال وروسته ناست وو. زه خو په یو کانی ولګیدم ستر کی را باندی توری شوې په جواهر لال ورپریوتم. دی په ما راپریوتو، ډاکټر صاحب سره مخکښی د شیخ یوسړی ناست وهغه هم د کانو نه سر تیت کړی وُ دهغه په ملا تماچه وه هغه ډاکټر صاحب ولیدله هغه یې دهغه د قاش نه را وایسته او د موټر نه یې لاس راوښکو او خلکوته یې ووې چه لیری شئ که نه ګولی د رغله خلک وروسته شو اولاړی ده الا ته یې هم ووې چه لیری شئ کنی ګولی د رغله لاړی هم لیری شوه ډاهر څه د قلا خواکښی وشو او قلا د سړک په خواکښی وه او دا د هند وستان وزیر اعظم وُ خو زمونږ مدد له نه هغه پیرنګیان او نه څوک سرکاری مخلک راغلل.

مونږ چه د ملکنډ د غابنی نه راکوز شو نو زمونږ هغه پولیس کارډ او هغه دوه پیرنګیان مخی له راغلل بیا چه مونږ هلته کوز شو تول کنډ وکپر وو د غو پیرنګیانو نه می ووې چه تاسو زمونږ سره کارډ یئ وکوړئ مونږ په څه حال یو؟ زما خیال اُوُ چه محبوب علی به مخکښی هم مونږ ته د مظاهرو د پاره خلک کښینولی وی. نو تاسو خو زمونږ

ketabton.com - The Digital Library

د حفاظت دپاره یې چه څه وشو هغه خو وشو خو اوس دومره مهربانی وکړئ چه تاسو دا یوه لاره ئې زمونږ د موټر نه مخکښې کړئ او یوه ورو سته کړئ او چه په لاره سړک سره نزدی خلک وویني نو لاړئ او د ډډ وئ او دا د مخکښې لاړئ . خلک دې لاړ نه کوز شی هغه خلکو ته دې ووایی چه لیږی شئ . که نه لیږی کېدل نو بیا دی پرې لاتې چارج وکړی . که په لاتې چارج لیږی نه شو نو بیا دې پرې د ورو ستو لاړ نه خلک هوایی ډزې وکړی بیا مونږ روان شو چه د رکی ته راورسیدو د غلته د پر خلک جمع وو . شیخ محبوب علی هم ولاړو او بیا په مونږ د کانو باران شروع شو یو سړی خو په جواهر لال یوه ګټه راخلاصه کړه خو ما او رته لاس مخکښې کړو . زما لاس مات شو خو جواهر لال می بچ کړو یو بل سړی د چه د غولو کښتوئ را خیستی وه او چه هغه یې په مونږ راخلاصه کړه نو زه او جواهر لال خو بچ شو خو د ډاکټر صاحب مغز سر او تول وجود په غولو کنده شو . دلته شیخ محبوب علی پولیټیکل ایجنټ ولاړو او مونږ ته یې ووې چه په دی پوخ سړک مه ځئ چه کوم ځای تاسو له کچه سړک مخې له راشی . هغه نیغ چا رسدی ته وتی دی په هغه لاړ شئ مخکښې تاسو ته د پر خلک ولاړ دي او سړک یې بند کړی دی هسې نه چه لوی فساد وشی زه خو دې مخالف وم ما وې هم په دی پوخ سړک ځو خو زمونږ هغه کار د نه تلونو په هغه کچه سړک راروان شو او پینور ته راورسیدو .

سر دریاب :

سبا له زمونږ دوره د خدائی خدمتګار و مرکز عالیه سر دریاب ته وه . ما ډاکټر صاحب ته ووې چه ستا پولیس او ستا پوځ هیڅوک مونږ ځان سره نه بیا یو ستا انتظام مو په کار نه دی مونږ خپل انتظام پخپله کوو . مونږ د تلو د پاره د اسې انتظام وکړو

ketabton.com - The Digital Library

چه د پښتونو نه ترسن د یاب پوری د سړک پیدوار د غارو خدایی خدمتګار په وردی
کښی قطار ولاړ و او د دواړه غاړی محفوظ شوی . زمونږ نظر یه خو د علدم تشد د وه خوچه
خلک زمونږ د ملګنلو واقعی نه خبر شوی وو نو هغوی د خپلو خدایی خدمتګارو د مدد او
حفاظت د پاره سره د وسلی راغلل او د خدایی خدمتګار و شاته په ډیر کم تعداد کښی په
دی تولله لاړه ولاړ و . کیرو مانکی صاحب ته ویلی و وچه د متری سړک چه کوم خای کښی د
چار سلی پوخ سړک سره یو خای شوی دی . د غلته ډیر ملا ګورو شیخان تیار کړی
چه د دوی په موټرو نو حمله وکړی . خوچه هغوی د غلته د خدایی خدمتګارو زور ولیده نو د
حملی جرئت یی و نه کړ شو . د غه شیخان د خلیلو سره په پوله د خیبر پایجتسی کښی او سیږی
د سړ د یاب مرکز عالیه ته نزدی کل بیلی سره هم مسلم لیګیان په کم تعداد کښی را
جمع شوی د ، خو دوی هم جرئت و نه کړ شو . د هشنغر پښتانه سره د لویو لویو ډلو با وسله
زمونږ د امداد د پاره مرکز عالیه الله راغلل او لیګیانو چه د دی خلکو زور او طاقت والید و نو
وتښتیدل .

سحر چه مونږ مرکز له د تللو انتظام کولو زه د کمری نه بهر راووتم نو څه کورم چه
د پیر پیر نکیان په انګن کښی ناست دی او فوج هم په سړک کښی ولاړ دی ما هغو پیر نکیانو
ته ووی چه تاسو تکلیف مه کوئ موټرونن خپل انتظام پخپله کړی دی سبه به داوی چه تاسو
لاړ شئ او خپل فوج هم بوځئ او مونږ پسی راشئ .

مونږ مرکز ته روان شو . د خدایی خدمتګارو نه علاوه د وسره هجوم جمع شوی
وچه د ته یی بیان کولی نه شم مونږ په خیریت سره مرکز ته ورسیدو ، مرکز کښی د پر
مخلوق راجمع شوی وو . جلسه شروع شوه ، نظمونه وویلی شول ، جواهر لال د پر بنکلی

ketabton.com - The Digital Library

تقریر وکړو او ده وویی چه زه نن د پرخوشحالیم چه د پښتنو په مخکه زما د بدن یوځو څاخکلی وینه توی شوه اوزه امید کوم چه دا د مکر فریب او ظلم نه د یک نظام به د پرزور بدل شی.. د جواهرلال نهرو صاحب د تقریر نه پس ما هم خپلو پښتنو وروڼو سره یوځ خبری وکړی او دا می ورته وویی چه د دنیا کښی مشهوره ده چه پښتانه د پرمهمان نوازدي خو ګورنر کیږو په لمسون هغه روایات پاتی نه شول دلته دوی خپل منلمه سره د ومره سپک سلوک وکړو چه د دنیا به تری پوزه پته کړی.. دا هرڅه کیږو د یو پښتون شیخ محبوب علی په ذریعه وکړل شیخ تول پښتانه په دنیا کښی بد نام کړل. د جواهرلال ګناه دا وه چه ده وویی چه زه د پښتنو قبایلو د خیبر د پاره په دوره ورځم او کیږو ورته وی چه مه راځه زمونږ پولیټیکل نظام کښی د دخل مه کوه نو ده ورته وویی چه زه به خامخا د رځم. زه د دی ذمه وارم دا زما مخکه ده اوودی صوبه سرحد ته زمونږ د پښتنو دا بادی. ترقی او د خیبر د پاره د اغلی د. په سبا له پنډت جواهرلال نهرو زمونږ نه د پلی ته رخصت شو.

مولانا صاحب په خپل کتاب کښی دا لیکلی دی: چه په پښتنو کښی مهمان نوازی لوی اخلاقی صفت دی د لی د وی کښی دا صفت نه ؤ اود وی بخل کولو، په دې ترڅنګ پښتانه بیزار وو- دی وایی چه یو خل د د وی ملګری زما میلمانه و وچه ما ورته چا یو سره بسکټ د اوړل نو هغوی د پرخوشحاله شول او ما ته یې وویل چه د دې څه نوم دی؟ دا خو د پاکټر صاحب بنګله کښنی مونږ لیدلی وو خو هغه مونږ ته نه وو راکړی.

مولانا صاحب د دې خبری تحقیق نه دی کړی اودا یی لیکلی ده. زمونږ خو دا تهذیب نه دی، چه یو یی خوری اوبل له یی نه ورکوی. مونږ خو دا سی یو چه اوس هم څه مونږ خورو هغه خپلو میلمنو اونوکرانو ته هم ورکوو او د رسره یو ځای یی خورو.

ketabton.com - The Digital Library

زمونږ مرکز کښې هم زمونږ داقاعده وه چه دوه ورځې نه به کښېناستو او مونږ به السبو سیانو

خوراک پخ کړې وُ، دپاسه به شل نور راغلل نومونږ به کښېناستو هغه بیه موتوکر کړه خپلو

کښې تقسیم کړه او په شا یکه به مو وخوړه اواوس هم دغه شان کوو.

زه حیران یم چه مولانا صاحب داخبره دډاکټر صاحب په هکله کوی، هغه خو زمونږ

مهمان نواز وُ چه داقصه یې افراط ته رسولی وه. زه په دې نه پوهیږم چه دمولانا صاحب

ته کلکتی ته کوم کسان ورغلی وو؟

دغه شان دی داخبره هم لیکی چه دانتخاباتو وخت کښې دکانګرس ډوډی، ته دپیسو

رقم ورکړې وُ خودوی دپرلږ خرڅ کړو نوځکه دپراميد واران دخرڅ دکمې وجه فیل

شول. مونږ خدایی خدمتګار وخوهیڅ پرې دکانګرس نه یوه پیسه هم اخیستی نه ده.

بلکه په دې خبره خوجواهرلال زمانه خفه شوی وُ اودډاکټر انصاری صاحب یې شکایت

کړې وُ چه دی دپرمغرور دی. زه چه به دکانګرس دورکنګ کمیټی احلاس تلم. نوتولو

ممبرانو به چه دیل دسیکنډ کلاس کوم خرڅ اخیستو، ماهیڅکله هغه هم اخیستی نه وُ.

البته که پارلیمنټری بورډ له دوی نه څه اخیستی وی نوهغه به پارلیمنټری بورډ اخیستی

وی. هغه ټول په ځای خرڅ شوی دی اوځومره کسان چه دوی ودرولی وو، دهغه ټول

کامیاب شوی دی اوپه لوی اکثریت مونږ الیکشن ګټلی دی. نوبیا داسوال څنګله پیدا

کیږی؟ دحیرانتیا خبره داده چه مولانا صاحب داعتراض کوی چه دصوبه سرحد والو

په انتخاباتو پیسې کمې ولګولې. عام عقل خوداوایی چه کصوبه سرحد کښې خدایی خدمتګار

مکمله کامیابی حاصله کړې اوډیر یې هم کم ولګولو، نو دادهغوی یوه سیاسی کامیابی

وه. مولانا صاحب په دې هم اعتراض ضروری وګڼلو.

ketabton.com - The Digital Library

بجټ پیښ کول:

مونږ ته یونوی مشکل هغه وخت پیدا شو چه لیاقت علی خان دنوی کال بجټ پیښ کړو. دا ابتکار ه دکانګرس پالیسی وه چه معاشی ښکته پورته والی ختم کړی او وړو وړو د سرمایه دارانه نظام په ځای سوشلسټ نظام قایم کړی. دکانګرس دالیکشن په مینفیسټو کښی هم دا رنګ ویل شوی وو. د جنګ دوران کښی چه مختلف قسم سرمایه دارانو کروړه نفعه کړی وه، دهغی په هکله جواهر لال بیانات جاری کړی وو. دا خبره عامو خلکو ته معلومه وه چه ددی رقم ډیره زیاته حصه پټه کړی شوی وه او په هغی اونکم ټکس نه دی ادا شوی، د هغی مطلب دا وُ چه حکومت ددی غټ رقم نه محروم شوی دی. زمونږ خیال دا وُ چه د هندوستان حکومت ته ددی ټکس د حاصلولو دپاره سخته کاروایی پکار ده، ولی چه دا ټکس (مالیه) واجب وُ خو ادا شوی نه وُ. لیاقت علی خان یو داسی بجټ جوړ کړی وو چه په ظاهره دکانګرس د اعلاناتو مطابق وو لیکن در اصل د هغی مطلب دکانګرس د نامعمول وو.. داسی چه دکانګرس مطالبی په ناقابل عمل شکل کښی پیښ شوی وی. د هغه د ټکس تجویزونو د ملک د دولت منی طبقی نه مفلس جوړول او صنعت او حرفت ته نقصان رسول، وو. ورسره هغه دا تجویز هم کړی وُ چه یو کمیشن دی مقرر شی چه د هغه ټکسونو په هکله چه ادا شوی نه دی. تحقیقات وکړی او د هغو د حاصلولو انتظام وکړی. دا خو مونږ ته ولو غټو ښتل چه د دولت تقسیم کښی زیات نه زیات مساوات پیدا کړی شی او د هغه خلکو سره محاسبه وشی، چا چه ټکس نه دی ادا کړی. ددی د پاره مونږ اصولی، دول د لیاقت علی خان د بجټ مخالف نه وو. دکابینی مجلس کښی لیاقت علی خان د ویل چه د هغه تجویز دکانګرس د ذمه وارو لیډرانو په بیاناتو مبنی دی. هغه د خبری

ketabton.com - The Digital Library

اعتراف وکړو چې که جواهرلال بیانات نه وی ورکړی نو دهغه ذهن نیه دی الوړی ته نه ووتلی. دې بحث په هکله قاعده داده چې وزیر خزانه تول بحث د خپلی کابینې د ملګرو وزیرانو په رأی او مشوره جوړوی. ولی دلته نوابزاده لیاقت علی خان خپلو ملګرو ته صرف هغه یوه سرسری جایزه پیش کړه او د مفصل بحث د پاره یې معنوی په اعتماد کښی وانه خیستل.

ترکومه چې دعاموا مورو تعلق دُ. کابینې د سرې اتفاق وکړو، دغه شان یې دکابینې نه منظوری حاصله کړه او بیا یې بحث داسی جوړ کړو چې صرف انتها پسندی نه وه بلکه د قوم معاشی نظام ته د نقصان رسولو نیت هم دُ. مونږ په دې پوه وو چې د بحث اصولی طور د کانګرس د سیاست او پالیسی مطابق دُ. کانګرس تول عمر د ویلی وو چې مونږ به د سرمایه دارانه نظام مخالفت کوو او غریبو له به د ملک په دولت کښی خپله برخه ورکړو، نو د دې وجې نه اصولی طور مونږ د دې بحث مخالفت نه شو کولی.

د مونټ بیټن مشن:

لارډ مونټ بیټن د لارډ ویول د بر طرفی نه وروسته د هند وستان گورنر جنرل مقرر شو. د هند وستان د اتلونه مخکښی د لیبر وزارت د خپلو تو الو مسا ئلو نه او خواهشاتو نه خبر کړی وه مسټر اټلی هغه ته هدایت ورکړی وچې د ۳۰ جون ۱۹۴۸ نه مخکښی باید هند وستان ته اقتدار ورکړی شی.

د مارچ په ۲۲ باندی ډیلی ته راورسید او د مارچ په ۲۴ یې د وایسرای او گورنر جنرل په حیث سوګند وکه. د سوګند نه وروسته هغه یو لنډ تقریر وکه، په دې تقریر کښی هغه په دې ضرورت زور واچوه چې خو میاشتو کښی دنه به د مسا ئلو د حل څخه لاړ

ketabton.com - The Digital Library

راوویستلی شی ، دغه وخت دکانګرس او مسلم لیګ اختلافات داسی ځای ته رسیدلی وو چیه ددیم ګری دوساطت نه بغیر یې جوړه ناممکنه وه . په دی وخت کښی حالات خرابیدل دکلکتی دفساد دونو روسته بهار او نواکلی کښی فرقه دارانه فساد ونه شروع شوی دو بیا وورو سته په بمبی کښی ګربروشو ، پنجاب تر دغه وخته پوری خاموش و ، لیکن معلومه هم دا دنا ارامی اوګډوډی اثار ښکاره کیدل ، ملک خضر حیات خان د مارچ په دویم د پنجاب دچیف منسټری نه استعفا ورکړی وه . د مارچ د ۴ تاریخ په مظاهرو کښی ۱۳ کسان مړه شو او ډیر زخمیان شو او ددې فرقه دارانه فساد و نو اورد صوبې په نورو و برخو کښی هم خورشو . امرتسر ، راولپنډی او تکسیلا کښی په لویه پیمانه فسادونه وشول . یو طرفته فرقه دارانه جذبات زیاتیدل او بل طرف ته دحکومت انتظام سست کیده . مرکزی کابینه کښی دکانګرس او لیګ په مینځ کښی دعدم تعاون په وجه حالات نورهم خرابیده ، د مرکزی حکومت ارکان هروخت دیو بل مقابلی ته ولاړوو . دا حکومت بالکل معطل شوی و د مسلم لیګ سره دمالیاتو محکمه وه چه هغه دحکومت بنیاد ګڼلی شی یا دولرې چیه ددې ټوله ذمه واری دسردار پټیل په سر باندی ده چه هغه وزارت داخله دځلمان سره دسائلو په فکر کښی ، دمالیاتو محکمه لیګ ته ورکړی وه . په مالیاتو کښی د پردا سی قابل افسران مسلمانان ووچه چا دلیاقت علی خان سره په هره ممکنه طریقه مرسته کوله .

د پیرټنګیانو زړه لوبه کامیابه شوه ، هغوی په ملک کښی د داسی حالاتو پیدا کولو کښی کامیاب شول چه کانګرس او مسلم لیګ په کور کښی سره پرې نه شو جوړیدی ، او اخر هغوی پیرټنګی ته کښینا ستل چه هغه اوس ددې لانجې څه حل راوباسی چنانچه مونټ بیټن د پیرټنګیانو د طرفه خپله د تقسیم هند منصوبه ورووړه دکانګرس مشرانو ته وړاندی کوله

ketabton.com - The Digital Library

اودا تاثری ورکووچه اوس په موجوده حالا تو کښی بی ددی نه بل هیڅ علاج نشته .

مونټ بیټن د پرزهین او خیرک سړی دی ، هغه به دخپلو تولو هندوستانی ملګرو د زړونو حال معلومولو . هغه چه ولیدل چه سردار پټیل دده د نظریې منلو ته تیار دی نو ده د په لاس راوړلو د پاره یې د خپل شخصیت او دلفریبی ټول طاقت په کار واچولو . په خپلو خبرو کښی به هغه سردار پټیل د غوږ سره مشابه کولو چه د هغه پوتکی کلک دی خو چه مات یې کړی نو د هغه یې چغږی به راوځی . د سردار پټیل د تسخیر نه اوروسته د هغه جواهر لال نه متوجه شو . اول کښی جواهر لال د تقسیم خبره نه اوریدله او عکس العمل به یې ډیر سخت و . لیکن مونټ بیټن ورپسی دی تردی چه د ورو ورو د جواهر لال د مخالفت قوت هم مات شو ، څنګه چه د احالت معلومیدل چه د سردار پټیل سره جواهر لال نهمرومړ د مونټ بیټن دوی منصوبی سره منی . نوزه ډیر زهیر شوم ، ولی چه مونږ دا د هند تقسیم نه بلکه د مسلمان تقسیم ګڼلو . زما د پخوانه هم دا فکر و او اوس هم دا فکر دی چه کابینټ مشن پلان په هرلحاظ زمونږ د مسایلو د حل د پاره سنه لاره ده . د ددی نه د هندوستان یووالی او هری فرقی نه دا زاد او باعزته ژوند موقع په لاس ورتله ، صرف د مسلمان د مفاد د خیال چه یې په نظر کښی وساتو نو د دې نه د بل بهتر صورت امید نه شوکیدی . په کومو صوبو کښی چه د دوی اکثریت ؤ ، هلته دوی ته په داخلی چارو کښی پوره واک اختیار په لاس ورته . که د وفاقی هندوستان صوبو ته نظر وکړو نو که مونږ بلوچستان له یو صوبایی حیثیت ورکړو نو بیا به په مرکزی حکومت کښی هم د صوبو په تناسب مسلمانان د غیر مسلمو سره قریباً مساوی حیثیت حاصل کړی .

مولانا ازاد وایی چه "ما په دې تولو مسئلو ډیر غور وکه . ما سوچ وکړو چه کا ندهی جی

ketabton.com - The Digital Library

دومره (زده خپله رأیه څنګه بدله کړه . زما خیال دی چه دا د سردار پټیل د اثر نتیجه ده پټیل به بنګکاړه ویل چه بی د تقسیم نه بله چاره نشته . د تجربی نه ثابته شوه چه د مسلم لیګ سره یو ځای کار کوال ممکن نه دی . کیدی شی سردار پټیل یوی بلی خبری ته هم اهمیت ورکړی وی چه لاړ ورته لویی، مونټ بیټن ویل چه کانګرس د مرکزی حکومت په کمزورو ساتلو صرف د مسلم لیګ د اعتراض د جواب ورکولو د پاره راضی شوی و او ددی په وجه صوبو ته د پوره داخلی خود مختاری حق ورکړل شوی و . مګر په یو داسی ملک کښی چه هلته د ژبی، مذهب او تهذیب دومره اختلاف وی، د مرکز کمزوری اتحاد د ښه نظریه قوت ورکوی . دلیګ نه چه ځان جدا کړی شتی نو بیا دیو مزبوت مرکزی حکومت انتظام کیدی شی او داسی قانون جوړیدی شی چه د هند وستان د متحد ساتلو د پاره به فایده من وی . مونټ بیټن دا مشوره ورکړه چه په شمال مشرق او شمال مغرب کښی چه یو خو وړی تو کړی مسلم لیګ له ورکړی شی نو د باقی هند وستان سره یو مزبوت او مستحکم ریاست جوړ کړی شی . په سردار پټیل باندی د دی دلیل زیادات اثر وشو چه د مسلم لیګ سره د اتحاد په وجه به د هند وستان اتحاد او استحکام په خطر کښی پریږدی . زما خیال دادی چه یوازی سردار پټیل نه بلکه په جواهر لال نهرو هم د دی دلیل اثر شوی و . د غه دلیل نه چه سردار پټیل او مونټ بیټن دوباره وویل نو د تقسیم په مخالفت کښی د کانګرس جی په نظریه کښی هم کمزوری راغله . څنګه چه دوی ولیدل چه خلک د کیبنټ پلان سخت مخالف دی نو د هغه په ځای یی د تقسیم د پلان د پیش کولو چه د ده د خیال سره برابر وو تیاری وکړه . هرکله چه د تقسیم مسئله په بنګکاړه د ول منځ ته راغله، نو د پنجاب، او بنګال مسئلی لوی اهمیت پیدا کړ مونټ بیټن د ویل څکه چه د تقسیم بنیاد د مسلمانانو د اکثریت علاقی وی او د پنجاب او بنګال په ځینو برخو کښی د مسلمانانو اکثریت دی، په دی وجه

ketabton.com - The Digital Library

په دې دوارو صوبو کښې هم تقسیم کول په کار دی. خو دکانګرس لیډرانو ته یې مشوره ورکړه چې دغه سوال اوس مه پورته کوئ او دوی ته یې یقین ورکړ چې په یو راتلونکی مناسب وخت کښې به زه په خپله دغه سوال پورته کړم. په دی وخت کښې مونږ بیټن د تقسیم په بارهٔ کښې خپل تجویز تیار کړی ؤ نو د برتانوی حکومت سره د خبرو اترو او د تجویز د منظورۍ د حاصلولو د پاره ډیلي د لندن د تلو فیصله وکړه. ما دمی په ۱۴ د مونټ بیټن سره په شمله کښې ولیدل، یو ورځ یې سره خبری وکړی، بیا می ورته اپیل وکړ چې دکیبنټ مشن پلان په خاورو کښې مه ښخوئ. مونږ باید د صبر نه کار واخلو ولی چې د دې پلان د کامیابۍ امید اوس هم شته دی. که مونږ تقسیم په تلوار و منلو نو هند وستان ته به ډیر نقصان ورسیږی. ما بیټن ته داهم وویل چې تاله د تقسیم ممکنه نتایج هم په ذهن کښې ساتل په کار دی. د تقسیم نه مخکښې هم په کلکته، نواکالی، بهار او بمبئی او پنجاب کښې فسادونه وشول. هندوانو په مسلمانانو او مسلمانانو په هندوانو حملې وکړی، په داسې حال کښې چې ملک تقسیم شی نو د دوینو البنبتی به وبهیږی او د دې خونریزۍ ذمه واری به د انګریزانو په غاړه وی. خو مونټ بیټن راته فوری جواب راکړ چې زه تاته پوره یقین درکوم چې زه به هیڅوک فساد او وینو بهیدلو ته پرې نه ږدم.

یو وار چې تقسیم اصولاً ومنل شی نو بیا به زه حکومونه جاری کړم چې په ملک کښې د هیڅوک فرقه وارانه فساد ونه کړی شی. خو بیا تولې دنیا ته معلومه شوه چې د تقسیم د اعلان نه وروسته د ملک په تولو برخو کښې د وینو لبنبتی و بهیدل او بیګناه ښځې او ماشومان قتل عام شول او د مسلمانانو او هندوانو د قتل عام د مخنیوی د پاره هیڅ سود مند تدبیر ونه کړی شو.»

د ایرکټ اکشن او مساوات:

پنجاب کښې د هندوانو او مسلمانانو جګړه شروع شوی وه، د اخبرونه چې ببه پټه خبارونو

ketabton.com - The Digital Library

کښنی راتللل نو ددی په وجه به د هند و او مسلمان نفرت او کشیدګی زیاتیده لیکن چه په ۱۹۴۴ کال کښنی په هندوستان کښنی کوم فساد ونه شروع وو نو په کلکته کښنی چه د مسلم لیګ له طرفه دایرکټ اکشن وشو نو دغه اورته یې دتیلو کار ورکړو. دکلکتی په بنار کښنی خو خود مسلم لیګ دلاسه د پرلږ هندوان مړه او تالاشو، خو هندوانو ددی بدله په بهار کښنی واخیسته مسلمانان منظم نه دي او هندوان منظم دي، دوی په کلکته کښنی دومره خلک مړه او لوټ کړه چه خومره په بهار کښنی مړه کړل، لوټ یې کړل او یوه لویه تباهی یې وکړه. زه پخپله دغلته د مسلمانانو د امداد پاره تللی وم، مونږ به کله ناکله سهروردی صاحب ته ویلی چه دا به په بهار کښنی چه د مسلمانانو دومره بربادی وشوه، د مسلم لیګ دا ایرکټ اکشن په وجه وشوه او تاوکړه نو هغه به وې چه ما سره لیکلی خط شته که د ښتیا او دروغ څخه راغی نو هغه به بنکاره کړم. دکلکتی په بنار کښنی د بهار خلک مړه شوی وو، بیا د بهار د بدل د اخیستو په بانه په نواکلی کښنی په هندوانو پرزور او ظلم وشو د پیر نګیانو د پالیسی کامیابه شوه چه: (پوټ پالوا او حکومت کړو.) انګریزان د مسلم لیګ په دغه کار په پرله خوشحاله وو خکه چه د هندوستان په دې خرمستو باندی انګریز «نوکر شاهی» د انګلستان د مزدور پارټی حکومت باندی داوا ضحه کول او ثابتول غوښتل چه د هندوستان خلک د خنا ورو په شان دیوبل وینو څکلو ته تږی ناست دي او دیوبل غوښو خوړلو او خرمن و بنکلوپسی دی او داچه د بنیاد مو په شان د اوسپنو شعورخو په دوی کښنی ورک دی ددی د پاره په دوی کښنی د انګریزانو حکومت ضروری دی، او دوی له خپل حکومت، مه ورکوئ او که داسی ونه شوه نو دوی به پخپلو کښنی یوبل تباه او برباد کړی.

د بهار کښنی: مسلم لیګ د انګریزانو پیدا وار دو، ددې د پاره هغوی د صورت

ketabton.com - The Digital Library

حال نه ناجایزه فایده اخیستل خوښ کړل او دامن اوسلامتی دخرابولو دپاره مسلم لیک اوپیرنکیان په یوه سلا وو .

ددوی په دومره تباهی دمسلم لیګ زړه یخ شوی نه وهغوی په فرقه دارانه سازشونو کښی لګیاوو دهغو فساد زیلو مظلومانو نه یی سیاسی فایدی اوچتولی اوهغوی له یی داترغیب ودرکولوچه بنګال ته هجرت وکړي . زه ددی مظلومانو په فکرکښی ډوب وم چه دوی به بیا څنګه پخپلو کلواوکورونو کښی اباد کړم ، لیکن هغوی مسلم لیګ داسی تار باندې خبر ولی ووچه زماخبری په هغوی سبی نه لګیدې ، ددی دپاره زه دمسلم لیګ لیډرانوله ورغلم داخلک دمحمد یونس بیرسټر په یوعالیشان مکان کښی لیډره وو چه کله زه هغوی له ورغلی یم نودوی په خوږلو اوخکلو کښی اخته وو اوماته به یی اوویل چه مونږ تاسره خبری نه کوو اوچه بیاناظم الدین ورته وویل چه مونږ له په کار دی چه ورسره خبری وکړو نودوی زماخبرو اوریدو ته تیارشول ماهغوی ته وویل چه تاسوله داغلی یم اوتاسوته داعرض کوم چه ددی خلکو دپره تباهی شوی ده اواوس به سنبه دااوي چه دوی معاف کړی نوریی منه تباه کوئ اوداخومره تباهی چه ددوی دشوه دالبته ده څه ؟ داتاسوچه دوی ته دبنګال دهجرت مشورې اوترغیب ورکوئ نوکه په حقیقی معنو کښی دوی هلته ابادوی نوزماپه دی هیڅ اعتراض نشته اوکه دوی دخپلو سیاسی غرضونو سنبکارکول غواړئ اوکه دوی نه سیاسی فایده اوچتول غواړئ نودامناسب نه دی دوی دپره تباه اوبرباد شوی دی . لیکن ددی مسلم لیګو په زړه وکښی رحم نه ماخپل زور مهربان فیروزخان نون هم دلته شپارس کاله پس ولیدو . ماتنری نه پوښتنه وکړه چه تاخوږی چه مونږ به مشوره وکړو ، نوتاله به خواب درکړو نوتنراوسه

ketabton.com - The Digital Library

پوری خوندې مالـه هغه خواب نه دی راکړی ؟ دی حیاناک سړی و. ستر کی یې بنکته کړی او څه خولوا ب یې راکړو، حال دادی چه د شملی په دعوت کښی ده زمانه شکایت کړی وچه تاسو کانګرس سره شوئ، ماورته ویلی وو. مونږ خو تاسو ته درغلی وو، خو تاسو زمونږ امداد اوکړو، اوس مونږ خو په یولوی مصیبت کښی وو. نو ځکه کانګرس ته لاړلو. که تاسو پنجاب اوس هم مونږ سره ملګری کیږئ نو زه اوس کانګرس نه استعفا ورکوم، ده ووې چه مونږ مشوره ووکړو نو خواب به درکړم.

مسلم لیګیان دیونس بیرستر په بنګله کښی ناست وو، خو پل، نحکل یې کول اوډ پتی دښار نه ډبره وتی نه شول اود بهار مسلمانان چه کلونه راتلبستېدلي وو اوپه کیمپونو کښی وو د اکثرونه د خپل مال پخپلو کورونو کښی بنخ پاتی شوی وو، هغوی غوښتل چه مونږ سره څوک لاړ شی او د دغه مال راوبنکلو کښی مونږ سره مدد وکړي، خو مسلم لیګ خو دویې نه دښارو وتی نه مشو.. دوی چه د مسلم لیګ نه مایوسه شو نو بیایې ماته ووې چه ته به مونږ سره لاړ نه شی؟؟ مونږ پخپلو کورونو کښی مالونه بنخ کړی دي چه هغه راوباسو ماورته ووی چه زه خو دلته د ستاسو د خدمت د پاره راغلی یم څه وخت چه وایی د هر څه نو هغوی به ما روزانه څخه د کسان پخپل موټر کښی خپلو کلوته بوتلل او هغه خپل مالونه به یې راوبنکل، هغه نو به ورته وبلل چه کتل خو زما په وجه به یې څه ویل نه. زه دوی پسی کیمپونو ته لاړم او ورته می وویل چه د برسات شروع کېدونکی دی راځئ چه زه موباد کړم خو دوی زما دا خبره ونه منله ځکه چه دوی خو مسلم لیګ بنکال ته روان کړي وو خو چه د بنکال د تللو په لاره کښی ورته د پرزه تکلیفونه او مصیبتونه پیښ شو نو بیا مالـه راغلل، بیا زه د بهار حکومت ته ورغلم او هغه تولاړل، وقیران خو ما سره د هزاری باغ په جیلخانه کښی پاتی شوی وو، هغوی د

ketabton.com - The Digital Library

زر ددوی دابادولو انتظام وکړو او کاندهی جی چه په نواکلی کښی ډ هلته چونکه دهنډوانو
برخلاف فساد ونه شوی وو نو کاندهی جی هلته په دوړه ډ ماچه ورته خبر وکړو نو هغه
دنواکلی دوړه پریښوده او دلته بهار ته دمسلمانانو د امداد پاره راغی. مهاتما جی زما
دخط په لیدو دلته راغی او هغه کار نورهم په تیزی روان شو ماته پیاری لال ویل چه
کاندهی جی څه وخت نواکلی ته راغی نومونږ ته یی وویل چه تاسو دلته دغه شان ناست
یئ او خپله هغه کښی نه ناستو او چه په کومو ځایونو زور زیاتی او ظلم شوی ؤ دی به هغه
تللو او دهغه ځای خلکو ته به یی دډاډګیرنه ورکوله او خدمت به یی کولو دهغه په لیدو د
مونږ کښی هم جرئت او همت پیدا شو بیا مونږ هم دهغه په شان په هغو مظلومانو
کرځیدو او سړی څه کوی چه ښځی به هم کرځیدی او نه به وېرېدی" په دی بیا ندی
هغو خلکو کښی د ډېر ښه اثر وشو ولی دلته پټنه (بهار) کښی دا حال ؤ چه مسلم لیګیک
لیډران دویری نه د پټنی بنار کښی نه کرځیدی نه شو چه دکوم قوم لیډران زده وو دی
هغه قوم کښی هم زړورتیا پیدا شی. او چه دکوم قوم لیډران بزدل وی هغه قوم کښی
بزدلی پیدا شی. ماته پیاری لال بله خبره داهم کړی وه چه پټیل په بهار کښی زما کی کرځیدو
مخالف وو خو کاندهی جی ورته وویل چه دا مناسب نه دی.

مردولا بجن هم کاندهی جی سره ملګری وه او هغه دغه وخت دکاندهی جی سکرټری
وه دهغې هم مسلمانانو سره ډېره همدردی وه چه څومره مسلمانان به راغلل نو مردولا
بجن به هغوی کاندهی جی ته بوتلل او هغه ته به یی خپل مصیبتونه او تکلیفونه بیان
کړل. دا خبره دکانګرس دمشرانو خوښه نه وه هغوی کوشش وکړو چه دا (مردولا بجن)
کاندهی جی نه لیری کړي او لیری کوله یی. نو هغه ماله راغله او ماته یی دا قصه بیان کړه

ketabton.com - The Digital Library

اوداته لیږي دوې چه اوس خو ماسټا سونه جدا کوی . ماور ته دویل ته هیڅ پروا مه کوه، تا
هیڅوک دکاکاندهی جی نه لیږی کولی نه شی . نوزه لاړم اوکاکاندهی جی ته می دویل اوهغه پاتی
شوه . زه به بهار کښی وم . ما غوښتل چه بهاریان سره دوباره اباد کړم اوددی دپاره ملته
دیره وم .. خو چه څه وخت په پنجاب کښی فسادات شروع شو نو ماسره فکر شو . بیا
کاکاندهی جی ماته ووېل چه دا کار به زه کوم ، څه ته مرحله ته لاړشه ، نوزه مرحله ته راغلم . په
صوبه سرحد کښی دخدایی خدمتګارو تحریک په وجه دمسلمانانو ، هندوانو اوسیکهانو
تعلقات ، ډېر ښه وو ، ښه څه چه دوه ونو په شان وو . دا تحریک دخدای دمخلوق دخدمت
اوانسانانو نیت تحریک وُ . دې تحریک په مسلمانانو ، هندوانو ، سیکهانو کښی دمینی محبت
اوخدمت جذبه پیدا کړې وه چه بخوایی مثال نه وُ . دا تحریک کلیوال تحریک وُ ، مرکزي
هم په کلاکی کښی وُ . ځکه چه اکثریت قوم په کلو کښی اوسی . ددی تحریک فرق دنورو تحریکونو
داؤ چه نورو تحریکونه دښارونو نه شروع کیږی اوبه کلو کښی خوریږی . مګر دا تحریک کلونه
شروع ششو او به ښارونو کښی خور شو .

تاتاریخ دا ښیی چه د ښارونو تحریکونه دحکومتونو دلاسه خراب شوی اوله منځه
تللی دی . مګر کلیوال تحریک څوک په آسانۍ ختمولی نه شی لکه زمونږ دخدایی خدمتګارۍ
تحریک ، چه څه د پرو ظلمونو ، کړاوونو ، مصیبتونو باوجود چا ختم نه کړی شو اوتر اوسه
پوری دجاړی دی ، په بهار کښی چه کوم فسادونه وشول نوزمونږ دصوبې نه دمسلم
لیګ رضاکاران بهار ته لاړل . دوی خدمت له تللی نه وو . دوی په هندوانو مسلمانانو
کښی نفرت زیاتولو له تللی وو اوچه دهغې ځای نه واپس راتلل نو په هغه وخت کې یې له ځانه
سره راوړل ، اوبه سرحد کښی کلی په کلی وګرځول اوزمونږ په خلاف یې لویه پراپیګنډا

ketabton.com - The Digital Library

وکړه او مطلب یې داؤ چې په صوبه سرحد کښې هم دهندو او مسلمان اوسکهان پټه مینځ دنفاق اوفساد اوربل کړي . ولې فسادي ونه کړي شو او په خپل مطلب کښې کامیاب نه شول . ولې چې دلته دخدایي خدمتګارو دتحریک به برکت دفساد او دښمنۍ جوړې ایستلې شوې وې .

خو چې لارډ مونټ بیټن دهندوستان دتقسیم اعلان وکړ او دا ایې هم وویل چې په صوبه سرحد کښې به ریفرنډم کیږي ، ددې زمونږ په صوبه دپرخراب اثر وشو او دلته هم فسادونه شروع شول . نو بیا مسلم لیګیانو دپیښور په بازارونو اولارو ، کوڅو کښې بیګناه خلک قتلول شروع کړل . دپیښور نبا ر بازارونه بند شو ، هندوان ، سکهان په خپلو کورونو کښې قید وو ، بهرته راوتی نه شول . په کورونو کښې هم ددوی عزت ، دولت اوسرونه محفوظ نه وو .

چې مونږ پوه شو چې سرکاري افسران زمونږ سره هیڅ قسم امداد ته تیار نه دي بلکه هر څه زمونږ دوزارت دبدنامولو دپاره کوي ، حکومت زمونږ ډاځو افسرانو- زمونږ خبره نه منله نو مونږ فیصله وکړه اوامین جان سالار اعظم ته موږ حکم وکړو چې لس زره باوردي خدایي خدمتګار پیښور ته راولیږي . دحکم درسیدو سره لس زره خدایي خدمتګار پیښور ته راغلل اودا تلوسره یې هندوان اوسکهان ددې خپلو کورونو نه بهر راوښکل ، دکانونه یې پرانیستل اوکارونه یې شروع کړل . دا دوی ، په په دکانونو دخدایي خدمتګارو پیرې ولګیدې ، چې مسلم لیګیان ورته مزاحمت نه کړي اوددې هندوانو ، سکهانو مال ، ځان اوعزت محفوظ شو . دغه شان په ټوله صوبه کښې ، چې کوم کوم ځای خدایي خدمتګار وو هلته دهندوانو ، سکهانو مال ، ځان عزت په

ketabton.com - The Digital Library

امن وُو، په دووی کښی بعضی انګریز پرست هندوان هم ووچه د پیرنګیانو اولیګیانو په اشاره وکړه، بدل او دا مطالبه یی کوله چه د خدایی خدمتګار و حکومت دی لیږی شی او صوبه کښلښی دی ګورنر راج قایم شی، په دې نه پوهیدل چه دا ټوله قصه چا جوړه کړې وه دا خو ګلوبل نر جوړه کړې وه خو چه څه وخت دلا د ډلوی مونټ بیټن او کانګرس د مشرانو په مینځ کښی زمونږ په سر سودا وشوه. سودا په دی وشوه چه لارډ مونټ بیټن ورته وویل چه پنجاب او بنګال به زه درته تقسیم کړم خو تا سو ددې په بدل کښی صوبه سرحد پریږدئ او ریفرنډم ومنئ. بیا یې په درېیم جون ۱۹۴۷ د هندوستان د تقسیم اعلان وکړ او دا یې هم وویل چه په سرحد کښی به د خلکو نه تپوس کیږی. نو تا سو خو دې پیرنګی د دې ظلم او بې انصافۍ نه وګورئ چه پنجاب تقسیمیږی، بنګال تقسیمیږی هلته د خلکو نه تپوس نه کیږی بلکه د اسمبلی نه کیږی او دلته زمونږ په صوبه کښی د اسمبلۍ نه څوک تپوس نه کوی او د خلکو نه تپوس کیږی. حال دا دی چه زمونږ الیکشن خو خو په هندوستان او پاکستان څو میاشتی مخکښی شوی وُ. خلکو خو دا یه وړی وه دوباره وه یی څه ضرورت وُ؟ که د کانګرس مشرانو زمونږ سره بې وفایی کړې نه وی او د تقسیم هم مسئله یی منلی نه وی نو په صوبه سرحد کښی به د هندوانو، سیکهانو او مونږ نه دومره د دسرا د مال زیان نه وی رسیدلی او نه به سیکهان او هندوان دومره تباه او برباد شوی وی.

د دغه وخت مسلم لیګیانو حکومت نیولی وو او جیلونو کښی یی اچولی وو د لنډی د څخونه نه دی» دوی خو د جیلخانو تیرولونه دی، د دوی هغه قید او جیلخانې خو نه قید وو نه جیلخانی، د دوی د پاره ریسټورانټ وو، څه عجیبه لوبه وه. د شپی

ketabton.com - The Digital Library

به کورته تلل ، د ورځې به بازارونو کښې ګرځېدل ، خپلو خپلوانو او دوستانو سره به ډیلي مجلسونه کول ددی وجه داوه چه ګورنر زمونږ د وزارت سره تعاون نه کولو او زمونږ مخالف وو.

دوی چه بیا د جیل نه راووتل او ډیلي ته راغلل زه هم په ډیلي کښې وم ، هلته مادوی ولیدل او ټمین جانخان ته می وویل چه یه : هلکه دا پاکستان چه جوړوې ، نو لږ خو فکر وکړئ . دی کښې به دلپښتون څه حال وی ، اکثریت خو د پنجاب دی نو اقتدار به هم د پنجاب وی ، نو ده راته وویل چه اوس یې جوړوو اوکه بیا پکښې زمونږ خفیه نه وو نو بیا به یې وران کړو . افسوس دی چه ټمین جانخان اوس نشته ګکنی ما به ټه ټرې تپوس کړی وی چه راشه وګوره چه اوس پاکستان کښې د پښتنو څه حال دی ..

د تقسیم اعلان :

خه وخت چه مونږ بیتن دی په ۳۰ ډیلي ته واپس راغی نو د جون په ۳ یې د هندوستان د تقسیم په باب د برتانوی حکومت له خوا د منظورشوی منصوبې اعلان وکړو ، د دی منصوبې په اعلان کیدو سره د هندوستان د متحدې پاتی کیدو قوی امید و نه ختم شول ، برتانوی حکومت د تقسیم د مسئلې په دومره زړه منلو کښې د هندوستان نه ځکه د ځپلو و مفاد خیال ساتلی وو ، ولی چه یو اساسی ریاست چه اقتداریې د مسلم لیګ په لاس کښې وی د برتانوی اثر په حلقه کښې زیات پاتی کیدی شی .

د ورکنګ کمیټی اجلاس :

بیا په دغه تاریخ په دی نوی حال باندی د غور کولو د پاره د کانګرس د ورکنګ کمیټی غونډه وشوه ، سردار پټیل او راج ګوپال اچاریه خوله یخوانه د تقسیم طرز و فداد

ketabton.com - The Digital Library

او د کیبینټ مشن مخالف وو ، مګر په غونډه کښې چې کانډهی جی هم د تقسیم طرفداری وکړه ، زه موږ نږدې تول حیران پاتې شو . بله مسئله په سرحد کښې د ریفرنډم مسئله وه دا مسئله هم دلاره مونټ بیټن په منصوبه کښې راغلی وه په دغه خبره هم د پرېکټ مباحثه وشوه لکه او د لایل پیټس شول ، سردار پټیل او اچاریه دلته هم په ورکنګ کمیټی د پرزورد واچولو او اخر ورکنګ کمیټی دا خبره هم ومنله او د ملک د تقسیم او صوبه سرحد کښې د ریفورنډم خبره د واړه ومنلې شوې .

زه حیران شوم چې دوی دا ټولې فیصلې کړې وې نو دا ماسره یې بیا جرګې او مټنګونه ولې کړل .

په دې وخت کښې ما ورکنګ کمیټی ته یو اپیل ورپاندې کړو او دا می ورته اووېل چې مونږ هیڅکله د کانګرس ملګرتیا کړې ده او لاس موو رکړې دی اوس که کانګرس مونږ یواځې پرېږدي او له مونږ سره امداد ونه کړي نو په صوبه سرحد به دې د پرخواب اثر پرېوځي که کانګرس خدایي خدمتګار د شرمخانو خولې ته هم داسې پرېږدي نو دا به د صوبه سرحد سره غفلت برابر وي ، د کانډهی جی په زړه باندې دې اپیل زیات اثر وشو او وې ویل چې زه به د مونټ بیټن سره په دې مسئله خبرې وکړم .

په سبا له زه او کانډهی جی او لیسرای لاړو مونټ بیټن ته ورغلو هغه سره مو خبرې وکړې هغه په دې کښې د جناح صاحب شرکت هم ضروري وګڼلو ، څه وخت چې جناح صاحب او کانډهی جی او زه یوځای شو ، نو جناح صاحب وویل چې دې زما مسلمان وروړ دی زه د سرحد خان له خبرکوم ، نو ما کانډهی جی ته وویل چې دده داسې خوښه ده ، نو که ستا اجازه وي ، نو زه به ورسره خان له خبرو کړم ، هغه ما ته وویل چې ښه . جناح صاحب ما ته

ketabton.com - The Digital Library

وویل چه تاسوته د
شو. اصل کښی ما
لیک ترمنځ تولی فیه
ما ولوستو نوزه ددې
چه داخبری خو فیصله
هغه څنګه ډکاندهی چ
چه که ددی فیصلی نه و
په دې باره کې
"د پاره د کانګرس ورکړ
"سرحد د مستقبل په
"عجیبو مشکلاتو کښی غو
"کړی وه او دلیک یې مخ
"لیک د سخت مخالفت په موجودلی لښی هم په دې سوبه سښی دوی د کانګرس حکومت
"په جوړولو کښی کامیاب شوي وو او د احکومت یې اس هم برسر اقتدار او د تقسیم په
"وجه دوی او کانګرس دوارو ته یو تکلیف ورکوونکی حالت پیدا شوی او، په اصل کښی
"د تقسیم مطلب داوچه دوی او د دوی پارټی یعنی خدایی خدمتګار د مسلم لیګ رحم
"وکرم ته پریښودل شی."

"مونږ پوهیدو چه په عبدالغفار خان به دې فیصلی څنګه اثر شوی وی، دا سی
"ښکاریده چه دغه وخت دوی خپل هوش او حواس بالکل بایللی وُ، خو د قیقی د ده د

ketabton.com - The Digital Library

خولې نه نه، یو لفظ هم راونه وتو، بیا دوي ورکنګ کمیټی ته اپیل وکړو او ورته یې وویاده کړه
چې دوه وې تل، دکانګرس ملګرتیا کړې ده او اوس که کانګرس دوی یوازې پریږدي نو په
صوبه سرحد، به ددې پرخراب اثر پریوځي، ددوی دښمنان به په دوی پورې خاندي
او ددوی دوستان به وایي چې ترڅو کانګرس ته د صوبه سرحد ضرورت و نو خدایي
خدمتګار و حمایت یې کاوه خو کله چې دمسلم لیګ سره دمصالحت خواهش پیدا شو
نو بیا یې د صوبه سرحد او ددوی دلیډرانو سره مشوره قدرې هم ونه کړه او د تقسیم
مخالفت یې پرې نه بنود. خان عبدالغفار خان څو ځلي داخبره بیا بیا وکړه چې که چیرې
کانګرس خدایي خدمتګار د شرمښانو خولو ته وغوړول نو دا به د صوبه سرحد سره
غداري وي..."

"مونږ د ورکنګ کمیټی د دغه غونډې نه پس واپس خپلې صوبې ته راغلو، حکومت ته
موډیل ډ چې چونکه کانګرس تقسیم هند منلی دی نو په داسې حالا توکښې دلته د ریفرنډم ضرورت
نشته. او اوالی چې ددې په ذریعه به دلته په خلکو کښې یوه د دښمنۍ او تریګنې فضا پیدا شي.
چونکه والیالیسرای داخبره ونه منله، ددې وجې نه مونږ بیا د صوبې جرګه راوبلله او داحالات
موتول د دهغه جرګې په وړاندې کښې ودل، د صوبې جرګې فیصله وکړه چې که سرکار دلته خامخا
ریفرنډم کم کووی نو بیا په کار دی چې پښتنو له پوره حق خود ارادیت ورکړی او د هندوستان
او د پاکستان نه علاوه د پښتنو په خپلې ازادې صوبې پښتونستان باندې هم ووټ واخلي.
خو خو چې کله پیرنګیا نو ددې مطالبې د منلو نه انکار وکړو او د ازاد پښتونستان مطالبه یې
د ریفرنډم کمیټی شامله نه کړه. نو بیا جرګې دا فیصله وکړه چې چونکه کانګرس تقسیم هند منلی دی
ددې وجې وجې نه د دلته ریفرنډم ته هیڅ ضرورت پاتې نه شو. او که حکومت خامخا ریفرنډم

ketabton.com - The Digital Library

کوی نومونږ به په هغی کښی حصه نه اخلو.

دکانګرس اومونټ بیټن سازش:

اصله خبره داوه چه دالویه واقعه چه څنګه وشوه هم دغسی کیدونکی وه،، ولی چه ددې دپاره دیخوانه تیاری روان شوی وې. هغه وخت چه مونټ بیټن دتقسیم د اعلان نه مخکښی دسرحد په دوره راغلی وُ په سرحد کښی دفعه (۱۴۴-۱۴۴) لګیدلی وه او په جلسو باندی وه. دصوبه سرحد ګورنر سر اولف کیرو چه زمونږ سخت مخالف ؤ او د مسلم لیګ لولوی حامی وُ هغه په لاره مونټ بیټن داثر اچولو د پاره د سرحدی قبایلونه په ډیر زیات شمیر کرکښی د دپولیټیکل ایجنټ ټولو خپلو ملکانو په ذریعه خلک راجمع کړل، لارډ مونټ بیټن ته ډلیګیشن ورته تماشه جوړه کړه، او د تللو په وخت کښی یې لارډ مونټ بیټن ته داوویل: چه دیې په پښتنولو داسی سزا ورکول په کار دی چه د دوی بچی یې یاد ولری. ولی چه په هندوستان کښی بس کروړه مسلمانان وو هغوی زمونږ مخالفت ونه کړو او دوی زمونږ مخالفت کړکښی د دکانګرس سره ملګری شول. لارډ مونټ بیټن داټولی خبری په زړه کښی واچولی او دیلی ته روان شو. هلته خو پټیل د هندوستان تقسیم غوښتو. اوده داغوښتل چه پښتنو ته سزا ورکړی او د مسلم لیګ په حواله یې کړی، د دی دوارو اتفاق په دی وشو چه کانګرس غوښتل چه بنګال او پنجاب دې تقسیم شی او لارډ مونټ بیټن غوښتل چه سرحد کښی دې ریفرنډم وشی. نو لارډ مونټ بیټن دوی ته داوویل چه زه ستاسو داخبره منم، او پنجاب او بنګال به دواړه تقسیم کړم خو دې په بدله کښی تاسی زما دا ومنئ چه په صوبه سرحد کښی دې ریفرنډم وشی. نو کانګرس هم په صوبه سرحد کښی ریفرنډم وغندلو او مونټ بیټن ورته پنجاب او بنګال تقسیم کړل او د دوی دوارو سودا زمونږ په سر وشوه مونږ

ketabton.com - The Digital Library

خدایی یی، خدمشکار و خومره خواری وکړه چه هند واو مسلمان سره نزدی شی اوزه که په
کور کښوښی وم، که په صوبه سرحد کښی وم، که په هندوستان کښی ما ددې دپاره د پرکوشش
کړې دی چه هندو او مسلمان ترمنځه مینه محبت، اتحاد او اتفاق پیدا کړم او نفرت
او دښمنۍ تری لیری کړم. دا کار تر دې پورې وشو مګر د تقسیم نه پس تاسی
وګورئ چه اوس څه حال دی؟ هغه مونږ چه څه کړې وو هغه په سینه لاهو کړې شو. په
پاکستتان کښی په هندوانو اوسکهانو څه تیر شول او په هندوستان کښی په مسلمانانو
څه تیرېږي؟ دا سی نفرت او دومره نفاق پیدا شوچه د اصلاح امید یی هم له منځه لاړ
او د پرېږي لا نجی تری راپیدا شوی.

د کانګرس بی وفایی:

کانګرس خو د پیر نګیانو سره د شپیتو کالو راسی دازادی اخیستلو دپاره په
جدوجهد لګیاؤ خو انګریزانو ورته پوره ازادی څه چه نیمګړی ازادی هم نه ورکوله، مګر کله
چه پښتانه ورسره په دغه جنګ کښی ملګری شول او پښتنو په قصه خوانی، تګر، اتمانزو
کوهاټ، هاتی خیلو او میروس کښی قربانی ورکړې او دغه شان زمونږ د قبایلی علاقی
غیر د ترلی پښتنو دې پښتنو سره د هندوستان دازادی په لاره کښی غږ اکانی وکړې. د
انګریزانو تو پونو او تانکونو ته یی خپلی سینی ډال کړې او د دوی مخی ته لکه غرو د ریدل
نو دا د انګریزانو هله د هندوستان ازادی ته غاړه کښېښوده. مونږ خو کانګرس سره
په دې وعده د ازادی په جنګ کښی ملګری شوی و چه وطن به په ګډه ازاد وواو
او د دوی د غلامی نه به خانونه خلاصوو، مګر چه وخت راغی نو بیا مونږ سره دشوو وعدو
صبیح څه خیال ونه ساتلی شو، زمونږ نه زمونږ د مستقبل په هکله هیڅ پوښتنه ونه شوه.

ketabton.com - The Digital Library

بلکه د پاکستان او هندوستان دیوځای کېدو ریفرنډم را باندی په زور راوپتلی ښوا او د زمونږ په سر دغه لویه سودا وشوه. قربانۍ مونږ وکړې، وینې زمونږ توې شوې. مالونه، جایداد او د زمونږ تباه شول او کلته یې نو روته ورسېدو. دکانګرس مشران خو به په ټولو معاملو کښې زمونږ نه مانه نه پوښتنه کولو، زما د سلا مشورې نه بغیر به یې هیڅ نه کول. مګر په دې لویه اهمه مسئله کښې زما سره مشوره خه چې خبر هم نه کړې شوم. زما خپلکان په دې خبره دی چې دکانګرس ورکنګ کمیټی هم زمونږ سره امداد او همدردی ښکاره نه کړه. دوی مونږ له پښتو، لاسونو وتړلو او مسلم لیګ ته یې حواله کړو. مونږ خو د مسلم لیګ نه الیکشن ګټلی وُ نو بیا بل الیکشن ته خه ضرورت وُ. که چا زمونږ سره دښمنۍ د ریفرنډم کولی نو په کار وو چې زمونږ په مطالبه یې د پاکستان او پښتونستان په سوال یې کړی وی. دا ریفرنډم خو په پاکستان او هندوستان وُ او مونږ دکانګرس دبې وفایۍ په وجه د هندوستان سره نه تلو، نو ځکه مو په دې ریفرنډم کښې شریک دل نه غوښتل او بایکاټ مو وکړو. مونږ ته به پیرنګیا نو ویل چې دکانګرس ملګرتیا پرېږدئ نو مونږ به چې هندوستان له خپه وکړو. دهغې نه زیات تاسوله درکړو. لیکن مونږ کانګرس پرې نهښود خو دوی مونږ پرېښودو. دوه پارټۍ سیسوس خبره خو راده چې مونږ دوی سره خه وکړل او دوی را سره خه وکړل؟

دسردار پټیل او راجه ګوپال اچاریه نه خو زما کیله نشته. زما کیله د جواهر لال نهرو او دکانګرسي جی نه کېږي چې هغوی هم په دې معامله کښې د سره اتفاق وکړو. دکانګرس لیډر انو ویل چې اوس داسې حالات را پیدا شوي چې بله لار نشته. نو زه وایم چې دا حالات چا را پیدا کړل؟ دا حالات خو دوی را پیدا کړل. که دوی هندوستان تقسیم کړی نه وای نو هندوستان او هندو مسلمان دا دومره تباهي او بربادي به نه وی شوی.

خه چې د شول هغه د شول او د مولانا ازاد خبره خه چې می دلیدل دا یو خوب وُ. چې خو

ketabton.com - The Digital Library

خوزه واوایم چه دایو سازش ؤ ، دایوه بی وفایی وه ، اودایوه غداری وه چه ز
سره وشیشووه .

ز زمونږ په ملک کښی خینی کسان شته چه زمونږ د بد خواهانو په لمسه زمونږ
خلاف ، داسی پراپیګنده کوی چه خدایی خدمتګار وخته وکړل ؟ اوداهم وایی چه
عدم تم تشد، دخه وکړل ؟ اوزمونږ په ډیر ساده ګان وروښه د خود غرضو کسانو ددې
خبرو نه متاثره کیږی . نوزه دوی ته وایم چه د خدایی خدمتګارۍ دوه مقصده
وو : یو یو د ملک ازادی اوبل په پښتنو کښی د قاموليه ، وروروليه ، مینی محبت
اتفاق ا، اداواجتماعی ژوند احساس پیدا کول .

تاتاسو خوږکوری . دا احساس خو پیدا شو ، او ملک هم ازاد شو ، اوبیا دمې څه
وکوری ؟ چه دا هر څه د عدم تشدد په ذریعه وشو ، تشدد خو نه دی شوی . تاسو
وکوری ؟ خدایی خدمتګارۍ په خلکو کښی د مسلمان ، هندو اوسکه په زړونو
کښی دا داسی مینه محبت پیدا کړو اوداسی د وروری جذبه یی راویښه کړې وه
چه تر اوسه پورې هغه هندوان اوسکهان چه د صوبه سرحد نه په زوره ایستل
شوی دی ددی ، اوهند ته تللی دی خان ته اوس هم خدایی خدمتګار وایی . هرکله
چه زه د هند وستان ته تللی یم نو هغه مینه او محبت د هغو هندوانو اوسکهانو
په زړونو کښی محسوسوم . تاسو خوږکوری چه څه وخت په هندوستان کښی د تقسیم
په وخت کښی فسادات شروع شول . نو خدایی خدمتګارو دلته د خپلو هندوانو
اوسکهانو د حفاظت د پاره څومره تکلیفونه تیر کړی دی اوکوم ځای کښی چه
خدایی یی ، هلته مخلص وو نو هلته یی دوی بچ کړی اوددوی د مال اوځان حفاظت یی

ketabton.com - The Digital Library

دا کتاب ہر خوردارم مشتاق الرحمن څراده
مطالعه ده پاره ده او ده ته به هر چا
نه بغیر ده اجازت نه ورکوئ - او یا ئے په اجازت
ور - او واپس ئے نکوه - نو خیانت به اوکړی
څائن ګڼلے شے - ده عائلی دین **یاد کیرنه** نه ستوس اوکړی
مورخه 28 جنوری 92ء عنایت الرحمن عفی عنه

ما نه غوښتل چه زه خپله بیوګرافی ولیکم، ځکه چه زه د ویلو او لیکلو نه زیات د کار او عمل ملګری یم. مګر اجل ختک، فضل الرحیم ساقی، عبدالله خدمتګار، بختانی، صدیق الله ډبنښین او فقیر محمد بایزی څو څو ځله راته وویل چه په دا یوه ضروری خبره ده او زه یې باید ولیکم. ځکه نو دهغو یاددا شتونه له مخه د چه ما سره وو او د خپل یاد د ښت نه ما دا کتاب ولیکلو.

د دی کتاب د لیکلو په وخت، د هغه په تنظیملو او چاپ نه د تیا راوړلو په چا روکښی هم دې ذکر شوو کسانو ما سره زیات کومک وکړو. نو ځکه زه د دوی نه شکر ګزاریم او د قوم او وطن په خدمت کښی د ټه توفیق غواړم.

عبدالغفار

ketabton.com - The Digital Library

دوده خانانی تهانه سره محمد نازی یوه قصبه ده ده الا انزی ده
جلاله شیدلا ده شیخ نه نور خان چه حاجی خان مرحوم ښاړه داری یو
ښه ښه ده - ده تر نګر وده بابا جی صاحب مدیر یو ښو. ده ده یو نا
وفات - ده شیخ خان یو خوښ وو جعفر خان ټ نوم وو. د جعف
ده ماشومتا سکه تره په نانځه کښ مصروف وو. قتل کړو. حرف
چې خپلا پلار سره په جائیداد کښ شریک ده په یو نوخت
ریاست وو. جعفر خان پلته مفرور شو. مانه معلومه
ده چې جعفر خان پلته وفات شو. او کړه - او

محمد نامه تهانه راغل - لږ عمله متعلقه ۲۹۲ء

خواجه الوهاب صاحب مرحوم مانه ده کا
او خلافت کمیټی ده اتحاد یو
کړیده - چې په ویلور صوبه مدرا
جلسه وه مولانا محمد علی صاحب او چې
خان او ګاندهی په یو سټیج ناست وو
والا صاحب په ویل چې څه هم په سټیج
ګرمی وه اډه په مه او شونتلا په خلاص
خو چې مولانا په پاتې شوه ګاندهی او ویل چې
پاتې شوه او په رکړه ده مولانا صاحب چې

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

مولانا عبید اللہ سندھی حضرت شیخ الہند
متاثر کرد و خیر نکیان بر خلاف
دشمن بیر محنت او تکلیف بیر
کہ یو وہ افغانستان او ترک
او روسیہ تہ ئے تگ کی یو
روس کښ مقیم و بیا آزاد
بیا ھندوستان تہ راغلے و
ھیلہ شی چی بیر ضعیف و
دلتہ وفات شو رحمہ اللہ

عبد القیوم خان ۱۲ کتھ چراغ حسن شاہ پہ قول
پہ آخر کښ حرف ڈبلی بیرل خان پاتے شو

(دھغہ کتابچہ سیاسی یادونہ)

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English